

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

AKDENİZ'DEN KAFKASLARA ORTAÇAĞDA KURULAN HAZAR DEVLETİ'NİN
BAKİYESİ: KARAY TÜRKLERİ (TARİH-DİN-DİL-KÜLTÜR)

Emine ATMACA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ekin KAYNAK ILTAR

Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

AKDENİZ'DEN KAFKASLARA ORTAÇAĞDA KURULAN HAZAR DEVLETİ'NİN
BAKİYESİ: KARAY TÜRKLERİ (TARİH-DİN-DİL-KÜLTÜR)

Emine ATMACA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ekin KAYNAK ILTAR

Akdeniz Ortaçağ Araştırmaları Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKADEMİK BEYAN

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Akdeniz’den Kafkaslara Ortaçağda Kurulan Hazar Devleti’nin Bakiyesi: Karay Türkleri (Tarih-Din-Dil-Kültür)” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

(İmza)

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ.....	ii
İŞARETLER LİSTESİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	viii
METİNDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Karaim Kelimesi	3
1.2. Karay Türklerinin Tarihi ve Etnik Şekillenışı.....	11
1.2.1. Karay Türklerinin Etnik Kökenleri	11
1.2.2. Karay Türklerinin Litvanya'ya Gelişi.....	18
1.3. Karay Türklerinin Yaşadıkları Yerler	20
1.4. Karay Türklerinin Nüfusu	21
1.5. Karay Türklerinin Dinî Durumları	22
1.5.1. Karay Türklerinin İbadet Evi: Kenesa	29
1.6. Aile ve Günlük Hayatla İlgili Gelenekler	37
1.6.1. Doğumla İlgili Gelenekler.....	37
1.6.2. Düğünle İlgili Gelenekler.....	38
1.6.3. Ölümle İlgili Gelenekler	40
1.6.4. Karay Türklerinin Mutfak Kültürü	43
1.6.5. Karay Türklerinin Bayramları ve Kutsal Günleri	45

1.7. Karay Türkçesi	46
1.7.1. Karay Türkçesinin Türk Lehçeleri Tasnifindeki Yeri	46
1.7.2. Karay Türkçesinin Diyalektleri/Ağızları ve Bunlar Arasındaki Farklar.....	49
1.7.2.1. Karay Türkçesi Troki Diyalektinin Genel Özellikleri.....	49
1.7.2.2. Karay Türkçesi Haliç Diyalektinin Genel Özellikleri.....	50
1.7.2.3. Karay Türkçesi Kırım Diyalektinin Genel Özellikleri	51
1.7.2.3. Karay Türkçesi ve Karaylar Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	51

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Davudun Zebûrları	57
2.1.1.Eserin Müellifi ve Telif Tarihi	59
2.1.2.Eserin Meydana Getirilişi, Adı ve Basılma Sebebi.....	59
2.1.3.Eserin Nüshaları.....	61
2.1.4.Eserin Konusu	62
2.1.5. İmlâ (~Yazım) Özellikleri.....	62
2.1.5.1. Eski Uygur İmlâsının Özellikleri.....	62
2.1.5.2. Arap-Fars İmlâsının Özellikleri.....	62
2.2. Ünlüler.....	66
2.2.1. Ünlü Uyumları	66
2.2.1.1. Damak Uyumu (~Kalınlık-İncelik Uyumu~Dil Uyumu)	66
2.2.1.2. Dudak Uyumu (~Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu).....	67
2.2.2. Ünlü Yutulması	69
2.2.3. Ünlü Türemesi	69
2.2.4. Birleşme.....	70
2.2.5. Geçişme	70

2.3. Ünsüzler.....	70
2.3.1. Ünsüz Değişmeleri.....	70
2.3.1.1.Ötümlüleşme.....	70
2.3.1.2.Ötümsüzleşme.....	72
2.3.1.3. Süreklileşme	72
2.3.2. Ünsüz Uyumı (~Ünsüz Benzeşmesi)	73
2.3.3. Ünsüz İkizleşmesi	74
2.3.4. Ünsüz Yutulması.....	74
2.3.5. Ünsüz Erimesi	75
2.3.6. Ünsüz Türemesi	75
2.3.7. Ünsüz Düşmesi	76
2.3.8. Hece Tekleşmesi	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Ekler	77
3.1.1. Yapım Ekleri	77
3.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	77
3.1.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri.....	78
3.1.1.3. İsimden Fiil Yapım Ekleri.....	80
3.1.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri	81
3.1.2. Çatı Ekleri	81
3.1.2.1. Edilgenlik Ekleri.....	81
3.1.2.2. Dönüşlülük Eki	82
3.1.2.3. Ettirgenlik Ekleri	82
3.1.2.4. İşteşlik Eki	82
3.1.3.Olumluluk-Olumsuzluk Eki	82

3.1.4. Fiilimsiler	83
3.1.4.1. Sıfat-Fiil Ekleri	83
3.1.4.2. Zarf-Fiil Ekleri.....	83
3.1.4.3. İsim-Fiil Ekleri.....	85
3.1.5. Çokluk Ekleri	85
3.1.6. Çekim Ekleri	85
3.1.6.1. İsim Çekim Ekleri	85
3.1.6.1.1. İyelik Ekleri.....	85
3.1.6.1.2. Hâl Ekleri.....	86
3.1.6.1.3. İlgi eki (~Tamlayan eki).....	87
3.1.6.1.4. Belirtme eki	88
3.1.6.2. Fiilin Kip ve Zaman Ekleri ve Fiil Çekimi	88
3.1.6.2.1. Fiillerin Basit Çekimi.....	88
3.1.6.2.1.1. Zamanlar	89
3.1.6.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Eki ...	89
3.1.6.2.1.1.2. Geniş Zaman Eki	90
3.1.6.2.1.1.3. Gelecek Zaman Eki.....	91
3.1.6.2.1.1.4. Şimdiki Zaman Eki	91
3.1.6.2.2. Kipler (~Tasarlama Kipleri).....	92
3.1.6.2.2.1. Emir Kipi.....	92
3.1.6.2.2.2. İstek Kipi.....	92
3.1.6.2.2.3. Şart Kipi	93
3.1.6.2.2.4. Gereklilik Kipi	93
3.1.6.2.2. Fiillerin Birleşik Çekimleri	94
3.1.6.2.2.1.1. Geniş Zamanın Şartı	94

3.1.6.2.3. Ek-Fiilin Çekimi	94
3.1.6.2.3.1. Geniş Zaman (~Bildirme Ekleri).....	94
3.1.6.2.4. Birleşik Fiiller.....	94
3.2. Kelimeler	95
3.2.1. Zamirler.....	95
3.2.1.1. Şahıs Zamirleri	95
3.2.1.2. İşaret Zamirleri	96
3.2.1.3. Dönüşlülük Zamirleri	96
3.2.1.4. Soru Zamirleri	97
3.2.2. Sıfatlar	97
3.2.2.1. Niteleme Sıfatları	97
3.2.2.2. Belirtme Sıfatları	97
3.2.2.2.1. Sayı Sıfatları.....	97
3.2.2.2.2. İşaret Sıfatları	97
3.2.2.2.3. Soru Sıfatları.....	98
3.2.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları	98
3.2.3. Zarflar	98
3.2.3.1. Hâl (~Nasıllık-Nicelik) Zarfları.....	98
3.2.3.2. Zaman Zarfları	98
3.2.3.3. Yer ve Yön Zarfları.....	98
3.2.3.4. Miktar Zarfları (~Azlık-Çokluk Zarfları)	99
3.2.4. Edatlar	99
3.2.4.1. Ünlem Edatları.....	99
3.2.4.2. Bağlama Edatları	99
3.2.4.3. Çekim Edatları	100

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. Metin	101

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. Sözlük	193

5.2. Kişi ve Yer Adları Sözlüğü.....	219

SONUÇ	223

KAYNAKÇA.....	225

TIPKIBASIM.....	237

ÖZGEÇMİŞ	323

KISALTMALAR LİSTESİ

Ar.	Arapça
bk.	bakınız
C	cilt
Çev.	çeviren
d.	doğum
Far.	Farsça
Hz.	Hazreti
i. / s.	isim / sıfat kategorisi
krş.	Karşılaştırınız
mec.	Mecaz
MÖ	milattan önce
MS	milattan sonra
ö.	Ölüm
ra.	radiya'l-lâhu anh: Allah ondan razı olsun. Sahabeler ve bazı büyük zatlar için söylenir.
S	sayı
ss.	sayfa sayısı
Süry.	Süryanice
T.	Türkçe
TDK	Türk Dil Kurumu
TS	Türkçe Sözlük
vb.	ve birçok / ve benzeri
Yun.	Yunanca
yy.	yüzyıl

İŞARETLER LİSTESİ

(>)	Gelişmenin yönü
(<)	Gelişmenin yönü
(<<)	Gelişmenin yönüne göre birden fazla değişim ile başka bir şekle geçiş
(>>)	Gelişmenin yönüne göre birden fazla değişim ile başka bir şekle geçiş
(#)	Bir sesin başında kelime başını, sonunda ise kelime sonunu gösterir.
(K/)	Kök ünlüsünden sonra gelen ünsüzü temsil eder.
(Ø)	Bir gramer unsurunun telaffuz edilmeyen ancak fonksiyonu korunan şeklini temsil eder.
(~)	Birbirinin yerine geçen (alternanslı) şekilleri gösterir.
(+)	İsme bağlanmayı, isim kategorisini gösterir.
(-)	Fiile bağlanmayı, fiil kategorisini gösterir.
(K)	Konsonant, ünsüz terimini formüle eder.
(V)	Vokal, ünlü terimini formüle eder.
/.../	Ses birimi
[...]	Alt ses birimi

ÖZET

AKDENİZ'DEN KAFKASLARA ORTAÇAĞDA KURULAN HAZAR DEVLETİ'NİN BAKİYESİ: KARAY TÜRKLERİ (TARİH-DİN-DİL-KÜLTÜR)

Karay Türklerinin dilinin, dininin/mezhebinin, tarihinin, sosyo-kültürel yapısının incelenmesi veya üzerinde herhangi bir konuda çalışma yapılması bakımından diğer Türk lehçeleriyle mukayese edildiğinde pek şanslı oldukları söylenemez. Bu hususun iki önemli sebebi vardır: Karay Türk halkının dinleri/mezhepleri gereği içine çok kapalı bir Türk boyu olması, bir diğeri ise farklı dinden/mezhepten evliliklere şiddetle karşı çıkmalarıdır. Bu iki temel sebep dolayısıyla Karay Türkleriyle ilgili yapılan ilk ilmi çalışmalar da XVII. yüzyılda başlayabilmiştir. Bu ilk çalışmalar onların dilleri, kültürleri ve tarihleri üzerinde değil, daha çok dinler tarihçileri tarafından yapılan dinleri yani Karâî mezhebi üzerinde olmuştur. Son zamanlarda Karay Türklerinin tarihleri, kültürleri ve özellikle dilleri üzerinde çalışmalar yapılsa da bu çalışmaların hâlâ yeterli düzeyde olduğu pek söylenemez. Bu bağlamda bu tezle amaçlanan genel mahiyette Litvanya-Trakai'de ikamet eden Karay Türklerinin tarihi, dini, dili, kültürü ve yaşadıkları coğrafyayı -fotoğraflar eşliğinde- okuyucularla paylaşmak ve bu alandaki eksikliği bir nebze de olsa giderebilmektir.

Tezin tarih ve din konulu bölümlerinin hazırlanışında yerli, yabancı tarihçilerin ve dinler tarihçilerinin Karâî mezhebi ve Karay Türkleri konulu görüşleri derlenip verilmiştir. Tarih kısmında kendilerinin de üzerinde ısrarla durdukları Hazar Devleti'nin bakiyesi olma mevzuu işlenmiştir. Karay Türkleri, dinlerinin kendilerine mahsus ve saygın olduğu haklılığını kendi içlerinde taşıdıkları için Karâî mezhebinin menşei ve bu mezhebin Rabbanist (~Talmudist) mezhepten ayrıldığı hususlar nelerdir gibi konular maddeler halinde izah edilmiştir.

Tezin kültür boyutunun hazırlanışında Litvanya'da yaşayan Karay Türklerinin en bilge kişisi/aksakallısı olarak bilinen Szymon Juchniewicz'den metin ve kelime derlemeleri yapılmıştır. Yapılan bu derlemelerde görülmüştür ki Karay Türkleri diğer Türk halkları ile mezhepsel bir farklılığa sahip olsalar dahi kan ve kültürel bağlarını her yönden devam ettirmektedirler. Yani Türk boylarından biri olduklarının şuurundadırlar. Ayrıca Kırım Karay Türklerinden Yu. A. Polkanov'un Kırım Karay Türklerinin kültürel konulu Rusça makaleleri de Türkiye Türkçesine çevrilerek bu bölüm için gerekli bilgi temin edilmeye çalışılmıştır.

Tezin dil kısmının incelenmesinde ilkin genel olarak Karay Türkçesinin dil özellikleri, bu konu üzerinde çalışan yerli ve yabancı Türkologların verdiği bilgiler ışığında özetlenmiştir. Sonrasında Litvanya Vilnius Üniversitesi Ortantalistik Kütüphanesi’nde tarafımızca bulunan “Davudun Zeburları” adlı matbu eser okunmuş, transkript edilmiş, eserin ses, şekil ve kelime hazinesi hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Hazar Devleti, Karâî Mezhebi, Kırım Karay Türkleri, Litvanya Karay Türkleri, Zebur

ABSTRACT

REMAINS OF THE KAZARY STATE FOUNDED IN THE MEDIEVAL FROM THE MEDITERRANEAN TO THE CAUCASUS: KARAY TURKS (HISTORY-RELIGION-LANGUAGE-CULTURE)

It cannot be said that Karay Turks are very lucky when compared to other Turkish dialects in terms of examining their language, religion/sect, history, socio-cultural structure or working on any subject. There are two important reasons for this issue: Karay Turkish people are a very closed Turkish tribe due to their religion/sect, and another is that they strongly oppose marriages from different religions/sects. Due to these two main reasons, the first scientific studies on Karay Turks could begin in the XVII. century. These first studies were not on their language, culture and history, they were rather on their religion, namely the Karâî sect, conducted by historians of religions. Although there have been studies on the history, culture and especially the language of the Karaite Turks recently, it cannot be said that these studies are still at a sufficient level. In this context, the aim of this thesis is to share with the readers the history, religion, language, culture and geography of the Karaite Turks residing in Lithuania-Trakai, with photographs, and to compensate the deficiency in this area to some extent.

In the preparation of the history and religion sections of the thesis, the views of local and foreign historians and historians of religions on the Karâî sect and the Karaite Turks were compiled and given. In the history part, the issue of being the remnant of the Caspian State, which they insisted on, was handled. Since the Karaite Turks have the right to believe that their religion is unique and respected, the origin of the Karâî sect and the issues that differentiate this sect from the Rabbanist (~Talmudist) sect are explained particularly.

In the preparation of the cultural aspect of the thesis, text and word compilations were made from Szymon Juchniewicz, who is known as the wisest person/white bearded of the Karaite Turks living in Lithuania. In these compilations, it was seen that Karay Turks maintain their blood and cultural ties in every way, even if they have a sectarian difference with other Turkish people. In other words, they are conscious of being one of the Turkish tribes. In addition, Russian articles on the cultural issues of the Crimean Karaite Turks by Yu. A. Polkanov who is from the Crimean Karaite Turks were translated into Turkey Turkish and the necessary information for this section was tried to be provided.

In the examination of the language part of the thesis, first of all, the language properties of Karaite Turkish were summarized in the light of the information given by native and foreign Turcologists working on this subject. Thereafter, the printed work called “Zaburs of Davud”, which was discovered by us in the Lithuanian Vilnius University orthalist Library, was read and transcribed, and detailed information about the audio, form and vocabulary of the work was given.

Keywords: Khazar State, Karâî Sect, Crimean Karaite Turks, Lithuanian Karaite Turks, Zabur

ÖNSÖZ

Ortaçağda Kurulan Hazar Devleti’nin Bakiyesi: Karay Türkleri (Tarih-Din-Dil-Kültür) konulu yüksek lisans tez çalışması Giriş, “Davudun Zeburları” (İnceleme), Metin (Transkripsiyonlu metin) ve Sözlük temel bölümlerinden oluşmuştur.

Çalışmanın Giriş ve I. bölümünde, Ortaçağda -Akdeniz coğrafyasına kadar yayılan büyük bir devlet kuran Hazar Devletine Musevilik’in gelişi, Karay adının tarihsel kökeni, Karay kelimesinin köken bilgisi (~etimoloji), Karay Türklerinin tarihi ve etnik kökenlerinin oluşumu (Ortaçağda büyük bir devlet kuran Hazar ve Köktürkler başta olmak üzere Hun, Bulgar, Oğuz, Peçenek, Kıpçak boyları), Karay Türklerinin menşei, Karay Türklerinin Akdeniz coğrafyasında ortaya çıkan bu mezhebe yönelişi ve inanç dünyası, Karayların ibadet evi olan kenesa, Karay halkının günümüzde yaşadığı coğrafyalar, nüfusu, dinî durumları, Karay Türkçesinin Kıpçak Türkçesindeki yeri, Karay Türklerinin sosyal hayatları, gelenek ve folklorları, Karay Türklerinin folkloru üzerine yapılmış olan çalışmalar hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Ayrıca giriş bölümünde Karay Türklerinin bayramları, geçiş dönemleri (doğum, düğün, ölüm gelenekleri) ve yemek türleri hakkında da bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın II. bölümünde, “Davudun Zeburları” adlı matbu eser okunup transkript edilerek bu eser hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Sonrasında eserde tespit edilen ses bilgisi (~fonetik) ve şekil bilgi (~morfoloji) özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Çalışmanın ses bilgisi (~fonetik) bölümünde ünlüler ve özellikleri, ünsüzler ve özellikleri, ses özellikleri ve ses olayları üzerinde durularak Davudun Zeburları adlı metinde geçen kelimelerden örnekler verilmiştir. Üzerinde durulan kelimenin ya da kelimelerin eski biçimi, alıntı kelimelerin hangi dilden ya da dillerden geçtiği gösterilmiştir. Çalışmanın III. bölümünde, şekil bilgisi (~morfoloji) bölümünde basit ve türemiş kelimelerin tanımı yapılmıştır. İsim ve fiil yapan ekler örnekler üzerinden hareketle anlatılmıştır. İsimlere gelen hâl ekleri, iyelik ekleri, çokluk eki şekilleri hakkında bilgiler verilmiştir. Aynı zamanda hâl eklerinin işlevleri; yalın, bulunma, ilgi ve yönelme hâl eki yerine yükleme hâli ekinin kullanılması eserde geçen cümlelerden örneklerle açıklanmıştır. Zaman ekleri hakkında da örnekler üzerinden bilgi verilmiştir. Sıfat, zamir ve zarf türlerine dair bilgiler de incelenmiştir. Fiil kök ve gövdesinin karşıladığı hareketi zamana bağlayan kip ekleri ve türleri değerlendirilmiştir. Birleşik fiillerin oluşturulma şekilleri, hangi eklerle oluşturulduğu ele alınmıştır. İsim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil ekleri örnekler üzerinden tasnif edilmiştir. Bağlaç türleri ve bu türlerin hangi eklerden oluştuğu hakkında bilgi verilmiştir. Hâl ekleriyle bağlanan edatlar gösterilmiştir. Duygu, seslenme, gösterme, sorma ve cevap ünlemleri değerlendirilmiştir.

Çalışmanın IV. bölümünde, Davudun Zeburları adlı eser *Türk İlmî Transkripsiyon Sistemi* esas alınarak çeviri yazılı bir şekilde yeni yazıya aktarılmıştır.

Çalışmanın V. bölümünde, Davudun Zeburları adlı eserde tespit edilen kelimelerin sözlüğü hazırlanmıştır. Kelimelerin geçtiği yerler, kelimelere anlam verilirken kelimelerin metinde geçen anlamlarına dikkat edilmiştir. Kelimelere gelen çekim ekleri alfabetik olarak verilmiştir. Sözlükte *et-*, *eyle-*, *kıl-* gibi yardımcı fiillerle oluşturulan yapılar, yalın şekilleriyle iç madde olarak yer almıştır.

Çalışmamın her safhasında ilgi ve desteğini her daim yakından hissettiğim, kıymetli bilgileriyle beni yönlendiren, şevklendiren çok değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ekin KAYNAK ILTAR'a, dinler tarihi incelemeleri bilgisinden ve metodundan yararlandığım çok değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Özlem TOPCAN'a yardımları için teşekkürlerimi ifade etmek isterim. Çalışmamın Zebur'a ait metin bölümünün hazırlanışı sırasında okuma yanlışlarımı büyük bir titizlikle düzelten değerli hocam Doç. Dr. Furkan ÖZTÜRK'e, Karâî mezhebi ve Karay Türkleri/Türkçesi konulu Rusça kaleme alınmış makale ve kitap bölümlerini çevirmemde yardımcı olan değerli arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Reshide GÖZDAŞ'a ve son olarak yaptığım her işte olduğu gibi bu çalışmada da gösterdikleri sonsuz sabır ve anlayış için aileme minnettarlığımı belirtmek isterim.

METİNDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

a	ا	u	او
ā	ا	ū	او
b	ب	ü	او
c	ج	v	و
ç	چ	y	ی
d	د	z	ز
e	ه	ž	ض
g	ك	z	ذ
ğ	غ	ẓ	ظ
h	ه		
ḥ	ح		
ḫ	خ		
l	ی		
i	ی		
ī	ی		
k	ك		
ķ	ق		
l	ل		
m	م		
n	ن		
ŋ	ك		
o	او		
ö	او		
p	پ		
r	ر		
s	س		
ş	ص		
š	ش		
ş	ش		
t	ت		
ṭ	ط		

GİRİŞ

Türklerin tarihten günümüze değin Şamanizm (Sibirya ve Orta Asya Türk topluluklarında), Budizm, Maniheizm, İslamiyet, Hristiyanlık ve Musevilik gibi çeşitli inanç sistemlerini kabul ettiği görülmektedir. Bunda Türklerin büyük bir çoğunluğunun yaşadıkları coğrafyanın, sosyal ve kültürel etkileşimlerinin sonucunda bu din değiştirmelerin gerçekleştiği ifade edilir. Bu dinsel çeşitliliğin içerisinde dinler tarihçileri tarafından Musevilik'in bir mezhebi konumunda değerlendirilen “kutsal yazıyı okuyanlar/bilenler” anlamında Karaîlik'i kabul eden Karay Türkleri diğer Müslüman, Hristiyan ve Budist Türk toplulukları içerisinde gün geçtikçe azalan nüfusları ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan Türkçeleriyle ayrı bir yere ve ehemmiyete sahiptir. Çünkü bu Türk boyu, dinlerinden kaynaklı XX. yüzyıla kadar çok içine kapanık bir Türk boyu olarak yaşamak zorunda kaldılar ve böylelikle dil, örf, âdet, gelenek ve göreneklerini koruyabildiler.

Ortaçağda büyük bir devlet kuran Hazar Devleti'nin (651-1048) devamı niteliğinde yer alan/gösterilen Karay Türkleri, Uzlar ve Kıpçakların önünden kaçan Peçeneklerin saldırıları karşısında Kırım'a yerleşerek VIII. yüzyılda Yahudiliğin Talmud'u reddeden Karaî mezhebini benimsemişlerdir (Zajaczkowski, 1979-1983: 312; Besalel, 1999: 311-312). Arthur Koestler de “On Üçüncü Kabile” adlı eserinde, Karaizm mezhebinin önce İran'da ortaya çıktığını, sonra dünya Yahudileri arasında yayıldığını ve özellikle Kırım'da (Küçük Hazarya'da) rağbet görmüş olduğunu ifade etmiştir (Koestler, 1993: 8). Bizans'tan gelen ve Kırım'a yerleşen Karaîler, Sulkat'ta ayrı bir cemaat olarak yaşarlarken, buradaki Hazar kökenli Karay Türklerine bir Tevrat hediye etmişlerdir (Şapşaloğlu, 1928: 18'den Kuzgun, 1985: 153). Halen Petrograt Devlet Kütüphanesi'nde muhafaza edilen bu Tevrat'ın son sayfasındaki “Bu kitap Hazar kardeşlerimize hediye edilmiştir” ifadesi Karaî konusu üzerinde çalışan bilginlere göre bugünkü Kırım Karay Türklerinin kökenlerinin Hazar Türklerine dayandığını ve Yahudiliği kabul eden Hazar Devleti'nin büyük bir kısmının Karaî mezhebine mensup olduklarını göstermektedir (Kuzgun, 1985: 153). Karayların kökenleri hususunda Türk Hazarlar olduğu konusuna ilk dikkati çeken kişi 1846'da Oryantalist V. Grigoriyev'dir (Doğan ve Kıvrakdal, 2002: 782). XIX. yüzyılın sonunda bu görüş Oryantalist V. Kondaraki ve diğer bazı araştırmacılar arasında da kabul görmüştür. Ayrıca Sovyetler Birliği'ndeki *Milletlerin Listesi* (1927) ve *Sovyetler Birliği'nin Avrupa Bölümündeki Halklar* (1964) gibi çalışmalarda da Karayların Türk kökenli oldukları bilgisi zikredilmiştir (Suleymanov, 2012: 39).

Karaî mezhebine itimat eden Hazarlar'ın bu mezhebe girmesi ve günümüzde onların bakiyeleri konumunda yer alan Karay Türklerinin inanç, ibadet ve özellikle dinsel uygulamalar

hususunda Talmudist Yahudilerden oldukça farklı özellikler göstermesi bu çalışmanın temel inceleme alanını oluşturmaktadır. Böylelikle Karay Türklerinin eski Türk inançlarından izler taşıyarak Talmudist Yahudi toplumundan tamamen farklı bir çizgi izledikleri gözler önüne serilmiştir.

Karay Türklerinin konuştuğu Karay Türkçesi, yerli ve yabancı Türkologlar tarafından Kuzey-Batı (Kıpçak) Grubu Türk Lehçelerine dâhil edilir. Trakay (~Troki), Haliç (~Halicz-Lutsk) ve Kırım olmak üzere üç ağız vardır. Bugün Kırım'da yaşayan Karay Türklerinin konuştuğu Türkçe, Litvanya (Troki, Vilnius, Ponevezis) ve Ukrayna'nın çeşitli bölgelerinde (Luck, Halicz) konuşulan Karay Türkçesinden daha farklıdır. Türkologlara göre özellikle Litvanya'daki Karay Türklerinin konuştuğu Türkçe, eski Kuman (~Koman) Türkçesine daha yakındır. Kırım Karay Türklerinin konuştuğu Türkçe ise bir taraftan Kırım Tatar Türkçesinin etkisiyle bir diğer taraftan da Kırım'daki Osmanlı Türkçesinin etkisiyle bugün Kırım Tatar Türkçesine ve Türkiye Türkçesine yakın bir özellik kazandığını söyleyebiliriz.

Karay Türkçesi, Türk lehçelerinin sınıflandırılmasında yönlere göre yapılan tasniflerde Kuzeybatı grubu, etnik bakımdan yapılan tasniflerde ise Kıpçak grubu Türk lehçeleri içerisinde değerlendirilir. Museviliğin Karaî mezhebini kabul eden Karay Türkleri günümüzde nüfusu hızla azalan Türk boylarından biridir. Bu lehçeyi konuşanların sayısının oldukça azaldığı için Karay Türkçesi de yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Trakay, Haliç-Lutsk ve Kırım olmak üzere üç diyalekti bulunan Karay Türkçesi, genel Türk dilinin bazı arkaik (~eskicil) kelime ve eklerini hâlâ saklamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Karaim Kelimesi

Karâîm kelimesi, Aramî-İbrani dilinde “okumak, çağırmak” anlamındaki *kara-* (K-R-A) kelimesinden türetilmiştir. Kelime, Arapçada da *kıraat* “okumak” anlamındadır; yani İbranice ve Arapçada ortak kullanılan kelimelerden biridir. *Karâîm*, *Karâî* kelimesine *-im* çoğul eki getirilerek türetilmiştir. İbranicede *מִי־אֶרֶק* *karâîm* kelimesi, “kutsal yazıyı okuyanlar/bilenler” anlamında kullanılmaktadır (Zajaczkowski, 1961: 11; Harviainen, 1997: 74; Besalel, 1999: 311-312; Çulha, 2010: 33; Kokizov, 2011: 875; Küçük vd., 2012: 338; Gülsevin, 2016: 13; Глаголев, 2018: 11; Günay ve Güngör, 2019: 208). Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yayımlanan İslâm Ansiklopedisi’nde ise kelimenin kökünde “*davet etmek, çağırmak*” *mânâsının da bulunduğu ve Kara’im isminin “(insanları hakiki Tevrat inancına) çağırıcılar/davet ediciler” anlamına geldiği de ileri sürülmektedir* (Zajanczkowski, 1961a: 12; Sinanoğlu, 2001: 424, Suleymanov, 2012: 8). “*Karâîm*” (Türkçede “*Karayim*”) adı dünyadaki bütün Karayimler için dinsel bir grup adı olarak yaygın biçimde kullanılırken bu grubun dinsel inancı da “*Karaizm*” veya “*Karait Dini*” (~*Karaite Religion*) olarak adlandırılmaktadır (Kocaoğlu, 2017: 7-8). *Karay* adı, halkın arasında ve edebi dilde *Karaylar*, *Karay*, *Keray* ve *Karait* diye geçmektedir. Karaim terimi, İbranicede kutsal yazılar (~*Tevrat*) anlamına gelen “*Mikra*” kelimesinden türemiştir. Karaim, Tora’nın sahipleri ya da kutsal metnin çocukları anlamında “*Baale ha-Mikra* (~*yazıtların halkı*)” veya Tora’nın evlatları anlamında “*Bene Mikra*”¹ olarak da bilinmektedir (Daşbadem, 2008: 46; Küçük vd., 2012: 338; Bağır, 2017: 109).

Karâîlik ya da genel adıyla bilinen Karaim Yahudiliği (~*Toracılar*, yani yalnızca Yazılı Yasanın (~*Tora*) otoritesini tanıyanlar), İslamiyet’in doğuşundan sonra Irak topraklarında ortaya çıkmış, Tanah’ı dinî hükümlerin yegâne kaynağı olarak kabul eden, MS X-XII. yüzyıllar arasında geleneksel Ortodoks Yahudiliğinin en güçlü muhalifi olmuş fundamentalist bir mezheptir. Bir başka deyişle Karâîlik, insanların eseri olan Talmud’u yani sözlü geleneğin ürünlerini reddeden, sadece kutsal kitap olarak Tanah’ı (~*Ahd-i Atik*) kabul eden bir Yahudi mezhebidir. Karâîler, Tora’nın öğretiyeye ve yasaya yeniden kavuşturulması için dikkatli ve eleştirel bir gözle incelenmesini ve tercümesini öneriyorlardı. Onlar, İncil’in “*Ветхий Завет*” yani Eski Ahit denilen nüshasının yani

¹ İstanbul Hasköy’de Mahlul Sokağı’ndaki “*Kal Ha Kadoş Be Kušta Bene Mikra*” adlı Karay Sinagogu aynı adla bugün hâlen varlığını devam ettirmektedir.

peygamber zamanındaki ilk saf haline harfiyen bağılıdır (Kokizov, 2011: 875). Öyle ki Karâîler, “Tevrat’taki: Size verdiğim buyruklara hiçbir şey eklemeyin, hiçbir şey çıkarmayın. Ama size bildirdiğim Tanrınız Rabbin buyruklarına uyun” emrine itaat etmekte. Talmudistler gibi Tanah’ın tefsir edilmesine şiddetle karşı çıkıyorlardı. Ayrıca Mesih’in gelişini çabuklaştırmak için Yahudilerin Filistin’e dönmesini istiyorlardı (Eliade, 2019: 205-206).

Rabbânîlik ve Karâîlik arasında inanç esasları, kutsal kitap konusunda ciddi bir ayrımın olmasının yanı sıra evlilik, ibadet usulleri ve yeme içme yasakları birbirinden farklılık arz eder. Ayrıca iki mezhep grubunun takvim sisteminde² farklılıkları olduğu için bayramların ve kutsal günlerin kutlanma zamanları da birbirinden farklıdır (Şapşaloğlu, 1928: 582). Bu sebeple iki mezhep arasında yaşanan Yahudi sayma ve saymama tartışması günümüze değin sürmüştür.

Tevrat’a inanmakla birlikte Talmud’u da kutsal bir kitap olarak benimseyen ve sözlü ürünlerin hepsine itimat eden Yahudilere ise literatürde *Rabbânî*, *Rabbânî Yahudilik*, *Talmudist* ya da *Talmudist Rabbaniler* denmektedir. Rabbânî Yahudiliğin temel yapısı -Yohanan ben Zakay’ın öğrencileriyle başlayıp 200’e doğru sona eren- bir dönemde geliştirilmiştir (Elaide, 2019: 202). Yani bu mezhep, MS V. yüzyılda Talmud çalışmalarının sona ermesinden sonra meydana gelmiştir. Dinler tarihçilerine göre mezhebin temel özellikleri, ilk dönem Yahudi mezheplerinden özellikle gelenekçi Ferisîliğin (İbranice Perûşim) bir devamı niteliğindedir (Küçük vd., 2012: 337). Ferisîler, Yazılı Tevrat’ın yanında Sözlü Tevrat’ı da kabul etmişlerdir. Onların oluşturdukları inanç sistemine bakılacak olursa *her şeyi Allah kontrol etmektedir. İnsanın hür bir iradesi vardır. Ölümünden sonra dirilme, ceza ve mükâfat, Cennet ve Cehennem vardır. Davud’un soyundan bir mesih geleceği inancı vardır*. Yahudilik’in dinler tarihine bakıldığında genel olarak Yahudilik, Ferisîliğin ilkeleri doğrultusunda şekil almış ve bu yönde gelişmiştir. Öyle ki Ferisîlik, İslami dönemde Yahudilik “Rabbânî Yahudilik”, modern dönemde ise “Ortodoks Yahudilik” adını almıştır (Küçük vd., 2012: 332).

Tanah (~Tanakh) Museviliğin kutsal kitabını oluşturan üç bölümün isimlerinden yani *Tora*, *Neviim* ve *Ketuvim*’in baş harflerinden müteşekkil bir akronimdir (İbranicede

² Kırım Karayları’nda 12 hayvanlı Türk takvimi korunmuştur: 1) sığır yılı/fare yılı 2) sığır yılı/boğa yılı 3) pars yılı/pars yılı 4) koyan yılı/tavşan yılı 5) uluv yılı/ejderha yılı 6) yılan yılı/yılan yılı 7) yılkı yılı/at yılı 8) koyun yılı/koç yılı 9) meçi yılı/maymun yılı 10) tavuk yılı/tavuk yılı 11) it yılı/köpek yılı 12) kaban yılı/domuz yılı (Дубинский, 2005: 50).

ötümsüz /k/ ünsüzü kelime ortası ve sonunda kullanıldığı zaman sızıcı /h/ olduğu için kısaltması *Tanah* şeklinde yapılmıştır.). Museviliğin kutsal kitabı olan Tanah, toplam 24 bölümden oluşur. Bu 24 bölüm kendi içerisinde üçe ayrılır: “Yasa” yani *Tora*, “Peygamberler” yani *Neviim*, “Yazılar” yani *Ketuvim*. Bunlardan ilki *Tora* diğer adıyla *Tevrat* (İbranicedeki *Torah* kelimesinin Arapça karşılığı olan *تورات* *tawrat* biçiminin Türkçeye uyarlanmış şeklidir.) *Torah*’ın kelime anlamı, “kânun, şeriat, yasa, gösterme, öğretme, öğreti” anlamına gelir. Hz. Musa Peygamber’in Beş Kitabı’ndan oluşur. Bu beş kitap, *Tekvin-Bereşit* “Dünyanın yaratılışı/Yaradılış Kitabı” ile başlar, *Tesniye-Devarim* “Sözler” bölümü ile sona erer. Tanah’ın ikinci bölümünü, *Nevim* “Peygamberler” oluşturur ve bu bölüm 8 kitaptan oluşmuştur. İlk dört kitap Hz. Musa’nın ölümünden sonra Yahudi tarihini anlatır. İsrail Oğulları’nın tarihini *Tevrat*’ta kaldığı yerden itibaren Babil esaretine kadar (MÖ 586) devam ettirmektedir. Son olarak *Nevim* bölümü sırasıyla diğer peygamberlerin kitaplarını konu edinmiştir. Tanah’ın üçüncü bölümünü ise *Ketuvim-Ketubim* “Yazılar” adı verilen bölüm oluşturur. 11 kitaptan oluşan bu bölüm ilahi ve münacatlar, ezgiler, şiirler, hikmetler ve tarihler gibi yazılardan meydana gelmektedir. Mezmurlar, Hz. Süleyman’ın Meselleri, Vaiz ve Neşideler Neşidesi gibi kitaplar, şiirler, bilgeliği ifade eden sözler, bazı duaları ve nasihatleri içermektedir (Atmaca, 2020: 60).

Rabbânî geleneğinde Tanah’ın dışında kutsal kabul edilen bir diğer kitap Talmud’dur. Talmud, *Torah*’ın *Sözlü Yasa*, *Sözlü Torah* olarak ifade edilen bir Yahudi yorum geleneğinden oluşmuştur. İnanişâ göre Tanrı, Har Sinay (~Sina Dağı) veya Horeb Dağı’nda Hz. Musa’ya yazılı *Tevrat*’ın yanı sıra onun açıklaması niteliğindeki sözlü *Tevrat*’ı da vermiştir. Hz. Musa Peygamber de bunu yazıya aktarmayıp kendisinden sonra kavminin başına geçen Yeşua’ya (İÖ 639-609) şifahen bildirmiştir (Kaya, 2015: 81-82). MS II. yüzyılda Yahudi tarihinin önemli şahsiyetlerinden biri olan Yehuda ha-Nassi adındaki bir haham, nesilden nesile nakledilen bu emirlerin kaybolmasını önlemek adına “Mişna (~tekrarlama/temrin)” (<İbranice Şana) adıyla topladı. Mişna, Levililer’de dile getirildiği biçimiyle ruhbanlık yasasının bir devamı ve tamamlayıcısıdır (Eliade, 2019: 203). Haham Rabi Yehuda ha-Nassi öldükten sonra “Gemara (~öğreti)” adıyla hahamlar yeni bir tefsir kitabı meydana getirdiler. Sonraki zamanlarda hahamlar tarafından Mişna ve Gemara’nın birleşmesiyle “Talmud” oluşturuldu (Kara, 2017: 56). Mişna, yazıya geçirilmiş sözlü bir hukuk hüviyeti taşıırken Gemara ise sözlü hukuk üzerine Rabbanistlerin yorumlarından oluşur. Öyle ki Rabbanistler, Talmud’un dışındaki yeni düşüncelere kat’î suretle karşı çıkmışlar ve *Tevrat*’ı sadece ibadet alanı ile

sınırlandırmışlardır. Onlara göre Tanrı “Yazılı Tora”yı, bütün milletlere “Sözlü Tora”yı ise sadece Yahudilere vermiştir. İsrailoğulları yapılan “Ahit” de yani ittifak, antlaşma, sözleşme Sözlü Tora sayesinde gerçekleşmiştir (Küçük vd., 2012: 337-338)³. Bu sebeple Tanrı ile İsrail Oğulları arasında yapılan ahdin hükümlerini içerdiği için Yahudi kutsal kitabına “Ahd-i Atik” denilmektedir (Küçük, 1988: 533).

Karâizm mezhebini, Talmud Akademisi âzâsı ve Hz. Musa soyundan gelen Basralı *Anan ben David* (d. 715 - ö. 795) adlı bir kişi 760 yılı civarında genel Yahudi dininden ayrı olarak mezhep/din olarak kurmuştur. Ancak bazı Karâî kaynaklarına göre “Anan ben David, bir kurucu değil sadece bu mezhebin fikir birliğinin bir nevi sistemleştiricisidir. Öyle ki Leon Nemoy da kendi çalışmasında, Talmud’a karşı bir muhalefet akımının zaten o dönemde var olduğunu söyleyerek Anan ben David’i sadece bu akımın fikirlerini yeniden canlandıran bir kişi olarak görmektedir” (Suleymanov, 2012: 13).

Tarihi verilere göre bu mezhebin kurulma sebebi şöyle açıklanmaktadır: Musevi toplumunun cemaat reisi İshak Harkavi’nin 760’ta ölümü üzerine Talmud İbrani akademisinin/İrak Yahudi akademisinin (~Genonim/Geonim) ileri gelenleri cemaat başkanlığı için yaşça büyük ve daha bilgili olmasına rağmen Anan’ı değil daha mütevazı bir kişiliğe sahip olan kardeşi Hananiah’ı tercih etmişlerdir. Anan ben David’in Genonim üyelerinin yaptığı bu seçime itirazı üzerine Abbasi halifesi Mansur, devletin dirlik ve düzenini sağlamak adına Anan’ı hapse atmıştır. Anan, Ebu Hanife (ra.) telkin ve destekleriyle kendisini halifeye affettirdikten sonra Talmudcu geleneğe karşı kendi din anlayışını belirlemeye ve taraftar toplamaya başlamıştır (Kaya, 2015: 83). Böylelikle Rabbânîlerden farklı olarak İsrail Oğullarının dışında kalan ırklar, VIII. yüzyıldan itibaren Karâî mezhebine yavaş yavaş girmeye başlamışlardır. Yahudi ırkından bir kimse Karâî olabildiği gibi bir Arap veya Türk de Karâî mezhebine müntesip olabilir (Kuzgun, 2000: 1). Yalnız bu konu üzerinde Şaban Kuzgun, “Türklerde Yahudilik ve Doğu Avrupa

³ “Ve Abram doksan dokuz yaşında iken Rab Abrama göründü ve ona dedi: Ben kâdir Allah’ım; benim önümde yürü ve kâmil ol. Ve ahdimi seninle benim aramda edeceğim ve seni ziyadesiyle çoğaltacağım ve Abram yüz üstü düştü ve Allah O’nunla söyleyip dedi: Ben ise, işte, ahdim seninledir ve birçok milletlerin babası olacaksın. Ve artık adın Abram (Yüce baba mânâsına) çağrılmayacak, fakat adın İbrahim (Cumhurun babası mânâsına) olacak; çünkü seni birçok milletlerin babası ettim. Ve seni ziyadesiyle semereli kılacağım ve seni milletler yapacağım ve senden krallar çıkacaklar. Ve sana ve senden sonra zürriyetine, Allah olmak için seninle ve senden sonra zürriyetinle benim aramda ahdimi, nesillerince ebedî ahid olarak sabit kılacağım ve senin gurbet diyarını, bütün Kenân diyarını, sana ve senden sonra zürriyetine ebedî mülk olarak vereceğim ve onların Allah’ı olacağım” (Tekvin, XVII-1-8; Atasâgun, 2001: 128).

Yahudilerinin Menşei Hazar ve Karay Türkleri” adlı çalışmasında Karâî kaynaklarına göre -yukarıdaki bilgiden farklı- şu bilgiyi okuyucularıyla paylaşmıştır:

Bizanslı Karâî bilgini Eliyahu ben Abraham, Hiluk “ha Karaim ve ha Rabbanim” adlı eserinde kaynaklarda verilen bilginin tam tersini söylemekte ve Anan ben David’in Bağdat’ta Peruşîlerin de katılmış olduğu bir seçim ile akademi başkanlığına seçildiğini ifade etmektedir. Seçimin ardından Şifahî Tora (~Talmud) aleyhine vaazlar vermeye başlamış ve Yazılı Tora’yı (~Tevrat) eski itibarına ulaştırmaya çalışmıştır. Bunun üzerine Peruşîler, Anan ben David’i Halife Mansur’a kanunlara karşı geliyor gerekçesiyle şikâyet etmişlerdir (Kuzgun, 2015: 204).

Anan ben David, Ferisiler’in (~Peruşîler) şikâyeti üzerine hapse atılmıştır. Sonraki süreçte halifeden izin almak kaydıyla Bağdat’ta kalmaması şartıyla serbest bırakılmıştır. Bağdat’tan ayrılıp Kudüs’e yerleşen Anan, ilk kenesayı burada inşa etmiş ve sözlü geleneğin ürünlerini reddeden Tanah (~Ahd-i Atik) temelli bir mezhep kurmuştur (Kara, 2017: 56).

Anan ben David’in takipçileri diğer adıyla Ananiler, Abbasi Halifeliği yönetimindeki Doğu İslam topraklarında gelişen birkaç Musevi mezhebinden biridir. Ananiler için söylenen “Ananit” kelimesi, Anan ve Bendyamin al-Nahavendi’nin takipçileri anlamına gelir (Глаголев, 2018: 16). Karaylar da aynı dönemde ortaya çıkmış Ananiliğin bir diğer kolu veya kutsal kitap merkezli aynı ilkeleri benimseyen bağımsız bir gruptur. X yüzyılda yazılan El-Kirkizani’nin kitabında da Karailer ve Ananiler benzer görüşleri savunan ayrı iki mezhep olarak verilmiştir (Глаголев, 2018: 17). Tarihi verilere göre X. veya XI. yüzyıllarda birleşmiş (Kaya, 2015: 83) ve “karaitler” kelimesi yaygınlaşmıştır (Глаголев, 2018: 17). Yukarıda da izah edildiği gibi başlangıçta kurucusunun adına bağlı olarak “Ananiya” ismini alan bu mezhep, kısa bir süre sonra *Karâî Mezhebi* (~*Anâniye Mezhebi*) adını almıştır (Doğruer, 2007: 38; Gülsevin, 2016: 17). İslami kaynaklarda da bu mezhep *Ananiyyûn* olarak geçmektedir. Rabbânî eserler, bu mezhebin kuruluşunu rekabet ve iç çekişmelere bağlarlar ve *Anan ben David*’in bu mezhebi yukarıda da ifade edildiği gibi hissi sebeplerle kurmuş olduğunu iddia ederler. Rabbânî Yahudiliğe göre Anan, mezhebin temel ilkelerini hapishanede tanıştığı Hanefî mezhebinin kurucusu Ebu Hanife’den almıştır (Дубинский, 2005: 39; Daşbadem, 2008: 46-47). Çünkü söz konusu bu mezhepte, İslamiyet motifli pek çok ritüeli görmek mümkündür (Kutluay, 2001: 261; Suleymanov, 2012: 10). Bununla birlikte, Rabbânî kaynakların iddialarının aksine Karâî kaynaklar, bu mezhebin başlangıcını çok öncelere,

Sadukîler'e (~İbranice Tsedukim/Sadukim)⁴ kadar götürmekte, Anan ben David'in aslında Saduki inancında salih bir kimse olduğunu iddia etmektedirler (Kuzgun, 1985: 159; Daşbadem, 2008: 48).

Yahudi mezheplerinden biri olan Sadukilik, genellikle rahipler aristokrasisi arasında yaygındır. Bu mezhebin insanları özellikle Kudüs'te ve tapınakta etkili olmuştur. Sadukilik (~Sadukim) mezhebi dinsel kaynak olarak sadece yazılı geleneği onaylarken "Sözlü Torah" olarak kabul edilen sözlü geleneğe pek itibar etmemişlerdir (Küçük vd., 2012: 334-334). Essenîler (~İssiyim) ile paralellikler, özellikle XX. yüzyılın 40'lı yıllarının ikinci yarısında Ölü Deniz kıyılarındaki el yazmalarının bulunmasından sonra daha anlaşılır hale gelmiştir. Essenîler'in dinî dogmalarının temel özellikleri sonraki dönemlerde iz bırakmadan kaybolmamış, belirli derecede nihai olarak MS VIII. yüzyılda Mezopotamya topraklarında şekillenen Karâî mezhebiyle karışıp kaynaşmıştır (Дубинский, 2005: 38). Bir din olarak Karaimizm'in doğrudan ideolojik öncülleri İsevîler (kurucusu Ebu İsa, İran'ın İsfahan kentinde MS VIII. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır) ve Yudganilerdir/Yudganiyyelerdir (adını Hamadan kentinde yaşamış olan Ebu İsa'nın öğrencisi Yudgan'dan almıştır). Adı geçen bu dini mezhepler, İncil'e yapılan sözlü eklemeleri ve yorumları Talmud'da birleştiren hahamların çeşitli tefsirlerini kabul etmemişlerdir (Дубинский, 2005: 39).

Dinler tarihçileri, Ortaçağ döneminde Karâîlik mezhebi kurulmuş olmasına rağmen bu mezhebin XII. yüzyıla kadar sistemli bir iman esası oluşturamadığı görüşündeler. Ancak XII. yüzyılda ise Yehuda ben Eliyahu Hadassi ha-Avel, *Sefer Eşkol ha-Kofer* adlı eserinde Yahudiliğin temel esaslarını 10 madde hâlinde şöyle sıralamıştır:

"1. Bir Yaratıcı vardır, 2. Yaratıcı ezeli, ebedi ve tektir, 3. Dünya yaratılmıştır, 4. Mûsâ ve TaNaH'ta adı geçen diğer peygamberlerin peygamberlikleri haktdır, 5. Tora'nın gerçekliğine iman, 6. Tora'nın dilini (İbranice) bilmek dinî bir yükümlülüktür, 7. Kudüs'teki mabet şanı yüce olan Tanrı'nın makamıdır, 8. Öldükten sonra dirilmek haktdır, 9. Hesap günü vardır, 10. Mükâfat ve ceza haktdır". Bu mezhepte iman esaslarının özellikle 10 madde hâlinde belirlenmesinin temel bir sebebi, kuvvetle muhtemel ilkelerin On Emir ile eşit sayıda olmasını sağlama düşüncesidir (Aydın, 2012: 193; Bağır, 2017: 110-111).

Başlangıçta Ortadoğu temelli olarak karşımıza çıkan Karâî mezhebi, daha sonra dünyanın birçok bölgesine yayılmasıyla kendisini göstermiştir. Bu mezhebi benimseyenler, Filistin, Suriye, Mısır, Bizans, İran, Ermenistan ve Kafkasya'ya dağılarak

⁴ Sadukilik (~Saduceens) hakkında ayrıntılı bilgi için bk. *İslam Ansiklopedisi*, "Mezhepler ve Dinî Gruplar", 212-213. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yahudilik> (erişim tarihi: 12.06.2020).

Karâî hareketinin misyonerliğini yapmışlardır (Danon, 1925: 289; Suleymanov, 2012: 22). Bu akımın kökleri, Yahudi tarihi içerisinde oldukça gerilere gitmekle birlikte, Abbasîler döneminde *Anan ben David* tarafından bu hareket sistemleştirilmiş ve ilk Karâî cemaati de bu şekilde kendini gösterse de başta Iraktakiler olmak üzere Talmudist Yahudilerin şiddetli itirazlarına sebebiyet vermiş ve bu arada VIII. yüzyılın başlarından itibaren Kudüs, Filistin, Suriye, Kuzey Afrika, Bizans, İran, Ermenistan, Kafkasya, Kırım gibi birçok yerde Karâî cemaatleri kendini göstermiştir ki bunlardan birisi de büyük çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu *Hazar ülkesidir* (Şişman, 1957: 97-102; Günay ve Güngör, 2019: 208). Yahudilik her ne kadar günümüzde İsraililerle ya da İsrailiyat ile özleştirilse de gerçekte bu durumun böyle olmadığı açıkça görülmektedir (Günay ve Güngör, 2015: 217).

Her türlü var olma mücadelesi vermesine rağmen Karâîlik, Rabbânî Yahudiliğin baskısı karşısında fazla bir yayılma alanı bulamamıştır (Küçük vd., 2012: 339). Sovyet Rusya yönetiminde dağınık vaziyette yaşayan Karaylar, Rus hükümetinin 1852 yılında aldığı bir karar sonucu Rusya’da sadece bir bölgeye yerleşmek yerine istedikleri bölgelere yerleşme hakkını elde etmiştir (Prohorov, 2013: 209). Yalnız Eski Sovyetler Birliği topraklarında yaşayan Karâîlerin büyük bir kısmı ihtilalden sonra buraları terk etmiş, bunlardan bir kısmı Amerika’ya ve Avrupa ülkelerine göç etmiş, diğer bir kısmı ise Mısır’a gitmiştir. 1948’te Kanal Savaşı’nın patlak vermesi ile Mısır’daki Karâîler, o günün siyasî ve politik ortamından olumsuz etkilenerek Mısır’ı da terk etmek zorunda kalmışlardır. Mısır’dan ayrılanların büyük bir çoğunluğu İsrail’e göç etmiş, çok az bir kısmı ise Avrupa ve Amerika’ya gitmiştir. Mançurya, İran, Ermenistan, Çin gibi ülkelerde çok az kalan Karâîler de zamanla bulundukları yerleri terk ederek Avrupa ve Amerika’ya göç etmişlerdir. Hâlihazırda dünyada yaşayan Karâîlerin tam olarak sayılarını tespit etmek oldukça güçtür (Kazan, 2002: 1; Doğruer, 2007: 18; Ayberk, 2018: 79). Yalnız Perihan Kaya, bu konu üzerinde yaptığı bir çalışmada, “bugün dünya üzerinde 30.000 civarında (*Mısır Karayları, Arap Karayları, İsrail Karayları ve Rus Karayları*) Karay mezhebine mensup insan olduğunu, ancak bunların 2.000 kadarının Türk soylu olduğunu (Kaya, 2015: 83) ifade etmiştir.

Dünya üzerindeki Karâîlerin sayısının kırk-elli bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu sayının, kırk bini İsrail’de, kalanı ise diaspora olarak adlandırılan diğer ülkelerde yaşamaktadır. Bir zamanlar belli sayıda Karâînin yaşadığı Kuzey Afrika, İspanya, Portekiz, İran, Ermenistan, Hindistan, Irak ve Suriye’de artık Karâî cemaati kalmamıştır. İstanbul dışında Trakya ve Anadolu’da da yoktur. İsrail dışında Karâîlerin büyük çoğunluğu Kuzey Amerika, Ukrayna, Kırım, Litvanya, Polonya, Rusya ve İstanbul’da yaşamaktadır (Bağır, 2017: 109).

Günümüzde İsrail’de yaklaşık kırk bin Karâî yaşar. Bunların büyük bir çoğunluğu 1948 yılında İsrail’in kurulmasından sonra bölgeye farklı zamanlarda göç eden kimi zamanda sürülen Mısır kökenli Karâîler’dir (Bağır, 2017: 112). Mısır kökenli Karailer, Mısır’ı, “Lavon hadisesi” ve 1956 yılında patlak veren Süveyş “Kanalı” savaşı gibi sebepler dolayısıyla terk ederek İsrail’e yerleşmişlerdir. Çok az olmakla birlikte Irak’tan ve özellikle 1990’lardan itibaren Doğu Avrupa (özellikle Litvanya’dan)⁵ ülkelerinden İsrail’e göç eden ve yerleşen Karâîler de vardır. Bu dinî grup, “İkinci Çıkış” olarak adlandırdıkları Mısır’dan İsrail’e göç sonrasında, başta “Ramle, Aşdod, Kudüs ve Ofakim olmak üzere, her gün ibadetlerini düzenli olarak yaptıkları on dört kenesanın bulunduğu İsrail’in on iki farklı şehrinde yaşamlarına devam ettirirler” (Bağır, 2017: 117). Ayrıca, Karailerin Ramle şehrinde bir yönetim merkezleri ve Bet-Din’leri de mevcuttur (Bağır, 2017: 126).

F. V. Livanov’a göre 1874 yılına doğru Kırım’da 4.188 Karaim yaşıyordu (bunların 2.024’ü erkek ve 2.164’ü kadındı. Herson eyaletinde 3 topluluk, Odessa, Nikolaev ve Kherson’da yaklaşık 85 aile yaşıyordu. Bunlardan 5 aile Çufut-Kale’de; Bahçesaray’da 70; Simferopol’de 60; Karasubazar’da 10; Feodosiya’da 100; Kerç’te 10; Berdyansk’ta 500; Taganrog’da 7; Saratov’da 2; Novoçerkassk’ta 2; Melitopol’de 30; Yevpatoriya’da 300; Yalta’da 15; Sevastopol’da 70; Ermeni Pazar’da 40; Aleşki’de 2; Kherson’da 50; Nikolaev’de 100; Odessa’da 150; Kişinev’de 5; Kiev’de 6; Moskova’da 4; St. Petersburg’da 4; Voronej’de 3; Kharkov’da 15; Yelizavetgrad’da 15; Yekaterinoslav’da 12; Kremençug’da 10; Bilne’de 4; Troki’de 35; Lutsk’ta 30 aile yaşıyordu. Daha önce, 1860’ta Bolınsk eyaletindeki Lutsk şehrinde yaklaşık 80 aile yaşıyordu. Bilensk ilindeki Troki kentinde 100’e yakın aile ve Bilna kentinde birkaç aile yaşıyordu. Kovno eyaletinde 50-60 aile yaşıyordu. 1850’lerde Transkafkasya’da (~Güney Kafkasya) 133 erkek yaşıyordu. F. V. Livanov’a göre, o zamanlar Avusturya-Macaristan’da (~Galiçya) 30 aile yaşıyordu; İstanbul’da 40; Kudüs’te 8; Mısır, Suriye, Buhara ve Afrika’da 300 aile yaşıyordu. Ayrıca F. V. Livanov, 1879’da dünyada yaklaşık 50 bin kadar Karay Türkünün yaşadığını belirtmiştir (Глаголев, 2017: 121-122).

Türk soylu Karaylar, Türklük özelliklerini hâlen devam ettirmektedirler. Onların Türkçe Tevratları vardır ve Karâî mezhebi ile Türk kültürüne ait hususları müşterek bir hâle getirip devam ettirmektedirler. Bu sebeple Türk Karayları, diğerlerinden ve özellikle Yahudilerden ayrı konu edinmek gerekir (Küçük vd., 2012: 339).

⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Salih Yılmaz, Karay (Karaim-Karaite) Türklerinin İsrail’e Göç Serüveni: Sonun Başlangıcı. *Uluslararası Karay Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri (5-8 Nisan 2010-Bilecik)*, Bilecik Üniversitesi Yayınları, Bilecik, 2011, 511-519.

1.2. Karay Türklerinin Tarihi ve Etnik Şekillenışı

1.2.1. Karay Türklerinin Etnik Kökenleri

Tarihi kaynakların birçoğunda Karayların Hazarlardan oluşmuş bir Türk kavmi olduğu bilgisi kayıtlıdır (Şişman, 1957: 97-102; Grişin, 2000: 19; Dunlop, 2008: 12). Başkurt kökenli Türkolog Zeki Velidi Togan ise bugünkü Karay Türkleri Kuman/Koman-Kıpçak Lehçesiyle, Hazarların ise günümüz Çuvaş Lehçesine benzer bir dil olan Lir Lehçesiyle konuştuklarını söyleyerek Karay Türklerinin Hazarların torunları olamayacaklarını ifade etmiştir. Togan, yazısının devamında Kırım Karay Türklerinin ve kutsal kitaplarının dilinin Çuvaş Türkçesi ile hiçbir ilgisinin bulunmadığını eklemiştir. (Togan, 1964: 217). Bu Türk boyunun metinlerinden anlaşıldığı üzere yalnız Hazar değil, *Bulgar*, *Uz-Peçenek* ve *Kıpçak Kumanlarıyla (~Koman)* karşılıklı etkileşimi sonucunda ortaya çıktığı görülmektedir (Grişin, 2000: 19; Kuzgun, 2000: 2). Köken itibarıyla Türk olup Orta Asya'dan gelmiş olan Hazarlar, MS VI-XI. yüzyıllar arasında Karadeniz ve Hazar Denizi'nin kuzeyinde Volga nehri ve Kırım arasında büyük bir imparatorluk kurmuşlardır (Fotoğraf 1-2). Köktürk Devleti'nin batı kısmını oluşturan Hazarya, Don-Volga-Kafkas üçgenini içine almaktadır (Günay ve Güngör, 2015: 214). Macar kökenli Türkolog Németh, Hanlık halkının çeşitli dillerde konuştuğu ve yine Runik, Yunan, Arap ve İbrani⁶ gibi farklı alfabeler ile yazdığı çeşitli boylara mensup Türk nüfusunun yanı sıra (Hun-Hazarlar, Göktürk-Hazarlar ve Musevi-Hazarlar gibi) İranlı, Fin-Ugorik, Slavik paleo-Kafkasyalı ve antik Musevi topluluklarından oluştuğunu ifade etmiştir (Golden, 2007: 7-57). Ayrıca İdil Bulgar Kağanlığı'na gönderilen Abbâsî elçilik heyetinin kâtibi olan İbn-i Fadlân yazdığı Seyahatnamesi'nde "Hazar Kağanlığı, her biri kağana bir gelin gönderen 25 tabi halktan oluşuyordu" (Golden, 2006: 281) bilgisi kayıtlıdır.

⁶ Bağdatlı Arap bilim adamı An-Nadim (X. yy.), Türk halkları arasında sadece üç Türk grubunun kendi alfabesine sahip olduğunu yazmıştır. Diğer gruplar arasında, eski İbrani alfabesini kullanan Hazarlardan bahseder. Bu önemli kültürel detay, aynı zamanda güçlü bir dini etkinin izlerini de taşımaktadır. Aynı şekilde İslam, Farsları ve Türkleri Arap alfabesini benimseme konusunda etkilemiştir; Polonya Karayları için de durum aynıdır. Ayinlerde Türko-Karay dilini kullanırken, onlar ise dinlerinin etkisiyle Eski İbrani alfabesini kullanıyorlar (Зайончковский, 2005: 73).

Fotoğraf 1: Hazar Devleti'nin Sınırları⁷

Fotoğraf 2: Hazar Devleti'nin Sınırları⁸

⁷ Bu harita, <http://www.khazaria.com/turkce/hazartarih.html> sitesinden alınmıştır (21.09.2021).

⁸ Bu harita, https://tr.wikipedia.org/wiki/Hazar_Ka%C4%9Fanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1 sitesinden alınmıştır (20.08.2020).

Karaylar, Hazarlar döneminde (VII-XI. yüzyıl) (Tekin-Ölmez, 2003: 126)⁹ Museviliği kabul etmişlerdir. Tarihi kaynaklarda Museviliği resmi din olarak kabul eden ilk ve tek Türk devletinin Hazar Devleti olduğu bilgisi yer alır (Gökbel, 2000: 333). Araştırmacılara göre Hazar Devleti'nin Museviliği kabul etmeleriyle ilgili 750-790 tarihlerini vermişlerdir (Bartold, 1995: 61; Taşağıl, 1998: 119; Suleymanov, 2012: 50). Ancak Hazarya'daki Musevilik'in etkisini tespit etmek o kadar kolay değildir. Çünkü ülkenin hukuk sisteminde dini bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Bununla birlikte tarihi verilerde Museviliğe ait İbrani alfabesinin Hazarya'da bulunduğu ve kullanıldığı açıkça anlaşıyor (Golden, 2006: 285). Hazar Devleti'ne bu dinin gelişi konusunda araştırmacıların hemfikir olmadığı görülür. Şöyle ki,

R. S. Karaşemsi'ye göre 670 yılında Sakarya'dan Hazar topraklarına göç eden İshak Sangarî isimli bir Yahudi, Hazar Hakanı'na Yahudiliği benimsetmiştir (Kuzgun, 1985: 129). Bir diğer görüş, Emevi halifesi Mervan'ın baskısıyla Hazar Kağanı'nın Yahudiliği 737 yılında kabul ettiğini ifade eden Artamanov'un görüşüdür (Artamanov, 2004: 343). Başka bir görüş ise 960'lı yılların başında Endülüs Emevi halifesi III. Abdurrahman'ın danışmanı Hasday bin Şaprut'a İspanya'ya, cevabi bir mektup yazan Hazar Kağanı Yusuf'un dönemidir. 960'ların başında yazdığı mektupta Yusuf, şecere kitaplarında soylarının nasıl yazıldığına dair bilgi vermiştir. Hazarların Museviliği benimseme tarihi olarak bazı belgeler, VIII. yüzyılın birinci çeyreğini, bazı belgeler ise IX. yüzyılın başlarını göstermektedir. İki tarih arasındaki bu kadar büyük farkın olması bazı araştırmacıları her iki tarihi de şüpheli görmeye sevk etmiştir (Artamanov, 2004: 350). Mes'udi'nin "Murûc ez-Zeheb" adlı eserinde verdiği bilgilere göre Musevilik, en tanınmış Abbasi halifesi Harun Reşid (786-809) zamanından itibaren Hazarya'da birinci din haline getirilmiştir (Artamanov, 2004: 348; Ulutürk, 2018: 281).

Hazarya'da Ahd-i Atik dinin kabul görmesi Yahudi kaynaklarına göre VIII. yüzyılın ilk yarısında, İslami kaynaklara göre Harun Reşid (786-809) zamanında vuku bulmuştur. Polonyalı Karay kökenli Türkolog Zajaczkowski'ye göre de teferruatlı ve titiz bir incelemenin ışığında görülmüştür ki İslami kaynakların belirttiği tarih daha doğrudur. Büyük Sovyet Ansiklopedisi'nin (~Bolshaya Sovetskaya Ansiklopedya) son baskısında Hazarlar hakkında kaleme alınan iki makalede (*Hazarlar ve Hazar Hakanlığı*, 2. baskı 46, 1957, s. 23) şu kat'î beyanı buluyoruz: "Sekizinci yüzyılın sonuna doğru Hazarların hâkim tabakası Karâî dinini kabul etti" (Zajaczkowski, 1961: 480). Halife Ebu Cafer el-Mansur (754-775) döneminde ortaya çıkan (Bağır, 2017: 107). Karay dininin bu dönemde misyonerlik faaliyetini geliştirdiği ve diğer ülkelerin halklarını inancına dönüştürdüğü

⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. Zeki Velidi Togan, "Resîd-ûd-din tabîb. rasîd al-din tabîb (1248-1318) fazlallah b. 'Imâd al-davla abu'l-hayr b. 'alî", *İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1988), 397.

bilinmektedir Karay misyonerleri Bizans aracılığıyla Hazar ve Karadeniz bozkırlarına ulaştılar ve burada Karay proselitizminin Hazarlar, Kumanlar ve diğer Türk halkları arasında birçok takipçisi oldu. Modern Karaylar bu grupların torunlarıdır (Zajaczkowski, 1961a: 479; Зайончковский, 2005: 69).

İstanbul’da yaşayan Karay Türklerinin hazanı Mihail Örme atalarının bu mezhebi kabulünü bir röportajda şöyle izah etmiştir: “MS 740’te dinini yaymaya çalışan Karay din adamı Eski Ahit¹⁰ (~İbranice Berit) temsilcisi İshak ben Sanghari, Hazar İmparatoru’nun üç büyük dinin temsilcilerini dinleyip putperestlikten çıkmak istediğini duyunca, Hazar Gölü’nün batı kıyılarındaki imparatorluğun başkenti İtil’e gider. Bulan Han’ı Museviliği kabul etmesi konusunda ikna eder. Han ve efradı din olarak Museviliği seçer (Suleymanov, 2012: 51). Sonradan halkın büyük bölümü de bu inancı benimser” (Rásony, 1988: 115; Günay ve Güngör, 2015: 206; <https://www.milliyet.com.tr/> (erişim tarihi: 13.07.2021)). Eski Ahit kitaplarına dayalı bir dinin benimsenmesi, bazı araştırmacılar tarafından “Hazar ülkesinin Yahudileşmesi” olarak tanımlanmaktadır (Golden, 1980). Açıkça belirtmek gerekir ki Hazar Kağanlığı’na gelenler Karay misyonerleriydi ve kendi inançlarına dönenler de bu şekilde kabul edilmeliydi. Misyonerlerin Talmudist değil Karay olduklarının kanıtlarından biri, Kırım’ın *Kırk Er* (şimdiki adı Çufut-Kale) bölgesindeki eski Karay mezarlığında bulunan İshak Sangari’nin mezarı/mezar taşı bu hususa delil olarak gösterilebilir (Дубинский, 2005: 47-48). İshak Sangari’ye ait olduğu düşünülen bu mezar taşı, Kırım Karayları’nın Kırım’a yerleşmeleri ile ilgili bir başka görüşü ortaya çıkarmıştır (Suleymanov, 2012: 49).

Yalnız yukarıda da belirtildiği gibi Hazarya değişik uluslardan, ırklardan olan kimselerin bir araya geldiği kozmopolit bir ülkedir. Dolayısıyla tarihi verilerden elden edilen bilgilere göre bu ülkede, Musevilik’in yanı sıra Hristiyanlık, Müslümanlık ve eski Türk dini de muhafaza edilmekte idi (Zajaczkowski, 1961: 479; Golden, 2006: 285; Ayan, 2011: 118; Kaya, 2015: 84, Günay ve Güngör, 2015: 218-219). Arap coğrafyacısı Mes’udî’nin naklettiğine göre Hazarya’nın başkenti İtil’de yedi kadı varmış: ikisi Hristiyan, ikisi Müslüman, ikisi Tevrat’a itikat edenler/iman edenler ve bir tanesi de kitabî olmayanlar (yani; kamlıkdakiler: şamanistler) içindir. Bu durum, Hazar hakanının farklı inançlara sahip halkına karşı hoşgörüsü ile izah edilebilir (Zajaczkowski, 1961: 479; Golden, 2006: 285; Günay ve Güngör, 2019: 207). Bu nedenle bu husus bilimde

¹⁰ Ahit konusu için ayrıntılı bilgi için bk. Abdurrahman Küçük, “Ahid”, Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi (I), Güzel Sanatlar Matbaası, 1988, İstanbul, s. 532-533.

genellikle “pax chazarica” (~“Hazar uzlaşması”) olarak adlandırılır. Kağanlıkta, farklı din mensupları bir arada yaşardı. Ülkede dini yönden kimsenin bir diğerinden üstün olduğunu göstermeye çalışmadığını vurgulamakta fayda var (Дубинский, 2005: 47). Hazarlarda Tanrı kültü olan proto-Türk Tengri Han’a tapmak eski bir gelenek olarak korundu, bu da muhtemelen tek tanrılı dinleri benimsemelerini kolaylaştırdı (Zajaczkowski, 1961c: 479). Yani, Hazar sarayında Bizans elçisi Konstantin ve Hazar Kağanı kadeh kaldırdı: “Her şeyin Yaratıcısı olan Tanrı adına içelim!” ve Konstantin cevap verdi: “Bir Tanrı, O’nun Sözü ve Ruhuna adına içiyorum”, Hazar hükümdarı tek tanrıcılığını tekrar teyit etti: “Tam bir anlaşmaya sahibiz, ancak tek bir fark var: Siz Kutsal Üçlü Birliğe ibadet ediyorsunuz, biz ise Bir’e ibadet ediyoruz” (Зайончковский, 2005: 68-69).

Yukarıda da belirtildiği gibi Hazar Devleti’nin torunları olduklarını söyleyen/iddia eden Karay Türkleri, Museviliğin sadece Tevrat’ı kabul eden *Karâî* mezhebine mensupturlar (Barthold, 2008: 209). Türk toplulukları arasında dinleri gereği farklı bir yere oturtulan Karay Türkleri, adlarını da bu bağlı bulundukları mezhepten almışlardır. Dolayısıyla bu etnik grup, kendi milli eşitliğini “din ve dilin genel etnogeneze” borçludur diyebiliriz. Bu durum, bu Türk halkını/boyunu birleştirmiş, kendi içerisinde milli birliğin muhafazasını sağlamış ve aynı zamanda din adını, *etnonime* dönüştürmüştür (Zajaczkowski, 1961: 1-3).

Tarafımızdan 2013 yılının mayıs ayında Karay Türklerinden Litvanya-Trakai’de yaşayan Szymon Juchniewicz’den kelime ve metin derlemeleri yapılmıştır. Juchniewicz, derleme esnasında bize sıklıkla “biz kesinlikle Yahudi değiliz, biz Türk’üz” diyordu. Öyle ki bizlerin/Türkiye’de yaşayan Türkologların onları, Yahudiliğin bir mezhebi/kolu olarak değil, ayrı bir din olarak görmemiz gerektiği konusu üzerinde ısrarla duruyordu. Aynı husus, Kırım Karay Türkleri için de geçerlidir. Bazı araştırmacılar bilerek veya bilmeyerek Kırım Karay Türklerini, “Yahudi” veya “Yahudi Türkler” diye adlandırmaktadır. Kırım Karayları ise bunu kendilerine yapılmış büyük bir hakaret olarak görmekteler. “Esasında Yahudilik, Museviliğin bir yorumudur. Yani bir mezhebidir ve Yahudilik ile İsrailoğulları birlikte anılırlar” (Altınkaynak, 2010: 95; Altınkaynak, 2018: 63).

Kırım Karay Türkleri de 2003’te gerçekleşen Ukrayna kongresinde kendi etnik kimliklerini şöyle ifade etmişlerdir: “Kırım Karayları (~Kırım Karay Türkleri) Kırım’ın ortak kan, dil ve gelenek ile birleşmiş olan yerli halkıdır. Kırım Karayları diğer Türk

halkları ile kan akrabalığını, kendi etnik ayrıcalıklarını, kültür özgünlüğünü ve dinsel bağımsızlıklarını çok iyi idrak etmektedirler, tarihi ana yurt olması hasebiyle Kırım’a karşı da kendilerine özgü duhygular hissetmektedirler” (Suleymanov, 2012: 44).

XX. yüzyılın ilk yarısında Karay Türklerinin dinî önderi/hazanı Süreyya Şapşal (~Seraya Szapszal), çalışmalarında Kırım Karayları ve diğer Doğu Avrupa Karay Türklerinin İsrail ile herhangi bir ilgisinin olmadığını ve onların Hazar Devleti’nin torunları/bakiyeleri olan Türkler olduğunu bazı çalışmalarında ortaya koymuştur (Brook, 2014: 71).

Fotoğraf 3: Szymon Juchniewicz

Kırım Karay Türklerinin Yahudilerden inanç yönüyle farklı olduğunu büyük Türk seyyahı Evliya Çelebi eserinde şöyle söz etmektedir (Бабинов, 11-12):

Ammâ cümle Yahûdiler Karâyî mezhebinde cufud-ı cuhûdlardır. Sâ’ir Yahûdiler bu mezhebe olan cuhûdları sevmezler. Ve ta’âmlarında kaşer ve turfa nedir bilmezler. Her kimin ni’meti olursa say yağlı da olsa ve siniri çıkmamış her ne güne et olsa yerler. Meselâ bunlar Yahûdilerin kızılbaşlarıdır ve rûz-ı mahşer günü bunlar kızılbaş binmezler, ammâ öbür İsrâ’îlî cufudlar yevm-i mahşerde(ki) kızılbaş binerler derler. Mısra’: “Râfızî rûz-ı kıyâmet har buved zîr-i yehûd” demişler. Ammâ bu cufudlar gerçi İsrâ’îlî ve Mûsevîlerdir. Tevrât ve Zebûr okurlar, ammâ aslâ cufud lisânı bilmezler, cümle Tatarca kalpağı geyerler, şapka geymezler... (Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 2011-VII: 222-223) demektedir.

Standart Türkiye Türkçesine aktarımı şöyledir:

Bütün Yahudiler, Karayî mezhebinde Çufutlardır. Diğer Yahudiler, bunları hiç sevmezler. Yemeklerinde kaşer (helal) ve turfa (yasak) nedir bilmezler. Her kimin nimeti olursa say yağlı olsa ve siniri çıkmamış her ne tür et olsa yerler. Bunlar Yahudilerin Kızılbaşlarıdır ve mahşer günü bunlar Kızılbaş'a binmezler ama öbür İsrailî Çufutlar mahşer gününde Kızılbaş'a binerler. Mısra: "Râfızî rûz-ı kıyâmet har buved zîr-i yehûd" demişler. Bunlar İsrailî Musevilerdir. Tevrat ve Zebur okurlar, ama asla Cufut lisanını hiç bilmezler, Tatarca konuşurlar ve mor çukadan Tatar kalpağı giyerler, şapka giymezler... (Evliya Çelebi Seyahatnamesi, 2013-VII: 266) demektedir.

İstanbul'da yaşayan Karay Türklerinin diğer Yahudilerden farklı olduklarını dinler tarihçisi Ahmet Hikmet Eroğlu, "Osmanlı Türklerinde Yahudiler (XIX. Yüzyılın Sonuna Kadar)" adlı çalışmasında şöyle izah etmiştir:

"Yahudilerin başka bir tarikatları da var. Buna Karaim denir. Bu tarikata mensup olanlar öteki alelade Yahudilerden ayrılırlar. Bunlar, diğer Yahudilerle bir arada oturmazlar. Kendilerine has ayrı evleri vardır. Diğerleri ile yiyip içmez, kendileri için ayrı hayvan besler, kendi şaraplarını imal ederler. Perhizleri de kendilerine mahsustur. Diğer Yahudiler et yerken, bunlar balık yerler. Bu tarikat mensupları, diğerlerinden kız alıp vermezler. Musa'nın beş kitabına ve On Emre bağlıdır" (Eroğlu, 1997: 86).

Türklerden Museviliği kabul eden bir diğer topluluk da yine Hazar Devleti'nin bakiyelerinden oldukları kabul edilen Kırımçaklardır. Kırım+çak "küçültme eki" şeklinde oluşan kelimenin manası, "Kırım'da oturan, Kırım sâkini" anlamına gelmektedir. Yalnız bu Kırımçak Türkleri, sadece Tevrat'ı kabul eden Karay Türklerinden farklıdır, zira Kırımçaklar, Tevrat yanında Hahamların yorumlarından ibaret olan Talmud'u da kabul edip Talmud'da belirtilen yasa ve efsanelere de itimat ederler/inanırlar (Altınkaynak, 2008: 35-51; Günay ve Güngör, 2015: 222). Bilindiği üzere Talmud, Musevilerin bir arada yaşadıkları dönemde, bazı hahamların kutsal kitapları Tanah'ı modernleştirmek ve daha anlaşılır hale getirmek, sözlü gelenekte var olan yazıya geçirmek amacıyla I-VII. yüzyıllarda kaleme aldıkları bir kitaptır (Kaya, 2015: 80). Kırımçaklar için bu sözlü gelenekler de çok değerlidir ve kabul edilip itimat edilmelidir. Kendilerini Türk hisseden/kabul eden bu Türk grubu, XVIII. yüzyılda Karasubazar şehrinde yoğunlaşmakla birlikte en çok Rus istilalarından zarar görmüşlerdir (Günay ve Güngör, 2015: 212-213). Karaylar gibi sayıları çok az olan Talmudist Kırımçaklar günümüzde *Kırım Akmescit*'te (~*Simferopol*) küçük bir cemaat halinde yaşamaktadırlar¹¹. Kırımçakların iki önemli edebî eseri vardır. Bunlardan ilki Karâî inancına karşı bir reddiye özelliği taşıyan *Ozan Mehmud*'dur. Bir diğeri de Kırımçakların milli kitabı

¹¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bk. Erdoğan Altınkaynak, *Kırımçaklar*, (Haarlem, 2006).

hüviyetini taşıyan ve David Lahno tarafından kaleme alındığı bilinen *Hazania* 'dır (Günay ve Güngör, 2015: 222).

1.2.2. Karay Türklerinin Litvanya'ya Gelişi

Karay Türklerinin Litvanya topraklarına gelişi konusu üzerinde tarihi kaynaklarda kesin bir bilgi yoktur. Bu topraklarda Karay Türklerine ait ilk yerleşim tarihinin XII. yüzyıl olduğu ileri sürülmektedir. İlk yerleşim yerinin de Vilnius yakınlarında çok eski döneme ait küçük bir kasaba olan Ejszyszki toprakları olduğu bilgisi kayıtlıdır. Kiev üzerinden Ejszyszki topraklarına Kırım'dan Karay Türkleri gelmiştir. Araştırmacıları bu şekilde düşünmeye sevk eden temel husus ise Ejszyszki'deki sinagogda bulunan eski bir mezar taşıdır. Bu taşın üzerinde İbranice 1171 tarihi kayıtlıdır (Arık, 2010b: 287).

Tarihi vesikalardan edinilen bilgiye göre Kırım Tatar ve Karay Türkleri, 1319 yılında bir Cermen-Roman din tarikatı olan Töton Şövalyeleri ile olan savaşta Gediminas ordusunun ön safhalarında yer almışlar ve büyük başarılarla imza atmışlardır. Bunun neticesinde Kırım Tatar ve Karay Türklerini, Litvanya'nın büyük dükleri Gediminas (1275-1341), Kestutis (1297-1382) ve Algirdas (1296-1377) askerlik hizmeti için Litvanya Büyük Prenslığı'ne davet etmişlerdir. Kırım Tatar Türkleri, Litvanya'ya özellikle Büyük Knez Vytautas'ın (~Witold) (1392-1430) tahtta bulunduğu dönemde yani; XIV. yy. yerleşmeye başlamışlardır. Vytautas, XIV. yüzyılın sonlarında Deşt-i Kıpçak bölgesine yani Dinyester ile İrtiş ırmakları arasına pek çok askeri sefer düzenlemiştir. 1398'de Kırım Tatarlarıyla birlikte Karayları da Litvanya topraklarına getirmiştir. Böylelikle, bu iki Türk grubunun tarihi Büyük Litvanya Knezliği tarihinin ayrılmaz bir parçası olmuştur (Grişin, 2000: 5-26). Knez Vytautas, Tatar ve Karay Türklerine özgürlük bahşetmiş ve Vilnius yakınlarındaki Vaka nehrinin kıyılarına onları yerleştirmiştir. Tatar ve Karay Türkleri, topraklarını satmama şartıyla sonsuza dek kullanabilecekleri topraklara sahip olmuşlardır. Yalnızca onların toprak karşılığında düklerle askeri hizmet borçları vardı. Böyle bağımlı olmaları onları Litvanya Büyük Knezliği'nin vasalları yani derebeyine herhangi bir hizmet karşılığında kendisine toprak ve köylü verilen kişi hâline getirmiştir (Grişin, 2000: 7). XIV. yüzyılın başlarında başlayan ve Altınordu Devleti'nin (1242-1502) dağılmasından sonra hız kazanan bu Tatar ve Karay Türk göçleri, yaklaşık XVII. yüzyıla kadar aralıklı olarak kesintisiz devam etmiştir.

Büyük Knez Vytautas'ın hükümdarlığı döneminde Altınordu Devleti ve Giray soyundan gelen Kırım hanlarıyla çok yakın ilişkiler kurulmuştur. Altınordu tahtında baş

gösteren Toktamış ve Timur Kutluğ arasındaki mücadelede Knez Vytautas, siyasi çıkarlarını gözeterek Toktamış Han'ın tarafını tutmuştur. Toktamış Han, taht mücadelesini 1395/1397 yılında kaybedince ailesi ve adamlarıyla birlikte Vytautas'a sığınmıştır (İzmaylov, 2009: 528). Vytautas, yukarıda da ifade edildiği gibi Moskova Knezliği'ne ve Cermen-Roman din tarikatı olan Töton Şövalyelerine karşı bir tampon bölge oluşturmak gayesiyle Toktamış Han'ı, ailesini, adamlarını ve Karayları Litvanya'nın Trakay ve çevresine yerleştirmiştir. Böylelikle O, askeri alanda güvendiği bu iki Türk topluluğunu da savunma hattı içinde yer alan kale ve çevresine yerleştirerek planladığı savunma sisteminin temelini inşa etmiştir (Arık, 2010: 289). Karay Türkleri, Kırım'da da kale muhafızlığı (Trakai Kalesi'nin) ve komutanlık gibi vazifeleri üstlenmişlerdir (Kalafat, 1999: 76).

1 Temmuz 1569 tarihinde imzalanan Lublin Antlaşması ile Litvanya Grandüklüğü, Lehistan Krallığı ve Kraliyet Prusyası tek bir devlet olarak birleşmişlerdir. Bu devletlerin birleşmesi Karay Türklerinin siyasi ve sosyal durumunda herhangi bir değişikliğe yol açmamıştır. Çünkü 1441 yılında Lehistan Kralı ve Litvanya Grandükü IV. Kazimieras Jogailaitis'in talimatıyla Litvanya Trakay'da (Trakai'de) yaşayan Karay Türkleri, Litvanya'nın Vilnius, Kaunas ve Trakay şehirleriyle birlikte Magdeburg hakkını kazanmıştır. Bu evrak, o zamanlar kentin ayrı bir bölgesinde yaşayan Karay Türk topluluğuna kendi kendini yönetme hakkını vermiştir. Böylelikle Karay Türk topluluğunu, kendi içlerinden seçtikleri bir voyt yönetmeye başlamıştır. Voyt'un kendi idaresi ve mahkemesi vardı ve sadece hükümdara tâbi idi. Karay Türkleri, böylelikle 1483-1486 yıllarında Osmanlı payitahtına yazdıkları mektuplarında Litvanya Trakay'da hür olduklarını ve dinlerini rahatça yaşayabildiklerini haber vermişlerdi (Kobeckaitė, 2016: 216). Karay Türkolog Zajankowski de Kırım'dan Litvanya'ya gelip yerleşen Karay Türklerinin kendi istekleri neticesinde Litvanya grandükleri tarafından götürüldüklerini çalışmasında ifade etmiştir (Zajankowski, 1961: 64). Eğer hem Karaylar hem de Tatarlar Kırım'dan esir olarak getirilmiş olsalardı kendilerine dini bir özgürlük bahşedilmeyecekti, herhangi bir ayrıcalık da tanınmayacaktı böylelikle nerede kendilerini rahat hissediyorlarsa oraya giderek dağılacaklar ve Slav toplulukları içerisinde eriyip giderek kimliklerini çok kısa bir sürede kaybedeceklerdi (Arık, 2010: 289).

Kırım (1783) ve Litvanya'nın (1793) Rus İmparatorluğu'na ilhakından sonra, o zamanlar "Eski Antlaşmanın Rus Karaitleri itirafı" (2400 kişi) olarak adlandırılan Karaitler, yani Karaylar Çariçe II. Katherine tarafından ayrımcı bir vergi ödemekten muaf tutuldular ve Rabbanistlerin statüsünün aksine arazi mülkiyeti edinmelerine izin verildi,

yani özel statüler tanındı. Daha sonra onlar, Karaitler olarak tanındılar. 1827’de Kırım’ın Karaitleri ve Litvanya ve Volhynia Karaitleri imparatorluğun tüm Yahudi nüfusuna dayatılan askere gitmekten muaf tutuldular. 1828’de Tauride ve Odessa Ruhani Kurulu Yönetmeliği çıkarıldı. Tauride eyaletindeki Karaitlere, dini özerk yönetim hakkı da dâhil olmak üzere Kırım Müslüman din adamlarının bazı haklar verildi (Бурковская, 2019: 3).

1.3. Karay Türklerinin Yaşadıkları Yerler

Tevrat Yahudiliğini kabul eden Karaylar, Hazar Devletinin XI. yüzyılda dağılmasından sonra çoğunlukla *Kırım Gözleve* (~Yevpatoriya), *Bahçesaray* (~Bahçisaray), *Çufut Kale*, *Mangup Kale*, *Solhat*, *Sudak*, *Kefe* (~Feodosya), *Gözleve* gibi yerlerde yaşarlar. Ayrıca *Armyanski Bazar*, *Akmescit* (~Simferopol), *Alma-Tarkhan*, *Basarhik*, *Biyuk-Osenbaş*, *Karasubazar*, *Or-Kapu*, *Taş-Corgan*, *Hanişkai*, *Habak* ve *Yagmurtha* bölgelerinde de yaşamaktadırlar (Öztürk, 2015: 89). Bugün Karaylar, *Ukrayna*’da *Luck* (~Lutska) ve *Halicz* (~Galiç) şehirlerinde, *Litvanya*’da *Trakai* (~Troki), *Vilnius* (~Vilno) ve *Ponevezis* (~Ponevej~Peniewiez) şehirlerinde, *Polonya*’da *Gdonsk*, *Varşova*, *Wroclaw* ve *Opole* bölgelerinde dağınık bir grup halinde yaşamaktadırlar (Öner, 1998: XXIII; Doğan ve Kıvrakdal, 2002, 781-789). İstanbul Karay Türkleri ise Bizans döneminde İstanbul’a gelmişler İstanbul’un *Karaköy*, *Eminönü*, *Bahçekapı* ve *Hasköy*’e yerleşmişlerdir. Özellikle Hasköy, İstanbul Karay cemaatinin asıl yerleşim yeridir (Tayfur, 2003: 163). Karay Türklerinin bugün Hasköy’de kenesa ve mezarlığı vardır.

Başlangıçta Karaylar yukarıda da açıkça belirtildiği gibi Büyük Düklük’ün/Dükalık’ın iki kalesi olan günümüzde Karaim Caddesi olarak geçen iki kale arasında yer alan *Trakai*’ye yerleştirilmiştir. Daha sonra onların bir kısmı Litvanya’nın *Biržai*, *Naujamiestis*, *Pasvalys*, *Panevižys* bölgelerinde yaşamış olsalar da *Trakai* her zaman bu Türk topluluğunun Litvanya’daki idari ve dini merkezi olmuştur. Karaylar, bu bölgeyi sadece kendilerine bir sığınak/ev olarak görmediler ayrıca vatan olarak da tutmaya başladılar. Yüzyıllar boyunca onlar, Kırım ve Galiç-Luck bölgelerinden olan kardeşleri Karay Türkleriyle etnik ve kültürel yönden ilişkilerini de hiç kesmeden devam ettirdiler¹².

A. Dubinskiy’e göre Birinci Dünya Savaşı’ndan önce, Rus İmparatorluğu topraklarında yaklaşık 30’dan fazla Karay topluluğu vardı. Bunların isimleri şöyledir: “Armyansk, Bahçesaray, Berdyansk, Varşova, Vilna, Voronej, Yevpatoriya,

¹² Ayrıntılı bilgi için bk. <http://daugenis.mch.mii.lt/karaimai/history.htm> (erişim tarihi: 15.04.2020)

Yekaterinodar, Yekaterinoslav, Elizavetgrad, Karasubazar, Kerç, Kiyev, Kişinev, Kremençug, Lutsk, Melitopol, Moskova, Nikolayev, Nijniy Nov, Novorossiysk, Odessa, Oryol, Poltava, Ponevej, Rostov / Don, Sevastopol, Simferopol, Slavyansk, Taganrog, Troki, Feodosiya, Harkov, Herson, Yuryev, Yalta”. Bu Karay topluluklarının çoğunun da kenassaları vardı (Дубинский, 2005: 53).

Fotoğraf 4: Trakai Kalesi

1.4. Karay Türklerinin Nüfusu

Karaylar bugün başta Litvanya olmak üzere, Kırım, Mısır, İsrail, Amerika, İsviçre, Fransa, İngiltere, Belçika, Kuzey Afrika, İspanya, İran, Ermenistan, Kafkasya, Güney Rusya ve İstanbul’da yaşamaktadırlar. Yapılan araştırmalara göre Karay veya çoğulu ile Karaim şeklinde adlandırılan Musevilerin dünya genelindeki nüfusu 50 bin civarındadır.

Günümüzde Karay Türklerinin nüfusu çok azdır. Şaban Kuzgun tarafından 1979 tarihinde yapılan araştırma sonucu İstanbul Karay cemaatinin sayısı 150 kişi civarındadır. 1992 yılı ağustos ayında yapılan sayıma göre ise bu sayı 100 civarına inmiştir. Karaylar, XX. yüzyılın başlarında daha çok Hasköy’de toplanmışken, onların daha sonraları İstanbul’un muhtelif semtlerine dağıldıkları bilinmektedir. Günümüzde Karaylar, İstanbul’un *Beyoğlu, Nişantaşı, Kadıköy, Bostancı, Fenerbahçe, Çiftelhavuzlar* ve *Moda*

gibi semtlerinde dağınık olarak yaşamaktadırlar (Çulha, 1011). İstanbul cemaatindeki bu nüfus azalmasını etkileyen en büyük faktör, cemaat içi evlenme kurallarının çok sıkı olması yüzünden evliliklerin maalesef çok azalmasıdır. Bu faktöre bağlı olarak cemaat içinden evlenemeyen Karay Türkü gençler, çoğu zaman cemaat dışı evlilik yapmaktadır. Cemaat dışı evlenmeler bazen Talmudist Yahudilerle, bazen Hristiyanlarla, bazen de Müslümanlarla olmaktadır. Bu tür evlenmelerde baba Karay ise, doğan çocuğun Karay kabul edilmesi gerekmektedir. Yahudilerde ise çocuklar annenin zürriyetine tabidir. Anne Karay, baba Karay değilse doğan çocuk Karay kabul edilmemektedir. Ancak çoğu zaman Karay erkekleri, Karay olmayan bir kadınla evlendikleri zaman o kadının dinine geçmektedir. Yine bu tür evlilik yapmış olan erkeklerin bir kısmı, kendisi Karaî inancından ayrılmasa bile, doğan çocuğu annesinin mensup olduğu dine kaydettirmeyi tercih etmektedir. Bu durum da İstanbul Karay toplumunun nüfusunun azalmasına sebep olmaktadır (Kuzgun, 2015: 236).

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde, Kırım'daki Karay nüfusu hakkında da değerli bilgiler vermiştir. Buna göre Kırım'da toplam 20000 Rum, Ermeni ve Yahudi nüfus vardır. Mankup'ta 2 Müslüman mahallesine karşın 7 Yahudi mahallesi 1000 kadar Yahudi evi olduğunu, Çufutkale'de 1700 hane, Karasu'da 300 kadar haraç veren Yahudi'nin yaşadığını ve Eski Kırım'da 1 Yahudi mahallesi olduğunu ayrıca Kefe'de 1 Yahudi sinagogu olduğunu buna karşılık Çufutkale'ye çok yakın olan Bahçesaray'da ise hiç sinagog olmadığını ifade etmiştir (Türk, 2010: 384).

Çalışmamıza özellikle konu olan Litvanya'nın Trakai şehrinde ikamet etmekte olan Karay Türkleri, diğer yerleşim alanlarına göre nüfus bakımından daha kalabalıktır. Trakai şehri de Litvanya'nın başkenti Vilnius'a 28 km. mesafede yer almaktadır. Karaylardan edinilen bilgiye göre Litvanya'da bugün (2013 yılına göre) 257 Karay Türkü yaşamaktadır. Vilnius'ta 145, Trakay'da 7, Panevejis'te 35 kişi yaşamaktadır.

1.5. Karay Türklerinin Dinî Durumları

Din tarihçilerine göre Karayların Karay dininde ise İslam dininin iman esaslarının hakayık-ı Kur'aniyye ile ispat ve izahının yapılması olarak açıklanan “Mütekellim” ve itikadî meselelerin yorumunda akla ve iradeye öncelik veren “Mu'tezile” felsefe doktrinleri/öğretileri yani öğretileri ile Hanefi mezhebinin yasal prensiplerinin etkili olduğu belirtilir. Öyle ki mezhebin kurucusu Anan ben David, “Doğrudan Tanah'a başvurun, benim fikirlerime körü körüne bağlanmayın” açıklamasından açıkça anlaşılıyor ki “Kutsal Kitabı” sorgulamaksızın başkalarına itaat etmeyip kendi başına öğrenme ilkesi

ortaya çıkmaktadır. Bu demektir ki bu husus, Müslümanların Mütakellim ve Mu'tezile felsefinden ödünç alınmıştır (Дубинский, 2005: 40-41). Karailer tarafından Anan ben David'in en önemli takipçilerinden bir olarak kabul edilen İran Karaisi olan Benjamin en-Nihavendi, Mutezile mensupları arasında kendi görüşleriyle otorite olarak kabul edilmektedir (Palkonav, 1994c: 40).

Karaylar, İslam'daki zekât gibi madenler hariç gelirlerinin %10'unu fakirlere verirler. Hahamlık Yahudiliğine aykırı olarak, Türk Karayları Hz. İsa ve Hz. Muhammed'i Hristiyan ve İslam dinin peygamberleri olarak sayarlar (Çetinoğlu, 2003: 11; Kobeckaitė, 2017: 215-221; Kocaoğlu, 2017: 8). Karâilik'te Hz. İsa ve Hz. Muhammed'e de inanılır. Mezhebin kurucusu Anan, Hz. İsa için "Meryem oğlu İsa zındık değildi. Tevratı kötülemedi, yalanlamadı ve değiştirmedir" ifadelerini kullanırken Hz. Muhammed için ise "Muhammed hak peygamberdir. O da İsa gibi Tevrat'ı yalanlamadı, hükümlerini değiştirmeyi düşünmedi" demiştir (Suleymanov, 2012: 14; Susa, 2015: 226). Fakat bu iki peygamberin, Hz. Musa şeraitine tabi oldukları, esas şeriat kitabının Tevrat olduğu ve Kur'an-ı Kerim ile İncil'in Tevrat'ın hükmünü kaldırmadığına inanılır. Hz. Davud'a gönderilen Zebur'a da büyük önem verirler, günlük ibadetlerinde Zebur'dan muhakkak dualar okurlar (Kuzgun, 1985: 194; Daşbadem, 2008: 52; Küçük vd., 2012: 338; Бабинов, 14).

Karâilerde ayinin temel kısmı, Zebur'dan ayrı parçaları ve din adamları tarafından yazılan ilahileri okumakla geçer. Genel olarak, ayin şu parçalardan oluşmaktadır: 1) *övgü* 2) *şükür* 3) *tövbe* 4) *yalvarış*. Duaların sırası dâhil olmak üzere Karâi ayinleri nihai olarak XIII. yüzyılın sonunda şekillenmiştir. Ayin düzeninin yazarı, hayatının bir bölümünü Bizans İmparatorluğu'nda geçiren "Büyük" olarak adlandırılan Aaron'du. Uzun bir süre Kırım'da Solhat kentinde yaşamıştır. Onun derlediği duaların muhtevası ve sırası, Karâimizm'in bütün müritleri tarafından kabul görmüş ve uygulanmıştır (Дубинский, 2005: 44).

Karay Türkleri ayinlerde Türk dilini (Kıpçak-Kuman lehçesi) yaygın olarak kullanırlar. Karay Türkçesi, İbrani dili gibi bir din dili rolü oynar. İncil'in tamamı, büyük olasılıkla en geç XI. yüzyıldan sonra Karay Türkçesine çevrildi ve bu çeviri nesilden nesile değişmeden aktarıldı. Orijinal eski İbranice metinden tercüme edilen Kutsal Yazılar, Karay Türkçesiyle Karay tapınağı olan kenesda okunur (Зайончковский, 2005: 72).

Karay Türkleri, yukarıda da belirtildiği gibi diğer Karaylar gibi Tevrat'taki 10 Emr'e itaat etmektedirler. Karay Türklerinin önemli isimlerinden biri olan Abraham (~Avraam) Ben Shemuel Firkoviç de bir röportajında bu hususu şöyle ifade etmiştir:

“Karay dininin temeli Eski Ahit (Дубинский, 2005: 40), özellikle de Decalogue~Aserot ha-Diberot (~On Emir)’tur. On Emir, Tanrı Yahweh ile İsrailoğulları arasında Hz. Musa aracılığıyla yapılan ahdin, İsrail Oğulları tarafından yerine getirilecek bölümünü sembolize eder (Atasağun, 2001: 136). Karaylarda bu 10 Emre itaat etmek ahlaki bir görev olarak addedilir (Дубинский, 2005: 41). Karaylar, Talmud gibi sonradan yapılan ilaveleri kesinlikle kabul etmezler ve bunları yazılı yasalara karşı olarak değerlendirirler” (Firkovičius, 1994: 34). Bu hususta Karaylar, Tevrat’tan şu delili getirirler/gösterirler: “Size verdiğim buyruklara hiçbir şey eklemeyin, hiçbir şey çıkarmayın. Ama size bildirdiğim Tanrınız Rabb’in buyruklarına uyun” (Tesniye, 4/2; Daşbadem, 2008: 49).

Karâîlik’in benimsediği iman esasları şunlardır:

- 1) Bütün varlıkları yaratan Allah’tır.
- 2) Allah, âlem yaratılmadan önce vardı.
- 3) Âlem sonradan yaratılmıştır.
- 4) Allah, Musa’ya ve Tevrat’ta adı geçen diğer bütün Peygamberlere hitap etmiştir.
- 5) Musa’nın koyduğu kanunlar haktır.
- 6) Tevrat’ın dilini bilmek dini vecibedir.
- 7) Kudüs’teki “Mabet” dünya idarecilerinin makamıdır.
- 8) Mesihin gelmesine ve ilerde yeniden dirilmeye intizar haktır.
- 9) Hesap günü vardır.
- 10) Hesaptan sonra mükâfat ve ceza haktı (Daşbadem, 2008: 49-50; 2012: Küçük vd., 2012: 338).

Bilindiği üzere Tevrat, beş bölümden/kitaptan oluşmaktadır: 1) *Tekvin* (~*Bereşit*), 2) *Çıkış* (~*Şemot*), 3) *Levililer* (~*Vayikra*), 4) *Sayılar* (~*Be-Midbar*), 5) *Tesniye* (~*Devarim*). *Tevrat farklı dönemlere ait dört metinden meydana gelmiştir* (Kazan, 2002: 15; Eliade ve Couliano, 2018: 328). *Bunlar; J veya Yahvist metin: Tanrı için JHVH ismini kullanır. E veya Elohist metin: Tanrı için Elohim ismini kullanır. D metin: D, Tesniye’nin bir kısmının redaksiyonundan ibarettir. P (Rahipler metni) metni: Kaynağı Levililer ve diğer bazı yazılar olan, bir grup tarafından kaleme alınan bir metindir* (Eliade ve Couliano, 2018: 328).

10 Emir, Eski Ahit'te ilk kez “Çıkış” kitabında 34 ila 35 bölümler arasında Hz. Musa'nın Sînâ Dağı'na çıkması ve orada Tanrı Yahve'nin (~Yahweh) ona 10 emrini bildirmesi şeklinde yer almaktadır (Kazan, 2002: 15).

Tevrat'ın “Çıkış” bölümündeki 10 Emir şöyle geçmektedir:

- 1) Karşımda başka İlahların olmayacak
- 2) Kendin için oyma put, yukarıda göklerde olanın yahut aşağıda yerde olanın yahut yerin altında sularda olanın hiç suretini yapmayacaksın. Onlara eğilmeyeceksin, onlara ibadet etmeyeceksin.
- 3) Allah'ın, Rabb'in ismini boş yere ağzına almayacaksın.
- 4) Sebt gününü takdis etmek için onu hatırında tut. Altı gün işleyeceksin ve bütün işini yapacaksın. Yedinci gün hiçbir iş yapmayacaksın.
- 5) Babana ve anana hürmet et.
- 6) Katletmeyeceksin.
- 7) Zina etmeyeceksin.
- 8) Çalmayacaksın.
- 9) Komşuna karşı yalan şahadet etmeyeceksin.
- 10) Komşunun evine tama' etmeyeceksin (Kitabı Mukaddes, “Çıkış”, 1993: 20/3-17; Firkovičius, 1998: 118-119; Atasagun, 2001: 136-137).

Dekalogos'la yani 10 Emir'le birlikte, Ortaçağ'ın sonlarında geliştirilen “Öğreti'nin On Dogması” da vardır. Bu dogmalar, İncil'in saf halinde de yer almaktadır. Bu öğütler daha az bilindiği için içeriklerinden bahsetmek uygun olur:

- 1) Görünen ve görünmeyen tüm âlemler, sonsuz Yaratıcı'nın tek bir sözüyle yaratılmıştır.
- 2) O'nun başı ve sonu yoktur.
- 3) O her zaman birdir ve O'nun benzeri yoktur.
- 4) Var olan her şey Tanrı'nın iradesiyle yaratılmıştır.
- 5) Musa aracılığıyla On Emr'i indirdi ve Beş Kitap O'nun emriyle yazılmıştır.

6) Rab, diğer peygamberleri de vahiy ile onurlandırmıştır.

7) İman eden için yasayı öğrenmek zorunludur.

8) İman eden ölülerin diriltileceğine inanmakla yükümlüdür.

9) İman eden kıyamet gününde Rab'bin herkesi yaptıklarına göre ödüllendireceğine inanmak zorundadır.

10) Göklerin krallığı gelecek, Mesih inesehtir (Дубинский, 2005: 41; Kokizov, 2011: 875-876).

Kuman (~Koman)-Kıpçak Türklerine ait olan Codex Cumanicus adlı eserde de “On Emir” şöyle geçmektedir (Tekin-Ölmez, 2003: 42; Gülsevin, 2016: 18):

1) Teñrini sövgil barça üstinde (Tanrı'yı her şeyin üstünde sev!)

2) Teñrinin atı bile ant içmegil! (Tanrı'nın adıyla ant içme!)

3) Ulu künni awurlagıl! (Ulu günü ‘cumartesi’ ağırla!)

4) Ataıñnı anaıñnı hörmetlegil! (Anana babana saygı göster!)

5) Kişini öltürmegil! (İnsanları öldürme!)

6) Ogur bolmagıl! (Hırsızlık yapma!)

7) Hersek bolmagıl! (Sefih olma!)

8) Yalğan tanıhlık bermegil! (Yalan yere tanıklık etme!)

9) Özge kişiniñ nemesi suhlanmagıl! (Başkasının malına hesetlik etme!)

10) Sewgil seniñ karındaşıñ seniñ kibi! (Kardeşini kendini sevdiğin gibi sev!)

Fotoğraf 5: Trakai'deki Kenesada Karay Türkçesiyle Yazılmış 10 Emir

“Karay Türkleri, günlük ibadet olarak sabah güneş doğduktan sonra ve akşam güneş battıktan sonra günde iki kez dua ederler. Ayrıca en çok dinlenme günü yani Şabat (< İbranice lişbot “iş bırakma”) ya da Sebt günü (shabbath-sebt veya cumartesi günü), bayram ve oruç günlerinde dualar edilir (Глаголев, 2018: 46)¹³. Karay Türkleri, Sebt gününde ya keneseda ya da evlerinde dua okuyup ilahiler söylüyorlar. Karaylarda oruç ibadeti de mevcuttur. Karaylardan derlenen bilgiye göre temelde üç çeşit oruç bulunmaktadır. Bunlar; su içmenin mümkün olduğu oruç, gündüzleri su içilmeyip yemek yenilmeyen oruç ve adak oruçları, on gün oruçları, et yenmeyen yedi gün oruçlarıdır. Karay Türkleri her yıl genellikle ağustos ayına denk gelen Baran (koç) gününde Tengri'nin rızasını kazanmak için Kudüs'e dönerek/yönelerek kurban keserler. Karaylarda hac ibadeti de vardır. Kırım ve İstanbul'dan birçok Karay Türkünün Kudüs'e gittiklerini seyahatnamelerden öğreniyoruz. Mesela; Samuel b. David Yemşel isimli Kırımlı Karay hacı olabilmek için Gözleve'den kutsal mekân Kudüs'e gitmiştir. Yolculuğu esnasında yaşadıklarını da seyahatnamesinde yazmıştır (Lewis, 1956: 7).

¹³ Bu konuda hazırlanmış bir lisansüstü tez vardır: Saime Leyla Gürkan, *Yahudilik'te Şabbat (Sebt) - Kökeni, İlgili İnanç ve Uygulamalar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1994.

Karay çocukları doğduktan sekiz gün içinde şabat elbisesi içinde sünnet ettirilir. Eskiden Kudüs'e giderlerken günümüzde Yahudilerle olan problemler sebebiyle bugün ikinci kutsal mekânları olan Akmesid yakınlarındaki Çufut (~Çift) Kale ve Bahçesaray şehrinde Kırk-Yer bölgesinde Balta Tiymez (~Balta dokunmaz, değemez, vurulamaz) mezarlıklarını ziyaret etmektedirler. Mezarlığa giriş ve çıkışlarda diz çöküp dua etmekte. Karaylar için Balta Tiymez Mezarlığı çok önemlidir. Saygıdan kesinlikle ağaçlara dokunulmamaktadır. O yüzden bu ormanın adı, "Balta Tiymez" ("Balta değmez") adını almıştır (Дубинский, 2005: 49; Бабинов, 15). Çünkü orada, kendi ailelerinin kökü/kökleri olarak inandıkları ağaçlar yani terekler mevcuttur. Her ailenin bir kayın ağacı olduğu gibi bu ağacın kuruması veya yok edilmesi hâlinde ailenin soyunun kuruyacağına inanılır. Dolayısıyla Karaylar için burası çok kutsal bir mekândır. Ayrıca yılda bir kez dünyanın değişik yerlerindeki Karaylar tanışmak ve kaynaşmak gayesiyle Kırım Gözleve'de toplanmakta ve bu mezarlığı ziyaret edip ağaçlara dua okumaktadırlar¹⁴.

Karay Türklerinin mezarlıkları hakkında Ukrayna Kırım Karay Türklerinin Başkanı olan Vladimir Örmeli, Kırım'ın Bahçesaray yakınlarındaki Balta Tiymez Mezarlığı ile ilgili olarak şu bilgileri vermektedir: "Bu Balta Tiymez Mezarlığı'dır. Avrupa'daki Türk mezarlıklarının en eskisidir. Balta Tiymez Türkçeye aktarıldığında "balta değmemiş" anlamına gelmektedir. Daha önce gördüğünüz gibi mezarlıkta kayın ağaçları bulunmaktadır ve biz bu ağaçlara dua etmekteyiz. Her bir Karay Türk soyunun kutsal bir kayın ağacı vardır. Mesela; bizim soyumuzun da bir kayın ağacı vardır. Biz oraya gidip dua ediyoruz. Ama kimseye belli etmiyoruz. Bu ağaçlar kutsal olduğu için dallarını koparmak bile yasaktır. Bütün ağaçların dipleri daire ile çevrelenmiştir ve bu daireler güneş anlamına gelmektedir. Bundan eskisi yoktur ve bizim bütün insanların düşünceleri bu noktaya doğru yönelmektedir. Burası bizim kutsal yerimizdir. Buraya her gün birisi ziyarete gelir. Kale adındaki Etnik Kültürel Merkezi'nin gençleri bu mezarlığı temizlemeye gelmektedir. Bu yazılar, eski İncil dilinde yazılmıştır, bu tanrının dilidir. Taşların üzerindeki baskılar solar yazısıyla yazılmıştır ve bu baskılar, bütün Türk halklarına aittir. Bilindiği üzere XVII. yüzyılın gezginlerinden Türk seyyah Evliya Çelebi (1611-1685) de bu mezarlık hakkında yazılar yazmıştır"¹⁵.

¹⁴ Bu bilgi <https://www.beyaztarih.com/makale/istanbulun-solan-rengi-karay-turk-cemaati> sitesinden alınmıştır (erişim tarihi: 8.3.2020); ayrıca bazı bilgiler, Litvanya Trakai'de yaşamakta olan Karay Türkü Szymon Juchniewicz'den 25.05.2013'te tarafımızdan yapılan derlemeler neticesinde yazılmıştır.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. (<http://www.ozu-turk.com/karaylar.htm>) (erişim tarihi: 13.04.2020)

Kırım Karay Türkleri, bu iki kaleyi *Çift Kale* (eski ismi Kırk-yer/Kırık er) diye adlandırmışlardır. Kudüs'ten sonra en önemli dini merkezleri olmuştur. Kırım Karay Türkçesinde çift kelimesi “çuft ya da çufut” diye söylenmektedir. Yani kalenin ismi, *Çuft-Kale* ya da *Çufut Kale*'dir. Bugün bazı araştırmacılar, bu kalenin adını “Cıfitkale” yani “Yahudi Kalesi” diye adlandırmaya ve özellikle bu şekilde literatüre yerleştirme hususunda ısrar etmektedir. Hem Kırım'da (Altınkaynak, 2018: 67) hem de Litvanya'da yaşayan Karay Türkleri bu duruma şiddetle karşı çıkmaktadır. Kalenin adının yazılışı dikkatli tetkik edilince Cıfitkale olmadığı kolaylıkla anlaşılabacaktır. Şöyle ki, bilindiği üzere Kiril alfabesinde /c/ ünsüzü yoktur. Bu ses, alfabede /dj/ sesleri ile karşılanmaktadır. Kalenin Kiril alfabesi ile yazılışı /dj/ ile değil /ç/ ile yazılmış olsa idi /ç/ ile değil; /dj/ ile yazılması gerekirdi (Altınkaynak, 2010: 99).

Kalenin adının bu şekilde anılmasının temel sebeplerinden biri de *3a numaralı Kırım Hanlığı Kadı Sicili*'ne bakıldığında Karayların yerleştiği Çufutkale için “Kale” ve halkı için “Kale Yahudisi” tabiri kullanılmaktadır. Başka birçok yerde ise sadece Yahudi tabiri kullanıldığı görülmektedir (Türk, 2010: 384). Yukarıda da belirtildiği gibi ne Kırım'da ne de Litvanya'da yaşayan Karay Türkleri bu isimlendirmeyi kesinlikle kabul etmemektedir.

1.5.1. Karay Türklerinin İbadet Evi: Kenesa

Karailer, ibadethanelerini sinagogan ziyade *kanisa* kelimesinden gelen “kenesa” ile karşılamışlardır. Kenesa, Doğu Avrupa Karaiti veya Fars sinagogu (~ Yun. Sunagógé “toplantı, meclis”) için kullanılan bir terimdir. Bir diğer bilgiye göre kenesa İbranicede kakos “toplamak” kökünden gelmektedir (Глаголев, 2018: 32). Bununla birlikte kenesa, İslami olmayan ibadet yeri anlamına da gelir (Дубинский, 2005: 41). İlk Karâî mabedi, Anan ben David tarafından Kudüs'te inşa edilmiştir. Mabedin inşasından sonra ibadetin yapılacağı zaman ve düzeni hakkında bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. Ayin tapınakta sabah ve akşam olmak üzere günde iki kez yapılmasına karar verilmiştir. İbadet sırasında ibadet edenlerin yüzü güneye dönüktür (Дубинский, 2005: 44). Bu mabedin mihrabı, Yahudilerden farklı olarak Mescid-i Aksa'ya dönüktür (Tanınmış, 2010: 195). Bu kutsal tapınak yerin altındaydı ve bu genellikle iki nedenden dolayı açıklanıyordu. Birincisi, baskılardan dolayı saklanmak zorunda kalmaları, bir diğeri Müslümanların cami binasından yüksek bir gayrimüslim tapınağın inşasını kesinlikle kabul etmemeleriydi (Дубинский, 2005: 42).

Anan ben David Sinagogu, Kudüs'teki Karâîlerin en önemli merkezi olmuştur. I. Haçlı seferi (1096-1099) dönemine kadar ayakta kalabilmiş, ancak sonrasında yıkılmıştır. 1948 Arap-İsrail savaşlarında tahrip olmuş ve 1981 yılında restore edilerek tekrar hizmete sunulmuştur (Bağır, 2017: 112).

Kırım'daki kenesa için şunları söyleyebiliriz: Çariçe II. Catherine, yarımadanın Rus İmparatorluğu'na ilhakına ilişkin Manifesto'yu imzaladıktan sonra, Karay topluluğunun manevi merkezi Solkhat-Eski Kırım'dan Yevpatoria'ya transfer edilmiştir. Burada, XIX. yüzyılın başında ilk olarak Büyük Kenesa'yı inşa etmeye başladılar. Bayram ayınlarının yapıldığı katedral kilisesinin yapımından hemen sonra, toplumun günlük manevi ihtiyaçlarına yönelik Küçük Kenesa faaliyete başladı. XIX. yüzyılın tamamı, Karay Türklerin ruhsal olarak geliştiği bir dönemdir. Ancak 1917 devriminden sonra ateizm propagandası başlayınca bu kenesalar kapatıldı. (<https://tavria-crimea.com/kenasy/> (erişim tarihi: 7.11.2021)).

Tarafımızdan 20 Mayıs 2013 tarihinde Hazan Seraya (~Süreyya) Şabşal'ın (1873 Bahçesaray-1961 Vilnius)¹⁶ doğum gününü kutlamak için Trakai'de Karaimu Sokağı'ndaki Karay Türklerinin Kenesasına ziyarette gidilmiştir (Fotoğraf 4-5). Karaylar, Tora (~Tevrat) okumadan ve Kenessaya girmeden önce ellerini ve ayaklarını yıkayarak İslamiyet'teki abdeste benzer bir tür abdest alıp içeri girdiler (Fotoğraf 8)¹⁷. Kenesada hayvan ve bitki resimleri yoktu. Edinilen bilgiye göre Kırım Karay Türkleri de ibadet öncesinde, kenesa girişinde bulunan çeşmede ellerini ve ayaklarını yıkamaktadır. Yahudilerden farklı olarak İstanbul'da yaşayan Karaylar gibi Trakai'de yaşayan Karaylar da kenesaya girerken ayakkabılarını çıkarttılar. Bunun nedeni, Hz. Musa Peygamberin Sina Dağı'nda On Emri aldığı zaman oranın kutsal toprak kabul edilip Hz. Musa Peygamberin üstündeki şalı ve ayakkabıları çıkararak secde ettiği içindir¹⁸. Hazandan Karay Türklerinin sarhoş olarak asla Kenesa'ya girmedikleri öğrenildi. İbadet için erkekler, dua mantosu ve takke giydiler. Erkekler giriş katında (Fotoğraf 6), kadınlar başları örtülü (tesettürlü değil) olarak üst katta ibadet ettiler (Fotoğraf 7)¹⁹. Trakai'deki

¹⁶ Seraya (~Süreyya) Şabşal'ın hayatı hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Hasan Eren, *Türklük Bilimi Sözlüğü I. Yabancı Türkologlar*, (Ankara: TDK Yayınları, 1998), 308-309.

¹⁷ Karayların el ve ayaklarını İslamiyetteki abdeste benzer nitelikte ibadetten önce temizlemeleri bu mezhebin İslamiyet ile benzerliğini ortaya koymaktadır (Zajanczkowski, 1961a: 313).

¹⁸ Karayların geleneğine göre Tanrı, Hz. Musa'ya Horeb Dağı'nda görüldüğünde, "ayakkabılarınızı ayağınızdan çıkarın" denildi. "Senin durduğun yer kutsal topraktır" (Бабинов, s. 23).

¹⁹ Sinagoga edebe uygun kıyafetle ve başörtülü olarak girilir. Başı açık sinagoga girmek Tanrı'ya büyük saygısızlık addedildiğinden Yahudi erkekleri buraya girerken "kipa" denilen bir tür takke giyerler ve kadınlar da başlarını örterler. Kadınlar ibadete doğrudan katılmayıp "mehitza" adı verilen ayrı bir

Kenesa iki katlıdır. Kırım'daki Kenesa ise üç katlıdır. İbadet için ilk katta erkekler, ikinci katta başları örtülü kadınlar, üçüncü katta çocuklar ibadet etmektedirler. Trakai'deki Kenesada çocuklar, üçüncü kat olmadığı için ikinci katta kadınlarla birlikte dua ettiler. Elllerinde Karay Türkçesiyle yazılmış dua kitapları vardı. Karaylar ayinlerinin başlangıcında “Ey İsrailoğlu” demediler, “Ay Karayoğlu” dediler. İbadetlerini Karay Türkçesiyle yaptılar. Genel Yahudi dininin aksine Karay dininde ruhbanlık sınıfı yoktur (Tanyu, 1998: 123). Yahudilikte ise hayatın her safhasında etkisi açıkça hissedilebilen din adamlığını meslek olarak icra eden bütün kişilerin nitelendirilmesinde kullanılan ruhban sınıfı terimi mevcuttur. Bu ruhban sınıfı Yahudilerin ibadet ettikleri sinagogda da kendisini açık ara hissettirir. Trakai'deki Karaylar, din adamları olan “Hazan” (~Gazan, Gahan, Gabay) yönetiminde hem İbranice hem de Karay Türkçesi dillerinde dualar okudular. Hazandan, kenesada yapılan ayinlere İbranice *tefilla-tefillah* adı verildiği öğrenildi. Dua esnasında hazanın ve erkeklerin ara ara diz üzerine çöktükleri ve secde ettikleri görüldü. Kadınlar ise diz çökmediler ve secde etmediler. Hem erkekler hem de kadınlar Müslüman Türklerde olduğu gibi ibadet ederken ellerini açarak dua ettiler, duanın bitiminde ellerini yüzlerine götürüp sıvazladılar.

Kırım'da uzun süre yaşayan ve Karayların hayatını çok iyi bilen Ortodoks Başrahip S. Starikov'un bu konudaki ifadesi oldukça aydınlatıcıdır (Бабинов, 14):

“Karaylar Hz. Musa'nın Pentateuch'unu İncil olarak kabul ederler, Hz. İsa'yı peygamber Mesih olarak tanırırlar ve Hz. Muhammed'i bir peygamber olarak kabul ederler. Karaylar ruhların göçüne, Ay takvimini kabul ederler, kadınların konumu Hz. Muhammed'in öğretilerine dayanmaktadır. Kenesalarında cami gibi, mutlaka “çeşme” olarak inşa edilmiştir ve şadırvan için özel bir oda vardır. Müslümanlar gibi abdest alırlar. Kenesa'ya girerken ayakkabılarını çıkarmalıdır. Karayların doktrininde bu insanları diğerlerinden üstün tutan hiçbir söz olmaması, vaaz edilen insanlar arasında hiçbir yerde anlaşmazlık olmaması karakteristiktir.”

Yukarıda da belirtildiği gibi Karaylar, dinî terminoloji açısından da Talmudist Yahudilerden farklıdır. Öyle ki Litvanya'da yaşayan Karaylar, Yahudiler gibi tanrılarına Ahd-i Atık'te Tanrı'nın özel adı olarak geçen İbrânîce bir kelime olan “Yehova (~YeHoWaH)” demezler, Türk oldukları için Türkçe Tengri (>> Tanrı) kelimesini ya da Müslüman Tatar Türklerinin etkisiyle olsa gerek “Alla” kelimesini Rableri için kullanırlar. Kırım'da yaşayan Karaylar da Tengri kelimesini kullanmaktadırlar (Suleymanov, 2012: 20). Yani Karay Türklerinin din özelliği, atalar dini ile Hz. Musa'nın

bölümde erkeklerin ibadetine eşlik edebilirler (Ayrıntılı bilgi için bk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sinagog> (erişim tarihi: 2.1.2020).

“On Emri”nin sentezinden ibarettir denebilir (Altınkaynak, 2010: 96). Karay takvimindeki kutsal günler büyük ölçüde Hristiyanlığın dini kitabı olan İncil’e uyumluluk gösterir. Bir başka deyişle Karayların dini ayin günleri Kitab-ı Mukaddes metnine sıkı sıkıya bağlı kalınmak suretiyle belirlenmiştir. Bütün kutsal günler, yukarıda da ifade edildiği gibi Kenesa adı verilen ibadet evlerinde kutlanır. Karay Takvimi’ne kutlamalar, yıl dönümleri, cumartesi ayinleri, günlük ibadetler, ulusal bayramlar ve daha önemsiz pek çok ritüel dâhil edilmiştir (Firkovičius vd., 2001: 1051; Ayan, 2011: 121).

Litvanya Karay Türkü Anna Akbike Sulimowicz de dinlerini şu cümlelerle tanıtmıştır: “Biz Karaylar, sadece Tevrat’ı kabul ediyoruz. Yani Yahudilerin ilave ettikleri kutsal kitapları, sözlü emirlerin kânun hâline getirilmiş ilk hâli olan *Mişna* ile *Gamara* ve diğer sözlü ürünleri kesinlikle kabul etmiyoruz. Ayrıca Yahudilerden bir farkımız daha var. Hz. İsa’yı ve Hz. Muhammed’i peygamber olarak görüyoruz” (<http://www.ozu-turk.com> (erişim tarihi 10.06.2021)).

Karay Türklerinin ibadet evi Kenesa, Yahudilerin ibadet evi olan sinagoglardan (~sunagoge) farklı bir simgesel içeriğe de sahiptir. Son zamanlarda Türkiye’deki bazı iç mimarların bu konu üzerinde bazı çalışmalar yaptığı görülür (Ayberk, 2018: 75-112).

Seçimlerle başa gelen Karay Türklerinin dini önderi, aynı zamanda cemaatin de dini lideri sayılmaktadır (Kobeckaitė, 2016: 217). Litvanya’daki Karay Türklerinin hazanları/gahanları Mykolas Firkovičius (ö. 2000) ve Josif Firkovič (ö. 2009) öldükten sonra hazan, Dr. Markas Lavrinovičius olmuştur. Dr. Lavrinovičius, hem dini-kültürel hem dil konulu çalışmalar yaparak Karay Türklerinin Litvanya’daki varlığı üzerinde çalışmalar yapmıştır. Dr. Lavrinovičius da öldükten sonra bugün Litvanya Karaylarında hazansız bir dönem başlamıştır. Karay dostlardan edindiğimiz bilgiye göre de çeşitli sebepler dolayısıyla hâlâ kendilerine bir hazan seçememişlerdir.

Kırım Karay Türklerinin ilk dini lideri, Sima Aga Baboviç (1855’te vefat etmiştir.) idi. Onun önderliğinde Bahçesaray’daki Han Sarayının restorasyonu gerçekleştirilmişti. Ondan sonra, 1857’den beri Kırım dini lideri, 1874’te vefat eden Naum Baboviç’ti. 1879’dan 1911’e kadar Tavriya hazanı S. Panpulov’du. Onun vefatından kısa bir süre önce Yevpatoriya’da ilk Karay kongresi toplanmıştı. Birinci Dünya Savaşı’ndan 1918 yılına kadar hazan S. M. Şapşal’dı (1873-1961) (Дубинский, 2005: 54). Şapşal, Kırım ve daha sonra Polonya ve Litvanya Kırım Karaites topluluğunun hazanı ve dini lideri olmuştur.

Fotoğraf 6: Litvanya-Trakai Kenesası

Fotoğraf 7: Litvanya-Trakai Kenesası

Fotoğraf 8: Litvanya-Trakai Kenesasının Aşağı Katı²⁰ (erkeklerin ibadet ettiği yer)

Fotoğraf 9: Litvanya-Trakai Kenesasının Yukarı Katı (kadınların ibadet ettiği kat)

²⁰ Bu fotoğraf, Bülent Ayberk'in "Litvanya Karayları'nın Tarihi ve Kenesa Örnekleri Bağlamında Trakai Karay Kenesası'nın İç Mekânına İlişkin Bir İnceleme", *Mimarlık ve Yaşam Dergisi Journal of Architecture and Life* 3 (1) 2018, 101 makalesinden alınmıştır.

Fotoğraf 10: Litvanya-Trakai Kenesası²¹

Fotoğraf 11: Litvanya-Trakai Kenesası²²

²¹ Bu fotoğraf, Bülent Ayberk'in "Litvanya Karayları'nın Tarihi ve Kenesa Örnekleri Bağlamında Trakai Karay Kenesası'nın İç Mekânına İlişkin Bir İnceleme", *Mimarlık ve Yaşam Dergisi Journal of Architecture and Life* 3(1) 2018, 98 makalesinden alınmıştır.

²² Bu fotoğraf, Bülent Ayberk'in "Litvanya Karayları'nın Tarihi ve Kenesa Örnekleri Bağlamında Trakai Karay Kenesası'nın İç Mekânına İlişkin Bir İnceleme", *Mimarlık ve Yaşam Dergisi Journal of Architecture and Life* 3(1) 2018, 99 makalesinden alınmıştır.

Fotoğraf 12: Litvanya-Trakai Kenesasından Çıkan Karay Türkleri

Fotoğraf 13: Bir Karay hazanının kıyafeti²³

Yukarıdaki fotoğrafta da görüleceği üzere hazanın kıyafetleri renkli kumaştan yapılırdı. Bu kıyafette zorunlu bir unsur, işlemeli Davut yıldızıydı. XX. yüzyılın başında Lutsk'taki hazan yardımcısı, yuvarlak ve alçak beyaz bir şapka giymişti, belde siyah kadife bir kemeri ile omuzlarda beyaz bir örtüsü vardı (Глаголев, 2018: 35).

1.6. Aile ve Günlük Hayatla İlgili Gelenekler

Bu bölüm, Kırım Karay Türklerinden Y. A. Polkanov'un Rusça yazdığı eserlerin çevirisinden ve Litvanya Karay Türkü Szymon Juchniewicz'den 15 Mayıs 2013'te yapılan metin ve kelime derlemelerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

1.6.1. Doğumla İlgili Gelenekler

Bir çocuğun doğumu tüm Karay toplumu için çok önemli ve sevinçli bir olaydır. Anne adayını, tüm akrabalar ve komşular özellikle gözetir ve korur. Doğum evde yapılır.

²³ Bu fotoğraf, <https://twitter.com/muradcobanoglu/status/718168105600593920/photo/1> sitesinden temin edilmiştir (erişim tarihi: 26.11.2021).

Ebe eve gelir. Doğum sonrası genç anneye herkes yardım eder (Khvolson, 1886: 57). İlk çocuk erkek ise daha büyük bir sevinç kaynağı olur. Çünkü doğan erkek çocuk, ailenin/soyun devam ettiricisi olarak görülür. Anne çocuğun kurumuş göbek bağını ve bir tutam saçını saklar. Ufak bir deriye ya da kumaş bir keseye koyup yanında taşır. Bu durum, tabudan kaynaklı çocuğun bütün kötülüklerden korunacağı ile ilgilidir. Yeni doğmuş bir bebeğin evine kesinlikle eli boş gidilmez. Eski bir Karay halk geleneğine göre çocuğa çiğ yumurta hediye olarak getirilir. Bu yumurta yaşamın, yeniden doğuşun bir sembolü olarak görülür. Bu yumurta anneye hediye verilirken çocuğun yumurta gibi beyaz, sağlam, sağlıklı, yuvarlak ve temiz olması içindir (Polkonov, 1997: 72).

Doğumdan sonraki ilk kırk gün boyunca genç anne ve bebeği özellikle korunur. Bu, dinin emirleriyle de sağlanmıştı. Karaylarda kırk gün, yeni anne ve yeni doğan çocuk için en savunmasız dönem olarak kabul edilir (Polkonov, 1993: 32).

Kırım Karayları'nda yeni doğan çocuğu evden ilk defa, cemaatin en yaşlıları çıkarır. Çünkü çocuğun da onlar gibi uzun bir hayat süreceği düşünülür (Saraç-Kazas-Polkanov, 2007: 162).

Kırım Karay Türklerinde çocuk, diğer Türk halklarında olduğu gibi babanın sülbüne tabidir. Derlemelerden elde edilen bilgiye göre bu husus, Litvanya Karayları için de geçerlidir. Yahudiler de ise çocuk annenin sülbüne tabidir (Altınkaynak, 2010: 96).

1.6.1. Düğünle İlgili Gelenekler

Karaylar için evlilik iki kişi arasında değil, iki aileyi hatta tüm Karay Türk toplumunu ilgilendiren ve bayrama dönüşen çok özel bir durumdur. Düğün geleneğinde halkın toplumsal ve dini gelenekleri bir arada uygulanır. Evlilik için gereken şartlar şöyledir: *reşit olmak, karşılıklı rıza ve aynı dine/mezhebe mensup olmak*. Evlilik de etnik olarak Karay halkına aitlik esastır. Karaylar, evlilikte yakın akrabaları kesinlikle kabul etmezler. Eski zamanlarda Karay kökenli bir kız 13 yaşına, Karay oğlan ise 16-18 yaşına girdiğinde evlilik için reşit kabul edilirdi. XIX. yüzyılın ortalarında asgari evlilik yaşı kızlarda 16, erkeklerde ise 18 olmuştur. Gelecekte evlilik olasılığı, devlet mevzuatı temelinde reşit olma yaşına göre belirlenmiştir (Polkanov, 1994a: 41).

Eskiden evlilik için karşılıklı gönül rızası formalite icabı idi. Gençler, büyüklerinin iradesine sorgusuz sualsiz itaat ederlerdi. Hatta aile reisleri genellikle çocukların yetişkinliğe erişmeden çok önce eşleştirilmesi konusunda birbirleriyle anlaşılardı. Karaylarda diğer dinlere mensup kişilerin de otomatik olarak dâhil olduğu,

diğer dinlerle evlilikler konusunda katı bir dini yasak vardır. Daha sonra, kan bağı olan Türk boylarının temsilcileriyle evlenmeleri, Karay dinini kabul etmeleri şartıyla yasaklanmadı. XVI. yüzyılda Karay topluluğu daha kapalı hâle geldi. Evlilikler sadece bu topluluk içinde ya da farklı ülkelerde yaşayan Karay temsilcileri arasında oluyordu (Polkonav, 1994b: 23).

Karay geleneklerine ve yasalarına göre, kişi tek bir eşle sınırlandırılmaz. İkinci bir eş talebi, yaşlılar ve özellikle din adamları tarafından iyi bir nedenle kararlaştırılır (Saraç-Kazas-Polkanov 2007: 136-137; Suleymanov 2012: 118). Çok özel bir şart olmaksızın ikinci veya çok eşli evlilik gibi bir durum kesinlikle yoktur. Litvanya Karaylarından derleme esnasında öğrendik ki ciddi bir sebep olmaksızın bir Karay erkeğin ikinci bir eş talebinin olması Karay toplumu tarafından çok ayıp karşılanmaktadır.

Evliliğin aşamaları şöyledir: *nişanlanma, evlilik antlaşmasının düzenlenmesi ve nikâhın yapıldığı toy*. Bütün bu aşamalar eski halk gelenek ve görenekleri eşliğinde yapılır. Eskiden düğünlerde uygulanan eylemler şöyle idi: nişan, damat tarafından kız tarafına verilen hediyeler, bir akşam gelinin evinde elbise biçip dikme, ayrıca gelin için bekârlığa veda partisi, damat için bekârlığa veda partisi, evlilik sözleşmesinin düzenlenmesi, gelinin yıkanması, hazırlanması, damadın arkadaşları ile hamama gitmesi, atlı at yarışları, damadın giydirilmesi, düğün, “aslan” akşamı ve akşam hediyeleri (Polkonav, 1997: 15). Litvanya Karay Türklerinde çok eskiden düğünlerde at yarışları yapılmış. Damadın giyinmesi için tören, sonra da dini ritüellerle yapılan nikâh olmuştur. Son olarak da hediyeleşme akşamı düzenlenmiştir.

Evlilik töreni, damadın gelinin evine gelmesiyle başlar. Gelinin erkek kardeşi veya kızın ailesinden biri evlilik sözleşmesini damada ve ailesine okur. Damat ve 12 tanık tarafından bu sözleşme imzalanır. Daha sonra bu sözleşme sarılır içine bir altın veya gümüş sikke atılır, mühürlenir ve saklanır. Bu sözleşme, ancak eşlerden birinin boşanması veya ölümü halinde açılır (Lebedeva, 2003: 36).

Evlilik sözleşmesinin yapıldığı andan düğünün sonuna kadar bir dizi ritüeller gerçekleştirilir. Bir noktada gelin ve damat beyaz bir keçe veya deri üzerinde dururlar. Onların başlarından madeni para, badem, şeker, tahıl serpilir. Törenin sonunda damadın başına bir miktar kül dökülür.

Dini liderler tarafından damat ve gelinin kutsanmasından sonra, düğün töreni tamamlanmış kabul edilir ve damat arkadaşlarıyla kendi evine gider. Gelinin erkek

kardeşi ve gelinin ailesinden bir erkek onu kucağında arabaya taşır ve damadın akrabalarıyla birlikte damadın evine götürür. Burada yine gelinin erkek kardeşi veya yakın bir erkek akraba onu nikâh odasına götürür (Sinani, 1988: 23; Lebedeva, 2003: 35).

Damadın arkadaşları erkek evinde bir şeyler yer; ama misafirler fazla kalmaz. Yeni evli çift yatak odasında yalnız bırakılır. Damat gelinle konuşur ve uzun isteklerden sonra ilk kez gelin yüzünü damadın önünde açar ve damadın elini öper. Damat da onun boynuna bir zincir takar.

Karaylar, evlendikleri günün ertesi gününe *kertek aldy* “kertek aldı” demekteler. O gün erkek evinde yakın akrabalar için kahvaltı ikram edilir.

Karaylarda yedi gün boyunca kocanın evden çıkmaması gerekir. Yalnız düğün tebriği için misafirler, koca ve yeni gelin için ayrı ayrı ziyarete gelebilir (Samoyloviç, 1895: 42).

Karaylarda, evlendiklerinin ilk cumartesi günden bir önceki gün yani cuma günü akşam damadın arkadaşları gelir, bu akşam *aslan gejesy* veya *aslan ojak gejesy* “aslan akşamı” veya “aslan ocağı akşamı” akşamı olarak adlandırılır. Bütün gece damadın arkadaşları eğlenir, efsaneler anlatır, bilmece çözer, atasözleri ve deyişler söylenir. 7. günde yine akrabalar tarafından yeni evliler için hediyeler verilir. Damat, annesinin elini ve elbisesini öperek ona bir kürk manto hediye eder. Bu geleneğe *kürk manto* denir. Orada bulunanlar bu kürk mantonun üzerine para atarlar. Düğün, bu törenden sonra tebrikler, milli şarkılar ve danslarla sona erer (Polkanov, 2000: 200).

Gelin, evliliğinin 7. haftasına denk gelen cumartesi günü kenesaya gidip ibadetlere eşlik edebilir. Karaylarda bugün at yarışları geleneği devam etmezken diğer gelenekler varlığını sürdürmektedir. Özellikle bir deri veya keçe üzerinde duran gelin ve damadın üzerine madeni para ve tahıl serpmeye geleneği, yani *saçı saçma* geleneği hâlen devam etmektedir (Sarach, 2000: 45).

1.6.3. Ölümle İlgili Gelenekler

Karayların ibadet ve cenaze merasimlerinde kesinlikle müzik yoktur. İlahiler okunur, ağıt yakılıp türküler söylenir. Ölüler için yas tutulur. Yedi gün evden hiç çıkılmaz, ölü evinde yemek pişmez ve et yenmez. Mezarlıklarda ölüyü, ölünün başını kiblelerine çevirerek gömerler. Karaylarda kible Siyon Dağı’ndaki Süleyman mabedi yani “Bet Ha Miktaş”a (~Ağlama Duvarı) doğrudur (Kaya, 2015: 88). Ölüyü ayak kısmı güneye, baş kısmı ise kuzeye gelecek şekilde yatırır. İstanbul Karay Hasköy

mezarlığında -İslamiyet'in tesiriyle olsa gerek- musalla taşı mevcuttur. Ölü için 1. ve 4. haftalar ile 11. ayda dua okunur, yemekli mevlidi andıran tören icra edilir. Gelenek olarak evin kapısına nazardan korunmak için bir at nalı asılır. Ölünün na'sı üzerine demir parçası konulur. Cenazeye katılanlar tabuta mendil sürerler, eve dönünce ellerini ve sürdükleri mendili muhakkak yıkarlar. Ölü evindeki saat durdurulur. Evdeki aynanın kırılmasını uğursuzluk sayarlar. Ölünün bulunduğu yerde ateş, mum veya herhangi bir ışık yakılır. Her ölüm yıldönümünde ölenin yakınları bir gün yas orucu tutarlar²⁴.

Karay toplumundan herhangi birisi/haberci ölen kişiyi herkese haber verir. Gittiği her evde *bashin sav bolsun* “başın sağ olsun” der. Bundan sonra haberci üzücü olayı bildirir. Tüm cenaze işleri özel kişiler tarafından halledilir, akrabaların ölen kişiyi dokunmaması gerekir. Cumartesi günü (~şabbat) ve bayram günleri cenaze töreni yapılmaz. Kişinin öldüğü anlaşıldığında üzerine çarşaf örtülür. Ve tabut getirilip ölüyü özel bir tahta üzerinde yıkarlar. Bu tahtayı, mezarlığın görevlisi olan bekçi getirir. Ölü yıkandıktan sonra temiz bir beyaz çamaşır giydirilir beyaz bir kefenle kefenlenir.

Erkek mevtaya külot, uzun keten bir gömlek, çorap, bornoz, terlik ve şapka giydirilir. Kadın mevta için gömlek, pantolon, çorap, elbise, terlik ve eşarp giydirilir Saraç-Kazas-Polkanov, 2007: 163.

Tabutun içine kadife bir kumaş, sonra temiz bir çarşaf sonra üzerine mevta yerleştirilir. Kolları uzatılır. Başının altına da ufak bir yastık konulur. Göz kapaklarına da aile mezarlığından alınmış toprak konulur. Mevtayı üstten kadife bir kumaş veya normal bir çarşaf ile örterler. Vücudunu ayrı, yüzünü ayrı örterler. Ölünün yanına herhangi bir mücevherat konulmaz. Tabut üstten kapatılıp üzerine siyah bir kumaş örtülür (Polkonov, 1994b: 56). Karaylar arasında ölüye kapalı bir tabutla hizmet etmek âdettendir. Sonraki yıllarda yapılan Karay din adamlarının kongresinde alınan özel bir kararla (Evpatoria, 1917): “cenaze töreninde ölülerin tabutunun açık olması dine aykırı” olduğu kuralı kesinleşmiştir (Бабинов, 16).

Okuma kısmına gelince bütün bir gece tabutun baş tarafına iki mum konulur. İki kişi veya daha fazla kişi sabaha kadar dua eder. Dua esnasında tabutun kapağı kapalı olur. Eğer ziyarete gelen kişiler, tabutun kapağı açıksa mevtanın göbeğine, kapalı ise tabutun kapağına para bırakırlar. Hazan, mevtayı çıkarmadan İslamiyet'teki selaya benzer cenaze

²⁴ Bu bilgi <https://www.beyaztarih.com/makale/istanbulun-solan-rengi-karay-turk-cemaati> sitesinden alınmıştır (erişim tarihi: 8.3.2020); ayrıca bazı bilgiler, Litvanya Trakai'de yaşamakta olan Karay Türkü Szymon Juchniewicz'den 25.05.2013'te tarafımızdan yapılan derlemeler neticesinde yazılmıştır.

duası eder. Bu dua Karay Türkçesiyle yapılır. Dua bitince mevtayı mezarlığa götürürler. Hazan tabutun hemen arkasında, hazanın arkasında da cenazenin yakınları gider (Polkonov, 1994a: 41). Mezarlıkta da hazan, bir tür sela okur ve dua eder. Sonra tabut, mevtanın ayakları güney tarafa gelecek şekilde yerleştirilir. Kabrin kendisi de kuzey-güney yönünde kazılır. Hazan ve cenazede bulunanlar bir avuç toprağı tabutun üzerine atar. Toprağı kürekle atarken kürek elden ele kesinlikle dolaştırılmaz, toprağın içine bırakılır. Kan akrabalığı olanlar tabuta kesinlikle dokunmazlar ve kürekle de mevtanın üzerine toprak atmazlar. Kabrin iki tarafına kazık çakılır. Bu kazık çakma, mezarın aynı zamanda cinsiyetini belirtir. Daha eski zamanlarda mızrak çakılmış. Mızrak ya da kazık varsa bu erkek mezarıdır. Sonra kabrin üzerine ayak tarafından taş veya dal konulur.

Cenaze töreninde herkesin kadın ve erkeğin başı örtülüdür. Cenazede kesinlikle sesli konuşulmaz. Hamile kadınlar, bebeğı 40 güne ulaşmayanlar ve hastalar kesinlikle cenaze törenine iştirak etmez. Hazan son kez dua eder. Defin işleminden sonra cenaze evine gidilir (Polkonov, 1993: 32).

Cenaze evine girişte önce avluda eller yıkanır. Hazan dua okur, sonra da yemek yenir. Bu yemekte kadın ve erkek ayrı oturur. Yemekte kara yas helvası (~kara alvas), pişmiş yumurta, peynirli puf böreğı (~kashkaval) vardır. Kara helvanın içine karanfil ve biber konur. Ölünün yaşı ne kadar küçükse o kadar biber konur (Polkonov, 1997: 43).

Misafirler gittikten sonra en yakın akrabalar ve hazan kalır. Yere kara bir post ya da deri serilir. Postun üzerinde hazan ya oturarak ya ayakta elinde ekmek ve şarap olur. Onun çevresinde de akrabalar ya diz üstü ya da oturarak çevrelenirler. En yakın akrabadan diğerleri mevtanın uzaklık ve yakınlığına göre sıralanır. Hazan elindeki ekmeğe ve şaraba tek tek okuyarak yakın kan bağı olanlara bu okunmuşları verir. Bir lokma ekmek, bir yudum şarap. Bir lokma ekmek, bir yudum şarap... şeklinde verir. Ekmek ve şarap bitince tören tamamlanmış kabul edilir. Cenaze evinde 1 haftayı bulan bir yas sürer. Baba, anne, erkek kardeş, kız kardeş, oğul, kız, karı, koca derin bir yas tutar. Her akşam kenesaya gidilir. Yas döneminde kadınlar siyah bir başörtüsü, erkekler ise siyah bir kemer ya da kuşak takar (Polkanov, 1997: 23).

7 gün boyunca mevtanın evinde kesinlikle et yenmez. Bu çok önemlidir. 7. gün mezarlığa gidilir. 7. gün cuma veya cumartesi gününe denk geliyorsa pazar günü gidilir. Aynı post ritüelini yapıp yastan çıkarlar. Sonra da kenesaya gidip bu sefer de kenesada dua okunur. Sonra cenaze evinde et yemeğı verilir. Koyun veya kuzu eti yenilir. Menüde yas helvası, kubite, çoban, kuru dil, haşlanmış etli milföy, fasulye veya bezelye sosu,

şarap, kuru üzüm, çay veya kahve vardır. Bu et aşısı töreni cuma ve cumartesi yapılmaz, diğer günler yapılır. 7 gün boyunca mevtanın evinden herhangi bir şey çıkarılmaz. 7. günün sonunda cenazenin yakınları, hazana ve kenesayla ilgilenen hizmetli şamaşaya cenazeden getirilen kumaşları ve parayı verirler. Hazan ve şamaşa muhakkak bunları almalı, yoksa almazlarsa okunan duaların kabul edilmediği düşünülür. Kumaş ve toplanmış paraları aynı gün fakirlere dağıtırlar (Şişman, 1994: 13).

40. gün yine anma okuması yapılır. Bu töreni, en yakın cumartesi yapılır. Sabah yemek yenir. Kara helva yani yas helvası yerine açık renkte teselli helvası kavrulur. Adı da helvanın “hazar helvası”dır. Bu helva, bibersiz ve bol ballı olur. Kalan yemekler, 7. gün yemekleri ile aynıdır (Polkonov, 1994b: 32).

11. ayda son bir anma töreni daha düzenlenir. Buna, *akkiy-myak* denir. Bu son okuma töreni olur. Genellikle cenazeden 11 ay sonra ilk cumartesi günü düzenlenir. Bu yemeğin özelliği, beyaz helva, fındık ve tahin helvası, lokum, tatlı turtalar ve kurabiyeler ve reçel gibi diğer tatlı yemeklerin sofrada zorunlu olarak bulunmasıdır. Bütün bunlar geleneksel tatlı yemeklerin yanı sıra servis edilir. İçecek olarak şarap, kahve ve hoşaf ikram edilir (Polkonav 1994a: 25).

1.6.4. Karay Türklerinin Mutfak Kültürü

Karay Türklerinin mutfak kültürü Yahudilerinkine pek benzemez. Yahudiler etle birlikte süt ürünlerini tüketmezlerken Kırım ve Litvanya Karay Türkleri et ve süt ürünlerini birlikte tüketirler (Altınkaynak, 2018: 37).

Trakai’da yaşayan Karaylar geleneklerini yaşatmak konusunda çok çaba sarf etmektedirler. Genelde etli ve hamur işli yemeklerden oluşan Karay milli mutfağı günümüze kadar ulaşmıştır. Litvanya Karaylarının çeşitli milli yemekleri vardır. Litvanya’da en ünlü ve Karay olmayanlar tarafından da çok iyi bilinen yemeklerden biri “kybyn” yani kıbındır. Kıbın, fırında veya fırın tepsisinde pişirilmiş, hilal şeklinde olan, mayalı hamurdan yapılmış kuzu veya dana etli poğaçaya benzer bir tür börektir. Litvanya Karayları, *Krupnik* olarak adlandırılan milli bir içeceğe de sahiptirler. Bu içeceğin yapımında farklı bitkisel kökler, karanfiller ve muskat cevizi gibi Doğu baharatları kullanılır. Krupnik ya da Litvanca adıyla Krupnikas, altın renginde olan kıbınların ve diğer Karay yemeklerinin yanında içilen tahıl ruhu ve balına dayanan liköre benzer geleneksel tatlı alkollü bir içecektir. Trakai’de faaliyet gösteren ve geleneklerine bağlı bir

Karay aile tarafından işletilen *Kybynlar Karaim Milli Yemek Lokantası* Karaimu caddesinde yer almaktadır.

Fotoğraf 14: Kybyn “Kıbyn”

Fotoğraf 15: Kybynlar/Kıbynlar Karaim Milli Yemek Lokantası

Karay mutfağı, genel Türk mutfağına çok yakındır. Mutfağın temeli et, özellikle de koyun ve kuzu etidir. Baklagiller, unlu ürünler, tatlı yemekler, sebze ve meyveler çok yaygındır. Koyun ve kuzu etinin her türlüünü tüketiyorlar. Haşlama, kızartma, kurutma vb. Seçkin misafirler için haşlanmış koyun kafası muhakkak ikram edilirdi (Herzen, 1998: 45). Kibinin koyunun iç yağıyla kızartılmış şekline *chyr - chyr* “çırçır” deniyor (Duvan, 1890: 13). Hamuru koyun yağı ile yoğuruyorlar. Hamurun içine bazen pirinç ve patates katıyorlar. Karaylar, Tatar Türkleri gibi mayalı hamuru da iyi biliyorlar. Bu hamurdan, *gyrdachyk* “gırdaçık” adında katmer ve ekmek yapıyorlar. Baklagil ve sebzeleri ayrı yemek olarak tüketirler. Tandırın içinde pişirdikleri yumurtayı da meze olarak sofrada genellikle bulundururlar (Sinani, 1888: 46).

Kırım Karaylarının en çok tükettikleri yiyecek ise helvadır. Kırım’da tüketilen helva beyaz, yuvarlak ve içinde ceviz olur. Bu helva, yumurta beyazından ve kavrulmuş cevizden yapılmış.

Karay mutfağının sevilen yemekleri arasında hem günlük hem de bayram ve tören sofralarında ikram edilen helva çok önemlidir. Kırım’da “Karaite” olarak adlandırılan beyaz helva, yumurta akı ve kızarmış fındık/ceviz ilavesiyle yapıldığı için fındık/ceviz serpiştirilmiş camsı kütleden yapılmış yuvarlak bir turtaya benzer. Karay helvası kapalı kaplarda, kuru ve serin bir yerde uzun süre saklanabilir.

1.6.5. Karay Türklerinin Bayramları ve Kutsal Günleri

Karay Türkleri, yalnızca kutsal kitap Tanah’ta yer alan bayramları kabul edip kutlarlar (Suleymanov, 2012: 144). Onların kutladığı bayramlar şunlardır:

a) *Rom Haşanah (~yılbaşı)*: İbrani takviminin Yeni Yılıdır. Bu yeni yıl, Eylül ayıdır. Evren ve insanın kaderinin belirlenişini/yaradılışını temsil eder.

b) *Yom Kippur (~kefareet günü)*: Eylül veya Ekim başında kullanır. İnsan kaderinin mühürlendiği günü temsil eder. Karaylar günahlarının affı için 6 gün kefaret orucu tutarlar. Kippur gününde Karay Türkleri, yiyecek ve içecekten uzak dururlar (Глаголев, 2018: 48). Sonrasında bayram kutlanır. Onlar için çok mukaddes bir bayramdır.

c) *Pesah (hamursuz bayramı)*: Karay Türklerinde yılın ilk bayramıdır. Bu bayramda mayalı yiyecekler tüketilmez (Глаголев, 2018: 48).

Mayasız ekmek bayramı olan Paskalya, Karay takvimine göre 14 Nisan akşamından 15 Nisan'a kadar başladı ve yedi gün sürdü. Bu günlerde Karayların evlerinde (olduğu gibi) Museviler) ekmekle ilgili hiçbir şey olmamalıydı (Çıkış 13:7).

ç) *Şavuot bayramı*: Sivan ayının (İbrani takvimine göre yılın 9. ay) 6. günü kutlanan bir bayramdır. Şavuot bir nevi zirai bayramdır. Çünkü bu bayramda hasadın ilk ürünleri toplanır (Suleymanov, 2012: 145).

d) *Sukot (~Sukott~Sukkot) bayramı*: Ekim ayında kutlanır. Tişri (İbrani takvimine göre resmi yılın 1. ayı) ayının 15. günü kutlanır. Üzüm ve nar yenir (Çulha, 2006a: 1015-1016). Kırım Karayları, sonbaharda ürünler toplandığında kutlanan bu bayrama “Alacılı Hıdjı, Orak Toyu” demektedirler (Suleymanov, 2012: 146).

e) *Simha Tora*: bir yıllık toplu Tora okumasının sona erdiğini ve yeni döngünün başladığını işaret eden bir kutlamadır. Simha Tora, sekiz toplanma gününden biridir. Kutlama, Sukot bayramının takibinde eylül ortası ya da genellikle ekim başında gerçekleşir.

f) *Purim*: Antik Pers İmparatorluğu’nda yaşayan Yahudilerin, Haman’ın onları öldürme planından kurtuluşunun anısına kutlanan bir bayramdır. Nisan ayında kutlanan bir bayramdır.

g) *Asara Beav*: Karay Türklerinde temmuz sonu ağustos başında yapılan mezarlık ziyaretidir (Kaya, 2015: 87).

1.7. Karay Türkçesi

1.7.1. Karay Türkçesinin Türk Lehçeleri Tasnifindeki Yeri

Türkolog ve Altayist J. Benzing’in *Fundamenta*’nın birinci cildinde yaptığı tasnifte Karay Türkçesi, Batı Grubu (Kıpçak-Kuman dilleri) arasında yer alırken, Alman dilbilimci Karl H. Menges’in tasnifinde, Kuzey-Batı veya Kıpçak Grubu’nun Karadeniz Hazar Denizi Dilleri arasında yer alır (Çulha, 2010: 34). Karay kökenli Türkolog Zajanczkowski ise Karay Türkçesinin Türk dil ailesinin, Kuzey Batı Avrupa’dan Doğu Asya’ya kadar uzanan Kuman-Kıpçak lehçeleri grubuna mensup olduğunu ifade etmektedir (Zajanczkowski, 1966: 429).

Türkologlara göre Karay Türkçesi, iki temel gruba ayrılır: a) *Doğu Grubu*: Kırım Karay Türkçesi, b) *Batı Grubu*: 1) *Troki (~Trakay) Grubu* 2) *Haliç-Lutks Grubu* (Dubinski, 1994: 121). Bunlar içerisinde Kırım-Karay Türkçesi, Kırım-Tatar Türkçesinin

çok tesiri altında kalmıştır (Kowalski, 1929: 14-15; Zajackowski, 1939: 38-65; Zajackowski, 1961: 119-147). Bugün Kırım’da Karay Türkçesinin kullanımı tamamen yok olmuş ve Unesco’nun dil atlasında siyah renkte gösterilmiştir. Troki (~Trakay) ve Haliç-Lutsk diyalektleri de bugün Slav dillerinin etkisi altındadır. Troki diyalekti Unesco’nun tehlikedeki dilleri atlasında turuncu renkte gösterilmiştir.

Troki (~Trakay) ve Haliç-Lutsk diyalektleri arasında daha çok fonetik farklılıklar olduğu tespit edilmiştir (Tekin ve Ölmez, 2003: 127-128; Çulha, 2006b: 10). Polonyalı Türkolog T. Kowalski, 1929 yılında yayımlamış olduğu *Karaimische Texte Im Dialekt Von Troki* adlı çalışmada bu üç diyalekt için bir sınıflandırma yapmış ve Kırım diyalektini *Doğu Karaycası*, Trakay ve Haliç diyalektlerini de *Batı Karaycası* olarak tasnif etmiştir. A. Dubinski, 1929 yılında yayımladığı *Karaimische Texte im Dialekt von Troki (Batı Karaim Dilinde Bazı Leksik Farkları)* çalışmada Karay Türkçesini iki temel gruba ayırmıştır: a) *Kırım Karay Türklerinin konuştuğu ağız (Doğu grubu)*, b) *Litvanya ve Polonya Karaylarının konuştuğu ağız (Batı grubu)* (Csató, 1998: 59; Kazan, 2002: 28). Bu ağızlar arasındaki farklılıklar ile ilgili kapsamlı bir çalışma henüz yapılmamıştır. Yalnız N. A. Baskakov, A. Zajackowski ve S. M. Şapşal, 1974 yılında yayımladıkları *Karaimsko-Russko-Polskij Slovar*’da kelimelerin hangi ağızda yer aldıkları /h/ (Haliç), /t/ (Trakay), /k/ (Kırım) ve (thk/ (Trakai, Haliç, Kırım) kısaltmalarıyla verilmiştir (Kazan, 2002: 29).

Karay Türkçesinin Trakai ve Haliç ağızları konuyla ilgili K. M. Musayev’in *Karaimskiy Yazık* (1966), Faruk Gökçe’nin *Karay Türkçesinin Fonetigi* (2000), Talat Tekin ve Mehmet Ölmez’in *Türk Dilleri Giriş* (2003) ve Dubinski’nin *Caraimica* (1994) adlı çalışmaları vardır.

Yazma eserler²⁵ ve edebi metinler, bugün daha çok Litvanya-Trakai ağızıyla yazıldığından bu ağız Karay Türkçesinin Standart Türkçesi olarak kabul edilmiştir. Litvanya Karay Türkçesi diğer Türk lehçelerinde kaybolan arkaik sözcük dağarcığını Karay Türkçesi içinde korumuştur (Lavrinoviç, 2014: 269, Kobackaité, 2016: 215; Бабинов, 12). X. yüzyıl itibarıyla konuşlmaya başlanan ancak XV-XVI. yüzyıllar arası yazı dilinin biçimlendiği Karay Türkçesi, X. yüzyıl ile XVI. yüzyıl arasında uzunca bir dönem İbrani alfabesi ile yazıya aktarılmıştır. Karaylar, yukarıda da belirtildiği gibi

²⁵ El yazmaları koleksiyonu ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bk. Natalya Budnik, “Rusya Milli Kütüphanesinde (Sankt-Petersburg) ve Rusya İlim Akademisinin Şarkiyat Enstitüsünün Sankt-Petersburg Şubesinde Bulunan Kırım Karaylara Ait El Yazmaları Koleksiyonlarının İnceleme Perspektifleri”, *Karadeniz*, S. 1., 2008, s. 73-80.

Tevrat'ı Karay Türkçesine çevirmişler, bazı din kitapları ve ilahiler kaleme almışlardır. Bu dönemler arasında Karay İbrani alfabesiyle yazılan pek çok el yazması eser muhafaza edilerek günümüze taşınmamıştır. Bunlardan çok azı elimize geçmiştir. Günümüzde Kırım Karay Türkçesi kullanılmamakla birlikte Haliç Karay Türkçesinin de neredeyse kullanılmayan bir diyalekt olduğunu bilmekteyiz. Karay Türkçesinin günümüzde en canlı diyalekti, Trakay (~Troki) ağzıdır. Yukarıda da bahsedildiği gibi XIV. yüzyılda Kırım'dan Litvanya'ya göç eden Karay Türkleri, burada Litvanya Latin alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Son dönemlerde ortaya konulan yayınlar bu diyalekt ile yapılmaktadır. Polonya'ya göç eden Karay Türkleri ise XVII. yüzyıl ve sonrasında Polonya Latin alfabesini kullanmışlardır. XVIII. yüzyıldan itibaren Rusların himayesi altında yaşayan Kırım Karay Türkleri Kiril alfabesini kullanmışlardır (Öztürk, 2015b: 63-66). Kırım Karay Türkleri günümüzde daha çok Rusça, çok az olmakla birlikte Ukraynaca ve Kırım Tatar Türkçesini konuşmaktadırlar.

Günümüzde Litvanya Trakai'de Karay Türkçesini öğretebilmek için kurslar ve yaz okulları düzenlenmektedir. Buna rağmen Karay Türkçesi, Karay Türkleri arasında günlük yaşamda pek kullanılmadığı için (sadece birkaç yaşlı Karay Türkü konuşuru hariç) yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.

Rus kökenli Türkolog A. N. Samoyloviç, “Hazarların Mirasçıları Hakkında” adlı makalesinde, Hazar kültür ortamının Karaçay-Balkarlar, Tatlar-Kafkas yaylaları ve her şeyden önce Karaitler arasında devam ettiğini ifade etmiştir. Bu tezini desteklemek için, hafta günlerinin adlarıyla ilgili dilsel bir materyal hazırlamıştır. Yani, Karay Türklerinde pazar ve pazartesi “yeh-kun, yeh-bash-kun” kelimenin tam anlamıyla “kutsal gün” ve “kutsal günden sonra” Hristiyan misyonerlerin dönüştürdükleri Türk halkları için oluşturdukları Türkçe terimlerdir. Mesela; Komanlar (Rus. Polovtsı “ovada oturanlar”), Trakai lehçesinde-Barski ve Galiçyaca-Ainu'da cumanın adı Kafkas dilleri tarafından doğrulanır: Yunan-Bizans kökenli “Paraski, Paraskebi” ve İran-Farsça “Adne, Azne”; ve Çuvaşça “Erne-kun”. Karaylar arasında “Şabat-kun” ve onlar gibi Komanlar/Kumanlar (Şabat-kun) ve (Ulu-Kun) ve Kafkasya'nın neredeyse bütün etnik Türk grupları (Kumuk, Karaçay-Balkarlar) ve Çuvaşlar arasında “Şemat, shuvat” (Зайончковский, 2005: 70) şeklindedir.

Karay Türkçesi, Koman (~Kuman) Türkçesi gibi Ortaçağda Karadeniz kıyısında, her şeyden önce Farsça ve kısmen Arapça olmak üzere güçlü etkilerin bir mirası olarak Müslüman kökenli terimlerin önemli bir kısmını muhafaza etmiştir. Mesela; *din* “inanç”,

ümmet, “cemaat, müminler topluluğu”, *hij* “yıllık tatil”, *kurban* “kurban”, *enayet* “Tanrı’nın yüzü”, *kenesa* “bir Karaite tapınağı”, *berekat* “dua”, *kafur* “kirli” vb. (Зайончковский, 2005: 71).

1.7.2. Karay Türkçesinin Diyalektleri/Ağızları ve Bunlar Arasındaki Farklar

Karay Türkçesi, Türk lehçeleri arasında Kıpçak grubuna dâhildir. Yukarıda da ifade edildiği gibi Karay Türkçesinin 3 diyalekti vardır. Bunlar; *Troki* (~*Trakay*), *Haliç-Lutsk* ve *Kırım* diyalektleridir.

1.7.2.1. Karay Türkçesi Troki Diyalektinin Genel Özellikleri

Türkologlara göre ses, şekil bilgisi ve söz varlığı özellikleri bakımından Hazar diline yakınlık bakımından Karay Türkçesinin Trakay ağızı daha fazla benzer özellikler göstermektedir (Suleymanov, 2012: 61).

Karay Türkçesinde /a/, /e/, /i/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/ ve /ü/ olmak üzere 9 ünlü kullanılmaktadır. Bunlardan /i/, /ü/ ve /ö/ harfleri sadece kelime başında kullanılmaktadır.

Karay Türkçesinde /b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /x/, /j/, /k/, /l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /ts/, /v/, /y/, /z/ olmak üzere 23 ünlü kullanılmaktadır.

Slavlarla olan temasların sonucu olarak meydana gelen bu değişiklikler Haliç ağızında daha ilginç özellikler gösterir. Damak ünsüzlerinin yani palatal ünsüzlerinin ortaya çıkması bunu en iyi kanıtlayan bir durumdur (Musayev, 2002: 197-198; Gülsevin, 2010: 30; Nemeth, 2010: 200). Bu karakteristik özelliklerin değişikliği Trakay ağızında da açıkça görülmektedir. Haliç ağızında olduğu gibi Litvanya Trakai ağızında da palatal ünsüzler kullanılmaktadır: *d'*, *l'*, *h'*, *s'*, *t'* ve *z'* (Öztürk, 2015: 66; Gülsevin, 2016: 34).

/k/ > /g/ ötümlüleşmesi: Bilindiği üzere Eski Türkçedeki kelime başındaki ince sıradan #k ünsüzünün ötümlüleşerek #g olması Oğuz Türkçesinin karakteristik özelliklerinden biridir. Diğer Türk gruplarında ötümsüz-patlayıcı #k ünsüzü muhafaza edilmiştir. Karay Türkçesinde #k’ler ise ötümsüz hâlleri ile bulunurlar. Ancak, iki kelimde ötümlüleşme gerçekleşmiştir: *göl* < *köl*, *gövdä* < *kövde* vb. Kuvvetle muhtemel bu ötümlüleşmeler ya Oğuz Türkçesinin tesiri ya da kelimelerin çok kullanımı ile ilgilidir.

/t/ > /d/ ötümlüleşmesi: Eski Türkçedeki #t ünsüzünün ötümlüleşerek #d olması, Oğuz Türkçesinin karakteristik özelliklerinden biridir. Karay Türkçesinde birkaç kelimede kelime başı ötümlüleşmesi vardır. Muhtemelen bu ötümlüleşme durumu ya

Oğuz Türkçesinin tesiri ya da kelimelerin çok kullanımı ile ilgilidir: *dört* < *tört*, *deyin* << *tegin* vb.

/k/ > /h/ sızıcılaşması: Sızıcılaşma örnekleri azdır: *tınçlıkta* > *tınçlıhta* vb.

/b/ > /m/ genizleşmesi: Eski Türkçedeki kelime başındaki ötümlü-patlayıcı /b/, geniz /m/'sine döner: *ben* > *men*, *bin-* > *min-* vb. Bu genizleşme ses değişimi, Türkiye Türkçesi ve Gagauz Türkçesi hariç diğer Türk lehçelerinde karakteristik olarak görülür.

Karay Türkçesinde ünlü uyumları için kalınlık-incelik uyumunun genelde korunduğunu söylemek mümkündür. Ancak Arapça ve Farsçadan alıntılanan kelimelerde, Arapça kökenli kelimelerin genellikle asli şekillerini koruduğu, Farsça kökenli kelimelerde ise büyük bir çoğunluğunun damak uyumuna uygun hale getirildiği görülür. Bunun yanında İbraniceden, Lehçeden, Slav dillerinden özellikle Rusçadan alıntılanan kelimeler Karay Türkçesinde (özellikle Trakai ağzında) asli şekilleri ile kullanılmaktadır (Gülsevin, 20016: 38; Öztürk, 2015: 143-164).

Slav dilleri, Karay Türkçesini ses, şekil bilgisi, sözdizimi ve söz varlığı düzeyinde etkilemiştir.

1.7.2.2. Karay Türkçesi Haliç Diyalektinin Genel Özellikleri

Rus Türkolog, dil bilimci ve etnologlarından N. A. Baskakov, 1963 yılının Belleten dergisinde “Türk Dillerinde Ön Vokallerin Düzleşmesi ve Karaimcenin Halicz-Luck Lehçesinde ö > e ve ü > i Değişmeleri” adlı bir makale yayımlamıştır. Bu çalışmasında Baskakov, Karay Türkçesinin Haliç-Lutsk ağzına ait önemli bir ses bilgisi olayını diğer Türk dilleriyle karşılaştırarak incelemiştir (Baskakov, 1963: 33-37).

Trakay diyalektinde korunan /ç/ ünsüzünün Haliç diyalektinde /ts/ olmaktadır (Tekin, 2003: 128). Kuvvetle muhtemel Rusçanın Halicz-Luck diyalektine tesiridir.

Trakay diyalektinde korunan /ş/ ünsüzünün Haliç diyalektinde /s/ olmaktadır (Tekin, 2003: 128).

Haliç-Lutsk diyalektinde /ö, o/ > /e/ ve /ü, u/ > /i/ değişmesi olmaktadır (Tekin, 2003: 128).

Damak /ŋ/'si Haliç-Lutsk diyalektinde diş /n/'sine değişir (Tekin, 2003: 129).

1.7.2.3. Karay Türkçesi Kırım Diyalektinin Genel Özellikleri

Kırım Karay ağzına dayalı yazılmış ilk metin, 1528-1529'da Venedik'te basılmış İbranice dua kitaplarında bulunan bir ilahidir. 1731'de Kırım'da Karayların kendi dini kitaplarını basmak üzere bir matbaa açmalarının ardından, Kırım Karay Türkçesiyle *Mekabbey Dua Kitabı* ve çok sayıda ilahi kitabı çıkarılmıştır. Yine Kırım'da 1832-1835 yılları arasında İncil'in Karay Türkçesine tercümesi yapılarak yayımlanmıştır (Öztürk, 2015c: 91).

Rus kökenli Türkolog Baskakov, Kırım Karay diyalekti ile Karay Türkçesinin diğer diyalektlerin leksik anlamda ayrıştığını söyler (Baskakov, 2009: 149). Karay Türkçesinin temelini Kırım ağzı oluşturmaya rağmen bugün Kırım Karay Türkçesi artık kullanılmayan bir Karay ağzıdır. Polonyalı Türkolog Henryk Jankowski, yapmış olduğu çalışmalar sonucunda Kırım Karay Türkçesinin Kırım Tatar Türkçesi ile geçmişte benzerlikler ve farklılıklar taşıdığını, Kırım Karay Türkçesinin Karay Türkçesinin bir diyalekti olduğunu; ancak Kırım Tatar Türkçesinin etkisiyle eriyip gittiğini ifade etmektedir (Jankowski, 2003a: 109-112).

Kırım Karay ve Kırım Tatar Türkçeleri arasındaki benzer noktalar Rus Türkolog V. V. Radlov'un 1896 yılında yayımladığı "Obrastsı Narodnoy Literaturı Severnıh Turkskih Plemen" (Türk Kavimlerinin Halk Edebiyatlarından Örnekler) olarak bilinen eserinin VII. cildinde de görülebilir (Suleymanov, 2012: 61).

1.7.3. Karay Türkçesi ve Karaylar Üzerine Yapılan Çalışmalar

Karay Türklerinin dilinin incelenmesi veya üzerinde çalışılması bakımından diğer Türk lehçeleriyle mukayese edildiğinde fazla şanslı olmamıştır. Karay Türkleriyle ilgili çalışmalar XVII. yüzyılda başlamış olsa da bu ilk çalışmalar onların dilleri üzerine değil, daha çok dinleri üzerinde olmuştur (Gülsevin, 2010: 20-22). Karay Türklerinin dinleri üzerinde yapılan çalışmaların bazıları şöyledir: Hikmet Tanyu'nun 1978 yılında yayımladığı *Türklerin Dinî Tarihçesi* adlı kitapta Hazarların Yahudiliği meselesi, Karaî inancı ve Karay Türkleri gibi konular hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Bu konudaki en kapsamlı çalışma Tanyu'nun öğrencisi Şaban Kuzgun tarafından yapılmıştır. Kuzgun, 1980 yılında tamamladığı *Hazarların Yahudileşmesi ve Karaî İnancı Üzerinde Bir Araştırma* konulu doktora tezini 1985 yılında "Hazar ve Karay Türkleri" adı ile kitap olarak yayımlamıştır. Durmuş Arık da "Türk Yahudiler: Kırım Karaîleri" başlıklı makalesinde Karaîlik ve Kırım Karayları'nın inançları konusunda ayrıntılı bilgiler

vermiştir (Durgut, 2016: 520-521). İbraniceyi çok iyi bilen Yaşar Kutluay, *İslam ve Yahudi Mezhepleri* adlı çalışmasında bu iki dinin mezheplerini mukayese etmiştir. Bu çalışmaların yanında bu konuda yapılmış lisansüstü tezlerde vardır: İlknur Daşbadem'in Yrd. Doç. Dr. Ahmet Aras danışmanlığında hazırladığı *Geçmişten Günümüze Yahudi Mezheplerinin Mesih Anlayışı ve Mesih Hareketleri*'dir. Bu konuda yazılmış bir diğer tez de Seyyar Suleymanov'un Prof. Dr. Ahmet Güç danışmanlığında hazırladığı 2012'de savunduğu *Kırım Karaylıları* adlı doktora tezidir. Bu tezde, Kırım Karay Türklerinin dini inanışları, bu inanışların Karâî mezhebi ve Hazarların bakiyeleri olmaları hasebiyle Türk kültüründeki inanışlarla ortaklık, benzerlik ve farklılık arz eden yönleri objektif bir şekilde ele alınıp incelenmiştir.

Türk dilinin tarihî ve çağdaş bir kolu olan Karay Türkçesi ile ilgili çalışmalar, daha çok Batılı bilim adamları tarafından yapılmıştır. Karay Türkçesine gereken önemi veren Batılı dilciler, sözlük çalışmaları başta olmak üzere, Karay Türkçesinin dilbilgisi konusunda pek çok çalışmaya imza atmışlardır. Mesela; J. Grzegorzewski, T. Kowalski, A. Mardkiewicz, A. Zajackowski, O. Pritsak, M. Nemeth, K. E. Musaev, A. Dubinski, E. Csato, Y. A. Polkanov, S. Szyszman, H. Jankowski, D. Smetek ve T. Harviainen gibi bilim adamlarının çalışmaları bu alanda yapılacak çalışmalara kaynaklık etmektedir.

1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'de Karay çalışmaları hakkındaki yayınların artmaya başladığı görülmektedir. Yalnızca Karay Türklerinin kökeni, tarihi ve dinî inançları değil bunların yanında Karay Türkçesi ve bu Türkçenin özellikleri de araştırmacıların ilgi alanına girmeye başlamıştır. Mesela; Fuat Bozkurt'un 1991'de yayımladığı "Karay Türkçesi" (Türk Dili Dergisi 5 (26). S. 7-13) adlı makalesi buna bir örnektir. Polonyalı şarkiyatçı ve Türkolog Tadeusz Kowalski'nin 1929 yılında yayımladığı *Karaimische Texte im Dialekt von Troki* adlı meşhur eserinin içinde yer alan sözlük kısmı Kemal Aytaç tarafından *Karayim Lehçesi Sözlüğü* adıyla Türkçeye kazandırılmıştır (Ankara, 1996). Karay Türkçesi üzerine pek çok çalışması bulunan Polonyalı Türkologlardan Henryk Jankowski, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi'nin 1996 yılındaki ilk sayısına "Yeni Yayımlanan Karay Dua Kitapları" başlıklı çalışmasında oldukça uzun bir değerlendirme yazısı yazmıştır (s. 262-271). Aydın Safa Akay'ın 1999 yılında Kök Araştırmalar dergisinde yayımladığı "Kaybolmakta Olan Bir Türk Halkı: Karayimler" adlı makalesi bu konu üzerinde yapılan önemli çalışmalardan birisidir. Eva A. Csato, David Nathan ve Karina Firkaviçute tarafından "Spoken Karaim" adlı metinlerin seslendirildiği bir CD hazırlanmıştır. Ayrıca Csato yönetiminde İsveç'teki Upsala Üniversitesi tarafından Karay Türkçesi öğretmek amacıyla *Troki (2000)*, *Kırım*

(2004) ve *İstanbul'da* (2006) yaz kursları düzenlemiştir. Bu konu üzerinde çalışan isimlerden biri de Tülay Çulha'dır. Çulha, 2006 yılında *Karaycanın Kısa Sözvarlığı* (*Karayca-Türkçe Kısa Sözlük*) adlı çalışmasını yayımlamıştır. Timur Kocaoğlu ve Mykolas Firkovičius, *Karay The Trakai Dialect* (2006) adlı Karay Türkçesinin Troki diyalektinin işlendiği çalışmalarını yayımlamışlardır. Bu çalışmada, hem Karaylar ve Karay Türkçesi hakkında bilgiler sunulmuş, hem de çok sayıda Karay Türkçesi cümle Litvan alfabesiyle, transkripsiyonuyla ve İngilizceye tercümesiyle verilmiştir. Ayrıca TRT tarafından Karay Türklerini tanıtan belgesel niteliğinde iki bölümlük bir program da hazırlanmış ve yayımlanmıştır (<http://www.ozu-turk.com> (erişim tarihi: 10.06.2021)) (Gülsevin, 2013: 210).

Son dönemlerde Türkiye'de Karay Türkçesi konulu lisansüstü çalışmaların yapıldığı görülür. Mesela; Özlem Kazan'ın hazırladığı *Litvanya Karaylarına Ait Dini Metinler (Giriş, Gramer, Transkripsiyonlu Metin, Çeviri, Dizin)* (İstanbul, 2002), Tülay Çulha tarafından hazırlanan *Kırım Karaycasıyla Yazılmış Bir Mecuma* (Ankara, 2008), Selma Gülsevin'in hazırladığı *Günümüz Karay Türkçesi (Giriş-Dil Özellikleri-Metinler-Söz Dizini)* ve *Türk Lehçeleri Arasındaki Yeri* (İzmir, 2010) ve Abdulkadir Öztürk tarafından hazırlanan *Karay Türkçesinin Tarihî ve Çağdaş Kıpçak Türkçesiyle Karşılaştırmalı Söz Varlığı-Fiil* (Kayseri, 2015), İlgi Kıvrakdal, *Çıpçihley Uçma Trohka "Lietuva Karaylarının Yırları"* (Trabzon, 2000). Faruk Gökçe, *Karay Türkçesinin Fonetigi* (Kayseri, 2000). Gündüz Pulat, *David Bijnin'in Maxtav Cozmahları Adlı Eserine Göre Karaim Türkçesi Grameri* (Elazığ, 2001). Tülay Çulha, *Karaylar ve Karayca* (Kocaeli, 2002). Yine aynı yazara ait *Karaycanın Karşılaştırmalı Grameri Fonetik-Morfoloji (Kırım Ağzı Esasında)* adlı yayın ise 2010 yılında yayımlanmıştır. Ünlü Türkolog W. Radloff'un derlemelerinden oluşan *Proben*'in yedinci cildi Tülay Çulha tarafından transkript edilerek 2010 yılında yayımlanmıştır. Semra Doğruer, *Karay (Karaim) Türklerinin Sözlü Edebiyatı* (Ankara, 2007), Murat Koçak, *Karay Avazı Dergisinde Trakay ve Haliç Ağzıyla Şiirler (Giriş, İnceleme, Metin, Dizin)* (İstanbul, 2014) adlı çalışmaları da zikretmek gerekir.

Yurt dışında da Karay Türklerinin dini konulu pek çok lisansüstü çalışma yapılmıştır. Bu konuda yapılan en son çalışmalardan biri B. С. Глаголев'in Московский государственный институт международных отношений Кафедра философии'de yaptıdığı Религия Караимов (Теоретико-исторический анализ) adlı tezidir. Bu tezde Karayların gelenek ve görenekleri, takvim ve dini bayramları, karai mezhebinin kurucusu Anan ben David, Karayların ibadet evi kenesa, Karai mehebinin Karay Türkleri ile ilgisi,

Rusya’da ikamet etmekte olan Karaylar ve yurt dışında yaşayan Karaylar vb. konular etraflıca ele alınmıştır.

Yukarıda zikredilen çalışmaların dışında bu konuda yazılmış makaleler de vardır. Bunlardan bazıları şöyledir: Selma Gulsevin’in *Karay Türkçesinin Kendine Has Özellikleri ve Türk Lehçeleri Arasındaki Yeri* (Karadeniz Araştırmaları. S. 36, s. 207-222), Ercan Alkaya’nın *Karay Türkçesinde Edatlar* (Karadeniz Araştırmaları. S. 8, s. 66-98), Mustafa Öner’in *Karay Türkçesinde Eski Unsurlar* (IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri. Ankara, 2007, s. 1291-1296) başlıklı makaleleri doğrudan Karay Türkçesiyle ilgili önemli çalışmalardan bazılarıdır.

Karay Türkleri ve Türkçesi üzerinde yapılan çalışmaların derli toplu verildiği bir çalışma Hüseyin Durgut tarafından “Karaylar ve Karayca üzerine Türkiye’de yapılan çalışmalara genel bir bakış: geçmiş-bugün-gelecek” (2016: 517-524) adıyla yayımlanmıştır.

5-8 Nisan 2010 tarihleri arasında Bilecik Üniversitesi bünyesinde “Abraham Firkoviç Anısına: Uluslararası Karay Çalışmaları Sempozyumu” adlı bir sempozyum düzenlenmiştir. Türkiye’de ve Türkiye dışında bulunan Karay topluluklarının temsilcileri ile Karaylar üzerinde çalışmalar yapan yerli ve yabancı bilim adamlarının katıldığı bu sempozyumda elli civarında bildiri sunulmuştur. Sempozyumda sunulan bildiriler 2011 yılında Bilecik Üniversitesi tarafından *Uluslararası Karay Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri* adıyla yayımlanmıştır (Bilecik, 2011).

Karay ve Tatar Türklerinin Litvanya Büyük Prensliği’ne gelişinin 615. yıl dönümü dolayısıyla “Litvanya’da Türk Tarihi ve Kültürü” adında 29 -31 Mayıs 2013 tarihleri arasında Doğu Avrupa’nın şarkiyat merkezi olarak kabul edilen Vilnius Üniversitesinde (Litvanya/Vilnius) bir sempozyum düzenlenmiştir. Bu sempozyumda da hem Litvanya Tatarları hem de Litvanya Karayları konulu bildiriler sunulmuştur (Atmaca, 2013: 221-243).

Yukarıda zikredilen lisansüstü çalışmaların, kitap, makale ve bildirilerin dışında tercümelerin yapıldığı da görülmektedir: Halina Kobeckaitė’nin “Litvanya-Karaim Türklerinin Etnik Kimliklerini Koruma Faktörleri” adlı makalesi Emine Atmaca ve Reshide Adzhumerova tarafından Rusçadan Türkçeye çevrilerek Türkoloji camiasına tanıtılmıştır (2016: 215-221).

Ayrıca bugün Litvanya'nın Trakai bölgesinde S. Sapşal (1873-1961) tarafından kurulan *Karay Devlet Etnografik Müzesi* bulunmaktadır. Bu müzede, Karay Türklerine ait olduğu düşünülen kitaplar, kıyafetler ve çeşitli eşyalar sergilenmektedir.

Fotoğraf 16: Karaimų etnografinė paroda/Karay Devlet Etnografik Müzesi

Fotoğraf 17: Karaimų etnografinė paroda/Karay Devlet Etnografik Müzesi

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Davudun Zebûrları²⁶

Müslüman bilginlere göre *zebûr* kelimesinin kökeni, Arapça “yazmak” anlamındaki *zebr*’in mastarıdır. *Zebr* “akıl, düşünce; yazı, taş nakşetme” gibi anlamlara gelmekte; *zibr* (çoğulu *zübûr*) ve *zebûr* ise (çoğulu *zübur*) “yazılı metin, kitap” anlamını taşımaktadır. Arapçada *zebûr*dan başka *mizmâr/mezmûr* (çoğulu *mezâmîr*) kelimesi de bulunmakta, bu da “üflemlî çalgı, kaval” anlamına gelmektedir (İslam Ansiklopedisi, 2013: 171-173). Yunanlı tercümanlar, İbranice “Miz-mor” kelimesinin karşılığı olarak “Psalmi” kelimesini kullanmışlardır. Bayramlarda “halle” (haleluya’dan) ismini taşıyan *Mezmûrlar* da “ilahi” olarak kullanılagelmiştir (Madrigal, 2013: 34).

Zebûr, Allahu Teâlâ (cc.) tarafından Hz. Dâvud’a indirilen ve münâcatları/yakarma/dilekte bulunmaları ihtivâ eden *Mezmûrlar* ve *Mezâmîr* (İbranice Mizmor מזמור, çoğulu: Mizmorim מזמורים) adı ile de anılan mukaddes kitabın adıdır. Lügatte Mezmûr, “kavalla söylenen ilahi, Hz. Dâvud’a inen Zebûr sûrelerinin her biri” anlamlarına gelir. Mezmûrun kelime anlamı, “yazılmış” manasına gelen kitap anlamındadır. İslamiyet’te Zebûr’un da zamanla Tevrat ve İncil gibi metinleriyle birlikte tahrif edildiğine inanılır.

Zebûr kelimesi, Kur’an-ı Kerim’de bilhassa Hz. Dâvûd’a nispetle üç âyette (*en-Nisâ* 4/163; *el-İsrâ* 17/55; *el-Enbiyâ* 21/105), çoğul şekli olan *zübûr* ise altı âyette (*Âl-i İmrân* 3/184; *en-Nahl* 16/44; *eş-Şuarâ* 26/196; *Fâtır* 35/25; *el-Kamer* 54/43, 52) geçmektedir (İslam Ansiklopedisi, 2013: 171-173).

Zebûr, Hristiyanlıkta *Davud’un Mezmûrları* olarak da anılır ve *Eski Ahit*’te bulunur. Yahudi kutsal kitabının (Tanah/Ahd-i Atîk) “Kutsal Yazılar” (Ketuvim) bölümü içinde yer alan, dua-hikmet kitabı özelliğine sahip Mezmûrlar kitabı, İbrânîce ismiyle “Sefer Tehillim (~Övgüler Kitabı)” (kısaca Tillîm/Tille תהלים), şiir biçiminde yazılmış 150 mezmûrdan ya da ilahiden oluşur. Bu metinler, en eski telli bir müzik aleti olan *arp*²⁷ eşliğinde söylenir. Kudüs

²⁶ Bu eser, 7-8 Aralık 2018’de 2. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi’nde “Vilnius Üniversitesi Kütüphanesinin Oryantalistik Merkezi’nde Matbu Bir Eser: Davudun Zebûrları” adıyla tarafımızdan Türkoloji camiasına tanıtılmıştır.

²⁷ Bu müzik aleti hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ganire Hüseynova, “Arp Çalgısının Tarihçesi Üzerine Bir İnceleme”, *Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, Sayı: 44 Temmuz-Ağustos 2014 Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat-Kırgızistan.

Talmudu, 147 mezmûrdan, Ahd-i Atîk'in Grekçe tercümesinde yer alan mezmûrlar kısmı ise 151 bölümden oluşmaktadır (İslam Ansiklopedisi, 2013: 171-173).

Konu yönünden Mezmûrlar birkaç türe ayrılır: *Övgü ve tapınma ilahileri, Tanrının yardımını, korumasını, kurtarmasını isteyen dualar, bağışlanmak için yalvarışlar, Tanrının verdiği nimetleri için şükranlar ve düşmanların cezalandırılması için dilekler*. Bu dualar hem bireysel hem de ulusal özellik taşımaktadır. Bazı dualar, kişinin en samimi ve en içten duygularını ifade eder. Mesela;

Ya Rabb, sana şükretmek,

Ey Yüceler Yücesi, adını ilahilerle övmek,

Sabah sevgini,

Gece sadakatini,

On telli sazla, çenk ve lirle duyurmak ne güzel! (92. Mezmur “Şabat²⁸ Günü için ilahi”)
(Zebur, 1997: 109).

Bu dualar da Tanrı pek çok vasfıyla *yaratıcı, kral, kurtarıcı ve kahraman* olarak karşımıza çıktığı görülür. Mesela;

Ey Tanrı, benden uzak durma,

Tanrım, yardımuma koş! (71. Mezmur) (Zebur, 1997: 80).

Dualardaki temel felsefe her dinde olduğu gibi “Sıkıntı dolu bu dünyada imanlı biri nasıl iman dolu bir yaşam sürebilir?” sorusuna cevap verilir (Zebur, 1997: Giriş). Ya da “İmanlının, yaşam yolculuğunda Tanrı’yla kurduğu ibadet ilişkisinde, Ona her gün nasıl yöneleceğini, yürekte nasıl tapınacağını hatta sıkıntılarında nasıl dertleşeceğini gösterir” (Madrigal, 2013: 13).

Yukarıda da bahsedildiği gibi beş kitaptan oluşan toplam 150 mezmûr vardır. 116’sının başlığı vardır. Bunlardan 73’ü İÖ 1011-971 yıllarında hükümrânlık süren İsrail Kralı Davud’a aittir. Başlıklarda belirtilen öteki yazarlardan bazıları ise *Asaf, Korahoğulları, Musa* ve Davut’un oğlu *Süleyman*’dır (Zebur, 1997: Giriş). Zebur, Musa’dan başlayıp Ezra’ya kadar (Mezmûrların son derlemesini yapan) 1000 yıla yakın bir süre söz konusudur. Bu ilahilerin yoğun bir şekilde bestelendikleri dört zaman vardır:

²⁸ İbadet günü cumartesinin adıdır.

İÖ 1020-970; Davut'un dönemi

İÖ 970-931; Süleyman'ın dönemi

Sürgün öncesi; Asaf ve Korah'ın dönemi

İÖ 700 yılları: Hizkiya dönemi (Madrigal, 2013: 35).

Mezmûrlardaki bazı ayetler, akrostiş alfabetik sırayla başlamaktadır. Bu ayetlerde kâfiye değil, birbirini tamamlayan tekrarlar yer almaktadır. Bir dizede iki satır yer alır, birinci satırda söylenen şey, ikinci satırda farklı eşanlamli kelimelerle tekrarlanır. Buna “paralellik” denir ve bu paralellik İbrani şiirinin temel özelliklerinden biridir (Madrigal, 2013: 35). Mesela;

*Ey Tanrı, **adaletini krala,***

***Doğruluğunu kral** oğluna armağan et (72. Mezmur, “Süleyman'ın Mezmuru”) (Zebur, 1997: 87).*

Mezmûrların başlarında anlamı pek bilinmeyen bazı müzik terimleri geçmektedir (Zebur, 1997: Giriş). Mesela; bir edebiyat ya da müzik terimi olarak geçen *Miktam*; anlamı tam olarak bilinmeyen bir müzik veya edebiyat terimi olarak geçen *Maskil*; bir müzik terimi veya üzüm sıkma mevsiminde okunan bir ilahi olarak geçen *Gitit* (Zebur, 1997: 179) bunlardan birkaçıdır.

Mezmûrlar bir Yahudi kitabı olmasıyla birlikte İsa tarafından da kullanılmıştır. Yeni Antlaşma (~İncil) yazarlarınca Zebur'dan alıntılar yapılmış ve yüzyıllar boyu Hristiyanlarca bir tapınma kitabı olarak başvurulmuştur (Zebur, 1997: Giriş).

2.1.1. Eserin Müellifi ve Telif Tarihi

Davudun Zebûrları adlı eserin müellifi ve telif tarihi belli değildir. Eser, kuvvetle muhtemel telif bir eserden basılmış matbu bir eserdir. Bu matbu eser, Vilnius Üniversitesi Oryantalistik Merkezi Kütüphanesi'nde tarafımızca 2013 yılında bulunmuştur. Bu kütüphanede, bu tür eserlerin olması yukarıda da belirttiğimiz gibi Litvanya'ya yıllar önce çeşitli sebepler dolayısıyla gelip yerleşen Kırım Tatar ve Karay Türkleri dolayısıyladır.

2.1.2. Eserin Meydana Getirilişi, Adı ve Basılma Sebebi

Ruslar, Kırım'ı 1783 yılının Nisan ayında ilhak ettikten sonra Kırım'ın kültürel ve dini değerlerini bir bir yok etmeye başlamışlardır. Rus hükümetinin kültürel açıdan Tatar Türklerine karşı izlediği politikanın dini boyutu, Müslüman Tatar Türk halkını “Hristiyanlaştırma” gayretleri oluşturmuştur. Rus hükümeti, Müslüman Türk halkının Hristiyanlığa iltisakının daha

kolay ve hızlı olabilmesi için tarihi manastırların yenilenmesi, özellikle camilerin kiliseye çevrilmesi ve yeni kiliselerin inşası gibi faaliyetleri desteklemişlerdir. Bu süreçte Kırım, misyonerlik faaliyetlerinin hedeflerinden biri haline gelmiş, Akmesic'te "Tavrida İncil Topluluğu", buraya bağlı Kefe'de "Kefe İncil Topluluğu" kurulmuştur. 1820'li yıllarda Bahçesaray'da faaliyet gösteren İskoç Misyonu misyonerlik faaliyetlerinin yürütüldüğü diğer önemli bir merkez olmuştur. Kırım'da yürütülen misyonerlik faaliyetlerinin sembol ismi, Kırım hanlarının soyundan gelen bebeklik döneminde babası ölen ve amcası tarafından yetiştirilen "Kattı Giray" olmuştur (Kırımlı, 2004: 71). Yalnız Kattı Giray'ın misyonerlik faaliyetlerinin netice vermediği, öyle ki Ruslara karşı büyük bir nefret duyan Tatar Türklerinin bir tanesinin dahi Hristiyanlığı kabul etmediği Kırım'ı ziyarete gelen İngiliz seyyahların eserlerinde ifade edilmiştir (Başer, 2010: 37-38).

Hristiyan misyonerler konusunda, Hakan Kırımlı bir yazısında Kuzey Kafkasya'daki İskoç misyonerlerin ortaya çıkışının Kuzey Kafkasya'nın Rusların egemenliğine girmesiyle birlikte XIX. yüzyılın başlangıcından kısa bir süre sonra olduğunu, küçük bir grup İsveçli Presbiteryen misyonerlerin²⁹ bu bölgeye geldiğinden söz etmiştir. Kafkasya'da misyoner faaliyetlerinin en önemli merkezi ise "Karas" kasabası olmuştur. Bu misyonerler, poliglot *Reverend Henry Brunton* ve *Alexander Paterson* tarafından yönetilmiştir (Kırımlı, 2004: 61-108). Bu misyonerler, bölgenin tarihini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini iyi bilmelerine rağmen misyonerlik faaliyetleri sırasında birtakım sorunlarla karşılaşmışlar ve bu faaliyetler, İslam inancının kuvvetli olduğu Nogay kabileleri arasında büyük bir düşmanlıkla karşılanmıştır (Karadere, 2014: 69).

İskoç misyonerlerin kilise öğretisini en iyi şekilde yaymak temel felsefeleri olduğu için Kafkas halklarını ve Kırım'da yaşayan Türkler için İncil'i yerel dillere çevirdikleri ve bastıkları görülür (Başer, 2010: 36-37). 1807'de Karas misyonerlerinin başı olan Henry Brunton, dört tane Evangelist ve birkaç dini kitabı Arap harfli Tatar Türkçesine çevirmiştir (Karadere, 2014: 69).

İncelenen bu eser de Arap harfli matbu bir Zebur'dur. Eserin ilk sayfasında Rusça "Tatar Diliyle (yazılmış) Davud'un Zeburları" yazısı vardır. Peki, aslı İbrani harfli olan *Davud'un Zeburları* adlı bu matbu eser nasıl oluyor da Arap harfli bir metin olarak karşımıza çıkıyor?

Bu soruya şu şekilde cevap verilebilir: Bahçesaray'da bir Karay'dan Rusya'da misyonerliğin kuruluşuna büyük katkı sağlamış, en aktif İskoçlardan biri olan Robert Pinkerton,

²⁹ Bu misyonerler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Jacques Waardenburg, "Protestanlık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi*, C. 34, s. 353.

Eski Ahit'in bir Karay Türkçesi versiyonunu İbranice olarak satın almış, sonra bu eseri Arap harfli olarak bastırmıştır (Kırımlı, 2004: 80). Bu eserle ilgili Polonyalı Türkolog Prof. Dr. Henryk Jankowski'den şu bilgiler edinilmiştir:

Bu iyi bilinen bir hikâyedir. Sadece tarih uygun değil, bence 1818 tarihi yanlış, tarih 1816 olmalıdır; ama tam olarak emin değilim. Önceleri İskoç Hristiyan misyonerler, Kırım Gözleve ve ÇufutKale'de (~Çıfit Kale) Kırım Karay Türklerinden İbranice harflerle yazılmış bir Tevrat yazması satın almışlar ve Kafkas Nogay Türklerine Hristiyanlık dinini anlatabilmek için ondan bir parçasını Arap harfleriyle bastırmışlardır. Ama Nogaylar bundan hiçbir şey anlamayınca bu işi bırakmışlardır. Sonra Türkçe Zeburları getirmişler ama yine başarısız olmuşlardır. Rusya'da siyasi durum değişince misyonerlik faaliyetleri de bitmiştir. Gerçekte İskoç Hristiyan misyonerlerin satın aldığı Tevrat 4 cilttir ve şu anda İngiltere'dedir.

Jankowski ve meslektaşları bu 4 ciltlik Tevrat'ın yarısını baskıya verip yayımlamışlardır.

2.1.3. Eserin Nüshaları

Vilnius Üniversitesi Kütüphanesi Oryantalistik Merkezi'nde bu matbu eserin tek bir nüshası tespit edilmiştir. Eser, toplam 150 fasıldan (~ mezmûrdan) oluşmuştur.

Eserin künyesi şöyledir:

Dil: Türkçe

Basım tarihi: ʿisā-yı mesīḥūn (~ Mesih İsa) 1818 yılında

Sayfa sayısı: 1+53

Basım yeri: Astrahan

İncelenen eserin başı ve sonu şöyledir:

Başı: *nebiyyi ve benī isrāīlūn pādīshāhī dāvūduñ zebūrlarınūñ muḳaddes seferi* “İsrail'in peygamberi, padişahı Davud'un Zeburlarının mukaddes seferi” ile başlamaktadır. Zebur'un 1. faslında (~ilk mezmûrda) *mübārek evvel insān ki yaramazlarūñ meşveretince yürimiyor günāhlarūñ yolında turmıyor* “ne mutludur o adama ki, kötülerin öğüdü ile yürümez ve günahkârların yolunda durmaz” cümleleri ile başlamaktadır.

Sonu: 150. fasılda (~ yüz ellinci mezmûrda), *yahoya şükür etsün yahoya ḥamd eyleş* ile bitmektedir. Yani “Bütün nefes sahipleri Allah'a hamd etsin, Allah'a hamd edin” sözleriyle son bulmaktadır. Sonunda da Zebur'un *Astraḥanda yuḥannā mitsılden başıldı ʿisā-yı mesīḥūn yılında 1818* bilgisi kayıtlıdır:

استراخاندە

يخنه ميتشيلدن باصلدى

عيسى مسيحك ييلندلا ۱۸۱۸

2.1.4. Eserin Konusu

Zebur'un diğەر fasıllarına genel olarak bakıldığında Hz. Davud'un Tanrı'ya yakarışları, övgü ve tapınma ilahileri, ağıtlar, yardım, korunma ve kurtuluş için edilen dualar, bağışlanmak için Tanrıya yalvarışlar/yakarışlar, Tanrının kutsamasına karşı şükran ilahileri, düşmanın cezalandırılması için yapılan dualar vb. konular yer almaktadır.

2.1.5. İmlâ (~Yazım) Özellikleri

İncelenen eser, harekeli olmadığı için metnin ses ve şekil bilgisi özelliklerini net olarak görmemiz/belirtmemiz pek mümkün olmamıştır. Bu yüzden imlânın tezahürleri ışığında eser okunup incelenmeye çalışılmıştır.

2.1.5.1. Eski Uygur İmlâsının Özellikleri

Metinde bazı eklerin gövdeden ayrı yazılması:

*himāyetcim-dür*³⁰ در حمايتجيم در (28/7) *öñümde-dür* در اوڭمدا (38/17)

kuvvetlü-dür در قوتلو در (89/13) *dirlikde-dür* در ديرلكدا (17/14)

degin-dür در دگين در (118/2) *şerī'atında-dur* در شريعتدا (1/2)

Metinde şu örnekte ek gövdeye birleşik yazılmıştır: *tutacaḡdur* طوتجقدر (2/4)

Kelimedeki bütün ünlülerin yazılması:

virsün ویرسون (20/4) *yüridüp* يوريدوب (25/5)

işine ایشينه (28/4) *ideyim* ايدلايم (56/3)

2.1.5.2. Arap-Fars İmlâsının Özellikleri

Damak ünsüzü [ŋ] için tek bir harf üç noktalı kef ك kullanılması:

urduḡ اورداڭ (3/7) *açduḡ* اچداڭ (4/1)

parmaklarıḡ پرمقلاڭ (8/3) *baḡa* باڭا (8/6)

³⁰ “-“ işareti, fiil kategorisini ifade etmek için değil, ekin kökten ayrı yazıldığını göstermek için kullanılmıştır.

münāfikuṇ منافقك (10/15)

yaramazuṇ يرامزك (10/15)

teṇride تڭريدا (44/8)

‘ādilleriṇ عادللك (1/5)

Kalın sıradan kelimelerde [ş] ünsüzü için ص harfinin kullanılması:

şamancık صمانجق (1/4)

şaklaya صقلايه (12/7)

şaklıyor صقلىور (31/23)

şakınayım صاقنه يم (39/1)

şaklasunlar صقلاسونلر (40/11)

şuçsuzluk صوچسوزلك (25/21)

Kelimedeki bütün ünlülerin yazılmaması:

yaramazlaruṇ يرامزلرك (1/1) vb.

Ötümsüz-patlayıcı /ç/ ünsüzü için (چ) ve ötümsüz-patlayıcı /p/ ünsüzü için (پ) harfinin kullanılması:

çölmekcinüṇ چولمكجينك (2/9)

çölmegi چولمكى (2/9)

çağırttı چاغرتدى (50/1)

çağırdıgum چاغردوغم (56/9)

çoğaldıkları چوغالدقلىرى (4/7)

kopardı قوپردى (7/15)

çağırdı چاغردى (34/6)

çağırmasına چاغرمه سنه (34/15)

parmaklarınuṇ پرمقلىركك (8/3)

depesi دپه سى (7/16)

kapularında قاپولرندا (9/14)

kapladılar قپلاديلر (18/5)

ê/i meselesi: Türkoloji’de kök hecede ê/i meselesi ile ilgili pek çok çalışma yapılmıştır³¹. Bu eserde imlânın verdiği imkânlar neticesinde kelimeler ilk hecede dar-düz okunmuştur:

itivirmekden ايتيويرمكدن (116/8)

(kabûl) *it* ايت (13/3)

işit ايشت (4/11)

(ḥarāb) *it* ايت (5/10)

işitdi ايشتدي (6/8)

vireler ويرلالر (22/31)

didi ki ديديكه (2/7)

(ḥüküm) *idicidür* ايديجي در (22/28)

gice كيجه (1/2)

(ḥalāş) *it* ايت (7/1)

³¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Emine Yılmaz Ceylan, “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, Ankara 1991, s. 151-165.

Yalnız şu örneklerde ilk hecede (ى) yazılmamıştır:

(māyil) *etdiler* ائدىلر (19/16)

etsün اتسون (18/7)

(hüküm) *etmege* اتمكه (10/18)

(du[°]ā) *etmediler* ائمدىلر (14/4)

(halās) *etmege* اتمكه (31/2)

(hüküm) *etmege* اتمكه (96/13)

Şedde İşaretinin Kullanılışı: Şedde işareti, Arap imlâsında ikiz ünsüzü göstermek için kullanılır. Metinde şu kelimelerde şedde işareti kullanılmıştır:

evvelki اُولكى (1/1)

rabb رَبّ (23/1, 24/8)

rabbūñ رَبِّكَ (1/2)

kuvvetlığınur قُوْتَلْغِيْنُكْ (105/36)

kuvvetlığum قُوْتَلْغَم (19/14)

tekebbürlük تَكَبَّرْلُكْ (36/11)

mukaddes مَقْدَس (2/6)

ziyyāret زِيَارَت (106/4)

Türkçe kelimelerde de şedde işareti kullanılmıştır. *yassağ* يَسَاق (eyledi) (66/20), *iyysi* اِيْسِي (72/19) vb.

Yabancı Kelimelerde Uzun Ünlülerin Yazılışı: Metindeki yabancı kelimelerdeki uzun ünlüler, genellikle aslına uygun olarak yazılmıştır:

günāhkārlar كُنَاهْكَارْلَر (1/5)

mübārek مُبَارَك (1/1)

dīdārıñuñ دِيدَارْكَڭ (4/6)

selāmetde سِلَامَتْدَا (4/8)

şabāhda صَبَاحْدَا (5/3)

cemī[°] جَمِيغ (6/7)

himāyetüm حِمَايَتَم (7/10)

‘ādil عَادِل (7/11)

hākīm حَاكِم (7/11)

insān اِنْسَان (1/1)

zīrā زِيرَا (2/12)

hikāyet حَكَايَت (9/1)

Yabancı Kelimelerin Yazılışı: Metinde, Arapça ve Farsça kelimeler genellikle kendi dillerindeki imlâlarına göre yazılmıştır. Ancak bazı kelimelerde imlâya dikkat edilmediği tespit edilmiştir. Metinde geçen alıntı kelimelerdeki *elif* (ا), *vav* (و) ve *ye* (ي) harflerinin yazılmaması ünlü kısalmasının yazıda gösterilmesidir. Metinde ünlü kısalması, yabancı dillerden özellikle de Farsçadan alıntılanan kelimelerde tespit edilmiştir.

Far. *düşmān* دَشْمَان yazılması gerekirken *düşmānlarımdan* دوشمنلرمدن (5/8) şeklinde kısa yazılmıştır.

Far. *peygāmbēr* پیغامبر yazılması gerekirken *peygamber* پیغمبر (74/9) şeklinde kısa yazılmıştır.

Yukarıdaki bazı kelimelerde uzunluk gösteren harflerin yazılmaması eserde alıntı kelimelerde iki şekilliliğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu husus, pek çok araştırmacı tarafından müellif veya müstensihin dikkatsizliği, bilgi noksanlığı ya da ağız özelliklerinin metne aksettirilmesi şeklinde izah edilmektedir.

Kıpçak Türkçesi metinlerinde damak [ŋ] yazımıyla ilgili bir birlik bulunmamaktadır. Müellifler, incelenen eserlerde bu ünsüzü farklı şekillerde göstermişlerdir: ن, ك, غ, ڭ. Bu durum fonetik bir sorun değil, ünsüzün yazımıyla alakalı yaşanan sorunlardan kaynaklanan bir sonuçtur (Güner, 2013: 64-65). İncelenen bu metinde ise bir birlikten söz edebiliriz. Yani; damak ünsüzü [ŋ] için tek bir harf üç noktalı /n/ ڭ harfi kullanılmıştır:

dīdārıñuñ دیدارڭ (4/6)

rabbüñ ربڭ (1/1)

kuvvetliğıñuñ قوتلیغیڭ (105/36)

parmaklarıñuñ پرمقترڭ (8/3)

yaramazlarıñ یرامزلرڭ (1/1)

baña بنا (2/7)

yerüñ یرڭ (2/2)

senüñ سنڭ (2/8)

mülküñ ملکڭ (2/8)

saña سڭا (5/2)

Metinde, farklı bir numaralandırma işlemi vardır. Arapça sayılar, sayfa sayılarını numaralandırmada kullanılmıştır. Ancak 4 rakamı, ٤ biçiminde değil ۴ biçiminde yazılmıştır. Litvanya Nemežis’te bulunan hamâillerde, Litvanya Tatar Türklerine ait İlm-i Hâl ve Du‘a Kitabı’nda 4 rakamının numaralandırılması bu matbu eserdekiyle aynıdır. Yalnız hamâillerde Litvanya Tatar Türklerine ait İlm-i Hâl kitabında ve Du‘a Kitabı’nda 6 rakamı ٦ değil ۶ biçiminde yazılmıştır (Atmaca, 2017: 48). Davuduñ Zebûrları’nda ise 6 rakamı ۶ biçiminde değil Arapçada olduğu gibi ٦ biçiminde yazılmıştır.

Bulunma hâli eki Kıpçak, Çağatay ve Eski Oğuz Türkçesi metinlerinde “+dA” ده şeklinde yazılmıştır. Ancak bu metinde farklı bir imlâyla **lam-elif** (لا) ile yazılmıştır:

selāmetde سلامتدا (4/8)

şabāhda صباحدا (5/3)

öñümdedür اوڭمدلار (38/17)

kapularında قپولرندا (9/14)

toğrulukda توغرولقدلا (26/12)

tarlıkda طرلقدلا (4/1)

olduğumda اولدوغمدا (4/1)

dirlikdedür دیرلکدلار (17/14)

mülâyimlîğün ملايملىغۇندا (31/7)

barışıklıkda بارىشقلقدا (7/4)

Metinde şu örnekte bulunma eki “+dA” ده şeklinde yazılmıştır: *Astrağanda* استراخانده.

Metinde istek kipi de **lam-elif** (لا) ile yazılmıştır:

içüresin ايچورلاسن (36/8)

üzesin اوزلاسن (2/9)

(pāre pāre) *idesün* ايدلاسن (2/9)

vireler ويرلار (22/31)

küşadasun قوشادلاسن (32/7)

arayasin ارايلاسن (10/15)

işitdiresün ايشتدرلاسن (10/17)

işitdiresin ايشتدرلاسن (10/17)

Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı: Metinde, “kim” kelimesi kendinden önceki kelimeden ayrı yazılmıştır:

saña kim سڭاڪيم (6/5)

añlamak kim اڭلامق كيم (19/12)

çadırında kim چادرڭدا كيم (15/1)

tağında kim طاغڭدا كيم (15/1)

Metinde, “içün” kelimesi kelimeden genellikle ayrı yazılmıştır:

cānım içün جانم ايچون (3/2)

ğazabı içün غضبى ايچون (7/6)

toğrulıǵı içün طوغرولغى ايچون (7/17)

hātırı içün خاطرى ايچون (23/3)

Metinde, “içün” kelimesi şu örnekte *benim içün* بنم ايچون (7/6) ayrı iken şu örnekte kelimeye birleşik yazılmıştır: *benimiçün* بنميچون (18/47).

Metinde “ki” bağlacı kendinden önceki kelimeyle bazen birleşik *didi ki* ديدىكه (53/1) bazen ayrı *korqmayım ki* قورقميم كه (3/6) yazılmıştır.

2.2. Ünlüler

2.2.1. Ünlü Uyumları

2.2.1.1. Damak Uyumu (~Kalınlık-İncelik Uyumu~Dil Uyumu): Metinde, genel olarak Türkçe kelimelerde kalınlık-incelik bakımından kök-ek uyumsuzluğu görülmemektedir. Yazma eserlerin birçoğunda tespit edilen kök-ek uyumsuzluğu, Türk dilinin gelişim aşamasında çok sağlam bir kural olarak görülen kalınlık-incelik uyumuna aykırı bu seslilenme durumu, edebî dilin yoğun bir biçimde etkisini sürdürdüğü dönemde Arap ve Fars dillerinin tesirinden kaynaklanmış olmalıdır (Develi, 1995: 47). Bazı araştırmacılara göre eklerde meydana gelen kalınlık-incelik uyumundaki bu bozulmalar, müstensih hatasından kaynaklanmaktadır (Güner, 2013: 80). Musa Duman da bir çalışmasında Klasik Osmanlı Türkçesinde kalınlık-incelik

uyumuna aykırı örnekleri vermiş ve özellikle -DUK, -ICAK, +IİK, -mAK ve +rAK gibi eklerin kalınlık-incelik uyumuna uymadığını ifade etmiştir³².

Metinde, kök-ek uyumsuzluğu yalnızca +IİK ekinde tespit edilmiştir:

+IİK: *kuvvetliğünüڤ قوتلغينڤ (105/36), kuvvetliğum قوتلغum (62/2)³³, vārişliği وارثلقى (119/111), kuvvetliğından قوتلغندن (33/17), tecāvüzlığı تجاوزلقى (36/1), mülāyimliğında ملايملغندا (31/7), mülāyimlik ملايملق (23/6) vb.*

Metinde şu örnekte ek, ince sıradan ek ile yazılmıştır: *şuçsuzluk صوچسزلك (25/21) vb.*

2.2.1.2. Dudak Uyumu (~Düzlük-Yuvarlaklık Uyumı)

Metinde dudak uyumuna uymayan kelimeler şunlardır: *karşuma (129/2), girü (129/5), karşu (138/7), karşuṅa (139/20), kendüye (4/3), kendü (5/10), aḡu (140/3), kayḡularıṅ (127/2), avuclarıṅıṅ (128/2), yavuz (144/10), bukaḡu (149/8), güyegü (19/5), eyülik (4/6), eyü(dür) (54/6) vb.*

Dudak uyumuna bağlı olmayan düz ünlülü ekler: Metinde bu ekler hem yuvarlak hem de düz ünlülü tabanlarda düz ünlü olarak kullanılan eklerdir.

Metinde, dudak uyumuna uymayan düz ünlülü ekler şöyledir:

-(y)IcI eki: Metinde, tespit edilen örnekler şöyledir: *göriciler (126/1), öḡünicilere (75/4), tıtıcı (140/11), aṅlayıcı (14/2), arayıcı (14/2), tayadıcı (18/18) vb.*

+(I)ncI sıra sayı sıfatı: Metinde, tespit edilen örnekler şöyledir: *toḡuzıncı, onıncı, on üçüncü, on dördüncü, on toḡuzıncı, yigirmi üçüncü vb.*

+(s)I(n) iyelik eki: Metinde, tespit edilen örnekler şöyledir: *yolında (1/1), taḡından (3/4), kendüsi (17/8, 50/6), (mücerreb) olduḡı (66/10), üstinde (65/5), işitdiği (18/44), yolu (19/5), çeşmesi (36/9), bātıllığı (7/14), hükmi (2/7), kalduḡı (7/15), toḡruluḡını (37/6), yavrusı (29/6) vb.*

³² Musa Duman, “Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine”, *Makaleler-Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine*, Kesit Yayınları, İstanbul 2008, s. 75-79.

³³ Tatar Türklerinin Du’a Kitabı’nda +ḡa yönelme hâli ekinin kalın sıradan ekler alması *ferişteleriḡa فرشه لريغه (26/11), peygamberleriḡa پيغمبرلريغه (26/12), kibleḡa قبله غه (12/11) vb.* şeklinde örnekler tespit edilmişken (Atmaca, 2017: 61) bu eserde ise +ḡa yönelme hâli ekinin kalın sıradan ekler alması örnekleri tespit edilmemiştir.

-dI geçmiş zaman eki: Metinde, tespit edilen örnekler şöyledir: *unutdı* (10/11), (mekrūh) *ıttı* (78/59), *ıttı* (105/8-42), *yutdı* (106/17), *unutdılar* (106/13), *ıttı* (106/40), (tayadıcı) *oldı* (18/18) vb.

ç) Dudak uyumuna bağlı olmayan yuvarlak ünlülü ekler: Metinde, bu ekler hem yuvarlak hem de düz ünlülü tabanlarda yuvarlak ünlü olarak kullanılan eklerdir. Metinde, dudak uyumuna uymayan yuvarlak ünlülü ekler şöyledir:

+ArU (<< +GARU) (yön gösterme hâli eki): Metinde, tespit edilen örnekler şöyledir: *yukaru* (<< yok+garu) (9/13), *yukaruya* (<< yok+garu) (47/5), *içerüsine* (<< iç+gerü) (109/18) vb.

-dUK sıfat fiil eki: Metinde, tespit edilen örnekler şöyledir: (mücerreb) *olduğı* (66/10), *kalduğı* (7/15), *yaramazluğı* (7/9), *bulduğı* (84/3), *yaratduğı* (115/15), *ıtıruluğı* (111/3) vb.

+dUr bildirme eki: Metinde, tespit edilen örnekler şöyledir: *yokdur* (5/9; 6/5), *çokdur* (34/19), *şeriatında-dur* (1/2), *yaramazlıkdur* (5/9), *dirlikde-dür* (17/4), (kalkanı) *oldur* (115/9), *bulaşıkdur* (75/8), *tolmuşdur* (75/8) vb.

-dUr- ettirgenlik eki: Metinde, tespit edilen örnekler şöyledir: *ögdürür* (107/20), *döndürür* (19/17), *döndürülsün* (109/7), *söyündürildiler* (118/12) *sevindürerek* (19/8), *doldursun* (72/19), *ıttıdursun* (73/20), *şındurdın* (74/13) vb.

+IU isimden isim yapan ek: Metinde, tespit edilen örnekler şöyledir: *ıtoğumlu* (22/31), *keyiflü* (107/27), *gizlü* (17/12), *kuvvetlü* (18/17), *kanlu* (5/6), *şādlu* (5/11), *ğazablu* (7/11), *şuçlu* (9/11), *korçulu* (9/9), *gizlü* (17/12), *güçlü* (18/17), *muşibetlü* (18/27) vb.

-sUn/-sUnAr emir eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *olsunlar* (35/5), *varsun* (69/25/), *yutmasun* (69/15), *gelsün* (96/11), *gelsünler* (119/77) *sürmesün* (119/133), (ğālib) *olmasun* (9/19), *utanmasunlar* (25/3), *şaklasunlar* (25/21), *şaşsunlar* (31/17), (sus) *olsunlar* (31/17) vb.

-(y)Up zarf-fiil eki: Metinde tespit edilen örnekleri şöyledir: *koyup* (104/3), *şaklayup* (25/20), (ebsem) *olmayup* (30/12), *ağlayup* (35/14), *alup* (35/2), *gönderüp* (57/3), *uluyup* (59/6), *çağlayup* (46/3), *otlayup* (72/6) *gelüp* (18/6) vb.

-(y)Ur/ -(y)UrAr geniş zaman eki: Metinde tespit edilen örnekleri şöyledir: *açur* (146/8), *yapur* (147/2), *bağlayur* (147/3), *eyliyür* (11/3), *yücelenür* (13/2), *yapışur* (41/8), *yaltaklanurlar* (5/9), *şaklanurlar* (37/28), *gezürler* (12/7), *öğütlesürler* (62/4), *devşirür* (33/7), *söylürler* (31/18) vb.

-mAIU gereklilik kipi: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *yaradılmalu* (102/18), (sākin) *olmalu* (107/4), (ḥarāb) *olmalu* (137/8), *ırlanmalu* (131) vb.

-ürsün geniş zaman eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *gizlenürsün* (10/1), *gizlürsün* (13/1) vb.

İki şekilli ekler

+IIK/+IUK isimden isim yapım eki: İncelenen metinde ek, imlanın tezahürleri ışığında düzlük-yuvarlaklık uyumuna dikkat edilerek okunmuştur: *şükürlük* (43/6, 73/20, 129/22), *iyülük* (3/9, 95/23), *iyülükden* (36/12), *iyülüğü* (95/17), *iyülüğüni* (103/7), *yaramazlık* (57/22), *barışıklık* (58/3), *şādmānlık* (27/8), *ditremeklik* (2/5), *rüsvāylık* (3/4, 45/6) vb.

+(n)İğ/+(n)Uğ ilgi eki: İncelenen metinde ek, imlanın tezahürleri ışığında düzlük-yuvarlaklık uyumuna dikkat edilerek okunmuştur. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *yaramazları* (1/1), *toğrulugumu* (3/1), *kuşu* (5/5), *bunu* (78/8), *mūsānu* (83/9) *hārunu* (83/9), *sözünü* (145/1), *yehonu* (116/7), *yā'kūbu* (116/22), *yerü* (2/1), *senü* (2/1) *mülkü* (2/1), *kudretlü* (147/18) vb.

2.2.2. Ünlü Yutulması: Çeşitli fonetik sebeplerden dolayı hem Türkçe hem de alıntı kelimelerin iç seslerindeki bazı ünlüler yutulur.

Metinde, tespit edilen ünlü yutulması örnekleri şöyledir: *burnu* (18/15), *gönlümü* (19/14), *ağzından* (22/21), *ağzı* (32/9) vb.

2.2.3. Ünlü Türemesi: Ses özelliklerine veya birbirleri ile birleşme şartlarına bağlı bazı sebeplerle kelimenin ön, iç ve sonuna ünlü getirilmesine denir.

İçte Ünlü Türemesi: İncelenen metin yukarıda da belirtildiği gibi harekeli olmadığı için alıntı kelimelerin içinde ünlü türemesi olup olmadığı tespit edilememiştir. Metin, dinî bir eser olduğu için alıntı kelimelerin Türkçeleştirildiği düşünülmektedir. Bu yüzden metinde Arapçadan alıntılanan kelimeler, içerisinde ünlü türemesi meydana gelmiş gibi okunmuştur.

Metinde, tespit edilen içte ünlü türemesi örnekleri şöyledir: *hükümde* (< Ar. hükm) (1/8), *hüküm* (< Ar. hükm) (109/7-31; 110-6), *hayır* (< Ar. ḥayr) (14/41), *vakitte* (< Ar. vakt) (21/9), *şabır* (< Ar. şabr) (40/1), *şükür* (< şükr) (42/5), *fikir* (< Ar. fikr) (48/9) vb.

Sonda Ünlü Türemesi: Metinde, sonda ünlü türemesi örnekleri şöyledir: *gayrı* (< Ar. gayr) “gayrı, başka” (71/24; 105/16) vb.

2.2.4. Birleşme: Ünsüzle biten bir kelimedenden sonra ünlü ile başlayan bir kelime yan yana geldiği zaman iki kelime birleşir ve bu iki kelime, tek bir kelime hâline dönüşür. Bu hadiseye “birleşme” denir. İki kelimenin geçirdiği bu ses değişikliğinden sonra yeni şekil ise kalıcı olur.

Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *degil* (<< tağ+ol) (78/8, 78/37, 115/1) vb.

Şu örnekte ise, ünsüzle biten kelimeye ünsüzle başlayan bir kelime yan yana gelerek iki ünsüz birleşmiştir: *nitekim* (<< ne+teg+kim) (33/22; 55/3; 58/9; 61/6).

2.2.5. Geçişme: Ünlüyle biten bir kelimedenden sonra ünlü ile başlayan bir kelime yan yana geldiği zaman ünlülerden birisi diğerinin içerisinde yutulur. Bu ses hadisesine “geçişme” denir. Çoğu zaman bu ses hadisesine, *ünlü ünlü kaynaşması* da denir.

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *şol* (<< şu+ol³⁴) (37/37), *niçün* (<< ne +içün) (42/5), *böyle* (<< bu +eyle) (48/4), *ancağ* (<< ança+oğ) (51/4), *şöyle* (<< şu+eyle) (52/5), *nesne* (< ne+ise+ne < ne+erse+ne) (71/7), *şimdi* (<< şu +imdi) (115/2), *yohsa* (< yok+ise < yok + erse) (55/12), *öyle* (< o+ile) (55/17) vb.

2.3. Ünsüzler

2.3.1. Ünsüz Değişmeleri: Ses değişmesi, bir sesin nitelikleri ve nicelikleri itibariyle başka bir ses hâline gelmesi ve bu yeni şeklin kalıcılığını devam ettirmesidir.

2.3.1.1. Ötümlüleşme: Ötümlüleşme, nitelik itibariyle ötümsüz bir ünsüzün ötümlüleşme hâdisesidir.

Ön seste Ötümlüleşme

#k > #g değişmesi: Ön seste görülen bu ünsüz değişikliği Eski Türkçeden Batı Türkçesine geçince ortaya çıkmıştır.

Kıpçak Türkçesi metinlerinde kelime başında ötümsüz-patlayıcı-ön damak #k ünsüzü genellikle korunmuştur. Ancak bazı Kıpçak metinlerinde “tarihî Türkmen Türkçesinin etkisiyle” (Güner, 2013: 89) olsa gerek ötümlüleşmeler olmuştur. Çağatay Türkçesinde de ötümlüleşmeler birkaç kelimedede *dağı* (< tağı), *dék/g*, *dur /durur*, *dégin* vb. yaşanmıştır (Eckmann, 2013: 39).

³⁴ Güner Gülsevin ve Erdoğan Boz’a göre “şol” kelimesi, uş+ol şeklinde iki kelimenin birleşmesi sonucunda oluşmuştur (Ayrıntılı bilgi için bk. *Eski Anadolu Türkçesi*, 2004: 100).

Metinde tespit edilen ötümlüleşme örnekleri şöyledir: *götürmedi* (24/4), *götüre* (55/12), *gözledikleri* (9/15), *görmeye* (16/10; 89/48), *görünmez* (49/14), *gösterevüz* (60/12), *göstere* (4/6), *gösteresin* (8/4), *gördüğümüz* (90/15) vb.

Metinde, ince sıradan kelimeler ötümsüz-patlayıcı-ön damak #k'si olarak okunmuştur: *kimim* (73/25), *kimse* (73/25), *kişi* (78/25), *kimseler* (3/2) vb.

#t > #d değişmesi: Aslı ötümsüz-patlayıcı-ön damak #t olan bu ses, Eski Türkçe döneminin sonlarına doğru ötümlü-patlayıcı-ön damak #d sesine dönüşmüştür. Eski Oğuz Türkçesi dönemine ait metinlerde aynı kelimenin hem ötümlü hem de ötümsüz biçimleri görülmektedir. Kıpçak Türkçesinde kelime başında ötümsüz-patlayıcı #t ünsüzü genellikle korunmuştur. Ancak yukarıda da söz edildiği gibi bazı Kıpçak metinlerinde “tarihî Türkmen Türkçesinin etkisiyle” olsa gerek ötümlüleşmeler olmuştur. Kuman-Kıpçak Türklerine ait olan Codex Cumanicus'ta ötümlüleşme örneklerine bakıldığında ötümlüleşmenin en çok kullanılan kelimelerde meydana geldiği tespit edilmiştir (Argunşah-Güner, 2015: 63).

İncelenen metinde de #t > #d değişmesi, hem en çok kullanılan kelimelerde hem de Eski Oğuz Türkçesinde olduğu gibi daha çok ince sıradan kelimelerde gerçekleşmiştir: *depesi* (7/16), *depesin* (68/21), *ditredi* (18/7; 68/8), *dögüldiler* (31/9), *deprene* (72/16), *düzersin* (65/9), *ditremeklik* (2/11), *düzedür* (50/19), *doldurayım* (81/10), *düzgünleri* (106/29) vb.

Metindeki şu kelimelerde ise ötümlüleşme olmuştur: *dolu* (18/12-13; 78/47), *durdurur* (18/33) vb.

Metinde *tuzak* kelimesinde hem ötümlüleşme hem de ötümsüzleşme olmuştur: *tuzağa* (9/16), *duzaqları* (18/5).

Metinde, Eski Türkçede *taķı* (< *taķ-ı*) olarak kullanılan kelimenin ötümlüleşerek *dahı* (1/3, 6/3, 18/35, 25/3, 26/1) biçiminde kullanıldığı da tespit edilmiştir.

Kelime içinde ve sonunda ötümlüleşme

VkV > VgV değişmesi: Metinde, kelime içinde ötümsüz-patlayıcı-ön damak /k/ ünsüzü ötümlüleşmiştir. Ancak metinde bu dönüşümü gösteren herhangi ayırt edici bir işaret yoktur: *etmegi* (53/4), *küçüklüğünden* (71/17), *gerçekliği* (71/22), *eksildiği* (71/9), *bölüğü* (74/19), (helâk) *etmege* (31/13), *yücelige* (7/7), *çekdigim* (9/13), *işitdiği* (18/44), *gezdigim* (142/3), *iyüliginde* (68/19), *yidigi* (106/20) vb.

VķV > VgV değişmesi: Metinde, kelime içinde ötümsüz-patlayıcı-art damak [ķ] ünsüzü ötümlüleşmiştir: *tuzağa* (9/16), *ķapmağa* (10/9), *ķoprağa* (22/29), *ķokluğu* (16/11), *ķoğrulugın*

(22/31), *toğrulugı* (33/5), *yavuzluğı* (7/16), *batmağa* (69/14), *münāfıklığı* (5/4), *utanmağa* (71/1), *rüsvâyılığın* (39/8), *yaramazlığı* (7/9), *bırağılmış* (37/25), *yoğıdı* (18/41), *toğrulugın* (143/10) vb.

VtV > VdV değişmesi: İki ünlü arasında kalan ötümsüz-patlayıcı /t/ ünsüzü ötümlüleşmiştir: *ardınca* (49/17), *gidere* (58/9), (taleb) *idenler* (63/9), (buğz) *idersin* (68/1), *işidecek* (95/7), *kuşadasın* (5/12), *unudursun* (13/1), *gidişlerimi* (18/36), *işidilmedi* (19/3) vb.

Şu kelimelerde ise KtV > KdV olmuştur: *kendü* (< kentü) (5/10, 7/12), *kendüye* (< kentü) (7/13), *kendüyi* (< kentü) (36/4), *imdi* (< emdi < amtı) (36/7, 44/8), *kendülerin* (< kentü) (3/6) vb.

3.1.2. Ötümsüzleşme: Ötümsüzleşme, nitelik itibariyle ötümlü bir sesi ötümsüzleşmesi hâdisesidir. Metinde tespit edilen örneklere göre ötümsüzleşme hâdisesi, ötümlüleşme hâdisesi kadar işlek değildir.

Metindeki şu kelimelerde ise art sıradan kelimelerde #t muhafaza edilmiştir: *toluluğın* (89/11), *toluluğı* (96/11), *taşrada* (31/11), *tolaşıklığı* (19/6), *tayadıcı* (18/18), *tarlık* (20/1), *tolu* (38/7), *tuuşur* (2/12), *tağından* (3/4), *tuzağ* (140/5), *tutıcı* (140/11), vb.

2.3.1.3. Süreklileşme: Hece sonundaki ötümlü ünsüzler şartlar uygunsa süreklileşebilir (Tuna, 1986: 28). Sürekli ünsüzler, kendi aralarında “sızııcı” ve “akıcı” olmak üzere ikiye ayrıldığından süreklileşme hadisesi, “sızıcılaşıma” ve “akıcılaşıma” olarak ikiye ayrılmıştır:

Sızıcılaşıma: Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızııcı ünsüze dönüşmesine denir.

#b > #v değişmesi: Kıpçak Türkçesi metinlerinde ötümsüz-patlayıcı #b ünsüzü Eski Türkçenin bir devamı olarak genellikle korunmaktadır. Ancak bu metinde, “tarihî Türkmen Türkçesinin etkisiyle” sızıcılaşmış örnekler de tespit edilmiştir: *var* (7/3; 13/2; 14/2; 16/6), *vardur* (10/7; 19/11; 28/3; 55/15), (haber) *vireler* (22/31), (isteklerin) *virme* (140/8), *virme* (149/7), *viridi* (106/41), *virmezse* (22/2), (elem) *viridiğ* (90/15) vb.

Şu kelimelerde de b/ > v/ değişmesi olmuştur: *tavarları* (8/7), *yavuz* (71/4; 144/10), *yavuzluğı* (7/16), *sevünsünler* (32/11) *diyüvireler* (78/6), *ırlayavuz* (137/4), (ihbār) *eylevüz* (79/11), *itivirmek* (62/4), *yapıştıravuz* (90/12), *sevinüp* (90/14), *sevinelim* (95/1) vb.

k / > h/ değişmesi: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir:

Metinde, *q / > h*/ sızıcılaşması yalnızca şu kelimelerde tespit edilmiştir: *daḥı* (<< taḥı) (1/3), *aḥşam* (< akşam) (55/17), *aḥşamda* (< akşam) (59/14, 90/6), *aḥşamıñ* (< akşam) (65/8) vb.

Akıcılaşma: Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle akıcı ünsüzlere dönüşmesine denir.

d/ >> y/ değişmesi: Ses bilgisinde d/ >> y/ değişmesine, “geçişme ses hadisesi” denir. Geçişme, nitelikleri değişen ve başka bir sese dönüşen bir sesin bu yeni varlığını devam ettirmesidir.

Eski Türkçede ötümlü-patlayıcı d/ ünsüzü, Karahanlı Türkçesi metinlerinde interdental d/ [~ d/] ünsüzüne dönüşür. Bu ünsüz, Harezmi Türkçesi metinlerinde hem [d/] hem de y/’li biçimde kullanılır. Kıpçak Türkçesi metinlerinde ise çok az [d/]’li örneğe rastlanır. Eserlerin neredeyse tamamına yakınında y/ olarak kullanıldığı görülür (Güner, 2013: 99). Çağatay Türkçesinde de ötümlü-patlayıcı d/ ünsüzü, yarı ünlü y/ olarak kullanılır (Eckmann, 2013: 39).

İncelenen metinde, d/ >> y/ ses değişmesi tespit edilmiştir: *eyülükden* (<< edgü) *ايولكدن* (39/2), *eyülik* (4/6), *eyü* (dür) (54/6), *eyüligi* (136/26), *kağğularıñ* (<< kayğū) (127/2), *güyegü* (<< küdegü) (19/5) vb.

2.3.2. Ünsüz Uyumu (~ Ünsüz Benzeşmesi): Ünsüzler arasındaki ötümlülük-ötümsüzlük uyumuna *ünsüz uyumu* denir. Metinde tespit edilen ünsüz uyumu örnekleri şöyledir:

+dA bulunma hâli eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *selāmetde* (4/8), *tarlıqda* (4/1), *şabāḥda* (5/3), *vaḳitde* (37/34), *ğāyetde* (38/6), *şūretde* (39/6), *cemāʿatde* (40/9), *ağardıqda* (46/5), *yaşadıqda* (49/18), *elbetde* (27/5) vb.

+dAn ayrılma hâli eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *ḥalqdan* (3/6), *iyülükden* (39/2), *şādıqdan* (5/11), *ıraḳdan* (38/11), *balçıkdan* (40/2), *kemlikden* (34/13), *tarlıqdan* (54/7; 60/11), *bataḳdan* (69/14), *qılıḳdan* (144/10) vb.

-dI geçmiş zaman eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *qorḳutdılar* (18/4), *kuşatdılar* (22/12), *işitdi* (6/8; 22/24), *eksiltdi* (102/23), *düşdi* (7/15), *unutdı* (10/11), *çekdi* (18/8), *uçdı* (18/10), *incitdiler* (106/7), *batdılar* (9/15) vb.

-dIk sıfat-fiil eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *imtiḥān etdiklerinde* (95/9), *yanaşdıqları* (zamānda) (27/2), *qaldıqları* (çukurda) (9/15), *şakladıklarına* (fāzıl) (19/11), *koparıldıqları* (vaḳitde) (37/34) vb.

-dUm geçmiş zaman I. teklik şahıs eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *yatdım* (3/5), *düşdüm* (51/5), *dikdim* (2/6), (tevlīd) *eyledim* (2/7), *çağırdım* (3/4) vb.

2.3.3. Ünsüz İkizleşmesi: *İkizleşme*, bir türeme çeşididir. İki ünlü arasında kalan ötümsüz ünsüz ya ikizleşir ya da ötümlüleşir. Ötümsüz ünsüz ikizleşirse, *ünsüz ikizleşmesi* hadisesi meydana gelir. Bu ses hadisesinin temel nedeni, “açıklık uyumu ve nitelik-nicelik dengelenmesi”³⁵dir.

Metinde, tespit edilen ikizleşme örneği şöyledir: *ellinci* (<< elig), *elli* (<< elig) (50).

2.3.4. Ünsüz Yutulması³⁶: Bu ses hadisesinde ünsüz kendinden sonraki ünlünün içinde erimeye vakit bulamadan kaybolur.

Metinde, tespit edilen ünsüz yutulması örnekleri şöyledir:

#b > #Ø: (helāk) *olmaz* (< bol-) (9/18), (helāk) *olmayasuz* (2/12), (sākin) *olmaz* (5/4), (ğālib) *olmasun* (9/19) vb.

ğ/ > Ø/ ~ g/ > Ø/: *kulagını* (<< kulğak) (10/17; 17/6), *kulağlarına* (<< kulğak) (18/6), *kulağ* (<< kulğak) (18/44), *gerek* (<< kergek) (16/10; 20/5) vb.

+IU/+II < +IIG/+IUG (isimden isim yapım eki): Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *kanlu* (5/6), *ğazablu* (7/11), *şuçlu* (9/1), *korğulu* (9/9), *gizlü* (17/12), *güçlü* (18/17), *muşibetlü* (18/27), *kasvetlü* (38/6), *kanlu* (5/6) vb.

+(y)A (<< +GA) (yönelme hâli eki): Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *baña* (<< ben +ge) (50/15; 104/35), *tuzağa* (9/16), *kapmağa* (10/9), *toprağa* (22/29), *saña* (<< sen+ge) (50/16; 104/28), *bâtıllığa* (24/4), *kurtarmağa* (33/19), *dimeye* (13/4) vb.

-(y)An+ (<< -GAn+) (sıfat-fiil eki): Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *oturan* (güle) (2/4), *ağlayan* (35/14), *taşan* (103/8), *görenler* (22/7), *çıkarar* (81/10), *böbürenleri* (7/9), *sevenler* (35/27), *ululayanlar* (35/26), *katlananlar* (37/9), *uyan* (32/9), *kurtaran* (18/41), *korğanları* (22/25), *olunan* (vakitte) (81/3), *yalan* (12/2) vb.

+ArU (<< +GArU) (yön gösterme hâli eki): Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *yukaru* (<< yok+ğaru) (9/13), *yukarudan* (<< yok+ğaru) (50/4), *içerüsine* (<< iç+gerü) (109/18), *içerüsinde* (<< iç+gerü) (138/7) vb.

³⁵ Fonetikte dar-uzun bir ünlünün geniş normal nicelikteki bir ünlüye dönmesine *nitelik-nicelik dengelenmesi* denir.

³⁶ Pek çok kaynakta bu ses hadisesi, “düşme” terimiyle karşılanmıştır.

-(y)IncA/-(y)UncA (<< -GInçA) (zarf-fiil eki): Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *gelmeyince* (40/12), *(kâdir) olmayınca* (40/12), *belâlarınca* (41/7), *adlarınca* (49/11), *geçmeyince* (57/1), *yaşılınca* (13/4) vb.

#y > #Ø: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *ağlamaklık* (<< yığla-) (30/5), *ağlamaklığımı* (<< yığla-) (30/11), *ağlayup* (<< yığla-) (35/15), *ağlayan* (<< yığla-) (35/14) vb.

2.3.5. Ünsüz Erimesi: Bir kelimede, ünlüden sonraki ünsüzün o ünlünün açıklığı etkisiyle niteliği silinerek ünlü içinde onu uzatmak suretiyle kaybolmasıdır (Tuna, 1986: 41-42). Yutulma ses hadisesi ile arasındaki temel fark, “istikamet farkı”dır (Tuna, 1992: 42). Başta erime ses hadisesi gerçekleşmez. Bu ses hadisesinin temel nedeni, ünlülerin açıklık derecelerinin ünsüzlerden fazla olması yani *açıklık uyumu*’dur.

Metinde, tespit edilen ünsüz erimesi örnekleri şöyledir:

ğ# > Ø# erimesi: *kişi* (<< kişig) (73/21, 78/25), *türlü* (<< türlüg) (77/12) vb.

l/ > Ø/ erimesi: *getür-* (<< keltür-) (27/13), *otur-* (< oltur-) (29/10), *oturup* (< oltur-) (119/23), *getür* (<< keltür-) (119/35), *getürürse* (< keltür-) (56/6), *getürsem* (<< keltür-) (63/6) *getürim* (<< keltür-) (139/18) vb.

-sA (< -sAr) erimesi: *dönmezse* (7/12), *olmazsa* (118/92), *virmezse* (22/2), *düşüvirse* (37/24), *gelürse* (41/6), *getürirse* (53/6) vb.

r# > #Ø erimesi: i- (<< er-): *ise* (13/5, 7/4, 11/4) vb.

r/ > Ø/ erimesi: *bile* (< birle) (33/7, 34/3) vb.

+(y)I << +(I)G erimesi: *sözi* (<< sözig) (4/2, 17/4).

2.3.6. Ünsüz Türemesi: Kelimede, hiçbir organik fonksiyonu bulunmayan bir veya birden çok sesin türemesi hadisesidir.

Metinde, kelimenin şu örneklerde aslı şekliyle yazıldığı tespit edilmiştir: *urayım* (39/1), *urduğıni* (69/26), *urduğ* (88/7), *urdu* (105/33) vb.

İçte Ünsüz Türemesi: Yarı ünlü /y/ ünsüzünün genellikle iç seste türemesi, *açıklık uyumu* ve *ses-hece dengelemesinden* kaynaklanır.

y/ türemesi: Bu ses, daha çok Arapçadan Türkçeye alıntılanan ve iç seste ayın sesi (ع) veya hemze (ه) sesi bulunan kelimeler arasında diftongdan kaçmak ve söyleyiş kolaylığını sağlamak için türer: *isrāyîlîğ* (< Ar. İsrā’îl) (14/7), *dāyimā* (< Ar. dā’imā) (15/5), *māyil* (< mā’îl)

(17/6; 141/4), *zayıflandı* (< Ar. za'īf) (31/10), *tāyifeleri* (< Ar. tā'if) (2/8), *fāyide* (< Ar. fā'ide) (30/9) vb.

VyV türemesi: *söyleye* (2/5), *kendüye* (4/3), (şükür) *eyleye* (6/5), *korğuya* (76/11), *söyleyen* (12/3), *işitmeyen* (38/14), *kişiye* (39/11), *gözleyen* (41/1), *kımıldanmaya* (15/5), *kimseyi* (101/4), *yürüyen* (101/6), *işleyen* (101/7) vb.

2.3.7. Ünsüz Düşmesi: Bir sesin hece yapımız gereği telaffuzdan kalkmasına “düşme” denir. Erimeye imkân bulamadığı halde kullanıştan kalkan son ses düşer. Bu seslerin düşmesinin temel nedeni, ses cihazımızın faaliyetinin durmasından sonra meydana gelmiş olmalarıdır (Turan, 2006: 49).

Metinde, düşme ses hadisesinin görüldüğü örnek şöyledir: *şer* (< Ar. şerr) (34/16). Metinde *şer* kelimesi şedde (◌̣) işaretiyle yazılmamıştır.

Metinde, *Rabb* (18/1) kelimesi aslî şekliyle yani şeddeli yazılmıştır.

2.3.8. Hece Tekleşmesi: Sesçe birbirine benzeyen hecelerden birinde (genel olarak ikincisinde) bir ünlü ve bir ünsüzün söyleyişten kalkmasıdır (Tuna, 1986: 44). Bu ses hadisesinde, iki heceden tek bir hece meydana gelir.

Metinde hece tekleşmesi, *tur-* fiilinin geniş zamanının ekleşmesiyle oluşan +*dUr* (<< *turur*) bildirme ekinde tespit edilmiştir: (halâşım) *oldur* (62/2), *yokdur* (5/9; 6/5), *çokdur* (34/19), *şerī'atında-dur* (1/2), *yaramazlıkdur* (5/9), *dirlikde-dür* (17/4), *korğuludur* (66/3), *memdūhdur* (48/1), *çokdur* (3/1), *gerçekdür* (19/9) vb.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.1. Ekler

3.1.1. Yapım Ekleri: Tek başına anlam ve kullanımı bulunmayan söz kök ve gövdelerinden yeni sözler türeten biçim birimleri, yapımlık biçim birimleridir. Türkçenin yapımlık bağlı biçim birimlerinin tamamı ekleşmiştir (Karaağaç, 2013: 855).

İncelenen metinde tespit edilen yapım ekleri şöyledir:

3.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+an eki: Eski Türkçede güçlendirme, bağlılık ve çokluk fonksiyonlarında kullanılan eklerden biridir (Erdal, 1991: 91). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *oğlanlar* (<< oğul +an) (34/11), *oğlan* (37/25; 58/8), *oğlanlarına* (69/8) vb.

+cı eki: İsimlerden bir işi görev olarak almış şahsı gösteren isimler türetir. Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *kuşcuları* (124/7) vb.

+ça eki: Eşitlik hâli eki bazı kelimelerde kalıcı adlar türetmiştir (Taş, 2015: 27). Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *kaçan* (27/10; 38/16; 39/11) vb.

+düz eki: Zaman zarfı fonksiyonunda kullanılan bir ektir. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *gündüz* (< *kūn* (Brockelmann, 1954: 100; Clauson, 1972: 729)) (1/2; 32/4; 42/3; 55/10), *gündüzün* (22/2) vb.

+el eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *güzel* (< köz+el) (16/6), *güzellendi* (< köz+el) (54/2) vb.

+eş eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *güneş* (< *kūn*+eş) (19/4; 72/5-17), *güneşi* (< *kūn*+eş) (74/16) vb.

+ge eki: Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *özge* (105/13; 109/8).

+(I)z eki: Ek, soyut, somut isimler ve sıfatlar türetir. Bu ekin fonksiyonu, ikilik (~dualite)'tir (Gabain, 2003: 46). Çok eski bir ek olduğu için işlevliğini kaybetmiş, günümüzde yalnızca birkaç kelime de kalıp hâlinde yer alır (Korkmaz, 2009: 66). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *gözle* (5/2), *gözleri* (5/5), *gözlerinde* (36/2), *boynuzlarından* (22/21), *boynuzlu* (69/31) vb.

+IIk / +IUk eki: Soyut, somut isimler ve sıfatlar türetir (Brockelmann, 1954: 121; Taş, 2015: 54). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *doğruluğuma* (18/20), *helâklik* (40/2), *taşkınlığında* (32/6), *kemlikden* (34/13), *şaklamaklıgında* (35/15), *utanmaklık* (35/26), *aldamaıklıktır* (36/3), *tanıklığı* (52/1), *otluk* (95/7), *toğrulugu* (7/17), *tarlık* (20/1; 22/11), *‘adâletletsizlik* (125/5), *taşkınlık* (29/10), *gāvurluk* (4/4) vb.

+IU (<< +IUG yapım eki): Genellikle “sahip olan” işlevinde sıfatlar türetir (Brockelmann 1954: 121; Taş, 2015: 45). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *kanlu* (5/6), *ğazablu* (7/11), *şuçlu* (9/1), *koruklu* (9/9), *gizlü* (17/12), *güçlü* (18/17), *muşibetlü* (18/27), *kasvetlü* (38/6), *kanlu* (5/6), *kudretlü* (35/18), *‘akullu* (94/8), *gizlü* (49/4), *‘itikâdlu* (31/24), *gizlüce* (139/15), *eksiklü* (72/12) vb.

+n eki: Vasıta hâli ekinin kalıplaşması sonucunda oluşmuştur. Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *kaçan* “ne zaman? ne vakit? nasıl?” (< *kaç- (Erdal, 1991: 92)) (27/10; 38/16) vb.

+n eki: Organ adları türetir (Taş, 2015: 69). Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *boyun* (*boy < *boğ “boy, boyun” (Tekin, 1995: 107; Eren, 1999: 59)) (75/5) vb.

+re eki: Yön bildirme hâli eki, yapım eki fonksiyonunda kullanılmıştır. Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *üzre* (78/72; 108/9) vb.

+sIz / +sUz eki: İsimden sıfat yapmak için kullanılan eklerden biridir. Olumsuz fonksiyona sahiptir (Erdal, 1991: 131). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *şusuz* (63/1), *şuçsuz* (15/2-5; 19/13), *şuçsuzluk* (25/21), *şuçsuzluğum* (26/1), *şuçsuzlukda* (26/6), *hürmetsizleri* (12/7), *dilsiz* (39/2), *vazgeçmekliksiz* (77/2), *kuvvetsiz* (88/4), *öksüze* (10/18) vb.

+tün eki: Eski ayrılma hâli eki ile türetilmiştir. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *üstüne* (7/7; 118/7), *üstünde* (6/1) vb.

3.1.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-V: Bir tek ünlü ile yapılan isimlerdir. Eski Türkçedeki kelimelerin sonunda ötümlü-patlayıcı /G/’lerin kendinden önceki ünlünün içerisinde erimesi sonucunda bünyesinde bu ünsüzü bulunduran farklı ekler, Eski Oğuz Türkçesinde tek ünlü ile karşılanmıştır (Gülsevin-Boz, 2004: 159).

-A eki: Eski Türkçedeki ünlü zarf-fiildir. Kalıplaşmış olarak edat yapar (Erdal, 1991: 340; Gülsevin-Boz, 2004: 159). Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *yine* (<< yana (Clauson, 1972: 943)) (19/9; 46/10; 48/4; 49/2) vb.

-u eki: Fiil zarfı ekidir. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *karşuma* (3/1; 3/6), *karşu* (2/2; 7/13; 15/3; 21/12), *karşuğa* (5/10), *karşusunda* (10/5) vb.

U (<< (I)G) eki: Eski Oğuz Türkçesinde olduğu gibi metinde de yuvarlak ünlüdür. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *toludur* (< *tol- (Clauson, 1972: 491)) (10/7), *kapular* (<< kapuğ (< *kap- “kapamak, kapatmak” (Clauson, 1972: 583; Erdal, 1991: 190)) (24/7), *korğusu* (36/1), *korğutulup* (48/5) vb.

-I eki: Eski Türkçedeki ünlü zarf-fiildir. Kalıplaşmış olarak edat yapar (Gülsevin-Boz, 2004: 160). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *dahı* (<< *tağ- “eklemek, ilave etmek” -ı (Clauson, 1972: 466)) (1/3; 6/3; 8/7; 9/8; 10/18).

-cek eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *yiyecek* (78/25; 79/2), *giyecek* (102/26) vb.

-(y)IcI eki (<< -gUçI): Fiilden “o işi yapan, yapma etkisi gösteren” fonksiyonunda sıfatlar türetir (Korkmaz, 2009: 83). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *arayıcı* (14/2), *işleyiciler* (14/4), *idicilere* (51/13), *söyleyicileri* (5/6), *arayıcı* (14/2), *anlayıcı* (14/2), *göriciler* (126/1), *öğünicilere* (75/4), *gözediciler* (127/1), *ıtıcı* (140/11), *görüşici* (18/26), *emicilerin* (8/2), *çalicılar* (87/7) vb.

-(I)ş eki: Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *gidişlerimi* (18/36), *çıkışları* (68/20) vb.

-GU eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *bilgü* (19/2; 94/10), *kağguların* (127/2) vb.

-k eki: Fiilin sonucunu bildiren adlar ve nitelikler türetir (Brockelmann, 1954: 109; Taş, 2015: 136). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *eksikliği* (34/9), *gerek* (<< *kerge- (Clauson, 1972: 742)) (16/10; 37/15; 20/5; 20/9), *yok* (<< *yō- (Clauson, 1972: 895)) (2/1), *yokdur* (5/9) vb.

-kın eki: Metinde tespit edilen örnekle şöyledir: *yorgun* (63/1), *taşkınlık* (29/10), *taşkınlığında* (32/6) vb.

-(u)k eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *konuk* (39/12), *artuk* (45/7; 62/2; 83/4) vb.

-ku eki: Eklendiği kelimedede mücerret, müşahhas isimler yapar. *uykularım* (4/8), *uykusunu* (76/5), *uyku* (76/6), *uykudan* (78/65) vb.

-mA eki: “Eski Oğuz Türkçesinde bu ekle daha çok müşahhas fonksiyonda isimler türetilmektedir. Ekin, hareket ve oluş ismi olarak ve -mAk masdarının hafifletilmiş biçimi olarak kullanılması sonradan ortaya çıkmıştır” (Özkan, 2000: 121).

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *salınmayalar* (37/31), *düşürülmeye* (37/24), *darılmaya* (2/12), *kapmaya* (7/2), *kımıldanmaya* (15/5), *yapmaya* (28/5), *görmeye* (16/10), *ögülmeye* (18/3), *diriltmeye* (22/29), *inmeye* (30/3) vb.

-mAk eki: Fiil adları türetir (Brockelmann, 1954: 126; Taş, 2015: 151). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *kalkmak* (36/12), *kurtarmak* (40/13; 76/9), *şaklamak* (71/3), (ma^clüm) *etmek* (78/5), *ökelendirmek* (78/17), *döndürmek* (78/38), *gütmek* (78/71) vb.

-ñ eki: Geçişsiz fiillerden eyleyici isimleri ve sıfatları, geçişli fiillerden de nesne isimleri ve sıfatları türetir (Brockelmann, 1954: 132; Erdal, 1991: 337; Taş, 2015: 169). Metinde tespit edilen örnek şöyledir *yalıñ* (< *yal-ın- (Clauson, 1972: 929)) (106/18) vb.

-r eki: Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *var* (7/3; 14/2; 16/3) vb.

-z eki: Geçişli fiillerin nesnesine, geçişsiz fiillerin de öznesine işaret eden isimler türetir (Brockelmann, 1954: 142; Erdal, 1991: 323; Taş, 2015: 177). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *sözi* (< *sö- “konuşmak” + -z) (4/2; 59/12), *sözlerimi* (56/5), *sözleri* (59/12), *sözden* (62/4) vb.

3.1.1.3. İsimden Fiil Yapım Ekleri

+da- eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *gıcırdadur* (37/12), *kımıldandı* (18/7), *kımıldanmaya* (15/5) vb.

+k- eki: Kökün anlamını güçlendiren veya genişleten geçişsiz eylemler türetir (Brockelmann, 1954: 218; Taş, 2015: 98). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *çıkdı* (<< taşık- (Clauson, 1972: 405)) (47/5; 78/31), *çıkdılar* (<< taşık-) (129/3) vb.

+la- eki: Geçişli veya geçişsiz fiiller türetir (Brockelmann, 1954: 219; Taş, 2015: 97). Eski Türkçeden itibaren bütün lehçelerde canlı ve çok işlek olan bir isimden fiil yapma ekidir (Korkmaz, 1991: 116). Metinde işlek kullanılan eklerden biridir: *uyukladım* (3/5), *yaltaqlanurlar* (5/9), *ululayanlar* (35/26), *hâzırladı* (7/12), *hâzırladılar* (11/2), *kapladılar* (18/5), *şakladıklarına* (19/11), *katlandım* (25/21), *yüceletti* (55/12) vb.

+lAn- (< +lA-n-) eki: +la- ekinin çatı eki -n- ile genişletilmiş şeklidir. Geçişsiz eylemler türetir (Erdal, 1991: 509-510). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *bağlandılar*

(17/10), bağlanmışları (68/6), edebleniñ (2/10), eskilendi (6/7), gizlenürsün (10/1), gizlenincek (10/8), bollandılar (25/17) vb.

+IAş- (< +IA-ş-) eki: +la- ekinin çatı eki -ş- ile genişletilmiş şeklidir. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *ögütleşürler* (62/4), *yerleştirdiği* (78/60) vb.

+te- eki: Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *ister* (<< is+te-) (34/12), *isterse* (115/3), *istedigimiçün* (119/20) vb.

3.1.1.4. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-(A/I)k- eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *toprakdan* (10/18), *toprak* (< topra- “kurumak” (Clauson, 1972: 443)) (12/6; 30/9) vb.

-ı- eki: Metinde tespit edilmiş örnek şöyledir: *dahı* (<< tak- “ilave etmek, takmak” + -ı) (1/3; 14/3; 16/6; 34/3) vb.

-se- eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *göstere* (< körse-) (4/6), *göstereyim* (50/23), *gösteresin* (8/4), *gösterevüz* (60/12), *gösterdiği* (78/11) vb.

-y- << -d- eki: Pekiştirme çatıları türetir (Taş, 2015: 180). Bu ek, Eski Türkçede -d- idi. Batı Türkçesine geçince d/ >> y/ değişmesine (~geçişme) uğramıştır (Korkmaz, 2009: 135). Metinde işlek kullanılan eklerden biri değildir: *koyup* (< *ko- “koymak, bırakmak” -d- (Clauson, 1972: 595)) (104/3), *koyuvirmeye* (55/22).

3.1.2. Çatı Ekleri: Çatı ekleri, fiilin bünyesinde taşıdığı icra vasıtasıyla yine fiilin bünyesinde taşıdığı hareket arasındaki ilişki fiillerin çatısını oluşturur. Özne-yüklem ve nesne arasındaki ilişkiyi belirler. Çatı ekleri yapım eki kategorisinde yer almamalıdır. Çünkü bu ekler, “eklendiği kelimeyle birlikte; fakat o kelimedenden hem anlamca hem de şekilce farklı, yeni bir kelime yapmamaktadır” (Turan, 2000: 1837).

3.1.2.1. Edilgenlik Ekleri: Geçişli veya geçişsiz fiillere -(I)n- ve -(I)l- eklerinin getirilmesiyle oluşur.

Metinde tespit edilen edilgenlik ekleri şöyledir: *düşürildiler* (36/12), *görülme* (37/1), *düşürülmeye* (37/24), *ıtutuldu* (44/22), *indirildi* (44/24), *yanılınca* (13/4), *çevrildiler* (14/3), *ıtulsunlar* (12/2), *ögülmeye* (18/3), *açıldılar* (35/21), *arındırılmış* (12/6), *örtüldi* (32/1), *dikilmişler* (92/13), *korçutulup* (48/5) vb.

3.1.2.2. Dönüşlülük Eki: Dönüşlülük çatısı, eylemdeki oluş ve kılışın doğrudan doğruya özneye dönüştüğünü gösteren yani öznenin bir işi kendi kendine yaptığını belirten eylem çatısıdır (Korkmaz, 1992: 47).

Metinde tespit edilen çatı ekleri şöyledir: *alçaklanırsın* (42/11), *bulanırsın* (42/11), *yaltaqlanurlar* (5/9), *katlanmaıklığı* (9/18), *kımıldanmam* (10/6), *katlandım* (25/21), *sevüinsünler* (32/11), *kımıldandı* (18/7), *dögüneler* (18/45), *sevindürerek* (19/8), *çalķandım* (77/4), *gizlenmedi* (139/15) vb.

3.1.2.3. Ettirgenlik Ekleri: Geçişli veya geçişsiz fiil kök ve gövdelerine ettirgenlik eklerinin eklenmesiyle yapılır. Ettirgen çatılar üretir (Erdal, 1991: 799).

Ettirgenlik çatısı, eylemin, belirtilen oluş ve kılışın başka bir nesneye aktarıldığını gösteren, geçişsiz eylemleri geçişli eyleme dönüştüren, geçişli eylemlerden asıl hareketin başkalarına yaptırıldığını gösteren çift geçişli eylemler kuran eklerden bir ya da daha fazlasının üst üste getirilmesiyle oluşturulur (Korkmaz, 1992: 59).

-ar- eki: Metinde tespit edilen çatı ekleri şöyledir: *kızarsunlar* (35/26), *kızaralar* (40/14; 70/2), *kızardılar* (71/24), *çıkardı* (78/16), *çıkardırdı* (18/16) vb.

-dUr- eki: Metinde tespit edilen çatı ekleri şöyledir: *kondursun* (7/5), *ögdürür* (107/20), *döndürür* (19/17), *döndürülsün* (109/7), *sevindürerek* (19/8), *doldurdılar* (37/14), *doldurayım* (81/10), *şındurduñ* (3/7), *kalduurdılar* (93/3) vb.

-t- eki: Metinde tespit edilen çatı ekleri şöyledir: *yüceletdi* (55/12), *uzatdı* (55/20; 80/11), *uzatdılar* (140/5), *korķatmaya* (10/18) vb.

-ur- eki: Metinde tespit edilen çatı ekleri şöyledir: *artursa* (62/10).

3.1.2.4. İşteşlik Eki: Fiilin karşılıklı veya ortak yapılmasını ifade eder.

Metinde tespit edilen işteşlik ekleri şöyledir: *çıkışurlar* (41/7), *öğüşün* (48/10), *öpüşdiler* (85/10), *ögütleşürler* (62/4), *dögüşmüyor* (15/4) vb.

3.1.3. Olumluluk-Olumsuzluk Eki³⁷: Olumsuzluk eki, fiilden fiil yapım eki kategorisinde değerlendirilmemelidir. Çünkü “-mA- ekiyle olumsuzluğu, -Ø- olumluluk ifade eden bu ekler, fiillerin karşıladığı hareketin icra vasıtasının olumluluk mu yoksa olumsuzluk

³⁷ Bu konuda ayrıntılı bir çalışma hazırlanmıştır: Ayşe Yılmaz, “Cümlelerin Sınıflandırılmasında Kullanılan Olumluluk-Olumsuzluk Kategorisi Üzerine”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 4/3 Spring 2009, s. 2338-2350.

mu ifade ettiğini, bunu yaparken de ne bir cümle ne de bir tamlama seviyesinde söz kurmadığı için çekim eki kategorisinde, fiilin karşıladığı hareketin vasıtasında herhangi bir değişiklik yapmadığı için yapım eki kategorisinde yer almamalıdır” (Turan, 2000: 856/2).

Metinde tespit edilen olumsuzluk eki örnekleri şöyledir: (‘itāb) *eyleme* (6/1), (te’dīb) *itme* (6/1), (uzak) *olma* (22/11), *uzatma* (22/19), (benden) *alma* (51/11), *kapmasunlar* (35/19), *görülme* (37/1), *bulunamadı* (37/36), *utandırma* (119/31), (isteklerin) *virme* (140/8) vb.

3.1.4. Fiilimsiler: Eylemlerden türetilmiş adlardır.

3.1.4.1. Sıfat-Fiil Ekleri

Metinde tespit edilen sıfat-fiil ekleri şöyledir:

-(y)An eki: Geniş zaman sıfat-fiil ekidir. Metinde işlek kullanılan sıfat-fiil eklerinden biridir: *ağlayan* (35/14), *uyan* (35/23), *arayan* (37/25), *arayanları* (9/10), *bilenler* (9/10), *arayanlar* (38/12), *şuşayan* (cānı) (107/9), *işleyen* (77/14), *korğan* (kişi) (25/12) vb.

-(y)An sıfat-fiil ekinin olumsuzluğu: *işitmeyen* (38/14), *açmayan* (dilsiz) (38/13), *bulmayan* (tayfalar) (79/5) vb.

-(y)AcAk eki: Metinde işlek kullanılan sıfat-fiil eklerinden biridir: *turacak* (yerin) (79/6), *gelecek* (olana da) (71/18), *gizlenecek* (yerin) (18/11), *geçmeyecek* (bir sınır) (104/9), *istenecek* (olanı) (39/11), (ihtiyār) *idecek* (yolda) (25/12) vb.

-dIk/-dUk eki: *yerleştirdiği* (çadırı) (78/60), *idindiği* (tāyfalar) (86/9), *virildiği* (günler) (90/15), *gördüğümüz* (yıllar) (90/15), *çoğaldıkları* (vakitte) (4/7) vb.

-maz eki: Metinde bir örnek tespit edilmiştir: *yaramaz* (ğazabının) (10/4).

-mİş eki: *kazılmış* (taşvīrleri) (78/58), *yağlanmış* (hānların) (83/11), *süpürülmüş* (otlak) (72/6), *dökülmüş* (kanının) (79/9), *arındırılmış* (altun) (12/6), *şınmış* (gönüllülere) (34/18) vb.

3.1.4.2. Zarf-Fiil Ekleri: Fiil kök ve gövdelerine getirilen eklerle geçici zarf oluşturan yapılara denir.

Metinde tespit edilen zarf-fiil ekleri şöyledir:

Asıl Zarf-Fiil Ekleri

-(U)p/-(y)Up zarf-fiil eki: Metinde, işlek kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir: *koyup* (114/15), *arayupdur* (19/22), *şaklayup* (23/10), *olmayup* (27/16), *ağlayup* (33/21, 43/17,

147/9), *ihtiyārlayup* (66/19), *alup* (54/7, 154/18), *gönderüp* (159/11), *yürüdüp* (22/5), *diküp* (30/6), *işidüp* (34/17), *gelüp* (18/6), *korķutulup* (48/5) vb.

-madın eki³⁸: Metinde, işlek kullanılan zarf-fiil eklerinden biri değildir. Ekin yalnızca kalın şekli tespit edilmiştir: (yok) *olmadın* (39/13) vb.

Ekin, günümüzdeki şekli *-meden* de vardır: *ölmeden* (56/13; 78/50) vb.

Birleşik Zarf-Fiil Ekleri: Zarf-fiil eki olmayan bazı ekler başkaca ek ve/veya edatlarla birleşerek geçici zarflar oluştururlar³⁹.

-ArAk eki: Metinde, işlek kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir: *nūrlandırarak* (17/18), *sevindürerek* (17/17; 19/8), *çatdurarak* (104/3), (bāķī) *olarak* (19/9), *severek* (4/2), (istimrār) *iderek* (13/1) vb.

-dİkdA eki: *-dUķ* sıfat-fiil eki ile *+da* bulunma hâli ekinin birleşmesi sonucunda oluşmuştur. “...ınca, -dığı zaman” işlevinde *zamandaşlık ifadesiyle*; “-dıktan sonra, -mesinden sonra” işlevinde de *sonralık ifadesiyle* bir zaman zarfı olarak fiile bağlanmaktadır (Özkan, 2000: 153). Metinde, işlek kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir: *aradıkda* (9/12), *avlandıkdā* (37/33), *ağardıkda* (46/5), *yaşadıkdā* (49/18), *uyandıkdā* (73/20), *çekdikde* (10/9), *aradıkda* (9/12), *çekdikde* (10/9) vb.

-DIK+iyelik+da eki: Metinde, işlek kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir: *işitdiğinde* (106/44), (hüküm) *etdiğinde* (51/4), *söylediğinde* (51/4), *gördüğünde* (58/10), *tağıtuğında* (68/14) vb.

-(y)Inca eki: Metinde, işlek kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir: *uyanınca* (17/15), *getürünce* (14/7), *yañılınca* (13/4), (ķādir) *olmayınca* (40/12), *belālarınca* (41/7), *adlarınca* (49/11), *yücelince* (12/7) vb.

-(i)ken eki: “i-” fiili ile kullanılır. Ünlü uyumuna girmez. Metinde, işlek kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir: (hōrlar) *iken* (10/3), (ferāhlanur) *iken* (19/5), (sevinūr) *iken* (42/4), (buyurur) *iken* (44/4), (döndürūr) *iken* (19/7) vb.

³⁸ Ekin yapısı hakkında bk. Zeynep Korkmaz, “Türkiye Türkçesindeki *-madan / -meden < -madın < -medin* Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine”, *Türkoloji Dergisi*, C II, S 1, Ankara 1965, s. 259-269.

³⁹ Bu konuda ayrıntılı çalışmalar yapılmıştır bk. Gürer Gülsevin, “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf Fiiller”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S 5, 2000, s. 126-144; Bilal Yücel, “Türkiye Türkçesinde Zarf-Fiil Eklerinin Yapı Bakımından Sınıflandırılması Üzerine”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S 9, 2000, s. 75-114.

-mAzdAn evvel zarf-fiil: Metinde, işlek kullanılan zarf-fiil eklerinden biridir. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *gitmezden evvel* (39/13), *(dikenleri) oluşmazdan evvel* (58/9), *kuçanmazdan evvel* (119/67), *getürilmezden evvel* (90/2) vb.

3.1.4.3. İsim-Fiil Ekleri

-mA eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *salınmayalar* (37/31), *düşürülmeye* (37/24), *darılmaya* (2/12), *kapmaya* (7/2), *kımıldanmaya* (15/5), *yapmaya* (28/5), *görmeye* (16/10), *öğülmeye* (18/3), *diriltmeye* (22/29), *inmeye* (30/3) vb.

-mAk eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *kalkmak* (36/12), *kurtarmak* (40/13; 76/9), *şaklamak* (71/3), *(ma'lûm) etmek* (78/5), *ökelendirmek* (78/17), *döndürmek* (78/38), *gütmek* (78/71) vb.

3.1.5. Çokluk Ekleri: +lAr / +z

+lAr eki: Ekin önceki yüzyıllar Türkçesinden ve bugünkü yazı dilinden farklı bir durumu yoktur (Özkan, 2000: 111). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *yaramazlar* (1/4), *günāhkārlar* (1/5), *halklar* (2/1; 9/11), *pādişāhlar* (2/10), *sevenler* (5/11), *işleyiciler* (14/4), *zābiṭler* (2/2), *kimseler* (3/2), *ögüniciler* (5/5), *delüler* (94/8) vb.

+z eki: Türk dilinde arkaik bir çokluk (~ ikizlik) eki olarak kabul edilmektedir (Tekin, 2000a: 5; Gülsevin-Boz, 2004: 144). Bi+z ve si+z kelimelerinde ise +z *çokluk* ekidir (Tuna, 1986: 23): *biz* (28/3) vb. Ayrıca organ isimlerinde geldiğinde de dualite eki yani ikilik/ikizlik eki olarak bilinir: *göz* (< *kö- “görmek” + -z) (35/19), *boynuzlu* (69/31), *boynuzlarından* (22/21) vb.

3.1.6. Çekim Ekleri

3.1.6.1. İsim Çekim Ekleri

3.1.6.1.1. İyelik Ekleri: Varlığın kişiye veya bir başka varlığa bağlı ve ait oluşu ifade eden eklere (Karaağaç, 2012: 327) *iyelik ekleri* denir. İyelik ekleri, ekleşme dizisinde hâl eklerinden önce gelir.

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir:

Teklik I. şahıs iyelik eki: +(I)m

yıllarım (31/10), *kemüklerim* (32/3), *‘adāletsizligimi* (32/5), *günāhımı* (32/5), *uykularım* (4/8), *çağırdığım* (4/3), *tağım* (2/6), *mecīdim* (3/3), *āvāzım* (3/4) vb.

Teklik III. şahıs iyelik eki: +(s)I(n)

yolında (1/1), *tağından* (3/4), *korkusu* (36/1), *kendüsi* (17/8, 50/6), (mücerreb) *olduğu* (66/10), *üstinde* (65/5), *işitdiği* (18/44), *yolu* (19/5), *çeşmesi* (36/9), *bâıllığı* (7/14), *hükmi* (2/7), *kaldığı* (7/15), *tanıklığı* (52/1), *uzunluğu* (39/5) vb.

Çokluk I. şahıs iyelik eki: +(U)mUz / +(I)mİz

gördüğümüz (90/15), *yıllarımızın* (90/10), *gönlümüz* (33/21), *gözümüz* (35/21), *Allahımız* (94/23; 99/8), *teğrimiz* (99/5) vb.

Çokluk III. şahıs iyelik eki: +IArI(n)

halkları (9/8), *zikirleri* (9/6), *tepeleri* (95/4), *koyunları* (95/7), *tāyifeleri* (2/8), *hākimleri* (2/10), *söyleyicileri* (5/6), *dilleri* (5/9), *hürmetsizleri* (12/7) vb.

3.1.6.1.2. Hâl Ekleri: Metinde tespit edilen hâl ekleri şöyledir:

Yalın hâli eki: +Ø

Bu hâl eki, eksizdir (Gülsevin-Boz, 2004: 104): *yalan dudaklar* (31/18), *halklar* (2/1), *yaramazlar* (1/4), *öğüniciler* (5/5), *gökler* (19/1), *sözler* (19/3), *atalarımız* (22/4), *halklar* (67/3) vb.

Yönelme hâli eki: +(y)A+ (<< +GA)

baña (<< ben +ge) (51/8, 51/22, 52/16, 53/1), *tuzağa* (7/23), *kapmağa* (8/19), *toprağa* (20/20), *uzatmağa* (71/15), *batmağa* (72/21), *saña* (< sen+ge) (22/7, 23/11, 25/2, 25/13), *şıçraya* (13/5), *huzūrına* (95/2), *öğülmeye* (18/3), *görmeğe* (27/13) vb.

Bulunma hâli eki: +dA

gerisinde (1/1), *yolında* (1/1), *hükümde* (1/5), *cemā'atinde* (1/5), *göklerde* (2/4), *övkesinde* (2/5), *vahtinde* (1/3), *ālemde* (7/3), *ğazabında* (2/5), *övkesinde* (2/5), *teğride* (3/2), *gönlümde* (4/7), *korkunđa* (5/7) vb.

Ayrılma hâli eki: +dAn

ağzından (8/2), *meleklerden* (8/5), *iyülükden* (39/2), *ıraqdan* (38/11), *tağından* (3/4), *benden* (2/8), *şerī'atından* (1/2), *yoldan* (2/12), *benden* (2/8) *ziyāndan* (4/14), *nasīhatlerinden* (5/10) vb.

Vasıta hâli eki: +(y)IIA / +IA / +in

İsimleri vasıta hâline sokan bir ektir. Metinde bu ek, çok şekilli olarak kullanılmıştır:

+(y)IIA eki: ile edatının ekleşmiş şeklidir. Metinde bu ek, kalınlık-incelik uyumuna bağlı olarak okunmuştur: *anlamağıla* (47/7), *toğrulugıyla* (58/1; 67/4), *yayıla* (60/4) vb.

+IA eki: ile edatının ekleşmiş halinden ayrı bir şekildir (Gülsevin-Boz, 2004: 113). Metinde bu ek de kalınlık-incelik uyumuna bağlı okunmuştur: *ayırmağla* (24/2), *şunmakla* (51/14) vb.

+in eki: Eski Türkçeden beri devam edegelen vasıta hâli ekidir: *degin* (< tegin) (4/2; 6/3; 8/5), *gündüzün* (22/2; 78/14; 91/5), *içün* (<< uçun) (8/2; 9/4-12; 10/3; 11/2) vb.

Eşitlik hâli eki: +cA

İsmi *eşitlik*, *benzerlik* ve *gibilik* ifade etmek için girdiği durumdur: *ardca* (16/4), *gizlüce* (11/2) vb.

Yön gösterme hâli eki: +ArU (<< +GArU)

yukaru (<< yok+garu) (9/13), *yukarudan* (<< yok+garu) (50/4), *içerüsine* (<< iç+gerü) (109/18), *içerüsünde* (<< iç+gerü) (138/7) vb.

3.1.6.1.3. İlgi Eki (~Tamlayan Eki)

+(n)Uñ eki: *yaramazların* (1/1), *toğrulugunun* (3/1), *kuşun* (5/5), *bunun* (78/8), *mūsānun* (83/9) *hārūnun* (83/9), *sözünün* (145/1), *yehonun* (116/7), *yā'kūbun* (116/22), *yerün* (2/1), *senün* (2/1) *mülkün* (2/1), *qudretlünün* (147/18) vb.

+kl (~Aitlik eki): Bu ekin yapım eki mi çekim eki mi olduğu konusunda farklı görüşler vardır: +ki ekini Muharrem Ergin hem yapım eki hem de çekim eki kategorisinde (Ergin, 1993: 152/214), Günay Karaağaç, “aitlik eki” başlığında isimden isim yapma eki kategorisinde (Karaağaç, 2012: 262), Korkmaz, işletme ekleri başlığında (Korkmaz, 2009: 198), Tuncer Gülensoy, isim işletme ekleri başlığı altında iyelik ekleri kategorisinde (Gülensoy, 2000: 386), Leyla Karahan, yapım eki kategorisinde (Karahan, 1999: 313) Gürer Gülsevin ise “görev değiştirici” ekler başlığında (Gülsevin, 2002: 146) ele almıştır.

Bu ek, diğer isimden isim yapım eklerinde olduğu gibi yeni bir kelime türetmediği için “yapım eki” kategorisinde ele alınmamalı, ilgi eki başlığı altında ele alınmalıdır: *öğündeki* (aydınlıktan) (18/12), *öğündeki* (toz gibi) (18/42), *yerdeki* (türanlar) (33/14), *öğündeki* (şamancık) (35/5), *yerdeki* (rahatlulara) (35/20), *yerdeki* (ümmepleri) (67/4) vb.

3.1.6.1.4. Belirtme hâli eki: Belirtme eki, diğer hâl eklerinde olduğu gibi isim-fiil bağlantısı kurmaz. “Ekin görevi diğer hâl eklerinde olduğu gibi münasebet kurmak, bağlantı sağlamak değil, nesneyi belirtmek, belirli kılmaktır” (Karahan, 1999: 605-611). Dolayısıyla hâl ekleri başlığı altında değil, ilgi ekinde olduğu gibi ayrı bir üst başlıkta ele alınmalıdır.

+(y)I: Metinde, belirtme eki dar-düz ünlülü kullanılmıştır: *kendüyi* (35/7, 57/17, 132/11), (*rüsvây*) *olduğunu* (80/11-12), *şofrayı* (84/17), *ökeyi* (86/11), *teğriyi* (86/23), *orduyu* (32/6), *zavâlluyu* (8/7), *seni* (7/14; 63/1; 63/4), *yaramazı* (9/17) vb.

+Ø: Eski Oğuz Türkçesi döneminde iyelik eki almış isimlerin +(y)I+ veya +nI+ eklerini almaksızın belirli nesne fonksiyonunda kullanıldıkları görülür. Burada, bir +Ø belirtme eki söz konusudur (Gülsevin, 1997: 34). Osman Nedim Tuna’ya göre +Ø ek şöyle tanımlanır: “Gramerde bir ekin, kendi yokluğu ile alternans hâlinde olması durumunda, eksiz kullanılış +Ø ek olarak adlandırılır” (Gülsevin-Boz, 2004: 106). Faruk Kadri Timurtaş, +Ø ekini *eksiz akuzatif* terimiyle karşılaştıktan sonra bu ekin Eski Oğuz Türkçesi metinlerde çok sık kullanıldığını ve bunun nedeninin de vezin zaruretiinden kaynaklandığını ifade etmiştir (Timurtaş, 1994: 71).

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *cânın* (hâlâş ider) (32/26), *sözin* (bitüren) (114/6), *sözin* (îmâne getürmediler) (120/11), *işlerin* (öğrendiler) (120/23-24), *bağların* (kuralım) (1/14), *kılincın* (sürüleye) (5/23), *cânın* (diriltmeye) (20/22), *cânın* (bâıllığa götürmedi) (21/14-15), *yemişin* (götiriyor) (1/6), *yarısın* (bitirmeyeler) (58/9), *āvāzın* (95/7) vb.

+nI: Eski Türkçede zamir fonksiyonlu isimlere gelen bu ek, Harezmi, Kuman-Kıpçak, Çağatay Türkçelerinde ve Bilinmeyen Orta Asya Lehçelerinde isimlerde de kullanılmıştır. Metinde, yalnızca zamir fonksiyonlu kelimeye gelmiştir. Tespit edilen örnekler şöyledir: *anı* (1/8, 4/12, 5/15, 6/1-4, 8/20) vb.

3.1.6.2. Fiilin Kip ve Zaman Ekleri ve Fiil Çekimi

3.1.6.2.1. Fiillerin Basit Çekimi

Şahıs Ekleri: Eylemin bildirdiği olma veya yapmayı gerçekleştiren kişi veya varlığı ifade eden eklerdir (Karaağaç, 2012: 355). Metinde, tespit edilen şahıs ekleri şöyledir:

Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Görülen geçmiş zaman, şart ve emir çekimi dışındaki yani; öğrenilen geçmiş, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek gelecek zaman, istek ve gereklilik kiplerinin çekimlerde

kullanılan şahıs ekleridir: *gösterür* (15/4), *düşürür* (10/10), *kurur* (10/9), *işidecek* (95/7), *yürimiyorur* (1/1), *tırıyor* (1/2), *oturuyor* (1/3) vb.

İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

İyelik kökenli şahıs ekleri, *görülen geçmiş zaman* ve *şart* çekiminde kullanılan şahıs ekleridir: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *tutuldu* (9/15), *bilendi* (9/16), *kıldı* (95/5), *doldurdılar* (37/14), *gördüm* (37/35) vb.

Emir Kökenli Şahıs Ekleri/III. Tip Şahıs Ekleri

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *öğret* (27/11), *şakla* (37/34), *tutma* (25/7), (uzak) *olma* (22/11), *uzatma* (22/19), *koma* (69/14), *bırakma* (71/9), (terk) *eyleme* (71/9) vb.

3.1.6.2.1.1. Zamanlar

Şekil ve Zaman Ekleri: Yapma veya olma eylemlerinin veya bildirmelerin gerçekleşme yer, biçim ve zamanları, bağlı biçimleri veya söz dizimi ilişkileriyle ifade edilir. Türkçe bütün zaman çekimini ekleşmiş bağlı biçim birimleriyle gerçekleştirmektedir (Karaağaç, 2013: 881).

3.1.6.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Eki

Teklik I. şahıs: -dUm

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *yatdum* (3/5), *uyukladum* (3/5), *uyandum* (3/5), (ümîdi) *oldum* (11/1), *gördüm* (37/35), *yürüdüm* (109/23), *düşündüm* (119/59), *yoruldum* (6/6), *kesildüm* (31/22) vb.

Görülen geçmiş zaman I. teklik şahsın olumsuzu

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *dönmedim* (18/21), *gizlemedim* (32/5), *görmedim* (37/25), *bulamadım* (69/20), *unutmadım* (119/61) vb.

Teklik II. şahıs: -dUğ

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *bozdug* (9/5), (yardımcı) *oldug* (10/14), *gördüğ* (10/14), *öğdürdüg* (30/2), *döndürdüg* (30/11), *kuşatdug* (30/11), (mu'tād) *oldug* (17/6) vb.

Teklik III. şahıs: -dİ

Metinde ekin ünlüsü dar-düz ünlülüdür: *tutuldu* (9/15), *bilendi* (9/16), *kıldı* (95/5), *tayandırdı* (94/18), *ayırdı* (4/3), *dökündi* (6/7), *eskilendi* (6/7), *işitdi* (6/8), *kazdı* (7/15), (hāzır) *eyledi* (9/7), *unutdı* (10/11), *ditredi* (18/7), *yüceletdi* (55/12), *gizlenmedi* (139/15) vb.

Görülen geçmiş zaman III. teklik şahsın olumsuzu

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *diñlemedi* (81/11), *kötermedi* (15/3), (rüşvet) *almadı* (15/5), *horlamadı* (22/24), *tutmadı* (22/24), *kurtarmadı* (44/3), *komadı* (52/7), *toğrıltmadı* (78/8) vb.

Çokluk I. şahıs: -dİk /-dUk

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: (günāh) *etdik* (106/6), *işledik* (106/6), *bereketledik* (118/26), (du^{ca}) *etdik* (129/8), *bereketledik* (118/26), (i^ctimād) *itdik* (33/21), *işitdik* (44/1), *öldürüldük* (44/22), *tutulduk* (44/22) vb.

Çokluk I. şahsın olumsuzu

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *işlemedik* (44/17), *unutmadık* (44/17) vb.

Çokluk III. şahıs: -dİlAr

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *doldurdılar* (37/14), *şekillediler* (95/5), *bilmediler* (95/10), (tecrübe) *eylediler* (95/9), (helāk) *oldılar* (10/16), *şaklamadılar* (78/10), *istemediler* (78/10), *açıldılar* (35/21), *incitdiler* (106/7), *azdılar* (14/3), *çoğaldılar* (3/1), (cāsi) *oldılar* (5/10), *bağdılar* (9/6), *düşürildiler* (36/12), *kaldurdılar* (93/3), *sevindirdiler* (45/8) vb.

Görülen geçmiş zaman III. çokluk şahsın olumsuzu

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *bilmediler* (14/4; 95/10), (du^{ca}) *etmediler* (14/4), (cāsi) *olmadılar* (105/28), *anlamadılar* (106/7), *katlanmadılar* (106/13) vb.

3.1.6.2.1.1.2. Geniş Zaman Eki

Teklik II. şahıs: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *döndürürsün* (90/3), *düşürürsün* (5/6), *gizlenürsün* (10/1), *gizlürsün* (13/1), *ıtdurursun* (17/14), *kaldırursun* (18/48) vb.

Teklik III. şahıs: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *üfürür* (10/5), *öldürür* (10/8), (hor) *görür* (10/13), *yücelenür* (13/2), *gösterür* (15/4), *düşürür* (10/10), *kurur* (10/9), *yapışur* (41/8), *oturur* (29/10), *devşirür* (33/7), *getürür* (1/3) vb.

Çokluk III. şahıs: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *kaçarlar* (104/7), (fitne) *olurlar* (2/1), *koyurlar* (3/6), *yaltaklanurlar* (5/9), *şaklanurlar* (37/28), *gezürler* (12/7), *durdurur* (18/33), *öğütleşürler* (62/4), *söylürler* (31/18) vb.

Geniş zamanın olumsuzu: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: (taleb) *eylemez* (10/13), *sevinmez* (41/11), *viremez* (49/7), *görmez* (49/9), *eglenmez* (49/12), *görünmez* (49/14), *iletmez* (49/17), *açlamaz* (49/20), *kalkamaz* (41/8), *kurtulmaz* (33/16) vb.

3.1.6.2.1.1.3. Gelecek Zaman Eki

Teklik I. şahsın olumsuzu: Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *sürçmeyeceğim* (16/8).

Teklik II. şahsın olumsuzu: Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *bulmayacaksın* (10/15).

Teklik III. şahıs: -(y)AcAk

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *işidecek* (95/7), *çıkacak* (24/3), *turacaqdur* (24/3) vb.

Çokluk III. şahıs: -(y)AcAklAr

Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *döndürüleceklerdir* (9/17) vb.

3.1.6.2.1.1.4. Şimdiki Zaman Eki: Eski Oğuz Türkçesi metinlerinde şimdiki zaman için kullanılan müstakil bir ek yoktur. Yalnız bu ekin fonksiyonu *geniş zaman* -(V)r, *istek kipi* -(y)A (Şahin, 2003: 62) ekleriyle sağlandığı gibi -(y)V *Turur* ve -(y)A *yor(ur)* (Gülsevin-Boz, 2004: 125-127, Bulak, 2017: 245-248) ekleri ile de sağlanmıştır.

Bu metinde, “yori-” yardımcı fiilinin ekleşme sürecinin bittiği ve Osmanlı Türkçesi döneminde ortaya çıkan “-yor” ekinin kullanıldığı görülmüştür. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir:

söyliyorlar سويليور (12/2)

yürimiyorur يوريميورور (1/1)

turmıyor تورميور (1/2)

oturmıyor اوتورميور (1/3)

düşiniyor دوشنيور (1/2)

götiriyor كتوريور (1/3)

şaklıyorsun صقليورسن (36/6)

dayandırıyor داياندريور (3/5)⁴⁰ vb.

⁴⁰ *yori-* kelimesinin kökeni hakkında bk. Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, İstanbul: 2. Baskı, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 9. 2003, 87; Necmettin Hacıeminoğlu, *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Ankara: 2. Baskı, TDK Yayınları: 638, 2003, 154.

3.1.6.2.2.2. (Kipler) (~Tasarlama Kipleri): Fiilin olumlu veya olumsuz yöndeki gerçekleşmesini, tasarlanan dilek, istek, şart, gereklilik veya emir kavramları içinde ve herhangi bir zaman değil, yalnızca görünüş veren kipler oluşturur (Karaağaç, 2013: 795).

3.1.6.2.2.2.1. Emir Kipi: Tasarlama kiplerinden olduğu için sadece şekil ifadesi olup zaman ifadesi yoktur. Emir kipinde belli bir kip ekinden söz edilemez. Kip ve kişi kavramı aynı ekle ifade edilmektedir (Demir-Yılmaz, 2003: 101).

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir:

Teklik II. şahıs: *öğret* (27/11), *şakla* (37/34; 140/4), *işit* (54/2) vb.

Teklik II. şahsın olumsuzu: *tutma* (25/7), (uzak) *olma* (22/11), *unutma* (74/19), (te'dīb) *itme* (6/1) vb.

Teklik III. şahıs: *çıksun* (17/2), *yaşasun* (18/46), *tutsun* (20/3), *ķorsun* (21/3; 22/15) vb.

Teklik III. şahsın olumsuzu: *yutmasun* (69/15), *ķapamasun* (69/15), *düşmesün* (36/11) vb.

Çokluk I. şahıs: *dögelim* (74/8), *keselim* (83/4), (mülk) *idinelim* (83/12), *sevinelim* (95/1) vb.

Çokluk II. şahıs: (ümīdi) *oluñ* (4/5), *toğrulun* (23/3), *dinleñ* (34/11), *geliñ* (34/11) vb.

Çokluk III. şahıs: *utansunlar* (25/3), *şaklasunlar* (25/21), *şaşsunlar* (31/17), (sus) *olsunlar* (31/17), *sevünsünler* (32/11), *düşsünler* (35/4), *gelsünler* (119/77) vb.

Çokluk III. şahsın olumsuzu: *utanmasunlar* (25/3), *yüceltemesünler* (66/7), *girmesünler* (69/27), (zılm) *etmesünler* (119/122) vb.

3.1.6.2.2.2.2. İstek Kipi: -(y)A

Tasarlama kiplerinden olduğu için sadece şekil ifadesi olup zaman ifadesi yoktur.

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir:

Teklik I. şahıs: *okayım* (7/17; 144/9), *ķalkayım* (12/5), *ķovayım* (12/5) vb.

Teklik I. şahsın olumsuzu: *uyumayım* (13/3), *almayım* (16/4), *utanmayım* (25/2; 25/20) vb.

Teklik II. şahıs: *şaklayasın* (41/12), *işitdiresin* (10/17), *gösteresin* (8/4), *bağasın* (37/10) vb.

Teklik II. şahsın olumsuzu: *tapmayasın* (81/9), *uzadamayasın* (85/5), *korçmayasın* (91/5), *urmayasın* (91/12) vb.

Teklik III. şahıs: *ögrede* (25/9-12), (sâkin) *ola* (25/13), *kırtara* (20/6; 130/8) vb.

Teklik III. şahsın olumsuzu: *kovmaya* (37/33), *kımıldanmaya* (15/5), *diriltmeye* (20/22) vb.

Çokluk III. şahıs: *şıçrayalar* (13/4), *kuruyalar* (37/2), *utanalar* (40/14), *kızaralar* (40/14), *dozulalar* (37/19) vb.

Çokluk III. şahsın olumsuzu: *ulaşmayalar* (32/6), *salınmayalar* (37/31), *olmayalar* (59/13), *görmeyeler* (69/23), *dönmeyeler* (85/8), *uzatmayalar* (125/3) vb.

-(y)AvUz istek kipi⁴¹: Metinde, Eski Oğuz Türkçesinin karakteristik eklerinden istek çekimi 1. çokluk şahıs eki -(y)AvUz kullanılmıştır: (medh) *idevüz* (44/23), (fahır) *idevüz* (121/17), (iştirâf) *eyleyevüz* (121/17), *ırlayavuz* (153/5), *gösterevüz* (108/13; 60/12), (rabb) *ayrılayavuz* (19/20), (ihbâr) *eylevüz* (79/11), (halâş) *bulavuz* (80/7) vb.

-(y)AvUz istek kipinin olumsuzu: *gizlemeyevüz* (78/4), *dönmeyevüz* (80/18), *ırlayavuz* (137/4), *dozulayavuz* (65/4) vb.

3.1.6.2.2.2.3. Şart Kipi -sA (< sAr): Tasarlama kipi, hareketin şart şeklinde tasarlandığını ifade eder:

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir:

I. tekil şart eki: *unutsam* (137/5), *çağırsam* (27/7) vb.

III. tekil şart eki: *kursa* (27/3), *bulsa* (21/80) vb.

3.1.6.2.2.2.4. Gereklilik Kipi -mAlU / -sA gerek

-mAlU eki: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *yaradılmalu* (102/18), (sâkin) *olmalu* (107/4), (harâb) *olmalu* (137/8), *ırlanmalu* (131) vb.

⁴¹ bk. Paşa Yavuzarslan, “Türk Dilinde Kişi Eklerinin Tarihsel Gelişimi ve Değişimi”, bu makale <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/Yavuzarslan-> sitesinden 11.11.2018, 10: 36’da alınmıştır.

-sA gerek: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: (eliñ) *bulsa gerek* (21/8), (hālāşının teñrisinden) *alsa gerek* (24/5), (oķ) *atsa gerek* (64/7), (zālīmī) *şındırsa gerek* (72/4) vb.

Metinde, Eski Oğuz Türkçesi metinlerinde I. çokluk şahıs için kullanılan -(y)AlIm eki de kullanılmıştır: *kuralım* (2/3), *bıraķalım* (2/3), *ķovalım* (71/11), *ķapulalım* (71/11), (hālāş) *bulalım* (80/3-19), (baş) *uralım* (95/6) vb.

3.1.6.2.2. Fiillerin Birleşik Çekimleri

3.1.6.2.2.1.1. Geniş Zamanın Şartı

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *gelürse* (41/6), *işlürse* (1/3), *ķalkūrsa* (27/3), *şıyrulursa* (38/16), (zengīn) *olursa* (49/16), *ķoķalırsa* (49/16) vb.

3.1.6.2.3. Ek-Fiilin Çekimi

3.1.6.2.3.1. Geniş Zaman (~Bildirme Eki)

+dUr / +dİr eki: Metinde ekin bu şekli daha işlektir. Tespit edilen örnekler şöyledir: *örtülmişdir* (68/13), *ulaşmışdır* (86/11), *adlanmışdır* (119/38), *söylemişdir* (18/1), *tolmuşdur* (75/8), *alışmışdır* (91/14) vb.

3.1.6.2.4. Birleşik Fiiller: Türkçede birleşik fiil, bir yardımcı fiil ile bir isim veya fiil unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur. İsim ve fiil unsuru önce, yardımcı fiil sonra gelir (Özkan, 2000: 146). İsimlerle oluşturulan birleşik fiillerde esas unsur isim, yardımcı unsur ise yardımcı fiildir.

Kurallı Birleşik Fiiller

Tezlik Fiili: “-vermek” fiiliyle yapılır. Eylemin çabucak, kısa zamanda; bazen de umulmadık zamanda aniden gerçekleştiğini ifade eder. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *diyiverdim* (40/10), *diyiveresiz* (48/13), *şaklayu-vir* (3/7), *ķoyuvirmeye* (55/22), *diyivermek* (50/16) vb.

Yeterlilik Fiilinin Olumsuzluğu: Yeterlilik fiili -(y)Abil-in olumsuzluğu -(y)AmA- ile yapılır. Bu farklılığın nedeni eskiden yeterlilik işlevinde kullanılan bir fiilin sonradan kaybolmasıdır. Şöyle ki *kel-e u-ma-* = *gel-e bil-me-* şeklinde olan bu ekleşik fiilde *-e u-ma-* zarf-fiil eki, yardımcı fiil ve olumsuzluk eki birleşmiş bugünkü şekline dönüşmüştür (2006: Demir-Yılmaz, 180). Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *ķalkamaz* (41/8), *ķöremez* (10/11), (beyān) *idemez* (40/5), (fedāsın) *viremez* (49/7) vb.

Süreklilik Fiili: Bir fiilin -A zarf fiili şekli üzerine *dur-*, *gör-*, *kal*, *gel-*, *koy-* gibi tasvirici yardımcı fiillerin getirilmesi ile kurulan, oluş ve kılışa süreklilik özelliği katan birleşik fiildir. Metinde tespit edilen örnek şöyledir: *şaklaya-korlar* (17/14) vb.

İsim + Yardımcı Fiil

et- yardımcı fiil: Geçişli fonksiyona sahiptir. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: (hüküm) *etmege* (10/18), (du^{ca}) *etmediler* (14/4), (halâş) *etmege* (31/2) vb.

eyle- yardımcı fiil: Geçişli fonksiyona sahiptir. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: (ibâdet) *eyleñ* (2/11), (şâdlık) *eylesin* (2/11), (kabûl) *eyle* (4/11), (günâh) *eylemeñ* (4/4), (haber) *eyle* (9/11), (tebrîk) *eyle* (103/22), (maḥşûş) *eyle* (104/1) vb.

it- yardımcı fiil: Geçişli fonksiyona sahiptir. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: (taleb) *it* (2/8), (halâş) *it* (69/18), (ihyâ) *it* (119/156-159), (mağlûb) *it* (144/6) vb.

ol- yardımcı fiili: Geçişsiz fonksiyona sahiptir. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: (yardımcı) *olduñ* (10/14), (sâkin) *olmaz* (5/4), (helâk) *olmaz* (9/18), (ğâlib) *olmasun* (9/19), (uzak) *olma* (22/11), (ihtiyâcım) *olmaz* (23/1), *tâlib* (olan) (142/4) vb.

vir- yardımcı fiili: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: (uyku) *virür* (127/2), *ıztırâb* (virdiler) (129/1), (alâmet) *viridin* (60/4), (icâzet) *virme* (71/1) vb.

3.2. Kelimeler

Kendi başına anlamı olan, diğer kelimelerin anlamına ihtiyacı duymayan, sözlükte madde başı olabilen gramer unsuruna “kelime” denir. Kendi başına var olabildiği için de “asıl unsur”dur. Ek ise yardımcı unsurdur. Türk dilinde iki kelime çeşidi vardır: a) İsimler, b) Fiiller. Gramerde sıfat, zarf, edat, zamir, bağlaç ve ünlem bir kelime çeşidi değil, ismin cümle içerisinde kazandığı fonksiyon adlarıdır.

3.2.1. Zamirler⁴²: İsimlerin yerini tutan kelimelere *zamir* denir.

3.2.1.1. Şahıs Zamirleri: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir:

Hâl	I. Şahıs	II. Şahıs	III. Şahıs
Yahn	ben (2/7)	sen (2/7)	o (68/12)
İlgi	benim (5/2)	senün (4/6)	anıñ (68/14)

⁴² Zamir terimiyle kastedilen “zamir fonksiyonlu isim”dir.

Belirtme	beni (3/4)	seni (6/5)	onu (89/21)
Yaklaşma	başa (7/8)	sağa (7/9)	ona (89/21)
Bulunma	bende (-)	sende (5/11)	anda (24/1)
Çıkma	benden (13/1)	senden (21/4)	andan(22/8)

3.2.1.2. İşaret Zamirleri: Varlıkları gösterme yoluyla karşılayan kelimelere denir. Metinde tespit edilen örnekler şöyledir:

	<u>Teklik</u>	<u>Cokluk</u>
Yakın, görülen	bu (-)	bunlar (20/7)
Uzak, görülen	şu (-)	şunlar (20/7)
Uzak, görülmeyen	o (-)	anlar (20/8)

Yalın	bu (119/56)	şu (-)	o (68/12)
İlgi	bunun (-) bunun (32/6)	şunun (-) şunun (-)	anun (78/32)
Belirtme	bunu (52/9) buğu (-)	şunu (-) şunu (-)	onu (89/21) onu (-)
Yaklaşma	buna (-) buğa (27/3)	şuna (-) şuna (-)	ona (89/20) oğa (-)
Bulunma	bunda(68/18)	şunda (-)	onda
Çıkma	bundan(19/11)	şundan (-)	ondan

3.2.1.3. Dönüştülük Zamirleri: Şahısları pekiştirerek bildiren ve fiildeki işin, özne tarafından bizzat yapıldığını ya da dönüşünü bildiren zamirlerdir.

Metinde Oryantalistik Merkezi’nde bulunan diğer *İlm-i Hāl* ve *Du‘a Kitabı*’ndan farklı olarak dönüşlülük zamiri olarak “öz” kelimesi kullanılmamış onun yerine “kendi” kelimesi kullanılmıştır:

kendülerin كندولرين (3/6)

kendüye كندويه (4/3)

kendü كندو (5/10)

kendüler كندولر (9/6)

3.2.1.4. Soru Zamirleri: Soru yoluyla isimlerin yerini tutan zamirlerdir.

Metinde tespit edilen soru zamirleri şöyledir: *ne* (işlürse) (1/3), *kim* (şükür eyleye) (6/5), *kim* (koncağdır) (15/1) vb.

3.2.2. Sıfatlar⁴³: Bir varlığı vasıflayan ve belirleyen kelimeye sıfat denir (Banguoğlu, 1998: 341). Sıfatlar, iki kısımda incelenmiştir: a) *Niteleme Sıfatları*, b) *Belirtme Sıfatları*.

3.2.2.1. Niteleme Sıfatları: Niteleme sıfatları, varlıkları niteleyen yani varlıkların nasıl olduklarını gösteren sıfatlardır.

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *tāze* (yigitligimden) (88/15), *tāze* (yağ) (92/10), *tāze* (yigitliginin) (89/45), *şefkatlü* (merhametlerün) (119/77), *açık* (mezârdur) (5/9), *açık* (cânı) (107/9), *yaman* (nesneler) (31/18), *yalan* (dudaklar) (31/18), *toğru* (gönüllere) (125/4), *egri* (yollar) (125/5), *ulu* (nesneler) (126/3), *şahîh* (cânımı) (131/2), *heybetlü* (‘alametler) (135/9), *kuvvetlü* (kralları) (135/10), *kanlu* (insânlar) (139/19), *yaramaz* (âdemden) (140/1), *şafîrlü* (şunturlar) (150/5) vb.

3.2.2.2. Belirtme Sıfatları: Varlıkların diğer varlıklarla ilgileri sonucunda aldığı özellikleri belirten sıfatlardır. Belirtme sıfatları, nesneleri belirten sıfatlardır.

3.2.2.2.1. Sayı Sıfatları: Sayı sıfatları, nesnelerin sayılarını bildirmek suretiyle belirten kelimelerdir.

Asıl Sayı Sıfatları: Nesnelerin sayılarını belirten sıfatlardır.

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *iki* (gönüllülük) (12/2), *iki* (kerre bunu işitdim) (62/11), *bir* (çölmegi) (2/9), *bir* (yemişlü zeytün ağacı) (52/8) vb.

3.2.2.2.2. İşaret Sıfatları: Varlıkların bulunduğu yerleri gösteren sıfatlardır. Söyleyen kişinin, sözünü ettiği nesneye uzaklığına göre değişir.

⁴³ Sıfat terimiyle kastedilen “zamir fonksiyonlu isim”dir.

Metinde, işaret sıfatı olarak *ol* (> o) ve *şol* (< uş+ol Gülsevin-Boz, 2004: 100 ~ şu+ol Özkan, 2009: 132) kelimeleri çok kullanılmıştır: *ol* (su) (1/3), *şol* (kadırğa balığı) (104/26), *şol* (insānu) (37/37), *o* (sāʿat) (4/8), *bu* (hükmi) (2/7), *bu* (körklerim) (16/7), *bu* (āleme) (21/1), *bu* (kez) (124/4) vb.

3.2.2.2.3. Soru Sıfatları: Varlıkları soru yoluyla sıfatlara verilen addır.

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *ne* (çoğaldılar) (3/1), *ne* (eyliyür) (11/3), *kağı* (Allah) (77/13) vb.

3.2.2.2.4. Belirsizlik Sıfatları: İsimlerin nicelik yönüyle belirsizliklerini ifade eden sıfatlardır.

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *cümle* (düşmanlarımı) (3/7), *cümle* (zulüm) (5/5), *her* (gice) (6/6), *her* (günde) (7/11), *her* (zamānda) (10/5), *cümle* (düşmanlarımdan) (10/5), *cümle* (adaletsizliklerinden) (130/8), *her* (insān) (39/6) vb.

Şu örneklerde “bir” kelimesi, sayı sıfatı fonksiyonunda değil, belirsizlik sıfatı fonksiyonunda kullanılmıştır:

3.2.3. Zarflar⁴⁴: Zarflar, fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ve kendi türlerinden olan zarfların anlamını yer, zaman, durum, miktar ve soru bakımından yönlendiren ve etkileyen kelimelerdir.

3.2.3.1. Hâl (~Nasıllık-Nicelik) Zarfları: Cümle içinde fiilin anlamını nasıllık-nicelik yönünden etkileyen zarflardır.

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *nice* (harāblığa) (73/19) vb.

3.2.3.2. Zaman Zarfları: Fiilin bildirdiği işin, oluşun veya hareketin zamanını belirten zarflardır.

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *evvel* (zamāndan) (68/33), *evvel* (zamānda) (74/2), *evvel* (zamāndaki) (77/11), *gice* (119/55), *gice* (1/2), *gündüzün* (22/2), *gündüz* (32/4), *pes* (16/8; 18/7-10) vb.

3.2.3.3. Yer ve Yön Zarfları: Fiillerin yönünü ve yerini gösteren zarflara denir.

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *üzre* (25/7; 28/4) vb.

⁴⁴ Zarf terimiyle kastedilen “zarf fonksiyonlu isim”dir.

3.2.3.4. Miktar Zarfları (~Azlık-Çokluk Zarfları): Bir fiilin, bir sıfatın veya kendi türünden bir kelimenin (zarfın) miktarını, ölçüsünü belirten zarflardır. Metinde miktar zarfı olarak *o kadar* (37/8) kullanılmıştır.

3.2.4. Edatlar⁴⁵

3.2.4.1. Ünlem Edatları: Bu ünlemler, değişik ortamlarda çıkarılan insan seslerinden ibaret olup değişik duyguları anlatmaya yararlar.

Doğrudan doğruya hitap (çağırma) ifadesi taşıyanlar: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *yā* (rabb) (3/1), *yā* (toğruluğumun teğrisi) (4/1), *yā* (hak teâlâ) (9/2), *ey* (rabbdan korkanlar) (22/23), *ey* (kapular) (24/7), *yā* (rabb) (3/1) vb.

Teessür ifade edenler: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *āh* (itmek ile telef olundılar) (31/10), *āh* (etmegiñ āvāzından) (102/5) vb.

Soru ifadesi taşıyanlar: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *kandan* (döküşlerin dökmem) (16/4), *kanda* (korku yogıdı) (53/5), *niçün* (arçur) (68/16), *kanda* (turmak yokdur) (69/2), *niçün* (fitne olurlar) (2/1), *niçün* (ırakdan turursun) (10/1), *niçün* (münāfık Allahı hor görür) (10/13) vb.

3.2.4.2. Bağlama Edatları: Kelimeleri, kelime öbeklerini veya cümleleri bir araya getirmeye yarayan çekimlik bağı birimlerdir (Karaağaç, 2013: 354).

Şart fonksiyonu taşıyanlar: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: Allahım *eger* beni etmiş isem (7/3), *eger* âlemde ʿadâletsizlik var ise (7/3), teğri ʿādil hâkim(dir)) *egerçi* her günde gâzablu degil (7/11), horlamadı da *meger* ve tutmadı (22/24) vb.

Sebebe fonksiyonu taşıyanlar: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: *çünkü* (yolın bilen rabbidir) (1/6), *çünkü* (cümle düşmanlarımı) (3/7), *çünkü* (sağa duʿâ iderim) (5/2), *çünkü* (anların ağzında kararlık yokdur) (5/9), *çünkü* (belâlar beni çevre aldılar) (40/12) vb.

İstisna fonksiyonu taşıyanlar: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: derdin horlamadı da *meger* ve tutmadı (22/24) vb.

Mutlak ilgi ifadesiyle yardımcı cümleleri ana cümleye bağlayanlar: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: ol su çaylarının yanında dikilmiş ağaç gibi ola *ki* vaktinde yemişin götürüyor (1/3), bu hükmi hikâyet ideyim rabb başa didi *ki* sen benim oğlum-sun (2/7), darılmaya ve *ki* yoldan helâk olmayasuz (2/12) vb.

⁴⁵ Edat terimiyle kastedilen “edat fonksiyonlu isim”dir.

Sıralama ve bağlama fonksiyonu taşıyanlar: Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: sen demir çubuk *ile* anları üzesin (2/9), rabbe korku *ile* ʿibādet eyle (2/11), bütün gönlüm *ile* saña şükür edeyim (9/1), her biri konuşu *ile* yalan söylüyor (12/2), rabb her vech *ile* benim hissem ve kadehim (16/5) vb.

3.2.4.3. Çekim Edatları: Bir adla birlikte kullanılarak o ada yer, yön, zaman, şekil, tarz, neden, miktar gibi nitelikler yükleyen, kendisinden sonra gelen eylem veya adı bu niteliklerle niteleyen veya ilişkilendiren çekimlik bağı birimlerdir (Karaağaç, 2013: 353).

Metinde tespit edilen örnekler şöyledir: (şāfilığı) *üzre* (anları gütdi) (78/72), (adum) *üzre* (papucumu) (108/9), yaramazlığı *üzre* anlara vir (28/4), senin togruluğun *üzre* başa hüküm eyle (35/24) vb.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM⁴⁶

4.1. Metin⁴⁷

ve benî isrâîlîñ pādîşāhî dāvudun zebûrların muḳaddes seferi

(1)

evvelki zebûr

(1) mübârek ol insân ki yaramazların meşveretince yürimiyorur günâhkârların yolında tırmıyor hem meşhareye alıcırın gerisinde oturmuyor (2) lâkin irâdeti rabbin şerîatında-dur ve gündüz ve gece şerîatından düşiniyor (3) ol su çayların yanında dikilmiş ağaç gibi ola ki vaktinde yemişin götürüyor yaprağı daḥı dökülmezde her ne işlürse rast getirür (4) yaramazlar öyle degiller ammâ şamancık gibiler ki anı yel kıvar (5) andan yaramazlar hükümde tırmazlarda günâhkârlar ʿâdillerin cemâatinde (tırmazlar) (6) çünkü yolın bilen rabbidir ammâ yaramazların yolu helâk ola

(2)

ikinci zebûr

(1) t̄ayifeler niçün fitne olurlar ve halklar (neye) yok yere fikir iderler (2) yerin pādîşāhları hâzır tıruurlarda zābiṭler bile danuşurlar rabbe karşı ve mesîhine (karşı diyü) (3) (gel) onların bağların kuralım ve iplerin bizden bırakalım (4) göklerde oturan güle rabb anları istihzāyâ tutacaḳ-dur⁴⁸ (5) o zamân anlara ğaḫabında söyleye ve kıatı övkesinde anları örkde (6) lâkin pādîşāhımı muḳaddes taḫım şinyün üstinde dikdim (7) bu hükmi hikâyet ideyim rabb baḫa didi ki sen benim oḫlum-sun ben seni bugün tevliḫ eyledim (8) benden taleb it

elif be

ve t̄ayifeleri senin mîrâsın ve yerin sınırların senin mülkin (saḫa) vireyim (9) sen demir çubuḳ ile anları üzesin ve çölmekcinin bir çölmegi gibi anları pāre pāre idesin (10) o hāle ey pādîşāhlar akıllaḫ ey yerin hākimleri edeblenin (11) rabbe kırkı ile ʿibādet eylen ve ditremeklik

⁴⁶ Metin, Vilnius Üniversitesi Kütüphanesi'nden tekrar temin edilemediği için eldeki metin üzerinden okuma çalışması gerçekleştirilmiştir. Maalesef metindeki bazı yerler fotokopiden kaynaklı okunamamıştır.

⁴⁷ Metinde yalnızca Allah lafzı büyük harfle yazılmıştır.

⁴⁸ Metinde “-” işareti, fiil kategorisini belirlemek için değil, ekin isimden ayrı yazıldığını göstermek için kullanılmıştır.

ile şādılık eylesin (12) oğlu öpün ta darılmaya ve ki yoldan helāk olmayasuz zīrā ğāzabı bir andan tutuşur her aña itikād iden mübārek-dür

(3)

üçüncü zebūr

dāvudun bir zebūrı oğlu avşalomun öniñden kaçduğı vaqıtde

(1) yā rabb baña şıklet virenler ne çoğaldılar qarşuma kalkanlar çokdur (2) çok kimseler cānım için dirler ki tenride aña hālāş yokdur selā (3) ammā sen yā rabb baña kalkan-sın mecīdim ve başımı yüceleyen-sin (4) āvāzım (ile) rabbe çağırdım beni de taqdīsı tağından isticābet eyledi selā (5) ben yatdım da uyukladım uyandım zīrā rabb beni dayandırıyor (6) on bin halkdan korkmayım ki kendülerin qarşuma tolayana koyurlar (7) kalk yā rabb yā Allah beni şaklayu-vir çünkü cümle düşmanlarımı çengeye urdun dişlerin şındurdun (8) hālāş rabbiñdür bereketün kavmün üstünde-dür

(4)

dördüncü zebūr

yeñdir ne iplü sāzlar üzerinde dāvudun bir zebūrı

dāvudun zebūrları

(1) duā etdigimde beni qabūl eyle yā toğrulugumun tenrısı tarlıqda (oldugumda) baña açdun baña merhamet eyle ve duāmı işit (2) ey ādem oğulları mecīdimi ne zamāne degin rüsvāylık (bilüp) boşluğı severek yalan sözi ararsız sala (3) ammā bilin ki rabb bir tā ki kişi kendüye ayırdı ve rabb (beni) aña çağırdığım zamānda qabūl ide (4) gāvurluk ve günāh eylemeñ göñlünüz ile döşegiñizde döşeniñ de ebsem olun selā (5) °adil qurbānların zebh idin de rabbe ümīdi olun (6) çok dirler ki bizi kim iyülik göstere yā rabb senün dīdārıñın aydınlığın üstümüze şu°le etdir (7) göñlümde şādılık kodun (anlarıñda koduğundan artuq) buğdayları ve yeñi şarābları çoğaldıkları vaqıtde (8) selāmetde yaturam da o sā°at uyğularım zīrā sen ancak yā rabb beni °itikādda oturdursun

(5)

beşinci zebûr

yeñdir ne düdükler üzerinde dāvudun bir zebûrı

(1) kulağın sözlerime tut yâ rabb muḳayyed tefekkürimi anlañ (2) benüm çağırışımın âvâzına gözle benüm pâdişāhum ve teñrim çünki saña duʿâ iderim (3) şabāḥda âvâzımı işidesin yâ rabb şabāḥda (oñunḡda) düzeyim de senün için bekleyim (4) zîrâ münāfıklığı isteyen teñri degilsün kemlik yanında sākin olmaz (5) ögüniciler gözlerin öninde тұrmazlar cümle zulüm işleyicilere buğz idersin (6) yalan söyleyicileri düşürürsün ılan ve telbis âdemî rabb mekrûh tutur (7) ammâ ben merḥametiñin çokluğında eviñe girerim senün korkunḡda kudsî câmiʿinde secde iderim (8) düşmanlarımdan ötüri yâ rabb beni toğrulıḡında kulavuz eyle yolını benüm yüzime toğrıt (9) çünki anların ağızında kararlık yokdur anların içi (tamām) yaramazlıkdur boğazları bir açık mezârdur dilleri (ile) yaltaqlanurlar (10) anları ḡarāb it yâ Allah kendü nasîhatlerinden düşünler anların tecāvüzlerin çokluğunda anları sor çünki qarşunḡa ʿâsi oldılar (11) ammâ cümle saña iʿtimād idenler şādlık itsünler dāyimâ şādlıkdan şıçrasunlar ve sen anları ḡimāyet eyle adını sevenler sende ziyāde şādlu olsunlar (12) zîrâ sen yâ rabb şādıkı bereketleyesin irādet kalkanı gibi anı kuşadasın

(6)

altıncı zebûr

(1) yeñdir ne iplü sözler üstünde ziyādelik üzre dāvudun bir zebûrı ḡazabında baña ʿitāb eyleme yâ rabb hem ḡışmınḡda baña teʿdīb itme (2) baña merḥamet eyle yâ rabb zîrâ żayıf(ım) beni şağılt zîrâ ki kemüklerim ıztırāb çekürler (3) cānım daḡı pek kırkır ammâ sen yâ rabb ne zamāne deḡin (4) gir ve gel yâ rabb merḥametiñ için beni ḡalāş it (5) zîrâ aklımda seni anmak yokdur mezârda saña kim şükür eyleye (6) nāliş etmekden yoruldum yataḡımı her gice yüzdürürüm döşegimi gözyaşları ile suvarurum (7) gözüm öñeden dökündi cemîʿ düşmanlarım içinde eskilendi (8) ey cümle ʿadāletsizlik işleyiciler benden çekiniñ çünki aḡlamalarımın âvâzın rabb işitdi (9) dilegimi rabb işitdi duʿāmı rabb kabûl eyleye (10) cümle düşmanlarım utandırılar ve pek kırkılar döndüreler ansız utandırılar

(7)

yedinci zebūr

dāvudun bir űekyūnı ki anı rabbe tesbīh eyledi būnyamini kuşun űözleri için

(1) yā rabb benim Allahım saña iʿtimād etdim beni cümle ʿardlarımından űağlada beni ʿalāş it (2) ki cānımı arslan gibi ʿapmaya ʿalāş eyle (zīrā) ʿurtaran yokdur (3) yā rabb benim Allahım eger beni etmiş isem eger ālemde ʿadāletsizlik var ise (4) eger benimle barışıklıkda (olana) kemlik girü virmiş ise yā (taḥrīksiz ʿāzam) düşmanımı talan etdim ise (5) düşman cānımı ʿovalup tutsun dirliğimi yere başsun ve yüceligimi tozda ʿondursun selā (6) ʿāzabında ʿalk yā rabb düşmanımın ʿāzabı için kendüni yücelt ve ḥükmi uyandır ki anı benim için buyurdu (7) ḥalkları cemāʿatime seni ʿuşatsun sen gel üstüne yücelige döne (8) rabb ḥalklara ḥüküm eyleye baña toğruluğuma göre ḥüküm eyle yā rabb ve bende (olan) tamāmılgıma göre (baña girü vir) (9) ḥālā yaramazların yaramazlığı saña gelsün ammā ᱽādık muḳarrir ola zīrā ʿādil Allah göñülleri ve böbürenleri şınar (10) benim ḥimāyetim teñri yanında(dır) ki toğru göñülleri űağlur (11) teñri ʿādil ḥākim(dir) egerçi her günde ʿāzablu degil (12) eger dönmezse kendü kılıcın sürileye kendü yayın ʿurdı da anı ḥāzırladı (13) ve aqlum silāḥların kendüye ḥāzırladı okların yanar (ʿardlara) ʿarşu ʿamele getürür (14) işte zulüm (ile) gibi (dir) ziyāndan gibi oldu da bāḫıllığı toğsura (15) ʿukur ʿazdı da anı ʿopardı ve ʿaldığı ʿukura düşdi (16) ziyānı kendü başına döne yavuzluğu depesi üstüne ine (17) ben toğruluğı için rabbe űükür ideyim ve ʿameli rabbiñ adına zebūr okayım

(8)

sekizinci zebūr

yeñdir űarāb mengenesi üzre dāvudun bir zebūrı

(1) cemīʿ arzda adın ne mecīdlüdür yā Allah bizim rabbimiz ki mecīdini gökler üstüne yüceldin (2) küçüreklerin ve emicilerin ağızından yararlığı taʿyīn eyledin senin düşmanların için ki düşmanı hem kendüye işkence ideni susdura idin (3) vaktiñe bağarım gökleriñe parmaklarıñın işine aya ve yıldızlara ki anları ḥāzır eyledin (4) nedir insān ki anı ḥātırına gösteresin yā ādem oğı ki aña ziyāret idersin (5) anı bir az zamāne degin meleklerden alçak eyledin anı mecīd ve celālet (eyle) taclursun (6) anı elleriñin işlerine baña degürsin cümlesin ayaklarıñın altına ʿoduñ (7) cümle koyunı hem ʿavarları ve űağra ḥayvanların dağı (8) gökleriñ kuşların hem deniz balıkları (ile) denizleriñ yollarından (her) geñen (9) cemīʿ arzda adın ne mecīdlüdür yā Allah bizim rabbimiz

(9)

toğuzıncı zebūr

yeñdir ne oğlıñ sırları dāvuduñ zebūrı

(1) bütün göñlüm ile saña şükür edeyim yā rabb cemī[°] suçlu işleriñi hikāyet ideyim (2) sende sanup şādlıqdan sıçrayım yā haqq te[°]ālā adıñı ırlayım (3) düşmanlarım girü dönünce sürçelerde huzūrunıñdan helāk olalar (4) çün benim için hüküm ve қаzā etdiñ [°]ādil hükmüñ tahtında oturduñ (5) t̄ayifelere [°]itāb eylediñ münāfıķı helāk etdiñ adların bozduñ ebed-ül-ābād (6) ey düşman harābetler dāyimā bakdılar mı şehirleri bozduñ (mı) zikirleri kendüler ile helāk oldu (mı) (7) ammā rabb dāyimā oturur tahtın hükme hāzır eyledi (8) ol dañı dünyāya haq üzere hüküm eyleye halkları toğruluklarda қаzā eyleye (9) ve rabb faķīre mā-emin ola қorқulu (vaķitlerde) tarlıq (vaķtinde) mülce (ola) (10) ve adıñı bilenler saña tevekkül ideler zīrā yā rabb seni arayanları terk eylemediñ (11) sihyūnda sākın olan rabbe şükür eyleñ işlerin halklar içinde haber eyleñ (12) қanlar için aradıķda anları hātırına getirür zulüm çekenleriñ çağrıñın unutmaz (13) baña merhamet eyle yā rabb düşmanımıñdan (çekdigim) derdime baқ yā beni aqlum қapularından yuқaru қaldıran (14) tā ki sihyūnuñ қazınıñ қapularında cümle medhleriñi hikāyet ideyim halāşıñda şādlıqdan sıçrayım (15) t̄ayifeler kendü қaldıķları çukurda batdılar gözledikleri damda kendülerin ayağı tutuldu (16) rabb bilendi hüküm eyledi münāfıķ kendi elleriniñ işinde tuzağa tutuldu tefekkür selā (17) yaramazlar hem cümle teñri ondur t̄ayifeler cihanda döndürüleceklerdir (18) zīrā faķīr dāyimā unutulmaz faķīrleriñ қatlanmaқlığı ibdā helāk olmaz (19) қalk yā rabb insān ġālib olmasun t̄ayifeler huzūrunıñda hüküm olursun (20) anlara hāvf vir yā rabb t̄ayifeler bulsunlar (ki) kendüler ādemdir selā

(10)

onuncı zebūr

(1) niçün ıraқdan тұrursun yā rabb niçün gizlenürsün қorқulu (vaķitlerde) tarlıqda (2) zālīm mağrūrluğında zavalluyı қovalur düşündükleri (yaramaz) şanularında tutulsunlar (3) münāfıķ cānınıñ tama[°]kārlığı için ögünür tama[°]kārı bıraktulur rabbi hōrlar iken (4) yaramaz ġazabınıñ қabarmaқlığında taleb eylemez dekli düşmanları teñri yoқdur (diyü) (5) yolları her zamānda ağırdurlar hükümleriñin yuқsekligi qarşusunda (taşradır) cümle düşmanlarımıñdan (ötüri) anlara üfürür (6) göñlünde didi ki dehr-i bedhir қımıldanmam çünki muşībete (ta[°]yīn olunmadım) (7) ağızı la[°]net hīle ve aldamaқlıqdan tołodur dili altında ziyān ve bātıllıq (vardur) (8) köyleriñ puşu yerinde oturur gizlenincek yerlerde suçsuzları öldürür gözleri zavalluya (pek) gözlürler (9) arslan gibi yatağında gizlenincek yerde puşu қurur zavalluyı қapmağa puşu қurur

zavalluyı tuzağına çekdikde anı kapur (10) aşağılar indirür ve zavalluyı zorbalıklarında düşürür (11) gönlünde didi ki teñri unuttı dīdārın gözledi (anı) hergiz göremez (12) kalk yā rabb yā Allah eliñi yukarı kaldır zavalluları üstüne (13) niçün münāfık Allahı hōr görür gönlünde diledi ki taleb eylemez (14) gördün çünkü sen ziyānı ve kini gözlersin (iş) kendü eline almak için zavallu (işini) üstüne birağursan öksüzün yardımcı olduñ (15) münāfıkñ ve yaramazñ kolin ezdir münāfıkı arayasın ve (anı) bulmayacağsın (16) rabb pādīshāhdır ebed-ül-ābād t̄ayifeler yerinden helāk oldılar (17) zavallularñ istegin işitdiñ yā rabb anlarñ göñlin hāzırlayasın (ve) kulağıñı işitdiresin (18) öksüze ve zavalluya hüküm etmege ki toprakdan kişi bir dahı korkatmaya

(11)

on birinci zebūr

yeñdir ne dāvuduñ (zebūrları)

(1) rabbe ümīdi oldum (pes) tağıñıza kuş (gibi uçup) güç (diyü) cānıma niçe dırsız (2) zīrā işte yaramazlar yay kururlar anlarñ okın kiriş üstüne hāzırladılar toğru göñüllülere gizlüce atmak için (3) çünkü bünyādlar bozuluyorlar şıddık ne eyliyür (4) rabb (ise) muḳaddesī cāmi^cdedir rabb (dirim) tahtı göklerde^cdir gözleri zavalluyı görürler kirpikleri ādem oğulların şınarlar (5) rabb şıddıkı tefṭīş ider ammā yaramazı ve aķını seveni cānı gibi alır (6) münāfıklar üstüne āteş gözleri od ve kükürd yağdıracağda bir sam yeli dahı anlarñ ḳadehiniñ hışsesi bir (7) zīrā rabb ʿādil (dir ve) ʿadāleti sever ʿayunı toğruya yaķar

2 pe

(12)

on ikinci zebūr

yeñdir ziyādelik üzre dāvuduñ bir zebūrı

(1) kurtar yā rabb zīrā müttekīler eksildi zīrā dindārlar azaldılar ādem oğulları içinde (2) her biri ḳoñşusu ile yalan söyliyor oḥşamaķlık (ve) iki göñüllülük ile söyliyorlar (3) cemī^c hātır-nevāz dudaklular ve mağrūr nesneler söyleyen dili rabb kat^c eyleye (4) ki dirler dillerimiz ile kötü kuvvete gelevüz dudaklarımız bizimkilerdir kimdir bey bize (5) zavallularñ derdi için ve fakīrleriñ feryādı için hāl ḳalkayım dir rabb anı aña avferinden selāmetde ḳovayım (6) rabbiñ sözleri pāk sözlerdir toprak poṭasında temizlenmiş gümüş yedi kere arıdırılmış (altun) (7) sen anları hıfz idesin yā rabb bizi cildin dāyimā saḳlaya sen yaramazlar tolayana gezürler ādem oğullarınñ hürmetsizleri yücelince

(13)

on üçüncü zebûr

yeğdir ne dāvudun bir zebûrî

(1) beni ne zamâne degin unudursun yâ rabb istimrâr iderek dîdârını ne zamâne dek benden gizlürsün (2) ne zamâne degin cânımda danuşurum her gün gönlümde derd (var iken) düşmanım niçe bir özürümde yücelenür (3) (başa) bak beni qabûl it yâ rabb benim Allahım gözlerime aydınlık vir tâ ki aqlumda uyumayım (4) tâ ki aqa gâlib oldum (diyü) düşmanım dimeye ve ben yanılınca düşmanlarım şadlıqdan şıçrayalar (5) ben ise merhametiñe ümîdi oldum gönlüm şadlıqdan şıçraya başa ʿarz virdiğiçün rabbe zebûr okayam

(14)

on dördüncü zebûr

yeğdir ne dāvudun (bir zebûrî)

(1) şerîr gönlünde didi ki Allah yokdur azdılar mekrûh iş işlediler hayır iden yokdur (2) rabb göklerden âdem oğulları üstüne nazar eyledi görmege eger anlayıcı (yâ) Allahı arayıcı var (ise idi) (3) cümlesi azdılar yata böyle çevrildiler hayr iden yokdur bir dağı yokdur (4) cümle zulüm işleyiciler bilmediler mi ki etmek yidikleri gibi halkımı yirler rabbe duʿâ etmediler (5) anda korkuya bırağıldılar zîrâ tenrî şadlıqın hayâlinde-dir (6) zavallunun unutayın utandırursuz zîrâ kendü ümîdi rabbdır (7) yâ ki isrâîlîñ halâşî sihyûndan gele idi rabb ümmetiniñ esirliğin girü getürünçe yaʿkûb ferahlana ve isrâîl şadlı ola

(15)

on beşinci zebûr

dāvudun bir zebûrî

(1) çadırında kim koncaqdır yâ rabb kudsi tağında kim sâkin ola (2) suçsuz yûriyen ve toğruluk işleyen hem gönlünde gerçek söyleyen (3) (ki) dili ile bühtân etmedi ve dāvudun zebûrları qonşusuna kemlik eylemedi hem yakınına qarşu rüsvâyılık kötermedi (4) ki gözlerinde şakı haqirdir ammâ rabbdan qorqana rivâyet gösterür kendü zararına and içendi ve dögüşmüyor (5) aqçesin muameleye virmedi hem suçsuz üstüne rüşvet almadı bunları iden dâyimâ kımıldanmaya

(16)

on altıncı zebûr

dâvudun bir hikmetlü zebûrî

(1) beni şaklayuvir yâ Allah çünki şaşa ümîdi oldum (2) Allaha didim ki sen benim rabbim-sin iyüligim katına yetmez (3) ammâ vilâyetde olan kuddîslere ve ehl-i ʿibâdetlere (ki) anlarda cemîʿ göñül murâdım var (4) putları çoğaldılar ardca iyüdiler anları kandan döküşlerin dökmem hem adların dudaklarım içine almayım (5) rabb her vech ile benim hissem ve kadehim kârımı gözden-sin (sen) (6) ayıblar başa şafâlu yerlerde düşdiler benim daşı güzel mîrâşım var (7) başa naşîhat virdi ki rabbi mübârekliyim gicelerde daşı bu körklerim başa öğredürler (8) rabbi her zamân öñümde kodum pes sağımda (iken) sürçmeyeceğim (9) bunun için göñlüm şâdlu ʿizzetim ferahlanur cesedim daşı emînlikde dinçlene (10) zîrâ cânımı görünmez dünyâda komazsın hem kuddüşini çürüklük görmeye koyuyorumsun gerek (11) hayât yolın başa buldur huzûrunda şâdlığın tokluğu (var hem) sağında şirinlikler dâyimâ

(17)

on yedinci zebûr

dâvudun bir duʿası

(1) ʿadâleti işit yâ Allah çağırışımı dinle duʿâmı istimâʿ eyle (ki) hile dudaklarından değil (2) hükmüm huzûrun dan çıksun gözlerin toğruluklara baksunlar (3) göñlümi şınadıñ (beni) gicede ziyâret eylediñ beni teftîşlediñ (ve hîç nesne) bulmazsın düşündüm (ki) ağzım tecâvüz eylemez (4) insân işlerinden ötürü dudaklarıñın sözi ile ben şakî yollarından şaklandım (5) yorışlarımı seniñ yollarında tut (ki) ayaklarım sürçmeyeler (6) şaşa duʿâ eyledim yâ Allah çün beni dinlemek (muʿtâd) olduñ kulağıñı başa mâyl idüp sözlerimi kabûl it (7) seniñ vâfir eylediklerini ayıra (yâ sen ki) sağında iʿtikâd tutanları müttefik düşmanlardan şaklayursan (8) beni gözün bebegi (yaʿnî) kendüsi gibi şıyânet eyle beni kanadlarıñın gölgesinde gizli vir (9) (yaʿnî) başa elem viren yaramazlarıñ yüzünden (hem) düşmanlarımdan (ki) cânım için beni kuşadup tururlar (10) anlarıñ semizliğinde bağlandılar ağızları (ile) mağrûrlukda söylediler (11) bizi şimdi gidişlerimizde kuşatdılar gözlerin değdiler yere mâyl mâteminiñçün (12) beñzeşi kopmak rağıb (olan) arslanı göre ve gizlü yerlerde oturan arslan yavrusı gibi (13) kalk yâ rabb yüzlerin öğredüp anı devşir cânımı (olan) halâş eyle (14) seniñ elin insânlarından yâ rabb dünyâ insânlarından anların naşîbi (bu) dirlikde-dür anları karnın gizlü hazineñden taldurursun evlâdı duyuldılar ve arta kalanı küçreklerine şaklaya-korlar (15) ben (ise) yüzüne toğrulukda bakayım uyanınca beñzeşiñ (ile) duyayım

(18)

on sekizinci zebūr

(1) yenđir ne rabbiñ kulu dāvuduñ (bir zebūrı) ki işbu iriñ sözlerin rabbe söylemişdir rabbiñ anı cemī° düşmanlarının elinden ve şavel elinden kurtardığı günde ve didi ki

seni pek seveyim yā rabb yararlığım (2) rabb ümīdim ve kal°am hem kurtarıcım benim Allahım kal°am aña i°timād ideyim benim kal°anım halāşımın boynuzu hem himāyetim (3) öğülmeye (layık olan) rabbe du°a ideyim ve benim düşmanlarımdan maḥfūz olayım (4) aqlum duzaqları beni toladılar yaramaz adamların seyilleri beni korkutdılar (5) mezārın duzaqları beni kapladılar aqlum duzaqları beni öñürtdüler (6) tarlığımda rabbe du°a eyledim benim Allahıma feryād etdim kendü cāmi°nden āvāzımı işitdi ve feryādım ḥuzūrına gelüp anıñ kulaklarına girdi (7) pes yer deprendi ve ditredi hem tağların temelleri kıınıldandı da taḥrīk olandı zīrā o gāzāblu oldu (8) burnıñ (deliklerinden) tutun çekdi hem döğden āteş ağızından kömürler andan yakıldılar (9) andan gökleri egirdi de indi ve ayakları altında karañuluk (var idi) (10) ve görüp üstünde rakib eyledi de uçdı pes yeliñ kanadları üstünde uçdı (11) karañluğı gizlenecek yerin kodı çadırın tolayanlarına karañulık şuları (ile) hevā bulutların (12) öñündeki aydınlıktan bulutları geçdiler dolu hem āteş gözleri (13) rabb daḥı göklerde gürlledi de ḥaqq te°ālā āvāzın var dolu hem āteş gözlerin (14) pes okların kandırıp anları tārūmār eyledi de yardımları artırıp anları şaşırdı (15) o şuların dökülüşleri göründiler hem dünyānıñ temelleri açıldılar seniñ söğüşünde yā rabb burnuñ (delikleri) nefesiniñ üfürüşünden (16) yükseklikden gönderince beni alup çok şulardan çeküp çıkarırdı (17) benim güçlü düşmanlarımdan hem baña kin idenden beni kurtarur idi çünkü benden daḥı kuvvetlüler idi (18) benim muşibetimin gününde beni öğretdiler ammā rabb baña tayadıcı oldu (19) beni daḥı çıkardı beni begendigiçün beni halāş eyledi (20) rabb doğruluğuma göre baña °arz virür ellerimin pāklığını üzere baña girü virür (21) zīrā rabbiñ yolların ḥıfz eyledim ve dinsizlikle Allahımdan dönmedim (22) zīrā cemī° ḥükümleri öñümcedir ve kanūnların benden giderdim (23) ben daḥı katında kāmīl idim ve °adāletsizliğimden şaklandım (24) ve rabb benim doğruluğuma göre baña girü virdi ellerimin pāklığına göre gözleriniñ öñünce (25) kerīm ile görürsün kāmīl ile kāmīl görürsün (26) pāk ile pāk görürsün azmış ile görüşici görürsün (27) zīrā muşibetlü ḥalkı kurtarasın ammā yücelenmiş gözleri alçaqlayasın (28) zīrā sen yā rabb çırağımı nūrlandırasın benim Allahım karañulığımı nūrlandıracaqdır (29) çünkü seniñle °askerī geçüreyim ve benim Allahım ile dīvār (aşırı) şıçrayım (30) teñri isā yolu kāmildir rabbiñ kelāmı işbāt olundu cümle aña i°timād idenlere bir ḥimāyetci-dir (31) zīrā teñri kimdir rabbden gayrı ve teñri kimdir bizim teñrimizden

gayrı (32) ol teñri (ki) beni kuvvet ile kuşadup yolumı tamām ider (33) (ki) ayaklarımı geyik sağanlarınınki gibi ider ve beni yüksekliklerim üstüne durdurur (34) (şöyle) ellerime çünkü egridür ki pūlāddan yay kollarımdan şandı (35) seniñ ħalāşınıñ kalkanın baña virdiñ ve sağın beni dayandırur mülāyimligiñ dañı beni arturur (36) gidişlerimi altumda giñdürürsün ve topaqlarım şalınmadılar (37) düşmanlarımı kovalayım ve anları tutayım hem anları telef idince dönmem (38) anları şancayım ve kalkmak kadar olmazlar ayakları altına düşeler (39) zīrā cenge kuvvet ile baña kuşatdıñ baña mukāvemet idenleri altıma eǵdüresin (40) düşmanlarımdan (ötürü) baña (anları) ensesin virdiñ ve baña buǵz idenlerden (baña) anları katı ideyim (41) çağırdılar ve kurtaran yoǵıdı rabbe (çağırdılar) ammā (anları) diñlemedi (42) pes yel öñündeki toz gibi anları ovadayım soқақlar balçıǵı gibi anları eksildehyim (43) ħalkınıñ muħālefetlerinden beni kurtarasın beni ümmetleriñ başına degesin bilmedigim ħalk baña kulluk ideler (44) benden kulaқ işitdiǵı gibi baña itāat ideler ġarīb oǵulları baña eksileyeler (45) el diyārlı oǵulları dögüneler ve kendü ħişārlarında qorқalar (46) rabb yaşasun ve Allahım mübārek (olsun) ve ħalāşımıñ teñrisi yücelensün (47) Allah-dır ki benimiçün intikām alur ve ħalkları altıma getürür (48) ki beni düşmanlarımdan kurtarur üstüme dañı kalkanlardan beni yukarı qaldırursun zor kişisinden baña arқа olursun (49) anuñiçün ümmetlerde saña itirāf ideyim yā rabb hem ismiñe zebūr söyleyeyim (diyü) (50) ki pādişāhıñ ħatırı uludur ki yaǵlanmışına iyülük eyleye dāvuda ve anıñ zürriyetine dāyimā

(19)

on toқuzıncı zebūr

yeñdir ne davudūñ bir zebūrı

(1) gökler teñriñiñ mecidin ħikāyet iderler ve rāķı anıñ elleriniñ işin beyān ider (2) gün güne kelām ider ve gice giceye bilgü gösterür (3) kelām yokdur sözler yokdur anlarıñ āvāzı işidilmedi (4) anlarıñ çürmi cümle yere çıkar hem sözleri dünyānıñ sınırına deǵın anlarda güneş içün bir otāқ kumaşdır (5) ol dañı kemaratdan çıkar güyegü gibidir bir bahādır gibi yolu segirtmege ferāñlanur iken (6) çıkışı gökleriñ ucundandır ve tolaşıklıǵı uclarına deǵın valiyaǵılıǵından gizlenmiş yokdur (7) rabbiñ şerīatı kāmildir cānı (imāne) döndürür iken rabbiñ şahidligi ħaķıkatlü tekellüye aқıl virür iken (8) rabbiñ buyruқları doǵrudur göñli sevindürerek rabbiñ vaşiiyetleri pākdir gözleri nūrlandırarak (9) rabbiñ qorқusu pākdir dāyimā bāķi olarak rabbiñ ħükümleri gerçektür yine böyle anlar müberrerdür (10) anlar altundan (beli) çok ħāş altundan üstüncekler baldan dañı hem gömeç balınıñ damlasından tatlılardır (11) bundan gayrı anlardan qoluñ nūrlandı (da) şaқladıklarına fāzıl netice (vardır) (12) yañlışların anlamak kim

te 3

ķadar beni gizlũ (işimlerden) pāk eyle **(13)** seniņ ķavliņi daķı maķrũrlardan (gũnāhlardan) alıķop baķa beylik sũrmesũnler o zamān kāmil olayım ve ulu tecāvũzden suķsız olayım **(14)** aķzımıņ sũzleri gũnlũmũņ tefekkũri hũzũruķda ķabũl olunalar yā rabb ķuvvetliķim hem muķalliřim

(20)

yigirminci zebũr

yeķdir ne dāvuduķ bir zebũrı

(1) tarlıķ gũnũnde rabb seni ķabũl etsũn yaķkũbuķ teķrisiniņ ismi seni yuķarı ķaldırsın **(2)** muķaddesden yardımınıķı gũnderũp sihyũndan seni dayandırsun **(3)** cemĩ ʿarzlarıņı hātırında tũtsun ve yanmış ķurbānıķı ķabul etsũn selā **(4)** seniņ gũnlũķce saķa virsũn hem cũmle oģũtni tamām etsũn **(5)** seniņ hālāřıķda sevũnsek gerek ve bizim Allahımızıķ adında ʿilimlermizi dikeriz rabb cũmle dilekleriņi tamām etsũn **(6)** şimdi bildim ki rabb kendũ yaģlanmıřın ķurtara muķaddes semāsından aķa cevap vire kendũ saģ eliniņ hālāřınıķ yararlıķları ile **(7)** bunlar arabalara şunlar daķı atlara (iʿtimād iderler) ammā biz rabb bizim Allahımızıķ adın yād ideriz **(8)** anlar egildiler hem dũřdiler ammā biz ķalkdıķ ve deķli tũruruz **(9)** rabb pādiřāhı ķurtarasun ķaģırdıķumuz gũnde bizi işite gerek

(21)

yigirmi birinci zebũr

yeķdir ne dāvuduķ bir zebũrı

(1) pādiřāh seniņ ķuvvetiņde ferāhlana yā rabb ve seniņ hālāřıķda bu āleme **(2)** gũjliniņ arzusın aķa ve dudaklarııı deligin aķa menʿ eylemediņ selā **(3)** zĩrā bereketleri ile anı oģredũrsũn bir hāř altunlu taķ başına ķorsun **(4)** senden hayāt dilek eyledi (ne) aķa virdiņ gũnleriņ uzunluķın tā dehrleriņ dehrlerine deķin **(5)** mecĩdi hālāřıķda ulũdur mecĩd ve celālet ũstũne **(6)** zĩrā anı bereketler ķodıķ ebed-ũl-ābād hũzũruķdaki řāđlıķ ile anı sevindirdiņ **(7)** ķũnki pādiřāh rabbe ũmĩdi ulu ve Allah teʿālānıķ merķameti ile hiķ ķımıldanmaz **(8)** seniņ cũmle dũřmanlarıı eliņ bulsa gerek saķa buķķ idenleri saģ eliņ bulacaķdır **(9)** seniņ zāhĩr olduķuķ vaķitde anları āteř fırını gibi idesin rabb anları hışmında sũgũre hem āteř anları aşındıra **(10)** anlarıı yemişin yerden hem anlarıı zerʿa insān oģullarııdan helāk idesin **(11)** ķũn iliķe kemlik māyil itdiler bir yaramaz şanu fikir eylediler ki (anı ʿamele getũrmek) ķadar degiller idi **(12)**

imdi anları sırtı (döndürmek) etdüresin yüzlerine karşı yaraqlandırasin (13) sen kendü yararlığında yüce ol yâ rabb hem yararlığını medh eyleyevüz

(22)

yigirmi ikinci zebür

yeğdir ne siyâhça meyândarısı üzre dâvudun bir zebürü

(1) benim Allahım benim Allahım beni niçün terk eyledin halâşımından hem haykırışımın sözlerinden (niçün) ırak (turursun) (2) yâ Allahım gündüzün saña çağırurum ve cevap virmezse hem gice ile de baña sâkitlik yok (3) ammâ sen kuddüs (sen) yâ isrâîlînin tenvîrlerin sâkin olan (4) atalarımız saña ümîdi oldılar (saña) ümîdiler ve anları kurtardın (5) saña feryâd etdiler ve kurtardılar saña ümîdi oldılar ve utanmadılar (6) ammâ ben kurd(ım) ve insân degil insân rüsvâyılığı hem kavmin hõrluğı (yım) (7) cümle beni görenler beni istihzâyâ alurlar dudağ ile söz aturlar başı sallıyorlar (diyü) (8) rabbe ümîdi oldu ki anı kurtara anı kurtarasun çünkü andan râzı oldu (9) ki sen rahimden beni çıkaran(sın) anamın emceklerinden-sin beni ümîdlerinden (sin) (10) rahimden üzeriğe birağıldım sen anamın rahminden benim teğrim (sen) (11) sen benden uzak olma çünkü tarlık yakın hem hiç yardımcı yok (dur) (12) çok buzağılar beni kuşatdılar başan boğaları çevre yanımda tururlar (13) bir kapan ve bağırان arslan (gibi) ağızların üstüme açdılar (14) ben şular gibi döküldüm benim cümle kemüklerim ayru düşdiler gönlüm bal mum gibi ol bağırsaklarım ortasında arıyup-dur (15) kuvvetim sakı gibi kurudu da dilim boğazıma yapuşur ve beni aklum toprağına korsun (16) zîrâ köpekler beni kuşatdılar şerîrlerin bölügi beni toladılar ellerimi ve ayaklarımı elgin iken (17) cümle kemüklerimi hisâb ideyim (baña) bakarlar beni diğkatle nazar iderler (18) libâslarımı kendülerine ve kaftanım üstüne kur'a atalar (19) ammâ sen yâ rabb yardımımı uzatma mededime sür'at it (20) cânımı kılincından kurtar (hem) benimle bir olmuş köpeğin kuvvetinden (21) beni arslanın ağızından kurtar zîrâ gergedanların boynuzlarından baña cevâb verdin (22) ismini kardeşlerime duyurayım cemâ'atin ortasında seni ögeyim (diyü) (23) ey rabbden korkanlar anı medh eyley ya'kübuğ cümle zer'î anı ululayın ve isrâîlînin cemî' zer'î andan havf eyley (24) zîrâ zavallunun derdin hõrlamadı da meger ve tutmadı hem andan gizlemedi ammâ aña çağırduğunda (anı) işitdi (25) büyük cemâ'atinde öğüşüm senden (ol) andan korkanların öğünde nazarlarımı ödeyim (26) fakîrleriler hem doylar rabbi arayanlar anı medh eyleyeler gönlünüz dâyimâ diri ola (27) yerin cümle sınırları tezki ideler ve rabbe döneler tâyifelerin cemî' kabîleleri öğünce baş uralar (28) çünkü memleket rabbinidir ol dağı tâyifelerde hüküm idicidir (29) yaydılar ve egildiler yer (den) cümle beslenenler yeler ve egileyeler toprağı cümle inananlar huzurının öğünde çoğalar hem (birisi) kendü cânın diriltmeye (30) bir zer'î aña 'ibâdet eyleye rabbe bir ceyl için şayılacaktır (31)

kaleler ve toğumlu halka (bunu) kaldı (diyüp) toğruluğun haber vireler

(23)

yigirmi üçüncü zebür

dāvuduñ bir zebûrı

(1) rabb çobanım(dır) ihtiyâcım olmaz (2) beni ma'mûr otlak yerinde yatırur rāhat şularının katına beni götür (3) sen cānımı şafālandırup beni toğruluñ yollarında iletür kendü adının hātırı için (4) egerçi ʿaqlum gölgesinin vādīsinden yüriyorsam gölgemden havf eyleyemeyim çünkü sen benimle (sin) çubuğun ve tayağın anlar beni sevindürürler (5) düşmanlarımın karşusunda bir sofrā gözümün öñünde düzürsün başımı yağ ile semretmiş kadehim ziyādesiyle toyuldu (6) elbetde hayātımın cemīʿ gözleri eyülik ve mülāyimlik ardına uyalar ve günlerin uzunluğına teñrinin evinde sâkin olayım

(24)

yigirmi dördüncü zebür

dāvuduñ bir zebûrı

(1) yer ve anın toluluğu rabbin'dir dünyā ve anda sâkin olanlar (rabbin'dir) (2) zīrā anı denizler üstünde tamāmladı da anı ayırmağa üstünde sâkinlendirdi (3) rabbin tağına kim çıkacak ve muqaddesinin mekânında kim tıracağdur (4) ellerde suçsuz ve gönülde pāk (olan) ki cānın bātılığa götürmedi hem hīle ile and içmedi (5) ol bereketi rabbdan hem doğruluğı hālāşının teñrisinden alsa gerek (6) anı taleb idenlerin hayli budur ki dīdārını ararlar yā ya'kūb (teñrisi) selā (7) ey kapular başlarınızı kaldırın kapular kaldırılın ve mecīdī pādīşāhı girsün (8) bu kimdir (diyü) işbu mecīdīn pādīşāhı kuvvetlü ve kudretlü rabb cenkde rabb (9) ey kapular başlarınızı kaldırın ve ebedī kapular (anları) kaldırın ve mecīdīn pādīşāhı girsün (10) kimdir ol işbu mecīdīn pādīşāhı çerilerin rabbi ol mecīdīn pādīşāhı-dır selā

(25)

yigirmi beşinci zebür

dāvuduñ bir zebûrı

(1) saña yā rabb cānımı kaldırurum (2) Allahım saña tevekkül eyleyim utanmayım düşmanlarım üstümde mübālağa ile sevinmesünler (3) dahı saña katlananların hīç birisi utanmasunlar sebebsizden ta'alluk idenler utansunlar (4) yollarını baña göster yā rabb taraflarını baña öğret (5) gerçekliğinde beni yürüdüp baña ta'līm it zīrā ki sen benim hālāşımın teñrisi (sin)

bütün gün saňa katlandım (6) seniñ merh̄ametlerini ve vāfir eyledikleri tezekkür eyle yā rabb zīrā anlar ezelden-dir (7) gençliğimin günāhkārların ve tecāvüzlerimi h̄atırında tutma seniñ iyüligiñ için yā rabb seniñ vāfir mülāyimliğini üzre beni h̄atırında tut (8) rabb iyü ve doğru(dur) bu sebeple günāhkārlara yolda ögrede (9) yavaşları hükümde toğrulada ve yavaşlara yolın ögrede (10) rabbiñ cümle yolları merh̄amet ve hakīkat-dir ahdin ve şehādetin hıfz idenlere (11) seniñ adının h̄atırın yā rabb aḍāletsizliğimi yarlığa çünkü ol azīmdir (12) kimdir bu rabbden korkan kişi ihtiyār idecek yolda aña ögrede (13) cānı iyülikde sākin ola zarī yere vāriş ola (14) rabbiñ sırrı andan korkanlarda-dır ve ahdin anlara bildüre (15) gözlerim her zamān rabbe toğrudur ol ki ayaklarımı duzağdan çeküp çıkara (16) baña yüz tut da baña merh̄amet eyle zīrā ben yalnız ve muşībetlü (yüm) (17) göñlümün şiddetleri bollandılar şaklamaklıklarımın beni çıkar (18) benim derdimi ve zahmetimi gör ve cemīe günāhlarımı yarlığa (19) düşmanlarımı gör çünkü çoğaldılar ve zulüm kin ile baña buğz eylediler (20) benim cānımı şaklayup beni kırtar ben utanmayım çünkü saňa iḥtimād eyledim (21) suçsuzluk ve toğruluk beni şaklasunlar çünkü saňa katlandım (22) isrāyīli yā Allah anıñ cümle tarlıklarından h̄alāş it

(26)

yigirmi altıncı zebūr

dāvuduñ bir zebūrı

(1) baña hüküm eyle yā rabb çünkü ben suçsuzluğum ile yüridim rabbe dañı iḥtimād eyledim (hīç) şallanmayım (2) beni yokla yā rabb ve benim şuna bu gereklerimi ve göñlümi teftiş it (3) zīrā ki seniñ vāfir iyülün gözlerimin öñünde-dir ve seniñ gerçekliğinde gezeyim (4) yalancı kişiler ile oturmam hem kirlü kaşd idenler ile girmeyim (5) bed-kaşıdların cemāatine buğz etdim ve yaramazlar ile oturmam (6) ellerimi suçsuzlukda yuyam şöyle yā rabb mezbahını çevireyim (7) şükür ve seniñ cümle aceblariñi hikāyet itmek için (8) seniñ eviñin mekânın sevdim yā rabb ve sākin olan yerin (sevdim) (9) cānımı günāhkārlar ile ve hayātımı kanlı adamlar ile cem eyleme (10) ki anların ellerinde yaramazlık (var) ve sağ elleri rüşvetlerden dolu (dur) (11) ammā benden ötürü şāfiyalığımda gezeyim beni h̄alāş it ve baña merh̄amet eyle (12) ayağım toğrulukda tırdı cemāatlerde rabbi mübārekliyim

(27)

yigirmi yedinci zebūr

dāvuduñ bir zebūrı

(1) rabb benden aydınlığım ve kırtuluşum kimden korkayım rabb hayātımın yararlığı

(dır) kimden korku alayım (2) yaramazlar ʿāsi yimek için üstüme yanaşdıkları zamānda (yaʿnī) baña tarlıklar ve benim düşmanlarım anlar sürçdiler de düşdiler (3) eger bölük karşıma orduyu kursa gönlüm korkmaz eger ceng üstüme kalkursa ben buña ʿitimād tutayım (4) bir şey'in rabbden diledim bunu taleb ideyim ki hayâtımın cümle günleri rabbiñ evinde sâkin olayım rabbiñ leʿāfetin görmege ve cāmiʿinden aramak için (5) elbetde kim günde kendü çadırında beni gizliye kendü himâsının gizlü yerinde beni şaklayu vire bir kayaya beni yukarı kaldıra (6) ve şimdi çevre yanlarımda olan düşmanlarım üstüne başım yukarı kaldırılaya imdi çadırında şādlığın zebâhların ʿarz ideyim ırlayım belī rabbe zebūr söyleyim (7) (ne yerden saña) çağırsam âvâzımı işit

se 4

yâ rabb baña dahı merhamet eyle ve beni kabûl it (8) gönlüm saña didi ki dīdārımı taleb eyleñ seniñ dīdārın taleb ideyim yâ rabb (9) dīdārın benden gizleme gâzabda kuluñı döndürme benim yardımım olduñ ne beni bırak ne beni gönder yâ benim kurtuluşumun teñrisi (10) kaçan atam ve anam beni bıraksalar pes rabb beni cemʿ eyleye (11) yolın baña öğret yâ rabb düşmanlarımın sebebinden doğruluğun yolunda beni eyle (12) düşmanlarımın ardına beni teslīm eyleme çünkü yalan şahidler üstüme kalkdılar hem zulüm hikâyet iden de (13) eger hayât yazında Allahın ivvelkin görmege imâne getürmeseydim (elbetde bayılmış olaydım) (14) rabbe katlan kuvvetlü ol ve gönlün taşdık eyleye dahı rabbe katlan

(28)

yigirmi sekizinci zebūr

dāvuduñ bir zebûrı

(1) saña feryād iderim yâ rabb yâ Allahım baña ebsem olma belki sen baña ebsem olsañ pes mezâra inenlere benzeyim (2) benim becd deligimin âvâzın işit saña feryād etdigim vakitte seniñ muḳaddes cāmiʿine ellerimi toğru ve yüceldigimde (3) şerīrlar ile ve ʿadāletsizlik işleyiciler ile beni sorma ki koñşuları ile şālīḥ (tarīkıyla) söylürler (vakti ki) göñüllerinde kemlik (vardır) (4) anların işlerine göre pâdişāhlarının yaramazlığı üzre anlara vir ellerinin işine göre anlara vir anların âvâzın anlara girü vir (5) anın için ki rabbiñ amellerin hem ellerinin işin duymazlar anları düşüre ve anları yapmaya (6) rabb mübârek (olsun) zīrâ ki benim baḥd deligimin âvâzın işitdi (7) rabb yararlığım ve himâyetim-dür gönlüm aña ʿitimād eyledi de yardım buldum imdi gönlüm şādlıktan şıçradı ve tesbīhim ile aña şükür eyleyim (8) rabb anların yararlığı (dır) ve yağlanmışının ḥalâşlarının yararlığı ol (dur) (9) ḥalkın şakla ve mirâşın tebrīk it anlara dahı yidir hem anları yücele ebed-ül-âbād

(29)

yigirmi tokuzuncu zebūr

dāvudun bir zebūrı

(1) ey beni ilāh rabbe viriñ mecd ü yararlık rabbe maḥşüş eylen (2) adınıñ mecīdin rabbe maḥşüş eylen şerīf muḳaddes içinde rabbe secde eylen (3) rabbiñ āvāzı şular üstünde mecīdin teñrиси gürlüdür rabb çok şular üstünde (4) rabbiñ āvāzı kuvvetinde rabbiñ āvāzı celāletde (5) bir rabbiñ āvāzı serv azādları қорur belī rabb serv āzadları қорur (6) anları buzağı gibi dağı sıçradur lübnānı ve bir gergedanıñ yavrusı gibi (dağı) (7) rabbiñ āvāzı āteş palañların yarur (8) rabbiñ āvāzı çöllügi dutardur rabb kādesiñ çöllügin düşürdür (9) rabbiñ āvāzı geyik sağanların buzağıladırur ormanları da açur hem cāmiinde cümlesi mecīdin söylüyor (10) rabb taşkınlık üstünde oturur belī rabb pādişāh oturur dāyimā (11) rabb ḥalkına yararlık vire rabb kendü ümmetine selāmet eyle tebrīk ide

(30)

otuzuncu zebūr

zebūr yā ir dāvudun eviniñ taḳdīs eylediginde

(1) seni ululayım yā rabb çünkü beni yüceleyüp üstüme düşmanlarımı ferāḥlandırmadıñ (2) yā rabb benim Allahım saña feryād etdim sen ise beni ögdürdün (3) kabirden cānımı çıkardıñ yā rabb beni iḥyā eylediñ ki çukura inmeye idim (4) rabbe tesbīḥ eylen yā anıñ kuḍdīsleri ve mübārekliginiñ degerine şükür eylen (5) zīrā ki ğazabı bir ana (degin) dostluğunda hayāt (var) ağlamaklık aḥşamda gicele ammā şabāḥda şādmānlık (6) ben ise dünceligimde didim ki şalınmayım dünyāya degin (7) seniñ ḥimāyetiñden yā rabb ḥüsnüm için yararlığı ebқа eylediñ yüzüñi gizlediñ (ve) muḫtarib oldum (8) yā rabb saña çağırayım rabbime dağı istiğfār ideyim (9) benim çukura indigimde ne fāyide toprak saña şükür eyleye mi seniñ ḥaḳīḳatiñi divire mi (10) işit yā rabb ve baña merḥamet eyle yā rabb baña yardımcı ol (11) benim için ağlamaklığımı şādlığa döndürdün benim çuval bezimi çıkardıñ ve beni şādlık ile kuşatdun (12) imdi ebsem olmayup mecīdim saña şükür eyleye yā rabb benim Allahım dāyimā saña şükür eyleyim

(31)

otuz birinci zebūr

zafer virene dāvudun bir zebūrı

(1) saña i'timād itdim yā rabb herg̃iz utanmayım toğrulığında beni necāt eyle (2) kulağını bađa māyil idüp ötele beni ħalāş etmege sen bađa kuvvetlü kaya ol bir melce beni kırtarmadıçun (3) çünki benim bir köñlüğüm ve ka'lam sen-sin ve meniñ adıñıñ ħatırıçün beni kılavuz idüp beni delālet eyle (4) beni tızağdan çıkar ki anı benim içün gizlice kırdılar zīrā ki sen benim yararlığım-sın (5) seniñ eliñe rüĥumı ışmarlarım beni ħalāş etdiñ yā rabb gerçekliğın teğrisi (6) yalan buğlanları sevenlere buğz itdim ammā ben rabbe i'timād eyledim (7) seniñ vāfir mülāyimliğında ziyāde sevünüp ferāĥlanayım zīrā benim derdimi gördün tırlığında cānımı bildiñ (8) pes beni düşmanıñ eline kıpamadıñ kiñlikde ayaklarımı tırdun (9) yā rabb bađa merĥamet eyle çünki tırlığım (var) gözüm dağı cānım ve yüregim kıasāvet ile döğöldiler (10) zīrā hem ħayātım kıasāvet ile yıllarım āĥ itmek ile telef olundılar ʿadāletsizliğim ile yararlığım zayıflandı ve süñüklerim dököldiler (11) ben cümle düşmanlarım arasında ammā ħuřūsā yakınlarım içinde bir ʿitāb idim ve āřināma ürkeklik idim beni tışrada görünler benden kıadılar (12) ħatırda olmayan öklen adam gibi unuduldum bir şanmış debe gibiyim (13) zīrā çok kimselerin bühtānını ışıtdım her tıarafdan ürkeklik (var idi) bađa kıarşı meşveretleştikleri vakıtde ħayātımı helāk etmege peydā eylediler (14) ammā saña i'timād etdim yā rabb didim ki sen benim Allahımsın (15) vakıtlerim seniñ eliñde-dir düşmanlarımın elinde ve beni tıard idenlerden beni necāt eyle (16) kıulun üstüne yüzünı nūrlandır vāfir raĥimliğında beni ħalāş eyle (17) utandırılmayım yā rabb çünki saña duʿā eyleyim şerlüler şaşsunlar ve kıabirde sus olsunlar (18) yalan dudaklar nuğkı tıutulsunlar ki řıddıķa kıarşı mağrūrluğda ve ihānetde yaman nesneler söylürler (19) senden kıorķanlar içün şakladığın iyüliğın ne uludur (ki anı) saña i'timād idenler içün işlediñ insān oğulları öñünde (20) sen insānıñ ittifāklarından (yaʿnī) ħuzūruñın sırrında anları gizleyesin dilleriñ muķāvemetinden çadır içinde anları şaklayasın (21) rabb mübārek olsun zīrā anıñ vāfir iyüliğın berk şehirde bađa gösterdi (22) pes tizliğimde didim ki gözleriñ önünđden kesildim lākin saña feryād etdiğimce niyāzlarımın āvāzını ıřıtdıñ (23) yā rabbi sevin cümle anıñ kıuddīsleri rabb toğruları şaklıyor ve mağrūr işline bol bol ʿarż virür (24) i'tikādlu olun ve göñlünüzı kıuvvetlendire-siz cümle rabbe ümīdi olanlar

(32)

otuz ikinci zebūr

dāvuduñ bir (zebūrı) öğretmek için

(1) mübārek ol ki tecāvüzlüğü bağışlandı ve günāhı örtüldi (2) insān mübārek ki rabb aña ʿadāletsizlik hısāb etmez ve ki rūhunda hīle yok(dur) (3) sākit olduğumda kemüklerim eskilendiler her gün feryād eyledigimden (4) zīrā gice gündüz elin üstümde ağır oldu yaşlığım yaz kuraklığına dönderildi (5) günāhımı saña bildireyim ve ʿadāletsizliğimi gizlemedim didim ki tecāvüzlüklerimi rabbe iʿtirāf ideyim ve günāhımın ʿadāletsizliğin yarğıladıñ (6) bunun için sen bulunacak zamānda her kıddīs saña duʿā eyleye gerçek büyük şuların taşkınlığında aña (hīç) ulaşmayalar (7) sen benim melcem(sin) tarlıktan beni hıfz eylesen hālāşın tesbīhleri ile beni kuşadasın sela (8) seni anladayım da yürüyeceğin yolu saña taʿlīm ideyim gözümi saña diküp saña öğüt vireyim (9) anlama olmayan at yā katır gibi olma ki onların ağzı likām ve uyan ile tutulmak gerek ki saña yakın gelmeyeler (10) şerīre çok acılar (ola) lākin rabbe iʿtimād iden merhāmet anı kuşada (11) ey toğrular rabbde şādlu olup ferāhlanın ve gönülde toğru olanlar cümlesi ziyāde sevünsünler

(33)

otuz üçüncü zebūr

(1) ey şıddıklar rabbde şādlık elin toğrular (rabbe) şükür ise lāyık (2) tanbura ile rabbe şükür elin giren (ve) on ile aña zebūr söyleñ (3) yerini aña ellerin üstünde maʿrifet ile çalın (4) zīrā rabbiñ kalemi ʿādil (dir) ve anın her ʿameli gerçekliğinde (işlendi) (5) ol toğruluğu ve hükmi sever yer rabbiñ evliginden toludur (6) gökler rabbiñ kelimātından yaradıldılar ve onların cümle çerisi ağzının nefsi (ile) (7) ol denizin şuların bir yığın gibi bile devşirür ve derinlikleri hazinelede şaklayu virür (8) cemīʿ ʿarż rabbden korksun dünyānın cümle sakin olanları andan korku alalar (9) zīrā söyledi de oldu buyurdu da tırdı (10) rabb tayıfelerin müşāveretin bātıl ider halkların paydaların yoğ ider (11) rabbiñ müşāveretin dāyimā тұrur ve qalbiniñ fikirleri cemīʿ celīllere degin (12) mübārek ol ümmet ki anın teñrisi rabb(dır) ve halk (ki anı) kendü vārisliği için ihtiyār etdi (13) rabb göklerden bakdı da cümle insān oğulların görüp-dür (14) anın gerisisiniñ mekânından cümle yerdeki тұranlar üstüne bakdı (15) onların gönlin berāber şekillür dekli ʿamellerin tāmیل ider (16) bir pādīşāh ʿaskerin çoklığından kurtulmaz kudretlü insān anın çok kuvvetliğinden kurtulmaz (17) at hālāşa bātıl nesnedir hem anın çok kuvvetliğinden (bir kimse) kurtarmaya (18) işte rabbiñ gözi andan korkanlara (dır yaʿnī) anın merhāmetine ümīd тұtanlar (19) cānların aqlumdan kurtarmağa ve açlıkda anları diriltmek için (20) cānımız rabbe

katlanur yardımımız ve himāyetimiz ol(dur) (21) zīrā anda göñlümüz şādılu eyleye anıñ için ki anıñ muqaddes adını i'timād itdik (22) seniñ merhāmetiñ yā rabb üstümüzde olsun nitekim saña i'timād itdik

(34)

otuz dördüncü zebūr

**dāvuduñ bir zebūrı ol eb-i melek öñünde kendüsin açmaz qodığındaki anı çıkardı
ve ol gitdi**

(1) her zamānda rabbi mübārekliyim hamdı dāyimā ağzımda (evlā) (2) cānım rabbde iftiḥār eyleye alçaqlar işidüp şādılu olalar (3) yā siz rabbi benimle ululayıñ adın dañı bile yücelelim (4) rabbi aradım da beni işitdi ve cümle qorqularımdan beni kırtardı (5) aña baqdılar ve nūrlandılar ve yüzleri utanmadılar (6) bu faķır çağırdı rabb (anı) işitdi de anıñ cümle tırlıqlarıñ anı ḥalāş eyledi (7) rabbiñ melegi andan qorqanlarıñ çevresinde orduyı qorur ve anları ḥalāş ider (8) ey tatıñ ve görüñ ki rabb şāliḥ(dir) insān mübārek (ki) aña i'timād ider (9) ey anıñ kıddīsleri rabbden qorquñ zīrā andan qorqanlarıñ eksikligi yok(dur) (10) arslan yavrıları muḥtāc olalar ve aç olalar lākin rabbi taleb idenlere bir iyülik eksiklemeye (11) ey oğlanlar geliñ ve baña diñleñ rabbiñ qorqusın size ögredeyim (12) ol insān kim (ki) ḥayāt ister (ve çok) günler sever iyülik görmek için (13) diliñi kemlikden şaklayu ve dudaklarını ḥayāle söylemekden (14) kemlikden māyil it ve ḥayır işle selāmet ara ve ardına git (15) rabbiñ gözleri şıddıqlar üstünde-dir kulaqları anlarıñ çağırmasına (16) rabbiñ yüzi şer işleyenlere karşı-dur anları zikrin yerden çıkarmak için (17) (toğrular) çağırurlar ve rabb anları işidüp tırlıqlarıñ cümlesinden anları kırtarur (18) rabb şınmış göñüllülere yaqındır ve alçaq rūḥlu olanları ḥalāş ider (19) şādıqıñ derdleri çokdur ammā rabb anı cümlesinden kırtarur (20) anın söñüklerinin cümlesin şaklayur anlarıñ birisinden şınmış degildir (21) yaramazlık şerīri öldüre ve şıddıqa buğz idenler suçlu olanlar (22) rabb kendü kıllarınıñ cānıñ ḥalāş ider ve aña i'timād idenleriñ birisi suçlu olmaya

cim 5

(35)

otuz beşinci zebūr

dāvuduñ bir zebūrı

(1) bizimle duā idenler ile duā it yā rabb karşıma cenkleyenlere karşı cenk it (2) sen kalkanı ve siperi alup yardımım için tırı gel (3) süñüyü dañı taşra çıkar ve benim tırdlarımıñ

karşusuna yolu tut cānıma diye ki seniñ halāşınıñ ben(im) **(4)** cānımı taleb idenler şaşup rüsvâyîlensünler zarar mı peydā idenler girü döndürölüp rüsvâyîliğe düşsünler **(5)** yel öñündeki şamancık gibi olsunlar ve rabbiñ ferişdesi anları itivirsün **(6)** anlarıñ yolu karanlı ve serincik olsun ve rabbiñ firişdesi anları tard etsün **(7)** zīrā sebebsizden benim için anları gizlü turın kurdılar cānım için sebebsizden kazdılar **(8)** apañsız helāklik üstüne gelsün kendü gizlü kurduğı tur anı kapsun hemān ol helāklik içine düşsün **(9)** ve cānım rabbde şādlu ol anıñ halāşında şığalana **(10)** cümle söñüklerim diyeler seniñ gibi kim yā rabb ki zavalluyı andan kuvvetlü olandan kurtarursun belli faķīri ve miskīni anı kapandan (dahı kurtarursun) **(11)** yalan şahidler kapuverirler bilmedigim nesneler benden suvāl iderler **(12)** cānımıñ şuvışına iyülik için baña kemlik ʿarż virürler **(13)** lākin benden ötüri marīz olduklarından libāsım çuval bezze (idi) oruç ile cānıma zahmet virdim egerçi duʿām koynuma döndi **(14)** dostum gibi (belī) karındaş gibi gezindim ağlayup ögünür idim bir kimse anası (içün) ağlayan gibi **(15)** lākin şaklamağlığında sevindiler ve belā dirlediler üstüme bilmedigim seviniciler beni yürütdiler ve muķāvemet bulmadılar **(16)** murdār haķīrlar ile bir istihzā istihzā etdiler dişlerin üstümde kaçurdur iken **(17)** niçe bir bakarsın yā rabb helāklıklardan cānımı girü getür benimle bir olmuşı arslan yavrılarından dahı **(18)** büyük cemāʿāt içinde saña şükür eyleyim kudretlü halk arasında seni medh eyleyim **(19)** benim düşmanlarım üstümde şādluğ etmesünler hem sebebsizden baña buğz idenler göz ile kapmasunlar **(20)** zīrā selāmet söylemezler ama yerdeki raḥatlulara karşı hayāle maṭlubların fikir idenler **(21)** belī üstüme ağzın kiñ açıldılar didiler ki ağzın aferīn gözümüz gördi **(22)** (bunu) gördün yā rabb sākıt olma benden ırak düşme yā rabb **(23)** kalk benim ḥükmüme uyan benim daʿvam için benim Allahım ve rabbim **(24)** seniñ toğrulıuğın üzre baña ḥüküm eyle yā rabb Allahım üstümde şādluğ etmesünler **(25)** göñüllerinde ağzın murādımız oldu dimesünler anı süñürdi dimesünler **(26)** benim belāmda ferāḥlananlar utansunlar ve berāber kızarsunlar üstümde kendülerin ululayanlar utanmağlık ile giyinüp kızarsunlar **(27)** toğrulıuğımı sevenler ferāḥlanup şādluğdan şıçrasunlar (rabbiñ) kulınıñ selāmetin isteyenler dāyimā rabb ululansun disünler **(28)** dilim dahı toğrulıuğın söyleye ve medḥiñi her gün (dahı)

(36)

otuz altıncı zebūr

yeğdir ne rabbiñ kulı dāvuduñ bir zebürü

(1) münāfıķıñ tecāvüzlıgı göñlüm içinde didi ki anıñ gözleriniñ karşusunda teñriniñ korkusu yokdur **(2)** zīrā kendü gözlerinde kendüsin yaltaqlanur ʿadāletsüzligi ʿadāletlü bulunançaya degin **(3)** ağzınıñ sözleri ʿadāletsizlik ve aldamağlıkdır aķıllu olmağdan ve ḥayr etmekden ferāğat itdi **(4)** ol düş ki üstünde zulmı düşünür kendüyi ḥayırsız yolda tırdurur

kemligi h r g rmez (5) merh metinin g klerde-dir y  rabb ha  kati i bulutlara degindir (6) to rulu u   udretl  ta lar gibidir h k mlerin bir az m l cce-dirsins y  rabb ins nı ve hayv nı sa lıyorsun (7) rah mlı ı  ne kıymetl -d r y  Allah imdi ins n o ulları  an dlarının g lgesi altına i tim d iderler (8) senin      na  m  ile v fir doyulca lardır ne ni'metlerinin  ayısını anlara i  resin (9) z r  ki hay t  e mesi se inle-dir senin t runda n r g rev z (10) senin ta an iy lili i i seni bulanlara  a ı vire do rulu ı ı to ru g    llere de (11) tekebb rl k aya ı  ste d  mes n ve m n f kların eli beni k m ldatmasun (12)  ad letsizlik i leyenler andan d  diler d   rildiler ve  alkmak  adar olmazlar

(37)

otuz yedinci zeb r

d vudu  bir zeb r 

(1)  er rlere incinme ve z lm i leyicilere g r lme (2)   nki ot gibi t z kes leler ve ya  ot gibi  uruyalar (3) rabbe i tim d id p hayr i le yerde t r ve em nlikde y  (4) rabbe da ı  af  ile ve g  l      n arz s n sa a vire (5) yolun  rabbe i marla da a a i tim d it ol da ı  aluvire (6) ve to rulu ı ı aydınlık gibi i r c eyleye ve h k m  i  yle zam n gibi (da ı) (7) rabbde s kit ol ve a a  atlan yolun  olay get rene incinme (ya n ) hay l-b zl klar iden adame (8)  a abdan fer gat eyle ve  vkeyi  ov o  adar incinme kemlik etmek i  n (9) z r   er rl r a lından kesileler amm  rabbe  atlananlar yere v ri  olalar (10) z r  da ı bir az zam n ve m n f k yok(dur) yiri  st ne mu ayyet ba as n ol ise (bulunmaz) (11) amm  al a lar yere v ri  olanlar ve sel metin  oklu ında  af  eyleyeler (12) z lim  ıdd  a  ar u  a d ider ve d  lerin  st ne g c rdadur (13) rabb a a g l ye z r  g nin gel r iken g r r (14) m n f klar  ılıcı  ekindiler anların yayın doldurdılar zav lluya ve misk ne atmak i  n ve to ru yolluları   d rmek i  n (15)  ılıcılar kend lerin g  line gire ve yayları  ınalar gerek (16)  ıdd  n azac   m n f kların az m t yma lı ından da ı ey d r (17) z r  m n f kların  ulları  ınalar amm  rabb  ıdd  ları  ebeblendir r (18) rabb k m llerin g nlerin bil r ve m r  ları d ny ya degin ola (19) kemlik va tinde utanmazlar ve a lık g nlerinde doyulalar (20) amm  m n f klar hel k olalar ve rabb n d  manları  uzuların semizli i gibi (olalar) eks leyeler t t ne telef olunalar (21) m n f k  d nc alur ve gir  virmiyor amm   ıdd   rah met ider ve vir r (22) andan m b reklenenler yere v ri  olalar ve andan mel  n olanlar (yerden)  oparalar (23) (va ti ki) ins n n adımları rabbd n to r rlar pes yolunda  af  iden (24) eger d   virse d   r lmeye z r  rabb anı  eli ile anı dayandır r (25) o lan idim da ı  artlandım amm   ıdd   b ra ılm   vez rin etmek arayan g rmedim (26) ol her va it  efkatlu-dur ve  d nc vir r ve tacımı m b rekdir (27) kemlikden  ıkın ve hayr i le d yim  s kin ol (28) z r  rabb h kmi sever ve  udd slerin terk eylemiyor

anları dāyimā şaklanurlar ammā şerlülerin evlādı (yerden) koparlayalar (29) şıddıklar yere vāriş olalar ve dünyāya degin anda sākin olalar (30) şıddığın ağzı hikmeti kelām ider ve anın dili hükmi söylür (31) anın teñrisinin şerī'atı göñlünde-dir ve adımları hīç salınmayalar (32) münāfık şıddıkı teccessüs ider ve anı öldürmege arayur (33) rabb anın elinde anı kovmaya hem hüküm avlandıķda anı dinünün altında götürmeye (34) rabbe katlan ve yolın şakla ve seni yücelede yere vāriş olmak için münāfıklar (andan) koparıldıkları vakitde (anı) göresin (35) münāfıkı korkunc hem bir yeşil defne ağacı gibi yayılır iken gördüm (36) ve geçdi de işte yok (idi) ve anı aradım da bulunamadı (37) şāfilığını şakla ve rastlağınā bak zīrā şol insānuñ şonı selāmetdir (38) ammā tecāvüz idiciler bozulalar münāfıkların āhiri helāk ola (39) ammā ʿādillerin ħalāşı rabbden(dir) tarlık zamānında anların yararlığı (oldur) (40) rabb anlara yardım idüp anları necāt eyleye münāfıklardan anlara kurtara ve aña i'timād etdikleri için anları ħalāş eyleye

(38)

otuz sekizinci zebūr

dāvuduñ bir zebūrı aņmak için

(1) ğazabında baña ʿitāb eyleme yā rabb hem ise övkende baña buğz etme (2) zīrā ki okların bende degildiler ve elin üstüme indir (3) cesedimde sağlık yok-dur senin ğazabının sebebinden hem sönüklerimde hīç selāmet yokdur sebebinden (4) zīrā ʿadāletsizliklerim başım üzre geçdiler bir ağır yük gibi baña ziyāde ağır oldılar (5) yaralarım kōkdılar ve çüridiler benim deliligim (sebebi) için (6) ben yoruldum ve ğāyetde alçaklandım bütün gün kāsavetlü girürüm (7) çünkü boş böğürlerim yanan ümmilikden tolu oldılar ve hīç sağlık yokdur (8) zebūnlandım ve ğāyetde aşındım göñlümün kaçmaklığında haykırurum (9) benim cümle isteklerim öñünde-dir yā rabb ve inleyişim senden gizlemedi (10) yüregim uyanır yararlığım benden vazgeçür ve gözlerimin (ötürü) kendüler dañı bi'l-hemçe degiller (11) sevicilerim ve dostlarım zaĥmetimin karşusundan turlurlar ve yakınlarım ırakdan turlurlar (12) cānımı dañı arayanlar duzak kurlurlar ve zārarımı taleb idenler zālimler sevilürler ve bütün gün ħayāleleri paydā iderler (13) ve ben sağır gibi işitmeyim ve ağzın açmayan dilsiz gibi (yim) (14) şöyle bir işitmeyen insān gibi oldum ki (anın) ağzında hitāblar yokdur (15) zīrā saña ʿālemin yā rabb sen cevāb viresin yā rabb benim teñrim (16) zīrā didim ki üstümde şādıluğ etmeyeler kaçan ayağım sıyrulursa kendilerin ulularlar (17) zīrā aksamaga ħāzır(ım) ve ağzım her zamān öñümde-dir (18) gerçek ʿadāletsizligimi bildüreyim günāhım için fikirlü olayım (19) ve benim düşmanlarım diriler (ve) kuvvetlendiler zulümlükle baña buğz idenler çoğaldılar (20) dañı ħayır yerine kemlik girü

virenler başa karşı dururlar ben iyilik ardınca yürüdüğüm için (21) yâ rabb beni terk eyleme benim Allahım benden ırak düşme (22) benim yardımına eyütle yâ rabb halâşım

(39)

otuz toközuncü zebûr

yeğder ne yedüşon için dâvudun bir zebûrî

(1) didim ki yollarımı bekleyim dilim ile günâh etmekden şakınayım ağzıma yular (urayım) münâfık dağı katımda (iken) (2) dilsiz ve sâkit oldum iyülükden tek tırdım ve derdim hayralandı (3) gönlüm içimde kızdı düşündüğümde âteş yanar idi (pes) dilim ile söyledim (diyü) (4) benim (şonımı) ve günlerimin ölçegi ne itdiğini başa gösterir ki bildim ben ne miğdar tîz geçerim (5) işte günlerime bir karış uzunluğu ta'yîn eylediñ ve °ömrüm senin öñünde hiç nesne gibidir gerçek her insân (anın aña iyü) hâlinde tâztamâm bâtıllıkdur sela (6) şahîh her insân bâtil şüretde yürüyor gerçek semâya hengâme iderler hazîneler yığur ve kim anları cemi° ideceğın bilmez (7) ve şimdi yâ rabb neye katlandım ümîdim sende(dir) (8) benim cümle tecâvüzluğlarımın beni necât eyle ve beni delüniñ rüsvâyılığın koma (9) dilsiz idim ağzımı açmim zîrâ sen (anı) eylediñ (10) senin benden döndür ben senin elindeg dönüşünden tükendim (11) kaçan (sen) °adâletsizlik için söğüşler ile kişiye °itâb idersen anda istenecek (olanı) güve gibi derece-be-derece döktürürsün şahîh her insân sela (12) du°amı işit yâ rabb ve feryâdına kulak tut benim gözyaşına ebsem olma zîrâ ben cümle atalarım gibi seninle bir garîb (ve) konuk(ım) (13) benden vazgeç ki gülümseyim ben gitmezden evvel ve ben yok (olmadın)

(40)

kırkıncı zebûr

yeğderine dâvudun bir zebûrî

(1) şabır ile rabbe katlandım ve başa meyl itdi de feryâdımı işitdi (2) ol ise helâklik çukurundan (hem) bataklı balçıkdan beni çıkardı ve kaya üstünde ayaklarımı yerleştirüp adımlarımı duru eyledi (3) böyle (bir) yeñi tesbîh ağzıma kodı bir öğünüş ilâhîsi bizim teñrimize çok (kimseler) göreler ve korkalar hem rabbe i°timâd ideler (4) mübârek ol insân ki rabbi °itikâdın koyar ve mütekebbirlere hem yalan söze mâyil olanlara bakmıyor (5) senin işledigin °acîb °amellerin çokdır yâ rabb benim Allahım ve fikirlerini bizim hakkımızda bir kimse sağa sıra ile beyân idemez (anlardan) haber ideyim ve söyleyeyim anlar sayılmağa ziyâde çoktur (6) sen kurbânı ve °arzı istemedin kulaklarımı açdın yanmış kurbânı ve günâh için hediyeği taleb itmediñ (7) ol zamân didim ki

cim 6

işte geliyorum kitābın cildinde haqqımda yazıldı ki **(8)** senin irādetini itmek için istedim yā Allahım ve şerīcatın yüregimin ortasında **(9)** ʿazīm cemāʿatde doğruluğı ve ʿazim etdim işte dudaklarımı yasağ itmeyim yā rabb sen bilürsin **(10)** senin ʿadāletini gönlümün ortasında gizlemedim haqqıkatini ve hālāşını diyiverdim senin vāfir iyiligi ve gerçekligini ʿazim cemāʿatde gizlemedim **(11)** senin vāfir iyüligini benden yasaqlama yā rabb senin mülāyimliğinin ve gerçekliğin beni dāyimā şaklasunlar **(12)** çünkü belālar beni çevre aldılar (anlar) hesāba gelmeyince ʿadāletsizliklerim baña yapışdılar ta ben bakmağa kādır olmayınca başımın kullarından ziyāde oldılar ve gönlüm beni terk eyledi **(13)** beni kurtarmak için (saña) hoş gelsün yā rabb yardımına sürʿat eyle yā rabb **(14)** cānımı taleb idenler anı helāk etmek için berāber utanalar ve kızaralar zararımı isteyenler gerü döndürölüp rüsvāylığı düşeler **(15)** anların utanmağlığının neticesi için harāba varalar ki baña āferīn āferīn dirler **(16)** cemīʿ seni taleb idenler sende sevinip şāzlu olalar senin hālāşını sevenler her zamān rabb ululansun diyeler **(17)** gerçi ben muşībetlü ve miskīn(im) rabb haqqımda fikir ider benim yardımcım ve kurtarıcım sen(sin) eglenme yā benim Allahım

(41)

kırk birinci zebūr

yenderiğe dāvudun bir zebūrı

(1) faķīri gözleyen mübārek-dir belā gününde rabb anı necāt eyleye **(2)** rabb anı saklaya ve anı dirilte yerde şaʿadetlü ola ve düşmanlarının murādına anı teslīm etmezsin **(3)** döşegi üstünde rabb anı gözleye anın hastalığında cemīʿ döşegin döşetesin **(4)** benden (ötürü) dedim ki yā rabb baña merhāmet eyle cānımı ondur zīrā qarşuğa günāh eyledim **(5)** düşmanlarım haqqımda fenā söylüyorlar ol kaçan öle ve adı helāk (ola diyü) **(6)** ve eger beni görmeye gelürse gönlünde yalan söylüyor kendüye ʿadāletsizliği düşürür (ve) taşraya çıkup (anı) söylüyor **(7)** cümle baña buğz idenler üstüme belālarınca çıkışurlar qarşuma zarar mı fikir iderler (diyü) **(8)** bir kem zahmet baña yapışur ve çünkü yatdı bir dahı kalķamaz **(9)** belī insānı ki ana iʿtimād etdim etmegimi yer iken üstüme yüceletdi **(10)** lākin sen yā rabb baña merhāmet eyle ve beni kıyām etdir ki anlara cezā vireyim **(11)** bundan bilürim ki benden rāzı olduñ zīrā ki düşmanım üstümde ziyāde sevinmez **(12)** ve benden ötüri şāfilıgımda beni şaklayasın ve huzūrunda baña karar viresin dāyimā **(13)** isrāyīlın teñrisi rabbe mübārek olsun ezelilikden ve dāimlığa degin āmīn ve āmīn

(42)

kırk ikinci zebūr

yeŋderine qorāh oğullarına

(1) geyik akarsucağızlarınca özlür şöyle cānım ardınca arzulur yā teŋri (2) cānım Allah içün şuşadı (ya'nī) diri Allah içün kaçan geleyim ki teŋriniŋ huzūrunda görüneyim (3) baŋa gündüz ve gice gözyaşım aş oldu her gün baŋa teŋriniŋ qanda-dır denildiği zamānda (4) bunları hātırıma getürürüm ve kendime cānımı dokerim (diyü) çadıra ne zamān geçeyim anları (ne zamān) teŋriniŋ evine kıvanc ve şükrlük āvāzı ile teŋriniŋ evine harekete götürüyüm cemā'at ziyāde sevinür iken (5) ey cānım niçün alçaqlanursın ve içimde neye bulanırsın Allaha qatlan zīrā daŋı dīdārının halāşları (içün) aŋa şükür eyleyim (6) yā Allahım cānım içimde bulanur bundan ötürü yardım toprağından ve hermonlardan ve miş'ār tağdan seni hātırıma getüreyim (7) seniŋ şu selleriŋiŋ şadāsına lücce lücceye okur dükli tağların ve mevcleriŋ üstüme geçdiler (8) rabb anıŋ vāfir iyiligin gündizin buyura ve gice ile tesbīhi benimle ve du'ām hayātımın teŋrisine (ola) (9) benim himāyetcim Allaha diyeyim beni niçün unuttuŋ düşmanın zulmünden ötürü niçün ağlayup yürürüm (10) kılıç kemüklerimde olunca düşmanlarım beni rüsvāy ederler her gün baŋa seniŋ Allahıŋ qanda-dır dedikleri zamānda (11) ey cānım neye alçaqlanursın ve içimde niçün bulanırsın teŋriye qatlan zīrā daŋı aŋa şükür edeyim (ki) çehremiŋ selāmetleri ve benim Allahım(dır)

(43)

kırk üçüncü zebūr

(1) baŋa hüķüm eyle yā Allah ve qaziyemi fayşal eyle bir merhametsiz ümmetden ve gadīr ve 'adāletsiz adamdan beni halāş it (2) zīrā sen benim kuvvetliğimin teŋrisi(sin) beni neye terk eylediŋ düşmanımın zulmünden ötürü niçün ağlayup yürüyorum (3) seniŋ nūrını ve gerçekliğini gönder anlar beni kulavuzlasunlar seniŋ kudüs tağına ve çadırlarına beni getürsünler (4) şöyle teŋriniŋ mezmahına varayım Allaha ki anda cemī'e şāzlığım var ve tanbur ile saŋa şükür ideyim yā teŋri benim teŋrim (5) ey cānım neye alçaqlanursın ve içimde niçün bulanırsın Allaha qatlan zīrā aŋa daŋı şükür ideyim ki çehremiŋ halāşları ve benim Allahımdır

kırk dördüncü zebûr

yenderiñe koraş oğulları için

(1) kulaklarımız ile işitdik yâ Allah atalarımız bize diyiverdiler günlerinde işledigin
 ‘ameli kadîm günlerde (2) senden ötürü ile tayfaları çıkardın ve anları diktin halkları giydirdin
 ve anları arttırdın (3) zîrâ kendülerin kılıcı ile yeri tutmadılar hem anların kolu anları kurtarmadı
 ammâ sağ elin ve kolun ve dîdârinin aydınlığı zîrâ anlardan râzî oldu (4) sen benim pâdişâhım-
 sın yâ Allah ya’kûb (içün) halâşları sen buyurur iken (5) seninle düşmanlarımıza ururuz
 (karşımıza) tûranları seninle başavuz (6) zîrâ yayıma i’timâd etmim hem kılıcım beni kurtarmaz
 (7) çünkü düşmanlarımızdan bizi kurtardın ve bize buğz etdiklerini utandırdın (8) imdi bütün
 gün teğride ve adını dâyimâ medh idevüz sela (9) ammâ (bizi) bıraktın ve bizi utandırdın ve
 çerilerimiz ile çıkmazsın (10) düşmandan bizi giri döndürürsün ve bize buğz idenler kendilerine
 talarlar idi (11) bizi koyunlar gibi yiyecek için virürsün ve bizi tayfalar içinde tağıtdın (12)
 halkını faydasız şatursın ve kıymetlerin arttırmadın (13) komşularımıza bizi bir rüsvâyılık
 idersin bir istihzâ ve masharalık çevre yanımızda olanlara da (14) tayfalar arasında bizi bir
 meşel idersin halklar arasında başın bir silkmesi (de) (15) utanmaklığım her gün öñümde-dir
 ve yüzümün hâyası beni kapadı (16) rüsvây idenin ve ad çekenin âvâzından düşmanın ve
 intikâmın alanın yüzünden (17) bu hepsi üstümüze geldi biz seni dahı unutmadık hem ‘ahdinde
 yalan yere işlemedik (18) gönlümüz gerü dönmedi hem ayaklarımız yolundan şapmadı (19)
 egerçi ejderlerin yerinde bizi alçakladın ve ölümün gölgesi ile bizi örttün (20) eger bizim
 Allahımızın adını unutmuş isek yâhud bir ayrı Allaha ellerimizi açmış isek (21) Allah bunu teftiş
 etmeye mi zîrâ gönlün sırlarını bilür (22) belî bütün gün senin hâtırın için öldürüldük zebh
 koyunları gibi kıymete tutulduk (23) kalk neye uyursun yâ rabb uyan sen ırak olma dâyimâ (24)
 yüzünü niçün gizlürsün muşibetimizi ve zulmümüzü öndür iken (24) zîrâ cânımız toprağa dek
 indirildi ve karnımız yere yapışur (25) bizim yardımımıza torı gel ve vâfir iyüliginin hâtırın için
 bizi halâş it

(45)⁴⁹

kırk beşinci zebûr

yenderiñe susanlar üzerinde düşüriş qorâh oğullarına sevgülerin bir tesbîhi

(1) göñlim hüsni maşdar eyle taşra kaynar işlerimi pâdişāha ʿarz iderim dilim yarar yazıcının kalemidir (2) insān oğullarından gāyetde güzellendiñ dudaklarına niʿmet kıldı anın içün rabb seni bereketledi dāyimā (3) kılıcın iyiliğın üstüne kuşanın ey bahādır mecidiñ ve (ile) (4) ve celāletini rāset getür gerçekliğin şüreti ve ʿadāletin mülāyımlığı üstüne rakib eyle zīrā sağ elin saña korkulu nesneleri ögrede (5) senin okların çalındılar pâdişāhın düşmanlarının göñline gireler (imdi) halklar senin altına düşeler (6) senin tahtının yā teñri dehirlerine degin (dir) senin memleketiñin (7) sen doğruluğı sevdiñ ve yarmazlığa eylediñ imdi teñri senin teñrin şāzlığın ile saña yağıldı ortaklarından artuk (8) senin cemīʿ libāsların mür ve şabır ve selihâlardır fil dışından sarāylardan ki anlardan seni sevindirdiler (9) senin riʿāyetlü ʿavratların arasında pâdişāhların kızları (var) sağında meleke durmaqlığı var altındadır (10) ey kız işit ve teʿemmül eyle ve yaʿnī māyil it dañı kendü halkını ve babanın (11) şöyle pâdişāh hüsniñe göñli virdi çünkü ol senin rabbiñdir sen dañı ana secde eyle (12) kızı dañı bir bahşış ile halkın mālulları senin himāyetiñe istidā iderler (13) pâdişāh kızı içerde cemīʿ ʿazīzdir gice ki sürme işlenmiş altundan-dur (14) öñüne işlü libāslar ile pâdişāha ihzār oluna ardındaki kızlar anın yoldaşları saña getüreler (15) sevinmelik ve şāzlıklar ile getüreler pâdişāhın sarāyına gireler (16) babalarının yerine oğulların olalar bütün yirde anları emīrler (17) cemīʿ cemillere degin adını hātıra getürdim anın içün ümmetler saña şükür ideler dehirlerin dehirlerine degin

(46)

kırk altıncı zebûr

yenderiñe qorâh oğulları için tesbîh sırları üzerinde

(1) Allah melcemiz ve kuvvetimiz (dir) darlıkta bir hāzır yardımcı bulundu (2) bu sebepten korkmazız egerçi yer bozulur ve taşlar denizler ortasına düşerler (3) (egerçi) şuları çağlayup bulanurlar ve taşlar ditrürler sela (4) ırmak (ise) anın çayları teñrinin şehrin sevindire (yaʿnī) haqq teʿālānın otlaqlarının maqdisini (5) teñri içinde-dir kıyımdanmaz teñri aña yardım eyleye tñn yeri ağardıkdā (6) tayfalar şamata eylediler memleketler kıyımdandılar āvāzın virdi yer çözüldi (7) çerilerin rabbi bilemizçe-dir yaʿkūbuñ teñrisi melcemiz (dir) sela (8) geliñ rabbın ʿamellerin görüñ (yaʿnī) yerde etdiği harābetleri (9) yerin sınırına degin cenkleri diñdirür yayı

⁴⁹ Bu bölümde 2 numarası yoktur.

avadur senjü paralara kesür ve ʿurbâyı âteşe yandırur **(10)** tevâzû eyleñ ve biliñ ki ben teñri(yim) tayfalar arasında yüceleneyim yine yüceleneyim **(11)** çerilerin rabbi bizimle(dir) yaʿkubun teñrisi melcemiz(dir) sela

(47)

kırk yedinci zebûr

yenderiñe tesbîh beni korâh için

(1) cümle halklar el kaçın kıvanç âvâzı ile teñriye ziyâde şunun **(2)** çünkü rabb hakk teʿâlâ korkulu(dur) cümle yer üzere ulu pâdişâhdır **(3)** ol halkları altımıza getüre ve tayfaları ayaklarımız altına da **(4)** ve vârislerimizi bize ihtiyâr eyleye yaʿkubun fazlı ki anı sevdi **(5)** Allah şâzlık ile yukarıya çıkdı rabb şur çalması ile **(6)** Allaha tesbîh eyleñ zebûr söyleñ pâdişâhımıza tesbîh eyleñ zebûr söyleñ **(7)** zîrâ cemîʿ yerin pâdişâhı odur anlamağıla (ana) zebûr söyleñ **(8)** Allah tayfalar üzerine pâdişâhlık sürür Allah anın kudüs tahtında oturur **(9)** halkların beyleri bile dirildiler ibrahimin teñrisinin halkı çünkü yerin kalkınları teñrininkidir ol gâyetle yücelendi

(48)

kırk sekizinci zebûr

tesbîh yâ zebûr korâhın oğulları için

(1) rabb ʿazîm gâyetle memdûhdur bizim teñrimizin şehrinde anın maḥdûs tağında **(2)** güzel yaylıkda bütün yerin

hı 7

şâdlığı sihyun tağı, şimâl taraflarında ulu pâdişâhın şehri (var) **(3)** teñri sarâylarında melce için maʿlûm oldu **(4)** zîrâ işte pâdişâhlar bile geldiler yine böyle geçdiler **(5)** anlar gördiler böyle taʿaccüb itdiler korkutulup ʿacele eylediler **(6)** orada anlara ditreme yapışdı (ve) ağrı müvellid (ʿavrat) gibi **(7)** gün toğusu yeli ile tārşış kemlerin avadursın **(8)** niçe ki işitdi ise şöyle çerilerin rabbinin şehrinde gördün bizim teñrimizin şehrinde teñri dünyâyâ degin anı şâbit eyleye sela **(9)** câmiʿin içinde yâ Allah merḥametiñi fikir eylediñ **(10)** senin adına göre yâ Allah yerin sınırına degin ögüşün şöyle(dir) sağ elin toğruluk(dan) tolu(dır) **(11)** sihyun tağı ferâhlansun yehüdânın kızları şâzlıktan sıçrasunlar senin hükümlerin için **(12)** sihyunı kuşadıñ ve anı çevreye alın kulelerin ihşâ eyleñ **(13)** göñliñizi tabyasına koyın sarâylarını bir bir fikir

eylen ki āhır nesle diyiveresiz **(14)** çünkü bu Allah bizim Allahımız(dır) dehirlerin dehirlerine
degin ol ölüme degin bizim kulavızumuz ola

(49)

kırk dokuzuncu zebūr

yenderiğe bir zebūr qorāhın oğulları için

(1) dükli halklar bunu işidin dünyānın cümle sākin olanları kulak virin **(2)** hem alçakların
oğulları ve büyüklerin oğulları yine böyle zengini ve fakir **(3)** ağızım hikmet meselelerini
söyleye ve gönlümün düşünmesi baş nesneleri ile **(4)** kulağımı mesele māyıl ideyim gizli
sözimi tanbur üstünde ʿarz eyleyeyim **(5)** kemlik günlerinde niçün korkaydım beni bağdamağa
kasd idenlerin ʿadāletsizliği beni kuşatdığı zamānda **(6)** kendü mālına ʿitimād idenler ve
zenginliğinin çokluğunda öğrenenler(den) **(7)** bir kişi karındaşın ne vecihle ise kurtarmaz tenriye
kendü fedāsın viremez **(8)** zīrā anların cānının fedāsı bahālu-dır ve ol ki dāyimā vazgeçür dağı
pādişāh **(9)** çürüklüğü görmez ebedü'l-ābād egerçi (anı) görür **(10)** ʿakıllular delü ve ʿakılsız ile
berāber ölürler yoğ olurlar ve kendülerin mālını garıblara korlar **(11)** anların iç fikri (budur ki)
evleri her zamāne degin(dir) otaqları ceyilden ceyile degin yerleri kendülerin adlarınca tesmiye
iderler **(12)** zīrā vakit ki adam ʿizzetinde-dir eglenmez hīç nesneye zāyil olan tavarlar gibi(dir)
(13) işbu anların yolu anların deliligi(dir) lākin evlādı anların mes'elelerinden rāzı olurlar sela
(14) koyun sürisi gibi görünmez ta'yin oldılar ölüm anları güde ve şabāhda toğrular halklarına
beylik süre ve gövdesi çürür mezār anlara turağ(dır) **(15)** ammā Allah cānımı görünmez
dunyānın kuvvetinden kurtara zīrā beni kabul eyleye sela **(16)** (sen) korkma kaçan bir kişi
zengin olursa kaçan evinin mecdi çoğalırsa **(17)** gerçek öldüğü vakitte bile hīç nesne iletmez
mecdi ardınca inmez **(18)** çünkü yaşadıkda cānın bereketledi ve kendüye iyilik itdiğin için seni
medh eyleye **(19)** atalarının ceyiline vara cemī ʿ dāyimlığa degin nūr görmezler **(20)** adam
kerāmetde iken anlamaz hīç nesneye zāyil olan tavarlar gibi(dir)

(50)

ellinci zebūr

āşāfın bir zebūrı

(1) kudretlü tenri rabb sevildi ve yeri çağırtdı gün toğusundan batısına degin **(2)**
güzelliğin tamamlığı sihyundan Allah şu'e eyledi **(3)** bizim Allahımız keliye ve sākit olmaz od
öğünde sonra ve çevre yanında pek fırtınalı ola **(4)** ol yukarudan göklere çağırda ve yere ki
halkına hüküm idem **(5)** kuddislerim başa dirilin şunlar ki benim ile qurbān üstüne ʿahdi

kesdiler (6) ve gökler toğruluğuğ beyān eyleyeler zīrā Allah kendüsi hākim-dir sela (7) dinlen ey ümmetim ve söyleyeyim ey isrāyīl ve karşıña şehādet ideyim ben Allah seniñ Allahıñ(ım) (8) seniñ kurbānlarıñdan (ötürü) saña ʿitāb eylemim yā seniñ yanmış kurbānlarıñ anlar dāyimā öñümde-dir (9) seniñ eviñden dana(ya) ağıllarıñdan tekeler almim (10) zīrā ormanda-ki her hayvān benimdir öküz tağları üstünde-ki behimeler (benimdir) (11) tağlarda-ki her kuşı bildim ve řahrā cānuvārı yanımda-dir (12) eger aç olsaydım saña divirmeye idim zīrā dünyā ve anıñ toluluğı benimdir (13) bođalarıñ etin yiyim mi yā tekelerin şanın içeyim (mi) (14) teñriye şükürlüği kurbān it ve hāķķ teʿālāya nezirlerini edā eyle (15) o tarlık gününde baña duʿā eyle seni kırtarayım ve beni ululayasın (16) ammā münāfika teñri der ki ne (degür) saña buyruķlarımı diyivermek için ve ʿahdimi ađzıñ içine (neye) alursın (17) çünkü taʿlīme buğz idersen ve sözlerimi ardıñca bırakursın (18) eger uğrı görse idiñ anış anıñla öğretidiñ ve zinā idiciler ile pāyıñ oldu (19) ađzıñ yaramazlığa vāfir oldu ve diliñ hilebāzlıđı düzedür (20) sen oturup řarındařuña karşı söylersin seniñ anañıñ oğlına karşı rüsvāylık dökersin (21) bunları eylediñ ve ebsem oldum kıyas eylediñ ki ben evvelim kendüñ gibi kimse-dir saña ʿitāb ideyim gözlerin öñüne düşmanıñ olayım (22) şimdi Allahı unudanlar bunu teemmül eyleñ ki sizi paraları yırtmayım ve (anda) kırtarıcı (olmaya) (23) şükürlüği kurbān iden beni ululuyor ve yoldın tertīb idene teñriñiñ hālāřın göstereyim

(51)

elli birinci zebūr

**yenderiñe dāvuduñ bir zebūrı nebī nāsān aña geldiginde bes řebʿayā girdiginden
şonra**

(1) seniñ vāfir iyüligin üzere yā Allah baña merħamet eyle seniñ merħametleriñiñ çokluğuna göre tecāvüzlerimi maħv it (2) benim ʿadāletsizligimden beni tamām yu ve günāhımdan beni pāk eyle (3) zīrā tecāvüzlerimi iʿtiraf iderim ve günāhım dāyimā öñümde(dir) (4) saña ancak saña karşı günāh eyledim ve yaramazlığı seniñ öñüñde işledim ki söylediginde mebrūr olasın ve hüküm etdiginde sāfī olasın (5) işte ʿadāletsizlikde rahme düşdüm ve anam günāhda baña hāmile oldu (6) işte iç hişşede gerçekliği istürsin ve gizlü (hişşede) baña hikmeti bildirirsin (7) zevfā ile beni temizle ve pāk olayım beni yu ve şardan dāhı ak olayım (8) sen ferahı ve řādılıđı beni işitdir (ki) şındırduđuñ şonkler ferahlanular (9) yüziñi günāhlarımdan gizle ve dükli ʿadāletsizliklerimi maħv eyle (10) bir sāfī göñül içimde yarat yā Allah ve bir ʿādil rūh içimde yeñile (11) huzūruñdan beni bırakma ve kuddüs rūhuñu benden alma (12) hālāřıñıñ řādılıđın baña girivür ve seniñ kerīm rūhuñ ile beni dayandır (13) tecāvüz idicilere yolıñı

ögredeyim ve günāhkārlar saña tövbe ideler **(14)** kamlardan beni necāt eyle yā Allah hālāşımın
teşrisi ve dilim toğrulığını şunmakla ırlaya **(15)** dudaklarımı aç yā rabb ve ağzım şükürüñi
bildür **(16)** çünkü kurbānı istemiyorsun yoksa vireydim yanmış kurbāndan hāzlanmıyorsun **(17)**
teşrinin kurbānları bir nādim rūh)dur bir kāsāvetlū ve dökülmüş göñül yā Allah sen hōr
görmeyesin **(18)** senin rāzılıđında sihyuna iyilik ile yerūşalimin dīvārların binā it **(19)** ol zamān
toğrulugun kurbānlarından rāzı olasın yanmış kurbāndan ve bütün āteş zahıyyeden ol zamān
mezbāhın üstünde danalar ʿarz ideler

(52)

elli ikinci zebūr

yenderiñe dāvudın bir ʿilim namāz borı kaçan hādımlı

devāğ gelüp şāvile haber virüp aña didi ki dāvud

ahımlıñ evine geldi de

(1) ey kādır ādam niçün zulümlükde güvenürsin teşrinin tanıklığı dāyimā (bākī olur) **(2)**
dilin zulmi düşünür hīle (ile) işleyen keskin ustura gibidir **(3)** kemligi iyilikden artık sevdiñ ve
yalan (söylemegi) toğruluk söylemekden ziyāde (sevdiñ) sela **(4)** dükli helākligin sözlerin
sevdiñ ey hīle dili **(5)** şöyle Allah seni dāyimā seni dahı alup seni çadırından giydire ve
dirlik seni koparda sela **(6)** pes şiddıklar göreler ve korkalar ve andan ötürü geveleyeler (diyü)
(7) işte ol adam (ki) tenriyi ululuğın komadı ammā zenginliginin çokluğına iʿtimād idüp kendü
yaramazlığında kuvvetlendi **(8)** ammā ben teşrinin anda bir yemişlü zeytün ağacı gibi(yim)
teşrinin vāfir iyüligine dehirlerin dehirlerine degin iʿtimād tutayım **(9)** çünkü (bunu) işlediñ
dāyimā saña şükür ideyim ve senin adına katlanayım çünkü kuddislerin öñünde iyü(dir)

(53)

elli üçüncü zebūr

yenderiñe zaʿiflikler üzerinde dāvudın (bir zebūrı) öğretmek

içün

(1) delü göñlinde didi ki Allah yokdur azdılar mekrūh akılsızlık işlediler hayır iden
yokdur **(2)** Allah göklerden ādem oğulları üstine nazar eyledi anlayıcı yā teşrinin arayıcı var
mıdır (diyü) görmek için **(3)** cümlesi girü çekilüp bile çürüdüldiler hayır iden yokdur biri dahı
yok(dur) **(4)** ʿadāletsizlik işleyicilerin bilgisi yok mıdır (ki) etmegi yedikleri (gibi) halkımı
yiyorlar Allaha duʿā kılmadılar **(5)** anda bir korku korkdılar (kanda) korku yogıdı çünkü teşri

seni çepeçevre kaplanın kemiklerin ötebere saçdı (anları) rüsvây eylediğin çün Allah anları hõr gördi **(6)** yâ ki isrâîlînin halâşı şihyondan geleydi kaçan Allah kendü halkının esîrligin girü getirirse ya'kûb şâzlıktan şıçraya ve isrâîl ferhân ola

(54)

elli dördüncü zebûr

yeğderine iplü sâzlar üzerinde dâvuduñ bir (zebûrı) öğretmek

içün zıgılar gelüp şâvile didikleri vaqıtde dâvud bizimle

gizlenmez midür

(1) adınğın vesîlesi ile beni halâş it yâ Allah ve kuvvetinde baña hüküm eyle **(2)** du'âmı işit yâ Allah ağzımın sözlerine kulak tut **(3)** çünki garîbler üzerime kalkdılar ve heybetlü (kimseler) cânımı aradılar teñriyi qarşularında kıovmadılar sela **(4)** işte baña yardım iden Allah(dır) rabbi cânımı şaklayanlar ile bile(dir) **(5)** ol düşmanlarıma kimligi girü vire gerçekliğinde anları helâk eyle **(6)** gönül murâdı ile saña kıurbân ideyim adına itirâf ideyim yâ rabb çünki iyü(dir) **(7)** zîrâ ki dükli tarlıqdan beni necât eyledi ve gözüm düşmanlarım üstine nazar eyled

(55)

elli beşinci zebûr

yenderiñe iplü sâzlar üzerinde dâvuduñ (bir zebûrı) terbiye için

(1) du'âmı icâbet eyle yâ Allah niyâzımdan dahı gizlenme **(2)** beni gözle de isticâbet eyle sıkletim ile alçaklandım ve muzdarib oldum **(3)** düşmanın âvâzından ve münâfıkın zulmünün öñünden ki 'adâletsizlik üstüme birağurlar ve (nitekim) gâzabda baña kin tuturlar **(4)** göñlüm içimde işkence çekür ve ölümün kıorkuları üstüme düşdiler **(5)** kıorku ve ditreme üstümü geldiler ve ürkeklik beni örttdi **(6)** ve didim ki yâ güvercin kıanadı bende olaydı uçup gide idim ki râhatda olaydım **(7)** işte uzana idim çöllükde âvâre kıona idim sela **(8)** aşubi yelden ve kıasırğadan kıurtuluşımı idüreydim **(9)** dillerin bozup fark ile yâ rabb zîrâ şehirde zulüm ve çekiş gördüm **(10)** gündüz ve gice duvarları üstünde anı çevre alurlar ve zulüm ve zahmet içinde(dirler) **(11)** yaramazlık içinde(dir) hîle alçalmaqlık soқақlarından çekinmezler **(12)** gerçek ne düşman beni ta'n eyledi yohsa götüre idim ne baña kin kıutan ki üstüme kendüyi yücelettdi yohsa andan gizlene idim **(13)** ammâ sen bir adam kendüm ile berâber kıoyan hem râzem olmuşum **(14)** ki bile sırrımızdan ötürü söyleşmege sevindik çoklukda birle teñrinin

evine yürüdük **(15)** üstlerine hayâtlı görünmez dünyâya insünler zîrâ turacak yerlerinde (ve) içlerinde yaramazlık vardır **(16)** ammâ benden ötüri Allaha ve rabbe beni şaklaya **(17)** ahşam ve şabâh ve öyle halde teemmül idüp muzdarib olurum ve âvâzımı icâbet eyleye **(18)** karşıma (olan) cenkden cânımı selâmetde kırtarur iken çünkü benimle (olanlar) çok idi **(19)** Allah işte ve evvel

cim 8

zamânda oturan anları alçaklaya sela çünkü anlar değışmelere (kâbil) degiller ve Allahdan korkmazlar **(20)** anıñ barışıklık kişilerine karşı ellerini uzatdı kendü şartın bozdı **(21)** yağlanmış kelâmı yumuşak (dır) vakti ki göñlünde cenk (var) sözleri yağdan mülâyimler idi kaçan süri kılıçlar(dır) **(22)** seniñ düşünmeñi rabbiñ üstine bırak zîrâ seni besleye şıddıka tayanmağa koyuvirmeye dâyimâ **(23)** pes sen yâ Allah anları helâklık çukurına indiresin kanlarıñ ve hîleniñ adamları günleriniñ yarısın bitürmiyeler ammâ ben saña i'timâd ideyim

(56)

elli altıncı zebûr

yenderiğe göğercinler üzere ırak vilâyetde-kileriñ bölügi

dâvuduñ bir hikmetlü zebûrı filistîler gâşda anı tutdukları

vakitde

(1) baña merhamet eyle yâ Allah zîrâ insân beni sünûre idi ol her gün döğüşüp beni ayaklar **(2)** düşmanlarım her gün beni sünûreler idi zîrâ yükseklikden karşıma cenk idenler çok(dur) **(3)** vakti ki korkarım saña i'timâd ideyim **(4)** teñri ile kelimâtın medh ideyim Allaha i'timâd eyledim korkmayım et baña ekmek kâdir olan ne(dir) **(5)** bütün gün sözlerimi terslürler cemî fikirleri üstüme zarar içün **(6)** dirlürler kirlenürler ökçelerimi gözedürler zîrâ cânımı pek isterler **(7)** °adâletsizlik içün anlara kırtuluş (olur mı) gâzabda halkları indir yâ Allah **(8)** benim şalınmaıklıklarımı şalarsın (göz) yaşlarımı tulumuğa koy seniñ kitâbıñda **(9)** çağırduğım zamânda ol sâ°at düşmanlarım giri döneler bunu bildim zîrâ baña teñri (sensin) **(10)** Allah ile kelimâti ögeyim rabb ile kelâmı ögeyim **(11)** Allaha i'timâd eyledim korkmayım °adem baña etmek kâdir olan ne(dir) **(12)** üstümde-dir yâ Allah saña şükürler redd ideyim **(13)** zîrâ cânımı ölmeden necât eylediñ belki ayaklarımı (dağı) düşmandan ki dirileriñ aydınlığında teñri önünce yürüm

(57)

elli yedinci zebūr

yenderiğe eliñden virme dāvuduñ bir hikmetlü zebūrı mağaratda

şāvilden kaçduğı vaķıtde

(1) baña merhāmet eyle yā Allah baña merhāmet eyle zīrā ki cānım saña iʿtimād eyledi (işbu) muşibetler geçmeyince yalnız gölgesinde ʿitikād tutayım (2) haķķ teʿālā tenriye çağırayım benim içün (her şey') bitürin Allaha (3) göklerden gönderüp beni kurtara anlarıñ rüsvāylığından ki beni süñüreler idi sela Allah kendü mülāyimliğin ve haķıķatın göndere (4) cānım arslanlarıñ içinde-dir ben (ben ile) yananlarıñ (içinde) yaturam (yaʿnī) ādem ki dişleri señüler ve oklar ve dilleri süri kılıçdır (5) sen gökler üzerine yüce ol yā Allah mecdiñi cümle yer (yücelt) (6) ayaklarıñ içün duzak kurdılar cānım egildi öñüme çukur kazdılar ve (kendüleri) içine şokdılar sela (7) göñlüm hāzırlandı yā Allah göñlüm hāzırlandı ırlayup şükür ideyim (8) mecdim uyanu gel nākır ve tanbūr uyanıñ (bende) çin şabāh kalkayım (9) halklarda yā rabb saña şükür eyleyim tayfalarda saña zebūr söylim (10) zīrā merhametiñ büyük(dür) göklere degin ve haķıķatıñ bulutlara degin (11) sen gökler üzerine yüce ol yā Allah mecdiñi cemīʿ yer üzerine yücelt

(58)

elli sekizinci zebūr

yenderiğe zāyīʿ eyleme dāvuduñ bir hikmetlü zebūrı

(1) laṭifesiz misiz yā bölük ʿadālet (haķķında) söyledigiñiz zamānda toğruluğıyla hüküm eder misiz ey ādemoğulları (2) yok ammā göñülde yaramazlıklar ile işlürsüz yerde elleriñiziñ zulmin düzedürsüz (3) şerlüler rahimden münkesirü-l-hātır kaldılar mevlüdden yanlışı ıderler kizbī söylür iken (4) anlarıñ ağısı yılanıñ ağısına benzer sağır yılan gibiler ki kulağıñ tıkar (5) ki havvālarıñ āvāzın dinlemeye sāhiriñ maʿrifetlü sihirlerin (6) ağızlarında dişlerin şındır yā Allah arslan yavrularınıñ azu dişlerin şındır yā rabb (7) dāyimā akan şular gibi arıyalar karşılarına okların kıranca avadılmış (gibi) olsunlar (8) sümükli böcek gibi anları eridesin ʿavratıñ oğlan düşürmesi gibi güneşi görmemiş iken (9) siziñ kazanlarıñız dikenleri oluşmazdan evvel böyle diri (ve) gażab üslub üzere (nitekim) kaşırğa ile anları gidere (10) şıddıķ intikāmı gördiginde şāzlık eyleye münāfıķıñ kıanında ayaklarıñ yuya (10) şöyle ki diye ki gercek şıddıķ içün ʿarz (var) şahih diye hükmeden iden teñri (vardur)

(59)

elli tokuzuncu zebūr

yenderiŋe zāyi° eyleme dāvuduŋ bir hikmetlü zebūri şāvil

gönderdiginde ve anı öldürmeye evi beklediler

(1) düşmanlarımdan beni kurtar yā Allahım karşıma kalķanlardan beni yukarı kaldır (2) zulüm işleyicilerden beni kurtar ve kanlu adamlardan beni şaklayuvir (3) zīrā işte cānıma kaşd iderler dirildiler ne tecāvüzluğum için ne günāhım (içün) yā rabb (4) suçsuz(um lākin) şüküredüp yaraķlanurlar uyan baņa rast gelmek için ve görüyor (5) zīrā sen yā rabb çerilerin teŋrisi isrāyīlīŋ teŋrisi(sin) uyan ki cümle tayfalara ziyāret idesin şerīr tecāvüz idicilerin birisine merħamet eyleme sela (6) aħşamda dönürler ve köpek gibi uluyup şehri tolaşurlar (7) işte ağızları ile şaygılular dudaklarında kılıçlar (var) zīrā işden kimdir (dirler) (8) ammā sen yā rabb anlara maşhara idesin dükli tayfaları istihzāya tutasın (9) yā yararlığım seni bekliyorum gerçek teŋri himāyetim ve merħametimin teŋrisi-dir (10) Allah beni onar da düşmanlarım üstine beni nazar etdire (11) anları öldürme ki halkım unutmayalar kuvvetin den anları ve yā rabb bizim kalķanımız anları aşığa koy (12) onların ağızının günāhı (içün) ve dudaklarının sözi (içün) hem kendü mağrūrluğında ve hilaf yere and için ve yalan sözleri için diviriş (olsunlar) (13) gāzabda telef eyle anları zāyi° it ki olmayalar ve bilsünler ki Allah ya°ķūbda beylik sürür tā yerin sınırlarına degin sela (14) pes aħşamda döneler ve köpek gibi uluyalar ve şehri tolaşalar (15) anlar yiyecek için āvāre gezeler ve eger duyulmazlarsa mırıldarlar da (16) ammā kuvvetin den yaņa ırlayım ve vāfir eyüligini va°az ideyim zīrā ki baņa himāyet olduŋ ve tarlığım güninde melcā (olduŋ) (17) yā kuvvetim saņa zebūr okayım zīrā teŋri benim himāyetim (benim) merħametimin teŋrisi(dir)

(60)

altmışıncı zebūr

yenderiğe susan üzere tanıklıklar dāvuduñ bir hikmetlü zebūrı

öğretmek için ol arām nāhārim ile ve arām şobāh ile

dögüşdiginde vaḳti ki yāvab döndi de eduma (urup)

toz vādisinde on iki biñ (kişi) öldürdi

(1) yā Allah bizi terk eylediñ bizi kırdıñ ğazablu olduñ yā bize geri gel (2) sen yeri ditretدیñ anı şındırdıñ şanıklıkların şağalt zīrā deprenür (3) halkıña ağır (nesneleri) gösterدیñ ıztırāb şarābın bize içürدیñ (4) (lākin şimdi) senden korḳanlara bir ʿalāmet virdiñ ki ḥaḳīḳat öniñce yayıla sela (5) ki seniñ mescubuñ necāt ola şağın ile ḥalāş it ve beni icābet eyle (6) Allah taḳdīsinde söyledi feraḥlanayım şaḥımı bulayım ve sukkosuñ vādisini ölçeyim (7) ḥilʿad benimdir menasse benimdir efrāyim daḥı başımıñ yararlığı(dır) şerīʿat vericiyim yehūdā(dır) (8) bu debem mevābdır idüm üzere papucumu bırağayım filistī benim için şāzlık eyle (9) berklik şehrine beni kim götüre eduma degin beni kim götüre (10) sen ilmez misin yā Allah (ki) bizi bıraḳdı idiñ ve yā Allah çerilerimiz ile çıkmız mısın (11) tarlıḳdan bize yardım vir zīrā insānıñ ḥalāşı baṭıldır (12) teñri ile yararlık gösterevüz zīrā ol ki düşmanlarımızı başacaḳdır

(61)

altmış birinci zebūr

yenderiğe iplü sāz üzerinde dāvuduñ (bir zebūrı)

(1) feryādımı işit yā Allah duʿāmı istimāʿ eyle (2) yeriñ sınırından saña çağırayım göñlüm ḳasāvetlendiḳde benden büyük olan ḳayaya beni ilet (3) zīrā baña melce olduñ bir berk ḳalle düşmanıñ öñünden (4) çadırıñda dāyimā sākin olayım ḳanadlarıñıñ gizlü yerinde iʿtikād tutayım sela (5) çünkü sen yā Allah nezirlerimi işitdiñ adın dan korḳanlarıñ vārişlığını (baña) virdiñ (6) pādişāhıñ günlerin çoğaldasın (ve) yılların (nitekim) ceyilden ceyile (7) Allahıñ ḥuzūrında dāyimā sākin ola yā raḥīmlik ve ḥaḳīḳat ḥāzır eyle (ki) anı şaḳlayalar (8) şöyle adın a dāyimā şükür ideyim her gün nezirlerimi ödemek için

(62)

altmış ikinci zebūr

yenderiñe yedüŝon içün dāvuduñ bir zebūrı

(1) cānım yalnız teñride dinclenür ħalāŝım andan (gelür) (2) ancak kuvvetliğüm ve ħalāŝım oldur ħimāyetim(dir) artuķ kıımıldanmayım (3) ne zamāne dek adama karşı ziyānı peydā idesiniz öldürülesiz cümleñiz bir egilmiş dīvār ve itivirilmiş ħāyať gibi (olasız) (4) ancak ögütleşürler anıñ fazlından (an) itivirmek içün yalan sözden rāzı olurlar ağızları ile ħayır duʿā iderler ammā içlerinde laʿnet iderler sela (5) ey cānım yalnız Allaha katlan çünkü ümīdim onandır (6) ol yalnız teñrim ve ħalāŝım(dir) ħimāyetim(dir) ne şalınayım (7) ħalāŝım ve mecdim teñriniñ yanında(dırlar) yararlığımıñ kuvveti (ve) ümīdim teñride(dir) (8) ey kavim her zamānda aña ümīdi oluñ göñliñizi öñinde döğünüñ Allah bize ħimāyet-dir sela (9) ādem oğulları besyār batıllıķdır büyükleriñ oğulları kızb(dir) terāzüde çıķmağā anlar bil-küllīye buĥārdan ħāzırdır (10) setime iʿtimād eylemeñ aķına havalanmañ eger baylık artursa göñlüñüzi aña koymañ (11) Allah bir kerre söyledi iki kerre bunu işitdim ki yararlıķ teñriniñdir (12) merĥamet daĥı seniñdir yā rabb zīrā sen her insāna kendü işine göre girü virürsün

(63)

altmış üçünci zebūr

dāvuduñ bir zebūrı yahūdiyyet çöllüginde olduğı zamānda

(1) yā teñri benim Allahım çin şabāĥ seni arayım cānım saña şuşadı atam saña göñül virdi kuru ve yorgun şusuz yerde (2) seniñ kuvvetiñi ve mecdiñi görmeye şöyle ki maķdisde seni gördüm (3) şahīĥ vāfir iyüligiñ dirlikden eyü dudaķları saña şükür eyleyeler (4) yine böyle yaşadığımda seni ululayım adında ellerimi kaldırayım (5) nitekim eliñ ve semizlik (ile) cānım duyulacaķdır ve medĥ dudaķları ile ağızım saña şükür eyleye (6) eger döşegim üstünde seni ĥatırıma getürsem (gice) nöbetlerinde ĥaķķında düşüneyim (7) zīrā baña yardım olduñ imdi kanadlarıñıñ gölgesinde ferāĥlanayım (8) cānım takayyüd üzere ardıñca gider sağı elin beni dayandıra (9) ammā cānımı helāķlik içün taleb idenler yeriñ aşığa taraflarına ineler (10) kılıcıñ yüzi ile anı dilkileriñ ħişşesi olalar (11) ammā pādişāĥ Allah da ferāĥlana her anıñ ile and için önüne zīrā yalan söyleyenleriñ ağızı tıķalana

(64)

altmış dördüncü zebûr

yenderiñe dâvudun bir zebûrî

(1) duâmda âvâzımı işit yâ Allah düşmanın ürkekligidin hayâtımı şaķla (2) şerlülerin gizlû meşveretinden beni gizle

dal 9

‘adâletsizliğin işleyicilerin ğalabalığından (3) ki dillerin kılıç gibi sivriltdiler okların kurdılar (ya‘nî bir) acı söz (4) (ki) suçsuza gizlûce ok atalar ansızın anı oklayalar ve korkmazlar (5) kendülerin kuvvetlendirürler yaman kelâmı diyüvirirler vakta ki tuzakları gizlûce kururlar kim görür dirler (6) ‘adâletsizlikleri teftişlürler mukayyed teftişlûğı bitirürler her birisinin iç (fikri) hem göñli derindir (7) ammâ Allah anlara bir ok atsa gerek apañsız anların yaraları ola (8) şöyle kendü dilin kendülerin üstine düşüreler cümle anları görenler kaçalar (9) ve hep adamlar korkalar ve Allahın ‘amelin beyân ideler zîrâ anın işi (dür diyü) anlayalar (10) şiddik rabbde ferahlanup aña ‘itikâd tuta ve cümle toĝru göñüllüler öĝüneler

(65)

altmış beşinci zebûr

yenderine dâvudun bir zebûr yâ tesbîhi

(1) medh seniñ için sihyunda dinçlenür yâ Allah ve saña nezir edâ oluna (2) yâ duâ işiten cemî‘ beşer saña geleler (3) ‘adâletsiz ‘ameller qarşuma ğâlib oldılar sen (ise) tecâvüzlerimizden (ötürî) anları tekfîr eylesin (4) mübârek (ol ki anı) ihtiyârlayup saña yaklaştırasın havlularında sâkin ola (biz) eviñin iyülüĝi ile doyulayavuz (ya‘nî) maķaddes câmi‘in (ile) (5) (sen) ‘ibâdete lâyıķ (sın) yâ ħalâşımızñ tenrisi toĝrulukda bize cevâb viresin yeriñ cümle sınırlarının ve deniz üstinde ırak olanların i‘tikâdı (6) ki kendü kuvvetinden tayfaları bıraktın yararlık ile kuşanmış (iken) (7) ki denizlerin şâdasın dalgalarının mütemevvicin hem ħalkların şusturursun (8) sınırların sâkinleri ‘alâmetlerinden korkarlar şabâhın ve aḥşamın çıkışların ferahlandursın (9) yeri gözedüp anı şavurursun tenriñin şudan taşmış çayı (ile) anı ĝâyetde yemişlendüresin anların yığınlarını ħâzır idersin zîrâ anı şöyle düzersin (10) anın ülkeleri üstine ışlayıcı yağmur inür yüzinden (ötürü) anı yağmurlar ile yumuşadursın tebrîk idersin (11) iyiligün ile yılı taçlursın bineklerin semizliĝi (12) çöllüğün otlakları (üstine) tamlurlar ve depolar şâzlık ile kuşandılar (13) otlaklar koyunlar (ile) kendi daḥı buĝday (ile) örtüldiler şâzlık ederler de ırlayolar

(66)

altmış altıncı zebûr

yenderiğe bir tesbîh yâ zebûr

(1) cemî° yer Allah da ziyâd sevin (2) adının mecdin tesbîh eyley medhînin mecdin (aşa) virin (3) anın işlerin ne korkuludur Allaha deyin senin yararlığının ululuğundan düşmanların saña tevâzu° ideler (4) cemî° yerin (sâkinleri) secde ideler saña zebûr okalar adını tesbîh ideler (5) gelin ve tehrinin işlerin görün korkuludur işlemesi insân oğulları için (6) denizi kuruya döndirdi ırmağı yaya geçdiler orada anda şâd olduk (7) kendü kudretinden dâyimâ beylik sürür gözleri tayfalara bakarlar °aşiler kendülerin yüceltemesünler sela (8) ey halklar Allahımızı mübârek eyley medhînin âvâzın işitdirin (9) ki cânımızı dirlige ta°yîn ider ve ayağımızı şalınmağa komıyor (10) çünkü yâ Allah bizi şınadın kümiş mücerreb olduğu gibi bizi yokladın (11) bizi ağ içine getürdin billerimiz üstine derd kodın (12) adımları başımıza bindirdin âteşden ve şudan geçdik ammâ râhat (yirine) bizi getürdin (13) yanmış kurbânlar ile eviğe gireyim nezirlerimi saña edâ ideyim (14) ki anları dudaklarım kelâm eylediler ve ağzım söyledi vahti ki tarlıkda idim (15) semirmişlerin zebhlerin saña °arz ideyim koçların dutını ile ile öküzler hem tekeleri °arz ideyim sela (16) cemî° Allahdan korkanlar gelin ve işidin ve cânım için işledigin beyân ideyim (17) ağzım (ile) ana feryâd eyledim ve dilimin vesîlesi ile ululandı (18) eger gönlümde °adâletsizlige iltifât etse idim rabb (beni) işitmeye idi (19) hakîkatde Allah beni işit du°amın âvâzın kayırdı (20) Allah mübârek (olsun) ki ne namâzımı döndürdi ne iyüligin benden (yassak eyledi)

(67)

altmış yedinci zebûr

yenderiğe iplü sâzlar üzerinde zebûr yâ tesbîh

(1) Allah bize merhamet idüp bizi tebrîk eylesün ve dîdârın üstümüze aydınlık etsün sela (2) ki yolun yer üstünde ma°lûm ola hâlâşın cümle ümmetler içinde (de) (3) halklar saña şükür etsünler yâ Allah cemî° halklar saña şükür etsünler (4) ümmetler şâzlu olup güvensünler zîrâ halklara togruluğıyla hüküm eylesin ve yerdeki ümmetleri sevindiresin sela (5) halklar saña şükür etsünler yâ Allah cemî° halklar saña şükür etsünler (6) yer anın arıtmaıklığın virdi Allah kendü tehrimiz bizi bereketleye (7) Allah bizi bereketleye ve cemî° yerin sınırlarının (sâkinleri) andan korkalar

altmış sekizinci zebûr

yenderiğe dâvudun bir zebûr yâ tesbîhi

(1) teŋri ƙalksun dūŝmanları taĝılsun daĥı ana buĝz idenler öŋünden ƙaçsunlar (2) dutun ƙovulduĝı gibi (anları) ƙov bal mumı âteŝiniŋ öŋinden eridigi gibi münâfıklar teŋriniŋ öŋinden helâk olalar (3) ammâ ŝiddikler ŝâd olup teŋriniŋ ĥuzûrında ŝâzlıƙdan sıçrayalar hem ĝâyetle ŝâd olalar (4) teŋriye tesbîh eylen adına zebûr okun çöllüklerden rekp idene yolu ĥâzır eylen adı yehûdâ(dır) anıŋ içün öŋinde ŝâzlıƙdan sıçradı (5) öksüzün atası ve dul ʿavratın ĥâkimi Allahdur anıŋ muƙaddes mekânında (6) Allah yalnızları evde oturdur baĝlanmıŝları çıkarur belli ʿâşileri ki ƙuru yerde sâkin oldılar (7) ĥalkın öŋinden ƙıƙduĝunda yâ Allah çöllükden yürüdöĝün zamân sela (8) teŋriniŋ ĥuzûrunda yer belli sinâ kendü ditredi gökler daĥı damladılar isrâylîniŋ teŋrisi Allahın ĥuzûrunda (9) mirâşın (üstine) bir cömerd yağmur gönderdiŋ yâ Allah yorulduĝunda anı taŝdîk eylediŋ (10) yiyecegiŋden (ötirü) ortasında tûrdılar iyüligiŋde yâ Allah faƙîrler içün ĥâzır eylediŋ (11) rabb kelâmı virdi (anı) ŝalıvirenler çeri ʿazim (idi) (12) ʿaskerleriŋ pâdiŝâhları ƙaçdılar firâr eylediler ve o da tûrân doyumlıĝı ulaŝtırdı (13) egerçi siz ƙazanlar arasında yatmıŝsız gügercin gibi (olasız ki) ƙanadları gümüş ile örtölmiŝdür hem yünleri ŝarı altun ile (de) (14) her ŝey'e kâdir anıŋ içün pâdiŝâhları taĝıtduĝında ŝalmonda ƙar yağdı (15) teŋriniŋ taĝı baŝan taĝı gibi örkeçlü taĝı baŝan taĝı (gibi) (16) niçün arkur ve baƙarsız ey ƙanburluk taĝları bu taĝı Allah istedi anda sâkin olmaĝ içün belli rabb dâyimâ (anda) sâkin ola (17) teŋriniŋ ʿurbaları yigirmi binlik (belli) binleriŋ binleri(dir) Allah içlerinde(dir) sînâ muƙaddesde(dir) (18) sen yükseklige ƙıƙmıŝsın esirligi esir eylediŋ adamlar içün bahŝiŝleri aldıŋ belli daĥı ʿâsırlar içün (bunda) yaho teŋri sâkin olıyor (19) mübârek rabb bizim ĥalâŝımıziŋ teŋrisi ki her gün (ihsânları ile) bizi yükledür sela (20) ol ki bizim Allahımız (dan) ĥalâŝın teŋrisi (dir) ki ve rabb Allahın ƙıƙıŝları ölüm içün(dir) (21) gerçek teŋri dūŝmanlarıniŋ baŝın yaralaya hem anıŋ ƙıllu depesin ki kendü ĥatâlarında yûriyor (22) rabb didi ki baŝandan giri getüreyim deŋiziŋ derinliklerinden çevireyim (23) tâ ki ayaĝın dūŝmanlarıŋ ƙanına bulaŝa ve köpekleriŋ dili hemân aĝa (da) (24) seniŋ gidiŝleriŋi gördiler yâ Allah benim Allahımıŋ (ve) pâdiŝâhımıŋ gidiŝlerin muƙaddesde (25) ırlayıcılar öŋinde vardılar ardında nâƙır ƙalıcılar ortasında ƙızlar taĝlar ile (26) cemâʿatlerde teŋri mübârek iderler (yaʿnî) rabbi isrâylîniŋ çeŝmesinden (27) orada küçük bünyâmin anlarıŋ ĥâkimi yehûdânın beyleri anlarıŋ birici zablonun beyleri naftalimin beyleri (28) seniŋ yararlıĝına büyür yâ Allah bizim içün iŝlediĝini ƙuvvetlendir yâ Allah (29) seniŋ yeruŝalimde olan câmîʿin içün pâdiŝâhlar ŝaĝa baĝŝiŝ izhâr ideler (30) ƙamıŝlardaki cānavârı melâmet ile boĝalarıŋ direngi ile ĥalklarıŋ buzaĝıların gümüş paraların baŝar iken

şavaş isteyen halkları tağıt (31) haşmaniler mısırdan geleler kuş teñriye ellerin uzatmağa cān vire (32) yā yeriñ memleketleri teñriye ırlañ rabbe zebūr okuñ sela (33) evvel zamāndan göklerin gökleri üstinde rakep idene işte āvāzı ile bir güçlü āvāz gönderür (34) yararlığı teñriye mahşüş eylen yüceligi isrāyīl üzerinde(dir) ve kuvvetlığı bulutlarda (35) seniñ muḳaddesinden ḳorḳulu-sun yā Allah isrāyīliñ teñrisi ol ki halkına yararlık ve ḳudretler virür Allah mübārek olsun

(69)

altmış toḳuzuncı zebūr

yenderiñe susanlar üzerinde dāvuduñ (bir zebūri)

(1) beni ḥalāş eyle yā Allah zīrā şular cānıma degin girdiler (2) derin batağa batdım (ḳanda) turmak yokdur derin şular içine girdim ḳanda çaylar beni tufanladılar (3) çağırmağım la yoruldum boğazım ḳışıldı gözlerim eksildiler teñriye ümīdi olmağ la (4) sebepsizden baña buğz idenler başımıñ ḳıllarından ziyādelerdir nā-ḥaḳḳ yire beni helāk idecek düşmanlarım kuvvetlendiler bu kez ḳapmaduğımı girü virürim (5) deliligimi bildiñ yā Allah ve günāhlarım senden gizlenmediler (6) saña ḳatlanınlar benim için utanmasunlar yā rabb çerilerin Allahı seni arayanlar benim için kızmasunlar yā isrāyīliñ teñrisi (7) çünkü seniñ ḥātırın için rüsvāyılık çekdim ‘ayıblık yüzimi örtdi (8) ḳarındaşlarıma bir ḡarīb oldum ve anamın oğlanlarına bir yabancı (9) çünkü eviñiñ ḡayreti beni yidi ve seni melām idenlerin melāmetleri üstime düşdiler (10) vakti ki oruç ile cānımı ağladım pes benim rüsvāyılığım oldu (11) vakti ki bir çuval giyeceğimi eyledim pes anlara mesel oldum (12) ḳapuda oturanlar ḳarşuma söyliyolar ve sarḥoşların iri ḳılındım (13) ammā benden ötüri du‘ām saña(dır) yā rabb ḥoşnudlık vakti(dir) yā Allah raḥimliğinin çoklığında (ve) ḥalāşınğın ḥaḳḳatinde beni ḳabūl it (14) bataḳdan beni ḳurtar ve beni batmağa ḳoma baña buğz idenlerden ve derin şulardan beni ḥalāş it (15) şu taşḳınlıkları beni tufanlamasunlar ve derinlik beni yutmasun hem çukur üzerimde ağzın ḳapamasun (16) beni icābet eyle yā rabb zīrā vāfir iyüligiñ iyi(dür) şefḳatiñiñ çoklığı üzere baña nazar şal (17) dīdārını daḥı ḳulıñdan gizleme çünkü muḳtarib oldum sür‘at eyle beni icābet etmek için (18) cānıma yanaşup anı ḥalāş it düşmanlarımın sebebinden beni fedā eyle (19) ‘ayıbımı ve utanmaḳlığımı hem rüsvāyılığımı bildiñ dükli düşmanlarım öñünge(dir) (20) melāmet göñlümi şındırdı ve tassalandım ta‘ziyet idene ḳatlandım ammā yokdur tesellī viriciler için (bakdım) ammā bulamadım (21) ve baña yiyeceğim için od virdiler şusuzlığım da baña sirke içürdiler (22) anların sofrası öñlerinde bir tuzak olsun ve ‘avazlar yine için (23) anların gözleri ḳaranlı olsun ki görmeyeler ve yıllarını her zamān şalındır (24) ḥışmını üstlerine boşalt ve seniñ ḥışımlı ḡazabın anlara yapışsun (25) anların sarāyı ḥarābe varsun ve çadırlarında ḥiç oturıcı olmasun

(26) çünkü seni urduğunu kovaladılar ve senden yaralanmışların derdine hikâyet iderler (27) onların ʿadâletsizliği üstüne ʿadâletsizlik vir seni tebrirîne girmesünler (28) dirilerin kitâbından mahv olsunlar ve şiddikler ile yazılmasunlar (29) ben ise zavallu ve derdlü(yim) seni hâlâşın yâ Allah beni yücelde (30) tesbîh ile tenrini ismin medh ideyim ve şükürlük ile anı ululayım (31) (bundan) daı rabb artık râzı ola bir öküzden (belli) boynuzlu (ve) tırnaklı buzağıdan (artık) (32) alçaklar göreler tenriyi arayanlar sevineler ve gönlünüz dirile (33) zîrâ rabb fakîrleri işidür ve esîrlerin hûr tutmaz (34) gökler ve yer anı medh etsünler denizler (daı) ve her anlar da sürüklenen (35) zîrâ Allah sihyunı

peltek z 10

hâlâş eyleye ve yehūdânın şehirlerin binâ ide ve anda sâkin olup (yere) şâhib olalar (36) belli anı hizmetkârlarının teselli ana vâriş ola ve ismin sevenler anda sâkin olalar

(70)

yetmişinci zebûr

yenderîne dâvud (bir zebûr) hâtıra getürmek için

(1) beni necât etmek için (sürʿat eyle) yâ Allah yardımına ʿacele eyle yâ rabb (2) benim cânımı taleb idenler utanalar ve kızaralar zararını isteyenler girü döndürüleler ve utanalar (3) kendü utanmaıklığının ʿulûfesi için döndürüleler ki âferîn âferîn dirler (4) cemîʿ seni taleb idenler sevineler ve sende şâd olalar seni hâlâşın sevinçleri daı her zamân Allah ululansun diyeler (5) gerçi ben zavallu ve fakîr(im) baıa sürʿat ile yâ Allah benim yardımım ve muhalleşim (sen)sin eglenme yâ rabb

(71)

yetmiş birinci zebûr

(1) saıa ümîdi oldum yâ rabb baıa utanmaıa icâzet virme dâyimâ (2) seni toğrulduğında beni necât it ve beni kurtar kulağını baıa mâyil eyle ve beni hâlâş it (3) baıa berk mekân ol ki her zamân aıa gireyim beni şaklamak için fermân virdiı zîrâ üstüvârlığım ve berkligim sen(sin) (4) münâfıkın elinden beni kurtar yâ Allah ʿadâletsiz ve yavuz adamın avucundan (5) zîrâ sen(sin) benim katlanmaıklığım yâ rabb Allah küçükligümden berü iʿtimâdım Allah(dır) (6) mevlüddan (berü) üstinde tayanđım benim anamın rahminden beni çıkardıı medhimiň dâyim menşesi sen(sin) (7) çok kimselere ʿacîb nesne gibi oldum ammâ berk melcem sen(sin) (8) benim ağızım hamdıñden tolmuş ola (ve) bütün gün iftiğârından (9) kocalık vağtinde beni bırakma yararlığım eksildiği gibi beni terk eyleme (10) zîrâ düşmanlarım qarşuma söylediler

ve cānımı pusu kurdukları yine böyle danışdılar (11) diyü Allah anı terk etdi anı kovalım ve kapulalım zīrā hīç kurtarıcı yokdur (12) yā Allah benden uzanma yā Allah yardımına sür'at eyle (13) cānımın düşmanları utandırılup telef olsunlar zararımı talep idenler 'ayīb ve utanmaklık (ile) örtülsünler (14) ammā ben dāyimā katlanayım ve cümle hamdın üstine ziyādelik vireyim (15) ağızım bütün gün 'adāletini (ve) hālāşını diyüvire egerçi ihşâların bilmedim (16) rabb Allahın ulu kudretinde varayım doğruluğunu hâtırıma getüreyim (17) sen yalnız yā Allah küçüklüğümden şimdiye dek başa öğrettiğin 'acīb işlerini haber ideyim (18) ve dahı ağarmış saçlu kocalığa degin yā Allah beni terk eyleme ben senin kuvvetini (bu) ceyile şalā virince yararlığını her gelecek (olana da) (19) toğruluğun yā Allah yükseklige dek ki büyük nesneleri eylediğin (20) senin gibi kimdir yā Allah ki çok ve muşibetlü tarlıklar başa gösterdiğin beni yine dirildesin ve yerin derinliklerinden beni girü çıkarasın (21) ululuğumu arttırasın sen dahı dönüp beni sevindiresin (22) ben de iplü sâzlar ile saña şükür ideyim belli gerçekliğini yā Allahım tanbūra ile saña zebūr okayım yā isrāyîlin kıddüsü (23) kaçan saña zebūr okursam dudaklarım ve senin fedā etdiğin cānım şāzlıktan harekete geleler (24) bundan gayrı dilim bütün gün doğruluğunu söyleye zīrā utandılar kızardılar ki zararımı talep eylediler

(72)

yetmiş ikinci zebūr

(bir zebūr) süleymān için

(1) hükümlerini pādişāha viresin yā Allah ve 'adāletini pādişāhın oğlına (2) halkına 'adālet eyle ve fakīrleriñe hakk üzere hüküm eyleye (3) taşlar halka selāmet getüreler depeler dahı 'adālet ile (4) halkın fakīrleriñe hüküm eyleye eksiklüniñ oğulların hālāş ide ve zālimi şındırsa gerek (5) güneş olduğça şındın korkalar ve ay olduğça (ya'ni) cümle ceyillere (degin) (6) nitekim yağmur otlayup süpürülmüş otlak üstine ine yeri şuvaran yağmurlar gibi (7) günlerinde şiddik çiçeklene ve ay (bākī) olanca selāmetiñ çokluğu (ola) (8) denizden denize degin dahı saltanat süre ve ırmağdan yerin sınırlarına degin (9) çöllüğün sākinleri önünde egileler ve düşmanları tozu yalayalar (10) şarşışın ve ataların kralları bahşışler getüreler sabānıñ ve sabānıñ kralları hediyeler 'arz eyleyele (11) cemī' krallar aña egileler cemī' tayfalar aña kulluk eyleyeler (12) zīrā eksiklü çağırduğında kurtara dahı fakīri ve yardımcı olmayanı (da) (13) yohsulı ve fakīri esirge fakīrleriñ cānların kurtara (14) cānların hīleden ve zulümden fedā eyleye ve kanları gözlerinde kıymetlü ola (15) ve yaşa ve şabānıñ altunından aña virile dahı anıñ için dāyimā du'ā kılına (ve) her gün anı sitāyiş ideler (16) yerde taşların depesinde buğdayıñ bir parçası ola mahşülü lübnan gibi deprene ve şehirde şahrānıñ (yeşil) otlığı gibi

çiçekleneler (17) anıñ adı dāyimā bākī ola adı güneş öñine yayıla (insānlar) dañı anda alķışlanalar cemī° tayfalar anı sitāyiş ideler (18) mübārek rabb Allah isrāyīlñ teñrisi ki yalnız °acīb şey’leri işlür (19) ve anıñ mecidlü adı dāyimā mübārek (olsun) ve mecdi bütün yeri doldursun āmīn ve āmīn

iyyisi oğlı dāvudñ du°aları bitdiler

(73)

yetmiş üçünci zebūr

āşāfñ bir zebūrı

(1) şahīh Allah isrāyīle iyi(dir) pāk göñüllülere (2) ammā benden ötürü ayaklarım bir azdan şapmış olalar idi az qaldı adımlarım sürçe yazdılar (3) zīrā delileri güveniledim münāfıqlarñ selāmetin gördigümde (4) zīrā anlarñ ölümünde bağlar yokdur anlarñ qalınlığı gövdelü(dür) (5) anlar insān derdinde degiller hem adamlar ile urulmazlar (6) bu ecelden mütekebbirlik (zencīr gibi) anları kuşatdı zulmñ cāmesi anları örtür (7) anlarñ gözi yağdan çıkup тұrur göñlünñ hayāllerinden geçdiler (8) çevirmişler ve yamanlık içün söyliyolar zulmi yücelikten söyliyolar (9) anlarñ ağızın göklerde koyarlar ve anlarñ dili yerde yürüyor (10) bu sebeble halkı girü geliyorlar ve vāfir şular anlardan kısalurlar (11) ve dirler ki Allah niçe bile idi ve haqq te°ālā-da bilmeklik var mı (12) işte münāfıqlar ve dünyā emīnleri bunlardır malda arttırırlar (13) şahīh yok yere göñlümi temizledim ve ellerimi suçsuzlukda yudum (14) çünkü bütün gün uruldum ve her şabāhda edeplendim (15) eger bunun gibi hikāyet ideyim dirsem işte oğullarñ ceyiline hāyin olaydım (16) ve bunu anlamağıçun fikirlendigimde baña müşkil göründi (17) Allahñ maqdesine girdüğüme degin (ve) anlarñ āhirin anladım idi (18) şahīh yerlerde anları koyursın harāb yerlere anları düşürürsün (19) nice harāblığa getirildiler bir anda döğündiler aşınmalardan telef olundılar (20) düş gibi (kişi) uyandıkda şehirde yā rabb anlarñ şüretin hōr tutdurursun (21) elbetde göñlüm turşı oldu böbreklerimde şancıladım (22) zīrā aħmak ve danışsız idim yanında hayvān (gibi) idim (23) ammā ben dāimü’l-eyyām seninle (idim) sağ elimden (beni) tutduñ (24) naşihatñ ile beni kılavuzlarımın ve andan sonra (beni) mecede alasin (25) göklerde kimim var ve yerde seninle (bir kimse) istemiyorum (26) atam baña eksildi ve göñlüm (dañı) ammā teñri göñlümñ yararlığı(dır) ve hissem dāyimā (27) zīrā işte senden ırak düşenler helāk olalar dükli senden sapanları telef eylediñ (28) ammā benden ötürü teñriye yaklaşmağa benim içün iyidür rabb Allaha i°timād etdim senin cümle °amelleriñi beyān etmek içün

(74)

yetmiş dördüncü zebûr

âşâfî (bir zebûr) öğretmek için

(1) (bizi) niçün terk eylediñ yâ Allah seniñ otluğunun sürisüne karşı ğazabın (niçün) tütünlenir (2) evvel zamānda şatun aldığın cemā'atini hâtırına getür seniñ mîrâsının ʿasāsın (ki anı) fedā eylediñ bu sihyun tağın (ki) anda sâkin olduñ (3) dāyim harābatlara ayaklarını kaldır düşmanın muḳaddesde cümle kemlik etdiği (içün) (4) seniñ düşmanların cemī'atiniñ içinde şomurdandılar nişānlar (içün) kendülerin ʿalametlerin dikdiler (5) ol bellü-dür dikenlige karşı baltalar yukarıda getiren gibi (6) ve hālā anıñ oymacılıkların baltalar ve çekiçler ile para para iderler (7) seniñ ḳudüs şerīfîni âteşe yaḳdılar seniñ ismiñin meskenin bozup yere yaḳdılar (8) göñüllerinde didiler ki anları berāber dōgelim teñrinin yerde (olan) hep cemā'atlerin yandurdılar (9) nişānlarımızı görmezüz bir daḥı peygamber yokdur ve ne zamāna degin bizimle bilen yokdur (10) niçe bir yâ Allah düşman rüsvāy eyleye adüv adını küfür söyleye mi dāyimā (11) seniñ eliñ sağ eliñ niçün giri getürürsin (anı) ḳoynunuñ içinden (çıkarup anları) telef it (12) zîrā teñri evvelden pâdişāhım-dur yer içinde hālāşlar işlür iken (13) seniñ yararlığın ile denizi yardın ejderlerin başların şularda şındurdın (14) sen timsāhın başların pâre pâre eylediñ anı çok yiyici ḳuşların çokluğına virdiñ (15) sen çeşme ve dereyi hücumla çıkardıñ sen ḳudretlü ırmaḳları ḳurutduñ (16) gün seniñdir gice daḥı seniñdir sen nûrı ve güneşi hāzır eylediñ (17) sen yerin cemī' sınırlarına ḳarār virdün yaz ve ḳışdan ötürü sen anları yaratdıñ (18) bunu zikreyle ki düşman rabbi melām eyledi ki delü ḥalk ḥör gördiler (19) seniñ ḳameriñin cānın cānuvāra teslīm eyleme fakīrleriñin bölügi dāyimā unutma (20) seniñ şartına baḳ zîrā yerin ḥakīr kimseleri zor hātır-nevāzlıḳları ile ṭoldılar (21) zavallu utanup oturmasun fakīr miskīn adını ökeler (22) ḳalk yâ Allah daʿvānı daʿvā eyle delüden her gün rüsvāy olduḡunı hātırına getür (23) seniñ düşmanlarının āvāzın unutma ḳarşuna ḳalkanlarının ğavğası her zamān çıkıyor

(75)

yetmiş beşinci zebûr

yenderiğe bozma âşâfî bir zebûr yâ tesbîhi

(1) sana iʿtiraf ideriz yâ Allah (saña) şükür iderüz zîrā seniñ adın yakın (itdigin) ʿacīb amellerin beyān iderler (2) ḳaçan taʿyīn olunmuş zamānı alursam ben toḡruluk ile ḥüküm ideyim (3) yer ile cümle sâkin olanları çözüleler idi ammā ben anıñ direklerin muḳarrer tuturam sela (4) öḡünicilere didim ki öḡünmeñ ve münāfıḳlara boynuzu ḳaldurmañ (5) sizin boynuzuḡuzı

yükseklige kardurman minnetiniz boyun ile söylemen (6) zîrâ yücelik ne gün toğusından ne gün batısından ne kıbleden geliyor (7) zîrâ teñri hüküm ider bunu alçaqlar ve şunu yücelür (8) gerçek rabbiñ elinde kadeh var ve şarāb bulaşıkdur karışmaqlık tolmuşdur ve bundan koyur hem anıñ cökekleri şaklalar yeriñ cümle münāfıqları içeler (9) ben ise dāyimā beyān ideyim ya'kūbuñ teñrisine zebūr okayım (10) ve münāfıqlarıñ cümle boynuzların keseyim şıddıkıñ boynuzları yüce olalar

(76)

yetmiş altıncı zebūr

yenderiñe ipli sâzlar üzerinde āşāfıñ bir zebūr yā tesbîhi

(1) Allah yahūdiyetde bilindi ve adı büyükdür isrāyilde (2) anıñ çadırı şalımda-dur ve meskeni sihyunda (3) orada yayıñ āteşlü oqların şındurdı kalkanı ve kılıcı hem bozşağı sela (4) sen şöhtreli (sin) şıkarlık tağlarından dahı izzetli (sin) (5) sen berk göñüllüler şoyuldılar anların uykusunu uyudılar ve cemīc kâdir adamlar ellerin bulmadılar (6) seniñ melāmıñdan yā ya'kūbuñ teñrisi hem atlu hem at bir derin uyku ile başıldılar (7) sen korkulu-sın ve kaçan ğazablu olursuñ seniñ dīdārıñda kim tura (8) sen göklerden hükmi işitdürdiñ yer korkdı da diñlendi (9) Allah hükme kalkduğında yeriñ cümle yavaşıların kurtarmak içün sela (10) şahīh adamıñ ögesin seniñ iftiḥārıña döne ve ğazabıñın arta kalanın alıkoyasın (11) nezir eyleñ ve siziñ teñriñiz rabbe (anı) edā eyleñ dükeli anıñ çevresinde olan korkuya lāyık olana bağşış getürsünler (12) beyleriñ rûhın kaldura yeriñ krallarına korkulu(dur)

(77)

yetmiş yedinci zebūr

yenderiñe yedison içün āşāfıñ bir zebūrı

(1) benim āvazım teñriye (toğuldı) ve (dāyimā) feryād iderim āvazım Allaha (toğruıldı) ki beni istimāc eyleye (2) benim tarlıgımıñ güninde rabbi aradım elim vazgeçmekliksiz gice ile uzadıldı cānım teselli imtināc eyledi (3) Allahı ḥatırıma getürürüm ammā maẓtaribim te'emmül iderim ve rûhum ğuşşalanur sela (4) gözlerimi uyanık tutarsın çalkandım ve söylemeye kâdir degilim (5) eski zamānı ḥatırıma getürdim kadimligiñ yılların anđım (6) tesbîhimi ḥatırıma getürürüm gicede göñlüm ile düşünürüm ve rûhum istikşā ider (diyü) (7) rabb dāyimā terk eyleye mi herkez bir dahı merḥametli olmaz mıdır (8) anıñ vāfir iyiligi tamām dükenmiş mi ahdi cümle çilelere degin başa çıkmamış mı (9) Allah esirgemeye unutmuş mu ğazabda anıñ şefkatlerin kapamış mı sela (10) pes didim ki bu benim zebūnluğum ḥakk te'ālānıñ sağ eliniñ değıştirishi (dür) (11) yāhūnuñ amellerin ḥatırıma getüreyim belli seniñ evvel zamāndaki

‘aciblerini anayım (12) seniñ cemî‘ amelleriñi dañı düşüneyim ve türlü amele getürdigün nesneleri te’emmül ideyim (13) yâ Allah yolun taķdîsde(dir) kaçğı Allah ‘azîm(dir bizim) teñrimiz gibi (14) sen ‘aceble işleyen Allah sen halklarda yararlığını ma‘lûm eylediñ (15) kuvvet ile halkıñı kurtardıñ ya‘kûbuñ ve yusûfuñ oğulların sela (16) şular seni gördiler yâ Allah şular seni gördiler (ve) korkdılar derinlikler dañı ditrediler (17) bulutlar şular döktiler gökler âvaz gönderdiler çatal yıldırımlar dañı oynadılar (18) seniñ ra‘dıñ kaşırğada görüldi yıldırımlar dünyâyı nûrlandırdılar yer taħrîk olundu da titredi (19) yolun denizde idi ve tarîķiñ ‘azîm şularda ve izleriñ bilinmediler (20) süri gibi halkıñı iletidiñ mûsânıñ ve hârunuñ eli ile

(78)

yetmiş sekizinci zebûr

âşâfıñ (bir zebûrı) öğretmek için

(1) ey halkım şerî‘aitimi işidiñ ağızımıñ sözlerine kulağıñızı tutuñ (2) meşelde ağızımı açayım evvel zamândaki gizlü sözleri kelâm ideyim (3) ki anları işitdik ve bildik ve atalarımız bize divirdiler (4) anlarıñ oğullarından (anları) gizlemeyevüz gelmelücesiyle rabbiñ medhîni ve yararlığın ve ‘acîb işlerin hem etdiğini düyüvirür iken (5) ve ya‘kûbda tanıklığa karar virdi de isrâyl de şerî‘atı kodı ki anları atalarımıza ısmarladı anları oğullarına ma‘lûm etmek için (6) ki gelmelü ceyil bile (belli) toğumlu evlâd ki kalkalar ve anlarıñ evlâdına diyüvireler (7) ki anlarıñ ümîdin Allah da kovalar ve Allahıñ amelleriñ unutmayalar ammâ vaşiiyetlerin hıfz ideler (8) ve ataları gibi bir şapan ve âşi ceyil olmayalar bir ceyil ki kendü göñlin toğrıltmadı ve ki rûhı Allah ile toğru değil idi (9) efrâym oğulları yaraķlanmış (ve) yaylar ile atur iken doğuş gününde döndiler (10) teñriniñ ‘ahdin şaķlamadılar ve şerî‘atinde yürimege istemediler (11) ve anıñ ‘amelleriñ ve anlara gösterdiği ‘acîb işlerin unuttılar (12) anlarıñ atalarının öñinde ‘aceble işledi mısırıñ vilâyetinde şu‘anıñ şahrâsında (13) denizi ayırup anları geçürdi ve şuları yığın gibi tırdı (14) gündüzün dañı bulut ile anları iletidi hem bütün gice âteş nûrı ile (15) çöllükde kayaları yardı ve ‘azîm derinlikler gibi anlara içürdi (16) ve kayadan akar şuları çıkardı ve ırmaķlar gibi şuları indirdi (17) ve karşısına vardıkca günâh iylediler haķķ te‘âlâ çöllükde ökelendirmek için (18) ve anlarıñ gönlinde teñri şınadılar anlarıñ cânı için ta‘âm taleb etmekle (19) belli teñriye karşı söylediler didiler ki teñri çöllükde sofrayı dizmeye kâdir mi (20) işte kayaya urdı da şular akdılar ve seyiller taşırdılar ol dañı ekmek virmek kâdir mi kendü halkına et hâzırlamak kâdir mi (21) anıñ için rabb işitdi de tarıldı şöyle ya‘kûbda da od yakıldı ve dañı isrâylle karşı hışıñı tutuşdı (22) zîrâ teñriye inanmadılar ve anıñ hâlâşında i‘timâd etmediler (23) gerçi yukarıdan felekler buyurmuş idi ve gökleriñ kapuların açmış idi ve (24) yemek için menn üstlerine

yağdırdı idi ve göklerin buğdayın anlara viridi idi (25) kişi kuvvetlülerin etmenin yidi doyurmak için anlara yiyecek gönderdi (26) müşrik yılın göklerde tahrik eyledi kible yılın kuvveti ile girdirdi (27) et dağı toz gibi üstlerine yağdırdı ve kanadlı kuşlar denizinin kumu gibi (28) ve onların ordusunun ortasında otaqlarının çevre yanına düşürdü (29) şöyle yidiler ve pek doydular zira kendülerin istegin anlara viridi (30) onların arzısından ayrılmadılar onların taami henüz onların ağzında (iken) (31) tenrinin gazabı üstlerine çıktı da semizliklerinde anları öldürdü ve israyil'in ihtar olunmuşların yakdı (32) bunun cümle ile dağı günah etdiler ve anın acib amellerine inanmadılar (33) imdi günlerin batıllıkda ve yılların acelede telef eyledi (34) kaçan ki anları öldürse peş anı ararlar idi ve dönürler idi de irta tenri taleb iderler idi (35) hatırlarına getürdiler ki tenri onların yardımcısı(dır) ve tenri hakk teala onların muhallaşı(dır) (36) lakin onların ağız ile anı hoş söylediler ve onların dili ile anı yalan söylediler (37) zira onların gönlü anıyla doğru degil idi hem anın şartında sadık degiller idi (38) ol ise esirgeyici (iken) adaletsizligi örtür ve telef eylemez ve gazabın döndürmek için arttırur ve kendü cemi gazabın tahrik eylemez (39) zira hatırına getürdi ki anlar beşerdir bir yel ki gider ve dönmez (40) nice kerre anı çöllükde tarıldılar ve beriyyede anı acıtdılar (41) belli tekrâr be tekrar tenri münâdiler ve israyil'in kudüsine nişan kurdılar (42) anın elin (hem) günü ki (anda) anları düşmandan kurtardı hatırlamadılar (43) (anı) ki alâmetlerin mışırda ve acayibin suanın şahrâsında koydı (44) ve nehirlerin hem akarşuların kana döndürdü (ve anları) içemediler (45) içlerine şezâtlar gönderdi de anları aşadılar ve kurbagalar ki anları telef eylediler (46) onların terekesin boş böceklerine hem onların emegin çekirgelere teslim eyledi (47) keremlerin dolu ile ve onların yabân incir ağaçların kırağı ile yitirdi (48) dağı tavarların doluya teslim eyledi de sürülerin yıldırımlara (da) (49) kendü gazabı tutuşmanın hışmı ökeyi ve tarlığı üstlerine şaldı kim meleklerin gönderişleri (50) gazabı için yolu düzetti onların cânın ölmeden yassak eylemedi ve hayvanların ölme teslim eyledi (51) ve mısır vilâyetindeki cümle bebekleri öldürdü kuvvetlerinin ilkin hamın çadırlarında (52) lakin kendü halkın koyunlar gibi göçürdü ve çöllükde sürü gibi anları iletirdi (53) ve anları imân ile iletirdi de ürkmediler lakin deniz düşmanlarını kapadı (54) ve anları mukaddesinin sınırına getürdü (yani) bu tağa (ki anı) sağ eli şatun aldı idi (55) tayfaları dağı önlerinden çıkardı ve anlara bir vârislik ip ile kır'a düşürdü hem israyil'in kabîlelerin çadırlarında oturtdı (56) ammâ şınadılar ve hakk teala tenriyi ökelendirdiler hem anın şehâdetlerin şaklamadılar (57) ammâ döndiler de ataları gibi hayinlik eylediler gadir yay gibi döndiler (58) zira yüksek mekânları ile anı tarıldılar ve kendü kazılmış taşvirleri ile anı gayrete kandırdılar (59) tenri (bunu) işitdi de tarıldı ve israyili gayet mekrûh tutdı (60) söyle ki şilonun çadırın terk eyledi (yani) adamlar arasında yerleştirdiği çadırı (61) o kuvvetin esirlige teslim eyledi ve mecdin düşmanının eline (de) (62) dağı halkın kılıca teslim eyledi ve mirası ile gazablı

oldı (63) âteş yigitlerin telef eyledi ve kızları i'râsiye ile medh olunmadılar (64) imâmları kılıçdan düştiler ve tül avratları ağlamadılar (65) pes rabb uykudan uyanan gibi uyandı ve şarâbdan feryâd iden kudretlü gibi (66) ve kendü düşmanların ardına urdı anları rüsvây eyledi dāyimā (67) andan yūsufuñ çadırın mekrūh tutdı ve efrāyimuñ kabīlesin öğretilmedi (68) ammā yahūdānıñ kabīlesin öğretildi sihyun tağın ki anı sevdi (69) ve büyük (sarāy gibi) muḳaddesin bana eyledi yer gibi ki anı temelledi dāyimā (70) ve dāvud kendü kulin ihtiyār eyledi ve anı koyun ahurlarından aldı (71) emziren koyunlar ardından anı getirdü kendü halkını ya'kūb da mīrāsın isrāyīlde gütmek için (72) şöyle göñliniñ şāfılığı üzre anları gütdi ve elleriniñ bilişi ile anları ilettdi

(79)

yetmiş dokuzuncu zebūr

āşāfıñ bir zebūrı

(1) tayfalar mīrāsına girdiler yā Allah seniñ ḳudūs cāmi'ni murdarladılar yeruşalimi yığınlara koydılar (2) ḳullarıñıñ leşlerin gökleriñ ḳuşlarına yiyecek (olmağıçun) virdiler ḳuddisleriñiñ etin yerdeki hayvānlara (virdiler) (3) anlarıñ ḳanın şu gibi yeruşalimiñ çevre yanlarına döktiler ve anları göme koyan yogıdı ḳomşularımıza bir rüsvâyılık olduḳ çepçevremizdekilere istihzā ve maşharalık(iz) (4) ne zamāne degin ğazablu olasın yā rabb dāyimā seniñ yanar kıskançlığın od gibi tutuşa mı (5) hışmını seni bulmayan tayfalar üstine dök ve adınā du'ā etmedikleri tayfalar üzerine (6) zīrā ya'ḳūbı yediler ve anıñ turacak yerin ḫarab etdiler (7) evvelki 'adāletsizlikleri ḳarşımıza yād eyleme seniñ esirgeyişleriñ 'acele ile bizi oñartsınlar zīrā ğāyetle dükendik (8) seniñ adınıñ iftiḫārınıñ sebebi için bize yardım eyle yā ḫalāşımızıñ teñrisi bize necāt idüp tecāvüzlerimizi ört seniñ adınıñ ḫatırı için (9) anlarıñ teñrisi ḳanda-dır (diyü) tayfalar niçün diyeler gözlerimiziñ öñince tayfalarda ma'lūm olsun seniñ ḳullarıñıñ dökülmüş ḳanınıñ intikāmından (10) esīriñ inleyişi ḫuzūrıña girsün seniñ ḳudretiñün büyüklüğü üzere ölüm oğulların ebḳā eyledi ve ḳomşularımıza (belli) anlarıñ ḳoynına yedi ḳat girüvir anlarıñ nāmūsın ki anıñ ile seni rüsvây etdiler yā rabb (11) şöyle biz seniñ ḫalkın ve seniñ otlak yeriniñ koyunları dāyimā saña şükür ideriz dehir bed-her medḫiniñ ihbār eylevüz

(80)

sekseninci zebūr

yenderiñe susanlar üzere tanıklık āşāfıñ bir zebūru

(1) istimā° eyle yā isrāyīlīñ çobanı ki süri gibi yūsufı iyledür gurublar üzerinde oturan şu°ā° vir (2) efrāyim ve bünyāmin ve menāsi öñince kādirligiñi harekete getür ve gel bizi kurtarmak için (3) bizi döndür yā Allah ve yüzüñi tenvīr eyle ve ħalāş bulalım (4) yā rabb çerilerin teñrisi ħalkıñıñ du°āsına ne zamāne degin ökelenesin (5) gözyaşları ile etmek anlara yedirdiñ ve gözyaşların büyük ölçek ile anlara içirdiñ (6) komşularımıza bizi bir çekiş sebebi idersin ve düşmanlarımız kendileri (bizi) istihzā iderler (7) bizi döndür yā çerilerin teñrisi yüzüñi nūrlandır ve ħalāş bulavuz (8) mışırdan keremi göçürdiñ tayfaları çıkardıñ ve anı dikdiñ (9) anıñ öñince (yeri) ħāzırladıñ ve anı derin köklendirdiñ ve yeri doldurdu (10) gölgesi tağları örtüdi ve budağları eñ yüksek sürü āzadları (11) budağların deñize ve dalların ırmağa degin uzatdı (12) anıñ dīvārların niçün yüzdüñ şöyle ki cümle yoldan geçenler anı kıparurlar (13) ormandanki yaban toñuz anı ħarab ider ve şāħra cānuvārı anı itlāf ider (14) sen dön (saña) pek yalvaruruz yā çerilerin teñrisi göklerden baķ ve gör bu keremi ziyāret eyle (15) vezir cunı ki anı sağ eliñ dikdi ve budağı ki anı kendüñ için

zı 12

kuvvetlendirdiñ (16) kaźla gibi āteş ile yandı ħużuruñuñ āzarından helāk olurlar (17) seniñ eliñ sağ eliñ adamı üzerinde olsun kendüñ için kuvvetlendirdiñ ādem oğlı üzerinde (18) şöyle senden ardın dönmeyevüz bizi diri et ve adıña du°ā idevüz (19) bizi döndür yā rabb çerilerin teñrisi naźarıñı üzerimize nūrlandır ve ħalāş bulalım

(81)

seksen birinci zebūr

yenderine şarāb mengenesi üzere āşāfıñ bir zebūru

(1) bizim yararlıgımız Allaha kuvānıñ ya°ķūbuñ teñrisine güveniñ (2) zümreyi alıñ ve t̄abeli getüriñ sevgülü t̄anburhi girān ile (de) (3) ay evvelkisinde boruyı çalıñ ta°yīn olunan vakıtte bayrāmımız güninde (4) zīrā bu isrāyīle bir k̄ānūn(dur) ya°ķūbuñ teñrisiniñ bir şerī°atı (5) bunı yusuf da t̄anıklık (içün) koydı mışır vilāyeti üstinde çıķduğında bilmediğim dili işitdim (6) sırtın yükden çekdim elleri sepetlerden geçeler (7) t̄arlıkda feryād eyledin ve seni kırtardım gök gürlemesiniñ gizlü yerinde seni icābet eyledim merībala şularınıñ kıatında seni şınadım sela (8) ey ħalkım diñle ve saña şēĥādet ideyim ey isrāyīl eger baña diñlecek olursañ (9) saña ġarib

tenri olmaya ve ğarib tenriye tapmayasın (10) mısıır vilāyetinden seni çıkararı senin tenrin rabb ben(im) ağızını aç ve ana doldurayım (11) ammā ümmetim āvāzımı dinlemedi ve isrāyīl baña kāyıl olmadı (12) şöyle kendülerin gönlünün kaşıdlarına anları koyuvirdim (13) bulayki halkım beni dinlemiş olaydı isrāyīl yollarımda yürümüş olaydı (14) bir az zamāndan düşmanların aşāa atmış olaydım vaʿadleri üstine elimi döndürmüş olaydım (15) rabbe buğz idenler aña oļuşmuş olaydılar ve anların vaķti dāyimā olmuş olaydı (16) dağı en iyi buğday ile anlara yedirmiş olaydı belli bal ile kayadan seni tok etmiş olaydım

(82)

seksen ikinci zebūr

āsāfın bir zebūrı

(1) tenri Allahın cemāʿatinde тұır tenri (cemāʿat) içinde hüküm eder (2) ne zamāne deġin zulüm ile hüküm (3) idip münāfiķların yüzlerin kabūl idesiniz sela (4) fakīre ve öksüze hüküm eyleñ zavalluyı ve fakīri tebrīr ediñ (5) fakīri ve miskīni hālāş eyleñ zālimleriñ elinden (anları) kurtarañ (6) bilmezler ve anlamazlar karanlıkda yürüyorlar yerin cümle temelleri şallanırlar (7) ben didim ki siz tenriler (siz) ve cümleñiz hakk teʿālānın oğulları(sız) (8) gerçekten insān gibi ölesiz ve beyleriñ berisi gibi düşesiz (9) kalk yā Allah yere hüküm eyle zīrā cümle tayfalara vāris olasın

(83)

seksen üçüncü zebūr

āsāfın bir zebūr yā tesbīhi

(1) susma yā Allah ebsem olma ve dinlenme yā Allah (2) çünkü işte düşmanların şamata iderler ve saña buğz idenler başı yüceldiler (3) halkına karşı zīyreklik ile danışdılar ve senin hazīne kılınmışlarına karşı danışdılar (4) didiler ki gelin ve anları millet (olmaķdan) keselim ki isrāyīlin adı hiç artuķ anılmaya (5) zīrā gönül (ile) bile danışdılar saña karşı ahidleşdiler (6) (yaʿnī) edomun çadırları ve ismāʿīliler mevab ve hacerīler (7) gebal ʿammun hem ʿamālek filistīler ile şur sākinleri sela (8) aşur dağı anların ile koşulmuş iken luť oğullarına koltuķlıcı oldılar (9) midyāna (etdigin) gibi anlara it nitekim siserāya nitekim yabine kīşon seylinin katında (10) ʿayn dorda helāk oldılar yer için yok oldılar (11) ʿazimetlülerinden (ötürü) ʿurib ve zīb gibi it ve cümle yağlanmış hānların zebāh ve şalamūnāʿ gibi (kıl) (12) ki didiler (gel) teşekkürünün muķaddesin kendimize mülk idinelim (13) yā Allahım anları yuvalanan nesne gibi it yel önindeki anız gibi (14) orman āteşe yaķan gibi ve tağları yandıran yalınlın (15) öylece

aşubun da anları tırd eyle ve kaşırga n ile anları k ırkut (16) yüzlerin rüsvâyılık ile doldur ve adın ı arayalar yâ rabb (17) utanalar ve şaşalar ebedü’-ebed belli kazarlar ve helâk olalar (18) ve bileler ki sen (ki) senin adın yeho(dur) sen cümle yer üzerinde yalnız âlî(sin)

(84)

seksen dördinci zebûr

yeğderine şarâb mengersi üzere zebûr kora h oğulları

içün

(1) çadırların ne sevilceklerdir yâ çerilerin rabbi (2) cânım pek istedi belli da hı °aciz oldu rabbin eyvânları içün gönlüm ve etim diri te nri içün kıvanur (3) serçe ev buldu ğı gibi ve kırlan ğıç yuva kendü yeki kendü yavruların anda koya senin mezbahların katında yâ çerilerin rabbi pâdişâhım ve Allahım (4) mübârek senin evinin sâkinleri seni dayîmâ medh eyleyeler sela (5) mübârek adam ki yararlı ğı sende(dir) çıkışlar anların gönlinde(dir) (6) ol baka vâdisinden geçür iken anı bir çeşme koyurlar yağmur da hı gölleri doldurur (7) kuvvetden kuvvete varurlar (ve) sihyunda te nrinin huzûrunda görünür (8) du°amı işit yâ rabb çerilerin te nrisi istimâ° eyle yâ ya°kûbu n te nrisi sela (9) yâ te nri himayetçimiz gör ve senin mesîhinin yüzine nazar şal (10) zîrâ bir gün eyvânlarında biğden iyüdür yaramazlığın çadırlarında tırma k dan te nrinin evinde kapucı (olma ğa) ihtiyâr ide idim (11) zîrâ rabb te nri güneş ve kalkan(dır) rabb °inâyet ve hürmet virür şâfilikde yürüyenlerden iyiligi yassak eylemez (12) yâ çerilerin rabbi şa nâ ümîdi olan insân mübârekdir

(85)

seksen beşinci zebûr

yeğderine bir zebûr kora h oğulları içün

(1) yâ rabb yeri ne rızâ gösterdin ya°kûbu n esîrligin döndirdin (2) halkın ın °adâletsizliğin ba ğışladın anların cümle günâhın ört d üğ sela (3) senin cümle ga z ab ını girü çekdin hışmın ın issiliginden döndüğ (4) bizi döndür yâ hâlâşımızın te nrisi tarlığını bizden çevir (5) dâ yîmâ bizimle ökelenemeyesin dehr be dehr ga z ab ını uzadamayasın (6) sen dönüp bizi diriltmez misin ki halkın sende fera h ideler (7) vâfir iyiliğini bize göster yâ rabb ve hâlâşını bize viresin (8) te nri yeho ne sevilleceğin işideyim çünkü kendü halkına ve kuddislerin şulh (tarîkiyle) söyleye ve delilige dönmeyeler (9) şahîh hâlâşı andan k ırkanlara yakındır ki mecid yerimizde sâkin olan (10) merhamet ve gerçeklik bile ula ş dılar °adâlet ve selâmet öpüşdiler (11) gerçeklik

yerden zühür eyleye ʿadālet göklerden nazar ide (12) belli rabb ol iyüligi vire ve yerimiz kendü mahşūlin getüre (13) ʿadālet yüzinden ilerü var ve ayakların yolda kondur

(86)

seksen altıncı zebūr

dāvudun bir duʿası

(1) kulağı egdir yā rabb (ve) beni isticābet eyle zīrā zavallu ve hācetliyim (2) cānımı şakla çünkü cömerd(im) benim Allahım sen saña ümīdi olan kuluñı hālāş it (3) baña merḥamet eyle yā rabb zīrā her gün saña feryād iderim (4) seniñ kuluñıñ cānın ferahlandır çünkü saña yā rabb cānımı kaldırurum (5) zīrā sen şālīh ve ʿafv iden rabb(sın) ve dükli saña duʿa idenler için çok rahimligiñ var (6) benim duʿamı diñle yā rabb ve istiğfārlarımıñ āvāzın gözle (7) muşibetimiñ güninde saña çağırayım zīrā beni isticābet eylesin (8) Allahlar içinde seniñ gibi yokdur yā rabb hem seniñ ʿamelleriñ gibi hīç (ʿameller yokdur) (9) seniñ cümle idindigiñ t̄ayfalar geleler ve hūzūrında secde ideler yā rabb hem ismiñi temcīd ideler (10) zīrā sen ulu(sen) ve ʿacīb nesneleri işlürsin sen yalnız tenri sin (11) yoluñı baña öğret yā rabb (ve) seniñ gerçekligiñde yürüyeyim göñlüm seniñ adıñıñ korkusuna ulaşmışdır (12) bütün göñlüm ile yā rabb Allahım saña iʿtirāf ideyim dāyīma adıñı ululayım (13) zīrā vāfir iyüligiñ üstüme ʿazīm(dir) ʿaşığa ki ve görünmez dünyādan cānımı kurtarasın (14) mağrūrlar karşıma kalkdılar yā Allah korkulularıñ bölügi cānımı aradılar ve önlerinde seni kandırmadılar (15) ammā sen yā rabb Allah esirgeyici ve kerīm(sin) ğazaba geç ve rahimlikde ve ḥaķīkatde ʿazim (16) baña bak ve baña merḥamet ile kuvvetligiñi kuluña vir ve cāriyeñiñ oğlunu hālāş it (17) iyülik için baña ʿalāmet göster ki beni ʿadāvet idenler anı göreler ve utanalar çünkü sen yā rabb baña yardım yetiştirdiñ ve beni teselli eyledi

(87)

seksen yedinci zebūr

bir zebūr yā tesbīḥ korāḥ oğulları için

(1) anıñ bünyādı kudūs tağlarında(dir) (2) rabb yaʿkūbıñ cümle turağlarından artuk şihyonıñ kapuları sever (3) çöllüğüñ mecidleri sende(dir) yā tenriniñ şehri sela (4) beni tananlara rāḥābi ve bābil andırayım işte filistī ve şur ile kuş işbu anda toğdı (5) ve şihyonun ḥaķķında diyeler (bu) adam (ol) adam anda toğdı ol ise ḥaķķ teʿālā anı muḥarrer ide (6) rabb ḥalklarıñ yazularında şāyā (ki) bu (adam) anda toğdı sela (7) ve ırlayıcılar düdük çalıcılar gibi (ırlayalar) benim cümle çeşmelerim sende(dir)

(88)

seksen sekizinci zebūr

bir tesbīh yā zebūr qorāhın oğulları için yenderiğe düdükleri

üzerinde cevāb virmek için ezrāhı himānın bir hikmetlü

zebūrı

(1) yā rabb hālāşımın teñrisi gündizin gice eyle öñinde feryād eyledim (2) duʿāmı huzūruña girsün kulağın çağırma māyil eyle (3) zīrā cānım muşibetlerden tokdur ve hayātım görünmez dünyāya yakın geldi (4) çukura indükleri ile maʿdūd oldum bir kuvvetsiz adam gibi idim (5) āzād ölenler içinde yaralular gibi mezārda yatanlar gibi ki anları artuk hātırına getüremezsın çünkü anlar senin elinden kesildiler (6) beni esfel tarafların çukurunda kodun karanlıklarda derin yerlerde (7) ğazābın üstümde tayıdı ve senin cümle zorlu talğaların (ile beni) urduñ sela (8) āşınālarımı benden ırak iyledin beni anlara bir ikrāh eyledin kapandım ve çakmak ve kādır degilim (9) gözüm elim sebebinden ʿaciz oldı her gün saña duʿā eyledim yā rabb saña avuçlarımı yaydım (10) ölenler içinde bir ʿacib idemisin toprağa dünin ölenler girü kalkup saña iʿtirāf ideler mi sela (11) senin vāfir iyüligin mezārda diyoyarla mi gerçekliğin helāklikde muştulana mı (12) senin ʿaceblerin karanlılıkda maʿlūm olamı ve unutmaklığın yerinde toğrulduğın (biline mi) (13) ben ise saña feryād eyledim yā rabb ve duʿām çin şabāhda seni öñürde (14) cānımı niçün terk idersin yā rabb (ve) dīdārın (niçün) benden gizlürsün (15) ben muşibetlü ve cān virüp tırurum taze yigitligimden berü şıkılmış hātır ile örgülüklerini getürdim (16) senin tutuşan ökelerin üstime geçür senin örgülüklerin beni helāk iderler (17) şular gibi beni kuşadurlar her gün beni bile kaplıyorlar (18) sevici ve dostı benden ırak eyledin maʿlūm mı turağdur iken

(89)

seksen tokuzuncı zebūr

ez-ruhlı asāfın bir ʿilim nümā zebūrı

je 13

(1) rabbin merhametlerini dāyimā ırlayım ceyilden ceyile ağzım ile gerçekliğini bildüreyim (2) zīrā didim ki merhamet dāyimā binā olına gökleri muqarrer eyledin gerçekliğin anların gibidür (3) benim muhtārim ile ʿahd eyledim kulum dāvūda and içdim (4) senin zerʿinı

dāyimā ber-ķarar ideyim ve ceyilden ceyile taķtıñı yapayım sela (5) ve gōkler seniñ ʿacebleriñi ōgeler yā yeho gerķekligiñi daķı ķuddīsleriñ cemāʿatinde (6) zīrā gōkde Allaha berāber kimdür ķudretlūleriñ oğulları iķinde yehoya beñzer (kimdür) (7) Allaha ķuddīsleriñ cemāʿatinde ġāyetle ķorķuya lāyıkdur hem anıñ cūmle ķevre yanlarındakilere ķorķuludur (8) yā rabb ķerileriñ teñrisi seniñ gibi kimdir ķudretli yeho ve gerķekligiñ ķevre yanlarıñda (9) sen deñiziñ temevvūcine benlik sūrersin kaçan anıñ taķģaların ķoparlarsa anları tesķīn idersin (10) yaralanmıř gibi rāhābı kırdıñ seniñ kudretiñiñ ķulı ile dūřmanlarıñı taģıtdıñ (11) gōkler seniñdir yer daķı seniñdir dūnyāyı ve anıñ tōluluġın anları temellediñ (12) řimāli kıbleyi sen anları yaratdıñ tābor ve ĥarmon adıñda ķuvāneler (13) ķudret ile (yaraklanmıř) ķul seniñdir elin ķuvvetlū-dūr řaġ elin yūksekdūr (14) ʿadālet ve ĥūķūm seniñ taķtıñıñ ĥāzırlanmış meķānı(dırlar) řefķatlū merĥamet ve gerķeklik ĥuzūruñdan ilerū geķiyorlar (15) ĥalk mūbārek ki řādımānlık boru(sın) bulur seniñ didāriñiñ nūrında yūrūyeler yā rabb (16) bütūn gūn adıñda ķuvāneler ve seniñ tōġruluġında yūceleneler (17) ķūñki anlarıñ yararlıġıñıñ ʿizzeti sen(sin) ve seniñ ĥimāyetiñde boynuzumuz yūcelene (18) zīrā rabdden ōtūrū bizim ĥimāyetimiz(dir) ve isrāyīliñ ķuddūsi iķūñ bizim pādīřāĥımız(dır) (19) bu kez rüyāda seniñ ķuddūsūñe sōylediñ ve didiñ ki bir ķuvvet řāĥibi ūstinde yardım ķoydum ĥalkdan bir iķtiyar olunmıř yūceledim (20) dāvūd benim ķulumı buldum ķudūs yaġım ile anı yaġladım (21) ki anıñ ile elim istiķrār bula ķolum daķı onu ķuvvetlendire (22) dūřmāñ ona tālib olmaya hem zūlūm oġlu ana ciġā virmeye (23) anıñ yūziniñ ōñūnden dūřmanların dōkeyim ve aña buġz idenleri ķalayım (24) ve gerķekligim ve řefķatlū merĥametim anıñla (ola) ve benim adımda boynuzı yūcelene (25) ve elin deñiz ūstine ve řaġ elin ırmaķlar ūstine ķoyayım (26) ol ise benim babam benim Allahım ve ĥalāřımıñ kıyası sen(sin diyū) baña istimdād eyleye (27) ben daķı anı yaʿnī evvel tōġmıřı yerin pādīřāĥlarından yūkseķ ķoyım (28) benim vāfir mūlāyimliġı mi aña dāyimā řaķlayım ve ʿahdim anuñla ķararlı ola (29) anıñ zerʿin dāyimlik iķūñ taʿyīn ideyim ve taķtıñ gōkleriñ gūnleri gibi (30) eger oğulları řerīʿatımı terk idip ĥūķūmlerimde yūrimezlerse (31) eger buyruķlarımı bozup vařıyyetlerimi ĥıfz etmezlerse (32) ol zamān anlarıñ tecāvūzlerin ķubuk ile ve anlarıñ ʿadāletsizliġin đarplar ile ziyyāret ideyim (33) ammā benim mūlāyimliġi mi ķatından ĥiķ ķaldırmayım hem gerķekligime nā-dūrūst olmayım (34) ahdimi bozmim hem dudaķlarımdan ķıķduġın deġiřtirmim (35) bir kerre paklıġımdan yemīn iyledim eger dāvūda nā-dūrūst olursam (36) anıñ zerʿi dāyimā bāķī ola ve taķtı gūneř gibi ōñūmde (ola) (37) ol ay gibi dāyimā istiķrār bula havada ol ĥaķīķatlū řāĥid gibi sela (38) ammā terk idūp mekrūĥ tūtdūñ yaġlanmıřıñ ile ġazablu olduñ (39) seniñ ķuluñuñ ʿahdin bātıl eylediñ tacım ihānet yūzinden yere dūřūrdūñ (40) anıñ cūmle dīvārların yere dūřūrdūñ anıñ birliklerin bir yıķılmaķlık eylediñ (41) cemiʿ yoldan geķenler anı talarlar ķoñřularına bir rūsveylik oldu (42) ʿadūvleriñiñ řaġ elin yūceletdiñ anıñ

cümle düşmanların şād eylediñ (43) kılıcının keskinliğin dañı döndürdün ve döğüşde anı tırdurmadın (44) anın bulanmamış izzetin dındırdın hem anın tahtın yere düşürdün (45) taze yigitliğinin günlerin kıssaltdın rüsvâyılık ile anı örttüñ sela (46) ne zamâne deñin gizlenesin yâ rabb dâyimâ mı hısmın od gibi yana mı (47) zikir eyle ben ne kadar tîz geçerim cemî° adem oğulların niçün semâya yaratdın (48) kim (dir ol) insân (ki) yaşayâ ve ölmeyi görmeye ki cânın mezârın kuvvetinden kurtara sela (49) senin evvel zamânların şefkatlü rahimliklerin katında(dırlar) yâ rabb dâvûda gerçekliğinde yemîn eylediñ (50) hizmetkârlıklarının rüsvâyılığın hâtırında tut yâ rabb ki anı cemî° kâdir halklardan koynumda götürürüm (51) niçe düşmanların ta°n eylediler yâ rabb niçe senin yağlanmıştın izlerin ta°n iderler (52) rabb dâyimâ mübârek (olsun) (53) âmîn ve âmîn

(90)

toğsanıncı zebûr

tenrinin insânı müsânın bir du°ası

(1) yâ rabb sen ceyilden ceyile mekânımız olduñ (2) tağlar vücûda getirilmezden evvel yerin ve dünyânın hilkatinden evvel ezililikden dâyimlige deñin sen Allah(sın) (3) adam alçaklığa deñin döndürürsün ve ey adam oğulları dönün dırsın (4) zîrâ bin yıl senin öñünde dünki gün gibi(dir) gerçekten gicedeki nöbet (gibi) geçer (5) anları tufânalursın bir uyku (gibi) olurlar şabahda baş viren ot gibidirler (6) şabâhda çiçeklenüp bitür aışamda kesilür ve kurur (7) zîrâ ğazabından döğündük ve hısmından korķutulduk (8) bizim °adâletsizliklerimizi öñünde koduñ (hem) gizlü (günâhlarımızı) didârın aydınlığında (9) zîrâ cemî° günlerimiz ğazabında çekdiler kelâm gibi yıllarımızı telef etdik (10) bizim yıllarımızın günlerinden ötüri yetmiş yıldır ve eger yararlığın sebebinden seksen yıl ise lâkin onların bolluğı emek ve kasâvet-dir zîrâ tîz kesilür ve uçup geçüriz (11) senin ğazabının kuvvetin bilen kimdir zîrâ hısmın korķun gibidir (12) bizim günlerimizi şaymağa (bize) şöyle öğret ki göñli hikmete yapıştıravuz (13) yâ rabb dönüş ne zamân ola ve teselli kılların için (14) şabâhda vâfir iyiligün ile bizi toğ it ki bütün günlerimizde ziyâde sevinüp şâzelü olavuz (15) bize elem virdiğın günler miķdârınca bizi sevindür ve belâ gördüğümüz yıllar (miķdârınca dañı) (16) senin işün kıllarına görünsün ve mecdin onların oğulları üstine (17) ve rabb bizim Allahımızın güzelliğın üstümüzde olsun ve ellerimizin işin üzerimizde düzet belli bizim ellerimizin işin anı düzet

(91)

toğsan birinci zebūr

(1) haqq te'ālānıñ gizlü birinde sākin olan her şeye kādiriñ gölgesi altında otura (2) rabb için derim benim mülcem ve berkligim(dür) benim Allahım ki aña ümidi olurum (3) şahīh kuşcı tuzağından hem zararlı tã'ündan seni halāş eyleye (4) kanadı altında seni gölgelendire ve kanadları altında mülcem bulasın gerçekliği seniñ himāyetin ve kalkanın (ola) (5) gicedeki ürkündülükden korkmayasın hem gündüzin uçan oğdan (korkmayasın) (6) (ne) karanlıkda yüriyen tã'ündan (ne) öyle zamānda itlāf iden ħarāblıkdan (7) biñ yanınğa düşe hem on biñ sağınğa ammā saña yaklaşmaya (8) ancak gözlerin ile bağasın ve münāfiqların ʿavażın göresin (9) çünkü sen yā rabb benim mülcem(sin) haqq te'ālā mekānını eyledin (10) ne belā saña vākır ola ne tã'ün çadır ki yaklaşa (11) zīrā meleklerine seniñ için ısmarladı cemīʿ yollarında seni şaklamak için (12) ellerinin üstine seni götüreler ta ki ayağını taşa karşı urmayasın (13) arslan ve sağır yılan üstine başasın arslan yavrusın ve ejderi ayağıyla başasın (14) belli benimle alışmışdır anı kırtarayım adımı bildiği için anı yüceldeyim (15) baña çağıra ve ana cevāb vireyim anın ileyim tarlıkdā onu kırtarayım ve anı ululayım (16) günlerin uzunluğı (ile) anı tok edeyim ve halāşımı ana göstereyim

(92)

toğsan ikinci zebūr

zebūr yā tesbiḥ sebt günü için

(1) rabbe ʿtiraf etmeye iyidür veyā haqq te'ālā adına zebūr okumağa (hūpdur) (2) sabahda vāfir iyiliğini haber etmeye ve gerçekliğini gicelerde (3) on iplü sāz ve girān üzerinde hikāyün ile tanbūra üstinde (4) zīrā ʿamelin ile yā rabb beni sevindürdin elleriñ işlerinde şād olup kıvanayım (5) ʿamellerin ne olundılar yā rabb fikirlerin ğayetde derin oldılar (6) ʿağılsız kişi bilmez hem delü bunu anlamaz (7) münāfiqlar ot gibi bitdiklerinde ve zulüm işleyiciler çiçeklendikleri (vaķitde budur ki) dāyimā helāk olalar (8) ammā sen yā rabb dehirlerin dehirlerine degin haqq te'ālā (sın) (9) çünkü işte düşmanların yā rabb çünkü işte düşmanların helāk olalar dükli ʿadāletsizlik işleyiciler tağılalar (10) ammā boynuzımı gergedanınki gibi yüceleyesin taze yağ ile yağlanayım (11) gözüm dağı tolandırıcı düşmanlarım üstine bağa kulaklarım fitnecileri karşıma baş kıldurdıklarında işideler (12) şiddik ħurma ağacı gibi çiçeklene lübnāndaki sürü āzād gibi bite (13) rabbin onda dikilmişler bizim ellerimizin eyvānlarında çiçekleneler (14) kocalıkda dağı biteler semizler ve tazelere olalar (15) rabb toğru itdigin haber etmek için benim yararlığım(dur) ve anda ʿadāletsizlik yokdur

(93)

toksan üçüncü zebûr

(1) rabb pâdişâhlık sürer celâlet ile kendi rabb yararlık ile kendi de kuşandı dünyâyı dağı duru eyledi ki hîç kıyımdanmaya (2) kürsî evvel zamândan istikrâr buldı sen ezelîlikden(sin) (3) ırmaqlar kaldurdılar yâ rabb ırmaqlar anların âvâzın kaldurdılar ırmaqlar kendü talğaların kaldururlar (4) rabb yükseklikde hem çok şuların şamatasından hem denizin kuvvetlü talğalarından dağı kudretlü(dür) (5) şahâdetlerin gayetle hakîkatlü-dür pâklık eviñün hüsni(dir) günlerin uzunluğı için

(94)

toksan dördüncü zebûr

(1) yâ intikâmların teñrîsi yâ rabb intikâmların teñrîsi korku şal (2) kendüni yücelt yerin hâkimi mütekebbirlere yarar °avâzlar döndür (3) münâfıklar ne zamâne dek yâ rabb münâfıklar ne zamâne dek mübâlağa ile sevineler (4) peydâ idip °inâd söyleyeler cemî° °adâletsizlik işleyiciler öğüneler (5) halkını avadurlar yâ rabb ve mîrâsına elem virürler (6) tûl °avratı ve garîbi tepelürler ve öksüzleri öldürürler (7) ve dirler ki yeho görmez ve yâ°kûbuñ teñrîsi anlamaz (8) halkdaki delûler anlañ ve iyi delûler kaçan °akıllu olasız (9) kulağı degdiği işitmeyemi ve gözi şekillediği görmeye mi (10) tayfalara tedîb iden °itâb eyleye mi (hemân) o ki insâna bilgü öğredür (11) rabb adamın düşünmelerin bilür ki anlar batıllık(dur) (12) insân mübarek yâ rabb ki aña te'dîp idersin ve (ki) aña şerî°atından öğredürsin (13) muşîbet günlerinden aña dinçlik virmek için münâfık için çukur kazılmayanca (14) zîrâ rabb halkın bırakmaya hem mîrâsın terk eylemeye (15) zîrâ hüküm rastlığa yine döne ve cümle toğru gönüllüler ardınca gideler (16) şerîrlere karşı benimle kim kalka zulüm işleyicilere karşı benim yanımda kim tura (17) eger rabb baña yardım virmemiş olsaydı cânım hareketsiz yirde sâkin olmuş olaydı (18) ayağım kayur didigimde seniñ şefkatlü merhametini yâ rabb beni tayandırdı (19) benim fikirlerimin çokluğında içimde ta°ziyetlerin cânımı şafâ etdirdi (20) °adâletsizliğin kürsisi seniñle şerîk ola mı kânûn (bahânesi) üstine ziyânı şekillür iken (21) şiddikini cânı üstine başurlar ve suçsuz kanın dinonet altına getirürler (22) lâkin rabb baña sığıncağ yer için ola ve Allah baña melcenin kıyası yerine (ola) (23) ve kendülerin °adâletsizliğin üstlerine girü götüre ve kendülerin yaramazlığında anları helâk eyleye bizim Allahımız rabb anları helâk eyleye

(95)

toğsan beşinci zebūr

(1) yā gelin rabbe hāmd eylen halāşımızın teğrisinde ziyāde sevinelim (2) şükürlük ile huzūrına gelelim zebūr ile aña şazelü āvāz eyleyelim (3) zīrā yeho bir ʿazīm Allah(dur) ve dükli Allahlar üstinde ʿazīm pādişāh(dur) (4) ki anın elinde yerin aşağıki hisşeleri (var) tağların (nāyāb) tepeleri dağı anın(dur) (5) ki deñiz anın(dır) zīrā anı kıldı ve elleri kuru (yeri) şekillediler (6) gelin sücūd idelim ve baş uralım bizi kılan rabbin öğinde diz çökelim (7) zīrā ol bizim Allahımız(dur) ve bizi anın otluğ yerinin halkıyız ve elinin koyunları bu gün eger āvāzın işidecek olursanız (8) nitekim husūmetde (yaʿnī) taḥrīk güninde çöllükde gönlünüzü katı eylemen (9) atalarınız beni imtiḥān etdiklerinde beni tecrübe eylediler egerçi ʿamelimi gördiler idi (10) kırk yıl bu ceyilden bī-zār oldum ve didim ki anların gönlünde yanılan halk bu-dur yollarımı bilmediler (11) ki anlara ğazabımda yemīn eyledim ki rāḥatıma girmeyeler idi

(96)

toğsan altıncı zebūr

(1) yeni tesbīḥ rabbe tesbīḥ eylen cemīʿ yerin (sākinleri) rabbe tesbīḥ eylen (2) rabbe tesbīḥ eylen adın tebrik eylen günden güne halāşın beyān eylen (3) mecdīn tayfalarda beyān eyleyin (ve) ʿaceblerin cemīʿ halklar içinde (4) gerçek rabb büyükdür ve ziyādesiyle medḥe layık dükli Allahlar üstine andan korkmak gerek (5) zīrā halkların cemīʿ Allahları bātıl(dur) ammā yeho gökleri kıldı (6) mecid ve celālet huzūrunda(dur) kuvvetlik ve güzellik maḥdesinden (dağı) (7) iyi halkların kabīleleri rabbe maḥşūş eylen mecid ve yararlık rabbe maḥşūş eylen (8) rabbe adının mecdin maḥşūş eylen bir pīşkeş götürün ve eyvānlarına girin (9) maḥdesin güzelliginde rabbe secde eylen yerin cümle (sākinleri) öğinden korku alın (10) tayfalar içindeki din (ki) rabbe pādişāhlık eyledi dünyā dağı istikrār bula ki hīç kımıldanmaya toğrulukla halklara hüküm eyleye (11) gökler sevinsünler ve yer şāzlıktan şıçrasun deñiz ve anın toluluğu harekete gelsün (12) şāhra ve dükli anda olan mübālağa ile sevinsün ol zamān ormanın cümle ağaçları nidā iderler (13) rabb huzūrında zīrā gelür zīrā yere hüküm etmege gelür dünyāya ʿadāletle hüküm eyleye ve halklara gerçekliği ile (dağı)

(97)

oksan yedinci zebr

(1) rabb pdihlk srr yer zlıdan ırasun ademn vfir oturacak yerleri sevinsnler (2) epe evresinde bulutlar ve karauluk (var) tatnn hzrlanm yer adlet ve rast hkm(dr) (3) od yzinden iler varur ve dmanların evre yanında yandırur (4) yldrmları dnyy nrlandrdılar yer grdi de ditredi (5) talar bal mum gibi rabbin hzrndan eridiler ol btn yern rabbinn hzrndan (6) gkler adletin bildrdiler ve cmle halklar mecdin grdiler (7) uyma iine ibdet idenlerin cmlesi faydasz putlarda atup tutanlar utanalar siz cmle Allahlar aa secde eyle (8) sihyn iitdi de sndi ve yehudnn kızları zlıdan ıradılar senn hkmlerin in y rabb (9) nki sen rabb cem adletin ali(sin) cem Allahlar zerine ziydesiyle ycelendi (10) iyi rabbi sevenler kemlige buz eyle ki kdislerinin cnların aklıyor mnfıklarn elinden anları krtarur (11) aydınlk ıddk in aıldı ve zlı toru gnll in (12) iyi ıddklar rabbe sevinn ve pklğnn anmağnda itirf eyle

(98)

oksan sekizinci zebr

bir zebr

(1) rabbe yeni tesbh tesbh eyle zr acb nesneler kld kendne a eli ve mads kl hla eyledi (2) yeho hlaın malm eyledi ayfaların didrnda adletin adı (3) isrylin evinin hknda vfir iylğn ve gerekliğin htrna getrdi yern cmle snurları Allahmzn krtarn grdiler (4) cem yern (skinleri) rabbe ziyde sevinn blend vz eyle ve med eyle de zebr ou (5) anbre ile rabbe zebr ou anbre ve zimrnn vz ile (6) borularn ve uru alması ile pdih rabbin hzrnda ziyde sevinn (7) deniz ve ann oluluğ harekete gelsn dny ve anda skin olanlar (dağı) (8) ırmaklar meraba atsunlar bile talar enlik gstersnler (9) rabbin ninde zr yere hkm etmege gelr adletle dnyya hkm eyleye ve halklara torulukla (da)

(99)

oksan touzunc zebr

(1) yeho pdihlk srer halklar ditresn ğurubnn skini yer deprensn (2) rabb ihyonda(dur) cem ol halklar stine ulu ve yksek(dr) (3) senn adna kr iderler ol da ulu ve krklu mads ve kvvett(dr) (4) pdih rast hkmi srsn toruluğ ber-arar eyledi

sen ya'kūbda rast hükmi ve 'adāleti kıldıñ (5) bizim teñrimiz rabbi yüceleñ ve anıñ ayak başıncağı öñine düşüñ ol maqdūs(dur) (6) mūsā ve hārūn imāmları içinde ve samūyel adına feryād idenleriñ içinde rabbe du'ā idenler (idi) ol ise anlara cevāb virdi (7) bulutlu 'amudda anlara söylür idi anlara virdigi şehādetleri ve kănūnı şaklayorlar idi (8) yeho bizim Allahımız anları isticābet eylediñ anlara 'afv etdin Allah olduñ ve yaman işleri içün intikām alıcı (idiñ) (9) bizim Allahımız rabbi yücelediñ ve maqdūs tağında sücūd eylen zīrā bizim Allahımız yeho kuddūs(dür)

(100)

yüzinci zebūr

zebūr şükürlük için

(1) cümle yeriñ (sākinleri) rabbde ziyāde sevinüñ (2) rabbe şāzlık ile 'ibādet eylen şāzlıqdan sıçrayup huzūrına giriñ (3) biliñ ki yeho ol Allahdur ol bizi kıldı ve biz anıñız anıñ halkı ve otluq yeriniñ koyunları (4) i'tiraf ile kapularına giriñ ve ögüş ile havlılarına aña şükür eylen adın mübārek eylen (5) zīrā yeho iyi(dir) anıñ vāfir iyüligi dāyim(dür) ve gerçekliği ceyilden ceyile(dir)

(101)

yüz birinci zebūr

dāvuduñ bir zebūrı

(1) vāfir iyüligi ve rast hükmi ırlayım saña yā yeho tesbīh ideyim (2) kāmil yolda 'aķıl üzere hareket ideyim baña ne zamān gelesin kāmil gönül ile evim içinde yürüyeyim (3) haķķa muhālif bir nesne gözlerimiñ öñince kavmim şapanlarıñ işine gin eyledim baña hīç yapışmaya (4) bir yaramaz gönül benden çekile yaramaz (kimesneyi) bilmim (5) kirlüce komşusınıñ adın çeken bunu helāk ideyim kaldırılmış gözlüyi ve mağrūr gönüllülüyi anı taħammül idemim (6) gözlerim yeriñ toğrularına toğru ki benimle oturalar kāmil yolda yürüyen ol baña hizmet eyleye (7) ceyle (ile) işleyen evim içinde oturmağa yalan söyleyiciyi gözlerim öñince istikrār bulmaya (8) vilāyetiñ cümle münāfıkların erken helāk ideyim ki cemī' zulüm işleyicileri rabbiñ şehrinden keseyim

(102)

yüz ikinci zebûr

zavallunun bir du'ası kaçan katı ızdırab çeküp ve rabbin

huzûrunda zarlığın dökerse

(1) du'âmı işit yâ rabb ve feryādımı saña gelsün benim tarlığımın güninde yüziñi benden gizleme du'â etdiğim günde başa kulağın eğdir başa tiz cevâb vir (3) zîrâ günlerim düttün gibi telef olundılar ve söñklerim eksi gibi yandılar (4) gönlim otluk gibi çalındı da kurudı zîrâ etmegi yemeyi unuttum (5) âh etmegiñ âvâzından söñklerim derime yapışdılar (6) çöllükdeki rahme beñzedim yıkılmaqlıkdaki baykuş gibi oldum (7) uyanık oldum ve o üstündeki münferid serçe gibi oldum (8) düşmanlarım beni bütün gün rüsvây iderler (ve) karşıma atup tutanlar karşıma and içiyorlar (9) zîrâ etmek gibi kül yidim ve ağlamak ile içmelik mi karıştırdum (10) seniñ tarlığının ve ğazâbının sebebinden zîrâ beni yukarı kaldurdıñ ve beni (aşağı) bıraktıñ (11) günlerim bir uzadılmış gölge gibi-dür ve ben otluk gibi kurudum (12) ammâ sen yâ rabb dâyimâ bâkî olasın ve anmaqlığın dehirlerin dehirlerine degin (13) sen kalkup sihyuna merhamet eyleyesin zîrâ aña himâyet idecek zamân-dur zîrâ tâ'yîn olunmuş zamân geldi (14) zîrâ kulların anıñ taşlarını cân u gönülden isterler ve hemân anıñ tozın esirgürler (15) şöyle tayfalar yehonun adından korkalar ve dükli yerin pâdişâhları seniñ mecdiñden dahı (16) zîrâ rabb şihyonı binâ idiyor kendü mecdinde zühûr ider (17) soyulmuşun du'asına gözleye ve anların du'asın hûr tutmaya (18) işbu âhir ceyil için yazıla ve yaradılmalu halk yehoya şükür eyleyeler (19) zîrâ kendü makdesiniñ yüksekliginden nazar eyledi rabb göklerden yere bakdı (20) esirin anlayışın işitmek için ve ölüm oğulların boşatmak için (21) ki rabbin adını şihyonda diyüyereler ve hamdin yeruşalimde (22) halklar bile cemîc olunduklarında ve memleketler rabbe ibâdet etmeye (23) yolda yararlığımı eksiltdi günlerimi kışşaltdı (24) dirim ki yâ Allahım günlerimin yarısında beni çıkarma yıllarının dehirlerin dehirlerine degin(dir) (25) evvelde yeri temellediñ ve gökler elleriñin ameli(dir) (26) anlar helâk olalar sen ise bâkî olasın belli anların cümlesi giyecek gibi eskiyorlar libâs gibi anları değıştiresin ve değışeler (27) ammâ sen (hemân) ol (sen) ve yılların eksilmeyeler (28) seniñ kulların oğulları oturalar ve zer'ilerin huzûrun da istikrâr bula

(103)

yüz üçüncü zebûr

dāvuduñ bir zebûrı

(1) ey cānım rabbe şükür eyle ve dükli içmekde olan maḳdûs adına ḥamd (etsün) (2) ey cānım rabbe şükür eyle ve anıñ ‘ıvazların unutma (3) ki hep ‘adâletsizliğini yarlıgar ki cemîc hastalıkların şavdurur (4) ki ḥayâtın helâklıktan fedâ ider ki vâfir iyüligin ve şefkatlü rahimlikler ile seni taçlur (5) ki iyülik ile ağzın ıoyurur şöyle ki tâze yigitliğin kıartal gibi yenilenür (6) rabb dükli mazlûmlar için ‘adâletler ve râst hükümler ider (7) mûsâya yolların ma’lûm eyledi (de) ‘amellerin isrâyı̄l oğullarına (8) rabb merḥametlü ve lâtif(dir) ğazaba geç ve taşan iyüligi vâfir(dir) (9) ol dâyimâ çekışmeye hem (ğazabın) dâyimâ şaklamaya (10) günâhlarımıza göre bize işlemedi hem ‘adâletsizliklerimiz üzere bize girü virmedi (11) zîrâ yer üstinden gönüllerin yüksekliğı gibi şöyle taşan iyüligi andan kıorқанlar üstine kıuvvetlendi (12) gün toğusu gün batısından uzandığı gibi şöyle tecâvüzlerimizi bizden ırak eyledi (13) ata oğullarına şefkat idence rabb andan kıorқанlara merḥamet ider (14) zîrâ düzmemizi bilür ḥâtırında tutar ki biz toprak(ız) (15) insândan (ötürı) günleri otluğ gibidir şahrânın çiçeğı gibi şöyle çiçeklenür (16) zîrâ üzerine yel geçür ve yokdur ve mekânı bir dağı anı bilmeye (17) ammâ

şin 15

rabbın vâfir iyüligi ezililikden dâyimliğe deġin(dir) andan kıorқанlar üstine ve toğruluğı oğulların oğullarına (18) ‘ahdin ḥıfz idenlere ve anlara ki vasiyyetlerin ḥâtırlıyorlar ki anları şaklayalar (19) rabb göklerde tahtını ḥâzırladı ve pâdişâhlığı cümle üzerinde saltanat sürer (20) rabbi tebrîk eyleñ iy anın ferışteleri sözün bitüren yararlılığı kıudretlülere sözünün âvâzın dıñlur iken (21) iy rabbın irâdetin idenler (ya’ni) anın cümle kıizmetkârları kendü cümle çerileri rabbi tebrîk eyleñ (22) rabbın sultânlığının cemîc mekânlarındaki cemîc işleri rabbi tebrîk eyleñ iy cānım rabbi tebrîk eyle

(104)

yüz dördtüncü zebûr

(1) iy cānım rabbe mübâreklik (maḥşuş) eyle yâ yeho benim Allahım-sın kıatı ululandıñ mecd ve ḥüsün ile kendin (2) ki nitekim câme (ile) nûr (ile) şarınursın gökleri perde gibi uzadur iken (3) şularda kıoşkılerin çatdurarak bulutları ‘urbasın kıoyup yelin kıanadları üstine gezer iken (4) ki yelleri kıaşıdların ider (ve) yanar âteşi kıizmetkârların (5) yeri bünyâdı üstinde temelledi

dāyımliğa degin hîç deprenmeye (6) nitekim cāme ile lücce (ile) anı örtüñ şular tağlar üstinde tırdu (7) seniñ melāmetiñden kaçarlar seniñ gürlemeñiñ āvāzından tiz ıraklanurlar (8) tağlara çıkarlar vādilere inürler yere ki anı anlar içün ta'yyīn eylediñ (9) anlar geçmeyecek bir sınır koyduñ ki yeri örtmek içün dönmeyeler (10) bınarları derelere gönderüp ki tağlar arasında akurlar (11) şahrāniñ cemī° hayvānlarına içürürler yaban eşekleri anlarıñ şusuzluğın söndürür (12) havāniñ kuşları katlarında öterürler yapraklı budaqlar arasından āvāz virürler (13) kendü hücrelerinden tağları şavurur iken yer işleriñiñ yemişinden tokdur (14) tavarlar içün otluq ve insān °istimāli içün hāzret filizlendirürek ki etmek yerden çıkara (15) ve şarāb (ki) ādem iñ göñlün ferahlandırur ve sağ anıñ yüzün şeffaflandırmaya ve etmek (ki) insān göñlin dayadurur (16) rabbiñ ağaçları hoş toydılar lübnān süri azādları ki anları ol degdi (17) orada kuşlar yuva yapurlar laqlaqlardan ötüri çam ağaçları anıñ evi(dir) (18) yüksek tağlar tağ keçisi içün ve kayalar ata tavşanları içün sığıncaq yer(dirler) (19) ayıyı faşillar içün kalur iken güneşi (ki) kendü batısın bilür (20) karanınlıq ta'yyīn idersin ve gice olur ol zamān ormandaki dükli hayvānlar harekete geliyorlar (21) arslan yavruları duymalıq içün bağıırır iken ve anlarıñ yiyecegin Allahdan taleb iderek (22) güneş toğar ve cem° olunurlar ve kendü yataklarında yaturlar (23) ādem kendü işine çıkar ve hizmetine aḥşama degin (24) işleriñ ne çoğaldılar yā rabb ḥikmetde cümlesin yaratdıñ yer seniñ mülküñden tıldı (25) bu °azīm ve her tarafında inlü deñir (şöyledir) orada ḥesāba gelmez ḥaşeratlar var küçük ile büyük hayvānlar (26) orada gemiler varurlar şol kadirğa balığı (ki anı) şekillediñ anda oynamak içün (27) bunlarıñ cümlesi saña beklürler ki vaktinde (anlara) yiyeceklerin viresin (28) (anı) anlara virürsin ve (ana) düşürürler elini açursın ve iyüligi (ile) tok olurlar (29) yüziñi gözlürsin bulanurlar anların nefsin kaldırursın cān virürler anların toprağına dönürler (30) rüḥuñı gönderürsen yaradılurlar ve yer iñ üstün yeniliyorsun (31) yehonuñ mecdi dāyimā (bākī) ola yeho kendü işlerinde şād ola (32) ki yere bakar ve ditür ki tağlara tokınur ve tutunurlar (33) ben °ömür sürince yehoya tesbīḥ ideyim ben (dirlik) daḥı (sürince) Allahıma zebūr okayım (34) derin düşünmem anıñ ḥaqqında (baña) kabul olına ben yehoda şād olayım (35) ḥaṭākārlar yerden telef olunalar ve münāfıklar daḥı yok olalar ey cānım rabbe mübāreklik maḥşūş eyle yehoya şükür eyleñ

(105)

yüz beşinci zebūr

(1) ey rabbe i'tirāf eyleñ adına feryād eyleñ ḥalklar da °amellerin bildirin (2) aña tesbīḥ eyleñ anı zebūr okuñ anıñ cümle °acīb °amellerinden ötüri temmül eyleñ (3) siz anıñ ḳuddūs adında ögünüñ rabbi taleb idenleriñ göñlü şād olsun (4) rabbi arayıñ kuvvetlü oluñ dīdārını her zamān taleb eyleñ (5) işledigi °acīb °amellerin zikir eyleñ anıñ heybetlü °alāmetlerin ve ağzınıñ

hükümlerin (6) ey anıñ kolu ibrahimiñ tohumı anıñ muhtarı ya'kubuñ oğulları (7) ol yeho bizim Allahımız(dır) hükümleri biz bütün yerde(dir) (8) ahdin her zamān hâtırında tutdı (ya'ni) bin yıla ısmarladuğı sözi (9) ki anı ibrahim ile eyledi ve yemini ishāka (10) bunu ya'kuba kanun için pekiştirdi ve isrāyile bir dāyim 'ahid için (11) sizin mīrājınızın habli ken'ān yerin saña vireyim der iken (12) say adamları olduklarında (belli) pek az ve ğarībler anda (dahı) (13) ve tayfadan tayfaya (bir) memleketden özge halka vardılar 14 bir adam anlara zulüm etmeye koymadı belli anların hâtırı için pādīşāhlara 'itāb eyledi (diyü) (15) yağlanmışlarıma tokunmañ ve peygamberlerime zarar eylemeñ (16) andan ğayrı yer üstine açlık da'vet idüp biz bütün etmegiñ tayağını şındurdu (17) önlerinden ilerü bir kişi gönderdi (ya'ni) yūsuf (ki) kul için satıldı (18) ayaklarına zincir ile elem virdiler kendüsi demire gindirildi (19) anıñ sözi geldiği zamānınca rabbiñ gelmedi anı tecrübe eyledi (20) kral gönderüp anı boşatdı halkların zābıtı anı şalıvirdi (21) anı evine bey ve anıñ cemī' yurtı üzerine zābit degdi (22) ki irādeti üzere beylerin bağla ve müşāverecilerine hikmet öğürdi (23) isrāyil dahı mısıra geldi ve ya'kub hāmın vilāyetinde tırdı (24) ve halkın ziyādesiyle arturdu ve anları düşmanlarından dahı kuvvetlü eyledi (25) ve anların göñlin döndürdi ki kendü halkına buğz ideler ki kulları ile hile ile işleler (26) kendü kulın mūsā gönderdi ve hārūnı ki anı ihtiyārladı idi (27) anıñ 'alāmetlerinin sözlerin anlarda ve heybetlü 'alāmetlerin hāmın vilāyetinde gösterdiler (28) karanulık gönderüp (anı) karanulu eyledi de sözine karşı 'āsī olmadılar (29) şuların kana değiştirdi de balıkların öldürdi (30) anların yiri kurbağalar zuhūra getürdi pādīşahlarının odalarında (31) söyledi de şezātlar (hem) bitler tüyli sınırlarına geldiler (32) anların yağmuru yerine dolu (ve) ateş yalıñların anların vilāyetinde virdi (33) ve keremlerin ve incir ağaçlarına urdı ve sınırlarının ağaçların utandı (34) söyledi de çekirgeler geldi ve boğ böcekleri hesabı yok iken (35) ve anların vilāyetindeki cemī' otları yiyenler dahı anların yerinin mahşūlın yidiler (36) dahı anların vilāyetindeki her evvel doğmuşa urdı anların cümle kuvvetliğinin evvelkisi (iken) (37) anları dahı gümüş ve altın ile çıkardı ve kabīleleri içinde zayıf kimse yoğıdı (38) çıkdıklarında mısırlular şād oldu zīrā anların ürkekliği üstlerine düştü idi (39) bulutı örtü için yaydı ve ateş ki giceyi nūrlandı (40) kavim diledi de bildircınlar getürdi ve göklerin etmegi (ile) anları tok eyledi (41) kayayı açtı da şular akdılar ve ırmağ (gibi) kuru yerlerde vardılar (42) çünkü kendü kulu ibrahime söyledi (ki) maḳdūs sözin hâtırında tutdı (43) ve anıñ ümmetin dahı şāzlık ile iḫrāç eyledi ihtiyār olunmuşların sevinç ile (de) (44) ve tayfaların yurtların anlara virdi ve ümmetlerin emegine mālīk oldular (45) ki anıñ kânunların hıfz ideler ve şerī'atların şaklayalar yehoya şükür eyleñ

yüz altıncı zebûr

(1) yehoya hamd eyley yâ rabbe ictirâf eyley zîrâ iyü(dir) zîrâ vâfir iyüligi dâyimâ (bâkî olur) (2) rabbiñ kudretlü ʿamellerin kim kelâm eyleye ve anıñ cümle hamdin (kim) izhâr eyleye (3) mübârek hükmi hıfz idenler (ve) her vakitte toğruluğıyla işleyen (4) seniñ halkının hoşnudluğu ile beni hâtırına getür yâ rabb seniñ hâlaşın ile beni ziyyâret it (5) ki seniñ muhtârlarınıñ iyüligin göreyim ki seniñ ümmetiñiñ şâzlığında sevineyim ki mîra5ıñ ile iftihâr eylim (6) babalarımız ile günâh etdik ʿadâletsizlik kılduğ dinsizlikle işledik (7) atalarımız mısırdâ (olduğları) ʿacib işlerini anlamadılar seniñ taşan iyüligiñiñ çoklığını yâd eylemediler ammâ denizde (yaʿnî) kûlzüm denizinde (anı) incitdiler (8) lâkin kendü adınıñ hâtırın anları hâlâş eyledi ki yararlığın maʿlûm ide idi (9) dağı denize azar virdi de kurudı şöyle nitekim çöllükde lücceden anları gezdirdi (10) ve anları ʿadâvet ideniñ elinden anları kurtardı ve düşmanıñ elinden anları hâlâş eyledi (11) ve şular düşmanların örtidiler anlardan bir kimse kalmadı (12) ol zamân sözlerine inandılar anıñ hamdin medh eylediler (13) ʿacele eylediler işlerin unuttılar naşîhatine hîç katlanmadılar (14) ammâ çöllükde ziyâdesiyle şehvet etdiler ve yabanda teñriyi şınadılar (15) o anlarıñ dileyişin anlara virdi ammâ anlarıñ cânına arıklık gönderdi (16) dağı orduda mûsâyı günlediler (ve) hevâyı rabbiñ kuddîsi (17) yer açup dâşânı yutdı ve ibrahimiñ bölügin örtidi (18) ve anlarıñ böliginde od yanına yalnız münâfıkları güvündürdi (19) harabda bir buzağı kaldılar ve evine işine baş urdılar (20) böyle anlarıñ mecidin otluğ yidigi bir öksüzün şekline döğiştürdiler (21) mısırdâ ʿazîm nesneleri işleyen anlarıñ mahallaşın teñriyi unıttılar (22) hâş vilâyetindeki ʿacîb işleri ve kûlzüm denizi katındaki heybetlü nesneleri (23) imdi didi ki anları helâk idi anıñ muhtârı mûsâ öñinde тұrmazsa idi ğazabın döndürmek içün ki anları helâk eylemeye (24) dağı istincek yiri hôr tutdılar sözün imâne getürmediler (25) ammâ çadırlarında rabbiñ âvâzın dinlemediler (26) imdi elin karşılarına yukarı kaldırdı çöllükde anları düşürmek içün (27) dağı tayfalarda zerʿlerin düşürmege ve vilayetlerde anları tağıtmak içün (28) ve dağı beʿâl pağura kuşladılar ve ölenleriñ kurbânların yidiler (29) şöyle düzgünleri ile (anı) taraltdılar ve ölet içlerine zor eyle girdi (30) pes finhâş kalkdı da hüküm eyledi ve öletdür ğadıldı (31) olda doğruluk içün aña maʿdûd oldu ceyilden ceyile dâyimâ (32) dağı merîbâh sözlerinin katında taraltdılar şöyle (ki) anlarıñ hâtırın mûsâ ile kim vardı (33) zîrâ rûhın öğelendirdiler şöyle ki dudakları ile herze söyledi (34) rabb anlara didi ki (gibi) halkları korumadılar (35) ammâ tayfalar ile karışdılar ve işlerin öğrendiler (36) ve putların ʿibâdet etdiler ki anlara duzak oldu (37) belli oğulların ve ğızların dökicilere zebh eylediler (38) ve oğullarınıñ ğızlarınıñ suçsuz kanın döktiler ki anları kenʿân putlarına zebh

eylediler ve yer kan ile bozıldı (39) şöyle kendilerin ʿamelleri ile murdārlandılar paydaları ile cimāʿ etdiler (40) imdi rabbin ғāzabı kendü hālkına qarşu tutuşdı ve kendü vārişlığın tutdı (41) ve anları tayfaların eline virdi de anlara buʿz idenler üstlerine beylik sürdiler (42) düşmanları dahı anlara zulm etdiler ve anların eli altında açıldılar (43) çok kereler anları kırtardı ammā ögütleri ile anı tarıldılar ve anların ʿadāletsizliğine hātırıçun alçaqlandılar (44) velikin anların feryādın işitdiğinde tassalandıkların gördi (45) ve kendü anlardan yaña (olan) ʿahdin hātırına getürdi ve mülāyımlığının çuğluğına göre peşimān oldı (46) ve dükli anları esir etdiklerinin öñince anlara merhamet eyledi (47) bizi kırtar yā yaho bizim teñrimiz tayfalar arasından bizi cemʿ eyle ki senin maḳdūs adına iʿtirāf eyleyevüz ki ḥamdına faḥr idevüz (48) mübārek yaho isrāyīlın teñrisi ezellikden dāyımliğa degin ve dükli halk amīn disün yahoya şükür eyleñ

(107)

yüz yedinci zebūr

(1) yahoya iʿtirāf eyleñ çünki eyü(dür) çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (2) rabbin münfedīleri (şöyle) disünler ki anları düşmanın elinden ḥalāş eyledi (3) o vilāyetlerden (yaʿnī) gün toğusından ve gün batısından şimālden ve kıbleden anları divşürdi (4) çöllükde münferid yolda āvāre oldılar sākin olmalu şehir bulmadılar (5) karnı aç olanlar ve şusuzlar (iken) anların cānı içlerinde eksildi (6) ol zamān anların tarlığında rabbe feryād etdiler (ve) muşibetlerinden anları kırtardı (7) ve rast yolda anları yüritdi ki bir sākin olacak şehre varalar idi (8) yā ki rabbe vāfir eyüligi (içün) iʿtirāf ideler ve anın ʿacīb işleri (içün) ādem oğullarına (9) zīrā şuşayan cānı tok ider ve açık cānı eyülik ile doldurur (10) karanıuluk ve ölümün gölgesi ötüricileri muşibet ve demir ile bağlanmışlar iken (11) anın içün teñriniñ sözlerine ʿaşı oldılar ve ḥaḳḳ teʿālānın ögütin hōr tutdılar (12) imdi anların göñlidin emek ile alçaqladı düşecek oldılar ve yardımcı yoğıdı (13) ol zamān anların tarlığında rabbe feryād eylediler (ve) muşibetlerinden anları kırtardı (14) ol karanıuluḳdan ve ölüm gölgesinden anları çıkarur ve anların bağların uzur (15) yā ki rabbe vāfir mülāyemeti (içün) iʿtirāf ideler ve ʿacīb ʿamelleri (içün) ādem oğullarına (16) zīrā baḳırdan ḳapuları o etdi de demirden tırḳazları pāre pāre eyledi (17) delüler anların tecāvüzluğunıñ yüzinden ötürü ve ʿadāletsizlikleri içün gücenürler (18) anların cānı her aşıl taʿāmdan bī-zār olur ve ölüm ḳapularına dek ulaşırlar (19) ol zamān anların tarlığında rabbe çağırurlar ve muşibetlerinden anları kırtarur (20) sözün gönderüp anları ögdürür ve kendülerin helāklıklarından (anları) kırtarur (21) yā ki rabbe taşan eyüligi (içün) iʿtirāf ideler ve ʿacīb ʿamelleri (içün) ādem oğullarına (22) ve ḥamdın ḳurbānların debḥ etsünler ve medḥ ile ʿamellerin beyān etsünler (23) gemilerde deñize inenler ulu şularda iş işleyenler (24) bunlar rabbin ʿamellerin görürler ve ʿaceblerin derinlikde (25) zīrā şoyulıyor ve fırtına yelin ḥarekete

getürür ki talğaların yukarı kaldırur (26) göklere çıkarlar lücelere inürler anların cânı belâ ile arıyor (27) şalınurlar ve keyiflü kişi gibi kımıldanurlar ve anların cümle ʿağıllılığı yoğ olur (28) ol zamân anların ırlığında rabbe çağırurlar ve muşibetlerinden anları çeküp çıkarur (29) fırtınayı limanlığa döndürür şöyle ki denizin talğaları sus olurlar (30) ol zamân susdukları için sevinürler şöyle istediklerinin limanına anları getirür (31) yâ ki rabbe taşan eyüligi (içün) iʿtirâf ideler ve ʿacîb işleri (içün) âdem oğullarına (32) dahı halkın cemâʿatinde anı yüceltsünler ve şeyhlerin cemâʿatinde aña şükür etsünler (33) ırmaqları bir çöllüğe ve şu kaynakların kuru yere döndürür (34) (ve) bir yemişlü yer çoraklığa anda sâkin olanların yaramazlığı için (35) çöllüğü şu göllere ve kuru yeri şu çeşmelerine döndürür (36) ve açları orada oturdur ve bir sâkin olacak şehir yapurlar (37) ve tarlaları ekerler ve bağları dikeler ve bolluk mahşüllerin divşirürler (38) dahı anları mübârek ider ve ziyâdesiyle çoğalurlar ve o hayvânların azalmağa komıyor (39) yine azalurlar ve alçaklanurlar zulüm muşibet ve kasâvetin sebebiyle (40) begler üstine ihânet dökür ve yolsuz (olan) yabânda anları âvâre gezdirür (41) ammâ fakîri derdden yukarı kaldırur ve (aña) süri gibi kabîleleri ider (42) toğrular göreler ve sevineler ve dükeli ʿadâletsizlik ağzın takaya (43) her kim ʿağıllu (olup) bunları gözedürse rabbin taşan eyüligin anlayalar

(108)

yüz sekizinci zebûr

dâvudun bir tesbîh yâ zebûru

(1) gönülüm hazırlandı yâ Allah tesbîh ideyim ve mecdim ile zebûr okuyam (2) kurʿân ve tanbüre uyanın bende çeyen (k) şabâh uyanayım (3) halklar arasında yâ rabb saña iʿtirâf ideyim ümmetlerde saña zebûr okuyam (4) zîrâ taşan eyüliğin gökler üstinden büyükdür ve gerçekliğin feleke degin (5) gökler üstine yüce ol yâ Allah ve mecdin cemîc yer üstine (olsun) (6) ki senin mahbûbların kurtulalar sağın ile halâş it ve baña cevâb vir (7) Allah makdesinde söyledi sevineyim şahımı bulayım ve sekûşen vâdisin ölçeyim (8) hilʿad benim(dir) mennessi benim(dir) efrâyim dahı başımın yararlığı(dır) şerîʿat viricim yahoda(dır) (9) yumağ kazanım mevâb(dır) adum üzre papucımı bırağayım felseti üzerine gâlib olayım (10) berg şehirde beni kim getüre aduma beni kim eyledi (11) (sen) etmiye misin yâ Allah (ki) bizi bıraktın idi ve (sen) yâ Allah çerilerimiz ile çıkmaz mısın (12) ırlıktan bize yardım vir zîrâ insanın halâşı bâtıl(dır) (13) teğri ile yararlık gösterevüz zîrâ ol (der ki) düşmanlarımızı başacak(dır)

yüz toktuzuncu zebür

zafer ve yerine dâvudun bir zebürü

(1) yâ Allah hamdım menşâsı tek tırma (2) zîrâ münâfıkın ağızı ve hilekârın ağızı üstime açıldılar yalan dil ile karşıma söylediler (3) ʿadâvet sözleri ile dağı beni kuşatdılar ve mağt karşıma savaş eylediler (4) sevişim için başa karşı dururlar ben ise duʿâ idirim (5) o eyülük yerine karşıma kemlik ve sevişim yerine başa ʿadâvet girü virdiler (6) bir münâfık üstine taʿyîn it ve şeytân anın sağında tursun (7) hüküm olundugunda kabahtatlı çıkşun ve duʿâsı günâha döndürölsün (8) günleri az olsunlar (ve) özge menşibın alsun (9) oğulları öksüzler olsun ve karısı bir tül ʿavrat (da) (10) oğulları âvâre gezüp dolansunlar dağı harâb mekânlarından arasunlar (11) muâmelece dükeli anda olanı tızağa tıtsun ve garîbler emkının fâyidesin kalasun (12) ve aña şefkat uzatmağa bir kişı olmasun anın öksüzlere dağı şefkat iden olmasun (13) evlâdı kesilmek için olsunlar özge cilde anların adı mahv olunsun (14) babalarının ʿadâletsizliği rabbin katında anlasun ve anasının günâhı mahv olunmasun (15) her zamân rabbin önünde olsunlar ki anların tezekkiri yerden kopara (16) bunun için ki şefkat etmeğe hâtırına getürmedi ammâ fakîr ve hâcetlü insânı kovaladı ki şınmış gönüllüyü öldüre idi (17) çünkü bed-duʿâyı savdı şöyle üzerine düşsün çünkü hayr duʿâda şafâ sürmedi şöyle andan ırak olsun (18) çünkü nitekim geyüsi ile bedduʿâ ile giyindi şöyle şular gibi içerüsine girsün ve yağ gibi süntüklerinin içine (19) aña anı örtin geyüsi gibi olsun ve kuşak gibi ki anuñla her zamân kuşanur (20) cânıma karşı kemlik söyleyenlerin ve düşmanlarının kerâsı rabbin katından budur (21) sen ise yâ rabb yaho senin adının hâtırın benim ile kalıvir şahîh mülâyimığın pek eyü(dür) beni necât eyle (22) zîrâ gerçek ben zavallu ve fakîr(im) ve gönlüm içimde yaralandı (23) uzadılmış gölge gibi yürüdüm çekirge gibi silkindim (24) dizlerim oruç tutmağdan şalındılar ve atım semizlikden eksildi (25) ben dağı anlara rüsvâyılık oldum (kaçan) beni görseler başların şalurlar (26) yâ yaho benim Allahım başa yardım eyle vâfir eyüligiğe göre beni halâş eyle (27) ki bu senin elin idegin bileler sen yaho anı eylediğ (28) anlar bed-duʿâ ideler ammâ sen bereketliyesin kalkdıkları vakitte utanalar ammâ senin kuluğ şâd ola (29) düşmanlarım utanmaklık (ile) giyinecekler anların ʿarı hilʿat gibi (anları) şaracağdır (30) rabbe ağzım ile gayetle iʿtirâf ideyim ve çokluklar ortasında anı medh ideyim (31) çünkü fakîrin sağ elinde tırur (anı) anlardan kurtarmak için ki cânına hüküm ideler idi

(110)

yüz onuncı zebûr

dāvudun bir zebûru

(1) yaho benim rabbime (böyle) didi ki benim sağımda otur ta (ben) düşmanlarını seni ayakların bir başıncağ idince (2) yaho yararlığının kazıbın şihyundan göndere düşmanların ortasında beglik sür (3) seninle kuvvetinin güninde takdîsin hüsünlerinde göñüllü arzlar (ola) evlâdının çigi saña tañ rahminin (çigin) den artux (ola) (4) yaho yemîn eyledi de peşîman olmaya meliki şıdkın tertîbi üzre sen dāyimā imām(sın) (5) sağında (olan) rabb gazabının gününde pâdişâhları yaralıyor (6) t̄ayifeler arasında hüküm eyleye ölümler (ile) doldurur iken çok vilâyetler üstinde başı yaralır iken (7) yoldaki çaydan içe anıñıçun başı yücelde

(111)

yüz on birinci zebûr

(1) yahoya şükür eylen bütün göñlüm ile rabbe i'tirâf ideyim doğruların ayru cemî'atı ve cemâ'at içinde (2) yahonun işleri büyükdür ve dükeli anlardan hazz idenlerden arandılar (3) 'ameli ri'âyetlü ve mecidlü(dür) ve toğruluğı dāyimā bâkî olur (4) 'acîb işlerin andırdı yaho laţif ve şefkatlü(dür) (5) andan korkanlara yiyecek virdi 'ahdin dāyimā hâtırında tuta (6) 'amellerinin kuvvetin halkına bildürdi göñline ve pekçe kayayı şuların çeşmesine döndürdü

(115)

yüz on beşinci zebûr⁵⁰

(1) bizim için değil yâ rabb bizim için değil ammâ (ancağ) senin adın için mecd vir vâfir eyüligin için ve gerçekliğinin hâtırın (2) t̄ayifeler niçün söyleyeler şimdi onların teñrîsi kanda-dır (diyü) (3) bizim teñrimizden ötürî göklerde-dir her ne isterse işlür (4) putları gümüş ve altun(dırlar) insânların ellerinin işi (5) onların ağızı var ammâ söylemezler gözleri var ammâ göremezler (6) kulaqları var ammâ işidemezler onların burnı var ammâ koçulamazlar (7) elleri ile toçunamazlar ayakları ile yürüyemezler (hem) onların boğazında murâda bilmezler (8) kılıcıları onların gibilerdir ve her anlara i'timâd iden (9) isrâyiîl yahoda i'tikâd tutar onların yardımını ve onların kalkanı oldur (10) hârunın kabîlesi rabb da i'tikâd tutar onların yardımını ve onların kalkanı oldur (11) yahodan korkanlar rabb da i'tikâd tutar onların yardımını ve onların kalkanı oldur (12) yaho bizi hâtırında tutdı mübârekliye isrâyiîlin kabîlesin bereketliye hârunın

⁵⁰ Metinde, yüz on birinci zebûrdan yüz on beşinci zebûra geçilmiştir.

ķabîlesin bereketliye (13) yahodan ķorķanları kűçükler ile bűyűkleri bereketliye (14) yaho sizin iķűn artuķ eyleye sizin iķűn ve oĝullarınız iķűn (15) ĝokleri ve yeri yaratduĝı rabbdan alkışlanmıřsız (16) ĝoklerin ĝokleri yaho iķűn(dűr) ammā yeri ādem oĝullarına virdi (17) ne olenler ne sākitlege inenler yahoya řűkűr iderler (18) lāķin řimden řonŗa ve tā dāyimlige dek yehoya műbāreklik mařřűř eyleyevűz yehoya řűkűr eyleŗ

(116)

yűz on altıncı zebűr

(1) ĥazẓ eyledim ki rabb namāzlarımın āvāzın iřitdi (2) zīrā ķulaĝını baŗa egdirdi imdi (hep) ĝűnlerimde (aŗa) duā ideyim (3) olűműn tűzaķları beni ķuřatdılar ve mezārın ıarlıķları baŗa yetdiler ıarlıķ ve zaĥmet ķekdim (4) ol zamān rabbin adına duā eyledim (diyű) kerem ile yā rabb cānımı ķurtar (5) yaho latīf ve ādil(dir) belli bizim Allahımız řefķatlű(dűr) (6) rabb sűrat idicileri řaķlıyor dűkendim ve beni ĥalāř eyledi (7) senin dűnceķligiŗe devin ey cānım zīrā rabb űstiŗe arẓ eyledi (8) zīrā sen cānımı olűmden ĝozlerimi ĝoz yařlarından (ve) ayaklarımı itivirmekden ĥalāř eyledin (9) dirilerin vilāyetlerinde yahonun ĥuzűrında gezeyim (10) inandım imdi sűyledim ĝāyetle tasalandım (11) tīzligimde didim ki hep insānlar yalancılardır (12) rabbe ne ĝirű vireyim dűkeli baŗa (virdigi) űzuvları (iķűn) (13) ĥalāřın ķadeĥin alayım ve rabbin adına duā ideyim (14) ĥālā nazarlarımı rabbe ođeyim cemīc ĥalkının oŗince (15) rabbin dīdārında ķuddislerinin olűmi ağır bahalu(dur) (16) kerem ile yā rabb zīrā senin ķuluŗ(um) ben senin ķuluŗ(um) ve cāriyenin oĝlı baĝlarımı ķozdűn (17) řűkűrlűk ķurbānın saŗa ķurbān ideyim ve rabbin adına duā ideyim (18) ĥālā nazarlarımı rabbe ođeyim cemīc ĥalkının oŗince (19) yahonun evinin ĥűlyālarında ortaŗda ey yorřelim yehoya ĥamd eyleŗ

(117)

yűz on yedinci zebűr

(1) ey cemīc tāyifeler rabbe řűkűr eyleŗ cűmle ĥalklar aŗa ĥamd eyleŗ (2) zīrā vāfir eyűligi bize toĝru ķuvvetlű-dűr ve rabbin ĥaķīķati ebedilige deĝin yehoya řűkűr eyleŗ

(118)

yűz on sekizinci zebűr

(1) yehoya iťtirāf eyleŗ ki eyű(dűr) ki vāfir eyűligi ebedīlige deĝin(dűr) (2) isrāyīl ĥālā disűn ki vāfir eyűligi ebedīlige (deĝin-dűr) (3) ĥārűnın ķabīlesi ĥālā disűn ki vāfir eyűligi ebedīlige (deĝin-dűr) (4) rabbden ķorķanlar ĥālā disűnler ki vāfir eyűligi ebedīlige (deĝin-dűr) (5) ıarlıķdan yehoya feryād eyledim yeho inlik (virmekden) baŗa cevāb virdi (6) yaho bilemece-

dür korkmim insān baña etmege kadar (olan) nedür (7) yaho benim(dür) yardımcılarım içinde imdi baña buğuz idenler üstüne (istegimi) göreyim (8) insānda ʿitikād tutmağdan rabbe ʿitimād etmege eyü(dür) (9) beglerde ʿitikād tutmağdan rabbe ʿitimād etmege eyü(dür) (10) cümle t̄ayifeler beni kuşatdılar ammā rabbiñ adında anları keseyim (11) beni kuşatdılar dañı beni kapladılar ammā rabbiñ adında anları keseyim (12) arular gibi beni kuşatdılar dikenleriñ odı gibi söyündürildiler zīrā rabbiñ adında anları keseyim (13) ben ziyādesiyle itivirildim ki düşim ammā rabb baña yardım eyledi (14) yaho yararlığım ve tesbīhiñ (münşası-dur) zīrā benim hālāşım oldu (15) şıddıkların çadırlarında medhiñ ve hālāşın āvāzı var yahonun sağ eli bir kudretlü ʿamel kıldı (16) yahonun sağ eli yücelendi yahonun sağ eli bir kudretlü ʿamel kıldı (17) ölmeyem lākin yaşayım ve yahonun ʿamellerin beyān ideyim (18) yaho baña gāyetle teʿdīb eyledi lākin beni ölüme teslīm eylemedi (19) toğrulugun kapuların baña açın anlara gireyim (ve) yehoya ʿtirāf ideyim (20) rabbiñ kapısı budur şıddıklar aña gireler (21) saña ʿtirāf ideyim zīrā beni işitdiñ ve benim hālāşım olduñ (22) yapıcılar redd etdikleri taş bucağıñ baş (taşı) olundı (23) işbu rabbiñ katından oldu bu gözlerimize ʿacīb(dür) (24) rabb etdiği gün bu(dur) anda şādlıktan sıçrayalım ve sönelim (25) kerem ile yā rabb hālā hālāş et kerem ile yā rabb hālā kolay eyle (26) mübārek ol ki rabbiñ adında geliyor rabbiñ evinden sizi bereketledik (27) yaho teñri(dür) ve bize rüşen oldu kurbānı içeler ile mezbañın boynuzlarına bağlañ (28) benim Allahım-sın saña ʿtirāf ideyim benim Allahım seni yüceleyim (29) rabbe ʿtirāf eylen ki eyü(dür) ki vāfir eyüligi dünyāya degin(dür)

(119)

yüz on toğkuzuncı zebūr

elif

(1) toğru yollular mübārek(dür) ki rabbiñ şerīʿatında yürüyorlar (2) şehādetlerin tutanlar mübārek ki bütün göñül ile anı arıyorlar (3) dañı ʿadāletsizlik işlemediler anın yollarında yürüdiler (4) sen (bize) buyurduñ vaşıyyetleriñi teḳayyud üzre şaklamak için (5) bulayki yollarım toğrulalar idi kânūnlarıñı şaklamak için (6) ol zamān utanmim vaḳti ki seniñ cemīʿ buyruḳlarıñı gözlürem (7) göñlün toğrulugı ile saña ʿtirāf ideyim kaçan ʿādil hükümleriñi öğrenecek olursam (8) kânūnlarıñı hıfz ideyim beni gāyetle terk eyleme

beyt

(9) oğlan kendü yolın ne ile pāk eyleye sözüñe göre (kendüyi) şaklamağıla (10) bütün göñlüm ile seni cehd idüp aradım buyruḳlarıñdan beni şapmağa koma (11) kelāmıñı göñlümde gizledim ki karşıña günāh etmeye idim (12) sen mübārek(sin) yā rabb kânūnlarıñı baña öğret

(13) seniñ ağızınıñ cümle hükümlerin dudaklarım ile divirdim (14) nitekim cemîc baylık üstinde şehâdetleriñiñ yolında şâdlık eyledim (15) seniñ vaşiyyetleriñde düşüneyim ve yollarına göz dikeyim (16) kânûnlarıñda şafâ ideyim kelâmını unutmim

cimāl

(17) kuluñuñ üstine arz eyle (ki) yaşayım ve kelâmını şaklayım (18) gözlerimi aç ki şerîatından acib nesnelere bakayım (19) ben yerde ğaribim buyruqlarını benden gizleme (20) cânım kaldı her zamânda hükümleriñi istedigimiçün (21) seniñ buyruqlarıñdan yanılan la'netlü mütekebbirlere azarladıñ (22) rüsvâyılığ ve ihâneti benden tekerle zîrâ şehâdetleriñi hıfz eyledim (23) begler dañı oturup karşıma söylediler (lâkin) kuluñ kânûnlarıñda düşünür (24) seniñ tanıklıklarıñ dañı benim şafâm hem meşveretcilerim(dür)

dâlet

(25) cânım toprağa yapışdı sözüñe göre beni diri it (26) yollarımı divirdüm ve beni isticâbet eylediñ kânûnlarıñı baña öğret (27) vaşiyyetleriñiñ yolın beni anlat ve şöyle acib amelleriñde tâmil ideyim (28) cânım sıkletden döğündi sözüñe göre beni muqarrir tut (29) yalan söylemek yolın benden ırakla ve şerîatıñ (ile) baña ihsân eyle (30) hakîkatıñ yolın ihtiyâr eyledim hükümleriñi (önümde) kodum (31) şehâdetleriñe yapışdım yâ rabb beni utandırma (32) buyruqlarıñı yolın segirdeyim ve katına göñlümi açacaqsın

hâ

(33) seniñ kânûnlarıñıñ yolın baña öğret yâ rabb ve anı şoña deġin şaklayım (34) beni anlat ve şerîatıñı hıfz ideyim belli bütün göñlüm ile anı gözedeyim (35) vaşiyyetleriñiñ yolında beni getür zîrâ anda şafâ iderim (36) şehvete deġil ammâ seniñ şehâdetleriñe göñlümi mâyil eyle (37) battallığı görmekten gözlerimi geçür yolında beni diri it (38) kelâmını kuluña taşdîk eyle ki seniñ korkuña adlanmışdur (39) rüsvâyılığımı benden geçür ki andan korkarım zîrâ hükümleriñ hayırlı(dur) (40) işte vaşiyyetleriñe göñül virdim toġrulugunda beni diri it

vav

(41) seniñ vâfir mülâyemetiñ dañı baña gelsün yâ rabb (ya'ni) ħalâşıñ kendü sözüñe göre (42) şöyle beni rüsvây idene cevâb vireyim zîrâ sözüñe itimâd eyledim (43) ve gerçekliġiñ sözün ballatmam ağızımdan kaldurma zîrâ hükümleriñe ümîdi oldum (44) şöyle her zamân (ya'ni) dehirleriñ dehirlerine deġin şerîatıñı hıfz ideyim (45) ve kiñlikde yürileyim zîrâ vaşiyyetleriñi aradım (46) dañı pâdişâhlarıñ öñince tanıklıklarıñı söyleyim ve utanmim (47) ve

sevdigim buyruklarında şafâ ideyim (48) vaşiiyetlerine dağı ellerimi kaldırayım ve kânûnlarında te'emmül ideyim

zāyin

(49) kuluñuñ haqqında (olan) sözi hâtırına getür ki andan yaña beni ümîdlendirdiñ (50) muşîbetimde benim teselliyetim oldur zîrâ kelâmıñ beni diri eyledi (51) mağrûrlar beni ziyâdesiyle masharalığa aldılar lâkin şerî'atıñdan meyl eylemedim (52) seniñ dünyâdanki hükümleriñi hâtırına getürdüm yâ rabb ve teselli buldum (53) örgündülük üstime düşdi şerî'atıñı terk etdikleri münâfıklarıñ sebebinden (54) kânûnlarıñ baña tesbîh oldılar benim ğaribliğimñ evinde (55) gice ile adıñı hâtırına getürdüm yâ rabb şerî'atıñı hıfz eyledim (56) bu baña vâkı' oldı zîrâ vaşiiyetleriñi hıfz eyledim

hayat

(57) rabb benim hışşım(dur) didim ki sözleriñi hıfz ideyim (58) bütün göñül ile huzûruñdan istiğfâr eyledim kelâmıña göre baña merhamet eyle (59) yollarımı düşündüm ve şehâdetleriñe ayaklarımı döndürdüm (60) 'acele eyledim ve eglenmedim vaşiiyetleriñi hıfz etmek için (61) şerlülerin ğalabalıkları beni soydılar lâkin şerî'atıñı unutmadım (62) yarım gice de kalkayım saña i'tirâf etmek için seniñ 'adâletiñin hükümleri için (63) ben dükeli senden kormanlara hem vaşiiyetleriñi hıfz idenlere bir yoldaşım (64) yer yâ rabb taşan eyüligiñden tıldı kânûnlarıñı baña öğret

ıayat

(65) kelâmıña göre yâ rabb kuluñ ile eyü işlediñ (66) eyü 'akıl ve baş baña öğret zîrâ vaşiiyetleriñe inandım (67) ben kucanmazdan evvel azvâr idim ammâ şimdi sözüñi hıfz iderim (68) sen eyü ve iyülik idici(sin) kânûnlarıñı baña öğret (69) mağrûrlar bir yalan söz üstime bağladılar benden ötürü bütün göñül ile vaşiiyetleriñi hıfz ideyim (70) anlarıñ göñli yağ gibi koyu oldı benden ötürü şerî'atıñdan hazz eyledim (71) baña yahşı(dur) ki elim çekdi ki kânûnlarıñı ögreneyim (72) baña ağızıñın şerî'atı altun ve gümüş biñlerinden dağı eyü(dür)

tı 18

yūd

(73) seniñ elleriñ beni kıldılar ve düzetdiler beni anlat ve buyruklarıñı ögreneyim (74) (şöyle) senden kormanlar beni göreler ve sevineler zîrâ seniñ kelâmıña katlandım (75) bildim yâ rabb ki hükümleriñ 'adıldür ve ki haqîkat üzre beni alçaqladıñ (76) kerem ile vâfir eyüligiñ olsun beni teselli etmek için kuluña (söylediğın) kelâmıña göre (77) seniñ şefkatlü

merhametlerin baña gelsünler ki yaşayım zîrâ şerî'atında şafâlarım (var) **(78)** mağrûrlar utanalar çünkü yalan söz ile beni egdirdiler ben (ise) vaşîyyetlerinde te'emmül ideyim **(79)** senden korkanlar ve tanıklıklarını bilenler baña dönerler **(80)** gönlüm kânûnlarında toğru olsun ki hicâba gelmim

kef

(81) cânım halâşın için 'âciz oldı (ammâ) sözüne katlandım **(82)** gözlerim kelâmın için telef olundu beni ne zamân teselli eylesin diyü **(83)** zîrâ düttündeki tulum gibi oldum (lâkin) kânûnlarını unutmadım **(84)** senin kuluğun günleri ne kadar(dur) beni tardı idenlere ne zamân hüküm eylesin **(85)** mağrûrlar baña çukurlar kazdılar ki şerî'atına göre değil **(86)** senin cemî' vaşîyyetlerin hakîkatlü yalan yere beni kıovaladılar baña yardım eyle **(87)** az kaldı ki yerde beni telef etdiler ammâ vaşîyyetlerini terk etmedim **(88)** senin taşan eyüligine göre beni derlet şöyle ağzının tanıklığın şaklayım

lamed

(89) göklerde sözün yâ rabb dâyimâ bâkî olur **(90)** senin hakîkatin cilden cile degin(dir) yeri temelledin ve turdu **(91)** bu güne (degin) hükümlerinçe turdular zîrâ cümle senin hizmetkârlarıdır **(92)** eğer senin şerî'atın benim şafalarım (olmazsa idi) pes muşîbetimde helâk olaydım **(93)** vaşîyyetlerini dâyimâ unutmayı zîrâ anlar ile beni diri kıldın **(94)** ben senin (im) beni kırtar çünkü senin vaşîyyetlerini aradım **(95)** münâfıklar baña katlandılar beni helâk etmek için tanıklıklarını anlayım **(96)** dükelî tekmlê bir âhir gördüm (lâkin) vaşîyyetin 'âyetle inelü(dür)

mim

(97) şerî'atını ne sevdim her gün benim tefekkürüm oldur **(98)** senin vaşîyyetlerinin (vesîlesi ile) beni dükelî düşmanlarımdan (dağı) 'akıllu eyledin zîrâ anlar dâyimâ bilemece(dür) **(99)** benim cümle öğredicilerimden artuk anladım zîrâ şehâdetlerin benim tefekkürüm(dür) **(100)** şeyhlerden artuk 'akılluyım vaşîyyetlerini hıfz etdigim (içün) **(101)** her yaramaz yoldan ayaklarımı alıkdum tâ ki sözün hıfz ideyim **(102)** hükümlerinden çekinmedim zîrâ sen baña öğretdin **(103)** kelâmların damağıma ne tatlı oldılar (belli) ağzıma baldan (dağı tatlı-dur) **(104)** vaşîyyetlerinin vesîlesinden 'akıllu olurum anın için her yalan yola kin kıtarım

nun

(105) sözün ayaklarıma bir çarık ve semtime bir aydınlık(dur) **(106)** yemîn eyledim ve (ağa) karar virdim 'âdil hükümlerini şaklamak için **(107)** ziyâdesiyle tassalandım sözüne göre

yā rabb beni diri it **(108)** kerem ile yā rabb ağzımın irādetlü ‘arzların begin ve hükümlerini baña öğret **(109)** cānım dāyimā avucumda(dur) lākin şerī‘atını unutmadım **(110)** münāfıklar baña tuzak kurdılar ammā vaşiyyetlerinden azmadım **(111)** tanıklarını bir dāyim vārişlığa aldım zīrā anlar gönlümün şādlığı(dur) **(112)** kânūnlarını āhire (belli) dāyimā şaklamak için gönlümü māyil eyledim

sāmek

(113) zorbalara kin tutdum lākin şerī‘atını sevdim **(114)** gizlenecek yerim ve kalkanım-sen(sin) sözüne katlanup turdum **(115)** ey bed-kaşıdlular benden çekiniş zīrā teqrimin buyrukların şaklayım **(116)** sözüne göre beni dayandur ve yaşayım ve katlanmaçlığımdan beni utandırma **(117)** baña arka vir ve kurtulayım pes her zamān kânūnlarında şafā süreyim **(118)** dükeli kânūnlarından yanılanları yere çaldı zīrā onların kalaşlığı aldayıcı oldu **(119)** yerin cümle münāfıkların demir buğu (gibi) giderdi bundan ötürü tanıklıklarını severim **(120)** korkaklığından etim ürperdi ve hükümlerinden korkdum

‘ayn

(121) ‘adālet ve rast hüküm kıldım mezālimlerime beni teslīm eyleme **(122)** eyülükde kuluña kefil ol mağrurlar baña zulm etmesünler **(123)** gözlerim döğündi halāşın için ve toğrulduğunuz kelāmı için **(124)** senin taşan eyüligiye göre kuluñ ile kalıvir kânūnlarını baña öğret **(125)** ben senin kuluñ(um) beni anlat ve tanıklıklarını bileyim **(126)** rabbe zamān(dur) işlemek için (zīrā) şerī‘atını bozdılar **(127)** bundan ötürü vaşiyyetlerini altundan belli hāş altundan (ziyāde) sevdim **(128)** anın için senin cümle vaşiyyetlerine göre toğru yürüdüm her bātıl yola buğz eyledim

fe

(129) senin şehādetlerin ‘acībdür imdi cānım anları hıfz ider **(130)** sözlerin açmağı aydınlık virür (ve) tekellülere öğredür **(131)** ağzımı açdım ve cān atdım zīrā vaşiyyetlerini pek arzuladım **(132)** baña bak ve baña merhāmet eyle senin adını sevenlere hüküm etdigiye göre **(133)** kelāmında adımlarımı toğrult ve hīç ‘adāletsizlik baña saltanat sürmesün **(134)** insān zulmünden beni halāş it ve vaşiyyetlerini hıfz ideyim **(135)** dīdārını kuluña nūrlandır ve kânūnlarını baña öğret **(136)** şuların çayları gözlerimden indiler anıñçun ki şerī‘atını hıfz eylemediler

şad

(137) sen ʿādil(sin) yā rabb ve hükümlerin toğrudur (138) tanıklıkların ʿadāletine buyurduñ ve gāyetle gerçektür (139) gayretim beni telef eyledi zīrā düşmanlarım sözlerini unuttılar (140) kelāmın gāyetle pāk oldu imdi kuluñ anı sever (141) ben göçerek ve hōrlanmış(ım lākin) vaşiyyetlerini unutmadım (142) senin toğruluğun toğruluk

yūd

(73)⁵¹ senin ellerin beni kıldılar ve düzetdiler beni anlat ve buyruklarını öğreneyim (74) (şöyle) senden korkanlar beni görelər ve sevineler zīrā senin kelāmına katlandım (75) bildim yā rabb ki hükümlerin ʿādıldür ve ki haķīkat üzre beni alçaqladıñ (76) kerem ile vāfir eyüliğin olsun beni teselli etmek için kuluña (söylediğin) kelāmına göre (77) senin şefkatlü merhametlerin baña gelsünler ki yaşayım zīrā şerīʿatında şafālarım (var) (78) mağrurlar utanalar çünkü yalan söz ile beni egdirdiler ben (ise) vaşiyyetlerinde teʿemmül ideyim (79) senden korkanlar ve tanıklıklarını bilenler baña döneler (80) gönlüm kânūnlarında toğru olsun ki hicāba gelmim

kef

(81) cānım halāşın için ʿāciz oldu (ammā) sözüne katlandım (82) gözlerim kelāmın için telef olundu beni ne zamān teselli eylesesin diyü (83) zīrā düündeki tulum gibi oldum (lākin) kânūnlarını unutmadım (84) senün kuluñun günleri ne kadar(dur) beni tard idenlere ne zamān hüküm eylesesin (85) mağrurlar baña çukurlar kazdılar ki şerīʿatına göre degil (86) senin cemīʿ vaşiyyetlerin haķīkatlü yalan yere beni kovaladılar baña yardım eyle (87) az kaldı ki yerde beni telef etdiler ammā vaşiyyetlerini terk etmedim (88) senin taşan eyüliğine göre beni derlet şöyle ağzının tanıklığın şaklayım

lamed

(89) göklerde sözün yā rabb dāyimā bāķī olur (90) senin haķīkatin cilden cile degin(dür) yeri temellediñ ve tırdı (91) bu güne (degin) hükümlerinçe tırdılar zīrā cümle senin hizmetkārlarındır (92) eger senin şerīʿatın benim şafālarım (olmazsa idi) pes muşibetimde helāk olaydım (93) vaşiyyetlerini dāyimā unutmim zīrā anlar ile beni diri kıldıñ (94) ben senin (im) beni kırtar çünkü senin vaşiyyetlerini aradım (95) münāfıklar baña katlandılar beni helāk etmek için tanıklıklarını anlayım (96) dükeli tekmile bir āhır gördüm (lākin) vaşiyyetin ʿāyetle inlü(dür)

⁵¹ Metinde, 73 ile başlıyor.

mim

(97) şeriatını ne sevdim her gün benim tefekkürüm oldur (98) senin vaşiyetlerinin (vesilesi ile) beni dükeli düşmanlarımdan (dahı) ʿağıllu eyledin zîrā anlar dāyimā bilemece(dür) (99) benim cümle öğredicilerimden artuk anladım zîrā şehadetlerin benim tefekkürüm(dür) (100) şeyhlerden artuk ʿağılluyım vaşiyetlerini hıfz itdigim (içün) (101) her yaramaz yoldan ayaklarımı alıkodum tā ki sözünü hıfz ideyim (102) hükümlerinden çekinmedim zîrā sen baña öğrettin (103) kelāmların damağıma ne tatlu oldılar (belli) ağızıma baldan (dahı tatlu-dur) (104) vaşiyetlerinin vesilesinden ʿağıllu olurum anı içün her yalan yola kin tutarım

nun

(105) sözün ayaklarıma bir çarık ve semtime bir aydınlık(dur) (106) yemîn eyledim ve (aşa) karar virdim ʿādil hükümlerini şaklamak içün (107) ziyādesiyle tassalandım sözüne göre yā rabb beni diri it (108) kerem ile yā rabb ağızımın irādetlü ʿarzların begin ve hükümlerini baña öğret (109) cānım dāyimā avucumda(dur) lākin şeriatını unutmadım (110) münāfıklar baña tuzak kurdılar ammā vaşiyetlerinden azmadım (111) tanıklarını bir dāyim vārişlığa aldım zîrā anlar gönlümün şādlığı(dur) (112) kânūnlarını āhire (belli) dāyimā şaklamak içün gönlümü māyil eyledim

samek

(113) zorbalara kin tutdum lākin şeriatını sevdim (114) gizlenecek yerim ve kalkanım sen(sin) sözüne katlanup tırdım (115) ey bed-kaşıdlular benden çekini zîrā teğrimin buyrukların şaklayım (116) sözüne göre beni dayandur ve yaşayım ve katlanmaıklığımdan beni utandırma (117) baña arka vir ve kurtulayım pes her zamān kânūnlarında şafā süreyim (118) dükeli kânūnlarından yanılanları yere çaldın zîrā onların kalaşlığı aldayıcı oldu (119) yerin cümle münāfıkların demir buğı (gibi) giderdin bundan ötüri tanıklıklarını severim (120) korkaklığından etim ürperdi ve hükümlerinden korkdum

ʿayn

(121) ʿadālet ve rast hüküm kıldım mezālimlerime beni teslīm eyleme (122) eyülikde kuluña kefīl ol mağrūrlar baña zulm etmesünler (123) gözlerim döğündi halāşın içün ve toğruluguñun kelāmı içün (124) senin taşan eyüligiğe göre kuluñ ile kalıvir kânūnlarını baña öğret (125) ben senin kuluñ(um) beni anlat ve tanıklıklarını bileyim (126) rabbe zamān(dur) işlemek içün (zîrā) şeriatını bozdular (127) bundan ötüri vaşiyetlerini altundan belli hāş altundan (ziyāde) sevdim (128) anı içün senin cümle vaşiyetlerine göre toğru yüridüm her bātıl yola buğuz eyledim

fe

(129) seniñ şehâdetleriñ ‘acîbdır imdi cânım anları hıfz ider (130) sözleriñ açmağı aydınlık virür (ve) tekellülere öğredür (131) ağızımı açdım ve cân atdım zîrâ vaşıyyetleriñi pek arzuladım (132) baña bak ve baña merhamet eyle seniñ adını sevenlere hüküm etdiğiñe göre (133) kelâmında adımlarımı toğrult ve hîç ‘adâletsizlik baña saltanat sürmesün (134) insân zulmünden beni hâlâş it ve vaşıyyetleriñi hıfz ideyim (135) dîdârını kuluña nûrlandır ve kânûnlarıñı baña öğret (136) şularıñ çayları gözlerimden indiler anıñıçun ki şerî‘atını hıfz eylemediler

şad

(137) sen ‘âdil(sin) yâ rabb ve hükümleriñ toğrudur (138) tanıklıklarıñ ‘adâletine buyurduñ ve gâyetle gerçektür (139) gayretim beni telef eyledi zîrâ düşmanlarım sözleriñi untdılar (140) kelâmıñ gâyetle pāk oldu imdi kuluñ anı sever (141) ben göçerek ve hõrlanmış(ım lâkin) vaşıyyetleriñi unutmadım (142) seniñ toğruluğun toğruluk (dur) dâyimâ ve şerî‘atıñ hākîkatlü (dür) (143) muşîbet ve sıklet beni buldılar (lâkin) vaşıyyetleriñ benim şafâlarım (dur) (144) şehâdetleriñin toğruluğı dünyâya degin-dür beni anlat ve yaşayım

kûf

(145) bütün gönül ile feryâd eyledim yâ rabb beni kabul eyle kânûnlarıñı hıfz edeyim (146) saña du‘â eyledim beni kurtar ve şehâdetleriñi hıfz edeyim (147) şafaķı öğretdim ve feryâd eyledim kelâmına katlanup tırdım (148) gözlerim uyanıklıkları öğretdiler kelâmında tâmmil etmek için (149) seniñ vâfir eyüligiñe göre âvâz mı isticâbet eyle yâ rabb seniñ hükmün üzere beni dir gör (150) yaramaz şanu ardınca gidenler yaklaşdılar seniñ şerî‘atleriñden uzandılar (151) sen yakın(sin) yâ rabb dükeli buyrukların hākîkatlü(dür) (152) seniñ şehâdetleriñden ötüri bundan ıkdam buldım ki anları temelledün dâyimâ

rîş

(153) muşîbet mi gör ve beni necât eyle zîrâ seniñ şerî‘atını unutmadım (154) da‘vîmi ihticâc idüp beni âzâd eyle kelâmına göre beni dir gör (155) hâlâş münâfıklardan ırakdur zîrâ seniñ kânûnlarıñı aramadılar (156) seniñ şefkatlü merhametleriñ çokdur yâ rabb hükümleriñe göre beni ihyâ it (157) benim tãrdlarım ve düşmanlarım çokdur (lâkin) şehâdetleriñden şapmadım (158) tecâvüz idicileri görüp tassalandım zîrâ kelâmına şaklamadılar (159) nazar eyle çünkü vaşıyyetleriñi sevdim yâ rabb vâfir melâyemetiñe göre beni ihyâ it (160) sözünün evvelkisi hākîkatlü(dür) ve ‘adâletiñin her hükmi dâyimâlığa

şîn

(161) begler mağta beni kıovaladılar ammā gönlüm sözünden teħavvūf eyledi (162) ben kelāmından ħazz iderim çok duymalık bulduğı gibi (163) müzevverligi ʿadāvet eyledim ve mekrūh tutdum (ammā) şerīʿatını sevip tırdum (164) gündüzde yedi kere saña şükür iderim senin adāletinin ħükümleriçün (165) şerīʿatını sevenlerin çok selāmeti var ve anlara bī-ħuzurluk yokdur (166) ħalāşınā katlandım yā rabb ve buyruklarını ħıfz ideyim (167) cānım şehādetlerini şakladı ve ziyādesiyle anları severim (168) vaşīyyetlerini ve şehādetlerini şakladım zīrā dükeli yollarım öñünce(dir)

tāv

(169) feryādım ħuzūruña yanaşsın yā rabb kelāmına göre beni anlat (170) istiğfārım ħuzūruña gelsün kelāmına göre beni necāt eyle (171) dudaklarım medħ kelām ideler kaçan kânūnlarını baña öğredecek olursañ (172) dilim kelāmının ħükmünde söyleye zīrā dükeli vaşīyyetlerin ʿādil-dir (173) elin baña yardım yetiştirmeye olsun çünki vaşīyyetlerini ihtiyār eyledim (174) ħalāşını ziyādesiyle istedim yā rabb ve şerīʿatının benim şafālarım (dır) (175) cānım yaşasun ve saña şükür etsün ħükümlerin daħı baña yardım etsünler (176) zāyiʿ olan koyun gibi şapdım kuluñı taleb eyle zīrā buyruklarını unutmadım

(124)

yüz yigirmi dördünci zebūr

(ağ bülend āvāz) irtifāʿları (eyle ırlancağ) tesbīħ dāvuda

(1) eger yanımızda olan rabb degil ise idi ħālā isrāyīl deye (2) eger yanımızda olan rabb degil ise idi ādemler üstümüze kılkaladıklarında (3) ol zamān bizi diri (olup) yudalar idi ġazabları karşumuza darılduğunda (4) bu kez şular bizi tūfānları idi seyl cānımız üstüne geçe idi (5) ol vakit kabarmış şular cānımız üzerine geçeler idi (6) mübārek rabb ki bizi şikārılık gibi anların dişlerine virmedi (7) cānımız kuş gibi kuşcıların tuzağından kırtuldu tuzağ kıruıldı da biz kırtulduğ (8) yardımımız rabbin adına(dır) ki gökleri ve yeri kıldı

(125)

yüz yigirmi beşinci zebūr

(ağ bülend āvāz) irtifāʿları (eyle ırlancağ) tesbīħ

(1) rabbe ictimād idenler şahyuñ tağı gibi (olalar) ki şalınmaz (lākin) dāyimā kalur (2) yeruşelimden (ötüri) tağlar çürüyeninde (dır) rabb böyle ħalkının çürüyeninde(dir) şimden

(sonra) ve dāyimālīga degin **(3)** zīrā münāfıkların ʿaşāsı şıddıkların naşibi üstünde istirāhat eylemeye tā ki şıddıklar ʿadāletsizlige uzatmayalar **(4)** şālihler ve toĝru göñüllere ʿināyet eyle yā rabb **(5)** ammā egri yollarına azmışlar rabb ʿadāletletsizlik işleyiciler ile anları eyleder (ammā) isrāyīl üstünde selāmet (evvelā)

(126)

yüz yigirmi altıncı zebūr

(aḡ bülend āvāz) irtifāʿları (eyle ırlancaḡ) tesbīḡ

(1) rabb şiyhonuñ esīrligin döndür deĝinde düş görıciler gibi olduḡ **(2)** ol zamān ağzımız gülüş (eyle) ve dilimiz ırlayış (eyle) doldı ol zamān tāyfalar içinde didiler ki rabb anların için ʿazīm şeyler işledi **(3)** rabb bizim için ulu nesneler işledi (anınçun) biz şādlu-yız **(4)** esirligimizi döndür yā rabb kıbledeki seyilleri gibi **(5)** göz yaşları ile inler ırlayış ile biçeler **(6)** ol ki çıkar ve ağlayup çekiliş tahmīn götürür şāḡīḡ şādluĝıyla gerü geliye dutamların götürür iken

(127)

yüz yigirmi yedinci zebūr

(aḡ bülend āvāz) irtifāʿları (eyle ırlancaḡ) tesbīḡ

süleymān için

(1) rabb evi yapmazsa yapıcılarında yok yere çalışurlar rabb şehri hıfz etmezse gözediciler yok yere uyanık olurlar **(2)** faydasız(dır) size tırmaĝa hāzır olup yatmaĝa eklenür iken kayĝuların etmegın yiyenler öyle maḡbūbına uyku virür **(3)** işte evlād rabbiñ mīrāsı (dur) rahmiñ 5emereti ahiret (dir) **(4)** oklar gibi kudretlünün elinde böyle (dir) gencligiñ oğulları **(52)** saʿādetlü ol ādem ki okulĝın anlardan tıldırdı utanmayalar kaçan düşmanlar ile kapuda soyulurlar ise

(128)

yüz yigirmi sekizinci zebūr

(aḡ bilene āvāz) irtifāʿları (eyle ırlancaḡ) tesbīḡ

(1) mübārek (dir) her rabbden qorqar kimse ki yollarına yürüyor **(2)** zīrā avuclarıñ emegin yiyesin saʿādetlenmiş-sin ve ḡayır saña **(3)** ortaḡ seniñ öñün yanlarındaki yemişlü kerim gibi ola evlādın seferiñ çevre yanında zeytūn dedikleri (gibi olalar) **(4)** baḡ zīrā rabbden qorqan

insân şöyle mübârek ola **(5)** rabb şiyhûndan seni bereketiyle ve diriliklerin cemî^c günleri
yorşelimiñ eyüligin göresin **(6)** belli evlâdınñ evlâdı göresin (ve) selâmet isrâÿîl üstüne

(129)

yüz yigirmi tokuzuncı zebûr

(ağ bilene âvâz) irtifâ'ları (eyle ırlancağ) tesbîh

(1) gencliğimden beri başa çok kerre gâyetle ıztırâb virdiler hâlâ e isrâÿîl diye **(2)**
gencligimden beri başa çok kerre gâyetle elem virdiler lâkin karşıma gâlib olmadılar **(3)** şapan
savurıcılar arkam üstüne şapan sürdiler ölüğlerin uzun çıktılar **(4)** yâhu ʿâdil(dir) münâfıkarnñ
iplerin pâre pâre eyledi **(5)** utanalar ve girü çekineler dükeli şihyun kin tutanlar **(6)** o üstünñ
otı gibi evvelâlar ki (tamâm) bitmezden evvel kurur **(7)** ki biçiciniñ elin ve tutam bağlayıcısının
kuyunun doldurmadı **(8)** hem geçmeyeciler didiler ki rabbiñ bereketi üstünüzde (olsun) hem
rabbiñ adında size hayır duʿâ etdik

(130)

yüz otuzuncı zebûr

(ağ bülend âvâz) irtifâ'ları (eyle ırlancağ) tesbîh

(1) derin yerlerden saña feryâd edeyim yâ rabb **(2)** âvâz mı işit yâ rabb istiğfârlarımñ
âvâzına kulakların muqayyed olsunlar **(3)** eger (sen) yâhu ʿadaletsizlikleri gözdürsün yâ rabb
kim tura **(4)** zîrâ katında bağışlayış (var) anıñ içün korkasın **(5)** rabbe katlandım cânım katlandı
ve sözine katlanup tırdım **(6)** cânım rabbe (katlandı) şabâh içün bekleyenlerden (artık belli)
şabâh içün bekleyenlerden (artık) **(7)** isrâÿîl rabbe katlansun zîrâ rabbiñ katında vâfir eyülügi
(var) ve katında çok halâş (vardır) **(8)** ol ise isrâÿîl kırtara anıñ cümle ʿadâletsizliklerinden

(131)

yüz otuz birinci zebûr

(ağ bülend âvâz) irtifâ'ları (eyle ırlancağ) tesbîh dâvuda

(1) gönlüm yücelenmiş degildir yâ rabb hem gözlerim kaldırılanmış degiller hem ʿazîm
nesneler ile hem benim içün ziyâde ʿacîb nesneler ile yürimedim **(2)** şahîh cânımı duz eyledim
hem susturdım anası üstüne memeden kesilmiş

(135)⁵²

yüz otuz beşinci zebûr

(1) yahoya şükür eyleyen rabbiñ ismine hamd eyleyen ey rabbiñ kulları (aşa) şükür eyleyen (2) ki rabbiñ evinde tûranlar (siz) belli Allahımızñ onuñ hûlyâlarında (3) yahoya şükür eyleyen zîrâ yahoya eyü(dür) adına zebûr okuñ zîrâ laţif (dir) (4) çünkü yâhu ya'kûbı kendüsine ihtiyâr eyledi (hem) isrâylîñ kendü meleki için (5) zîrâ buldum ki yaho büyük(dür) ve (ki) bizim rabbimiz cümle illelerden (büyükdür) (6) rabb her ne istedi ise (şunu) kıldı göklerde virdi denizlerde ve hep lüccelerde (7) ki buğları yerin başından çıkarur yıldırımları yağmur ile kaldı ki belli hâzînelerinden çıkarur (8) ki mısırın evvel toğmuşların urdı hem âdemden hayvâna degin (9) nişâneler ve heybetlü 'alâmetler ortaşa kondurdu ey mısır fır'avuna ve anıñ cümle kullarına (10) ki çok tayfaları urdı da kuvvetlü kraları öldürdü (11) siyhonı emürlerin kralın ve guğı başanun ve kralın ve kün'ânıñ cümle memleketlerin (12) ve yerlerin vârişlık (içün) virdi bir vârişlık halkı isrâylîle (13) adın yâ rabb ebedîlige degin(dir) zikrin yâ rabb halkına ceyilden ceyle (dir) (14) zîrâ rabb halkına hüküm eyleye ve hizmetkârları üstüne peşîman ola (15) tayfaların putları kümüş ve altun (dur) insânın ellerinin işi (16) anları ağız var lâkin söylemezler gözleri var ammâ göremezler (17) kulaqları var lâkin işidemezler hem ağızlarında kafes yokdur (18) anları kalanlar ve her anlara i'timâd iden anların gibilerdir (19) ey isrâylîñ cemâ'ati rabbe mübâreklik (maḥşûş) eyleyen hârûnun cemâ'ati rabbe mübâreklik (maḥşûş) eyleyen (20) ey levinin kabîlesi rabbe mübâreklik (maḥşûş) eyleyen ey rabbden korkanlar rabbe mübâreklik (maḥşûş) eyleyen (21) rabb şihyûndan mübârek (dir) yorşelimiñ oturıcısı yahoya şükür eyleyen

(136)

yüz otuz altıncı zebûr

(1) rabbe i'tirâf eyleyen çünkü eyü(dür) çünkü vâfir eyüligi dâyimâ (bâkî olur) (2) ey Allahların teñrisine i'tirâf eyleyen çünkü vâfir eyüligi dâyimâ (bâkî olur) (3) ey rabblerin rabbine i'tirâf eyleyen çünkü vâfir eyüligi dâyimâ (bâkî olur) (4) ki yalnız 'acîb 'ameller işlür çünkü vâfir eyüligi dâyimâ (bâkî olur) (5) ki gökleri 'aķıl ile kıldı çünkü vâfir eyüligi dâyimâ (bâkî olur) (6) ki yeri şuların üstüne düşdi çünkü vâfir eyüligi dâyimâ (bâkî olur) (7) ki ulu aydınlıklar kıldı çünkü vâfir eyüligi dâyimâ (bâkî olur) (8) güneşi gündüzde salţanat etmek için çünkü vâfir eyüligi dâyimâ (bâkî olur) (9) ay ve yıldızlar gice ile salţanat etmek için çünkü vâfir eyüligi

⁵² Metinde, 135. Zebur'a geçiliyor.

dāyimā (bāḳī olur) (10) ki mışırını anıñ evvel toğmışlar ile urdı çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (11) ve isrāyīli anların ortasından çıkardı çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī

ayın 20

olur) (12) kuvvetlü el ile uzadılmış zerāc ile çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (13) ki ḳulzüm deñizin bölmekliklere ortaladı çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (14) ve isrāyīli ortasından geçürdi çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (15) lākin ḳulzüm deñizin firavunı ve çerisin silküp düşürdi çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (16) ki ḥalḳın çöllükde iletdi çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (17) ki ulu ḳralları urdı çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (18) ve ulu ḳralları öldürdi çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (19) (yaʿnī) sihyunı emürlerin ḳaralayın çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (20) ve ʿavḡı başanın ḳaralayın çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (21) ve yerlerin vārişlık içün virdi çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (22) (yaʿnī) vārişlık ḳolı isrāyīle çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (23) ki alçaḳ ḥalimizde bizi ḥatırına getürdi çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (24) ve düşmanlarımızdan bizi ḥalāş eyledi çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (25) ki cemīc beşere yiyecek virdi çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur) (26) ey göklerin teñrisine iʿtirāf eylen çünki vāfir eyüligi dāyimā (bāḳī olur)

(137)

yüz otuz yedinci zebūr

(1) babilin ırmaḳlarının ḳatında anda oturduḳ sihyunı da ḥatırladıklarımızda ağladık (2) ortasında söḡüt ağaḳları üstüne ṭanbūrlarımızı aşdık (3) zīrā anda bizi esīr etdikleri ırlayışın sözlerin bizden ṭaleb etdikleri bizi ḥarāb itdiler (bizden) şādlık (ırlayışın ṭaleb etdiler) bize sihyun ırlayışların (birisin) ırlan (diyü) (4) ḡarīb yerde rabbin ırlayışın niçe ırlayavuz (5) yā yorşelim eger seni unutsam sağ elim unudulsun (6) eger seni zıkr etmezsem dilim ağzımın damaḡına yapışsun eger yorşelimi şādlığımın cümlesinden muḳaddem tutmazsam (7) yorşelimin günin adumın oğulları üstüne ḥatırında tut yā rabb ki didiler ḥarāb eylen ḥarāb eylen anda ki degin (8) ey ḥarāb olmalu bābil kıızı mübārek ola ki saḡa tamām ʿarz eyleye bize ʿarz etdüḡiñe göre (9) mübārek (dir) ki küçüklerini ṭuta ve (anları) ḳayaya ura

(138)

yüz otuz sekizinci zebûr

dâvudun zebûrî

(1) bütün gönlüm ile seni ikrâr ideyim (yâ rabb) Allahların erinçe saña zebûr okayım (2) senin muḳaddesin câmi'ine toḡru ekleyim senin taṣan eyûlugin içün ve ḥaḳîḳatin içün adına i'tirâf edeyim çünkü her şey üstüne adını ululıdın (3) çağırduḡum günde isticâbet eyleyesin cānımda yararlık (ile) beni yüreklendiresin yerin cemî' pādişāhları saña i'tirâf eyleyeler yâ rabb zîrâ ağzımın kelâmların işitdiler (5) belli rabbin yollarında ırlayalar zîrâ rabbin müceddidi büyük (dür) (6) gerçekden rabb yüksek (dür) ammâ alçağı gözlür ve mütekebbiri ırakdan tanur (7) egerçi tarlığın içerüsünde yüriyorsam beni diri eyleyesin düşmanlarımızın ḡazabına karşı elini uzadasın ve sağ elin beni kurtara rabb benim içün başa çıkara taṣan eyûlugin yâ rabb dāyimā (bāḳî olur) kendü ellerinin işlerin terk eyleme

(139)

yüz otuz toḡkuzuncu zebûr

zafer virene dâvudun bir zebûrî

(1) beni teftiş eyledin ve bildin yâ rabb (2) oturmağı ve ḳalkmağımi bildin düşünme mi ırakdan anladın (3) benim semte mi ve körüt mi yokladın cemî' yollarımı şaklaya ḳoduḡ (4) zîrâ dilimde söz olmadın işte yâ rabb sen hepisin bildin (5) ardı da ve önünde beni ḳapladın ve elini üstüme ḳoduḡ (6) bu dānelik baña ziyāde 'acîb (dir) yüksek (dir) anı yeter degilim (7) rûḡundan ne yere varayım yâ ḥuzûrundan ḳanda ḳaçayım (8) göklere çıkayım mı sen anda (sın) cehennemde düşük mi düşeyim mi işte sen (9) taḡ yerinin ḳanadların alup denizin āhirinde tırayım mı (10) anda daḡı senin elin beni eyled ve sağ elin beni tuta (11) ammâ dirmeye elbetde ḳaranlılık beni örte o sâ'at gice çevremde nûr (dur) (12) belli ḳaranlılık verür seninle ḳaranlı etmez ammâ gice gün gibi aydınlık virür ḳaranlılık aydınlık (saña) hemân birdir (13) zîrâ bu gökler mi mülk idendeḡ ananın rahminde beni örtdüḡ (14) seni ikrâr ideyim zîrâ 'acîb eyle duruldum işlerin 'acîb (dir) ve (anı) cānım eyü bilür (15) cüsselü zâtım senden gizlenmedi gizlüce yerin aşāḡa taraflarında şan'atla yapılduḡumda (16) gözlerin cānımı gördiler ve kitâbında cümlesi yazıldılar şekillendikleri günler (de) hiç birisi olmazdan evvel (17) imdi fakîrlerin baña niçe bahālu(dur) yâ Allah anların cümlesi ne çoḡaldı (18) anları ḥisāba getirim ammâ ḳumdan daḡı çoḡaldılar (uyudum da) uyandım ve daḡı seninleyim (19) elbetde münāfıḳı öldüresin yâ Allah imdi ey ḳanlı insānlar benden çekinün (20) zîrâ ḳarşuna mekr ve ḥîle ile söyliyorlar ve düşmanların baṭallıḡa büyüklendiler (21) saña kin tıtanlara yâ rabb kin tıtmaz

mıyım ve saña karşı kalkanlardan ziyâdesiyle bezmez miyim (22) ben kiniñ tamâmlık eyle anlara kin tutarım baña düşmanlar yirine oldılar (23) beni teftiş eyle yâ Allah ve göñlümi bil beni tecrübe eyle ve benim dâmlın düşünemeler mi bil (24) ve eger hîle yolu bende var ise gör ve ebedi yolda beni götür

(140)

yüz kırkınıc zebûr

zafer virene dâvudun bir zebûr

(1) yaramaz âdemden beni kurtar yâ rabb zâlim insândan beni şaklıyuvir (2) ki göñüllerinde kemlikler hayâllendiler her gün cengleri kandırurlar (3) yılan gibi dillerin sürildiler şağar yılanın ağusu dudakları altında(dır) sile (4) münâfıkın ellerinden hıfz eyle yâ rabb zâlim insândan beni şakla ki ayaklarımı itivermek için tefekkür etdiler (5) mağrûrlar tuzağ kurdılar ve iplerin uzatdılar bir dam yollar katına baña tuzağlar kurdılar *sile* (6) yâhu yâ didim ki benim Allahım sen(sin) yâ yâhu istiğfârlarımın âvâzın işit (7) yâhu rabb hâlâşımın yararlığı sen döğüş güninde başımı örtdüñ (8) münâfıkın isteklerin virme yâ rabb anın yaramaz şanusın ilerü sorma (tâ ki) kendülerin yücelmeyeler *sile* (9) beni kuşadanların başından ötüri kendü dudaklarının ziyânı anları kapasun (10) âteş gözleri üstlerine düşsünler anları âteş düşürsün derin çukurlara (tâ ki) yine kıpmayalar (11) yerde atup tutıcı istikrâr bulmaya zâlim insân (ise) kemlik (anı) helâklige avlaya (12) bildim ki rabb zavâlluya hüküm ide (belli) fakîrlere hükm (eyleye) (13) şahîh şiddikler adına itirâf eyleyeler toğrular huzûrunğa sâkin olalar

(141)

yüz kırk birinci zebûr

dâvudun bir zebûr

(1) saña duâ iderim yâ rabb baña acele eyle saña feryâd etdigimde âvâzımı istimâ eyle (2) duâm dütsü gibi huzûrunğa düzelsün ve avuçlarımın irtifâi ahşam kurbânı (gibi olsun) (3) ağzıma bekleyici güyâ rabb dudaklarımın kapusın hıfz eyle (4) göñlimi yaramaz söze mâyil eyleme adâletsizlik işleyici insânlar ile zulmile işler kılmağ için ve taammülü yiyeceklerin yiyemedim (5) şiddik baña sögsün müttakî dahı baña te'dip etsün münâfıkların yağı başımı yağlamasun lâkin dahı duâm müşibetlerinde (evvelâ) (6) kazılar kaya yanlarında kuyu yerlediler ve sözlerimi işitdiler ki tatlular idi (7) yerde (ağaç) kesmegi ve yarmağı gibi sevenlerimiz mezârin ağzının katında tağladılar (8) ammâ gözlerim saña bakarlar yâ yâhu rabb saña imdi oldum cânımı boşaltma (9) baña duzak kurdukları yerden ve zulm işleyicilerin

damlarından beni hıfz eyle (10) münâfıklar şebekelerine bile düşsünler ve katına ben necât olurum

(142)

yüz kırk ikinci zebûr

dāvudun bir okuyuşu bir duʿā mağâretde olduğunda

(1) âvâzım (ile) rabbe çağırdım âvâzım (ile) istiğfâr eyledim (2) derin düşünmemi öñünde dökdüm muşîbet mi huzûrına haber eyledim (3) rûhum içërimde örtündüğünde sen ise semte mi bildiñ gezdigim yolda baña duzluk gizlediler (4) sağımda bağdım ve gördüm ammâ beni bilen yok (idi) mülce benden benden zâyil oldu cânıma tâlib olan yok (idi) (5) saña feryâd eyledim yâ rabb didim ki dirilerin yerinde benim ümîdim (ve) haşşam-sın (sen) (6) feryâdımı istimâ° eyle zîrâ ziyâdesiyle dükendim beni tãrd idenlerden beni hâlâş eyle zîrâ benden kûvvetlüler idi (7) adını ululamak içün cânımı zindândan çıkar şiddiklar beni kuşadalar kaçan üstüme ʿarz idersin2

(143)

yüz kırk üçüncü zebûr

dāvudun bir duʿası

(1) duʿâmı işit yâ rabb istiğfârımı isticâbet eyle gerçekliğinde ve ʿadâletinde beni kabûl et (2) ve kuluñ eyle hükme girme zîrâ huzûrunğa bir ʿömür süren mebrûr ölmeye (3) zîrâ düşman cânımı tãrd eyledi hayâtımı yere dökdü dünyânın ölenleri gibi karanuluklarda oturtdı (4) imdi rûhum içimde şarındı göñlüm içimde ziyâdesiyle şaşdı (5) evvel zamândanki günleri hâtrıma götürürüm dükeli ʿamellerinde düşünürüm ellerinin ʿamelinde fikir iderim (6) ellerimi saña yayurum cânım biz kuraşlu yer gibi ardınça şuşur *sile* (7) beni tîz isticâbet eyle yâ rabb rûhum eksilür dîdârını benden gizleme ki çukura inenlere benzemim (8) şabâhda vâfir eyülüğini beni işitdir zîrâ saña iʿtimâd eyledim yürüyeceğim yolu baña maʿlûm eyle zîrâ saña cânımı kaldırdım (9) sende gizlendim yâ rabb düşmanlarımdan beni hâlâş it (10) irâdetini işlemek içün baña öğret zîrâ benim Allahım-sın (sen) eyü rûhuñ beni toğruluğın yerine eyletsün (11) seniñ adınıñ hâtrıñun beni diri it yâ rabb seniñ ʿadâletin ile düşmanlarımı telef eyle ve cânımın cümle düşmanların helâk it zîrâ seniñ kuluñ ben(im)

(144)

yüz kırk dördüncü zebûr

dâvuduñ (bir zebûrı)

(1) mübârek(dür) rabb benim yararlığım ki ellerimi cenge ve parmaklarıma döğüşe ögredür (2) benim taşan eyüligim ve kal'am âmîn yerim ve kurtarıcım ve kalkanım ki anda imdi oldum ki halkımı baña itâ'at etdürür (3) insân ne der yâ rabb ki anı bilürsün yâ insân oğlu ki anı hisâb idersin (4) insân buğa benzer günleri gölge gibi geçürler (5) göklerini egdir ve in yâ rabb tağlara tuğan ve dutunlayalar (6) bir yıldırmaklık yıldıra ve anları ile vir oklarını gönder ve anları ziyâdesiyle mağlûb it (7) elini yükseklikden gönderüp beni kurtar ve çok şulardan beni halâş eyle (ya'ni) ğarîb oğullarının elinden (8) ki anların ağzı yalan söyledi ve sağ elleri kalabalık sağ eli (dir) (9) yeni tesbîh saña tesbîh ideyim yâ Allah nâkir ve on iplü sâz ile saña zebûr okayım (10) (oldur) ki kıralara halâş virür ki kûlın dâvud yavuz kılıçdan kurtarur (11) ğarîb oğullarının elinden beni halâş idüp beni kurtar ki ağızları yalan söyledi ve sağ elleri yalanlığın sağ el (dir) (12) ki oğullarımız oğlanlıklarında hûş buyurdukları digenler gibi (olalar) kızlarımız câmî'in yapusındaki oymalanmış buçaklu taşlar gibi (de) (13) (ki) zahîrelerimiz dolu olalar büyecek çıkarur (iken ki) koyunlarımız binler ve on binler kuzleler şahrâlarımızda (14) (ki)

gayım

21

tuvarlarımız yüklüler (ola ki) ne başkûn ne çakıcı ne figân (ola) şoaklarımızda (15) sa'âdetlü (dür) bunun gibi hâlde olan halk sa'âdetlü(dür) ol halk ki tenrîsi yaho(dur)

(145)

yüz kırk beşinci zebûr

hamdıñ (bir zebûrı) dâvud

(1) seni ululayam benim Allahım yâ pâdişâh ve dehirlerin dehirlerine degin adına mübâreklik (maşşûş) ideyim (2) her gün saña mübâreklik (maşşûş) ideyim dehirlerin dehirlerine degin adına şükür ideyim (3) rabb büyük(dür) ve ziyâdesiyle memdûh(dur) ve büyüklüğü teftişlenmeyecekdir (4) ceyil ceyle 'amellerini oña ve kudretlü 'amellerini haber eyleyeler (5) ululuğunun mecedlü hüsnin ve 'aciblerinin sözlerin söyleyim (6) (adamlar) ise senin korkulu işlerinin kudretin söyleyeler büyüklüğünden ötürü anı divereyim (7) senin azîm eyüliginin anmaklığın kelâm eyleyeler ve 'adâletini nidâ ve medh eyleyeler (8) rabb latîf ve esirgiyici (dir) ğazaba eglenici ve mülâyimlikda 'azîm (9) rabb cümleye eyü(dür) ve şefkatlü

merhametleri cemî° amelleri üstünde(dür) **(10)** seniñ cümle işlerin seni ululayalar yâ rabb ve kıddislerin saña mübâreklik (maḥşûş) eyleyeler **(11)** memleketiniñ müceddîn divereler ve kudretlü amellerinden (ötürî) soylayalar **(12)** kudretlü işlerin âdem oğullarına ma°lûm etmek içün ve memleketiniñ hüsün müceddîn **(13)** memleketiñ memleket(dir) cemî° dehirler dek ve saltanatıñ cemî° ceyillere dek **(14)** rabb cemî° düşüp tıranları dayandırur ve cemî° eklemişleri naşib ider **(15)** cümleñiñ gözleri saña baklurlar sen ise vaktinde yiyeceklerin anlara virürsün **(16)** eliñi açursın ve her diri (nesneniñ) istegin toyurursun **(17)** rabb dükeli yollarında °âdil(dir) ve cemî° işlerinde maḥdûs(dur) **(18)** rabb dükeli aña du°a idenlere yakın (dır belli) cemî° aña ḥaḳîkatde du°a idenlere **(19)** andan korkanların istediğın rāzı ide ve feryâdların işidüp anları ḥalâş eyleye **(20)** rabb dükeli anı sevenleri şaḳlıyur ammâ cemî° ol münâfıḳları telef eyleye **(21)** ağzım rabbiñ öğüşin söyleye ve cemî° beşer maḥdûs adına mübâreklik (maḥşûş) etsün dehirlerin dehirlerine dek

(146)

yüz kırk altıncı zebûr

(1) yahoya şükür eyleñ ey cānım rabbe şükür eyle **(2)** ben dirlik şorınca rabbe ḥamd ideyim ben ölince Allaha şükür ideyim **(3)** bunlara i°timâd eylemeñ (yâ) insân oğlına ki anda ḥalâş yokdur **(4)** nefsi çıkar toprağına dönür hemân ol günde şu°ledârılık zâyil olur **(5)** mübârek ki anıñ yardımcısı ya°ḳubun teñrîsi(dir) kendü teñrîsi yâhuda ümîdi var iken **(6)** ki gökleri ve yeri denizi ve anlarda evveliniñ cümlesin kıldı gerçekliğı dāyimâ şaḳlur iken **(7)** ki zulm çekenlere ḥüküm ider ki aç olanlara etmek virür rabb bağlanmışları boşadur **(8)** rabb körlerin (gözlerin) açur egilmişleri naşib ider rabb şıddıkları sor **(9)** rabb ġarîbleri şaḳlur ol öksüz ve tûl °avratı istibḳâ ider ammâ münâfıḳların yolın ayardur **(10)** yaho dāyimâ pâdişâhlık eyleye (ya°nî) seniñ Allahıñ ey şihyûn dehirlerin dehirlerine dek yahoya şükür eyleñ

(147)

yüz kırk yedinci zebûr

(1) yahoya şükür eyleñ zîrâ Allahımıza zebûr okumağa eyü(dür) çünkü laṭîf (dir ve) öğüş yaraşık(dir) **(2)** rabb yorşelimi yapur isrâylîniñ tağlanmışların cem° ider **(3)** sınmış göñüllüleri şavdurur ağızların bağlayur **(4)** yıldızların sağışın şayur ve cümlesin adlar(dan) tesmiye ider **(5)** rabbimiz ulu ve yarlığı °aẓîm (dir) °aḳıllulığı nihâyetsiz(dir) **(6)** rabb yavaşları kıldurur münâfıḳları yere degin indirür **(7)** i°tirâf eyle rabbe zebûr okuñ tanbûra ile Allahımıza tesbîḥ eyleñ **(8)** ki bulutlar ile gökleri örtür ki yere yağmurı ḥazırlur ki tağlarda otı felselendürür **(9)** tıvârlara yemîn virür (ve aña) çağıran kızgınların yavrılarına (daḥı) **(10)** ol atıñ kıuvvetliğın

arzulamaz insân baldurlarında rızası yokdur (11) rabb andan korkanlarda rızası var anıñ vâfir eyüligine katlananlarda (12) ey yorşelim rabbe hamd eyle ey şihyūn Allahına şükür eyle (13) çünkü kapularının tarkazların kuvvetlendirdi oğullarını içinde bereketledi (14) sınırlarında em̄nlik koyur iken buğdayıñ eñ eyüsi (ile) seni toq ider (15) kelāmın yer (üstüne) gönderürek sözi sür̄atle segirdür (16) karı (ak) yün gibi virür iken karaguy kül gibi saçur (17) buzın loğmacıklar gibi bırağur iken şoğalgıñıñ öñince kim tırmağa kâdir(dür) (18) sūzın gönderür ve anları eridür yelin esdürür şular aqarlar (19) sözün yaḳūba bildirür iken kânūnların ve hükümlerin isrāyīle (20) her t̄ayifeye şöyle işlemedi ve hükümlerinden ötüri anları bilmediler yahoya şükür eylen

(148)

yüz kırk sekizinci zebūr

(1) yahoya şükür eylen göklerden rabbe hamd eylen yüksekliklerde anı medh eylen (2) ey anıñ cümle melekleri aña şükür eylen anıñ cümle çerileri aña hamd eylen (3) güneş ve ey aña şükür eylen cemīḥ aydunlu yıldızlar aña hamd eylen (4) göklerin gökleri anı medh eylen ve gökler üstindenki şular (dağı) (5) rabbiñ adına hamd etsünler zīrā ol buyurda da yaradıldılar (6) dağı dehirlerin dehirlerine dek anları durdurdı resm virdi de geçmeye (7) yaradan rabbe şükür eylen ejderler ile cümle lücceler (8) âteş dolu k̄ar ve buğ sıhḥat yıl sözün yerine götürür iken (9) tağlar ve cümle depeler yemişlü ağaçlar ile cemīḥ sürü āzādılar (10) cānverler cemīḥ ol hayvānları haşeratlar ile kanadlu kuşlar (11) yerin pādīşāhları ve cümle kavmler begler ile yerin cümle hākemleri (12) yigitler ve dağı kızlar kocalar ile oğlanları (13) rabbiñ adına şükür etsünler zīrā adı yalnız yüce oldu ululuğı yer ve gökler üstüne (14) dağı halkıñın boynuzın yücelür bir ögüş cemīḥ kuddislerine (huşūṣā) anıñ yakın halkı isrāyīl oğullarına yahoya şükür eylen

(149)

yüz kırk tokuzuncu zebūr

(1) yahoya şükür eylen rabbe tesbīḥ cedīd tesbīḥ eyen medhi kuddislerin cemāʿatinde (işidilsün) (2) isrāyīl anı qalanda şād ola şihyūnuñ evlādı anların pādīşāhında şādlıqdan sıçrayalar (3) dudak ile adına şükür eyleyeler tabl ve tanbüre ile aña zebūr oqalar (4) zīrā rabb halkından rāzı ola yavaşları hālāş eyle zīnetleye (5) kuddisler hürmetinde şādlıqdan sıçrayalar düşkünleri üstünde medh ideler (6) tenrisiniñ yücelikleri anların boğazında ve iki yüzlü kılıç anların elinde (7) tayfalarda intikām almak için (ve) ümmetlere āzārılar (virmek için) (8) pādīşāhların zincirler ile ve ʿazīzlerin demir bukağular ile bağlamak için (9) yazılmış hükmi üstlerinde ʿamele getürmek için bu yüz aqılğı cemīḥ kuddisler için(dür) yahoya şükür eylen

(150)

yüz ellinci zebür

(1) yahoya şükür eylen Allaha muḳaddesinde şükür eylen kuvvetlîğının düşmanlığında aña ḥamd eylen (2) anıñ ḳudretlü işlerinde aña şükür eylen büyüklîğinin çoklığına göre aña ḥamd eylen (3) boru çalması ile aña şükür eylen nāḳir ve ṭanbüre ile aña ḥamd eylen (4) ṭabl ve dudak ile aña şükür eylen iplü sâzlar ve ve argunun ile aña ḥamd eylen (5) (ḥūb) āvāzlu şanturlar ile aña şükür eylen şafīrlü şunturlar ile aña ḥamd eylen (6) her nesimet yahoya şükür etsün yahoya ḥamd eylen tam

astrahanda

yuḥannā mitşilden başıldı

ḳisā-yı mesīḥīñ yılında 1818

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. Sözlük

-A-

‘**aceb (Ar.)** Acâyip, tuhaf, şaşırtıcı. (89/5)

‘**acīb (Ar.)** Çok acâyip, tuhaf, garip, şaşırtıcı. (107/8)

‘**āciz (Ar.)** Gücü yetmeme durumu, güçsüzlük, âcizlik.

‘**āciz ol-** Gücü yetmemek. (84/2)

açlık Açlık, acıkma durumu. (37/19)

‘**adalet (Ar.)** Hak ve hukûka uyma, herkesin hakkını gözetme, doğruluktan ayrılmama, hakkāniyet, adl. (85/10)

‘**adālet eyle** Hakkını gözetmek. (72/2)

‘**adaletsizlik (Ar. + T.)** Adālete, hakka aykırı davranma durumu, haksızlık. (6/8)

‘**adavet (Ar.)** Düşmanlık, hasımlık, husumet. (109/3)

ādem oğlu (Ar. + T.) İnsanoğlu, insan nesli, insanlar. (8/4)

‘**ādil (Ar.)** Doğru, hakka uygun. (1/5)

‘**adūv (Ar.)** Düşman. (89/42)

ağır Ağır. (38/4)

ağu Zehir. (140/3)

āh Feryat, inilti.

āh it- Feryat etmek, inlemek, şikâyet etmek. (31/10)

‘**ahd (Ar.)** Yemin, söz verme. (111/5)

‘**ahd eyle-** Söz vermek. (89/3)

aḥur (Orta T. akur < Fars. āhūr)

Büyükbaş hayvanları barındırmaya yarayan üstü kapalı yer, hayvan damı, tavla. (78/70)

‘**aķıllu (Ar. + T.)** Akıllı. (49/10)

‘**aķıllu ol-** Akıllı olmak. (119/98)

alçaķlan- Birine yaltaklanmak, tenezzül etmek. (38/6)

aldamaķlık Aldatma, kandırma, oyun etme durumu. (36/3)

aldayıcı Aldatma niteliğine sâhip olan, yanıltıcı.

aldayıcı ol- Aldatma niteliğine sahip olmak. (119/118)

ālī (Ar.) Yüksek, yüce, büyük, ulu. (83/18)

alkışlan- Övülmek, methedilmek. (115/15)

altun Altın. (19/9)

‘**amel (Ar.)** Dînî emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil, hareket. (7/17)

‘**amel kıl-** Yerine getirmek. (118/15)

āmin (Ar.) Duâlardan ve hayır temennîlerinden sonra, “Allah kabul etsin, öyle olsun!” anlamında kullanılan söz. (41/13)

amīn di- Allah kabul etsin demek. (106/48)

ammā (Ar.) Zıt ve aykırı hüküm ifade eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lâkin. (3/3)

ant Yemin, söz.

ant iç- Yemin etmek. (89/3)

apaşsız (*ap+ansız*) Birdenbire, beklenmedik bir sırada, çok ânî. (35/8)

arıklık Temizlik. (106/15)

arğa ol- Destek olmak. (18/48)

arğa ver- Birbirine yardımcı ve destek olmak. (118/117)

arslan Arslan. (34/10)

artuk Fazla. (4/7)

arż (Ar.) Sunma, takdim etme.

‘arż eyle- Sunmak, takdim etmek. (137/8)

arż it- Sunmak, takdim etmek. (27/6)

‘aşā (Ar.) Manevi baskı. (125/3)

‘āsi (Ar.) Allah’ın emirlerine uymayan, günahkâr (kimse).

‘āsi ol- İtaatsizlik göstermek, karşı gelmek, isyan etmek. (5/10)

‘asker (Ar.) Asker. (33/16)

āşinā (Ar.) Bildik, tanıdık. (88/8)

ateş (Far. āteş) Ateş. (21/9)

āvāre (Ar.) Başboş, belli bir düzeni olmayan, düzensiz. (107/40)

āvāre ol- Uzak kalmak, ayrı düşmek. (107/4)

āvāz (Far.) Ses, sedâ. (5/3)

avferin (Far. āferīn) Beğenme, takdir, teşvik duygularını ifade etmek için söylenir. (12/5)

avrat (Ar.) Kadın. (45/10)

aydınlık Huzur, şevk. (119/130)

‘ayıblık (Ar. + T.) Ayıp olma durumu. (69/7)

‘azm (Ar.) Bir işi yapmaya kesin karar verme, bir şeyi yapmak husûsunda büyük bir kararlılıkla gayret gösterme.

‘azim et- Bir işi yapmaya kesin karar vermek. (40/9)

‘azīm (Ar.) Büyük, ulu, haşmetli. (40/9)

‘azīz (Ar.) Saygı duyulan, hürmet edilen, değerli. (45/13)

az- Doğru yoldan sapmak, sapıklığa, dalâlete düşmek. (125/5)

-B-

bahşış (Far.) Bir hizmet karşılığında bir kimseye fazladan verilen para. (45/13)

bākī (Ar.) Ebedî. (19/9)

bākī ol- Ebediyen devam etmek, sürüp gitmek, kalıcı olmak. (107/1)

bal Bal. (19/10)

baş Baş.

baş ur- Mürâcaat etmek. (95/6)

bâtıl (Ar.) Boş, esassız, çürük, temelsiz (şey). (39/6)

bâtıl eyle- Temelsiz olmak. (89/39)

baylık Varlıklı olma, zenginlik. (62/10)

bed-du‘ā (< Far. bed “kötü” ve Ar. du‘ā) Bir kimseye kötülük dilemek için edilen duâ, ilenç, inkisar, intizar. (109/18)

bed-kaşıdlu (Far. + Ar. + T.) Kötü niyetli. (119/115)

bereket (Ar.) Bolluk, feyiz. (3/8)

bereketle- (Ar. + T.) Bereketlemek. Verimli bir duruma gelmek, artmak, çoğalmak. (45/3)

ber-ķarar (< Far. **ber-** “üzere” ve Ar. **ķarār** “durma, eğlenme” ile **ber-ķarār**) Aynı durumda, aynı kararda.

ber-ķarar eyle- Bir yerde veya bir hal üzere karar kılmak, aynı kararda devam etmek, devamlı olmak. (99/4)

ber-ķarar it- Bir yerde veya bir hal üzere karar kılmak, aynı kararda devam etmek, devamlı olmak. (89/4)

beşer (Ar.) İnsan, insan oğlu, insan türü. (65/2)

beyān (Ar.) Açıklama, anlatma, söyleme.

beyān it- Bildirmek, anlatmak, söylemek. (19/1)

bī-ķuzurluķ (Far. + Ar. ķuzūr + T.) Huzursuz olma durumu. (119/165)

bī-zār (Far.) Bıkmış, usanmış, bezmiş.

bī-zār ol- Bıkmak, usanmak, gınâ gelmek, tedirgin ve rahatsız olmak. (95/10)

bilgü Bilgi. (19/2)

bil-küllīye (Ar.) Tamâmen, büsbütün. (62/9)

buġday Buġday. (4/7)

buġz (Ar.) Kin, nefret, düşmanlık.

buġz eyle- Düşmanlık etmek, kin beslemek. (119/128)

buġz it- Düşmanlık etmek, kin beslemek. (118/7)

buķaġu (> buķaġı) Ayaġa vurulan demir halkalı köstek. (149/8)

buyruķ Emir, hüküm. (19/8)

-C-

cāme (Far.) Elbise, çamaşır, giyecek şey. (73/6)

cānuvār (Far.) Azgın, vahşî, yırtıcı hayvan. (148/10)

cehd (Ar.) Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.

cehd it- Çalışıp çabalamak, büyük gayret sarfetmek, uğraşmak. (119/9)

celālet (Ar.) Yücelik, büyüklük, ululuk, azamet (93/1)

cem^c (Ar.) Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.

cem^c eyle Toplanmak. (26/9)

cemī^c it- Toplanmak. (39/6)

cem^c olun- Toplanmak. (104/22)

cemī^c (Ar.) Bütün, hep, cümle. (148/14)

cemil (Ar.) Güzel. (45/17)

cenk (Ar.) Savaş. (18/39)

cenk it Savaş yapmak, cenk etmek. (35/1)

cesed (Ar.) Cansız, ölü vücut, naaş. (38/3)

cevāb (Ar.) Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyâca söz, yazı veya başka bir ifade yoluyla verilen karşılık, yanıt.

cevāb vir- Cevaplamak, cevaplandırmak, karşılık vermek. (38/15)

ceyl (Ar.) İnsan topluluġu, kavim, nesil (22/30)

cümle (Ar.) Bütün, hep, tüm. (33/8)

-Ç-

çaġır- Çaġırmak. (34/15)

çekirge Çekirge. (105/34)

çenge Çene (3/7)

çeri Asker. (44/9)

çın şabāh (T. + Ar.) Sabah erkenden, tan yeri ağarmakta olduġu zaman. (88/13)

çırağ (Far.) Mum. (18/28)

çigin Omuz. (110/3)

çoban (Far. çōbān-šōbān) Çoban. (23/1)

çoğal- Çoğalmak, artmak. (38/19)

çubuk Çubuk. (2/9)

çüri- Çürümek. (38/5)

-D-

dāimā (Ar.) Her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli. (15/5)

dāimū'l-eyyām (Ar. + Ar.) Her gün. (73/23)

dāyimā (Ar. dāimā) Her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli. (111/5)

damak Ağız boşluğunun üstünü tavan gibi kuşatan kısım. (137/6)

darlık Sıkıntı, ıstırap. (54/7)

da'vā (Ar.) Dava.

da'vā eyle Hakkını elde etmek veya korunmasını sağlamak için mücadele etmek. (74/22)

dā'vīmī (Ar. Ar. dā'im ve nispet eki -ī ile dā'imī) Sürekli, devamlı. (119/154)

dehr be dehr (Ar. + Far. + Ar.) Ülke ülke. (85/5)

dekli Düzgün, doğru. (20/8)

delālet (Ar.) Yol gösterme, kılavuzluk, rehberlik, aracılık.

delālet eyle Yol göstermek, rehberlik ve aracılık etmek. (31/3)

deli Deli. (49/10)

demir Demir. (2/9)

depren- Harekete gelmek, kımıldamak. (18/7)

derece be derece (Ar. + Far. + Ar.) Safha safha. (39/11)

dert (Far.) Sıkıntı, zorluk, üzüntü. (107/41)

devşir- Bir araya getirmek, toplamak, derlemek. (33/7)

dīdār (Far.) Yüz, güzel yüz, çehre. (4/6)

dilek İstek.

dilek eyle- İstekte, dilekte bulunmak. (21/4)

dinçlik Dinç olma, gücü ve sağlığı yerinde olma, zindelik.

dinçlik vir- Dinç olmak gücü ve sağlığı yerinde olmak. (94/13)

dinsizlik (Ar. + T.) Dinsiz olma durumu, îmansızlık, inançsızlık. (18/21)

diri Güçlü, kuvvetli. (38/19)

ditre- Titremek. (18/7)

dögün- Çok fazla üzölmek, esef etmek. (18/45)

döndür- Geri göndermek, geriye çevirmek. (111/6)

du'ā (Ar.) Güçsüzlük ve ihtiyacını ortaya koyarak Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz.

du'ā eyle Allah'a yalvarmak. (50/15)

du'ā it- Allah'a yalvarmak, bir şeyin olmasını veya olmamasını istemek, yakarmak. (4/1)

du'ā kıl- Allah'a yalvarmak, bir şeyin olmasını veya olmamasını istemek, yakarmak. (53/4)

durū İçinde, görünüşündeki açıklığı ve parlaklığı bozan bir şey bulunmayan, karışık ve bulanık olmayan, saf, berrak.

durū eyle- Berrak olmak. (40/2)

duzak Birini güç duruma düşürmek için kurulan düzen.

duzak kur- Kendisi için hazırlanan kötü duruma düşmek. (141/9)

dükeli Cümle, hepsi, bütün, herkes. (145/20)

düşmān (Far.) (Birine karşı) İyi duygular beslemeyen, kötülük etmek için fırsat kollayan kimse, yağı, hasım, adû (3/7)

dütsü Tütsü. (141/2)

düzel- Düzene girmek, muntazam ve düzgün duruma gelmek. (141/2)

-E-

ebedîlik (Ar. + T.) Ebedî olma durumu, sonsuzluk, ölümsüzlük, ebediyet. (117/2)

ebedî (Ar. ebed ve nispet eki -î ile ebedî) Sürekli, devamlı. (139/24)

ebed-ül-âbād (Ar. + Ar.) Asla, hiçbir zaman. (21/6)

ebsem (epsem) Dilsiz, konuşmayan, ebkem.

ebsem ol- Ses çıkarmamak, susmak. (39/12)

edā (Ar.) Üzerine borç olan veya borç hükmünde bulunan şeyi yerine getirme, yapma, îfâ etme, icrâ etme.

edā it- Yerine getirmek. (66/13)

edeb (Ar.) Her hususta haddini bilip sınırı aşmama, terbiye, nezâket, zarâfet. (2/9)

egerçi (Far.) Nasıl ki, ... olduğu, ... yaptığı gibi. (7/11)

egri Eğri. (125/5)

elem (Ar.) Istırap, keder, gam, tasa, hüzn, melâl.

elem vir- Istırap, keder, gam vermek. (129/2)

emcek Meme. (22/9)

emînlik (Ar. + T.) Emin olma durumu, masûniyet. (147/14)

esfel (Ar.) Çok (daha, en, pek) sefil, pek bayağı, pek alçak. (88/6)

etmek Ekmek. (127/2)

eyvān (Far.) Kemerli yüksek binâ. (96/8)

eyûlik İyilik. (118/29)

ezel (Ar.) Yaratılışından îtibâren, yaratıldığından beri. (25/6)

ezelîlik (Ar. + T.) Başlangıcı olmayan geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman. (41/13)

-F-

fahr (Ar.) Övünme, iftihar, gururlanma.

fahr it- Övünmek, gururlanmak. (106/47)

fâyide (Ar. fâ'ide) Olumlu sonuç, yarar, nefi. (30/9)

fayşal (Ar.) Kesin karar, kat'î hüküm.

fayşal eyle Kesin karar vermek. (43/1)

fâzıl (Ar.) Fazîlet sâhibi, erdemli, faziletli. (19/11)

fedā (Ar.) Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme.

fedā eyle- Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçmek, uğruna vermek (74/2).

ferāḡat (Ar.) Vazgeçme, el çekme.

ferāḡat eyle Vazgeçmek, el çekmek. (37/8)

ferāḡat it- Vazgeçmek, el çekmek. (36/3)

ferah (Ar.) Gönül açıklığı, sevinç, sevinme.

ferah it- Gönül açıklığı vermek. (85/6)

feryād (Far.) İmdat isteme, yardım dileme. (12/5)

feryād eyle- Yardım dilemek. (142/5)

feryād it- 1) Yardım dilemek. (30/2)

2) Dua etmek. (86/3)

fikir (Ar.) Düşünce, zihinde tasarlanan şey, düşün.

fikir it- Düşünce, zihinde tasarlanan şey, düşünmek. (2/1)

fitne (Ar.) Karışıklık, fesat, kargaşalık.

fitne ol- Karışıklık çıkmak. (2/1)

-G-

ḡālib (Ar.) Üstün, baskın, güçlü.

ḡālib ol- Üstün gelmek, galebe olmak. (13/4)

ḡarīb (Ar.) Kimsesiz, zavallı, bîçâre (kimse). (146/9)

ḡarīb ol- Zavallı olmak. (69/8)

ḡāyet (Ar.) Aşırı derecede, çok fazla, son derece. (119/8)

ḡayrī (Ar. ḡayr kelimesinin Türkçe - i ekiyle genişlemiş şekli) Başka. (18/31)

ḡāvurluk (Ar. +T.) Gâvur olma durumu.

ḡāvurluk eyle- Hâince davranmak.

(4/4)

ḡaḡab (Ar.) Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım. (2/5)

ḡaḡablu (Ar. +T.) Hiddetli, Öfkeli.

ḡaḡablu ol- Hiddetli olmak. (89/38)

ḡirū Geri. (18/24)

ḡıdırda- Gıcır gıcır ses çıkarmak, gıcırta çıkarmak. (37/12)

ḡizle- Gizlemek, saklamak. (40/10)

ḡizlū Gizli. (27/5)

ḡök Gök, sema. (57/3)

ḡönder- Göndermek, yollamak. (57/3)

ḡöster- Göstermek. (19/2)

ḡücen- Bir kimseye kırılmak, darılmak, incinmek, alınmak. (107/17)

ḡünāh (Far.) Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, mâsiyet.

ḡünāh et- Günah işlemek. (39/1)

ḡünāh eyle- Günah işlemek. (4/4)

ḡünahkâr (Far.) Günah işleyen, günah işlemiş (kimse). (1/1)

ḡüyā (Far.) Sözde, sanki. (141/3)

-H-

ḡaber (Ar.) Haber.

ḡaber et- Haber vermek. (92/15)

ḡaber eyle Bilgi sahibi olmak. (9/11)

ḡācetlū (Ar. + T.) İhtiyaç sahibi. (109/16)

ḥākem (Ar.) Hükmeden, her şeyin hükmünü veren. (148/11)

ḥaḳīḳat (Ar.) Asıl olan durum ve şekil, gerçek, asıl. (30/9)

ḥaḳīḳatlü (Ar. + T.) Hakikatli, bağlılığı ve dostluğu devamlı olan, vefâlı. (19/7)

ḥākīm (Ar.) Varlıktaki şeylerin mâhiyet ve hakikatlerini aklı ile bilen kimse. (50/5)

ḥakīr (Ar.) Değersiz, itibarsız, küçük. (74/20)

ḥalās (Ar.) Kurtulma, kurtuluş. (3/8)

ḥalāş bul- Kurtulmak. (80/7)

ḥalāş eyle Kurtulma, kurtuluş. (17/13)

ḥalās it Kurtarmak. (6/4)

ḥalḳ (Ar.) Halk. (107/32)

ḥamd (Ar.) Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lütuf ve ihsânı karşısında yaratanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi.

ḥamd eyle- Allah'a hamdını, teşekkürünü bildirmek. (135/1)

hāmīle (Ar.) Gebe, iki canlı.

hāmīle ol- Gebe kalmak. (51/5)

ḥarāb (Ar.) Kötü durumda, bitik, perişan. (109/10)

ḥarāb it Kötü, bitik durumda, perişan etmek. (5/10)

ḥarābat (Ar.) Yıkılmış yerler, yıkıntılar, harabeler, viraneler. (74/3)

ḥāş (Ar.) Saf, hâlis, katışıksız (şey). (19/10)

ḥaşerat (Ar. ḥaşerāt) Yılan, akrep vb. küçük hayvanlar, böcekler. (148/10)

ḥaşmanī (Ar.) Makkabı isyanından sonraki Yahudi dönemi. Kendi bölgelerinde yaklaşık 100 yıl özgür yaşamışlar. (68/31)

ḥātır-nevāzlık (Ar. + Far. + T.) Gönlü okşama durumu, hatır-naz olma durumu. (74/20)

ḥavf (Ar.) Korku.

ḥavf eyle- Korkmak. (23/4)

ḥavf vir Korku vermek. (9/20)

ḥāya (Ar.) Utanma, sıkılma, utanç. (44/15)

ḥayāl (Ar.) Hayal, düş. (14/5)

ḥayāl-bāzlık (Ar. + Far. + T.) Hayal (gölge oyunu) oynatan kimse, hayalci, hayâlî. (37/7)

ḥayāt (Ar.) Yaşayış, yaşama tarzı. (26/9)

ḥayır (Ar.) İyilik, yardım, ihsan.

ḥayır it- Bir fayda sağlamak, faydası olmak, işe yaramak. (14/1)

ḥayır duʿā (Ar. ḥayr + Ar.) Bir kimseye iyilik dilemek, hayır temennî etmek için yapılan duâ.

ḥayır duʿā it- (bir kimseye) Hayır temennî etmek/bulunmak. (129/8)

ḥayinlik (Ar. ḥā'in + T.) Hâince davranış.

ḥayinlik eyle- Sadâkat göstermemek, güveni kötüye kullanmak. (78/57)

haykır- Çok yüksek sesle bağırmak. (38/8)

ḥayli (Far.) Oldukça fazla, çokça, epey. (24/6)

ḥazz (Ar.) Bir şeyin insana verdiği hoş giden tatlı duygu, zevk.

ḥazz eyle- Haz duymak, hoşlanmak, tat almak. (116/1)

hazz it- Haz duymak, hoşlanmak, tat almak. (111/2)

hazır (Ar.) Bir işi yapmak için gerekli her türlü şeyini tamamlamış olan.

hazır eyle- (Bir şeyi) Hazır duruma getirmek, hemen kullanılabilecek hâle koymak, hazırlamak. (8/3)

hazır it- Hazır duruma getirmek. (65/9)

hazır ol- Hazır duruma getirmek. (127/2)

helāk (Ar.) Perîşan olma, bitkin duruma gelme.

helāk eyle- Yok etmek, mahvetmek. (94/23)

helāk it- Yok etmek. (31/13)

helāk ol- Perîşan olma, bitkin duruma gelme. (1/6)

hergîz (Far.) Asla, kat'iyen, hiçbir vakit, hiçbir şekilde. (10/11)

hıfz (Ar.) Ezberleme.

hıfz it- 1) Ezberlemek. (12/7)

2) Korumak, saklamak, muhâfaza etmek. (118/129)

hışm (Far.) Öfke, kızgınlık, gazap. (6/1)

hikāyet (Ar.) Sırasıyla ve etraflıca anlatılan olay.

hikāyet it- Anlatmak. (9/1)

hîle (Ar.) Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amacıyla yapılan tertip, düzen. (10/7)

hilebâzlık (Ar. hîle + Far. + T.) Hilebaz olma durumu, hilekârlık. (50/19)

hilekâr (Ar. hîle ve Fars. -kâr ekiyle hîle-kâr) Hile yapan (kimse), hileci, hilebaz. (109/2)

himāyet (Ar.) Koruma, esirgeme, sâhip çıkma (18/30)

himāyet eyle Korumak, esirgemek, koruması altına almak. (5/11).

himāyetci (Ar. + T.) Koruyucu. (18/30)

hikāyet (Ar.) Hikâye.

hikāyet it- Söylemek, demek. (2/7)

hil'at (Ar.) Kaftan. (109/29)

hisāb (Ar.) Hesap etme.

hisāb it- Hesap etmek. (22/17)

hişār (Ar.) Bir yerin korunması için yapılan yüksek duvarlı, kuleli, bâzan etrâfi hendeklerle çevrili küçük kale, kerman. (18/45)

hişşe (Ar.) Bölünen bir bütünden bir kimseye düşen kısım, pay. (63/10)

hitāb (Ar.) Söz söyleme, söz yöneltme. (38/14)

hor (Far. hār > hōr) Değersiz, bayağı.

hor gör- Bir kimseye değersiz gözle bakmak, yaptıklarını hiçe saymak ve görmezden gelmek. (53/5)

hōr tut- Hor görmek, değersiz gözle bakmak. (69/33)

hōrlan- (Far. + T.) Hor görülmek. (119/141)

hüb (Far.) Güzel. (150/5)

husūmet (Ar.) Hasımlık, düşmanlık, adâvet. (95/8)

huşûş (Ar.) Bir şeye mahsus bulunma, ona münhasır olma. (148/14)

hüküm (Ar. hukm) Hâkimiyet.

hüküm it- Hâkimiyet kurmak.
(109/31)

hürmet (Ar.) Bir şeye veya bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve îtinâ gösterme duygusu, saygı.

hürmet vir- Saygı göstermek.
(84/11)

hürmetsiz (Ar. + T.) Hürmet göstermeyen.
(12/7)

hüsn (Ar.) Güzellik. (93/5)

-İ-

ırak Uzak.

ırak düş- Uzak kalmak, uzaklaşmak. (38/21)

ırak ol- Uzak olmak. (44/22)

ırila- Şarkı söylemek. (87/7)

ırlayıcı Şarkı söyleyen. (87/7)

ıztırâb (Ar.) Maddî veya mânevî acı, azap, eziyet, zahmet, sıkıntı.

ıztırâb çek- Bir şeyin verdiği acının, azabın etkisi altında bulunmak. (6/2)

ıztırâb vir- Eziyet, zahmet, sıkıntı vermek. (129/1)

-İ-

‘ibâdet (Ar.) İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah’a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma.

‘ibâdet eyle- İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah’a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu

göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma. (2/11)

icâbet (Ar.) Kabul etme, muvâfakat etme, uyma.

icâbet et- Kabul etmek. (69/17)

icâbet eyle Kabul etmek. (60/5)

icâzet (Ar.) İzin, müsâade, ruhsat.

icâzet vir- İzin vermek. (71/1)

iftihâr (Ar.) Övünme, övünç.

iftihâr eyle- Övünç duymak. (34/2)

ihânet (Ar.) Hâinlik etme, arkadan vurma.
(107/40)

iḥbâr (Ar.) Haber verme, bildirme.

iḥbâr eyle- Haber vermek. (79/11)

iḥşâ (Ar.) Sayma. (71/15)

iḥtiyâr (Ar.) Seçme, intihap etme, tercih etme.

iḥtiyâr eyle- Seçmek. (47/4)

iḥyâ (Ar.) Yeniden canlılık kazandırma, canlandırma.

iḥyâ eyle- Yeniden canlılık kazandırmak, ortaya çıkarmak. (119/159)

iḥyâ it Yeniden ortaya çıkmak.
(30/3)

iḥzâr (Ar.) Huzûra getirme, celp ve dâvet etme.

iḥzâr olun- Huzûra getirme, celp ve dâvet etme. (45/15)

ikrâr (Ar.) Kabul etme, tasdik etme.

ikrâr it- Kabul etmek, tasdik etmek.
(138/1)

ilâh (Ar.) Allahu Teâlâ (cc.), Tanrı. (29/1)

iltifāt (Ar.) Bir şeye arzu duyma, alâka gösterme, onunla ilgilenme, rağbet gösterme.

iltifāt et- Bir şeye alâka ve rağbet göstermek. (66/18)

imtiḥān (Ar.) Tecrübe etme, tecrübeden geçirme, sınama, deneme.

imtiḥān et- Denemek, sınamak. (95/9)

imtinā° (Ar.) Çekinme, kaçınma, geri durma.

imtinā° eyle- Kaçınmak. (77/2)

‘ināyet (Ar.) Lutuf, ihsan, iyilik. (84/11)

‘ināyet eyle Lütfetmek, ihsan etmek. (125/4)

iḡle- Acı ve üzüntü ifâde eden kesik kesik sesler çıkarmak. (38/9)

intikām (Ar.) Yapılan bir kötülüğe gereken karşılığı verip acısını çıkarma. (94/1)

intikām al- Öç Almak. (18/47)

irādet (Ar.) İrâde. (1/2)

irādetlü (Ar. + T.) Gönle hâkim olan istekli, arzulu. (119/108)

isbāt (Ar.) İspat.

isbāt olun- Bir şeyin doğruluğunu ortaya koymak, kanıtlamak. (18/30)

issi Sıcak. (85/3)

isticābet (Ar.) Allah’ın kulun duâsını kabul etmesi.

isticābet eyle Allah’ın kulun duâsını kabul etmesi. (86/1)

istid°ā (Ar.) Ricâ ve talep etme.

istid°ā it- Ricâ etmek. (45/12)

istiḡfār (Ar.) Allah’tan günahlarının bağışlanmasını isteme, tövbe etme. (119/170)

istiḡfār eyle- Allah’tan günahlarının bağışlanmasını istemek. (142/1)

istiḡfār it- Allah’tan günahlarının bağışlanmasını istemek, tövbe etmek. (30/8)

istihzā (Ar.) Biriyle ince ince alay etme, eğlenme, birini eğlenceye, maskaralığa alma.

istihzā it- Biriyle ince ince alay etmek. (80/6)

istikrār (Ar.) Karar ve sebat üzere bulunma.

istikrār bul- Karar ve sebat üzere bulunmak. (140/11)

istimā° (Ar.) Kulak verme, dinleme.

istimā° eyle Kulak ver, dinle. (141/1)

istimdād (Ar.) Yardım isteme, imdâda çağırma.

istimdād eyle- Yardım istemek. (89/26)

istirāḡat (Ar.) Dinlenme.

istirāḡat eyle- Dinlenmek. (125/3)

işbu Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu. (18/1)

işit İşitmek, duymak. (39/12)

işleyici Yapıcı, edici. (6/8)

iṭā°at (Ar.) Emre uyma, söz dinleme.

iṭāat it- Emre uymak, söz dinlemek. (18/44)

İtikād (Ar.) İnanma, kalben tasdik ederek inanma, inanç, inan. (4/8)

İtikād it- İnanma, kalben tasdik ederek inanmak, inanç, inanmak. (2/12)

İtimād (Ar.) Güvenme, emniyet etme, güven, emniyet.

İtimād et- Güvenmek. (73/28)

İtimād eyle- Güvenmek. (25/20)

İtimād it- Güvenmek, emniyet etmek. (33/22)

İtirāf (Ar.) Gerçeği gizlemeden yapılan açıklama.

İtirāf eyle- Gerçeği gizlemeden yapılan açıklama. (118/29)

İtirāf it- Gerçeği gizlemeden yapılan açıklama. (107/8)

İtlāf (Ar.) İsrāf.

İtlāf it- İsrāf etmek. (91/6)

İvāz (Ar.) Bir şeye karşılık verilen veya alınan şey, bedel, karşılık. (103/2)

İyyi Sahip. (72/19)

İzzet (Ar.) Kıymet, itibar, büyüklük, yücelik. (89/44)

İzzetlū (Ar. + T.) Değeri ve mertebesi yüksek olan, şeref sâhibi, itibarlı. (76/4)

-K-

Kabahatlı (Ar. + T.) Kabahatli, suçlu. (109/7)

Kabāle (Ar.) Aynı soydan gelen ve bir başkanın yönetiminde yaşayan göçebe topluluk, boy. (115/10)

Kabūl (Ar.) Bir şeye isteyerek veya istemeyerek peki deme, râzı olma, muvâfakat etme.

Kabūl eyle- (Şöyle veya böyle) Değerlendirmek, telakkî etmek. (6/9)

Kabūl it- Peki demek, râzı olmak (4/3)

Kadim (Ar.) Geçmiş, uzun zamâna dayanan, eski. (44/1)

Kadimlik (Ar. + T.) Eski olma durumu. (77/5)

Kafes (Far.) Muhafaza. (135/17)

Kak- İtmek, vurmak. (47/1)

Kalkan Arkasına sığınılacak şey, siper. (119/114)

Kāmil (Ar.) Noksansız, tam, bütün.

Kāmil ol- 1) Noksansız olmak. (19/13)

2) Belli bir olgunluğa erişmiş (kimse). (18/23)

Kanda Nerede. (115/2)

Kanūn (Ar.) Kanun. (18/22)

Kapıcı Kapıcı. (84/10)

Karañuluk Karanlık. (18/9)

Karış Parmakları açık ve gergin durumdaki bir elin başparmağı ile serçe parmağının uçları arasındaki mesâfe. (39/5)

Kasāvet (Ar.) Üzüntü, gam, keder, tasa. (107/39)

Kaşd (Ar.) Birine karşı bilerek kötü davranma, kötü niyet.

Kaşd it- Kötülük etmek, zarar vermeye niyet etmek. (26/4)

Kasvetlū (Ar. + T.) Sıkıntılı, sıkıcı, sıkıntı veren. (38/6)

Kat' (Ar.) Kesme, kesilme.

Kat' et- Kesmek. (18/40)

katı Sert. (2/5)

ķavl (Ar.) S  z, kel  m. (19/13)

ķavm (Ar.) Aynı soydan gelen, dil, t  re ve k  lt  rleri ortak insan topluluğu, budun (3/7)

ķ  yil (Ar. ķ  'il) İnanmış, kabul etmiş.

ķ  yil ol- İnanmak, kabul etmek. (81/11)

ķ  z   (Ar.) Zarara veya can kaybına sebep olabilen h  dise.

ķ  z   et- Sonradan yerine getirmek s  retiyle   demek. (9/4)

ķ  z   eyle-   demek. (9/8)

kel  m (Ar.) S  z.

kel  m it- S  ylemek. (78/2)

kelim  t (Ar.) Kelimeler, s  zler. (56/10)

kemlik (Far. + T.) K  t  l  k. (15/3)

kem  k Kemik. (6/2)

ker  met (Ar.) Olağan  st   şeyler yapma g  c   ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiat  st   iş, h  arikul  de hal. (49/20)

kerem (Ar.) L  tuf, iyilik, merhamet, ihsan. (119/76)

ker  m (Ar.) Kerem s  hibi (kimse), c  mert,   l  cenap. (86/15)

kerre (Ar.) Defa, kez, sefer. (89/35)

keyifl   (Ar. keyf "durum, ruh h  ali" + T.) Keyifli, neşeli, keyfi yerinde. (107/27)

ķible (Ar.) Kible. (107/3)

ķiyas (Ar.) Karşılaştırma, muk  yese etme.

ķiyas eyle- Muk  yese etmek (50/21)

ķizb (Ar.) Yalan. (62/9)

ķocalık Yaşlılık, yaşlı olma durumu. (71/9)

ķudsi (Ar. ķudsi  ) Mukaddes, kutsal. (15/1)

ķulavuz Yol g  steren kimse veya şey, rehber, delil.

ķulavuz eyle Yol g  steren kimse olma. (5/8)

ķulavuz it- Yol g  steren kimse olma. (31/3)

ķılıķ Kılıķ. (44/6)

ķıvanķ Sevinķ. (42/4)

ķımıldan- Hareket etmek, kımıldamak. (18/7)

ķimlik Bir kimseyi o kimse yapan   zelliklerin b  t  n  . (54/5)

ķin (Far.) Gizli d  şmanlık, garaz, buğz. (25/19)

ķin tut- Gizli d  şmanlık beslemek. (129/5)

ķiňlik Geniřlik. (119/45)

ķizb (Ar.) Yalan. (62/9)

ķoķ- Kokmak. (38/5)

ķonuk Misafir. (39/12)

ķorķu Korku. (2/11)

ķuddis (Ar. ķuddise) Sırrı takdis olunsun, mukaddes olsun" anlamında ermiş kimseler iķin kullanılır. (148/14)

ķudretl   (Ar. + T.) Kudret s  hibi, g  çl  , kuvveti olan. (24/8)

ķulaķ tut Dinlemek. (54/2)

ķuraķlık Kurak olma durumu. (32/4)

ķurb  n (Ar.) Bir amaķ uğruna kendini fed   eden veya fed   edilen kimse.

ķurb  n it Bir amaķ uğruna kendini fed   etmek. (50/13)

ķurtar- İçinde bulunduğu g durumu üzerinden kaldırmak, o halden arındırmak (34/19)

ķuřat- çevrelemek, sarmak. (5/12)

ķuvvet (Ar.) G.

ķuvvet eyle Güçlü olma, kuvvetli olma. (18/39)

ķuvvetl (Ar. + T.) Kuvveti olan, güçlü. (24/8)

ķuzı Kuzu. (37/20)

-L-

lkin (Ar.) Ama, ancak, fakat. (1/2)

la'net (Ar.) Karşıdakinin bu af ve merhametten mahrum kalmasını dileme, beddu etme, ilenç, kargıma. (10/7)

la'net it- Lanet etmek, beddu etmek. (62/4)

la'tif (Ar.) Zevk ve ruh okşayıcı ince bir güzelliğe ship olan. (147/1)

lyık (Ar.) Uygun, yaraşır, münasip.

lyık ol- Uygun, yaraşır, münasip olmak. (18/3)

libs (Ar.) Elbise, giyecek şey. (45/8)

likm (Ar.) Hayvanın ağzına takılan gem. Dizgin. (32/9)

lücce (Ar.) Engin deniz, umman. (135/6)

-M-

ma'dd (Ar.) Bilinen bir şeye dhil edilip ondan veya onun gibi olduğu kabul edilen, öyle sayılan, it sayılan.

ma'dd ol- Sayılmak. (88/4)

mağlb (Ar.) Yenme, yenilgiye uğratma.

mağlb it Yenmek, yenilgiye uğratmak. (144/6)

mağrr (Ar.) Kendini beğenen, böbürlenen, kibirli, gururlu, mutaazzım. (10/2)

mağbb (Ar.) Sevilen kimse, sevgili. (108/6)

mağfz (Ar.) Dış etkilere, tehlikelere karşı korunmuş.

mağfz ol- Dış etkilere, tehlikelere karşı korunmuş olmak. (18/3)

mağşl (Ar.) Buğday, arpa, tütün, meyve vb. topraktan elde edilen şey, ürün. (107/37)

mağşş (Ar.) Başkasında bulunmayan, hussleşmiş.

mağşş eyle- Huss, özgü eylemek. (115/18)

mağv (Ar.) Yok olma.

mağv ol- Yok olmak. (109/14)

mağde (Ar.) Gelme, geliş, kudm. (108/7)

mlik (Ar.) Bir şeye ship olan (kimse), ship.

mlik ol- Sahip olmak. (105/44)

mallu Zengin, mal mülk sahibi. (45/12)

ma'lm (Ar.) Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey).

ma'ölüm et- Bilinir olmak. (145/12)

ma'ölüm ol- Bilinir olmak. (48/3)

ma'rifet (Ar.) Beceriklilik, hüner, mahret. (33/3)

marz (Ar.) Kusurlu, hastalıklı, illetli.

marz ol- Kusurlu olmak. (35/13)

maşharalık (Ar. + T.) Maskara olma durumu. (44/13)

maşlub (Ar.) İstenilen, aranılan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey. (35/20)

māyil (Ar.) İstekli, hevesli, arzulu.

māyil eyle- İstekli, hevesli, arzulu olmak. (141/4)

māyil ol- İstekli, hevesli, arzulu olmak. (40/4)

mebrūr (Ar.) İyi olan, övülen, beğenilen, hayırlı, makbul. (143/2)

mecd (Ar.) Büyüklük, ululuk, şan, şeref, celâlet.

mecd vir Ululuk, şan vermek. (115/1)

mecîd (Ar.) Şan ve şeref sâhibi, yüce, ulu. (3/3)

medh (Ar.) Üstün niteliklerini söyleyerek değerini yüceltme, övme, övgü, senâ.

medh eyle- Methetmek. (21/13)

medh it- Methetmek. (56/4)

mekr (Ar.) Hile, düzen, aldatma. (139/29)

mekrūh (Ar.) Dinde haram olmadığı halde hoş görülme-yen veya yapılması yasaklanan durum, davranış vb. (14/1)

mekrūh tut- Hoş görülme-yen veya yapılması yasaklanan durum olmak. (78/67)

melām/melāmet (Ar.) Azarlama, kınama, yerme, ayıplama, serzeniş.

melām/melāmet eyle- Azarlamak, kınamak. (74/18)

mel'ūn (Ar.) Lânet ve nefret edilecek nitelikte olan kimse.

mel'ūn ol- Lânet ve nefret edilecek nitelikte olan kimse olmak. (37/22)

memdūh (Ar.) Övülmüş, methedilmiş. (48/1)

men° (Ar.) Yasak, engel.

men° eyle- Yasaklamak,

engellemek, önüne geçmek. (21/2)

merḥamet (Ar.) Herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duyma ve ona karşı yardım hisleriyle dolma, acıma. (21/7)

merḥamet eyle- Merhamet etmek, üzüntü duymak. (4/1)

merḥametlū (Ar. + T.) Merhameti bol olan.

merḥametlū ol- Merhameti bol olmak. (77/7)

merḥametsiz (Ar. + T.) Merhameti olmayan, katı yürekli, acımasız. (43/1)

mesel (Ar. meşel) Örnek, benzer, misal, numune.

mesel ol- Örnek olmak. (69/11)

mes'ele (Ar. mes'ele “sorulan şey”) Sorun. (49/13)

meşhare (Ar. > maşhara) Bir kimse veya bir şeyi gülünç ve haysiyet kırıcı duruma düşürmek. (1/1)

mevc (Ar.) Dalga. (42/7)

meyl (Ar.) Bir yana, bir tarafa doğru eğilmiş, meyletmiş.

meyl it- Eğilmek. (40/1)

meẓālim (Ar.) Zulümler, işkenceler, eziyetler, haksızlıklar. (119/121)

mezār (Ar.) Bir kimsenin öldükten sonra gömüldüğü yer, kabir. (49/14)

mezbaḥ (Ar.) Eski dinlerin mâbetlerinde kurban kesmeye mahsus yer. (118/27)

mīrās (Ar.) Miras. (94/5)

miskīn (Ar.) Âciz, zavallı (kimse). (35/10)

muḥālefet (Ar.) Karşı olma, karşı çıkma, aksini savunma. (18/43)

muḥalles (Ar.) Kurtarıcı. (70/5)

muḥtāc (Ar.) Bir şeye veya kimseye ihtiyâcı olan, ihtiyaç duyan.

muḥtāc ol- Muhtaç olmak, ihtiyacı olmak. (34/10)

muḥaddes (Ar.) Her türlü ayıp ve noksanlıktan arındırılmış, yüce ve kutsal bilinmiş, kutsal, kutsî. (2/6)

muḥarrer (Ar.) Hakkında karar alınmış, karar verilmiş, kararlaştırılmış.

muḥarrer eyle- Hakkında karar alınmak, kararlaştırılmış olmak. (89/2)

muḥarrer it- Karar verilmiş olmak, kararlaştırılmış olmak. (87/5)

muḥāvement (Ar.) Karşı koyma, boyun eğmeme, dayanma, direnme, direniş. (35/15)

muḥāvement it- Karşı koymak, eğmemek. (18/39)

muḥayyed (Ar.) Bağlı, kayıtlı.

muḥayyed ol- Kayıtlı olmak. (130/2)

murdār (Ar.) Kirli, pis, iğrenç. (35/16)

muṣībet (Ar.) Belâ, felâket, dert, sıkıntı. (10/6)

muṣībetlü (Ar. + T.) Felâketli, dertli, sıkıntılı. (18/27)

muṣtu (Far.) Sevindirici haber, müjde. (88/11)

muṭtād (Ar.) Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış, her zamanki.

muṭtād ol- Alışkanlık hâline gelmiş olmak. (17/6)

muzavverlik (Ar. muḏaffer + T.) Üstünlük, gâliplik. (119/163)

muḏtarib (Ar.) İstirap ve acı çekme.

muḏtarib ol- Acı çekmek. (30/7)

mübālağa (Ar.) Bir iş veya davranışta aşırıya kaçma, aşırılık. (25/2)

mübārek (Ar.) Çok saygı değer, hürmete lâyık, muhterem. (1/1)

mübārek ol- “Hayırlı, uğurlu olsun” anlamında tebrik veya iyi dilek sözü olarak kullanılır. (89/52)

mübāreklik (Ar. + T.) hürmete lâyık, muhterem olma. (104/35)

müceddid (Ar.) Yenileyen, yenileştiren. (138/5)

mücerreb (Ar.) Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş.

mücerreb ol- Tecrübe etmek. (66/10)

mülk (Ar.) Bir hükümdar veya devletin hüküm ve idâresi altında bulunan toprakların tamâmı, memleket. (2/8)

mülk idin- Sahip olunmak. (83/12)

mülāyemet (Ar.) Yumuşak huyluluk, yumuşaklık, mülayimlik. (119/41)

mülāyimlik (Ar. + T.) Mülayim olma durumu, uysal, halim selim olma durumu. (18/35)

münāfık (Ar.) Özü sözüne uymayan, ikiyüzlü. (9/16)

münāfıklık (Ar. + T.) Münâfık olma durumu, ikiyüzlülük, arabo zuculuk. (5/4)

münferid (Ar.) Başka kimse veya şeylerden ayrı olan, tek, yalnız, müstakil. (107/4)

münkesirü-l-hâtır (Ar. + Ar.) Gönül kırıklığı. (58/3)

mür (Ar.) Acı. (45/8)

mütekebbir (Ar.) Büyüklük taslayan, kendini beğenmiş (kimse), kibirli. (40/4)

mütekebbirlik (Ar. + T.) Büyüklük taslama durumu. (73/6)

müttekî (Ar.) Dayanan, dayanmış. (12/1)

müvellid (Ar.) Doğurtan kimse. (48/6)

-N-

nâ-dürüst (Far. + Far.) Dürüst olmayan, doğruluktan ayrılan.

nâ-dürüst ol- Dürüst olmayan. (89/33)

nâ-hakk (Far. + T.) Gerçek, doğru olmayan. (69/4)

na'im (Ar. ni'met "yaşayışı rahat ve müreffeh olmak"tan na'im) Nîmete eren kimse. (36/8)

naşib (Ar.) Allah'ın bir kimseye tâyin ve kısmet ettiği şey, tâlih, baht.

naşib it- (Allah birine bir şeyi) Kader olarak belirlemiş olmak, (birini bir şeye) eriştirmek, kısmet etmek. (145/14)

nasîhat (Ar.) Bir kimseye doğru yolu göstermek, yapması ve yapmaması gereken şeyler üzerine dikkatini çekmek için söylenen söz, öğüt, pend. (5/10)

nasîhat vir- Öğüt vermek. (16/7)

nażar (Ar.) Bakış, bakma.

nażar eyle- Bakmak. (14/2)

nażar it- Bakmak. (85/11)

necât (Ar.) Kurtulma, kurtuluş, halâs.

necât et- Kurtulmak. (70/1)

necât eyle Kurtulmak. (31/15)

necât ol- Kurtulmak. (141/10)

netîce (Ar.) Bir olay veya durumun sonunda meydana çıkan olay veya durum, sonuç. (19/11)

nezir (Ar.) Adak. (65/1)

nidâ (Ar.) Seslenme, çağırma, bağırma

nidâ it- Seslenmek. (96/12)

niyâz (Far.) Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, ricâ. (5/1)

nurlandır- (Ar. + T.) *mec.* Aydınlatmak, nurlandırmak. (18/28)

-O-

od Ateş. (11/6)

oruç (Far.) Oruç.

oruç tut- Oruç ibâdetini yerine getirmek. (109/24)

-Ö-

ödünc Geri verilmek veya alınmak şartıyla verilen veya alınan, âriyet.

ödünc al- Ödünç almak. (37/21)

ög- Övmek. (89/5)

ögret- Öğretmek. (25/8)

ögünici Övünücü. (5/5)

ögüş Çok, ziyade. (100/4)

ögüt Öğüt, nasihat.

ögüt vir- Öğüt vermek. (32/8)

öke Öfke. (85/5)

örk Bağlamaya yarayan, uzun ve kalın ip ya da zincir. (2/5)

övke Haksızlık, incinme, karşı koyma vb. duyguların doğurduğu, insanı saldırganlığa götürebilen şiddetli duygu, hiddet, kızgınlık, gazap. (38/1)

övül- Övülmek. (18/3)

özge Başka (109/8)

-P-

pādişāh (Far.) Büyük hükümdar. (2/6)

papuc (Fars. pā “ayak” ve pūş “örten” ile pā-pūş’tan) Ayakkabı. (108/9)

pāk (Far.) 1) Mübârek, kusursuz, günahsız. (12/6)

2) Temiz. (18/24)

pāk eyle Temizlemek. (119/8)

pāk ol- Temiz olmak. (119/140)

pāre pāre (Far.) Parça parça.

pāre pare eyle- Parça parça etmek. (129/4)

pāre pāre it- Parça parça etmek. (2/9)

pes (Far.) Yeter, kâfi. (78/65)

peşīman (Far.) Pişman.

peşīman olma- Pişman olmak. (110/4)

peydā (Far.) Açıkta ve meydanda olan, âşikâr, zâhir.

peydā eyle- Edinmek, elde etmek. (31/13)

peydā it- Ortaya çıkmak, belirtmek, görünmek. (94/4)

pusu Birine ansızın saldırmak üzere saklanılıp beklenen yer. (10/8)

pusu kur- İzlenip saldırmaya hazır durumda beklemek. (71/10)

put (Far.) Eski dinlerde, kendisine tapınılan bir ilâhı emsil etmek üzere yapılmış heykel. (115/4)

-R-

rabb (Ar.) Bütün mahlûkâtı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Cenâb-ı hak, Allah, Tanrı. (2/11)

raʿd (Ar.) Gök gürlemesi, gök gürültüsü. (77/18)

rahmet (Ar.) Allah’ın yaratıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi.

rahmet it- Allah’ın yaratıklarına olan merhameti, acıma ve esirgemesi. (37/21)

rakīb (Ar.) Aynı amaca varmak için uğraşanlardan her biri.

rakīb eyle- Aynı amaca varmak için mücadele etmek. (18/10)

rast (Far.) Rastlama, tesadüf.

rast getir- Hedefe ulaşmak, isâbet etmek. (1/3)

rāzı (Ar.) Hoşnut olan.

rāzı ol- Hoşnut ve memnun olmak. (41/11)

redd (Ar.) Kabul etmeme, geri çevirme, geri döndürme.

redd it- Kabul etmemek. (56/12)

rekp (Ar.) Atlılar alayı, süvari takımı.

rekp it- Binmek. (68/4)

resm (Ar.) İzin, ruhsat.

resm vir- İzin vermek. (148/6)

rūşen (Far.) Âşikâr, meydanda.

rūşen ol- Âşikâr, meydanda. (118/27)

rüsvāy (Far. rusvā-rusvāy) Kötülükle şöhret bulmuş, rezil, kepâze kimse.

rüsvāy eyle- Rezil, rüsvay etmek. (74/10)

rüsvāy it- Kötülükle şöhret olmak. (102/8)

rüsvāy ol- Rezil, rüsvay olmak. (74/22)

rüsvāylik (Far. + T.) Kötülükle şöhret bulmuş, rezil, kepâze kimse. (15/3)

rüsvāylik ol- Rezil olmak. (89/42)

rüşvet (Ar.) Rüşvet. (15/5)

-S-

sā'at (Ar.) Gece ile gündüzden meydana gelen bir günün yirmi dördte birine eşit olan altmış dakikalık zaman birimi. (4/8)

sa'adetli (Ar. + T.) Saadetli. (127/52)

sa'adetli ol- Mutlu olmak. (41/2)

sābit (Ar.) Yerinde duran, yer değiştirmeyen, durağan.

sābit eyle- Yerinde durmak. (48/8)

şadık (Ar.) Doğru, gerçek, hakîkî. (7/9)

şafā (Ar.) Huzur. (119/174)

şafā et- Mutlu, eğlenceli geçirmek. (94/19)

şafā eyle- Mutlu, eğlenceli geçirmek. (37/11)

şafā sür- Vaktini zevkli, huzurlu, eğlenceli geçirmek. (109/17)

şafilik (Ar. + T.) Temizlik, hâlislik, saflık. (84/11)

şafir (Ar.) İnce ve tiz ses, ıslık. (150/5)

sağ Sağ. (45/5)

sağal- Eski sağlığına kavuşmak, hastalığını iyileşmek. (60/2)

şağılt Eski sağlığına kavuşturmak, hastalığını iyileştirmek. (6/2)

şağır Sağır. (38/13)

sağlık Sağlık, sıhhat, esenlik. (38/3)

şaḥīḥ (Ar.) Gerçek, doğru. (39/6)

sāḥir (Ar.) Büyü yapan, efsun ve sihirle uğraşan kimse, büyücü, sihirbaz. (58/5)

sākin (Ar.) Durgun, sessiz, sakin.

sākin ol- Sessiz, sakin olmak. (5/4)

sākit (Ar.) Ses çıkarmayan, konuşmayan, susan, sessiz.

sākit ol- Ses çıkarmak. (50/2)

sākitlik (Ar. + T.) Sessizlik. (115/17)

şaḳla- Gizlemek, saklamak. (3/7)

şālīḥ (Ar.) Dînin emrettiği hususlara uygun davranan, iyi amel sâhibi, günah işlemekten kaçınan (kimse). (125/4)

saltanat (Ar.) Hâkimiyet, güç. (119/133)

şan- ...olduğunu düşünmek, addetmek, farzetmek. (34/20)

sav- Göndermek, kurtulmak. (109/7)

şebble- Ufak da olsa bir pay almak, dolayısıyla yararlanmak, faydalanmak. (37/17)

sebt günü Sebt kelimesinin İbrânîcedeki karşılığı şabattır (şabbat). Şabat, Yahudilerin cuma gün batımından cumartesi gün batımına kadar süren haftalık dinlenme gününü ifade eder. (92)

secde (Ar.) Allah'ın büyüklüğü, yüceliği önünde hiçliğini göstermek ve O'nu ululamak maksadıyla vücudu alın, burun, el

ayaları, dizler ve ayak parmakları yere degecek duruma getirme, bu durumda yere kapanma.

secde eyle- Secde durumuna gelmek, secde vaziyeti almak, secdeye kapanmak. (29/2)

secde it- Secde durumuna gelmek, secde vaziyeti almak, secdeye kapanmak. (5/7)

segirt- Koşturmak. (119/32)

selâmet (Ar.) Kurtulma, kurtuluş. (12/5)

semizlik Besili, etli, yağlı olmak durumu. (65/11)

şıçra- 1) Sıçramak. (118/24)

2) Mutluluktan havaya uçmak. (149/2)

şıddık (Ar.) Özü sözü doğru olan, asla yalan söylemeyen, sözünün eri, çok doğru, pek sâdık. (140/13)

şıgıncağ Güven içinde olunacak, korunma, bağışlanma veya yardım isteğiyle sığınılacak yer veya makam, melce. (94/22)

şıklet (Ar.) Sıkıntı. (119/28)

şıklet vir- Sıkıntı vermek. (3/1)

şın- (gönül) Kırılmak, parçalanmak. (147/3)

şına- Denemek, tecrübe etmek. (11/4)

sındır- Kırdırmak. (3/7)

sitâyiş (Ar.) Övme, övgü, medih.

sitâyiş it- Övmek. (72/15)

sön- Sönmek. (118/24)

söyleyici Söz söyleyen. (5/6)

söz Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi, cümle. (12/6)

şuçlu Suçlu.

şuçlu ol- Suçlu olmak. (34/21)

şuçsuzluk Suçsuzluk, Suçsuz veya günahsız olma durumu, mâsûmiyet. (25/21)

şulh (Ar.) Uyuşma, uzlaşma. (85/8)

şuntur (Far.) Eğri ağızlı bıçak, nalbant. (150/5)

sus ol- Sessiz kalmak, sükût etmek. (107/29)

suvar- Su vermek, su içirmek. (6/6)

sücüd (Ar.) Secde etme, secde.

sücüd eyle- Secde etmek. (99/9)

sücüd it- Secde etmek. (95/6)

sünük Kemik. (109/18)

sürat (Ar.) Çabukluk, hızlılık, hız.

sürat eyle Hızlanmak, acele etmek. (40/13)

sürat it- Hızlanmak. (116/6)

-Ş-

şād (Far.) Sevinçli, memnun, mesrur.

şād eyle- Mutlu etmek. (89/42)

şad ol- Mutlu olmak. (105/2)

şādlık (Far. + T.) Sevinçli, memnun, mesrur. (149/2)

şādlık eyle- Sevinçli, memnun, mesrur eylemek. (2/11)

şādmānlık (Far. + T.) Sevinçli, şād olma. (30/5)

şāhid (Ar.) Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse. (27/12)

şakī (Ar.) Her türlü kötülüğü işleyebilecek yaratılıştaki olan, kötü huylu kimse. (17/4)

şamata (Ar.) Gürültü, patırtı. (93/4)

şamata it- Gürültü yapmak. (83/2)

şarab (Ar.) Şarap, alkollü içki. (4/7)

şehâdet (Ar.) Görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şahitlik etme, tanıklık yapma. (25/10)

şehâdet it- Şahitlik etme, tanıklık yapmak. (50/6)

şefkat (Ar.) Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.

şefkat et- Bir kimseye esirgeyici bir sevgi göstererek ilgilenmek. (109/12)

şefkatlü (Ar. + T.) Şefkatli, merhametli. (94/18)

şerîat (Ar.) Allah'ın kulları için peygamberleri vâsıtasıyla koymuş olduğu îman, ahlâk, ibâdet ve hukukla ilgili kural ve hükümlerin bütünü, din. (1/2)

şerîr (Ar.) Kötü işler işleyen (kimse), kötü (kimse). (37/1)

şeytân (Ar.) İblis. (109/6)

şikârlık (Far. + T.) Av. (124/6)

şimâl (Ar.) Sol taraf. (107/3)

şöhretlü (Ar. + T.) Şöhretli. (76/4)

şu'ledârlık (Ar. + Far. + T.) Aydınlık, alevli olmak, ışıklı olmak. (146/4)

şükür (Ar.) Verdiği nîmetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme.

şükür eyle- Şükretmek. (6/5)

şükür it- Şükretmek. (7/17)

şükürlük (Ar. + T.) Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme. (116/17)

-T-

ta'alluk (Ar.) İlişik, ilgi, bağ.

ta'alluk it- İlgisi, ilişiği olmak, âit olmak. (25/3)

ta'âm (Ar.) Yemek. (78/30)

tabl (Ar.) Davul. (149/3)

taḥmîn (Ar.) Önceden kestirme.

taḥmîn götür- Önceden yorumda bulunmak, önceden kanaate varmak. (126/6)

taḥrîk (Ar.) Kışkırtma. (95/8)

tahrîk eyle- Kışkırtmak. (78/38)

taḥrîksiz (Ar. + T.) Kışkırtma olmaksızın. (7/4)

taht (Far.) Taht. (45/7)

ta'n (Ar.) Kınama, ayıplama, yerme, zemmetme.

ta'n eyle- Kınamak, ayıplamak. (89/51)

ta'n it- Kınamak, ayıplamak. (89/51)

taḫdîs (Ar.) Kutsal sayma, mübârek kabul etme. (60/6)

taḫdîs eyle- Kutsal saymak, mübârek kabul etmek. (30)

talân Yağma, çapul.

talân et- Yağmalamak. (7/4)

ṭaleb (Ar.) İsteme, dileme, arzu etme.

ṭaleb eyle- İstemek, dilemek, arzu etmek. (10/4)

ṭaleb it İstemek, dilemek, arzu etmek. (2/8)

ṭâlib (Ar.) İsteyen, talep eden, istekli olan kimse.

ṭâlib ol- İstemek, talep etmek. (142/4)

ta'lim (Ar.) Öğretme, belletme.

ta'lim it- Öğretmek. (32/8)

taḥammül (Ar.) Katlanma, dayanma.

taḥammül it- Katlanmak, dayanmak. (101/5)

ṭama'kār (Ar.) Tamah eden, mal, para vb.ne aşırı derecede istek duyan kimse, aç gözlü. (10/3)

ṭama'kārlik (Ar. + T.) Tamahkâr olma durumu, aç gözlülük. (10/3)

tamām (Ar.) Bitme, tamamlanma, sona erme.

tamām it- 1) Bitmek, tamamlanmak, sona ermek. (18/32)

2) Kabul etmek. (20/5)

taḡ Güneş doğmadan önceki alaca karanlık, fecir. (139/9)

ṭanbūr (Ar. ṭanbūr < Far. tenbūr) Klasik mûsikîmizin başlıca çalgılarından biri olan, yay ve mızrapla çalınan, ince uzun sapı perdeli, yuvarlak karınlı, telli çalgı. (150/3)

ṭanıḳlık Tanık olma durumu, şâhitlik, şahâdet. (119/24)

ṭard (Ar.) Uzaklaştırma cezası. (7/1)

ṭard eyle Uzaklaştırmak. (83/15)

ṭard it- Uzaklaştırmak, sürmek. (31/15)

ṭarīḳ (Ar.) Vâsita, vesîle, sebep. (85/8)

ṭarlık Darlık, sıkıntı, ıstırap. (31/9)

tārūmār (Far.) Perişan, karmakarışık, darmadağınık.

tārūmār eyle- Perişan olmak. (18/4)

tasalan- (Far. tāsā-tāse + T.) Bir şeyi kendine dert ve üzüntü etmek, endişelenmek, kaygılanmak. (116/10)

ṭaşra Dışarıda. (31/11)

ṭatlu Tatlı. (19/10)

ta'ūn (Ar.) Vebâ. (91/10)

ta'yīn (Ar.) Belli etme, ayırarak belirleme, belirli duruma getirme.

ta'yīn eyle- Belirlemek, belirli duruma getirme. (39/5)

ta'yīn it Belirlemek. (109/6)

ta'yīn ol- Belirlemek, belirli duruma getirme. (75/2)

ta'yīn olun- Belirlenmek, belirli duruma getirilmek. (81/3)

tāztamām Tastamam, tam, eksiksiz. (39/5)

te'ālā (Ar.) “Şânı yüce olsun” anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır. (18/13)

tebrīk (Ar.) Uğurlu ve hayırlı olmasını dileme.

tebrīk eyle- Uğurlu ve hayırlı olmasını dilemek. (67/1)

tebrīk it- Uğurlu ve hayırlı olmasını dilemek. (29/11)

tecāvüz (Ar.) 1) Saldırma, hücum etme.

tecāvüz it- Saldırmak, hücum etmek. (37/38)

2) Başkasının hakkına el

uzatma (65/3)

tecessüs (Ar.) Araştırma, tahkik, tetkik.

tecessüs it- Araştırmak, tahkik etmek, tetkik etmek. (37/32)

tecrübe (Ar.) Deneme.

tecrübe eyle Denemek. (139/25)
te'emmül (Ar. te'emmul) İyice, etraflıca düşünme.

te'emmül it- Etraflıca düşünmek. (77/3)

tefekkür (Ar.) Düşünme (19/14).

tefekkür et- Düşünmek. (140/4)

teftiṣ (Ar.) Bir şeyin aslını anlamak veya bir işin gereğince yapılıp yapılmadığını öğrenmek maksadıyla her yönden inceden inceye yapılan araştırma. (64/6)

teftiṣ eyle- Araştırmak, soruşturmak. (139/1)

teftiṣ it- Araştırmak, soruşturmak. (11/5)

teḥavvūf (Ar.) Korku.

teḥavvūf eyle- Korkmak. (119/161)

teḳayyud (Ar.) Bağlı olma, kayıtlanma, mukayyet olma (63/8)

tekebbürlik (Ar. + T.) Kibirlik, büyüklük satma. (36/11)

tekfīr (Ar.) Bir kimseyi kâfir sayma, kâfir olduğuna hükmetme.

tekfīr eyle- Kâfir olduğuna hükmetmek. (65/3)

tekmīl (Ar.) Bütün, eksiksiz. (119/96)

tek ṭur- Uslu durmak. (39/2)

telef (Ar.) 1) Yok etme, mahvetme, öldürme.

2) Boş yere harcamak, ziyan etmek.

telef eyle- Mahvetmek, öldürmek. (78/63)

telef it- Mahvetmek, öldürmek. (18/37)

telef olun- Boş yere harcanmak. (37/20)

temevvüc (Ar.) Dalgalanma, çalkalanma. (89/9)

teḡri Tanrı. (3/2)

tenvīr (Ar.) Işıklandırma, aydınlatma. (22/3)

tenvīr eyle Aydınlatmak. (80/3)

terk (Ar.) Bırakma.

terk eyle- Bırakmak, vazgeçmek. (9/10)

tertīb (Ar.) Sıra, düzen.

tertīb it- Sıralamak, düzenlemek. (50/22)

tesbīḥ (Ar.) Allah'ı takdis ve tenzih etme, Hakk'ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme. (28/7)

tesbīḥ eyle- Hakk'ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme. (66/2)

teselli (Ar.) Sıkıntısını ve acısını unutturmaya çalışma, avutma. (90/13)

teselli eyle- Sıkıntısını, acısını hafifletmek, avutmak. (87/17)

teskīn (Ar.) Yatıştırmak, sükûnete erdirmek.

teskīn it- Yatıştırmak. (89/9)

teslīm (Ar.) Götürüp vermek.

teslīm et- Götürüp vermek. (41/2)

teslīm eyle 1) Götürüp vermek.

(27/12)

2) Bırakmak.

(118/18)

tesmiye (Ar.) Ad koyma, adlandırma, belli bir isimle isimlendirme.

tesmiye it- Ad koymak, adlandırmak. (147/4)

tevāzu° (Ar.) Alçak gönüllülük, kibirli olmama, gösterişsiz olma.

tevāzu° it- Gösterişsiz olmak. (66/3)

tevekkül (Ar.) Her türlü gerekli sebebe başvurduktan sonra kadere razı olup sonucu Allah'tan bekleme, işlerini Allah'a bırakma, yeis ve kederden kurtulma, Allah'a güvenme.

tevekkül eyle- Allah'a güvenmek, Allah'a havale etmek. (25/2)

tevekkül it- Allah'a güvenmek, Allah'a havale etmek. (9/10)

tevlīd (Ar.) Meydana getirme, sebep olma, yol açma, doğurma.

tevlīd eyle- Meydana getirme, sebep olma, yol açma, doğurma (2/7)

tezekkür (Ar.) Hatıra getirme, hatırlama.

tezekkür eyle Hatıra getirmek. (25/6)

tezkīr (Ar.) Hatırlatma, zikredip anma.

tezkīr it- Hatırlatmak, zikredip anmak. (22/27)

tīz (Far.) Tez, çabuk, hemen. (37/2)

ṭogruluḡ Doğru hareket etme, dürüstlük, sıdk. (25/21)

ṭopraq Toprak. (22/29)

tul Dul. (109/9)

turṣī (Far.) Acı. (73/21)

ṭuzaḡ Birini veya bir topluluḡu güç duruma düşürmek için kurulan düzen. (31/4)

türlü Çeşit, muhtelif. (54/7)

-U-

ulu Büyük. (47/2)

‘ulūfe (Ar.) Herhangi bir şey için ödenen para. (70/3)

ulula- Büyük saygı göstermek, hürmet ve itibar etmek. (35/27)

urba (İt. roba) Giyecek, elbise. (68/17)

utanmaz Arsız, hayâsız. (37/19)

uyan Dizgin, gem, yular. (32/9)

-Ü-

ümīd (Far.) Olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut.

ümīdi ol- Ümit sahibi olmak. (84/12)

ümmet (Ar.) İman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tâbi olanların meydana getirdiḡi topluluk. (29/11)

ümmīlik (Ar. + T.) Ümmī olma durumu. (38/7)

ürper- Üşüme, korku, endişe, ürkme vb. sebepler yüzünden vücuttaki tüyler dikilip deri nokta nokta kabarmak. (119/120)

üz- Kesmek, koparmak. (2/9)

-V-

va°ad (Ar.) Bir husus için verilen söz.

va°ad it- Söz vermek. (59/16)

va°aḡ (Ar.) Bir kimse tarafından yapılan dīnî konuşma.

va°aḡ it- Dīnî konuşma yapmak. (59/16)

vāfir (Ar.) Çok, bol. (89/28)

vāfir ol- Çok olmak. (50/18)

vākır° (Ar.) Olmuş olan şey.

vākır ol- Olmak, meydana gelmek.
(91/10)

vaķit (Ar.) Zaman. (4/7)

vāriş (Ar.) Kendisine mîras düşen kimse, mirasçı.

vāriş ol- Mirasçı olmak. (37/29)

vārişlık (Ar. + T.) Kendisine mîras düşen kimse olma. (136/21)

vaşiyet (Ar.) Nasîhat, öğüt. (119/131)

velîkin (Ar. ve Fars. lîkin “lâkin” ile ve-lîkin) Lâkin, ama, fakat, velâkin. (106/44)

vesîle (Ar.) Vasita, fırsat, elverişli durum.
(66/17)

vilâyet (Ar.) Diyar, ülke, memleket.
(116/9)

-Y-

yâ (Ar.) Ey Allah’ım, ey Rabbim, ey Tanrım” anlamında olan bu söz Allah’tan yardım isteme, şaşkınlık, korku vb. durumlarda ve Allah’a sığınma ifadesi olarak kullanılır. (3/3)

yâd (Ar.) Anma, hatırlama.

yâd eyle- Anmak, hatırlamak. (79/7)

yâd it- Anmak, hatırlamak. (20/7)

yaķşı Güzel. (119/71)

yahûdiyet Yahudilikle alakalı. (76/1)

yalan Yalan. (27/12)

yaltaklan- Yaranmak, hoş görünmek için dalkavukça hareketlerde bulunmak. (5/9)

yaman Kötü. (99/8)

yanaş- Gelmek. (119/164)

yañlış Yanlış, hatalı. (19/12)

yapış- Yapışmak. Ayrılmayacak şekilde tutunup kalmak. (44/25)

yaramaz Kötü, fenâ. (10/1)

yaramazlar Uygunsuzlar, fenâlar, kötüler.
(26/5)

yararlık Yarar olma durumu. (68/36)

yardım Yardım. (40/13)

yardımcı Yardım eden kimse.

yardımcı ol- Yardım etmek. (10/14)

yarlığa- Bağışlamak. (25/18)

yasak Yasak.

yasak eyle- Kabul etmemek.
(66/20)

yavru Yavru. (34/10)

yavuz Sert, keskin. (144/10)

yemîn (Ar.) Söz, ant.

yemîn eyle- Şâhit tutmak, ant içmek. (110/4)

yemiş Meyve. (1/3)

yorul- Yorulmak. (6/6)

yu- Yıkamak. (58/10)

yut- Yemek. (124/3)

yüce Yüksek, büyük, ulu, mertebesi üstün olan.

yüce ol- Büyük olmak. (75/10)

yücele- Yüce kabul etmek. (118/28)

yücelen- Yüce kabul etmek. (18/46)

yük İnsana baskı yapan ağır durum veya görev. (38/4)

-Z-

zaķîre (Ar.) Hubûbat, erzak. (144/13)

zaķmet (Ar.) Sıkıntı, eziyet.

zaķmet çek- Sıkıntı, eziyet çekmek.
(116/3)

zâlim (Ar.) Acımasız, merhametsiz (kimse). (10/2)

zarār (Ar.) Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan. (71/24)

zavallu (Ar. + T.) Âciz. (12/5)

zayıf (Ar. za'îf) Yeterli maddî ve fizikî gücü olmayan, güçsüz. (6/2)

zāyîc (Ar.) Ziyân olmuş, boşa gitmiş (şey).

zāyîc it- Ziyân etmek, boşa harcamak. (59/13)

zāyîc ol- Ziyân etmek, boşa harcamak. (119/174)

zebh (Ar.) Boğazlama, kesme. (44/22)

zebūnlan- (Ar. + T.) Zayıf ve düşkün duruma gelmek. (38/8)

zebūr (Ar.) Hz. Dâvut peygambere indirilen ve münâcatları ihtivâ eden ilâhî kitap. (13/4)

zebūr oku- Hz. Dâvut peygambere indirilen ve münâcatları ihtivâ eden ilâhî kitabı okumak. (98/4)

zerc (Ar.) Tohum ekme. (89/4)

zikir (Ar.) Anma.

zikir eyle Anmak. (89/47)

zindān (Far.) Zindan, hapishane. (142/7)

zīnetle- (Far. + T.) Güzel bir hale getirmek. (149/4)

zīrā (Far.) Çünkü, şundan dolayı. (2/12)

ziyād (Ar.) Artma, fazlalık, ziyâdelik. (66/1)

ziyāde (Ar.) Fazla, çok. (5/11)

ziyān (Far.) Bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar. (7/16)

ziyāret (Ar.) Bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme.

ziyāret eyle (Belli bir yer veya kimseyi) Görmeye gitmek. (80/14)

ziyāret it- (Belli bir yer veya kimseyi) Görmeye gitmek. (8/4)

zīyreklik (Far. + T.) Akıllılık. (83/3)

zuhūr (Ar.) Meydana çıkma, baş gösterme, görünme.

zuhūr eyle- Meydana çıkmak, görünmek. (85/11)

zulüm (Ar. zulm “hakkını eksik vermek”) Eziyet, cevr, cefâ. (5/5)

zulm etme- Eziyet etmek, sıkıntı vermek. (119/122)

zürriyet (Ar.) Nesil, soy sop, döl. (18/5)

5.2. Kişi ve Yer Adları Sözlüğü

-A-

Âşâf İslâmî kaynaklarda Hz. Süleyman'ın kâtibi veya veziri olduğu kaydedilen kişi. Âsaf b. Berahyâ.

Astrahan Rusya'ya bağlı bir oblast olan Astrahan Oblastı'nın başkentidir.

Avşalom Tevrat'ta Davud'un üçüncü oğlunun adıdır. İbranicede Abşalom'dur.

-B-

Babil Babil kenti.

Benî isrâyl Tevrat ve Kur'an'da Hz.

Ya'küb'un (İsrâil) çocuklarına ve onların soyundan gelenlere verilen ad.

Bünyamîn Hz. Ya'küb'un en küçük oğlu ve Hz. Yûsuf'un öz kardeşi.

-D-

Dāvūd İsrâiloğulları'na gönderilen ve kendisine Zebûr verilen peygamber.

-E-

Efrayim Yaratılış Kitabı'na göre Yusuf ve Asenath'ın ikinci oğludur. (78/67)

-F-

Fir'avun (< Ar. Fir'avn'dan) Eski Mısır hükümdarlarına verilen unvan (özellikle Mûsâ peygamber zamânında yaşayan Mısır hükümdârına alem olmuştur).

-H-

Hârûn Hz. Mûsâ'nın kardeşi, onun yardımcısı olarak İsrâiloğulları'na gönderilen peygamber.

Hermon Anti-Lübnan sıradağlarının güney ucunu oluşturan bir dağ kümesidir. Zirvesi Suriye ve Lübnan arasındaki sınırın bir parçasıdır. (42/6)

-İ-

İbrâhim Yahudilik, Hristiyanlık ve İslâm'ın müştereken kabul ettiği büyük peygamber.

İsâ Kur'an'da adı geçen ve kendisine kutsal kitap İncil verilen peygamber.

İsrâyl (< İsrâil) Akdeniz'in güneydoğu kıyısında bir devlet.

-K-

Korâh Zenginliğiyle tanınan, Hz. Mûsâ ve Hârûn'un şahsında Allah'ın emirlerine karşı çıktığı için cezalandırılan kişi. Kur'an'da Kârûn, Tevrat'ta Korah olarak geçer.

Korâh oğulları Kur'an'da Kârûn adıyla kıssası nakledilen bu kişi Tevrat'ta Korah diye anılmakta ve çöl hayatında Hz. Mûsâ'nın otoritesine karşı başlatılan isyan hadisesinde başrolü oynamaktadır. Tevrat'ta Hz. Ya'küb'un oğlu Levi'nin oğlu Kohat'ın oğlu Yitshar'ın (İzhar) oğlu olarak gösterilen Korah (Karun) (Çıkış, 6/16, 18, 21; Sayılar, 16/1), Mûsâ ve Hârûn'a karşı

çıkarılan bir isyan hareketiyle gündeme gelmektedir.

Ḳudūs Kudūs. Orta Doğu'nun Kenan bölgesinde, Akdeniz ile Lut Gölü arasındaki Yehuda Dağları'ndaki bir plato üzerine kurulmuş eski bir şehirdir. İbrahimî dinler olan Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam için kutsal bir şehirdir. (43/3)

Ḳulzüm denizi Kızıldeniz. (139/13)

-L-

Levi Tekvin'e göre Yahup ile Lea'nın üçüncü oğlu ve Levi kabilesinin kurucusudur.

-M-

Mesih Muhtelif dinlerde dünyanın sonuna doğru gelmesi beklenen kurtarıcının Yahudilik ve Hristiyanlıktaki adı.

Mışır Kuzey Afrika'nın nüfusu en büyük olan ülkesidir. (78/12)

Mūsā İsrâiloğulları'na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber. Yahudilikte en büyük peygamber kabul edilen İbrani din büyüğüdür. (106/16)

-S-

Samüyel (~Samuel ya da İsmail) İbranice Kutsal Kitap'ta Hakimler döneminden Saul Hükümdarlığında bir krallık haline geliş ve Saul döneminden Davud dönemine geçişte adı geçen ve kilit bir rol oynayan önemli bir karakterdir. (99/6)

Sihyun dağı Zion Dağı, Yeruşalim'deki Eski Şehir'in duvarlarının hemen dışında yer alan bir tepe. Zion Dağı terimi, İbranice İncil'den önce David

Şehri için ve daha sonra "Tapınak Tepesi" için kullanılmıştır, ancak "Tapınak Tepesi" için kullanılan isim günümüzde 'antik Kudüs'ün batı tepesi'dir. Daha geniş anlamda bu terim, bütün İsrail toprakları için de kullanılır. (48/2)

Sīnā Mısır'da Sina Yarımadası'nda yer alan 2,285 metre yükseklikte bir dağdır. Dinler tarihinde önemli bir yeri vardır. (68/17)

Süleymān Hz. Dâvûd'un oğlu, İsrâiloğulları'na gönderilen hükümdar-peygamber.

-Ş-

Şilon Yahudilerin Tevrat'ta bekledikleri kral mesih. (78/60)

-Y-

Yāho/Yeho Ahd-i Atık'te Tanrı'nın özel adı olarak geçen İbrânîce kelime. (150/6)

Ya'qūb Hz. İbrâhim'in torunu ve İsrâiloğulları'nın atası olan peygamber. Yahudi inancına göre İsrâil'in ataları diye adlandırılan üç kişiden biridir (diğerleri İshak ve İbrâhim'dir). (81/1)

Yehūdā İsrail'in ve Lea'nın oğlu olan İbrani din büyüğü ve atasıydı. Yehuda'nın soyundan gelenlere "Yehuda'nın soyundaki kişi" anlamına gelen *Yahudî* denmiştir. Aynı zamanda diğer 10 kardeşinin kabilelerinin yok olmasına karşın, onun kurduğu Yehuda kabilesi yıkılamamış, zamanla güçlenmiş ve Yehuda Krallığı'na dönüşmüştür (48/11).

Yorşelim Orşelim, Yeruşalim, Kudüs.
(116/19)

Yuḥannā Hristiyanlık inancına göre Hz.
İsa'nın 12 havarisinden biridir.
Aslen Yahudi olan Yuhanna'nın, Yuhanna
İncili'nin yazarı olduğu düşünülmektedir.

Yūsuf (Ar.) Hz. Ya'kūb'un oğlu,
İsrâiloğulları'na gönderilen bir peygamber.
(78/67)

SONUÇ

Türkler coğrafyaları üzerinde bulunan birçok dinden (Budizm, Maniheizm, Zerdüştlük, Hristiyanlık, Yahudilik, İslâmiyet...) etkilenmiş ve o dinleri veya o dinlere mensup toplumları da etkilemiştir. Bu bağlamda Akdeniz coğrafyasında ortaya çıkan Karâîlik mezhebine inanan Karay Türkleri hem bu mezhepten etkilenmiş hem de bu mezhebe katkılarda bulunmuştur. Öyle ki VIII. yüzyılın başlarından itibaren Kudüs, Filistin, Suriye, Kuzey Afrika, Bizans, İran, Ermenistan ve Kafkasya gibi birçok yerde Karaî cemaatleri kendini göstermiş böylelikle Türkler haricinde farklı milletlerden de bu mezhebi tercih edenler olmuştur. Yerli ve yabancı din tarihçilerinin araştırmalarına göre Ortaçağda kurulmuş Hazar Devleti'nin bakiyesi konumundaki Türk kökenli Karaylar ile olmayanlar arasında sosyal ve özellikle kültürel farklılıkların olduğu görülmüştür. Öyle ki Türk kökenli Karaizm'de Yahudilikten pek çok farklı husus vardır. Bunlardan herhangi birisi, et ile süt ürünlerini birlikte yemeleridir. Karay Türklerinin en fazla rağbet ettiği yiyecek koyun etinden yapılan kebab ve katıktır yani yoğurttur (Suleymanov, 2012: 171). Yine doğum, düğün ve hepsinden önemlisi ölüm adetleridir ki bu kısmı büyük oranda Şamanist öğeler taşır. Kutsal kabul ettikleri meşe ağaçlarının yanında dua etmelerinin de Eski Türk dininden geldiği bilinmektedir.

Dünyada Arap Karayları, Rus Karayları ile Akdeniz coğrafyasında yer alan Mısır Karayları, İsrail Karayları ve özellikle Türk Karayları üzerine yapılan çalışmaların çok fazla bulunmaması sebebiyle bu topluluk hakkında tarih, din, dil, kültür vb. konulu bilgilerin yetersiz kalmasına yol açmıştır. Günümüzde Doğu Avrupa (Litvanya, Polonya), Ukrayna-Kırım (Çuft/Çıft Kale), İsrail'de ve Türkiye'de (Hasköy, Karaköy, Balat, Galata) küçük bir nüfusa sahip Türk Karaylarının hem onları var eden din hem de özellikle dil ve kültür malzemeleri oldukça değerlidir. Onların sahip oldukları dil, tarih ve kültür değerleri, günümüz dilbilimcileri tarafından yok olmak üzere olan diller içerisinde gösterilmektedir.

Dolayısıyla söz konusu bu çalışmada, büyük bir kısmı Akdeniz coğrafyasında yaşayan Karay Türklerinin dil özellikleri yanında bu Türk grubunun Türk tarihinde etnik yönden şekillenışı, tarihi serüveni (Ortaçağda büyük bir devlet kuran Hazarlar Devleti'nin bakiyesi olma durumları), siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik durumları, dini özellikleri (diğer Akdeniz coğrafyasında yaşayan, Karay mezhebine mensup milletlerden ayrılma özellikleri) ve yaşadıkları coğrafya hakkında hem yazılı hem de sözlü materyallerin ışığında ayrıntılı bilgi verilecektir.

“Davudun Zeburları” adlı matbu eser okunmuş transkript edilmiş ve bu eser hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Eser müellifi, telif tarihi, müstensihî, istinsah tarihi, varsa nüshaları, dili, konusu, imla özellikleri vb. yönden etraflıca incelenmiştir. Bu çalışmada, bu kitaba yer verilmesinin temel nedeni; Hz. Musa şeraitine tabi oldukları, esas şeriat kitabının Tevrat

olduğuna inan Karay Türkleri için Zebur adlı kutsal kitap da çok mühimdir. Öyle ki onlar, dinlerinin kutsal kitabı olan Tevrat kadar Hz. Davud’a gönderilen Zebur’a da önem verirler ve ibadet evleri olan kenesada günlük ibadetlerinde Zebur’dan da dua okumayı ihmal etmezler.

Davuduñ Zebūrları adlı eser, Vilnius Üniversitesi Oryantalistik Bölümü (~Dođu Dilleri Bölümü) Kütüphanesinde bulunmuştur. Eserin müellifi, telif tarihi, müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. Eserin sonundaki bilgiye göre Zebur, *Astrağanda yuħannā miṭşilden ʿīsā-yı mesīħuñ yılında 1818*’de basılmıştır. Bu matbu eseri basan İskoç Hristiyan misyonerlerdir. Bu misyonerler, Kırım Gözleve ve Bahçesaray civarında VIII. ile XIX. yüzyıllar arasında yerleşime açık kalmış Çufut Kale’de (~Çift Kale) yaşayan Karay Türklerinden İbranice harflerle yazılmış bir Tevrat yazması satın almışlar, Tatar ve Nogay Türklerine Hristiyanlık dinini anlatabilmek özellikle yayabilmek için bu Tevrat yazmasının bir bölümünü Arap harfleriyle basmışlardır.

5) Eserde Çağatay ve Kıpçak Türkçesine ait herhangi bir ses ve şekil bilgisi özelliği tespit edilmemiştir. Yani, bol- “ol-” kelimesinin kullanılması, #b > #v sızıcılaşmasının görülmemesi, kelime başında ötümlü ünsüzlerden ziyade ötümsüz ünsüzlerin görülmesi, -GAy gelecek zaman eki, +GA yönelme hâli eki, -GAn sıfat-fiil eki, GUÇI (<< -GU+çI) fiilden isim yapım ekinin kullanılması, belirtme eki +(y)I (<< +(I)G) yerine daha çok +nI’nın görülmesi gibi özellikler bu eserde yani Zebur’da yoktur. Eserde daha çok Eski Oğuz Türkçesi dönemine ait ses ve şekil bilgisi özellikleri tespit edilmiştir. Özellikle ses bilgisinde ötümsüz ünsüzlerden ziyade ötümlü ünsüzlerin kelime başında ve hece ortasında yer alması, sızıcılaşmaların hem kelime başı hem de kök vokalinden sonra görülmesi, bol- kelimesinin ol- biçiminde kullanılması, belirtme ekinin +(y)I (<< +(I)G) biçiminde kullanılması ve +nI biçiminin sadece zamirlerde görülmesi, geniş zaman sıfat-fiil ekinin (-GAn >>) -(y)An biçiminde kullanılması, istek kipinin -(y)AvUz biçiminde kullanılması bu eserde tespit edilen belli başlı ses ve şekil bilgisi özellikleridir.

KAYNAKÇA

Altınkaynak, E. (2004). Kırım Karaylarının Kutsal Mekânı Balta Tiymez Mezarlığı Ormanı ve MezarlığaYapılan Saldırıları. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, 208.

Altınkaynak, E. (2006). *Toplu Zaman Perdesinde Kırım Karayları*, Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi.

Altınkaynak, E. (2008). Karay-Kırımçak İlişkileri ve Musevi Dinli İki Türk Halkının Ayırışma Sebepleri. *Karadeniz-Black Sea-Черное Море*, 35-51.

Altınkaynak, E. (2018). Kırım Karayları Hakkında Kullanılan Bazı Kavram ve Anlam Yanlışlıkları Üzerine. *Karadeniz*, (37), 60-67.

Altınkaynak, E. (2010). Kırım Karayları Hakkında Kullanılan Bazı Kavram ve Anlam Yanlışlıkları Üzerine. *Uluslararası Karay Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri*. (ss. 93-100). Bilecik: Bilecik Üniversitesi Yayınları.

Argunşah M., Güner G. (2015). *Codex Cumanicus*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Arık, D. (2010a). İstanbul Karayları Üzerine bir Araştırma. (Editörler: Mehmet Alpargu-Yücel Öztürk-Bilal Çelik), *Uluslararası Karay Çalışmaları Sempozyumu*. (ss. 491-510). Bilecik: Bilecik Üniversitesi Yayınları.

Arık, S. (2010b). Polonya Topraklarında Yaşayan Karaylar (Karaim). (Editörler: Mehmet Alpargu-Yücel Öztürk-Bilal Çelik), *Uluslararası Karay Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri*. (ss. 285- 306). Bilecik: Bilecik Üniversitesi Yayınları.

Atasağun, G. (2001) Yahudilikte Dînî Sembol ve Kavramlar. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 11, s. 125-156.

Atmaca, E. (2013). Vilnius Üniversitesinde “Uluslararası Türk Tarihi ve Kültürü Sempozyumu” Yapıldı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, (2/3), 221-243.

Atmaca, E. (2016). Vilnius Üniversitesi Merkez Kütüphanesi’ndeki Karaim Türkleri Koleksiyonu. *Dil Araştırmaları*, Güz (19), 153-175.

Atmaca, E. (2017). *Litvanya Tatar Türklerine Ait Du’a Kitabı (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlükler-Tıpkıbasım)*. Konya: Palet Yayınevi.

Atmaca, E. (2018). Vilnius Üniversitesi Kütüphanesinin Oryantalistik Merkezi’nde Matbu Bir Eser: Davudun Zebûrları. (Editörler: Yılmaz Yeşil-Seyfullah Yıldırım), 2.

Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi. 159-188. Antalya: Türk Eğitim-Sen.

Atmaca, E. (2020). Karâî Mezhebi ve Bu Mezhebi Benimseyen Karay Türkleri. *MESOS Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi*, 57-81.

Ayan, E. (2011). Karaim Takvimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 4, 115-126.

Ayberk, B. (2018). Litvanya Karaylarının Tarihi ve Kenesa Örnekleri Bağlamında Trakai Karay Kenessası'nın İç Mekânına İlişkin Bir İnceleme. *Mimarlık ve Yaşam Dergisi*, 3 (1), 75-112.

Aydın, R. (2012). Yahudi İman Esasları, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: XIV, Sayı: 25 (1), 189-210.

Бабинов, Ю. А. Религия крымских караимов. 11-24 (Bu makale, https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/267622/babinov_religia_krymskih_karaimov_2004.pdf?sequence=1&isAllowed=y sitesinden alınmıştır (6.11.2021)).

Bağır, M. A. (2017). Modern İsrail'de Karâî Olmak: Mısır Kökenli Karaîlerin İsrail'deki Sorunları. *TYB Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 105-128.

Barthold, V. V. (1995). *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Dersler*, İstanbul.

Barthold, W. (2008). *İlk Müslüman Türkler*. İstanbul: Örgün Yayınevi.

Baskakov, N. A. (1963). Türk Dillerinde Ön Vokallerin Düzleşmesi ve Karaimcenin Halicz-Luck Lehçesinde ö > e ve ü > i Değişmeleri. *Türk Dili Araştırmalar Yıllığı Belleten*, (11), 33-37.

Baskakov, N. A. (2009). *Tyurksiye Yazıkı*. Moskva: URSS.

Başer, A. (2010). “Kırım’da Rus Kolonizasyonu (1783-1850)”. *Karadeniz Araştırmaları*, C 6, Sayı: 24, Kış, 29-42.

Besalel, Y. (1999). *Osmanlı ve Türk Yahudileri*. İstanbul: Gözlem Yayınları.

Brockelmann, C. (1954), *Osttürkische Grammatik der islamischen Litteratursprachen Mittelasiens*, Leiden: E. J. Brill.

Brook, K. A. (2014). The Genetics of Crimean Karaites. *Karadeniz Araştırmaları*, 69-84.

Бурковская, В. А. (2019). Экспертное Заключение. *Экспертный Совет По Проведению Государственной Религиоведческой Экспертизы При Министерстве Юстиции Российской Федерации.*

Ceylan, E. Y. (1991). Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü. *Türk Dilleri Araştırmaları*, Ankara, 151-165.

Clauson, S. G. (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, London: Oxford University Press.

Çetinoğlu, O. (2003). Karaim Türkleri. *Kalgay Dergisi*, 10-11.

Çulha, T. (2006a). İstanbul Karaim Cemaati, 1003-1018 (Bu makale, https://www.academia.edu/2107471/%C4%B0stanbul_Karaim_Cemaati sitesinden 24.10.2021 tarihinde alınmıştır.)

Çulha, T. (2006b). *Karaycanın Kısa Sözvarlığı Karayca-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kebikeç Yayınları.

Çulha, T. (2010). Kırım Karaylarının Halk Edebiyatı Kaynakları: Mecumalar. *Folklor/Edebiyat*, C. 16, 33-42.

Danon, A. (1925). The Karaites In European Turkey Contributions to Their History Based Chiefly on Unpublished Documents, *The Jewish Quarterly Review*, University of Pennsylvania Press, C. XV, sayı 3, Pennsylvania, 285-360.

Daşbadem, İ. (2008). *Geçmişten Günümüze Yahudi Mezheplerinin Mesih Anlayışı ve Mesihi Hareketler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Develi, H. (1995). *Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*. Ankara: TDK Yayınları.

Devellioğlu, F. (1998). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara.

Doğan, İ. ve Kıvrakdal, İ. (2002). Karaim Türkleri. *Türkler*, (C. 20), 781-789.

Doğruer, S. (2007). *Karay (Karaim) Türklerinin Sözlü Edebiyatı* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dubinski, A. (1994). *Ceramica*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa.

Дубинский, А. (2005). основы караимской религии. *крымские караимы, происхождение, этнокультура, история*, Симферополь, 38-56.

- Dunlop, D. M. (2008). *Hazar Yahudi Tarihi*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Duman, M. (2008). Klasik Osmanlı Türkçesi Döneminde Dil Uyumuna Aykırı Örnekler Üzerine. Makaleler-Eski Türkiye Türkçesinden Osmanlı Türkçesine, İstanbul: Kesit Yayınları, 75-79.
- Duvan, N. İ. (1890). Karay Hukukunun Temelleri. Karay Gençliğine Tanrı Yasasını Öğretmek İçin Bir Rehber, Novgorod, 13-15.
- Eckmann, J. (2013). *Çağatayca El Kitabı* (Günay Karaağaç Çev.), İstanbul: Kesit Yayınları.
- Eliade, M. ve Loan P. C. (2018). *Dinler Tarihi Sözlüğü*. (A. Erbaş, Çev.) İstanbul: İnsan Yayınları.
- Eliade, M. (2019). *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*. (A. Berktaş, Çev.) İstanbul: Alfa Mitoloji.
- Erdal, M. (1991). *Old Turkic Word Formation. A Functional Approach to the Lexicon*. I-II: Wiesbaden: Turkologica 9.
- Eroğlu, A. H. (1997). *Osmanlı Türklerinde Yahudiler (XIX. Yüzyılın Sonuna Kadar)*. Ankara: Seba Yayınları.
- Evliya Çelebi Seyahatnamesi* (2011). Cilt 7-10. Kitaplar, Dizin 2, (Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman-Robert Dankoff Haz.), Yapı Kredi Yayınları.
- Firkovičius, M. (1994). Karaims in Lithuania. *Baltic News*, 34-35.
- Firkovičius, M. (1996). *Mien Karajce Ürianiam*, Danielius, Vilnius.
- Firkovičius, M. (1998). *Karaj Dınlılıarnın Jalbarmach Jergialıları Bitik Ochumach üçiun Kieniesada*, Lithuania.
- Firkovičius, M., Karina F., Vlademiras M. (2001). *Karaj Kalendary, 2001-1051*, Litvanya.
- Глаголев, В. С. (2018). *Религия Караимов*. Московский государственный институт международных отношений Кафедра философии, Москва.
- Grişin, Y. (2000). *Pol'sko-Litovskiye Tatarı: Vzglyad Cherez Veka* Kazan, Tatarskoye Knijnoye İzdatel'stvo.
- Golden, B. P. (2006). *Türk Halkları Tarihine Giriş*. KaraM, Çorum.

Golden, B. P. (2007). Khazar Studies: Achievements and Perspectives, In Peter B. Golden (Haggai Ben-Shammai and András Róna-Tas), *The World of the Khazars*. Leiden: Brill, 7-57.

Gökbel, A. (2000). *Kıpçak Türkleri (Siyasi ve Dini Tarihi)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Gülensoy, T. (1996). Karayim Türkleri ve Aleksander Dubinski. *Türk Kültürü*, (Cilt XXXIV/394), 110-112.

Gülsevin, G. Boz E. (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Gülsevin, S. (2016). *Karay Türklerinin Dili*. Ankara: TDK Yayınları.

Günay, Ü. ve H. G. (2019). *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*. İstanbul: Bilge Kültür-Sanat.

Güner, G. (2013). *Kıpçak Türkçesi Grameri*, İstanbul: Kesit Yayınları.

Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi (2013). Cilt 7-10. Kitaplar, Dizin 2, (Seyit Ali Kahraman Haz.), Yapı Kredi Yayınları.

Gürkan, S. L. (1994). *Yahudilik'te Şabbat (Sebt) -Kökeni, İlgili İnanç ve Uygulamalar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Harviainen, T. (1997). Signs of new life in Karaim Communities. *Papers from Third Nordic Conference on Middle Eastern Studies* (ss. 72-83). Norway: In Ethnic Encounter and Culture Change.

Herzen A. G. (1998). *Kırım'daki Karay Anıtlarının Arkeolojik Araştırması*, 21-45.

Hüseynova, G. (2014). Arp Çalgısının Tarihçesi Üzerine Bir İnceleme. *Akademik Bakış Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, S. 44 Temmuz-Ağustos, Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat-Kırgızistan.

İslam Ansiklopedisi. (1964). "Giray", vol. IV İstanbul, 783-789.

İzmaylov, İ. (2009). Voynı na Zapade. Polşa i Litva (Batıdaki Savaşlar. Polonya ve Litvanya) / İstoriya Tatar (Tatar Tarihi), Tom 3, Kazan.

Jankowski, H. (2003a) On the Language Varieties of Karaims in the Crimea. *Studia Orientalia*, 95, 109-130.

Jankowski, H. (2003b). *Polish-Lithuanian-Belarusian Tatar Documents*. Materialia Turcica 24, 113-144.

Kalafat, Y. (1999). Kırım Karay Türkleri, *Tarih ve Medeniyet*, İstanbul, c. VI, sayı 61, 74-76.

Kara, A. O. (2017). Karâî Mezhebi ve Karay Türkleri. *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, (Cilt 62), 55-58.

Karadere, A. (2014). “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında İngilizce Seyahatnamelerin Işığında Kuzey Kafkaslar”. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Kaya, P. (2015). İstanbul’daki Son Karaylar. *Jofel / Journal of Endangered Languages/Tehlikedeki Diller Dergisi*, 79-106.

Kazan, Ö. (2002). *Litvanya Karaylarına Ait Dini Metinler, I-IV*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Khvolson, D. V. (1886). *Kırım’dan on sekiz Yahudi mezar taşı*. Simferopol.

Kırımlı, H. (2004). Crimean Tatars, Nogays, and Scottish Missionaries, *Cahiers du Monde russe*, 45/1-2, Janvier-juin. 61-108.

Kitabı Mukaddes. (1993). *Çıkış*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.

Kobeckaitė, H. (2016). Litvanya-Karaim Türklerinin Etnik Kimliklerini Koruma Faktörleri, (E. Atmaca ve R. Adzhumerova, Çev.) *Dil Araştırmaları*, 215-221.

Kocaoğlu, T. (2007a). Karay Türkçesi Yaşatılabilecek mi? I. *Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı -Bildiriler-*, (III), 1369-1398.

Kocaoğlu, T. (2007b). Karayca: Türk Dilinin Kaybolmakta Olan Bir Kolu. M. Alpargu ve Y. Öztürk (Ed.), *Omeljan Pritsak Armağanı / A Tribute to Omeljan Pritsak*. (ss. 237-282). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.

Kocaoğlu, T. (2017). Karaycanın Bugünkü Durumu: Mykolas Firkovičius ile Mark Lavrinovičius’lerin Anısına. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, (Cilt 5), s. 2-17.

Koestler, A. (1993). *On Üçüncü Kabile Hazar İmparatorluğu ve Mirası*. (B. Çorakçı, Çev.), İstanbul: Alfa Yayınları.

Kokizov, D. Yu. (2011). Karay Türklerinin Kısa Tarihçesi, *Uluslararası Karay Çalışmaları Sempozyumu*, 869-882. Bilecik: Bilecik Üniversitesi Yayınları.

Korkmaz, Z. (1964). Eski Anadolu Türkçesinde -van/-ven, -vuz/-vüz Şahıs ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları, *TDAY-Belleten*, Ankara, 43-65.

Kubbealtı Lugati/Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük (2005), İstanbul: Mas Matbaacılık.

Kutluay, Y. (2001). *İslam ve Yahudi Mezhepleri*, İstanbul: Anka Yayınları.

Kuzgun, Ş. (1985). *Hazar ve Karay Türkleri*. Ankara: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

Kuzgun, Ş. (1997). Hazarlar ve Karaylar. *Yeni Türkiye Türk Dünyası Özel Sayısı II*, 1713-1719.

Kuzgun, Ş. (2000). Karay Türkeri'nin Dünyü Bugünü. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Şaban Kuzgun Armağanı*, 1-4.

Kuzgun, Ş. (2015). *Türklerde Yahudilik ve Doğu Avrupa Yahudilerinin Menşei Hazar ve Karay Türkleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Küçük, A. Tümer, G., Küçük, M. A. (2012). *Dinler Tarihi*, Ankara: Berikan Yayınevi.

Lavrinoviç, D. (2014). *Lithuanian Karaims' Hachan Mark Lavrinovicus's Contribution to the Studies and Survival of The Karaim Language Trakai Dialect, Turks' History and Culture in Lithuania*, Vilnius: Vilnius University.

Lebedeva, E. İ. (2003). *Gvad'by*, Simferopol.

Lewis, B. (1956). "1641-1642 de Bir Karayit'in Türkiye Seyahatnâmesi", (F. Selçuk tercümesi), *Vakıflar Dergisi*, Sayı: 3, 97-106.

Magdiral, C. (2013). *Eski Antlaşma'nın Mesajı*. C. 3, Bilgelik ve İlahiler Zebur.

Muchliński, A. (1858). Zdaniesprawy o Tatarach Litewskich. *Teka Wileńska*, 4, 251-252.

Musayev, K. M. (1964). *Grammatika Karayımskgo Yazıka*. Moskva.

Musayev, K. M. (2002). Karaim Türkçesi (M. Gültekin, Çev.). *TÜBAR*, Bahar 11, 197-230.

Öztürk, A. (2015a). Karay Türkçesinin Tarihî ve Çağdaş Kıpçak Türkçesiyle Karşılaştırmalı Söz Varlığı-Fiil (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Öztürk, A. (2015b). Karay Yazı Dili, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, (1)1, 61-70.

Öztürk, A. (2015c). Kırım Karaycası Üzerine, *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (11)1, 87-93.

Polkanov, Yu. A. (1994a). *Kyrk - Er ve Karaitler*. Bahçesaray.

Polkanov, Yu. A. (1994b). *Kırım Karaylarının Ayinleri ve Gelenekleri-Türkler: Evlilik, Doğum, Cenaze*, Bahçesaray.

Polkanov, Yu. A. (1994c). *Krımskiye Karaimı*, Bahçesaray.

Polkanov, Yu. A. (1997). *Karaitlerin Efsaneleri ve Gelenekleri*, Simferopol, 15-75.

Prohorov, D. A. (2013). XIX. Yüzyılın İkinci Yarısı-XX. Yüzyılın Başlarında Tavriya Vilayeti Karaim Türklerinin Etnik ve Dil Durumu (E. Atmaca ve R. Adzhumerova, Çev.). *Gazi Türkiyat*, (Cilt 13), 209-214.

Radlov, V. V. (1896). *Obrastsı Narodnoy Literaturı Severnih Turkskih Plemen*, Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk, Sankt-Petersburg.

Rasny, L. (1988). *Tarihte Türklük*. Ankara: Örgün Yayınevi.

Samoylovich, A. N. (1895). *Radlov'un Kırım Tatarları ve Karayların halk edebiyatı hakkındaki materyalleri hakkında*, Kerç.

Saraç, Mihail Semenoviç, Kazas, M. M. - Polkanov, Yu. A. (2007). *Karaimskaya Narodnaya Entsiklopediya Karaimskiy Dom*, VI/II, Kırım.

Sarach, M. S. (2000). *Karayların Dini İnançlarının Tarihi ve Özü*, 25-45.

Sinani, İ. Ö. (1988). *Karaizmin ortaya çıkış tarihi ve gelişimi*, Simferopol, 18-50.

Sinanoğlu, M. (2001). Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. *Karailik maddesi*. Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/karailik> (erişim tarihi: 12.06.2020).

Suleymanov, S. (2012). *Kırım Karayları* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Susa, A. (2015). *Tarihte Araplar ve Yahudiler, İki İbrahim İki Musa İki Tevrat*. (A. Batur, Çev.), İstanbul: Selenge Yayınları.

Süleymanov, S. (2010). Günümüz Dünyasında Karailerin Dağılımı, *Uluslararası Karay Çalışmaları Sempozyumu*, 131-142. Bilecik: Bilecik Üniversitesi Yayınları, 131-142.

Szapszal, S. (1938). Staroturatskiy przyrostek ur zachowany gdzie nigdzie we wspolczesnej mowie potocznej, *Rocznik Orientalistyczny*, 81-90.

Şahin, H. (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Şapşaloğlu, S. (1928). Kırım Karâî Türkleri. *Türk Yılı, (I)*, 575-615.

Şişman, S. (1957). İstanbul Karayları. *İstanbul Enstitüsü Mecmuası*, Cilt 3, 97-102.

Tanınmış, V. (2010). Osmanlı Hâkimiyetinde Karâî Cemaati, *Uluslararası Karay Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri (5-8 Nisan)*, 171-222. Bilecik: Bilecik Üniversitesi Yayınları.

Tanyu, H. (1976). *Tarih Boyunca Türkler ve Yahudiler*. İstanbul: Elips Kitap.

Tanyu, H. (1998). *Türklerin Dini Tarihçesi*. İstanbul.

Taşagıl, A. (1998). Hazarlar. *DİA*, XVII, İstanbul.

Tayfur, K. (2003). *İstanbul Karayları*. İstanbul: Atlas Yayınları.

Tekin, T. ve Ölmez, M. (2013). *Türk Dilleri-Giriş*. İstanbul: Yıldız Dil ve Edebiyat.

Togan, Z. V. (1964). Hazarlar, *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul.

Togan, Z. V. (1988). *İslam Ansiklopedisi*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Tuna, O. N. (1986). *Türk Dilbilgisi*. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları. Malatya.

Tuna, O. N. (1992). *Ders Notları 3 Türk Dilbilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*. İnönü Üniversitesi. Malatya

Türk, A. (2010). XVII. Yüzyıl Kırım Hanlığı Kadı Sicillerinde Museviler Üzerine Notlar, *Uluslararası Karay Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri (5-8 Nisan)*, 377-394. Bilecik: Bilecik Üniversitesi Yayınları.

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (2013). *Zebur maddesi*. (Yazarı: Salime Leyla Gürkan), C. 44, s. 171-173.

Ulutürk, M. (2018). Litvanya Trakai'da Yaşayan Günümüz Musevi Karay Türkleri ve Kültürel Mirasları. *Turkish Studies*, (13/9), 275-292.

Waardenburg, J. "Protestanlık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi*, (Cilt 34), s. 353.

Yavuzarslan, P. "Türk Dilinde Kişi Eklerinin Tarihsel Gelişimi ve Değişimi", bu makale sitesinden [http:// www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads /2015 /01/ Yavuzarslan-](http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/Yavuzarslan-) (erişim tarihi: 11.10.2021) alınmıştır.

Yılmaz, S. (2011). Karay (Karaim-Karaite) Türklerinin İsrail'e Göç Serüveni: Sonun Başlangıcı. *Uluslararası Karay Çalışmaları Sempozyumu Bildirileri (5-8 Nisan 2010-Bilecik)*, Bilecik Üniversitesi Yayınları, Bilecik, 511-519.

Zajaczkowski, A. (1939). *Tatarska-Karaimskie Piosenki Ludowej Kyrrmu*. (R. O. Tom, Çev.) Lwow: Nakladem Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego.

Zajaczkowski, A. (1961a). Karaims in Poland. *Tarih Dergisi*, (Cilt 13), 1-35.

Zajaczkowski, W. (1961b). *Z Poezji Ludowej Tatarska-Karaimskiej na Krymie*, R.O., tom: XXIV, Warszawa.

Zajaczkowski, A. (1961c). *Hazar Kültürü ve Varisleri* (Çağatay Bedîî Çev.), 477-483.

Zajaczkowski, A. (1965a). *Karaims in Poland: History, Language, Folklore, Science*, La Haye: Panstwowe Wydawnictwo Naukowe Warszawa/Mouton & Co.

Zajaczkowski, A. (1965b). Die Karaimische Literature. *Philologiae Turcicae Fundamenta*, (II) Frans Steiner Verlag, 793-801.

Zajaczkowski, W. (1966). Karaimisch - Tschuwasc Hische Paralellen, *Reşit Rahmeti Arat İçin, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları*, Ankara.

Zajaczkowski, W. (1979-1983). Karaylar ve Onların Folkloru. *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, (17-21) 1-2, 313-361.

Зайончковский, А. (2005). Хазарская культура и ее наследники. *крымские караимы*, происхождение, этнокультура, история, Симферополь, 66-74.

Zebur (Mezmurlar) (1997). (İbranice özgün metinden yapılmış yeni çeviri). Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.

İnternet Kaynakları

Erişim adresi: [http:// daugenis. mch.mii.lt/karaimai/history.htm](http://daugenis.mch.mii.lt/karaimai/history.htm) (erişim tarihi: 15.04.2020)

Erişim adresi: <http://www.ozu-turk.com> (erişim tarihi: 10.06.2021)

Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr> (erişim tarihi: 13.07.2021)

Erişim adresi: <https://www.beyaztarih.com/makale/istanbulun-solan-rengi-karay-turk-cemaati> (erişim tarihi: 8.3.2020)

İslam Ansiklopedisi, (2020). “Mezhepler ve Dinî Gruplar”, Erişim adresi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/yahudilik> (erişim tarihi: 12.06.2020)

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (2020), <https://islaman-siklopedisi.org.tr/sinagog> (erişim tarihi: 2.1.2020).

Караимские Кенасы (2021), <https://tavria-crimea.com/kenasy> (erişim tarihi: 7.11.2021)

TIPKIBASIM

Palmy Dawida
~~na~~ w Tatarsko-Tu-
reckim Języku —

تېي و بني اسرائيل يېلىڭ پادشاهي داودك زبورلر پيشه
مقدس سفرې *

اولكي زبور

مبارك اول انسان كه يرازلرگ مشورتنجه يوريميور
كناه كارلرگ يولنده طورميور هم مسخره يه آلي-جيلرگ
كرسي سنده اوتورميور * ۲ اكن ارادتي رېگ شريعتنده
دروكوندز و كيجه شريعتنده دوشنيور * ۳ اول صو
چايلرنگ ياننده دكلمش آ غاچ كبي اولاه كه وقتنده
يمشدين كتور يور يازاغى دخي دوكلمزده هر نه ايشلورسه
راست كتورور * ۴ يرامزلر اوليه دكللر اما صمانحق كپيلر
كه آني يل قوور * ۵ آ ندى يرامزلر حكمنده طورمزلر ده
كناه كارلر عادللرگ جمانعتنده (طورمزلر) * ۶ چونكه
عادللرگ يولدين بيلن رېدر اما يرامزلرگ يولي هالك اولاه *

ايكنجى زبور

طايفه لار نيچون فتنه اولورلر و خلقلر (نه يه) يوق يره فكر
ايدرلر * ۲ يىرگ پادشاهلري حاضر طورورلر ده ضابطلر بيله
دانشورلر ربه قارشو و مسيحيينه (قارشو ديو) * ۳ (كل)
آ نلرگ باغلرين قره لم و ايدلرين بزدن براقه لم * ۴ كوكلر ده
اوتران كوله رت آ نلري استمنايه طوت-مچقدر * ۵ او زمان
آ نلره غضبنده سويليه و قتي اوكله سنده آ نلري اوركله *
۶ اكن پادشاهي مقدس طاغم صهيون اوستنده دكدم *
۷ بو حكمي حكايت ايدم رت بكا ديديكه سن بنم
او غلم سن بن سني بو كور توليد ايلدم * ۸ بندن طلب ايت

داودگ زبورې

و طایفه لري سنگ میراثه و یرگ سدرلرین سنگ مکه
(سکا) ویرهیم ۹ من دمر چوق ایله آ نلري اوله سن و
چولمکچینک بر چولمکي کبي آ نلري پاره پاره ایدهن ۱۰
او حالا اي پادشاهلر آگلاش اي یرگ حاکملي ادبلنک
۱۱ ربه قورقو ایله عبادت ایلک و دترمکک ایله شادان
ایلک ۱۲ اوغلي اوپک تا دارلمیه و که یولدن هلاک
اولمیه سز زبرا غصبي بر آ زدن طوشور هر آ کا اعتقاد
ایدن مبارکدر

اوچنجي زبور

داودگ بر زبورې اوغلي ایشلومک اوکندن قاچدوغي وقتده

یا رت بکا ثقلت ویرلر نه چوغالدیلر قارشومه قالغانلر
چوقدر ۲ چوق کمسه لر جانم ایچون دیرلر که تکریده
آ کا خلاص یوقدر ۳ سله ۳ اما سن یا رت بکا قلان
من مجدم و باشمي یوجه لیان سن ۴ آ وازم (ایله) ربه
چاغردم بني ده تقدیسی طاعندن استعجابت ایلدی ۵ سله
۵ بن یاندم ده اویقلادم اویاندم زیرا رت بني دایاندیر یور
۶ اون بیگ خلقدن قورقمیم که کندولرین قارشومه طولایانه
قویورلر ۷ قانی یا ت یا الله بني صقلیدو ویر چونکه جمله
دوشمنلرمي چکه یه اورگ یرازلرگ دیشلرین صندون
۸ خلاص رتقدر برکتک قومک اوستنده در

دوردنجي زبور

یگدرنه ایپلو سازلر اوزرنده داودگ بر زبورې

داودگ زبورې

دعا اتدکده بني قبول ایله یا طوغرولعمک تکریمی
طارقده (اولدوغده) بکا آ چدگ بکا مرحمت ایله و
دعای ایشمت ۲ اي آ دم اوغالی مجدی نه زمانه
دکین رسوایی (بلوب) بوشلخی سورک یلان سوزي آ رارسه
سله ۳ اما بک که رت بر تقی کشی کندویه آ یردی
رت (بني) آ کا چاغردوغم زمانده قبول ایده ۴ کوراک
و کناه ایلک کوراکلر ایله دوشکدره دوشنگ ده
ایسم اولک ۵ سله ۵ عدل قربانلرین ذبح ایدگ ده ربه
اوسیدی اولک ۶ چوق دیرلر که بزی کیم ایولک کوستره
یا رت سنگ دیدارک آ یدنلرین اوستمه شعله اندر
۷ کورکده شادان قونک (آ نلرکده قونوغدن آرتوق)
بغدا یلری و یشی شرابلری چوغالدقاری وقده ۸ سلامتده
یاتورم ده اوساعت اویقلرم زیرا سن آ نچق یا رت بني
اعتقاده اوتورورسن

پنجنجي زبور

یگدرنه دودوکلر اوزرنده داودگ بر زبورې

قولاغکی سوزلره طوت یا رت مقید تفکرمي
آ کلاک ۲ بنم چاغرمک آ وازینه کوزله بنم پادشاهم
و تکریم چونکه سکا دعا ایدرم ۳ صباحده آ وازمي
ایشده سن یا رت عبادده (اوکده) دوزیم ده سنگ
ایچون بکلهیم ۴ زیرا منافقاي استین تکریم دکلن
کملک یانکده ساکن اولماز ۵ اوکنیچیلر کوزلرگ
اوکنده طومزلر جمله ظلم ایشلیچیلره بغض ایدرسن ۶ یلان
سویلیچیلری دوشورسن قانلو و تلبیس آ دمی رت مکروه

داود گ زبور لي

طوتور ۷ اما بن مرحمت گ چوقلغنده اويکه کيرم
سنگ سورقوشده قدس جامعده سجده ايدرم ۸
دوشمنلردن اوتري يا رب بني طوغرولغده قولوز ايله
يولشي بنم يوزمه طوغرات ۹ چونکه آنلرگ آغزده
قرارلق يوقدر آنلرگ ايچي (تمام) يرامزقدر بوغازلي بر
آچق مزار در ديئلي (ايله) يلتغلنورلر ۱۰ آنلري خراب
ايت يا الله کندو نصيحتلردن دوشسونلر آنلرگ
تجاوزلر ينگ چوقلغنده آنلري سور چونکه قارشوکه عاصي
اولدیلر ۱۱ اما جمله سکا اعتماد ايدنلر شادلق اتسونلر
دايما شادلقدن صحراسونلر وسن آنلري حمايت ايله آدگي
سوانلر سنده زياده شادلو اولسونلر ۱۲ زيرا سن يا رب صديقي
برکتليه سن ارادت قلغاني کبي آنلي قوشاده سن ۱۳

آلتنجي زبور

يگدرنه ايپلو سازلر اوستنده زياده لک اوزره داود گ زبور لي

غضبشده بکا عتاب ايله يا رب هم خشمگده بکا
تاءديب ايمه ۲ بکا مرحمت ايله يا رب زيرا ضعيف
(ايم) بني صاعلت زيرا که کموکلم اضطراب چکورلر ۳
جانم دخي پک قورقار اما سن يا رب نه زمانه دكين ۴
کيروکل يا رب مرحمت گ ايچون بني خلاص ايت ۵
زيرا اولمده سني آکمت يوقدر مزارده سکا کيم
شکر ايله ۶ نالاش اتمکمن يورلدم ياناغمي هرکيجه
يوزدورم دوشکمي کوز ياشلري ايله صاورورم ۷ کوزم
اوگه دن دوکندي جميع دوشمنلرم ايچنده اسکيلندي ۸
اي جمله عدالتسزک ايشليجيلر بدن چکنش چونکه

داود گ زبور لي

آغملر گ آوازين رب ايشندي ۹ دلکمي رب
ايچندي دعامي رب قبول ايله ۱۰ جمله دوشمنلرم
اوتاندرلر و پک قورقه لر دوندلرلر آکسنر اوتاندرلرلر ۱۱

يدنجي زبور

داود گ بر شکيوني که آنلي رب تسبيح ايلدي بنياميني
قوشش سوزلي ايچون ۱۲

يا رب بنم اللهم سکا اعتماد اتلدم بني جمله
طاردلردن مقلده بني خلاص ايت ۲ که جانمي ارسلان
کبي قايديه خلاص ايله (زيرا) قورتارن يوقدر ۳ يا رب
بنم اللهم اکروبني اتمش ايسم اکر المده عدالتسزک وارن
ايمه ۴ اکر بنمله بارشقلغده (اولانه) کملک کيرو
ويروش ايسم يا (تجربکسن اعظم) دوشمنمي تالان ائدم
ايمه ۵ دوشمنن جانمي قووالوب طوتسون دبرلکمي
يروه باصسون و يوجهلکمي توزه قوندسون ۶ سله ۶ غضبگده
قالتی يا رب دوشمنم غضبي ايچون کندوشکي يوجهلک
و حکمي اوياندر که آنلي بنم ايچون بيوردگ ۷ خلقلرگ
جماعتي سني قوشاتسون سن کل اوستنده يوجهلک دونه ۸
رب خلقلره حکم ايله بکا طوغرولغمه کوره حکم ايله
يا رب بنده (اولان) تماملغمه کوره (بکا کيرو وير) ۹
حالا يرامزلرگ يرامزلغي صوکه کلسون اما صديق
مقرر اول زيرا عادل الله کورکلري و بوبرکلري صغار ۱۰
بنم حمايتم تکرري ياننده (در) که طوغرو کوگلولوري
مقلور ۱۱ تکرري عادل حاکم (در) اگرچه هرکونده
غضبلو دکل ۱۲ اکر دونه مزه کندو قايچين سوريله

داودنگ زبوراري

كندو يابدين قوردي ده آنسي حاضردي ۱۳ و اولوم
سلاحلرين كندويه حاضردي اولارين يشار (طاردره) قارشو
عمله كتورور ۱۴ اشسته ظلم (ايله) كبه (در) زياندن
كبه اولديده باغللغي طوغوره ۱۵ چقور قازديده آنسي
قوردي و قلدوغي چقوره دوشدي ۱۶ زياني كندو باشنه
دونه و ياوزلغي ديفسي اوستنه اينه ۱۷ بن طوغورلغي
ايچون رته شكر ايديم و اعلي ربك آدنه زبور اوقهيم ۱۸

سكزلجي زبور

يكدنه شراب مذكنه سي اوزره داودنگ بر زبور ۱۹

جميع ارضه آدنگ نه مجدودر يا الله بزم ربمزه
مجددي كوكلر اوستنه يوجهلنگ ۲ كوچر كلرگ و
اميجيلرگ آغزندن يرارلغي تعين ايلنگ سنگ دوشمنلرگ
ايچون كه دوشمني هم كندويه اشكنجه ايدني سوسدره
ايدنگ ۳ وقتديكه بقارم كوكلرگه پرمقارنگ ايشينه
آيه ويلدزله كه آنلري حاضر ايلنگ ۴ ندر انسان كه
آنسي خاطرگه كتورورسن يا آدم اوغلي كه آضا
زيارت ايدرسن ۵ آنسي بر آ زمانه دكين ملكلرين
آلچي ايلنگ آنسي مجد و جلالت (ايله) تاجلورسن ۶ آنسي
الركنگ ايشلرينه بك دكورسن جمله سين آياقلارينگ
آلند قودنگ ۷ جمله قويوني هم طوارلي و صبرا
حيوانلرين دخي ۸ كوكلرگي قوشلرين هم دكيز بالقرلي
(ايله) دكيزلرگ يوللردن (هر) كچن ۹ جميع
ارضه آدنگ نه مجدودر يا الله بزم ربمزه ۱۰

داودنگ زبوراري

طوقوزلجي زبور

يكدنه اوغلنگ سولري داودنگ بر زبور ۱۱

بتون كوكلرم ايله سكا شكر ايديم يا رب جميع
عجلو ايشلرگي حكايت ايديم ۲ سنده سوتوب
شاندنن مچرايم يا حق تعالي آدنگي ايرلايم ۳ دوشمنلرم
كيرو دونجه سورچه لره حضورگدن هلاك اولار ۴ چون
بنم ايچون حكم و قضا اتدنگ عادل حكمت تختنده
اوتوردنگ ۵ طايغه لره عتاب ايلدنگ منافقي هلاك اتدنگ
آدلرين بوزدنگ ابد الاباد ۶ اي دوشمن خرابتلر دايما
چنديلرغي شهرلي بوزدنگ (مي) دكاري كندولر ايله هلاك
اولدي (مي) ۷ اما رب دايما اوتورور تختبن حكمه حاضر
ايلدي ۸ اول دخي دنيايه حق اوزره حكم ايله خلقلري
دوغورلقد قضا ايله ۹ و رب فقير ماء من اول قورقو
(و قتلده) طارلق (و قتلده) ملجا (اولا) ۱۰ و آدنگي
بيلنلر سكا توكل ايدله لر زيرا يا رب سني آرايانلري ترك
ايلدنگ ۱۱ صهيونده ساكن اولن ربه شكر ايلنگ ايشلرين
خلقلر ايچنده خبر ايلنگ ۱۲ قانلر ايچون آرادنده آنلري
خاطرينه كتورور ظلم چكدرنگ نچاقرشين اوتورمز ۱۳ بگا
مرحت ايله يا رب دوشمنلر (چكدركم) دردمه باق
يا بني اولوم قيدولردن يوقري قالدن ۱۴ تاكه صهيوننگ
قيرينگ قيدولرده جمله مدحلرگي حكايت ايديم خلاصگده
شاندنن مچرايم ۱۵ طايغه لره كندو قلدنلري چقورده باتدليلر
كزلكلري دامده كندولرگ آياغي طوتلدي ۱۶ رب
بلندي حكم ايلدي منافقي كندو اللرينگ ايشنده طوزاغه

داودگ زبورلري

طونلدي ۶ تفكر ۶ سله ۶ ۱۷ يرامزلر هم جمله تكريء اوندور
طايغه لر جهنمه دوندركلر ۶ ۱۸ زيرا فقير دايما اوندلر
فقيرلرگ قتلانمقلغي ايدا هلاكت اولماز ۶ ۱۹ قاتق يا رب
انسان غالب اولمسون طايغه لر حضوركده حكم اولنسون ۶
۲۰ نلره خوف ويرا رب طايغه لر بلسونلر (كه) كندولر
آدمر ۶ سله ۶

اوننجي زبور

نيچون ايرادن طورورس يا رب نيچون كزلنسونس
قورقولو (وتلده) طارلقده ۶ ۲ ظالم مغرورلقنده زواللوي
قورالور دوشندكلري (يرامز) صولرنده طونلسونلر ۶ ۳ منافق
جانينگ طمعكارلغي ايچون اوكلور طمعكارى بركتلور
وتى خورلور ايكن ۶ ۴ يرامز غضبينگ قبارمقلغنده طلب
ايلمز دوكلى دوشمه لري تكري يوقدر (ديو) ۶ ۵ يوللري
هر زمانده آغردورلر حكملرگك يوكسلكي قارشوسندن (طشه
در) جمله دوشمنلرندن (اوتري) آنلره اوقورور ۶ ۶ كوكلنده
ديديكه دهر بدهر قملدانم چونكه مصيبتنه (تعيين
اولنمدم) ۶ ۷ آغزي لعنت حيله و آلداهمقلغن طولودر
ديلي آلتنده زبان و باطللق (واردر) ۶ ۸ كويلرگ پوصو
يرنده اولورور كزلنجك يرلده صوجسزلري اولدورور كوزلري
زواللوي (پك) كوزلورلر ۶ ۹ ارسلان كبي ياتاغنده
كزلنجك يرده پوصو قورور زواللوي قايمنه پوصو قورور
زواللوي طوزاغينه چكدكده آني قاپور ۶ ۱۰ و آشغه لور
ايندورور زواللوي زور بازقلرنده دوشورور ۶ ۱۱ كوكلنده
ديديكه تكري اوندي ديدارين كزلدي (آني) هر كز
كوروز ۶ ۱۲ قاتق يا رب يا الله الشكى يوقري قالد زواللوري

داودگ زبورلري

۱۳ نيچون منافق اللهي خور كورور كوكلنده
چونكه طلب ايلمز ۶ ۱۴ كورگش چونكه سن زباني و
كبي كوزلورس (ايشي) كندو لكه آلمق ايچون
روغر (ايشي) اوستكده سراغور سن اوكلرگ يارديجي
۱۵ منافق ۶ ۱۵ منافق ۶ ۱۵ يرامزگ قولين اذر ۶ منافقي
آرامس و (آني) بولميجقس ۶ ۱۶ رب پادشاهدر ابد
اليد طايغه لر يردن هلاكت اولديلر ۶ ۱۷ زواللورگ استكين
ايشنگ يارب آكلرگ كوكلين حاضرليه سن (و)
تولكي ايشندر سن ۶ ۱۸ اوكلرزه و زواللويده حكم اتمكه
كه طيرادن كشي بردخي قورقاتميه ۶

اون برنجي زبور
پكدرنه داودگ (بر زبوري) ۶

رقه اوميدي اولدم (پس) طاغكزه قوش (كبي
رجوب) كوچ (ديو) جانمه نيچه ديرسر ۶ ۲ زيرا اشته
يرامز زباني قورورلر آكلرگ اوقين كرش اوستنه حاضرديلر
خوخر كوكلولره كزلوجه آتمق ايچون ۶ ۳ چونكه
نيچلر بوزلورلر صديق نه ايلدور ۶ ۴ رب (ايسه) مقدسي
جامع ده در رب (ديرم) تختي كوكلره در كوزلري
زواللوي كورورلر كر بكلري آدم اوغلرين صاملر ۶ ۵ رب
حقيقي تغثيش ايدراما يرامزي و آقني سواني جاني كين
۶ ۶ منافقلا اوستنه آتش كوزلري اود و كوكر
۶ ۷ حقدده برسام يلي دخي آكلرگ قدحينگ حصه سي
۶ ۸ زيرا رب عادل (درو) عدالتي سور عيوني طوغريه
۶ ۹

داودگ زبورلي

اون ايكنجي زبور
يكدنه زباده لك اوزره داودگ بر زبوري

قورتار يا رب زيرا متقيلا راسلدي زيرا ديندارلو
آ زالدیلر آدم اوغللي ايكنده ۲ هر بري قوششوسي ايله
يلان سويلور اوخشا مقلق (و) ايكي كوكلولوك ايله
سويلور ۳ جمليخ خاطر نواز گوداقنلور و مغرور نسنلر
سويلين ديلي رب قنق ايله ۴ كه ديرلر ديللرمن ايله قوته
كله وز دوداقلرمن بزمكيدر كيمدر بك بنزه ۵ زواللورگ
دردي ايچون و فقيرلرگ فريادي ايچون حالا قالقهيم دير رب
آني آكا اوفرندن سلامتده قوهيم ۶ ربك سوزلي پاك
سوزلر طبراق يوطه سنده تميزلشمش كوش يدي كه آرنلشم
(آلتون) ۷ سن آ ناري حفظ ايده سن يا رب بزي بو جيلدن
دايما صغلايه سن يرامزلر طولايانه كزورلر آدم اوغللرينك
حرمسوزلي بوجه لنجه

اون اوچانجي زبور
يكدنه داودگ بر زبوري

بني نه زمانه دككين اوندورتن يا رب استمرار ايدركن
دايداركي نه زمانه دك بنمدن كزورتن ۲ نه زمانه
دككين جانمنده دانشورم هنر كون كوكلمده درن (وار
ايكن) دوشمنم نيجه براوزمده بوجه نور ۳ (بگدا) باق
بني قبول ايت يا رب بنم اللهم كوزلومه آيدنلق ويراكاه
اولومده اويوميم ۴ تا كه آكا غالب اولدم (ديو)

داودگ زبورلي

سجده ديمده و بن ياكينجه دوشمنلرم شادلقدن
محرملر ۵ بن ايسه مرحمتكه اوميدي اولدم كوكلم
خلكده شادلقدن صغرايه بكا عوض و بر كچون ربه
بر اونهيم

اون دورنجي زبور
يكدنه داودگ (بر زبوري)

شرير كوكلمده ديديكه الله يوقدر آ زديلر مكره
ايش ايشلديلر خير ايدن يوقدر ۲ رب كوكلدن آدم
اخلاي استنه نظر ايلدي كورمكه اكر آ كلايحي (يا)
آخي آرايحي وار (ايسه ايدني) ۳ جمله سي آ زديلر
بنه بونه جور دلديلر خير ايدن يوقدر بر دخي يوقدر
۴ جمله ظلم ايشلديلر بلمديلر مي كه اتمك بيدكاري كبي
ختمي بيلر ربه دعا اتمديلر ۵ آ نده قورقويه براغلديلر
زيرا نكري صديقك چيلنده در ۶ زواللورگ اوكتين
اوتافرورسن زيرا كندو اوميدي رگدر ۷ يا كه اسر آييلنك
ختمي صيوندن كله ايدني رب اتمدينك اسيراكين كيرو
كفونجه يعقوب فرجلنه و اسر آ بيل شادلو اوله

اون بشنجي زبور
داودگ بر زبوري

جادركده كيم قونجقدر يا رب قدس طافكده كيم
اكن اوله ۲ صوحسر يورين و طوغرولق ايشلين هم كوكلمده
كركج سويلين ۳ (كه) ديلي ايله بهتان اتمدي و

داوښت زبورلي

قوځشوسنه کملک ایلېدي هم یقینینه قارشو سوايلني
کوتمېدي ۴ که کوزارنده شقي حقیردر اما رېدن قورقانه
رعایت کوستورر کدو ضرینه آند ایچېدي و دکشمیور ۵
آقچه سین معامله یه ویرمېدي هم صوچسز اوستنه رشوت
آلمېدي بولري ایدن دایما قملدانمیه ۶

اون آلتنجي زبور
داوښت بر حکمنلو زبوري ۷

بني صغلیو ویر یا الله چونکه سکا اومیدی اولدم ۱
۲ الله دیدمه سن بنم رښم سن ایولکم قتشه یتمز ۳ (اما)
ولایتده اولان قدیسره و اهل عبادتله (که) ۴ نلرده جمیع
کوشکل مرادیم وار ۵ بوتلري جوغالديلر آردجه ایودیلر
آنلرگ قانندن دوکشلرین دوکم هم آدلرین دوداقلرم
ایچینه آلمیم ۶ رت هر وجه ایله بنم حصه هم قدحم
قرعه سی کوزین سن (سن) ۷ اییلر بگا صفالو یلرله دوشدیلر
بنم دخي کوزل میراثم وار ۸ بگا نصیحت ویردکي
رتي مبارکلیم کیچه لره دخي بوکرکلم بگا اوکرورلر ۹
۸ رتي هر زمان اوکمه قدوم پس صاعمه (ایکن)
صورچمیچکیم ۹ بونگه ایچون کوشکلم شانلو و عزتم
فرحانور جسمم دخي امینلکده دنجلنه ۱۰ زیرا جانمي
کورنمز دنیاده قومزمن هم قدوشکي چورکله کورمه
قویورمسگ کرک ۱۱ حیات یولین بگا بلدور حضورکده
شانلنگ طوقلغي (وار هم) صاعکده شیرینلکر دایما ۱۲

داوښت زبورلي

اون یدنجي زبور
داوښت بر دعاسي ۱۳

عدالتي ایسشیت یا الله چاغرشمي دنگله دعامي
استماع ایله (که) حمله دوداقلرندن دکل ۲ حکم
حضورگدن چقسون کوزلرگ دوغرولقره باتسونلر ۳ کوکلمی
مناښگ (بني) کیچه ده زیارت ایلښگ بني تغمیشلښگ
(وهیچ نسنه) بولمزسن دوشنډم (که) ۴ غزم تجاوز ایلمز ۵
۴ انسان ایشلرندن اوترو دوداقلرکښگ سوزي ایله بن شقي
یوللرندن صقلاندم ۵ یورشلمی سنگ یوللرگده طوت (که)
۶ یاقلرم صورچمیله ۶ سکا دعا ایلدم یا الله چون بني
دگلمک (معتاد) اولښگ قولاغتي بگا مایل ایدوب سوزلري
قبول ایت ۷ سنگ وافر ایولکلرکني آیره (یا سن که)
صاعکده اعتقاد طوتانلري متفق دوشمنلرین صغلیورسن ۸
۸ بني کوزگ بیکي (یعني) کندوسی کبي صیانت
ایله بني قنادلرکښگ کولکه سنده کزلي ویر ۹ (یعني)
بگا الم ویرن یرامزلرگ یوزندن (هم) دوشمنلرمدن (که)
جانم ایچون بني قوشادوب طورورلر ۱۰ آنلرگ سمرکنده
یغلاندیلر آغلري (ایله) مغرورلده سویلدیلر ۱۱ بزي
شمدي کیدشلرمزده قوشاتدیلر کوزلرین دکدیلریره مایل
تمکیچون ۱۲ بکزشني قاپمق راغب (اولان) ارسلانه کوره
و کیزلورلرله اوتران ارسلان یاور یسی کبي ۱۳ قالدق یارب
وزلرین اوکروب آني دوشر جانمي تسلیچگ (اولان)
صاعقندن خلاص ایله ۱۴ سنگ الښگ انسانلرندن یا رت
چا انسانلرندن آنلرگ نصیبي (بو) دیرلکده در آنلرگ

داوڭ زبورې

قارنښ كزلو خزنده گدن طولدوروس اولادي دويلديلو و آرتنه
قالاني كوچركارينه صغليه قورل ۱۰ بن (ايسه) يوزشكه
دوغرولمده باقمه اوياننجه بگزشك (ايله) دويله يم *

اون سكرنجي زبور

يشكدرنه رتښك قولي داوڭ (بزروري) كه اشدوايښك
سوزلرښ رته سويلمشدر رتښك آني جميع دوشمنلرښښم
الذن و شاول الذن قورتاروغني كونده وديديكه *

سني بك سوليم يا رت يرارلغم ۲ رت اوميدم و
قلعه هم قورتاربعيم بنم اللهم قلهم آشا اعتماد ايده يم
بنم قلغانم خلاصمگ بوينوزي هم همايتم ۳ اوكلمكه (لايق
اولان) رته دعا ايده يم و بنم دوشمنلرمدن محفوظ اولاييم
۴ اولوم دوزاقلري بني طولاديلر يرامز آدملرگ سيللري بني
قورتنديلر ۵ مزارگ دوزاقلري بني قنلاديلر اولوم دوزاقلري
بني اوڅرتنديلر ۶ طارلعمده رته دعا ايلدم ده بنم اللهم
فرياد ائدم كنندو جامعدن آوازي ايشندي و فريادم
حضورينه كلوب آتش قولاقلرينه كيردي ۷ پس ير
دبرندي و دتردي هم طاغلرگ تمللري قملدانديده تحريك
اولندي زيرا او غضبلو اولدي ۸ بورنگ (دلكرندن) توتون
چقدي هم دركدن آتش آغزندن كومرلر آندن ياتلديلر
۹ آندن كوكلري اكدريدده ايندي و آياقلري آتندده
فراڅكولق (وار ايندي) ۱۰ و كروب اوستندده ركب
ايلديده اوچدي پس يلښ قنلادلي اوستندده اوچدي
۱۱ فراڅكولقي كزلنچك يرين قودي چادرښ طوليانلرينه
قراڅكولق صوري (ايله) هوا بولوتلرين ۱۲ اوڅندلكي

داوڭ زبورې

۱ بولوتلري كچديلر دولو هم آتش كوزلري
۲ رت دخي كوكلره كورلدي ده حق تعالي آوازين
۳ رت دولو هم آتش كوزلرين ۱۴ پس اوڅلرين كوندروب
۴ رت قارومار ايلدي ده يلدلرملري آرتروب آتلي
۵ رت ۱۵ و مولرگ دوكلشلي كورنديلر هم دنياښك
۶ رت آجلديلر سنښك سوڅشكدن يا رت بورنگ
۷ رت (كاري) نفسينښ اوڅرشدن ۱۶ يوڅسكلكدن كوندرنجه
۸ رت آكوب چوق صولرښ چكوب چقاردي ۱۷ بنم
۹ كچلر دوشمنلرمدن هم بڅكا كين ايدندن بني قورتارور
۱۰ رت چونكه بنم دخي قوتلور ايلدي ۱۸ بنم مصيبتښ
۱۱ كوندده بني اوڅرتنديلر اما رت بڅكا طاياديچي اولدي
۱۲ رت دخي كيڅكله چقاردي بني بڅكندكيچون بني
۱۳ خلم ايلدي ۲۰ رت دوغرولغمه كوره بڅكا عوض ويرو
۱۴ رت بكلكي اوزره بڅكا كيرو ويرو ۲۱ زيرا رتښك
۱۵ رت حفظ ايلدم و دينسزلكه اللهم دنمدم ۲۲ زيرا
۱۶ جمع حكملري اوڅمجه در و قانونلرين بنم كيدرهم
۱۷ رت دخي قتنده كامل ايدم و عدالتسزلكم صقلاندم
۱۸ رت بنم دوغرولغمه كوره بڅكا كيرو ويرني اللهم
۱۹ رت كينه كوره كوزلرښښك اوڅنجه ۲۰ كريم ايله
۲۱ كريم كورنورس كامل ايله كامل كورنورس ۲۶ پاك ايله
۲۲ رت كورنورس آزمش ايله كورشيچي كورنورس
۲۳ زيرا مصيبتلو خلقي قورتاروسن اما بوجهلنمش كوزلري
۲۴ رت ۲۸ زيرا سن يا رت چراغمي نورلندره سن بنم
۲۵ رت قراڅكولقي نورلندر جقدر ۲۹ چونكه سنښك عسكري
۲۶ رت بنم اللهم ايله ديوار (آشوري) صجر ايم ۳۰ تڅري
۳۱ رت يولي كاملدر رتښك كلمي انبات اولندي جمله آكا

اعتماد ايدنلره بر حمايتجي دره ۳۱ زبيرا تڅري كيمدر
 رځدن غيري و تڅري كيمدر بزم تڅريمزدن غيري ۳۲
 اول تڅري (كه) بني قوت ايله قوشادوب يولمي تمام
 ايدر ۳۳ (كه) ۷ ياقلرمي كيك صغنلرينڅكي كبي
 ايدر و بني يوكسكلكرم اوسننه دوربورور ۳۴ (شويله)
 اللرمه جنكه اوكردور كه پولادن ياي قولرمدن صندي ۳۵
 سنگ خلاصكڅ قلغانين بڅكا ويردگ و صاغڅ بني
 داياندرور ملايملكڅ دخي بني آرتورور ۳۶ كيدشلمري
 آتمده كيگدرورسن و طوبقلم صالمديلر ۳۷ دوشمنلرمي
 قووالهيم و آنلري طوتهيم هم آنلري تلف ايدنجه دونم ۳۸
 آنلري صانجهيم و قالقمق قادر اولمازلر آيائلرم آتنه
 دوشلر ۳۹ زيرا جنكه قوت ايله بڅكا قوشاندگ بڅكا
 مقاومت ايدناري آتمه اكردرسن ۴۰ و دوشمنلرمدن
 (اوترو) بڅكا (آنلرگ) اكسه سين ويردگ و بڅكا بغض
 ايدنلردن (بڅكا) آنلري قتع ايسدهيم ۴۱ چاغرديلر و
 قورتران يوغيدي رڅه (چاغرديلر) اما (آنلري) دڅلمدي ۴۲
 پس يل اوڅنده كي توز كبي آنلري اوانهيم سواقاقلر
 بالڅجي كبي آنلري اكسلدهيم ۴۳ خلقڅكه مخالفتلرندن
 بني قورتره سن بني امتلرگ باشينه دكه سن بلمدكم خلاق بڅكا
 قوللق ايدلر ۴۴ بندن قوللق ايشندكي كبي بڅكا اطاعت
 ايدلر غريب اوغلري بڅكا اكسلدهلر ۴۵ ال ديارلو اوغلري دوڅنده
 و كندو حصارلنده قورقهلر ۴۶ رڅ يا شاسون و الهم
 مبارك (اولسون) و خلاصكڅ تڅريسي يوجه نسون ۴۷
 الله در كه بنميچون انتقام آلور و خلقلري آتمه
 كتورور ۴۸ كه بني دوشمنلرمدن قورترور اوستمه دخي
 قالغانلردن بني يوقري قالدرورسن زور كڅيسندن بڅكا آرقه

۴۹ تڅريچون امتلره سڅكا اعتراف ايسدهيم
 ۵۰ كه پادشاهينڅ
 اولدور كه ياغلانم شينه ايولك ايليه داوده و
 تڅريچينه دايم ۵۱

اون طوقوزنجي زبور
 څكدرنه داودگ بر زبور ۵۲

كركلر تڅرينڅ مجدين حكايت ايدلر و رڅبع
 ۵۳ الترينڅ ايشين بيان ايدر ۵۴ كون كوڅه كلام ايدرو
 كڅه كڅه بلكو كوستورور ۵۵ كلام يوقدر سوزلر يوقدر
 ۵۶ آنلري ايشلدلدي ۵۷ آنلرگ جزمي جمله يره
 ۵۸ جرم سوزلري دنياڅك سنورينه دكين آنلره كونش
 ۵۹ يراوتاق قومشدر ۶۰ اول دخي كمرندن چقار كويكو
 ۶۱ څكدر بر بهادر كبي يولي سكرتمكه فرحلتلر ايكن ۶۲
 ۶۳ چڅني كوكلرگ اوڅندن در و طولا شلغي اوڅلرينه دكين
 ۶۴ و تليكندن كزلنمش يوقدر ۶۵ رڅك شريعتي كاملدر
 ۶۶ جلي (ايمانه) دوندور ايكن رڅك شاهدلكي حقيقتلر
 ۶۷ تڅلويه عقل و يزور ايكن ۶۸ رڅك بيورتلري دوزوردر
 ۶۹ كوڅلي سوندوروك رڅك و تڅلري پاكدر كوزلري
 ۷۰ نورلندوروك ۷۱ رڅك قورقوسي پاكدر دايم باقي اولورق
 ۷۲ رڅك حكملري كركدرينه بويله آنلر مبردر ۷۳
 ۷۴ آنلر آلتوندن (بلي) چوق خاص آلتوندن استنچكلر
 ۷۵ بالڅن دخي هم كومچ بالينڅ داملمه سندن طائلولدر ۷۶
 ۷۷ بوندن غيري آنلردن قولڅ نورلندي (ده) صقلدقارينه
 ۷۸ قاتل نديجه (واردن) ۷۹ ياڅكشلرين آكلامت كيم

داودنگ زبورلري

قادر بني كنولو (ائملردن) پاك ايله ۱۳ سنڭك قولنگي
دخي مغرورلدين (كناهلردن) آليقوب بگا بلكك سورمسونلر او
زمان كامل اولام و اولو تيجاوردن صوحسز اولام ۱۴ غزمڭك
سوزلري و كوكلكڭ تفكري حضورگده قبول اولنه لريا رت قوتلنم
هم مخلصم *

يكرمني زبور

يشكدرنه داودنگ بر زبور *

طارلق كوننده رت سني قبول اتسون يسغوبڭ
تگريسنڭ اسمي سني يوقري فالدرسن ۶ مقدسدن ياردمڭي
كوندروب صهيوندن سني داياندرسون ۳ جميع غرضلرڭي
خاطرنده طوتسون ويانمش قربانكي قبول اتسون ۵ سله
۴ سنڭك كوكلڭك سكا ورسون هم جمله اوكونكي
تمام اتسون ۵ سنڭك خلاصگده سونسك كرك و بزم
اللهمرڭ آدنده علملرمري دكهوز رت جمله دلكرڭي
تمام اتسون ۶ شمدي بلدم كه رت كندو ياغلانمشين
قورتاره مقدس سناشدن آكا جواب ويره كندو صاغ
البنڭك خلاصينڭ يرارلري ايله ۷ بسونلر غربه لره شسونلر
دخي آ تله (اهتمام ايدرلر) اما بزم رت بزم اللهمرڭ
آدين ياد ايدوهوز ۸ آ نلر اكلدبلر هم دوشديلر اما بزم قالدق
وندكلي طورورز ۹ رت پادشاهي قورتارسون چاغردوشمر
كونده بزي ايشته كرك *

داودنگ زبورلري

يكرمني برمني زبور

يشكدرنه داودنگ بر زبور *

پادشاه سنڭ قوتگده فرحله يا رت وسنڭ خلاصگده
۲ كوكلينڭك آرزوسين آ كا
۳ وحوالرينڭ دلكن آكامنع ايلمڭك سله
۴ برڪتلي ايله آ ني اوكردورسن بر خاص
۵ سندن حيات دلكت ايلدي
۶ ويزڭ كونلرڭ اوزونلغين تا دهرلرڭ دهرلرڭينه
۷ مچدي خلاصگده اولودر مچد و جلالت اوستنه
۸ زرا آ ني برڪتلر قوتك ابد الاياد حضورگده كي
۹ چونكه پادشاه رته اوميدي
۱۰ مچمتي ايله هيچ قملدانمز ۸ سنڭ
۱۱ بولسه كرك سكا بغض ايدنلري
۱۲ سنڭك ظاهر اولدوغڭ وقتده آ نلري
۱۳ كبي ايدنه سن رت آ نلري خشمنده سوكوره
۱۴ آ نلري آ شندره ۱۰ آ نلرڭ يمشين پردن هم
۱۱ انسان اوغللردن هلاكت ايدنه سن ۱۱ چون
۱۲ مايل اتديلر بر يرامر صنو فكر ايلديلر كه
۱۳ (كنورمك) قادر دكللر ايددي ۱۲ امدي
۱۴ (دوندومك) اتدوره سن يوزلرينه فارشو
۱۵ سن كندو يرارلڭكده يوجه
۱۶ رت ايرلايدوز هم يرارلڭكي مدح ايليهوز *

پشدرنه سیاهچه میاندارسی اوزره داودگ بر زبور

بزم اللهم بزم اللهم بني نیچون ترک ایلدگ خلاصندن
هم هایقرشمگ سوزلردن (نیچون) ایراق (طورورسن) ۲ یا
اللهم کوندزین سکا چاغوروم و جواب ویرمزن هم کیجه
ایله ده بگا ساکتک یوق ۳ اما سن قدوس (سن) یا
اسر آیلدگ ندویرلرین ساکن اولان ۴ آتالرمز سگا اومیدی
اولدیلر (سکا) اومدیلر و آنلری قوزتارگ ۵ سگا فریاد
اتدیلر و قوزلدیلر سکا اومیدی اولدیلر و اوتانمدیلر ۶ اما
بن قورد (ایم) و انسان دکل انسان رسوایی هم قوشگ
خورلغی (ایم) ۷ جمله بني کورنلر بني استهزایم آ لورلر
دوداق ایله سوز آ تورلر باشی صلیورلر (دیو) ۸ ریه
اومیدی اولدیکه آنی قوزتاره آنی قوزتارسون چونکه
آ ندن راضی اولدی ۹ که سن رحمدن بني چقران (سن)
آ نامگ امجکلردن سن بني اومیدلندرن (سن)
۱۰ رحمدن اوزرکه براغلدن سن آ نامگ رحمدن بنم
تکریم (سن) ۱۱ سن بدن اوزاق اولمه چونکه طاراق
یقین هم هیچ یاردمچی یوق (در) ۱۲ چوق بوزاغیلر
بني قوشاندیلر باشان بوغالری چوره یانمده طورورلر ۱۳ بر
قپان و باغران ارسلان (کبی) آنلرین اوستمه آ جدیلر
۱۴ بن صولر کبی دوکلدم بنم جمله کمرکلرم آ سرو
دوشدیلر کورکلرم بال موم کبی اول بغرسقلم اورتاسنده
اریوب در ۱۵ قوتم سقسی کبی قورودی ده دیلم بوغازمه
پاپشور و بني اولم طپراغینه قورسن ۱۶ زیر کویکلر بني

۱۷ جمله کمرکلرم حساب ایسدم
(ک) یقزلر بني دقتله نظرایدرلر ۱۸ لباسلرمی کندولرینه
لشتر و قفتانم اوستنه قرعه آتالر ۱۹ اما سن یارب
برحمی اوزتمه مددمه سرغت ایت ۲۰ جانمی قلیجندن
بر (م) بنمله بر اولمشی کویکک قوتسندن ۲۱ بني
برسته آنلردن قورتار زیر ککدانلر یونوزلردن
ک جواب ویرگ ۲۲ اسمگی قزداشلمه دیویریم
جمله اوتاننده سنی اوکیم (دیو) ۲۳ ای رتدن
قوزلر آنی مدح ایلک یعقوبگ جمله زرعی آنی
اولدیلر و اسر آیلدگ جمیع زرعی آنن خوف ایلگ
۲۴ قوزلر و لوتنگ درین خورلمدی ده مکروه طومدی هم آنن
بر کرمی اما آ کجا چاغردوغنده (آنی) ایشندی
۲۵ یوک جماعته اوکشم سندن (اولا) آنن قوزقانلر
۲۶ یکنده قورلرمی اودهیم ۲۶ فقیرلر یه لر هم دیویرلر
آریلر آنی مدح ایله لر کورکلر دایما دیری اول
۲۷ یوک جمله سنورلری تذکر ایدهلر و ربه دونه لر طایفه لر
جمیع قبیللری اوککجه باش اوره لر ۲۸ چونکه مملکت
و کوراول دخی طایفه لرده حکم ایدیچی در ۲۹ یسیدیلر
واکلیلر (دن) جمله بسنانلر یه لر و اکلیه لر طپراغه
جمله اینلر حضورینگ اوکنده چوکله لر هم (برسی)
کخور جانین درلده میه ۳۰ بر زرعی آ کجا عبادت ایلیه
رته بر جیل ایچون صایلج کدر ۳۱ کله لر و طوغملو
خفه (بونی) فلدی (دیوب) طوغرولغین خبر ویرلر

يکرمي اوچنچي زبور
داودگ بر زبوري

رت چوبانم (در) احتياجم اولماز ۲ بني معمور
اولن يرنده ياترور راحت صولرنيڭ قتنه بني كودور ۳
سن جانمي صفالندروب بني طوغرولغش يوللرنده ايسلنور
كندو آدينڭ خاطر ايچون ۴ اكرچه اولوم كولكه سنڭ
واديسندن يور يورسم كملكدن خوف ايليم چونكه سن
بنمله (سن) چوبوغش و طاياغش آنلر بني سوندورلر ۵
دوشمنلرڭ قارشوسنده برسغره كوزڭڭ اوكنده دوزورسن
باشمي ياغ ايله سمرتڭ قدحم زياده سيله طويلاي ۶
البتة حياتڭ جميع كونلري ايولك و ملايملاق آرنمه
اويهلرو كونلرڭ اوزونلغينه تڭرينڭ اونده ساكن اوليم ۷

يکرمي دورنجي زبور
داودگ بر زبوري

يرو آڭڭ طولولغي رڭكدر دنيا و آڭڭده ساكن
اولنلر (رڭكدر) ۲ زيرا آني دڭيزلر اوستنده نملديده
آني ايرماقلر اوستنده ساكنلندرد ۳ رڭڭ طاغينه كيم
چقچق و مقدسينڭ مكانده كيم طور اچقدر ۴ اللره
صوحسرو كوڭكده پاك (اولن) كه جانين باطللغه
كوترمدي هم حيله ايله آند ايچمدي ۵ اول بركتي
رڭدن هم دوغولغي خلاصينڭ تڭريسندن آلسه كرك ۶
آني طلب ايدنلرڭ جيلي بو دركه ديداركي آزارلو

يکرمي (تڭريسي) ۷ اي قپولر باشلرڭزي قالدڭ
۸ بو كيمدر
۹ اي قپولر باشلرڭزي قالدڭ و ابدي قپولر
۱۰ كيمدر
۱۱ چريلرڭ رڭبي اول معجڭڭ
۱۲

يکرمي بشنچي زبور
داودگ بر زبوري

۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶
۲۷
۲۸
۲۹
۳۰
۳۱
۳۲
۳۳
۳۴
۳۵
۳۶
۳۷
۳۸
۳۹
۴۰
۴۱
۴۲
۴۳
۴۴
۴۵
۴۶
۴۷
۴۸
۴۹
۵۰
۵۱
۵۲
۵۳
۵۴
۵۵
۵۶
۵۷
۵۸
۵۹
۶۰
۶۱
۶۲
۶۳
۶۴
۶۵
۶۶
۶۷
۶۸
۶۹
۷۰
۷۱
۷۲
۷۳
۷۴
۷۵
۷۶
۷۷
۷۸
۷۹
۸۰
۸۱
۸۲
۸۳
۸۴
۸۵
۸۶
۸۷
۸۸
۸۹
۹۰
۹۱
۹۲
۹۳
۹۴
۹۵
۹۶
۹۷
۹۸
۹۹
۱۰۰

داوډگ زبورې

اول عظيمدر ۱۲ کيمدر بورډن قورقان کيشي اختيلا
ايدجک بولده آکا اوکرده ۱۳ جاني ايسولکده ساکن
اولا وزرعي يره وارث اوله ۱۴ رښه سري آندن قورقانلرده
هر و عهدين آ نلره بلدوره ۱۵ کوزلرم هر زمان ربه طوغرو
هر اول که آ يا قلمري دوزاقدن چکوب چقاره ۱۶ بگا
يوز طوت ده بگا مرحمت ايله زيرا بن يالکز و مصيبتلو
(ايم) ۱۷ کوکلمش شدتلي بولنديلر صغلمقلقلمدن
بني چقار ۱۸ بنم دردمي وزحمتي کور و جميع
کناهلرمي يارلغه ۱۹ دوشمنلرمي کور چونکه چوغالديلر
و ظالم کين ايله بگا بغض ايدرلر ۲۰ بنم جانمي صقليوب
بني قورتار بن اوتانمدم چونکه سکا اعتماد ايلدم ۲۱
صوحسزلک و طوغرولق بني صغلاسولر چونکه سکا
قتلاند ۲۲ اسر آيللي يا الله آ نښه جمله طارقلاندن
خلاص ايت *

يکرمي آلتنجي زيور
داوډگ برزبوري *

بگا حکم ايله يا رت چونکه بن صوحسزاکم ايله
يوردم ربه دخي اعتماد ايلدم (هيچ) صالمنم ۲ بني
يوقله يا رت و بني صنا بوکرکلمي و کوکلمي نفيش
ايت ۳ زيرا که سنډ وافر ايوستښه کوزلرښه اوکندښه
درو سنډ کرجکلکښه کړهيم ۴ يالنجي کشيلر ايله
اوترمد هم کزلو قصد ايدنلر ايله کيريم ۵ بد قصد لولرښه
جماعتينه بغض ائدم و يرامزلر ايله اوترم ۶ اللهم
صوحسزاکده يوهيم شويکه يا رت مذهبگي چورهيم ۷ شکر

داوډگ زبورې

کيشي اختيلا ۱۲ کيمدر بورډن قورقان کيشي اختيلا
ايدجک بولده آکا اوکرده ۱۳ جاني ايسولکده ساکن
اولا وزرعي يره وارث اوله ۱۴ رښه سري آندن قورقانلرده
هر و عهدين آ نلره بلدوره ۱۵ کوزلرم هر زمان ربه طوغرو
هر اول که آ يا قلمري دوزاقدن چکوب چقاره ۱۶ بگا
يوز طوت ده بگا مرحمت ايله زيرا بن يالکز و مصيبتلو
(ايم) ۱۷ کوکلمش شدتلي بولنديلر صغلمقلقلمدن
بني چقار ۱۸ بنم دردمي وزحمتي کور و جميع
کناهلرمي يارلغه ۱۹ دوشمنلرمي کور چونکه چوغالديلر
و ظالم کين ايله بگا بغض ايدرلر ۲۰ بنم جانمي صقليوب
بني قورتار بن اوتانمدم چونکه سکا اعتماد ايلدم ۲۱
صوحسزلک و طوغرولق بني صغلاسولر چونکه سکا
قتلاند ۲۲ اسر آيللي يا الله آ نښه جمله طارقلاندن
خلاص ايت *

يکرمي يدينجي زيور
داوډگ برزبوري *

رت بنم آيدنلغم و قورتلشم کيمدن قورقهيم رت
حياتمگ برارلغي (در) کيمدن قورقو آلايم ۲ يرامزلر
آسمي ييمک ايچون اوستمه يانشد قاري زمانده (يعني) بگا
شکرلر و بنم دوشمنلرم ۳ نلر سورچديلر ده دوشديلر ۴ اکر
يوک قارشومه اوروي قورسه کوکلم قورقمز اکر جنک
لستمه قاتقورسه بن بوشکا اعتقاد طوتهيم ۵ برشي رتدن
نعم يوني طلب ايدهيم که حياتمگ جمله کونلري رښه
لوند ساکن اولايم رښه اطانتين کورمکه و جامعنده
آرامق ايچون ۶ البته کم کونده کندو چادرده
مي کزله کندو خيمه سنډ کزلو يرنده بني صقليو ويره
برقيايه بني يوقري قالدرد ۶ و شمدي چوره يانلرمده اولان
دوشمنلرم اوستنه باشم يوقري قالدرد امدی چادرده
شکرلر ۷ (نه يردن سکا) چاغوسم آ وازمي ايشت
۴ ن

داودگ زبورلري

يا رب بڭا دڭي مرحمت ايله و بني قبول ايت ۵
 ۸ كوكلم سڭا ديديكه ديدارمي طلب ايلڭ سڭا
 ديداركي طلب ايدهيم يا رب ۹ ديداركي بندن كرمه
 غصيده قواڭي دوندومه بنم ياردم اولڭ نه بني براق نه
 بني كوندري يا بنم قورلشمڭ تڭريسي ۱۰ قحان آتام
 و آ نام بني براقسه لر پس رب بني جمع ايليه ۱۱ يولڭي
 بڭا اوكرت يا رب دوشمنلرڭ سبندن دوغرولڭ يولنده
 بني ايلت ۱۲ دوشمنلرڭ ارادينه بني تسليم ايلمه
 چونكه يلان شاهدار اوسمه قالديلر هم ظلم حكايت
 اين ده ۱۳ اكر حيات برنده الهڭ ايلوكن كورمه
 ايمان كتورمسيدم (البته بايلمش اوليدم) ۱۴ ربه قتلان
 قوتلو اول و كوكلڭي تصديق ايليه دڭي ربه قتلان ۵

يكرمي سكرنجي زبور

داودگ بر زبوري ۵

سڭا فرياد ايدرم يا رب يا اللهم بڭا اسم اولمه
 بلكه سن بڭا اسم اولڭ پس مزاره اينلره بڭريم ۵
 ۲ بنم بجد دلكمڭ آ وازين ايشت سڭا فرياد ائدكم و نده
 سڭا مقدس جامعڭك انارمي طوغرو بوجه لكده ۵
 ۳ شربلرايله و عدالتلرڭك ايشلر ايله بني سورمه كه
 قوڭشولري ايله صلح (طريقتيله) سويلورلر (وقديكه)
 كوكللرده كملك (واردر) ۴ آ نسلرڭ ايشلر يده
 كوره و بيدالريڭك يرانلري اوزره آ نلره و يرالريڭڭ
 ايشينه كوره آ نلره و ير آ نلرڭ عوضين آ نلره كيرو و ير ۵
 ۵ آ نكي چونكه ربك غمملرين هم اللريڭ ايشين دويملر

داودگ زبورلري

آ نلري دوشره و آ نلري ياييمه ۶ رب مبارك (اولسون)
 ويراكه بنم بجد دلكمڭ آ وازين ايشندي ۷ رب يرانلرم و
 حامينم در كوكلم آ سڭا اعتماد ايلديده ياردم بولدم
 مدي كوكلم شادلادن صچراي و تسبيح ايله آ سڭا
 شكر ايله ۸ رب آ نلرڭ يرانلي (در) و ياغلنمشينڭ
 خلصرينڭ يرانلي اول (در) ۹ خلقڭي صقله و ميرانڭي
 تبريك ايت آ نلره دڭي پيدر هم آ نلري بوجه ابد
 الابان ۵

يكرمي طوقوزنجي زبور

داودگ بر زبوري ۵

اي بني اله ربه و يرڭ مجد و يرانلق ربه مخصوص
 ايلڭ ۲ آ دينڭك مجدين ربه مخصوص ايلڭ شريف
 مقدس ايچنده ربه سجده ايلڭ ۳ ربڭك آ وازي سولر
 اوسنده مجدڭ تڭريسي كورلدور رب چوق سولر اوسنده ۵
 ۴ ربڭك آ وازي قوتنده ربڭك آ وازي جلالتده ۵ ربڭك
 آ وازي سرو آ زادلري قورور بلي رب لبنانده كي سرو آ زادلري
 قورور ۶ آ نلري بوزاڭي ككي دڭي صچرادور لبنان و
 سروي بر كركدانڭك يوريسي ككي (دڭي) ۷ ربڭك
 آ وازي آتش يالكلرين يارور ۸ ربڭك آ وازي جولكي
 دتورور رب قادسڭك چوللكين دپردور ۹ ربڭك آ وازي
 كيك صغللرين سوزاڭيلدور اورمانلري ده آ چورهم
 جامعنده جمله سي مجدين سويليور ۱۰ رب
 مستغلق اوسنده اوتورور بلي رب پادشاه اوتورور دايم ۵
 ۱۱ رب خلقينه يرانلق ويره رب كندو امتينه سلامت ايله
 تبريك ايده ۵

زبور يا اير داودگ اوينشك تقديس ايلدكنده

سني اولوله يم يا رب چونكه بني يوجه ليوب اوسته
دوشمنلرمي فرخلندردنگ ۲ يا رب بنم اللهم سكا فرياد
اتدم سن ايسه بني ارشدردنگ ۳ قبردن جانمي
چقاردنگ يا رب بني احيا ايلدنگ كه چقوره اينميه ايدم
۴ ربه تسبيح ايلدنگ يا رب نك قديسلري و مباركلكيندنگ
فكرينه شكر ايلدنگ ۵ زيراكه غضبي بر آنه (دكين)
دوستلغنده حيات (وار) آ غلامه لق آ خشامده كيجه له اما صبا حده
شادمانلق ۶ بن ايسه دنجلكمده ديدمكه صالتميم دنيايه
دكين ۷ سنگ حمايتنگدن يا رب حسنم ايچون برارلقمي
ابقا ايلدنگ يوزكي كزلدنگ (و) مضطرب اولدم ۸ يا رب
سكا چاغره يم ربه دخي استغفار ايديم ۹ بنم چقوره
ايندكمده نه فايده طيراق سكا شكر ايلينه مي سنگ
حقيقتكي ديويره مي ۱۰ ايشت يا رب وبكا
مرحمت ايله يا رب بكا ياردمجي اول ۱۱ بنميچون
آ غلاملغمي شادلقه دوندردنگ بنم چوال بزمي چقردنگ و
بني شادلق ايله قوشاندنگ ۱۲ امدني اسم اولمديوب مجدم
سكا شكر ايليه يا رب بنم اللهم دايماسكا شكر ايله يم

ظفرويسرته داودگ برزبوري

سكا اعتماد اتمم يا رب هر كز اوتانميم طوغر و لغده

بني نجات ايله ۲ قولاغكي بكا ماييل ايدوب اولته بني
خلص اتمكه سن بكا قوتلو قيا اول بر ملجا بني
تورتامغيچون ۳ چونكه بنم بركلكم و قلعه م سن سن
رنگ ۴ دنگك خاطر يچون بني قولوز ايدوب بني
دلال ايله ۵ بني طوزاقدن چقار كه آ ني بنم ايچون
كزليجه قورديلر زيرا كه سن بنم يرارلغم سن ۵ سنگ
الله روحمي اصمزلورم بني خلاص اندنگ يا رب كركچلكنگ
تكريسي ۶ يلان بطلانلري سوانلره بغض اتمم اما بن ربه
اعتماد ايلدم ۷ سنگ وافر ملايملغده زياده
حونوب فرخلنه يم زيرا بنم دردمي كوردنگ طارلقمده
جانمي بلدنگ ۸ پس بني دوشمنك اينه قپامدنگ
كلكده آ يا قلرمي طوردردنگ ۹ يا رب بكا
مرحمت ايله چونكه طارلغم (وار) كوزم دخي جانم و
يوكم قساوت ايله دوكدليرله ۱۰ زيرا هم حياتم قساوت
ايه هم ييللرم آ اتمك ايله تلف اولنديلر عدالتسزلكم
ايه يرارلغم ضعيفلندي و سوكلرم دوكدليرله ۱۱ بن
جمله دوشمنلرم آ راسنده اما خصوصا يقينلرم ايچينده بر
عقاب ايدم و آ شنمه اوركلك ايدم بني طشوده
كورينلر بندن قاچديلرله ۱۲ خاطره اولميان اولن آدم
كبي اوندلدم بر صمنش دبه كبي ايم ۱۳ زيرا جوق
كسه لرگ بهتاندن ايشتمم هر طرفدن اوركلك (وار
ايدي) بكا قارشو مشورتلشدكلري و قتده حياتمي هلاك
اتمكه پيدا ايلديلرله ۱۴ اما سكا اعتماد اتمم يا رب
ديدمكه سن بنم اللهم سن ۱۵ وقتلرم سنگ الله در
دوشمنلرنگ الدن و بني طرد ايدنلردن بني نجات ايله
۱۶ قولك اوستنه يوزكي نورلندر وافر رحيملغده

داودگ ز بورلي

بني خلاص ايله ۱۷ اوتاندرلیمیم یا رب چونکه شکا دعا
ایلدیم شرلوئر شاشسونلر و قیبرده سوس اولسونلر ۱۸ یلان
دودانلر نطق طوتلسونلر که صدیقه قارشو مغرورلقده و اهاننده
یمان نسته لر سويلورلر ۱۹ سندن قورقانلر ایچون صقلدیغک
ایوانگ ته اولور (که آنی) شکا اعتماد ایدنلر ایچون
ایشلگ انسان اوغسلری اوکنده ۲۰ سن انسانگ
انقارلندن (یعنی) حضورشک سرنده آنلری کرلیه سن
دیلرگ مقاومتندن چادر ایچنده آنلری صقلیده سن ۲۱ رب
مبارک اولسون زیرا آنک وافر ایوانکین برک شهره بشا
کوستردی ۲۲ پس تیزلکمه دیدمکه کوزلرگ
اوکنندن کسدم لکن شکا فریاد اندکمه نیازلرگ
آن وازین ایشلگ ۲۳ یارگی شوک جمله آنک
قدیسری رب طوغرولری صقلیورو مغرور ایشلینه بول بول
عوض ویرور ۲۴ اعتقادلو اولگ و کوشلگری
قوتلندره سز جمله ربه اومیدی اولانلر

اوتوز ایکنجی زبور

داودگ بر (زبوری) اوکرتمک ایچون

مبارک اول که تجاوزلغی بغشلندی و کناهی اورتلدی
۱۲ انسان مبارک که رب آنکا عدالتسزلیک حساب اتمز و که
روحنده حیلل یوق (در) ۱۳ ساکت اولدوغمه کموکلم
اسکیلندیلر هر کون فریاد ایلدکمدن ۱۴ زیرا کیجه
کوندوز الش اوستمده آنغر اولدی یا شلغم یاز قوراقغینه
دوندردی ۱۵ کناهی شکا بلدریم و عدالتسزلمی کرلدم
دیدمکه تجاوزلغلمی ربه اعتراف ایدهیم و کناهگ

داودگ ز بورلي

عدالتسزلیکین یارلغادگ ۶ بونگ ایچون سن بولنه جوق
ولده هر قدیس شکا دعا ایلل کرچک بیوک صولرگ
مستقلنده آنکا (هیچ) اولاشمیه ۷ سن بزم ملجام (سن)
مرفقس بنی حفظ ایلل سن خلاصک تسبیحلری ایلل بنی
توکلده سن ۸ سنی آنکلادهیم ده یوریهکک یولی
شکا تعلیم ایدهیم کوزی شکا دکوب شکا اوکوت
ویرور ۹ آنکلامه اولمیان آن یا قاترکبی اولمه که
آنک آنغری لکام و اویان ایلل طوتلمق کرک که
شکا یقین کلمیه ۱۰ شیریه جوق آنجیلر (اولا) لکن
ربه اعتماد ایدن مرحمت آنی قوشاده ۱۱ ای طوغرولر
رقد شاندلو اولوب فرحانگ و کولکده طوغر اولانلر جمله سی
زیاده سونسونلر

اوتوز اوچنجی زبور

ای صدیقلر ربه شادلق ایلگ طوغرولر (ربه) شکر
۲ طنبوره ایلل ربه شکر ایلگ کران (و) اون
ایلمار ایلل آنکا زبور سويلگ ۳ یریشکی ایر آنکا
ایرلاش طبل اوستنده معرفت ایلل چالش ۴ زیرا ربش
کلمی عادل (در) و آنک هر عملی کرچکلاکده
(ایستندی) ۵ اول طوغرولغی و حکمی سور یرربش
ایکندن طولور ۶ کوزکلر ربش کلمتندن یرادیلر
و آنک جمله چریسی آنغزینک نفسی (ایله) ۷ اول
مکیرگ مولرین بریغن کبی بله دیوشور و درینکلری
خریلده صقلیو ویرور ۸ جمیع ارض ربدن
مرفقس دنیانگ جمله ساکن اولانلری آنندن قورقو آللر

داوډگ زبورلي

۱ زيرا سويلدي ده اولدي بيوردي ده طوردي ۱۰ رېطايغه لرگ
مشاورين باطل ايدر خلقس لرگ پيدالرين يوغ ايدره
۱۱ رېگ مشاورتي دايم طور ورو و قلدينگ فنكرلي جميع
جبلره دكين ۱۲ امباركس اول امت كه آنك تكريسي
رې (در) و خلق (كه آني) كندو وارثلي ايچون اختيار
اندې ۱۳ رې كوكلرس باقدي ده جمله انسان اوغللرين
كوروب دره ۱۴ آنك كرسيسنگ مكاندن جمله يره كي
طورانلر اوستنه بقدي ۱۵ آنلرگ كوكسلي براب
شكلاور دوكللي عمللرين تامل ايدره ۱۶ برپادشاه عسگر
چوقلغندن قورتلر قدرتلو انسان آنك چوق قوتلغندن
قورتلر ۱۷ ت خلاصه باطل نسنه درهم آنك چوق
قوتلغندن (بر كمسه) قورتارميه ۱۸ اشته رېگ كوزي
آندن قورقنلره (در يعني) آنك مرحمتينه اوسيه
طوتانلره ۱۹ جانلرين اولمدن قورتارميه و آچلغده آنلري
درلتمك ايچون ۲۰ جانم رې قتلانور ياردممزو حمايتجيمز
اول (در) ۲۱ زيرا آنده كوكلمز شانلق ايليه
آنكچونكه آنك مقدس آدينه اعتماد اتدك
۲۲ سنگ مرحمتك يا رې اوستمزه اولسون ننه كم سكا
اعتماد اتدك

اولوز دورنجي زبور

داوډگ برزبوري اول ايملك اوځنده كندوسين آچار
قودينغه كه آني چقاردي و اول كتدي

هر زمانده رېي مباركلييم حمدي دايم آغزنده (اولا)
۲ جانم رېده افتخار ايليه آلچقلا ايشدوب شانلو اولالره ۳

داوډگ زبورلي

۱ بنمله اولوليك آدين دخي بله يوجه لهلم ۴ رېي
۵ ده بني ايشدي و جمله قورقولمدين بني قورتاردي
۶ بوفقير
۷ جغري رې (آني) ايشدي ده آنك جمله طارقلارندن
آني خلاص ايلدي ۷ رېگ ملكي آندن قورقنلر
چورسند اوردوي قورورو آنلري خلاص ايدره ۸ اي
۹ رېگ و كورگ كه رې صالح (در) انسان مبارك (كه)
۱۰ اكا اعتماد ايدره ۹ اي آنك قديسلري رېدن قورق
۱۱ رې آندن قورقنلرگ اكسكلكي يوق (در) ۱۰ ارسلان
۱۱ ياوريلري محتاج اولالرو آچ اولالركن رېي طلب ايدنلره
۱۲ ايرايولك اكسكلويه ۱۱ اي اوغلانلر كلگ و
۱۳ اكا دكليگ رېگ قورقوسين سزه اوكرديم ۱۲ اول
۱۴ انسان كيم (كه) حيات امتر (و چوق) كونلر سورايولك
۱۵ كورمك ايچون ۱۳ دلقي كملكدن صقليه و
۱۶ اكا دلقي حيله سويلمكدن ۱۴ كملكدن ميل
۱۷ ايت و خير ايشله سلامت آراو آرنه كيت ۱۵ رېگ
۱۸ كورلي صديقلا اوستنده در و قولقلري آنلرگ چاغرمه سنه
۱۹ رېگ يوزي شرايشليانله قارشو در آنلرگ ذكرين
۲۰ رېي چقارمق ايچون ۲۱ (طوغرولر) چاغرورلر رې آنلري
۲۲ ايتدوب طارقلر رېگ جمله سندن آنلري قورتارور ۱۸ رې
۲۳ نتمش كوكلاورلره يقيندرو آلچق روحلو اولانلري خلاص
۲۴ ايدره ۱۹ صديقك درلري چوقدر اما رې آني
۲۵ جمله سندن قورتارور ۲۰ آنك سوكلرينك جمله سين
۲۶ مقلير آنلرگ بريسدن نتمش دكلدر ۲۱ يرانلر
۲۲ شري اولدره و صديقه بغض ايدنلر ضوچلو اولالره ۲۲ رې
۲۳ اكا قورقنلر رېگ جانين خلاص ايدرو اكا اعتماد ايدنلرگ
۲۴ رېي موچلو اولمايه

داودنگ زبورلری

اونوز بشنجی زبور

داودنگ بر زبوری

بنمله دعوا ایدنلر ایله دعوا ایت یا رب قارشومه
 جنگلیناره قارشو جنگ ایت ۲ سن قلفانی و سپری آلوب
 یاردمم ایچون طوری کل ۳ شکوی دخی طشره چقارو
 بنم طاردلرنگ قارشو سده یولی طوت جانمه دیه که
 منگ خلاشگ بن (ایم) ۴ جانمی طلب ایدنلر شاشرب
 رسوایلنسولر ضرر می پیدا ایدنلر کیزو و ندرلویب رسوایلنه
 دوشسونلر ۵ یل اوکنده کی صمانجق کبی اولسونلر و ربگ
 فرشته سی آ نلری ایتدیویرسون ۶ آ نلرگ یولی قزاکلو و
 سیرنجق اولسون و ربگ فرشته سی آ نلری طو ایتسون
 ۷ زیر سببیزدن بنم ایچون آ نلرگ کزلو طورین قوردیلر
 جانم ایچون سببیزدن قازدیلر ۸ پاکسز هلاکک اوستنه
 کلسون کندو کزلو قوردوغی طور آ نی قاپسون همان
 اول هلاکک ایچینه دوشسون ۹ و جانم ربده شادلو اول
 آ نگ خلاصده صفالده ۱۰ جمله سوک کلیم دیه لر
 منگ کبی کیم یا رب که زواللوی آ ندن قوتلو اولاندن
 قورنارورسن بلی فقیری و مسکینی آ نی قاپاندن (دخی
 قورنارورسن) ۱۱ یلان شاهدلر قوبورلور بلمدکم نسنه لر
 بندن سوال ایدرلر ۱۲ جانمگ صویشینه ایولنگ ایچون بگا
 کملک عوض ویرورلر ۱۳ لکن بنسندن اوتیری مریبن
 اولدقلرنده لباس چوال بر (ایدی) اورچ ایله جانمه رحمت
 ویردم اگرچه دعام قوینمه دوندی ۱۴ دوست کبی (بلی)
 قزنداش کبی کزندم آ غلابوب اکفور ایدم برکمسه
 آ ناسی (ایچون) آ غلابن کبی ۱۵ لکن صقله قلمصده

داودنگ زبورلری

سوکلر و یله دیرلر اوستمه بلمدکم سوکلر بلی یزیدیلر و
 کت بلمدیلر ۱۶ مردار حقیرلر ایله بر استنرا استنرا ایدیلر
 بلی اوستمه قجردور ایکن ۱۷ نیچه بر بقرسن
 یل هلاک کلرندن جانمی کیزو کتور بنمله بر اولمشی
 یلی یاوریلرندن دخی ۱۸ بیوک جماعت ایچنده سگا
 کز ایله یم قدرتلو خلق آ راسنده سنی مدح ایله یم ۱۹ ابنم
 قوروشمنلرم اوستمه شادلق اتمسونلر هم سببیزدن بگا
 یل ایدنلر کوز ایله قیمسونلر ۲۰ زیر سلامت سوبلر
 لکری راحتلور قارشو حبله مطلبلرین فکر ایدرلر
 یلی اوستمه آ غزین کیگ ۲۱ جدیلر ددیله که
 آ غزین آ فرین کوزمز کوردی ۲۲ (بونی) کوردگ یا
 کت ساکت اولمه بندن ایراق دوشمه یا رب ۲۳ قاتق
 حکمه اویان بنم دعوام ایچون بنم
 و ربم ۲۴ سنک طوغرولنگ اوزره بگا حکم ایله
 رب اللهم و اوستمه شادلق اتمسونلر ۲۵ کوکلرند
 آ غزین مزادمز اولدی دیمسونلر آ نی سوکریک دیمسونلر
 بنم بلمده فرحلنلر اوتانمقلی ایله کینوب قزارسونلر اوستمه
 کینولرین اولویانلر اوتانمقلی ایله کینوب قزارسونلر
 طوغرولقمی سوانلر فرحلنوب شادلقندن صحراسونلر
 (ربگ) قولینگ سلامین استینلر دایما رب اولولسون
 دیمسونلر ۲۸ دلم دخی طوغرولقمی سوبلیه و مدحلی هر
 کون (دخی)

اونوز آ تننجی زبور

یکدره ربگ قولی داودنگ بر زبوری

داوڭ زبورلي

منافقڭ تجاوزلغې كوكلم ايچنده ديديكه ۱ نڅه
 هكوزلرينڭ قارشوسنده تڅرينڭ قورقوسي يوقدره ۲ زيرا
 كندو كوزلرنده كندوسين يلتقنور عدالتسزلكي
 عداوتلو بولنانجه دكين ۳ ۳ غزيرنڭ سوزلري
 عدالتسزلك و آلدملقدرد عقللو اولمقدن و خير اتمكدن
 فراغت اندي ۴ اول دوشكي اوستنده ظلمي دوشنور
 كندوي خيرسز يولده طور دورور كملكي خور كورمزه
 ۵ مرحمتڭ كوكلرده دريا رت و حقيقتڭ بولونلره
 دكين دره ۶ طوغرولغڭ قدرتلو طاغدر كيددر حكملرڭ
 بر عظيم لجه درس يا رت انساني و حيواني صقليورسن
 ۷ رحيملغڭ نه قيمتلو دريا الله امدې انسان اوغللري
 قنادلرڭ كوكله سي آلتينه اعتماد ايدرلر ۸ سنڭ
 اوكڭ نعيمې ايله وافرادويلجقردرو نعمتلرڭ چايسين
 آ نلره ايچوره سن ۹ زيرا كه حيات چشمه سي سنكله
 در سنڭ نور كده نور كوره وزه ۱۰ سنڭ طاشان ايلوكلڭي
 سني بلنلره چكي وير و دوغرو لگي طوغرو كوكللوره ده
 ۱۱ تكبرلك آ ياغي اوسته دوشمسون و منافق لرك
 الي بني قملداتمسون ۱۲ عدالتسزلك ايشليفلر آ نده
 هوشديلر دوشرديلر و قالمق قادرو اولمازلره

اوتوز يدنجه زبور

داوڭ بر زبورې

شريرلره انجنمه و ظلم ايشليجيلره كونولمه ۲ چونكه
 اوت كبي تيز كسله لر و ياش اوت كبي قورويهلره ۳ رته
 اعتماد ايدوب خير ايشله يرده طور و اميدكده يه

داوڭ زبورلي

۴ رتده دخي صفا ايله و كوكلكڭ آرزوسين سكا
 ۵ يولكي رته اصمرله ده آ كا اعتماد ايت اول
 دخي قليويوره ۶ و طوغرولغكي آ يدنلق كبي اخراج ايله
 و حكمكي اويله زمان كبي (دخي) ۷ رته ساكت
 لي و آ كا قتلان يولن قولي كتورنه انجنمه (يعني)
 حيله بارلقلر ايدن آ دمه ۸ غضبدن فراغت ايله و اويكه يي
 قراو قدر انجنمه كملك اتمك ايچون ۹ زيرا شريرلر
 آ علندن كسله لر اما رته قتلانلر يره وارث اولالره ۱۰ زيرا
 دخي بر آ ز زمان و منافق يوق (در) يري اوستنه مقايه
 يقين اول ايسه (بولنماز) ۱۱ اما آ لچقريره وارث اولالر
 و سلامتڭ چوقلغنده صفا ايله لر ۱۲ ظالم صديقه قارشو
 قصه ايدر و ديشلرين اوستنه قهر داوره ۱۳ رت آ كا
 كولييه زيرا كونين كلور ايكن كوروره ۱۴ منافق قليجي
 چكديلر آ نلرڭ يايين دولدر ديلر زوالويه و مسكينه
 آ تمق ايچون و دوغرو بولسولري اولدرمك ايچون
 ۱۵ قليجلري كندولرڭ كوكلينه كيره و يايلري
 منهلر كرك ۱۶ صديقڭ آ زاجي منافق لرك عظيم
 حرم قفلندن دخي ايو دره ۱۷ زيرا منافق لرك قوللري منهلر
 رت صديقلي سببلندوره ۱۸ رت كاملرڭ كونلرين بلورو
 ميرلري دنيايه دكين اوله ۱۹ كملك و قتنده اوتانمازلر
 و آ جلق كونلرنده دويله لر ۲۰ اما منافق لرك هلاك اولالر
 و رتڭ دوشمنلري قوزيلرڭ سميراككي كبي (اولالر)
 كليه لر توتونه تلف اولنلره ۲۱ منافق اودنچ آ لورو
 كيرو و يرميور اما صديق رحمت ايدرو و يرو ۲۲ آ ندن
 عطار كلنلر يره وارثه اولالرو آ ندن ملعون اولالر (يردن)

توبانه له ۲۳ (وقتديکه) انسانگه آدمباري رښدن
 طوغرولر پش بولنده صفا ايدره ۲۴ اکر نه شورمه نه شرميه
 زيرا رت آنگه الي ايله آني ناباندروره ۲۵ اوغلان ايدم
 دخي قارتلندم اما صديقي براغلمش و زرعين اتمک
 آرايان کوردم ۲۶ اول هر وقت شغلنلو در و اودنچ
 و برور و تخمي مبارکدر ۲۷ کملکدن چکن و خير
 ايشله و دايما ساکن اول ۲۸ زيرا رت حکمي سورو
 قدسرين ترک ايلمور آ نلر دايما صغلنور اما شرولرک
 اولادي (يردن) قوبرله ۲۹ صديقلر يره وارث اولالر و دنيايه
 دکين آنده ساکن اولالر ۳۰ صديقه آغزي حکمتي
 کلام ايدرو آنگه داي حکمي سويلور ۳۱ آنگه
 تکرستگ شريعتي کوکلنده در و آديملري هيچ
 صانميه ۳۲ منافق صديقي تجسس ايدرو و آني
 اولدومکه آرايوره ۳۳ رت آنگه الله آني قوميه
 هم حکم اولدنده آني دينوت آلتنه کتورميه ۳۴
 ربه قتلان و بولن صغله و سني بوجه لده يره وارث اولمق
 ايچون منافقلر (آندن) قوبرلقلري و قنده (آني)
 کوره سن ۳۵ منافقي قورقنچ هم بريشيل دننه آعاجي
 کبي يابيلور ايکن کوردم ۳۶ و کچديده اشته يوق
 (ايدي) و آني آ رادم ده بولنه مدي ۳۷ صافيلغني
 صغله و راستلغنه باق زيرا شول انسانگه صوگي سلامتدر ۳۸
 اما تجاوز ايديجملر بوزله منافقلرک آخري هلاک اولالر
 ۳۹ اما عادلرک خلصي رښدن (در) طارلق زماننده آ نلرک
 يرارلغي (اولدر) ۴۰ رت آ نلره ياردم ايدوب آ نلري
 نجات ايله منافقلردن آ نلري قورتاره و آکا اعتماد
 اندکلي ايچون آ نلري خلاص ايليه

اوتوز سکزنچي زبور
 داودگ بر زبور آکمت ايچون

۱. بکده بکا عتاب ايلمه يا رت هم اسي اويکه گده
 ۲. زيرا که اوقلرک بنده دکليدرو
 ۳. جسدمده صاغلق ييوق در سنج
 ۴. زيرا عدالتسزاکلرم باشم اوزره
 ۵. بکا زياده آغر اولديملر
 ۶. قوتديلو و چورديلر بنم دليلکم (سبي) ايچون
 ۷. غايتده آ لچقلندم بتون کون قساولو کورم
 ۸. زبونلندم و غايتده آ شندم
 ۹. بنم جمله استکلرم
 ۱۰. واکلشيم سندن کزلنمدي
 ۱۱. اوينار يارلغم بندن واز کچورو کوزلرنگ
 ۱۲. کندولر دخي بلهمچه دکلر ۱۱ اسويچيلرم
 ۱۳. قارشوسندن طورورلرو يقينلرم ايراقدن
 ۱۴. جانمي دخي آرايانلردوزاق قورورلرو ضررتي
 ۱۵. کون حيله لري پيدا
 ۱۶. و بن صاغر کبي ايشتميم و آغزين
 ۱۷. شويله برايشتميان انسان
 ۱۸. آغزنده عتابلر يوقدر ۱۵. زيرا سگا
 ۱۹. رت بنم تگریم ۱۶. زيرا
 ۲۰. اتميه لر قچان آ ياغم صديراورمه

داوڭ زبورلي

فارشمه کندولرین اولولورله ۱۷ زیر آتسمغه حاضر
(ایم) و آغریم هر زمان اوکمه دره ۱۸ کرچک
عدالتسزاکمی بلدوریم کنهیم ایچون فکرو اولایم
۱۹ و بدم دوشمنلرم دیریلر (و) قوتلندیلر ظلملکه بشکا بغض
ایدنلر چوغالدیلر ۲۰ دخی خیریرینه کملک کیرو
ویرینلر بشکا قارشو دورولر بن ایولک آردنجه یوریدکم
ایچون ۲۱ یا رب بنی ترک ایلمه بدم اللهم بندن ایراق
دوشمه ۲۲ بدم یاردممه ایوتله یا رب خلاص

اوتوز طوقوزنجی زبور

یقدرنه یدوتون ایچون داوڭ بزبوری

دیدمکه یوللمی بکله یم دام ایله کنه اتمکدن
ساقندیم آغزمه یولار (اورهیم) منافق دخی قتمده (ایکن)
۲ دلنوز ساکت اولدم ایولکدن تک طوردم ودردم
خیره لنده ۳ کوکلم ایچمه نزدی دوشندکمه آتش
یانارایدی (پس) دام ایله سویلدم (دیو) ۴ بدم صوگمی
و کونلرمتک اولچکی نه ایدکین بشکا کوسترکه بلیم
بن نه مقدار تیز کجیر ایم ۵ اشته کونلرمتک بر قارش
اوزونلغی تعین ایلدک و عمرم سنک اوککده هیچ نسنه
ککیدر کرچک هر انسان (آنگ اڭ ایو) حالنده تاز
تمام باطلقدر ۶ سله ۶ صحیح هر انسان باطل صورتده
یور یور کرچک سمیه هنکامه ایدرلر خزینلر بیغور و کیم
آلری جمع ایدیجکین بلنزه ۷ و شمیدی یا رب ندیه
قتلاندیم اوسیدم سنده (در) ۸ بدم جهله تعاولرقلرمدن
بنی نجات ایله و بنی دلونشک رسوایلغین قوم ۹ دلنوز

داوڭ زبورلي

اولم آغریم آچمیم زیراسن (آنی) ایلدک ۱ سنک
یوکی بندن دوندن بن سنک الکک درکشندن
مکندم ۱۱ قچان (سن) عدالتسزاک ایچون سوکشلر
ایله کشیه عتاب ایدرنگ آنده استنک (اولانی)
کیر کبی درجه بدرجه دوکدورسن صحیح هر انسان
باطلقدر ۱۲ دعای ایشیت یا رب و فریادمه قولاق
طوت بتم کوز یاشیمه اسم اولمه زیر بن جمله آتالم
کمی سنکله بر غریب (و) قوتق (ایم) ۱۳ بندن واز
کچ که کولمسیم بن کتمزدن اول و بن یوق (اولمدین)

قرقنچی زبور

یقدرنه داوڭ بزبوری

منبر ایله رته قتلاندیم و بشکا میل اتدی ده فریادمی
ایشتدی ۲ اول ایسه هلاکک چقورندن (هم) بناقلو
ایچون بنی چقاردی و قیا اوستنده آیاقلرمی یرلشتروب
آدیلمرمی دورو ایلدی ۳ بویله (بر) یکی تسبیح
آغزمه قودی براوکش الاهیسی بزم تکریمزه چوق
(کمسر) کورهلرو قورقهلرهم ربه اعتماد ایدهلر
۴ مبارک اول انسان که ربی اعتقادین قویور و متکبرلر
هم یلی سوزه مایل اولانلر بقمیور ۵ سنک
ایشلکک عجیب عمللرک چوقدر یارب بتم اللهم و فکرلری
حرم حقمنه برکمه شکا صره ایله بیان ایدهنز (آلردن)
خبر ایدیم و سویلیم آتلمر صایلمشه زیاده چوقدر ۶ سن
قربانی و عرضی استمدک قولاقلمی آچدک یانمش قربانی
و کنه ایچون هدیه یی طلب اتمدک ۷ اول زمان دپدمکه

داودك زبورلري

اشته كليورم گناڭك جلدنده حقمده يازلدكك ۸ سنڭ
 ارادتكي اتمك ايچون استدم يا اللهم و شريعتك
 يوركك اورتاسنده ۹ عظيم جماعتده طوغروغي وعظ
 اندم اشته دوداقرمي ياساق اتميم يا رب سن بسورسن ۱۰
 سنڭ عدالتكي كوكلك اورتاسنده كزلمدم
 حقيقتكي و خلاصكي ديوبردم سنڭ وافر ايواككي و
 كركچاككي عظيم جماعتده كزلمدم ۱۱ سنڭ
 وافر ايواككي بندن ياساتلمه يا رب سنڭ ملايملغش و
 كركچاككي بني دايم صقلسونلر ۱۲ چونكه بلالر بني
 چوره آلديلر (آنلر) حسابه كلميانجه عدالتسزلكلم
 بكا ياشديلر تا بن باقمغه قادر اولميانجه باشمڭ قللرندن
 زياده اولديلر و كوكلم بني ترك ايلدي ۱۳ بني
 قورتارمق ايچون (سڭا) خوش كلسون يا رب ياردمه سرعت
 ايله يا رب ۱۴ جانمي طلب ايدنلر آني هلاك اتمك
 ايچون برابر اوتانهلر و قرارلر ضررمي استينلر كيرو دوندلوب
 رسوايلغي دوشلر ۱۵ آنلرگ اوتانمقلايغش نتيجه سي
 ايچون خرابه وارلر كه بگا آفرين آفرين ديولر ۱۶ جميع
 سني طلب ايدنلر سنده سونوب شانلر اولالر سنڭ خلاصكي
 سوانلر هر زمان رب اولونسون ديهلر ۱۷ اكرچه بن
 مصيبتلو و مسكين (ايم) رب حقمده فكر ايدربنم
 ياردمچيم و قورتاربچيم سن (سن) اكلنمه يا بنم اللهم

قرق برنجي زبور
 يكدنه داودك بر زبوري

فقيري كوزلين مبارك در بلا كونده رب آنسي

داودك زبورلري

صحت ايله ۲ رب آني صقليه و آني درلنده يرد
 عفتلر اول و دوشمنلر ينگ مرادين آني تسليم اتموسن
 اعتقلى دوشكي اوستنده رب آني كوزليه آنڭ
 حقتلنده جميع دوشكين دوشده سن ۳ بندن (اوترو)
 بيمكه يا رب بكا مرحمت ايله جانمي اوكد زيرا
 قورقكه كناه ايلدم ۵ دوشمنلرم حقمده فنا سويليورلر
 آنلر تيجان اوله و آدي هلاك اول (ديو) ۶ و اكر بني
 كوككه كلورسه كوكلنده بلان سويليور كندويه
 حقتلر كي دوشرور (و) طشرهيه حقوب (آني)
 سويلور ۷ جمله بكا بغض ايدنلر اوستمه بللر نجه
 چيكتورلر قارشومه ضررمي فكر ايدلر (ديو) ۸ بر كم زحمت
 كا ياشورو چونكه ياتدي بر دخي قالقماز ۹ بلي
 ستم انساني كه آكا اعتماد اتمك مي پيرايكن
 ايكچمي اوستمه بوجهلندي ۱۰ اكن سن يا رب بكا
 رحمت ايله و بني قيام اندر كه آنلر جيرا و بريم
 بون بوزم كه بندن راضي اولدك زيرا كه دوشمدم
 اوستمه زياده سونمز ۱۲ و بندن اوتري صافيلغمده بني
 صقليه و حضور كده بكا قرار ويره سن دايم
 آنلرگ تگريسي رقه مبارك اولسون آنلرگ
 و ايمده دكين آمين و آمين

قرق ايكنجي زبور
 يكدنه ديوشورش قوراح اوغلرينه

تكم كيك آقروچغلر نجه اوزلور شويله
 جم آركجه آرزولور يا تكري ۲ جانم الله ايچون

داودك زبورلي

موصادي (يعني) ديري الله ايچون قچان كلييم كه
تكرينگ حضورنده كورنيم ۳ بشا كوندوز و كيجه كوز
باشيم آس اولدي هر كون بشا تكرينگ قنده در
ديلدكي زمانده ۴ بولري خاطره كتورورم و كندومه
جانمي دوكورم (ديو) چادره نه زمان كهجهيم آنلري
(نه زمان) تكرينگ اوينه قوانچ و شكرلك آوازي ايله
تكرينگ اوينه حركته كتورويم جماعت زياده سونور
ايكن ۵ اي جانم نيچون آلقلنورس و ايچمده نه يه
بولانورس الله قتلان زيرا دخي ديدارينك خلاصلي
(ايچون) آكا شكر ايله يم ۶ يا اللهم جانم ايچمده
بولانور بوندن اوترو ياردن ظير اغندن و حرمونلردن و ميضعار
طاغدن سني خاطره كتورويم ۷ سنك صوميلركك
سهاسنه لجه لجه اوقور دوكللي طالعدرگ و موجلرگ
اوستمه كچديلر ۸ رب آكك وافر ايولكين كوندزين
بيوره و كيجه ايله تسبيهي بنمله و دعاء حياتمك
تكريسنه (اولا) ۹ بنم حمايتجيم الله ديهيم بني نيچون
اوتنگ دوشمنك ظلمندن اوترو نيچون آغلايوب يور يورم
۱۰ اقليج كه موكلرمده اولانجه دوشمنلرم بني رسواي
ايدرلر هر كون بشا سنك الله قنده در ديدكلري
زمانده ۱۱ اي جانم نه يه آلقلنورس و ايچمده نيچون
بولانورس تكرييه قتلان زيرا دخي آكا شكر ايله يم
(كه) چهرهك سلامتلي و بنم اللهم (در)

فرق اوچنچي زبور

بشا حكم ايله يا الله و قضيهي فيصل ايله بر

داودك زبورلي

رحمتسز امتدن و غدير وعدالتسز آمدن بني خلاص ايت
۱ زيراس بنم قوتلمك تكريسي (سن) بني نه يه ترك
۲ دوشمنك ظلمندن اوترو نيچون آغلايوب يور يورم
۳ سنك نوركي و كرچلككي كوندن آنلر بني
۴ قوتلنورس سنك قدس طاغكه و چادرلركه بني
۵ كتورسولر ۶ شويله تكرينگ مدمجينه وارهيم الله كه
آنده جميع شانلغم وار و طنبور ايله شكا شكر ايله يم
۷ تكري بنم تكريم ۸ اي جانم نه يه آلقلنورس و
ايچمده نيچون بولانورس الله قتلان زيرا آكا دخي شكر
ايديم كه چهرهك خلاصلي و بنم اللهم (در)

فرق دورنچي زبور

يكدرنه ديشورش قورح اوغللي ايچون

۱ قوتلرمز ايله ايشندك يا الله آتالرمز ديو بيلر
۲ كونلرنده ايشلدك عملي قديم كونلر ۳ سندن اوترو
۴ آكك ايله طايفه لري چقارنگ و آنلري دكدك خلقلري كيدرنگ
۵ و آنلري آرتدنگ ۶ زيرا كندولرگ قليجي ايله يري
۷ محمد يلرهم آنلرگ قولي آنلري قورتارمدي اما صاغ الش
۸ و قولك و ديدارنگك آيدنلغي زيرا آنلردن راضي اولدك
۹ سن بنم پادشاهم سن يا الله يعقوب (ايچون) خلاصلي
۱۰ يور يور ايكن ۱۱ سنكك دوشمنلرمز اوردوز (قارشومزه)
۱۲ حرمونلري سنكك باصه وز ۱۳ زيرا يايمة اعتماد اتميم هم
۱۴ قلمچ بني قورتارمزه ۱۵ چونكه دوشمنلرمزدن بري قورتارنگ و
۱۶ بعض اندكلرين اوتاندنگ ۱۷ امدني بدون كون شكرده
۱۸ كيموز و آنلرگ دايم مدح ايدمزه ۱۹ اما (بزي) براندك و

بزي اوتاندرنگ و چرلرمز ايله چقمزسن ۱۰ دوشمنندن
 بزي كيرو دوندرورس و بزه بغض ايدنلر كندولرينه تالارلر
 ايدى ۱۱ بزي قويلر كئي پيه جگ ايچون ويرورسن
 و بزي طايفه لرايچنده طاغندگ ۱۲ خلقكي فايده سوز
 ساتورسن و قيمتكلرين آرتومدگ ۱۳ قوڭكشولرمز بزي بر
 رسوايلى ايدرسن براستخرا و مسخره لى چوره يانمزه اولانلر
 ده ۱۴ طايفه لرايچنده بزي بر منسل ايدرسن خلقلر
 آراسنده باشك بر سلكمه سي (ده) ۱۵ اوتانمى قلغم هر
 كون اوڭمده در و يوزمگ حياسي بني قيايى ۱۶ ارسواي
 ايدنگ و آد چكننگ آوازندن دوشمننگ و انتقامن
 آلانگ يوزندن ۱۷ ابو هيمسي اوڭمزه كلدي بز سني دخي
 اونتمدق هم عهدكده يلان يره ايشلمدك ۱۸ كوڭكلمز
 كيرو دونمدي هم آياقلمز يولكدن صابمدي ۱۹ اكرچه
 آذرلرگ يرنده بزي آياقلمدگ و اوامنگ كولكه سي ايله
 بزي اورندگ ۲۰ اكر بزم الله مرگ آدين اونتمش ايسك يا
 خود بر آيري الله اللرمزي آچمش ايسك ۲۱ الله
 بوني تفنيس اتميه مي زيرا كوڭكلش سترلين بلور ۲۲ بلي
 بون كون سنگ خاطرگ ايچون اولدرلكت ذبح قويلرلي
 كئي قيمته طوتلدق ۲۳ قالى نديه اويورسن يا رب اويان
 سن ايراق اولمه دايما ۲۴ يوزكي نيچون كنزورسن
 مصيبتمزي و ظلممزي اوندور ايك ۲۵ زيرا جانمز طيراغه
 دك ايندرلدي و قارنمزيه ياپشور ۲۶ بزم ياردمزه طوري
 كل و واقر ايولكك خاطر ايچون بزي خلاص ايت

بگرمه موسنلر اوزرنده ديوشورش قوراج اوغلرينه سوكلرگ
 بر تسبيحي

كوڭكلم حسن مصدر ايله طشه قاينار ايشلرمي
 بگرمه عرض ايدرم ديلم يرار يازيچينگ قلمي (در)
 ۱ ايل اوغلارندن غاينده كوزالندگ دوداقلرگه نعمت
 بگرمه آنگه ايچون رب سني بركتلدي دايما
 ۲ بگرمه اويلنگ اوستنه قوشانگ اي بهادر مجيدگ و
 بگرمه (ايله) ۳ و جلالنگ راست كتور كرچكلكنگ
 ۴ و عدالتك ملايملغي اوستنه ركب ايله زيرا صاغ
 ۵ كا قورقولو نسنه لري اوكرده ۵ سنگ اوكلرگ
 ۶ بگرمه يادشاهگ دوشمنلرينگ كوڭكلنه كيهرلر (امدي)
 ۷ بگرمه آنگه دوشه لره ۶ سنگ تختگ يا تكري
 ۸ بگرمه دهرلرينه دكين (در) سنگ مملكه كنگ
 ۹ بگرمه طوغرلاق قضيبدر ۷ سن طوغرلغي سونگ و يرامزلغه
 ۱۰ بگرمه امدي تكري سنگ تكري شاداننگ
 ۱۱ بگرمه ياغلدي اورناقلرگدن آرتوق ۸ سنگ
 ۱۲ بگرمه صبر و سليخه لر در فيل ديشندن سرايلردن
 ۱۳ بگرمه سني سوندرديلر ۹ سنگ رعایتلو عورتلرگ
 ۱۴ بگرمه يادشاهلرگ قيزلري (وار) صاغنده ملكه دورمقلغي (وار)
 ۱۵ بگرمه سونپاره آلتوننده ۱۰ اي قيز ايشت و تامل ايله
 ۱۶ بگرمه مایل ايت دخي كندو خلقكي و باباڭكڭ
 ۱۷ بگرمه ۱۱ شويله يادشاه حسننگ كوڭكلي ويرده
 ۱۸ بگرمه ايل منگ ربكدرسن دخي آڭا سجده ايله
 ۱۹ بگرمه قري دخي بر بخشيش ايله خلتنگ مالولري سنگ

داوښ زبورلي

حمایتکه استعدا ایدهلر ۱۳. پادشاه قیزی ایچده جمیع
جزیردر کیچکی سرمه ایشلنمش آلتوندن در ۱۴ اکنه
ایشلو لباسلر ایله پادشاهه احصار اولنه آردنده کی قیزار
آنگ یولداشاری شکاکتورله لر ۱۵ سونمه لک و
هادلقلر ایله کتورله لر پادشاهگ سرایینه کیره لر
۱۶ بابالرشک یزینه اوغللرگ اولار بتمون یرده آنلری امیرلر
که سن ۱۷ جمیع جملره دکن آنگی خاطر
کتورده یم آنکیچون آملر شکا شکر ایدهلر دهرلرگ
دهرلرینه دکن

فرق آلتنجی زبور

یگدرینه قوراح اوغللری ایچون تسبیح سترلی اوزرنده

الله ملجامز و قوتمز (در) طارقلرده بر حاضر یاردمچی
بولندی ۲ بوسیدن قورقمز اکچه یر بوزلور و طاغلر
دگیزلر اورتاسنه دوشورلر ۳ (اکچه) مولی جاغلیوب
بولورلر و طاغلر خفسرمندن دتورلر سله
ایرماق (ایسه) آنگ چایلری تکرینش شهرین سوندیه
(یعنی) حق تعالینگ اوتقلرینش مقدسین ۵ تکریر
ایچنده در قملدانماز تکریر آکا یاردم ایله طاگ یر
آغردقه ۶ طایغه لر شماته ایلدیلر مملکتلر قملدانیدیلر
آوازین ویردی یر چوزلدی ۷ چریلرگ رتی بلهمزچه
در یعقوبگ تکریرسی ملجامز (در) سله ۸ کلش رتیه
عمللرین کورگ (یعنی) یرده اندکی خرابتلری ۹ یرگ
منورینه دکن جنکلی دگدرور بایء اودور سگوي
پارلر کسور و عربی آ تشه یاندورلر ۱۰ تواضع ایلش

داوښ زبورلي

رتیه که بن تکریر (ایم) طایغه لر آراسنده یوچهلنه یم
رتیه یوچهلنه یم ۱۱ چریلرگ رتی بزمه (در) یعقوبگ
کریسی ملجامز (در) سله

فرق یدنجی زبور

یگدرینه تسبیح بنی قوراح ایچون

خقلر ال فاقش قوانج آوازی ایله تکریریه زیاده
سنگ ۲ چونکه رت حق تعالی قورقولو (در) جمله یر
لور اولو پادشاهدر ۳ اول خلقلری آلتمز کتوره و
طایغلی آیاقلرمز آلتینه ده ۴ وارثلغیزی بزه اختیار
ایله یعقوبگ فضلین که آنی سودی ۵ الله شانلق
ایله یقرویه چقدی رت صور چالسمه سی ایله ۶ الله
تسبیح ایلش زبور سویلشک پادشاهمزه
تسبیح ایلش زبور سویلشک ۷ زیرا جمیع یرگ پادشاهی
۸ (در) آکلامغه (آکا) زبور سویلشک ۸ الله
طایغر اوزرینه پادشاهلق سورور الله آنگ قدس تختنده
یتور ۹ خلقلرگ بگری بله دیرلدیلر ابراهیمگ تکریرسنش
حق چونکه یرگ قلغانلری تکریرشک کیدر اول
طایغه یوچلندی

فرق سکزنجی زبور

تسبیح یا زبور قوراحگ اوغللری ایچون

رت عظیم و غایتله ممدوحدر بزم تکریرمگ شهرنده
آنگ مقدوس طاغنده ۶ کوزل پایلقنده بتمون یرگ

شاذلغې مېهيون طاغي شمال طرفلارنده اولون بادشاهڭ شهري
(وار) ۳ تڭري سرايلارنده ملجا ايچون معلوم اولدي ۴ زيرا
اشته بادشاهلر بله كلديلرينه بويله كچديلر ۵ ۶ نلر كورديلر
بويله تعجب اتديلر قورقلوب عجله ايلديلر ۶ اوراده ۷ نلر
دترمه ياپشدي (و) آغري مولد (عورت) كبي ۷ كون
طوغوسي يلي ايله تارشيش كېسارين اوادورس ۷ نېچه
كه ايشندك ايسه شويله چريلرڭ رښتڭ شهرنده كوردڭ
بزم تكريمڭ شهرنده تكري دنيايه دكين آني ثابت
ايلته ۸ ۹ جامهڭ ايچنده يا الله مرحمتڭي فكر
ايلدك ۱۰ سنهڭ آدكه كوره يا الله يرڭ سنورينه
دكين اوكلشڭ شويله (در) صاغ
الڭ طوغورلق (در) طولو (در) ۱۱ مهيون طاغي فرحلسون
يهودانڭ قيزلري شاذلغدن صحراسونلر سنهڭ خكمملرڭ
ايچون ۱۲ مهيوني قوشانڭ و آني چورهيه آلڭ
قله اربن اخصا ايلڭ ۱۳ كوكلشڭ طاييه سنه قوښڭ
سرايلرين بربر فكر ايلڭ كه آخر نسله ديوي سره سره
۱۴ چونكه بو الله بزم اللهمز (در) دهرلڭ دهرلرينه دكين
اول اولمه دكين بزم قولوز سر اوله

قرق طوقوزنجي زبور

يكدرنه برزبور قوراڭك اوغللري ايچون

دوكلي خلقار بوئي ايشدڭ دنياڭ جمله ساكن
اولانلري قولاق ويرڭ ۲ هم آ لچقارڭ اوغللري ونيوكلرڭ
اوغللري ينه بويله زنكين و فقير ۳ آ غزم حكمت
ميسلرلين سويليه و كوكلهڭ دوشمنه سي بلش نسنلري

۴ قولغې مثله ماييل ايده يم كولو سوزمي طنسبور
۵ عرض ايليم ۶ كملك كونلارنده نيچون قورقه يدم
۷ عداغه قصد ايدنلرڭ عبدالستزلكي بني قوشاندوغي
۸ كندو مالينه اعتماد ايدنلر و زنكيدلكنڭ
چيغنده اوكنلر (در) ۷ برکشي قرداشين نه وجهله ايسه
۹ تڭري يه كندو فداسين ويره مر ۸ زيرا آ نلرڭ
۹ فداسي بهالو در و اول كه دايمه واز كچور دخي
۱۰ چوركلكي كورمز ابد الاباد اكرچه (آني)
۱۱ عقلولر دلو و عقلسز ايله برابر اولورلريوغ
۱۲ كندولرڭ مالين غريبلره قورلر ۱۱ آ نلرڭ ايسچ
۱۳ (بو در كه) اولري هر زمانه دكين (در) اوتاقلري
۱۴ جيله دكين يرلي كندولرڭ آ دلرنجه تسميه
۱۵ زيرا وقيكه آدم عزنده در اكلنمز هيچ
۱۶ زایل اولان طوارلر كبي (در) ۱۳ اشبو آ نلرڭ يولي
۱۷ نلرڭ دليلكي (در) اكن اولادي آ نلرڭ مسله لرندن
۱۸ يولي اولورلر ۱۹ سله ۱۰ قنويون (سوري سي) كبي كورنمز
۲۰ تعين اولديلر اولم آ نلري كوده و صبا حده طوغورلر
۲۱ كشرينه بلك سور و كوده سي چورير مزار آ نلر طوارل
۲۲ اما الله جانمي كورنمز دنياڭ قوتندن قورتاره
۲۳ برعني قبول ايليه ۲۴ سله ۱۶ (من) قورقه قحان بر
۲۵ زنكين اولورسه قحان اوينڭ معجدي چوغالورسه
۲۶ كرجك اولدكي و قنده بله هيچ نسنه ايلتمز معجدي
۲۷ اينمز ۱۸ چونكه ياشان قده جانين بركتلدي و
۲۹ كچكه ايلك اتدكڭ نيچون سني مدح ايليه
۳۰ نلرڭ جيلينه واره جميع دايملغه دكين نور
۳۱ كورمز ۲۰ آدم كرامنده اكن آ كملمز هيچ

داوڭ زبورلي

نسنه يه زایل اولان طوارلر کبی (در) *

اللحنجي زبور

آ صافڭ بر زبوري *

قدرتلو تڭري رب سويلدي و يري چاغرتدي کون
طوغوسندن باتيسنه دکين ۲ کوزلڭڭڭ تماملغي
صهيوندن الله شعله ايلدي ۳ بزم اللهمز کليه و ساکت
اولماز اود اوڭنده سوڭره و چوره ياننده پک فورطونه لو
اولا ۴ اول يوقريدن کوکله چاغرده ويره که خلقينه
حکم ايده ۵ قديسلم بڭا ديرلڭ شونلر که بنم ايله
قربان اوستنه عهدي کسديلر ۶ و کوکله طوغورلغين
بيان ايلهلر زيرا الله کندوسي حاکم در ۷ سله
۷ دڭلڭڭ اي اتم و سويلديم اي اسر آييل و قارشوڭڭ
شهادت ايده يم بن الله سنڭ اللهڭ (ايم) ۸ سنڭ
قربانلر کدن (اوترو) سڭا عتاب ايلميم يا سنڭ يانمش
قربانلرڭ (آ نلر) دايما اوڭمده در ۹ سنڭ اوڭندن
دانا (يا) آ غيللر کدن تکه لر آلميم ۱۰ زيرا اورمانده کي
هر حيوان بنمدر اوکوز طاغلري اوستنده کي بهيمه لر
(بنمدر) ۱۱ طاغلرده کي هر قوشي بلدم و صحرا جانواري
يانمده در ۱۲ اکر آچ اولسيدم سڭا ديويرميه ايدم زيرا
دنيا و آ نڭ طولولغي بنمدر بوغالرڭ آئين ييم مي يا
تکه لرڭ قانين ايچيم (مي) ۱۳ تڭري يه شکرلکي
قربان ايت و حق تعالي يه نذرلڭهي ادا ايله ۱۵ و طارلق
کوننده بڭا دعا ايله سني قورناريم و بني اولويله سن ۱۶
۱۶ اما منافقه تڭري دير که نه (دکور) سڭا بيورقلممي

داوڭ زبورلي

بيورچک ايچون و عهدمي آ غزڭ ايچنه (نه يه) آ لورس
چونکه تعليمه بغض ايدرس و سوزلرمي آ ردڭڭڭ
بر ۱۸ اکراوغي کورسه ايدڭ آ کسر آ نڭڭ
کرتڭ وزنا ايديجيلر ايله پاڭ ايلدي ۱۹ آ غزڭ
بر ۲۰ نڭڭ وافر اولدي و ديلڭ حيله بازلغي دوزدور ۲۰ سن
بر ۲۱ قندا شڭڭ قارشو سويلورس سنڭ آ نڭڭ اوغلينه
قارشو سويللق دوکورس ۲۱ بونلري ايلڭ و ابسم اولدم
تاس ايلڭ که بن اول ايم کندوڭ کبي کسه در
کا عتاب ايده يم کوزلڭ اوڭنه دوشمنڭ اولاييم
۲۲ شعدي الله اوندنلر بوني تامل ايلڭ که سري
بر ۲۳ يرميم و (آ نده) قورناريجي (اولميه) ۲۳ شکرلکي
قربان ايدن بني اولويلور و يولن ترتيب ايده تڭرينڭ
خلصين کوستريم *

اللي برنجي زبور

يڭرينه داوڭ بر زبوري نبي ناان آ کا کلدکنده
بث شبعيه کيردکدن صڭره *

سنڭ وافر ايولڭڭ اوزره يا الله بڭا مرحمت ايله
سنڭ مرحمتلرڭ چوقلغنه کوره تجاوزلرمي محو
۲ بنم عدالتسرلکدن بني تمام يور و کناه من
مي پاڭ ايله ۳ زيرا تجاوزلرمي اعتراف ايدرم و کناه
ديما اوڭمده (در) ۴ سڭا آ نڭڭ سڭا قارشو کناه
ايلدم و يرازلغي سنڭ اوڭڭده ايشلدم
که سويلدکڭده مبرور اولسن و حکم اتدکڭده صافي
لورس ۵ اشته عدالتسرلکده رحمه دوشدم و آ نام

داودگ زبورلي

کناهنده بگا حامله اولدي ۶ اشته ايچ حصه ده گرچکلي
استورسن و کرلو (حصه ده) بگا حکمتي بلدرورسن ۷
زونا ايله بني تمیزله و پاک اولایم بني یو و قارس دخی
آق اولایم ۸ سن فرحي و شانلغي بني ایشندر (که)
صندر دوشک موککلر فرخلنده لره ۹ یوزکي کناهلرمدن کرله
و دوکلي عدالتسرلکرمي محو ايله ۱۰ بر صافي کوکل
ایچمهده یرانت یا الله و یرعادلي روح ایچمهده یگنيله ۱۱
حضورگدن بني براقمه و قدوس روحکي بندن آلمه ۱۲
۱۳ خلاصگ شادلغین بگا کیرو ویروسنگ کریم
روحگ ايله بني دایاندر ۱۴ تجاوز ایدیلر یولگی
اوکرده یم و کناهکارلر سگا توبه ایدلر ۱۵ قانلردن بني
نجات ايله یا الله خلاصگ تگریسی و دیلم طوغرولغسی
هونمکه ایرلایم ۱۶ دوداقلرمي آچ یازت و آغزم
شکرکي بلدوره ۱۷ چونکه قرباني استمیورسن یوقسه
ویر ایدم یانمش قرباندن حظلمیورسن ۱۸ تگرینگ
قربانلری بر نادم روح (در) بر قساوتلو و هوکلمش
کوکل یا الله سن خورکورمیه سن ۱۹ سنگ راضیلغده
همیونه ایلک ايله یروشلیمگ دیوارلرین بنا ایت ۲۰ اول
زمان طوغرولغگ قربانلردن راضي اولسن یانمش قرباندن و
بدون آتش ضحیه دن اول زمان مذبحگ اوستنده دانالر
عرض ایدلر ۲۱

اللي ایکنجی زبور

بگدرینه داودگ بر علم نما زبوري قحان هادوملو
دواغ کلوب شاوله خبر ویروب آکا دیدیکه داوی
آ حیلگه اوینه کلدي ده ۲۲

داودگ زبورلي

ای قادر آدم نیچون ظلملکده کونورسن تگرینگ
سایمعی دایما (باقی اولور) ۲ دیلگ ظلمی دوشنور
حک (ایله) ایشلین کسکین استره کبیر ۳ کملکي
ایکدن آرتق سودگ ویلن (سویلکي) طوغرولق
سویمگدن زیاده (سودگ) ۴ سله ۵ دوکلي هلاکک
سویمگدن سودگ ای حیل دیلی ۶ شویله الله سنی دایما
هیشوعنی دخی آلوب سنی چادرگدن کیدره و دیزلک
برق سنی قوباره سله ۷ پس صدیقلر کوره لر و قوزقلر و آدن
لر کولیلر (دیو) ۸ اشته اول آدم (که) تگری
عزیزین قومدی اما زکیلکینگ چوقلغنه اعتمان
ایچ کندو یرامزغنده قوتلندی ۹ اما بن تگرینگ
تبعه یریمشلو زیتون آچاچ کبی (ایم) تگرینگ وافر
ایکینه دهرلرگ دهرلرینه دکین اعتمان طوته یم
۱۰ چونکه (یونی) ایشلگ دایما سگا شکر ایدیه یم و سنگ
آکک قتلانه یم چونکه قدیس لرگ اوکنده ایو (در) ۱۱

اللي اوچنجی زبور

بگدرینه ضعیقلر اوززنده داودگ (بر زبوري) اوکرتمک
ایچون ۱۲

دلو کوکلنده دیدیکه الله یوقدر آ زدیلمسکوه
سنتزلک ایشلایلر خیر ایدن یوقدر ۲ الله کوکلردن
آیم لوتلری اوستینه نظر ایلدی آگلایجی یا تگری
آرچی وارمیدر (دیو) کورمک ایچون ۳ جمله سی
کرو چکوب یله چوزلدیلر خیر ایدن یوقدر بری دخی
۴ عدالتسرلک ایشلایلرگ بلکوسی یوقدر ۵

(كه) اتمكي بیدكاري (كبي) خلقمي بیورلر الله دعا
 قلمدیلر ۵ آنده بر قورقو قورقدیلر (قنده) قورقو یوغیدی
 چونکه تگری منی چپ چوره قیلانگه کموکلرین اوتیه بیه صاحبدي
 (آ نلري) رسواي ایلدک چون الله آ نلري خور کوردی
 ۱ یا که اسر آ بیلگ خلاصی مهیوندن کله یدی قحان الله
 کندو خلقینگ اسیرلکین کیرو کتور ورسه یعقوب
 هانانندن صحرايه واسر آ بیل فرحان اوله

اللي دورننجي زبور

یگدرینه ایبلو سازلر اوزرنده داوښت بر (زبوروي) اوکرتک
 ایچون زیغیلر کلوب شاوله دیدکاري وقتده داود بنمله
 کزلنمیدر

آ دگه وسیله سی ایله بنی خلاص ایت یا الله و
 قوتگده بگا حکم ایله ۲ دعامي ایشیت یا الله آ غزمښت
 سوزلرینه قولاق طوت ۳ چونکه غریبلر اوزرته قالدیلر
 و هیبتلو (کمسدلر) جانمي آ رادیلر تگریء قارشولرنده
 قومدیلر ۴ اسنه بگا یاردم ایدن الله (در) رت جانمي
 صغیانلر ایله بله (در) ۵ اول دوشمنلر کمکی کیرو
 ویره کرچک لگده آ نلري هلاک ایله ۶ کوکل مرادی
 ایله سگا قربان ایدهیم آ دگه اعتراف ایدهیم یا رت
 چونکه ابو (در) ۷ زیرا که دوکلي طارقدن بنی
 فجات ایلدی و کوزم دوشمنلرم اوستینه نظر ایلدی

اللي بشننجي زبور

یگدرینه ایبلو سازلر اوزرنده داوښت (بر زبوروي) تربیه ایچون

دعامي اجابت ایله یا الله نیازمدن دخي کزلنمه
 ۱ بی کوزله ده بنی استجابت ایله ثقلتم ایله آ لجلندم
 مضطرب اولدم ۳ دوشمنگ آ وازندن و منافقت
 شینگ اوزکندن که عدالتزلک اوستمه براغورلرو
 (حکم) غضبه بگا کین طونرلر ۴ کوکلم ایچنده
 تکنجه چکور و اولمښت قورقولري اوستمه دوشدیلر
 ۵ قورقو و درته اوستمه کلدیلر و اورکولک بنی اورتدی
 ۶ رحیمکه یا کوکرجن قنادی بنده اولایدی اوچوب
 کیده ایدم که راحتده اولایدم ۷ اسنه اوزانه ایدم
 چکده آ واره قونه ایدم ۸ سله ۸ شوی یلیدن
 رخصه قورتلشمی ابوریدم ۹ دیلرین بوزوب فرق
 ایله یا رت زیرا شهره ظلم و چکش کوردم ۱۰ کوندز
 و کجه دیوارلری اوستنده آ نی چوره آ سورلر و ظلم و
 رحمت ایچنده (درلر) ۱۱ یرامزلق ایچنده (در) حیلو
 و قلمقلق سواقلرندن چکنمزلر ۱۲ کرچک نه دوشمن
 می طعن ایلدی یوخسه کوتره ایدم نه بگا کین طوتان که
 اوستمه کندوی یوجه لندی یوخسه آ ندن کزلنم ایدم
 ۱۳ اما من بر آ دم کندوم ایله برابر قویان هم رازم
 و شتم ۱۴ که بله سزمزدن اوترو سویلشمکه سوندک
 جیتقده برله تفکرینگ اوینه یوریدک ۱۵ اوستلرینه
 حریملسون حیاتلو کورنمز دنیا به اینسونلر زیرا طورا حق
 ۱۶ ایچلرنده یرامزلق واردر ۱۶ اما بدن اوتري الله
 حیرتیم و رت بنی صغیه ۱۷ آ خشام و صباح و اوپله
 ساهه قامل ایدوب مضطرب اولورم و آ وازمی اجابت ایله
 ۱۸ قارشومه (اولان) جذکدن جانمي سلامتده قورتارو رایکن
 ۱۹ بئمله (اولانلر) چوق ایدی ۱۹ الله ایشده و اول

داوڭ زبورلي

زمانده اوتران آ نلري آ لېقله سله چوڭكه آ نلر
دكشمه لره (قابل) دكللر واللهن قورقمزار ۲۰ آ نلر
بارشقلن كشميلرينه قارشو لرلر اوزاندي كندو شرطيسن
بوزدي ۲۱ ياغلنمش كلامي يوشاق (در) وقتيڭكه
كوڅكلنده جنك (وار) سوزلري ياغدن ملايلر ايدي قچان
سوري قليجلر (در) ۲۲ سنځ دوشنمگي رېښ اوستنه
براق زيرا سني بسليه صديقه طايمنه قو يو برميه دايمه
۳۳ پس سن يا الله آ نلري هلاكك چقورينه ايندريه سن قانلرڭ
و حيله نځ آ دملري كوڅلر يښځ ياريسن بتورميه لراما
بن سكا اعتماد ايده يم

اللي آ لښجي زبور

يڅدريڼه كوڅر جنلر اوزره ايراق ولايتده كيلرڭ بولكي
داوڭ بر حكمناو زبوري نلستيلر غانده آ ني طوندقاري
وقتده

بڅا مرحمت ايله يا الله زيرا انسان بني سوڅوره
ايدي اول هر كون دوڅشوب بني آ ياقلور ۲۰ دوشمنلرم
هر كون بني سوڅوره لرايدي زيرا يوڅسكلكدن قارشومه
جنك ايندلر چوق (در) ۳ وقتيڭكه قورقارم سكا
اعتماد ايده يم ۴ تكري ايله كلمتين مدح ايده يم الله
اعتماد ايلدم قورقميم ات بڅا اتمك قادر اولان نه (در)
۵ بټون كون سوزلرمي ترسلورلر جميع فكرلي اوستنمه
ضرر ايچون ۶ ديرلورلر كرلرلورلر اوڅه لرمي كوزلورلر زيرا
جانمي پك استرلر ۷ عدالتسرلڭ ايچون آ نلره قورتلش
(اولورهي) غضبده خلقلري ايندري يا الله ۸ بنم صالدم قلفلرمي

داوڭ زبورلي

۹ چاغردوغم زمانده اول ساعت دوشمنلرم
۱۰ الله
۱۱ الله
۱۲ الله
۱۳ الله
۱۴ الله
۱۵ الله
۱۶ الله
۱۷ الله
۱۸ الله
۱۹ الله
۲۰ الله
۲۱ الله
۲۲ الله
۲۳ الله
۲۴ الله
۲۵ الله
۲۶ الله
۲۷ الله
۲۸ الله
۲۹ الله
۳۰ الله
۳۱ الله
۳۲ الله
۳۳ الله
۳۴ الله
۳۵ الله
۳۶ الله
۳۷ الله
۳۸ الله
۳۹ الله
۴۰ الله
۴۱ الله
۴۲ الله
۴۳ الله
۴۴ الله
۴۵ الله
۴۶ الله
۴۷ الله
۴۸ الله
۴۹ الله
۵۰ الله
۵۱ الله
۵۲ الله
۵۳ الله
۵۴ الله
۵۵ الله
۵۶ الله
۵۷ الله
۵۸ الله
۵۹ الله
۶۰ الله
۶۱ الله
۶۲ الله
۶۳ الله
۶۴ الله
۶۵ الله
۶۶ الله
۶۷ الله
۶۸ الله
۶۹ الله
۷۰ الله
۷۱ الله
۷۲ الله
۷۳ الله
۷۴ الله
۷۵ الله
۷۶ الله
۷۷ الله
۷۸ الله
۷۹ الله
۸۰ الله
۸۱ الله
۸۲ الله
۸۳ الله
۸۴ الله
۸۵ الله
۸۶ الله
۸۷ الله
۸۸ الله
۸۹ الله
۹۰ الله
۹۱ الله
۹۲ الله
۹۳ الله
۹۴ الله
۹۵ الله
۹۶ الله
۹۷ الله
۹۸ الله
۹۹ الله
۱۰۰ الله

اللي يدنچي زبور

يڅدريڼه الشكن ويرمه داوڭ بر حكمناو زبوري مغارتده
شاوڭدن قاچدوغي وقتده

بڅا مرحمت ايله يا الله بڅا مرحمت ايله زيرا كه
۱۰ الله
۱۱ الله
۱۲ الله
۱۳ الله
۱۴ الله
۱۵ الله
۱۶ الله
۱۷ الله
۱۸ الله
۱۹ الله
۲۰ الله
۲۱ الله
۲۲ الله
۲۳ الله
۲۴ الله
۲۵ الله
۲۶ الله
۲۷ الله
۲۸ الله
۲۹ الله
۳۰ الله
۳۱ الله
۳۲ الله
۳۳ الله
۳۴ الله
۳۵ الله
۳۶ الله
۳۷ الله
۳۸ الله
۳۹ الله
۴۰ الله
۴۱ الله
۴۲ الله
۴۳ الله
۴۴ الله
۴۵ الله
۴۶ الله
۴۷ الله
۴۸ الله
۴۹ الله
۵۰ الله
۵۱ الله
۵۲ الله
۵۳ الله
۵۴ الله
۵۵ الله
۵۶ الله
۵۷ الله
۵۸ الله
۵۹ الله
۶۰ الله
۶۱ الله
۶۲ الله
۶۳ الله
۶۴ الله
۶۵ الله
۶۶ الله
۶۷ الله
۶۸ الله
۶۹ الله
۷۰ الله
۷۱ الله
۷۲ الله
۷۳ الله
۷۴ الله
۷۵ الله
۷۶ الله
۷۷ الله
۷۸ الله
۷۹ الله
۸۰ الله
۸۱ الله
۸۲ الله
۸۳ الله
۸۴ الله
۸۵ الله
۸۶ الله
۸۷ الله
۸۸ الله
۸۹ الله
۹۰ الله
۹۱ الله
۹۲ الله
۹۳ الله
۹۴ الله
۹۵ الله
۹۶ الله
۹۷ الله
۹۸ الله
۹۹ الله
۱۰۰ الله

داوډگ زبوراري

خاښرلندي ايرلايوډ شکر ايديم ۸ مجدم اويانو کل
ناقر و طنبور اويانگ (بنده) چنگ صباڅ قالقديم ۹ خلقلده
يا رت سگا شکر ايليديم طايغه لده سگا زبور سويليم ۱۰ زيرا
مرحمتگ بيوک (در) کوکله دکين و حقيقتگ بولوتله
دکين ۱۱ سن کوکلر اوزرينه يوجه اول يا الله مجددي
جميع ير اوزرينه يوجه لت *

اللي سکر نجي زبور

يکدرينه ضايح ايلمه داوډگ بر حکمتلو زبورې *

لطيفه سزميسز يا بولگ عدالت (حقنده) سويلدکنز
زمانده طوغرولغيه حکم ايدرميسز اي ۲ دم اوغلري *
۲ يوق اما کوکلده يرامزلقلر ايله ايشلورسز يده اللرکز
ظلمين دوزدورسز ۳ شلولر رحمدن منکسر الخاطر قالديلر
مولودن ياکلش ايدرار کذي سويلور ايکن ۴ ۱ نلرگ
آغوسي بيلانگ آغوسنه بشکر صاغر بيلان کبيلر که
قولاغين طقار ۵ که حوالرک آ وازين دکلميه ساحرگ
معرفتلو سحرلرين ۶ آ غزلرده ديشلرين صندر يا الله
ارسلان ياوريلرينگ آ زو ديشلرين صندر يا رت ۷ دايم
آ قان صولر کبي اريهلر قارشولرينه اوqlرين قورانجه اواډلمش
(کبي) اولسونلر ۸ سموکلي بوجق کبي آ نلري ارده سن
عورتگ اوغلان دوشمنه سي کبي کونشي کورممش
ايکن ۹ سزگ قزانلرکز دکنلري اولشمازين اول بويله
ديري (و) غضب اسلوب اوزره (نته کم) قصرغه (ايله)
آ نلري کيده ۱۰ صديق انتقامي کوردکنده
شادلق ايليه منافقگ قانده آ ياقلرين يويه ۱۱ شويله که

داوډگ زبوراري

کشي ديه که کرچک صديق ايچون عوض (وار) صديق
يکه حکم ايدن تکرري (واردر) *

اللي طوقوزنجي زبور

يکدرينه ضايح ايلمه داوډگ بر حکمتلو زبورې شناول
کوندردکنده و آني اولدرمهک اوي بکلديلر *

دوشمنلرمندن بني قورتار يا اللهم قارشومه قالغانلردن بني
يکي قالدر ۲ ظلم ايشلديچيلردن بني قورتار و قانلو
۳ نلرلر بني صقليو وير ۳ زيرا اشته جانمه قصد ايدرلر
قورلور ديرليرنه تجاوزلغم ايچون نه کناهم (ايچون)
يا رت ۴ صوجسز (ايم اکن) سکر دوب يراقلورلر اويان
يکارست کلمکيچون و کور يوير ۵ زيرا سن يا
رت جريلرگ تکرريسي اسر آ ييلگ تکرريسي (سن)
۶ زير که جمله طايغه لره زيارت ايدنه سن شيرت تجاوز
ايديلرگ بريسنه مرحمت ايلمه ۷ سله ۶ ۱ خشامده
۷ نلرلر و کوپک کبي اولويوب شهري طولشورلر ۷ اشته
آ نلري ايله صايقلورلر دوداقلرنده قليچلر (وار) زيرا ايشدن
کيمدر (ديلر) ۸ اما سن يا رت ۱ نلره مسخره ايدنه سن
۹ کلي طايغه لري استهزايه طوته سن ۹ يا يرارلغم سني
کشم کرچک تکرري حمايتم و مرحمتگ تکرريسي در *
۱۰ الله بني اوکرده دوشمنلرم اوستنه بني نظراتدره *
۱۱ آ نلري اولدرمه که خلغم اونتميه لر قوتکدن آ نلري
حمت و يا رت بزم قلغانمز آ نلري آ شاغه قوه ۱۲ آ نلرگ
آ نلرگ کناهي (ايچون) و دوداقلرينگ سوزي
(ايچون) هم کندو مغرورلغنده و خلاف يره آ نه ايچون و

داوڭ زبورلي

يالن سوزلي ايچون ديويرش (اولسونلر) ۱۳ غصده تلف
ايله ۳ نلري ضايع ايت كه اولميه لرو بلسونلر كه الله
يعقوبده بلكك سورور تا يرگ سوزلرينه دكين ۴ سله ۵
۱۴ پس آخشا، ده دونه لرو كوچك كني اولويه لرو شهري
طولمه لرو ۱۵ آ نلريچك ايچون آواره كزه لرو اكر
دويلمزلر سه مرله لرو ده ۱۶ اما قوتكدن بكا ايرلايم و
وافر ايولاككي وعظ ايده يم زيرا كه بگا حمايت اولدڭ و
طارلقم كوننده ملجا (اولدڭ) ۱۷ يا قوتم سگا زبور
اوقه يم زيرا تكري بنم حمايتم (بنم) مرحمتك تگريسي
(در)

آلتمش بنجي زبور

يگدرينه سوسن اوزره طانقللر داوڭ بر حكمتلو زبور
اوكرتمك ايچون اول ارام ناهاريم ايله و ارام صوباه ايله
دوكشدكنده وقتدكه يواب دوندي ده اومه (اوروب)
توز واديسنده اون ايكي بيڭ (كشي) اولدردي

يا الله بري ترك ايلدڭ بري قردڭ غضبلو اولدڭ يا بزه
كيرو كل ۲ سن يري دترسدڭ آني صندردڭ
صنقلقرين صاغت زيرا دپرنور ۳ خلقكه آغر (سنه لري)
كوستردڭ اضطراب شرايين بزه ايچوردڭ ۴ (لكن
شمدي) سندن قورقانلره بر علامت وپردڭ كه حقيقت
اوكنجه ياييله ۵ سله ۶ كه سنك محبوبڭ
نجات اوله صاغت ايله خلاص ايت و بني اجابت ايله ۶
الله تقديسنده سويلدي فرحله يم شخمي بوله يم وسكوشتك
وادي سين اولجه يم ۷ غلغان بنمدر منسي بنمدر افرام

داوڭ زبورلي

مخي باشمك يرارلي (در) شريعت وپريچيم يهودا (در) ۸
يودهم موادر ادوم اوزره ياپوچمي براغه يم فلسطي بنم
ايچون شاذلق ايله ۹ بركلك شهينه بني كيم كتوره
هجه دكين بني كيم كتوره ۱۰ سن ايلمزميسن يا
الله (كه) بري براقدي ايدڭ و يا الله چيريلرمز ايله
حقمزميسن ۱۱ طارلقدن بزه ياردم وپرزيرا انسانك خلاص
يا ايدر ۱۲ تكري ايله يرارلق كوستره ووزيرا اول كه
حقممزمي باصاقدرد

آلتمش بنجي زبور

يگدرينه ايلو ساز اوزرنده داوڭ (برزبوري)

فرياده مي ايشت يا الله دعامي استماع ايله ۲ يرگ
منورندن سكا چاغريم كوكلقم قساوتلندقه بنندن
يك اولان قيايه بني ايلت ۳ زيرا بكا ملجا اولدڭ
بريرك قله دوشمڭ اوڭندن ۴ چادرشده دايم
ساكن اولاييم قنادلرڭك كزلو يرنده اعتقاد طوته يم ۵ سله ۶
۵ چونكه سن يا الله نذرلرمي ايشتدڭ آدكندن
قورقانلرڭ وارثلغين (بكا) ويردڭ ۲ پادشاهش
كونلرين چوغلده سن (و) ييللرين (ننه كم) جيلدن جيله ۷
۷ اللهڭ حضورنده دايم ساكن اوله يا رحيملق
و حقيقت حاضر ايله (كه) آني صغليه لرو ۸ شويله
آدكه دايم شكر ايده يم هر كرون نذرلرمي اوده مك
ايچون

آتمش ايکنجې زېږ

يځدرينه يدوئون ايچون داوښت بر زېږولري

جانم يالکر تکریده دنجلنور خلاصم آندن (کلور) ۴
آنجق قوتلغم و خلاصم اولدر حمايتم (در) آرتنوق
قملدانم ۳ نه زمانه دک آدنه قارشو زيانې پيدا ايده سز
اولدرليه سز جمله کز براکلمش ديوار و ايتيويرلمش
حايط کښې (اولاسز) ۴ آنجق اوکتلشورلر آنگه
فصلندن (آني) ايتيويرمک ايچون يلان سوزدن راضي
اولورلر آغزلري ايله خير دعا ايدرلر اما ايچلرنده لعنت
ايدرلر ۵ سله ۵ اي جانم يالکر الله قتلان چونکه
اوميدم آندن در ۶ اول يالکر تکریم و خلاصم (در)
حمایت (در) نه صالدهيم ۷ خلاصم و محيتم تکرينک
ياننده (درلر) يرارلغم قوتي (و) اميدم تکریده (در) ۸
اي قوم هر زمانه آکا اوميدي اولک کوشلکزي
اوکنده دوکښ الله بزه حمايت (در) ۹ سله ۹ آدم
اوغللري بسيار باطللقدر بدوکلرک اوغللري کذب (در)
قرارونه چقمغه آنلر بالکيه بخاردن حاضر در ۱۰ ستمه
اعتماد ايلمک آقينه هوانمک اکر بايلق آرتورسه کوکلکزي
(آکا) قومک ۱۱ الله بر کره سويلدي ايکي کره
بوني ايشتم که يرارلق تکرينکدر ۱۲ مرحمت دخي
منکدر يا رب زيرا سن هر انسانه کښدو ايشينه کره
کيرو وپرورسن

آتمش اوچنجې زېږ

داوښت بر زېږولري يهوديت چوللکنده اولدوفي زمانده

يا تکرې بنم اللهم چيک صبح سني آرايم جانم
کا صوصادي اتم شکا کوکل ويردي قورو و يورغون صوسز
۱ سنج قوتلگي و مجدکي کورمکه شويله که
مقدمه سني کوردم ۳ صديح وافر ايلکښ ديرلکدن ايو
درمخاقرم شکا شکر ايليله ۴ ۱۴ ينه بويله ياشادوغمه
سني اولولهيم آدکده اللهي قالدريم ۵ ننه کم الک
و سيزلک (ايله) جانم دوييلقندر و مدح دوداقلري ايله
آخزم شکا شکر ايليله ۶ اکر دوشکم اوستنده سني
خايرمه کتورسم (کيجه) نوبتلرنده حقکده دوشنهيم ۷
زيرا بگا ياردم اولدگ امدې قنادرکښ کولکښنده
فرجهيم ۸ جانم تقيد اوزره آردکښه کيدر صاغ الش
يني دايانده ۹ اما جانمي هلاکک ايچون طلب ايدنلر
يرک آشغه طرفلرينه اينه ۱۰ قليبک يوزي ايله آني
مکه لردا کيلرک حصه سي اولار ۱۱ اما پادشاه اللهه
فرجه هر آنگه ايله آند ايچين اوکنه زيرا يلان
مويلاک آغزي طقليه

آتمش دورنجې زېږ

يځدرينه داوښت بر زېږولري

دعامده آوازمي ايشت يا الله دوشمنک اورکلکندن
حياتي مي مقله ۲ شرلوکښ کزلو مشورتندن بني کرله

هدالتسزلک ایشلیجیلرک غلبه لغندن ۳ که دیلرین
 قلیج کبی سوریلدیله اوقلرین قوریلر (یعنی بر) آ جی سور
 ۴ (که) صوحسره کزلوچه اوق آتله آ کسز آنی
 اوقلیه لرو قورقملر ۵ کندولرین قوتلندورولر یمان کلانی
 دیورولر وقتیکه طوزاقلر کزلوچه قورولر کیم کورور
 دیور ۶ عدالتسزلکری تعیشلورلر مقید تعیشلغی بگورولر
 هریرینشک ایچ (فکری) هم کوزکلی دریندر ۷ اما
 الله آنلره براق آتسه ککک آ کسز آتله
 یازله آ اول ۸ شویله کندولرین کندولرک اوستینه
 دوشره لر جمله آنلری کورنلر قاجه لر ۹ وهب آتله
 قورقه لر و اللهک عملین بیان ایدله لر زیر آتله ایشی (در دیو)
 آتله لر ۱۰ صدیق رتبه فرحاندوت آتله عتقه
 طوته و جمله طوغرد کورکلولر اوکته لر

آتمش بشلیجی زبور

یکدرینه داودک بر زبور یا تسبیحی

مدح سنک ایچون قیونده دنجلنور یا الله وسکا ندر
 ادا اولنه ۲ یا دعا ایشدن جمیع بشر سکا کلینه لر
 ۳ عدالتسز عملر قارشومه غالب اولدیلمرین (ایسه)
 تجاوزلورین (اوتری) آنلری تکفیر ایلده سن ۴ مبارک
 (اول که آنی) اختیار لیوب (سکا) یقشلتورین
 حوالیه لر کده ساکن اول (بر) اویکک
 ایولکی ایله دویلیه ور (یعنی) مقدس جامعک (ایله)
 ۵ (سن) عبادته لایق (سن) یا خلاصمک تکسریسی
 طوغر ولده بزه جواب ویره سن یزک جمله سنورلرینک و دگیز

مقدد ایراق اولنلرک اعتقادی ۶ که کندو قوتلن
 ایشی برکندک بر اراق ایله قوشانمش (ایکن) ۷ که
 کسزک مداسین طالع لرینگ متموجین هم خلقلرک
 یمنین صودرورین ۸ سنورلرک ساکنلری علامت لکدن
 نورلر مباحک و آخشامک چقشلرین فرحاندورین
 ۹ عری کوزدوب آنی صاورورین تکسرینگ صودن
 قوش جایی (ایله) آنی غایتده یمشلدورین آنلرک
 عتقی حاضر ایدرین زیر آنی شویله دوزورین
 ۱۰ آنک اوکلری اوستینه اصلاچی یغمور اینور یوزندن
 (یغور) آنی یغمور ایلله یومشاهورین نیتین تبریک
 ۱۱ ایولکک ایله ییلی تاحلورین بیکلرک سمیزلکی
 ۱۲ چولکک اوتلقلری (اوستینه) طامولر و دپه لر
 عتقی (ایله) قوشاندیلر ۱۳ اوتلقلر قویولر (ایله) کیندیله
 ۱۴ اورتلیدلر شادلسی ایدرلر

آتمش آتلهجی زبور

یکدرینه بر تسبیح یا زبور

جمیع بر اللهه زیاده سون ۲ آتلهجی مجیدین
 تسبیح ایلک مدحیگ مجیدین (آکا) ویرک
 ۳ سنک ایشلر نه قورقولور الله دیکه سنک یرارغشک
 ۴ جمیع یرک
 ۵ سجده ایدله سکا زبور اوقله آتلهجی تسبیح
 ۶ کک و تکرینک ایشلرین کورک قورقولور
 ۷ شلمسی انسان اوغلری ایچون ۶ دگیزی قورویله

داودگ زبورلري

دوندردى ايرماغي يايا كجديلر اوراده آنده شاد اولدى *
 ۷ كندو قدرتندن دايم بلكه سورور كوزلري طايغه لره
 بقارلر عاصيلر كندولرين يوجه لئمسونلره * سله ۸ اي خلقلر
 اللهمزي مبارك ايلگ مدحينه آ وازين ايشندرگ *
 ۹ كه جانمزي ديرلكه تعين ايدرو آ ياغمزي صالئمغه
 قومبور * ۱۰ چونكه يا الله بزي صنادك كومش
 مجرب اولدوغي كبي بزي يوقلدك * ۱۱ بزي آغ ايچينه
 كتوردك بيللرمز اوستينه درد قودگ * ۱۲ آ دملري
 باشمزه بندردك آ تشدن و صون كجك اما راحت
 (يرينه) بزي كتوردك * ۱۳ يانمش قربانلر ايله اويكه
 كيرهيم نذرلرمي سكا ادا ايدهم * ۱۴ كه آ نلري
 دودا قلم كلام ايلديلرو آ غزم سويلدي و قتيكه طارلقده
 ايدم * ۱۵ سمرمشلرگ ذبحلرين سكا عرض ايدهم
 قوچلرگ دوتوني ايله اوكلر هم تكلري عرض ايدهم *
 سله ۱۶ جميع اللهمدن قورقانلر كلگ و ايشدگ و جانم
 ايچون ايشلدكين بيان ايدهم * ۱۷ آ غزم (ايله) آ كا
 فرياد ايلدم و ديلمك وسيله سي ايله اولوندى * ۱۸ اكر كؤلمده
 عدالتسزلكه التفات اتسه ايدم رب (بني) ايشتميه
 ايدى * ۱۹ حقيقتده الله بني ايشتدي دعامگ آ وازين
 قايردى * ۲۰ الله مبارك (اولسون) كه نه نمازمسي
 دوندردى نه ايولكين بندن (يساق ايلدى) *

آ لئمش يدنجي زبور

يكدرينه ايدلو سازلر اوزرتده زبور يا تسبيح *

الله بزه مرحمت ايدوب بزي تبريك ايلسون

داودگ زبورلري

فيدارين اوستمه آ يدنلق اتسون * سله ۲ كه يولگ
 ير اوستنده معلوم اوله خلاصگ حمله امتلر ايچنده (ده) *
 ۳ خلقلر سكا شكر اتسونلر يا الله جميع خلقلر سكا شكر
 اتسونلر * ۴ امتلر شانلر اولوب كو يونسونلر زيرا خلقلره
 طوغر و لغيله حكم ايله سن و يره كي امتلري سوندروسن *
 سله ۵ خلقلر سكا شكر اتسونلر يا الله جميع خلقلر
 سكا شكر اتسونلر * ۶ ير آ نك آ رتمقلغين ويردي
 الله كندو تكريمز بزي بركتليه * ۷ الله بزي بركتليه
 و جميع يرگ سنورلرينك (ساكنلري) آ ندن قورقه لر *

آ لئمش سگزنجي زبور

يكدرينه داودگ بز زبور يا تسبيح *

تكري قالقسون دوشمنلري طاعلسون دخي آ كا
 بغض ايدنلر اوكنندن قاجسونلر * ۲ دوتون قوولدوغي كبي
 (آ نلري) قوو بال مومي آ تشك اوكنندن اريدكي كبي
 منافقلر تكرينك اوكنندن هلاك اولار * ۳ اما صديقلر
 شاد اولوب تكرينك حضورنده شادلقدن صحرايه لر هم
 غاييله شاد اولار * ۴ تكريه تسبيح ايلگ آ دينه زبور
 اوقوش چوللكلردن ركب ايدنه يولي حاضر ايلگ آ دي
 ياهرده (در) آ نك ايچون اوكننده شادلقدن صحراي *
 ۵ اوكلرگ آ ناسي و دول عورتك حاكمي الله در آ نك
 مقدس مكاننده * ۶ الله يالكلري اوده اوتردور بغلشمشري
 جفرور بلي عاصيلري كه قورو (يرده) ساكن اولديلر *
 ۷ خلقتك اوكنندن چقدوغكده يا الله چوللكلر
 يوريدك زمان * سله ۸ تكرينك حضورنده پربلي

سینا کښو د تېرې کور د خي داملدیلر اسر ایلنگ
تشرېسي اللېک حضورنده ۹ میراثنگ (اوسینه) بر
چوړن یغور کوندرنگ یا الله یوردوغنده آنې تصدیق
ایلدنگ ۱۰ بیچککن (اوترو) اورناسنده طور دیلر
ایرلککنده یا الله فقیرلر ایچون حاضر ایلنگ ۱۱ رب
کلای ویردی (آنی) صلا ویریلر چری عظیم (ایدی) ۱۲
عسکرلرگ پادشاهلری قاجدیلر فسرار ایلدیلر و اوده طوران
دویملغی اولشتردی ۱۳ اگرچه سز قزانلر آراسنده یا تمشیز
کوکرجن کبی (اولاسز که) قنادلری کومش ایلله
اورتلمشدرهم یوکلری صاری آلتون ایلله (ده) ۱۴ هر
شیه قادر آنگ ایچون پادشاهلری طاغندوغنده صلمونده
قار یغدی ۱۵ تگرینگ طاغی باشان طاغی (کبی) او رکجلو
طاغ باشان طاغی (کبی) ۱۶ نیچون آرقور و بقارسز
ای قنبرلر طاغی بو طاغی الله استدی آنده ساکن
اولمق ایچون بلی رب دایما (آنده) ساکن اوله
۱۷ تکرینگ عربلری یکریمی بیگلک (بلی) بیگلرگ
بیگلری (در) الله ایچلرده (در) سینا مقدس ده (در)
۱۸ سن یوکسکلکه چقمشسن اسیرلکی اسپر ایلنگ
آدملر ایچون بخشلری آلدگ بلی دخی عاصیلر ایچون
(بونده) یاهو تکریمی ساکن اولیور ۱۹ مبارک رب بزم
خلاصزگ تشرېسي که هر کون (احسانلری ایلله) بزی
یوکلور ۲۰ اول که بزم اللهمز (در) خلاصنگ
تشرېسي (در) ورت اللهمز جغشلی اوقم ایچون (در)
۲۱ کرچک تگری دوشمنلرینگ باشین یارولیه هم آنگ
قللو دپه سین که کدهو خطالرنده یور یور ۲۲ رب دیدیکه
باشاندن کیروکتوریم دیکیزگ درینلکرندن چوره یم

۳۳ تا که آ یاغنگ دوشمنلرگ قانینه بولاشه و کوپلرکنگ
دیلی همان آکا (ده) ۴۲ سنگ کیدشلیکی کور دیلر
یا الله بنم اللهمز (و) پادشاهنگ کیدشلرین مقدسده
۲۵ ایرلیچیلر اوگنده وار دیلر آرنده ناقر چاللیچیلر اورناسنده
قیزلر طیلر ایلله ۲۶ جماعتلرده تکریمی مبارک ایلرلر
(یعنی) رقی اسر ایلنگ چشمه سندن ۲۷ اوراده
کوچک بنیامین آنلرگ حاکمی یهودانگ بکری
آنلرگ برجي زابلونگ بکری نغالیمنگ بکری ۲۸ سنگ
یرارنگه بدور یا الله بزم ایچون ایشلدککی قوتلندریا
الله ۲۹ سنگ یروشلیمده اولن جامنگ ایچون پادشاهلر
سکا بنشیش اظهار ایدلر ۳۰ قامشردککی جانواری
صلاست ایلله بوغانرگ درنکی ایلله خلقلرگ بوزاعیلرین کومش
پارلرین باصور ایکن صواشی استین خلقاری طاغت
۳۱ حشمنیلر مصرن کله لر قوش تکریمی الیرین
اوزاتمغه جان ویره ۳۲ یا یرگ مملکتلری تکریمی
ایرلاش ربه زبور اوقوگ ۳۳ سلله ۳۳ اول زماندن کوکلرگ
کوکلری اوستنده رکب ایدنه اشته آوازی ایلله بر
کوجلو آواز کوندور ۳۴ یرارغی تکریمی مخصوص
ایلدگ یوچهلکی اسر ایلل اوزرنده (در) و قوتلغی
بولوتلرده ۳۵ سنگ مقدسکدن قورقولو سن یا الله
اسر ایلنگ تکریمی اول که خلقینه یرارلر و قدرتلر
یور یور الله مبارک (اولسون)

آلتمش طوقوزنجی زېږونيزي

یشکدرینه سوسنلر اوزرنده داوښت (بر زېږونيزي)

بني خلاص ايله يا الله زيرا صولر جانمه دكين كيردیلر
 ۲ درين باتاغه باتدم (قنده) طورمق يوقدر درين صولر
 ايچينه كيردم قنده چایلر بني طوفانلديلر ۳ چاغرمغمله
 يورلدم بوغازم قصدي كوزلم اكسلديلر تكرييه اميدي
 اولمغه ۴ سببزدن بكا بغض ايدنلر باشمگ قلرندن
 زياده لر در ناحق يره بني هلاك ايدجك دوشمنلرم
 قوتلنديلر بوكز قايبدوغمي كيرو وپروم ۵ دلياكمي
 بلدگ يا الله وكنه لرم سندن كرلنمديلر ۶ سكا
 قتلانلر بنم ايچون اوتانمسونلر يا رب چريلرگ الهي سني
 آرايانلر بنم ايچون قزارمسونلر يا اسر آيدلگ تكريسي
 ۷ چونكه سنگ خاطر كيچون رسوايلق چكدم
 عيبلك يوزمي اورتي ۸ قنداشرمه بر غريب اولدم و
 آناهك اوغلانلرينه بريمانجي ۹ چونكه اويشك غيوتي
 بني ييدي و سني ملام ايدنلرگ ملامتلي اوسمه دوشديلر
 ۱۰ و تيكه اورج ايله جانمي آغلام پس بنم رسوايلغمه
 اولدي ۱۱ و تيكه بر چوال كيچكمي ايلدم پس
 آ نله مثل اولدم ۱۲ قېوده اوترانلر قارشومه سويليورلر
 و سرخوشلرگ ايري قلندم ۱۳ اما بندن اوتري دعام سكا
 (در) يا رب خوشنودلق وقي (در) يا الله رحيملغشك
 سچو قلنده (و) خلاصك حقيقتنده بني قبول ايت
 ۱۴ باتاقدن بني قورتارو بني باتمغه قومه بكا بغض
 ايدنلردن و درين صولردن بنسي خلاص ايت ۱۵ صو
 ماشقنلقلي بني طوفانلمسونلر و درينك بني يوتمسون هم
 چقور اوزرمده آ غرين قپامسون ۱۶ بني اجابت ايله
 يا رب زيرا وافر ايولكك ايو (در) شفقشك چوقلغني
 اوزره بكا نظر صالي ۱۷ ديداركي دخسي قولشكن

كزلمه چونكه مضطرب اولدم سرعت ايله بني اجابت
 اتمك ايچون ۱۸ جانمه يانشوب آني خلاص ايت
 دوشمنلرگ سببندن بني فدا ايله ۱۹ عيبي و
 اوتانمغلمي هم رسوايلغمي بلدگ دوكلې دوشمنلرم اوگنده
 (در) ۲۰ ملامت كوكلمي صندردې و تاسه لندم
 تعزيت ايدنه قتلاندم اما يوقدر تسلي ويريچيلر ايچون
 (باقدم) اما بولدم ۲۱ و بكا ييچكم ايچون اود ويرييلر
 سوسلغمده بكا سرکه ايچون بيلر ۲۲ آ نلرگ سفره سي
 اوكلرنده بر طوزاق اولسون و عوضلر يرينه الشك ايچون
 ۲۳ آ نلرگ كوزلري قراكلو اولسون كه كورميه لرو
 بيللرين هر زمان صاندر ۲۴ خشمكي اوستلرينه بوشالت
 و سنگ خشملو غضبگ آ نله ياپشسون ۲۵ آ نلرگ
 سرايي خرابه وارسون و چادرلنده هيچ اوتريجي اولمسون
 ۲۶ چونكه سنگ اوردوغشكي قووالديلر و سندن
 ياره لنم شلرگ دريینه حكاييت ايدلر ۲۷ آ نلرگ
 عدالتلرلكي اوستنه عدالتلرلك و ير سنگ تبريركه
 هكيرمسونلر ۲۸ ديريلرگ كتابندن محو اولنسونلر و
 صديقلر ايله يازلمسونلر ۲۹ بن ايسه زواللو و دركلو (ايم)
 سنگ خلاصك يا الله بني يوجهلده ۳۰ تسبيح ايله
 تكريشك اسمين مدح ايديم و شكرلك ايله آني
 اولولهيم ۳۱ (بوندن) دخي رب آرتق راضي اولابر
 اوكوندن (بلي) بوينوزلو (و) طرناقلو بوزاغيدن (آرتق)
 ۳۲ آ لچلر كوره لر تكري آرايانلر صونه لرو كوكلشك
 درليه ۳۳ زيرا رب فقيرلري ايشدورو اسيرلرين خور
 طومز ۳۴ كوكلر و ير آني مدح اتسونلر دشكيزلر
 (دخي) و هر آ نلرده سوركلنن ۲۵ زيرا الله صهيوني

داوډگ زبورلي

خلاص ايليه ويهودانگ شهرلين بنا ايده و آلبده ساكن
اولوب (يره) صاحب اولار ۳۶ بلي آنگ خدمتكارلرينگ
نسلي آكا وارث اولو واسمين سوانلر آنده ساكن
اولار *

يتمشنجي زبور

پشدرينه داوډگ (بر زبور) خاطره كتورنگ ايچون *

بني نجات اتمك ايچون (سرعت ايله) يا الله ياردمه
عجله ايله يا رب ۳ بنم جانمي طلب ايدنلر اوتانهلرو
قرارلر ضررمي استينلر ككيرو دوندرلهلرو اوتانهلر ۳ كندو
اوتانهلر غلغينگ علوفه سي ايچون دوندرلهلر كه آفرين
آفرين ديرلر ۴ جميع سني طلب ايدنلر سونهلرو سنده
شاد اولار سنگ خلاصنگ سويچيلري دخي هر زمان
الله اولونسون ديهلر ۵ اكرچه بن زوالو و فقير (ايم)
بشا سرعت ايله يا الله بنم ياردم و مختصم سن (سن)
اكنمه يا رب *

يتمشي برنجي زبور

شكا اوميدي اولدم يا رب بشا اوتانهغه اجازت
و بومه دايم ۲ سنگ طوغرولغشكده بني نجات ايت
و بني قورتار قولاغكي بشا ماييل ايله و بني خلاص ايت
۳ بشا برك مكان اول كه هر زمان آكا كيريم بني
مقامق ايچون فرمان ويرنگ زيرا استوارلغم و بركايم
سن (سن) ۴ منافقك الذن بني قورتار يا الله عدالتسز
و ياوز آدنگ آ و جندن ۵ زيرا سن (سن) بنم قتلانم قلعيم

داوډگ زبورلي

يا رب الله كوچكلكمدين بروا عتقادم الله (در) *
۶ مولودن (برو) اوستنده طاياندم بنم آ نامگ رحمندن
بني چقارنگ مدحمتك دايم منشاسي سن (سن) *
۷ جوق كمساره عجيب نسنه كيي اولدم اما برك
ملحام سن (سن) ۸ بنم آ غزم حمدنگدن طولمش
اول (و) بتون كون افتخارنگدن ۹ قوجهلق و تننده
بني براقمه يرارلغم اكسلدكي كيي بني ترك ايلمه *
۱۰ زيرا دوشمنلرم قارشومه سويديلرو جانمي پوصو قوردلري
ينه بويله دانشديلر ۱۱ ديو الله آني ترك اتدي آني
قوالهلم و قايدهلم زيرا هيچ قورتاريجي يوقسدر ۱۲ يا الله
بندن اوزانمه يا الله ياردمه سرعت ايله ۱۳ جاننگ
دشمنلري اوتاندروپ تلف اولونسونلر ضررمي طلب ايدنلر عيب
و اوتانهلق (ايله) اورتلسونلر ۱۴ اما بن دايم قتلانم
و جمله حمدك اوستنه زياره لك ويرهيم ۱۵ آ غزم بتون
كون عدالتكي (و) خلاصكي ديويوه اكرچه احصالرين بلدم *
۱۶ رب الهك اولو قدر تنده وارهيم دوغرولغكي خاطرمه
كتوريم ۱۷ سن يالگري يا الله كوچكلكمدين شديهك
بشا اوكرتنگ عجيب ايشلركي خبرايديم ۱۸ و دخي
آ غارمش صاحلو قوجهلغ دكسين يا الله بني ترك ايلمه
بن سنگ قوتشكي (بو) جيله صلا و بيرنجه يرارلغكي هر
كلبك (اولانه ده) ۱۹ طوغرولغشك يا الله يوكسلكه
دكك كه بيوك نسنه لري ايلدك ۲۰ سنگ كيي كيمدر
يا الله كه جوق و مصيبتلو طارقلر بشا كوسترنگ بني
ينه درلده سن و يرگ درينلكرندن بني كيرو چقارده سن
۲۱ اولونغمي آ رتره سن سن دخي دونوب بني
سوندره سن ۲۲ بنده ايلو سارلر ايله شكا شكر ايديم

(بلي) گرچکله کڅي يا اللهم ظنبوره ايله سځا زبور اوقه يم
يا اسر آييلکڅ قدوسي ۲۳ قحان سځا زبور اوقه رسم
دود اقرم و سځا فدا اندکڅ جانم شانلقدن حرکت
کله لره ۲۴ بوندن غيري ديلم بتون کون دوغرونلکڅي
مويليه زيرا اوتاندیلر قرار ديلر که ضرعي طلب ايلدیلر *

یتشم ايکنجی زبور
(بر زبور) سليمان ايچون *

حکمرکي پادشاهه ویره سن يا الله و عدالتکي پادشاهکڅ
اوغلينه ۱ خلقکڅ عدالت ايله و فقيرلرکڅ حق اوزره حکم
ايله ۲ طاغلر خلقه سلامت کتوره لر دپه لر دخي عدالت
ايله ۳ خلقکڅ فقيرلرينه حکم ايله اکسکونکڅ اوغلرين
خلاص ایده و ظالمي صندرسه کرک ۴ کونش اولدقچه
صندن قورقه لر و آي اولدقچه (يعني) جمله جيلره (دکين) ۵
۶ نده کم يغمور اولايوب سورلمش اولتن اوستنه اينه يري
صواران يغمورلر کبي ۷ کونلرنده صديق چچکلنه و
آي (باقي) اولانجه سلامتکڅ چوقلغي (اولا) ۸ دگيزدن
دکيزه دکين دخي سلطنت سوره و ايرماقچدن يرگ
منورلرينه دکين ۹ چوللکڅ ساکنلري اوزکنده
اکله لر و دوشمنلري توزي يلايه لر ۱۰ نارشيشکڅ
آطارکڅ قرالري بخشش لر شېبانکڅ و شبانکڅ
قرالري هدیه لر عرض ايله لر ۱۱ جميع قرالر آکا اکله لر
جميع طايفه لر آکا قولتن ايله لر ۱۲ زيرا اکسکلو
چاغردوغنده قورتاره دخي فقيري و ياردمجي اولمياني (ده) ۱۳
پوخسولي و فقيري اسيرکڅ فقيرلرکڅ جانلرين قورتاره *

۱۴ جانلرين خيله دن و ظلمدن فدا ايله و قانلري
کونلرنده قيمتلر اولر ۱۵ و ياشه و شبانکڅ آتسوندن
آکا ويره دخي آتکڅ ايچون دايما دعا قلنه (و) هر
کون آني ستايش ایده لر ۱۶ یرده طاغلرکڅ دپه سنده
بغدايتکڅ بر پارچه سي اولر محصولي لبنان کبي دبرنه و
شهرده صحرانکڅ (يشيل) اولتغي کبي چچکلنه لر *

۱۷ آتکڅ آدي دايما (باقي) اولر آدي کونش
اوکينه ياييله (انسانلر) دخي آنده آتکلشنه لر جميع
طايفه لر آني ستايش ایده لر ۱۸ مبارک رب الله اسر آييلکڅ
تکريسي که يالگر عجيب شيلري ايشلور ۱۹ و آتکڅ
مجدلو آدي دايما مبارک (اولسون) و معجدي بتسون يري
دولدرسون آمين و آمين *

ايسي اوغلي داوڭ دشاري بتدیلر *

یتشم اوچنجی زبور
آصانکڅ بر زبور *

صحيح الله اسر آييله ايو (در) پاک کوشکلوره *

۱ اما بندن اوتو آياقلم بر آزدن صاپمش اولار ایدی آز قالدي
آديملرم سورچه يازديلر ۲ زيرا دليلري کونلدم منافق لرکڅ
سلامتين کوردکمه ۳ زيرا آتکڅ اولمنده باغلر يوقدر
آتکڅ قالتلغي کوده لو (در) ۴ آتکڅ اولر انسان دردنده
دکلرهم آتکڅ اولر ايله اورلمز ۵ بو اجلدن متکبرلکڅ
(زنجر کبي) آتکڅ قوشاندي ظلمکڅ جامه سي آتکڅ نلري
اورنور ۶ آتکڅ نلرکڅ کوزي ياغدن چقوب طورور کولکڅ
خيالردن کچديلر ۷ چورمشلر و يمانلن ايچون

داوښت زبورلي

چو قلغينه ویرډگ ۱۵ سن چشمه و دره بي هجـومله
چقارډگ سن قدرتلو ایرماقلري قورډگ ۱۶ کون سنگدر
ککيچه دخي سنگدر سن نوري و کونشي حاضر ایلدگ
۱۷ سن یرگ جمع سنورلینه قرار ویرډگ یاز و قیشدن
اوتروسن آتلري یراندگ ۱۸ بوني ذکرایله (که)
دوشمن رڼي ملام ایلدي (که) دلو خلق آدگي خور
کورډیلر ۱۹ بنگ قمریښگ جانین جانواره تسلیم ایلمه
فقیرلښگ بولکي دایما اونتمه ۲۰ سنگ شرطکه باق
زیرا یرگ حقیر کسه لري زور خاطر نوازقلري ايله طولډیلر
۲۱ زوالو اوتانوب اوترسون فقیر و مسکین آدگي
اوکله ۲۲ قائلن یا الله دعویگي دعوا ايله دلون هر کون رسواي
اولدوغکي خاطرکه کتوره ۲۳ سنگ دوشمنلرښگ
آوازين اونتمه قارشوکه قایلینلرگ غوغاسي هر زمان
چقیر

یتیمش بشنجي زبور

یښکدرینه بوزمه آ صافگ برزبور یا تسبیحي

سڻا اعتراف ایدر یا الله (سڻا) شکر ایدر زبور
سنگ آدگ یقین (ایدکین) عجیب عمللرگ بیان
ایدلر ۲ قحان تعیین اولنمش زماني آ لورسم بن طوغرولق
ایله حکم ایدیم ۳ یرایله جمله ساکن اولنلري چوزله
ایدي اما بن آنگ دیرکلرین مقرر طوتورم ۴ سله
۵ اوکنجیلره دیدمکه اوکنمگ و منافقلره بوینوزي
قالدرمگ ۶ سزگ بوینوزکزي یوکسککه قالدرمگ
منتک بوینون ايله سویلمگ ۶ زیرایله لک

داوښت زبورلي

کون طوغوسندن نه کون باتیسندن نه قبله دن کلیر
۷ زیرا تښکري حکم ایدر بوني آلقلور و شوني یوجه لور
۸ کرچک رښگ الله قدح وار و شراب بولاشقدر قوشمقلن
طولمشدر و بوندن قویور (هم) آنگ جوکلري صقله لر
یرگ جمله منافقلري ایچلر ۹ بن ایسه دایما بیان ایدیم
یعقوبگ تښکریسنه زبور اوقه یم ۱۰ و منافقلرگ جمله
بوینوزلرین کسه یم صدیگ بوینوزلري یوجه اولار

یتیمش آلتنجي زبور

یښکدرینه ایپلوسازلر اوزرنده آ صافگ برزبور یا تسبیحي

الله یهودیتده بلندي و آدي بیوکدر اسر آیلده
۲ آنگ چادري شالیمده در و مسکني صهیونده
۳ اوراده یاښگ آ تشلو اوقلرین صندردی قلقلاني و تلنجي هم
بوزشغي ۴ سله ۴ سن شهرتلو (سن) شکارلق طاشلرندن
دخي عزتلو (سن) ۵ برک کوکلورلر صویندیلر آ نلرگ
اویقوسني اویودیلر و جمیع قادر آ دملر اللرین بولمدیلر
۶ سنگ ملامکدن یا یعقوبگ تښکریسي هم آ تلوهم
آت بردرین اویقو (ایله باصلدیلر) ۷ سن قورقولو سن و
قحان غضبلو اولورسگ سنگ دیدارکده کیم طوره ۸ سن
کوکلرین حکمي ایشندرډگ یر قورقدي ده دکلندي
۹ الله حکمه قالقدوغنده یرک جمله یواشلرین قورتارمق
ایچون ۱۰ سله ۱۰ صحیح آ دمگ اوکسه سین سنگ
افتخارکه دونه و غضبگ آ رته قالانین آ لیقوده سن ۱۱ نذر
ایلگ و سزگ تښکریکررڼه (آني) ادا ایلگ دوکلي
آنگ چوره سنده اولن قورقویه لایق اولانه بغشیش

داوډگ زبورلي

کتورسونلر ۱۲ بکلرڅ روحين قالدره یرڅ قرالیرینه
قورقولو (در) *

یتیمش یدنجي زبور

یکدرینه یدوئون ایچون آ صافڅ برزبوري *

بدم آ وازم تکرې به (طوغرلندي) و (دایما) فریاد
ایدرم آ وازم الله (طوغرلندي) که بني استماع ایله *
۲ بدم طارلغڅ کونده ربي آ رادم الم واز کچمککسر
کیجه ایله اوزادلدي جانم تسلي امتناع ایلندي *
۳ اللهی خاطرمه کتورورم اما مضطرب ایم تامل ایسدرم و
روح غصه لنور * سله * ۴ کوزلرمي اویانق طوغورسن
چالغندم و سويلمک قادر دکلم * ۵ اسکی زماني خاطرمه
کتوردم قدیمکڅ بیللرین (آ کدم) * ۶ تسبیحمي
خاطرمه کتورورم کیجه ده کورکلم ایله دوشنورم و روح
استقصا ایدر (دیو) * ۷ رب دایما ترک ایلسه مي هرکز
بردخي مرحمتلو اولمازمیدر * ۸ آ نڅ وافر ایولکي
تمام دوکنمشمي عهدي جمله جیلره دکین باشه
چشمشمي * ۹ الله اسیرکمکه اونتمشمي غصیده آ نڅ
شفقتلرین قیامشمي * سله * ۱۰ پس دیدمکڅ بو بدم
زبونلغ حق تعالی نڅ صاغ الینگ دکشترشي (در) *
۱۱ یا هونڅ عمللرین خاطرمه کتوریم بلي سنڅ اول
زمانده کي عجلرکي آ کیمیم * ۱۲ سنڅ جمیع
عمللرکي دخي دوشنیم و دورلو عمله کتورکڅ نسنه لري
تامل ایدهیم * ۱۳ یا الله یولڅ تقدیسده (در) قنغي الله
عظیم (در بزم) تکریمز کي * ۱۴ سن عجله ایشلین

داوډگ زبورلي

الله سن خلقلده یرارلغڅي معلوم ایلڅ * ۱۵ قوت ایله
خلقکي قورترڅ یعقوبڅ و یوسفڅ اوغللرین * سله *
۱۶ صولر سني کوردیلر یا الله صولر سني کوردیلر (و)
قورقیدیلر دینلکله دخي دتریدیلر * ۱۷ بولوتلر صولر دوکدیلر
کوکلر آ واز کوندردیلر چتال یلدرملر دخي اوینادیلر *
۱۸ سنڅ زعدڅ قصرغه ده کورلدي یلدرملر دنیا نورلندر یلر
پر تحریک اولندیده دتردي * ۱۹ یولڅ دکیزده (ایدي)
و ترغڅ عظیم صولده و ایزلرڅ بلنمدیلر * ۲۰ سوري کبي
خلقکي ایلتڅ موسیڅ و هرونڅ الي ایله *

یتیمش سکزنجي زبور

آ صافڅ (بر زبوري) اوکرتمک ایچون *

ای خلقم شریعتي ایشڅ آ غزمڅ سوزلرینه
قوللغڅي طونڅ * ۲ مذله آ غزمي آ چهیم اول
زماندنکي کزلو سوزلي کلام ایدهیم * ۳ که آ نلري
ایشڅ و بلدک و آ نالمریزه دیویردیلر * ۴ آ نلرڅ
اوغللرندن (آ نلري) کزلیمه و کلملو جيله رڅ
مدخین و یرارلغین و عجیب ایشلرین هم اندکین دیویرور
ایکن * ۵ و یعقوبده طانقلغه قرار ویردي ده اسر آ ییلده
شریعتي قودي که آ نلري آ نالمرزه اصبرلدي آ نلري
اوغللرینه معلوم اتمک ایچون * ۶ که کلملو جیل بله
(بلي) طوغملو اولان که قالغه لرو آ نلرڅ اولادینه دیویرلر *
۷ که آ نلرڅ اومیدین اللهه قوه لرو والله عمللرین
اونتمیلر اما وصیتلرین حفظ ایده لرو * ۸ و آ نلري کبي
بر صاپان و عاصي جیل اولمیلر بر جیل که گندو کوکلین

طوغرلتمدي و که روحي الله ايله طوغرو دکل ايدي *
 ۹ افرام اوغلري يراقلمش (و) يايلاز ايله آتورايکن
 دوکش کونده دوندیلر * ۱۰ تکرینش عهدین
 مقلمدیلر و شریعتنده یوریم که استمدیلر * ۱۱ و آنگه
 عملرین و آنلره کوستردکی عجیب ایشلرین اوندیلر *
 ۱۲ آنلرگ آتالرینگ اوکنده عجبله ایشلدي مصرک
 ولایتنده صوعانگ صحراسنده * ۱۳ دکیزی آیروب
 آنلري کچوردی و صولري پیغین کبی طوردي *
 ۱۴ کوندزین دخي بولوت ايله آنلري ایلندي هم بتون
 کبجه آتش نوري ايله * ۱۵ چوللکده قیلري یاردی و
 عظیم درینلکر کبی (آنلره) ایچوردی * ۱۶ و قیادن
 آقر صولري چقاردی و ایرماقلر کبی صولري ایندردی *
 ۱۷ و قارشوسنه واردقچه کناه ایلدیلر حق تعالی چوللکده
 اوکهندرمک ایچون ۱۸ و آنلرگ کوکلنده تکرري
 صنادیلر آنلرگ جاني ایچون طعام طلب اتمکله *
 ۱۹ بلي تکرري به قارشو سویلدیلر دیدیلر که تکرري
 چوللکده سفره یی دوزمک قادرمی * ۲۰ اشته قیایه اوردی
 ده صولر آقدیلر و سیلر طاشر دیلر اول دخي اتمک ویرمک
 قادرمی کنده خلقینه ات حاضرلمق قادرمی *
 ۲۱ آنکیچون رب ایشتیده طارلدي شویله یعقوبده اود
 یاقلدي و دخي اسر آییله قارشو خشم طوتشدي * ۲۲ زیرا
 تکرري به اینانمدیلر و آنکده خلاصنده اعتماد اتمدیلر *
 ۲۳ اگرچه یوقریدن فلکله بیورمش ایدي و کوکلرگ
 قبولرین آچمش ایدي * ۲۴ و بیمکیچون من اوستلرینه
 یادرغدي ایدي و کوکلرگ بغداین آنلره ویردي ایدي *
 ۲۵ کشي قوتلورگ اتمکین ییدی دویرومق ایچون

آنلره بیجک کوندردی * ۲۶ مشرق یلین کوکلرده
 تحریک ایلدي قبله یلین قوتی ايله کیدردی * ۲۷ ات
 دخي توزکبی اوستلرینه باغدردی و قنادلو قوشلر دکیزرگ
 قومی کبی * ۲۸ و آنلرگ اوردوسینک اورتاسنده
 اوتاقلرینک چوره یانینه دوشردی * ۲۹ شویله ییدیلر و پک
 دویلدیلر زیرا کندولرگ استکین آنلره ویردي *
 ۳۰ آنلرگ آرزوسندن ایرلمدیلر آنلرگ طعامي هنوز
 آنلرگ آغزنده (ایکن) * ۳۱ تکرینک غضبي اوستلرینه
 چقدي ده سوزلکرنده آنلري اولدردی و اسر آییلاک
 اختیار اولدمشلرین یقدي * ۳۲ بونکده جمله ايله دخي کناه
 اندیلر و آنکده عجیب عملرینه اینانمدیلر * ۳۳ امدي
 کونلرین باطلقده و ییدلرین عجبله ده تلف ایلدي *
 ۳۴ قچانکه آنلري اولدرسه پس آنی آرارلر ایدي و
 دونوزلر ایدیده ایرته تگری طلب ایدرلر ایدي * ۳۵ خاطرلرینه
 کتوردیلر که تکرري آنلرگ یاردمچیسی (در) و
 تکرري حق تعالی آنلرگ مختلصی (در) * ۳۶ لکن
 آنلرگ آغزی ايله آکا خوش سویلدیلر و آنلرگ دیلی
 ايله آکا یلان سویلدیلر * ۳۷ زیرا آنلرگ کوکلی
 آنکله طوغرو دکل ایدي هم آنکده شرطنده صادق
 دکلر ایدي * ۳۸ اول ایشه اسیر کیچی (ایکن)
 عدالتسزلکی اورتورو تلف ایلمز و غضبین دوندرمک
 ایچون آرتورو کندیو جمیع غضبین تحریک ایلمز *
 ۳۹ زیرا خاطرینه کتوردیکه آنلر بشر در بریل که
 کیدرو دونمز * ۴۰ نیچه کره آنی چوللکده طارلدیلر و
 بریده آنی آجندیلر * ۴۱ بلي تکرار بتکرار تکرري
 صنادیلر و اسر آییلاک قدوسینه نشان قردیلر * ۴۲ آنکده

داوښت زبورلي

الين (هم) کوني که (آنده) آ نلري دوشمنندن
 قورتاري خاطرمدیلر ۱۴۳ (آني) که علامتترین مصرده
 و عجایبین صوغانښت صحراننده قودي ۱۴۴ و نهرلین هم
 آ قرضولرین قانه دوندردی (و آ نلري) ایچمه مدیلر ۱۴۵
 ایچلرینه شذاتلر کوندردی ده آ نلري آ شادیلر و قریقه لر
 که آ نلري تلف ایلدیلر ۱۴۶ نلرښت ترکه سین بوق بوجکلرینه
 هم آ نلرښت امکین چکرکه لره تسلیم ایلدی ۱۴۷ کرملین
 دواو ایله و آ نلرښت بیان انجیر آ غاچلرین قراغي ایله
 یقوردی ۱۴۸ دخی طوارلرین دولویه تسلیم ایلدیده سوریلرین
 یلدرملره (ده) ۱۴۹ کندو غضبی طوتشمغین خشمی
 اوکهی و طارلغی اوستلرینه صالدي کم ملک لښت
 کوندرلري ۱۵۰ غضبی ایچون یولي دوزمدی آ نلرښت
 جانین اولمدن یاساق ایلمدی و حیوانلرین اولسته تسلیم
 ایلدی ۱۵۱ و مصرولایندده کی جمله بکرلري اولدردی
 قوتلرینښت ایلکین حامښت چادرلرنده ۱۵۲ لکن کندو
 خلغین قویونلرکی کوجردی و چوللکده سوري کبی
 آ نلري ایلتدی ۱۵۳ و آ نلري امان ایله ایلتدی ده
 اورکم دیلر لکن دښکیز دوشمنلرین قبادی ۱۵۴ و آ نلري
 مقدسینښت منورینه کتوردی (یعنی) بو طاغه (که
 آ ني) صاغ الي ساتون آ لدی ایدی ۱۵۵ طایفه لري دخی
 اوکلرندن چقاردی و آ نلره بر وارثلق ایپ ایله قرعه
 دوشردی هم اسر آ ییلښت قبیله لرین چادرلرنده اوتورلدي ۱۵۶
 اما صنادیلر و حق تعالی تکریم اوکهلندردیلر هم
 آ نښت شهادتترین صغلامدیلر ۱۵۷ اما دوندیلر ده آ نلري کبی
 خاینلک ایلدیلر غدیر یای کبی دوندیلر ۱۵۸ زیرا یوکسک
 مکانلري ایله آ ني طارلندیلر و کندو قازلمش تصویرلري

داوښت زبورلي

ایله آ ني غیرته قندردیلر ۱۵۹ تکریم (بوني) ایشندیده
 طارلدي و اسر آ ییلی غایت مکروه طوتدی ۱۶۰ سویله
 که شیلونښت چادرین ترک ایلدی (یعنی) آ دملر
 آ راسنده یرلشتردي چادري ۱۶۱ او قوتین اسیرلکه تسلیم
 ایلدی و مجدین دوشمنښت الله (ده) ۱۶۲ دخی خلغین
 قلیچه تسلیم ایلدی و میراثی ایله غضبلو اولدی ۱۶۳ تش
 یکتلرین تلف ایلدی و قزلري اعراسیه ایله مدح اولنمدیلر ۱۶۴
 اماملري قلیچدن دوشدیلر و طول عورتلري آ غلامدیلر ۱۶۵
 پس رب او یقورن او یانان کبی او یاندي و شرابدن
 فریاد ایدن قدرللو کبی ۱۶۶ و کندو دوشمنلرین آ رنده
 اوردی آ نلري رسوای ایلدی دایما ۱۶۷ آ ندن یوسفښت
 چادرین مکروه طوتدی و افرایمښت قبیله سین اوکرتلمدی ۱۶۸
 اما یهودانښت قبیله سین اوکرتلدي مهدون طاغین که
 آ ني سودي ۱۶۹ و بیوک (سرای کبی) مقدسین بنا
 ایلدی یرکبی که آ ني تمیللدي دایما ۱۷۰ و داود
 کندو قولین اختیار ایلدی و آ ني قویون آ خورلندن
 آ لدی ۱۷۱ امزیرین قویونلر آ رندن آ ني کتوردی
 کندو خلغین یعقوبده و میراثین اسر آ ییلده کوده مک
 ایچون ۱۷۲ سویله کوکلینښت ضایفلي اوزره آ نلري
 کوتدی و اللرینښت بلشي ایله آ نلري ایلتدی ۱۷۳

یتیمش طوقوزنجي زبور
 آ صافښت بر زبورلي

طایفه لر میراثکه کیردیلر یا الله سنښت قدس
 جامعکي مردارل دیلر یروشليمي بیغذره قودیلر ۲ قوللرښت

لشليرين كوكلرگ قوشلرينه ييچك (اولمغيچون) ويسرديلر
 قديسلرگك آئين يرده كي حيوانلره (ويرديلر) ۳۱ نلرگ
 قانين صو كيبي يروشليمگك چوره يانلرينه دوكديلرو ۳۲ نلري
 كومه قوبان يوغيددي ۳۳ قوگشورمزه برسوايلق اولدق
 چپ چوره مزده كيلره استمزا و مستخرهلق (ايڭ) ۳۴ نه
 زمانه دكين غضبلو اولاسن يا رب دايماسنگ يئناز
 قزقانبيلگك اود كيبي طوشه مي ۳۵ ۶ خشمگي سني
 بله يان طايغه لر اوستنه دوک و آدگه دعا اتمدكلري
 طايغه لر اوزرينه ۳۶ ۷ زيرا يعقوبي ييديلرو آنگه طوراجق
 يرين خراب اتديلر ۳۷ اولكي عدالتسزلكلري قارشومزه يان
 ايلمه سنگ اسيركيشلرگ عجله ايله بزي اوكرتسونلر زيرا
 غايته دوكدك ۳۸ ۹ سنگ آدگك افتخارينگ سببي
 ايچون بزه ياردم ايله يا خلاصمگك تشريسي بزه نجات
 ايدوب تجاوزلرمزي اورت سنگ آدگك خاطري
 ايچون ۳۹ ۱۰ نلرگ تشريسي قنده در (ديو) طايغه لر
 نيچون ديه لر كوزلرمگك اوگنجه طايغه لرده معلوم اولسون
 سنگ قوللرگك دوكلمش قانينگك انتقامندن ۴۰
 ۱۱ اسيرگ اكليشي حضوركه كيرسون سنگ قدرتكك
 ميوكلكي اوزره اولوم اوغللرين ابقا ايله ۴۱ ۱۲ قوگشورمزه
 (بلي) آنگه قوينينه يدي قات كيدروير آنگه نلرگ
 فاموسين كه آنگه ايله سني رسواي اتديلر يا رب ۴۲
 ۱۳ شويله بز سنگ خلقك و سنگ اوتلاق يريگك
 قويونلري دايماسنگ شكر ايدموز دهر بدهر مدحكلي
 اخبار ايلموز ۴۳

يكدرينه سوسنلر اوزره طانلق آ صافگك برزبوري

استماع ايله يا اسر ايلگك چوباني كه سوري كيبي
 يوسفي ايلدور كرولر اوزرنده اوتوران شعاع وير ۲ افرام و
 بنيامين و منسي اوگنجه قادركككي حرگته كتور و
 كل بزي قورتارمق ايچون ۳ ۳ بزي دوندر يا الله ويوزكي
 تنوير ايله و خلاص بوله وز ۴ يا رب چريلرگ تشريسي
 خلقكك دعا سنه نه زمانه دكين اوكله لنه سن ۵ ۵ كوز
 ياشلري ايله اتمك آنگه ييدردگ و كوز ياشلرين بيوك
 اولچك ايله آنگه ايچوردگ ۶ قوگشورمزه بزي
 برچكش سببي ايدرسن و دوشمنلرمز كندوار (بزي) استمزا
 ايدرلر ۷ بزي دوندر يا چريلرگ تشريسي يوزكي
 نورلندر و خلاص بوله وز ۸ مصردن كرمي كوچوردگ
 طايغه لري چقاردگ و آني دكدگ ۹ آنگه اوگنجه
 (بزي) حاضرلگك و آني درين كوكلندرگ و يري
 دولدردي ۱۰ كولكه سي طاغلري اورتدي و بوداقلري
 اڭ يوكسك سرو آزادلري ۱۱ بوداقلرين دكيزه و
 داللرين ايرماغه دكين اوزاندي ۱۲ آنگه ديوارلرين
 نيچون بوزدگ شويله كه جمله يولدن كچنلر آني
 قوپرورلر ۱۳ اورماندنكي بيان طوكز آني خراب ايدر
 و صحرا جانواري آني اتلاف ايدر ۱۴ سن دون (سنگ)
 پك يالوارورز يا چريلرگ تشريسي كوكلردن باق و كور
 يو كرمي زيارت ايله ۱۵ وزرجوني كه آني صاغ
 الگك دكدي و بوداغي كه آني كندرك ايچون

داودنگ زبورلري

قوتلندردنگ ۱۹ قصله كبي آتش ايله ياندي
 حضورنگ آزاردن هلاک اوورلر ۱۷ سننگ النگ صاغ
 النگ آدمي اوزرنده اولسون کندوگ ايچون قوتلندردنگ
 آدم اوغلي اوزرنده ۱۸ شويله سندن آردن دونميهوز
 بري ديري ايت و آدنگ دعا ايدهوز ۱۹ بري دوندر يا
 رت چريلرنگ تکرسي نظرکي اوزرنده نورلندر و خلاص
 بولهوز

سکسن برنجي زبور

يکدرينه شراب منکنه سي اوزره آصانگ بر زبوري

بزم يرارغمز الله قواننگ يعقوبنگ تگريسنه کويننگ
 ۲ زمري آنگ و طنلي کتورنگ سوکولو طنبورهي کران
 ايله (ده) ۳ آي اولکيسنده يوروي چالنگ تعين
 اولنان و قنده بيرامز گونده ۴ زيرا بو اسراييله بر
 قانون (در) يعقوبنگ تکريننگ بر شرعيتي ۵ بوني
 يوسفده طانلق (ايچون) قودي منصور ولايتي اوستنه
 چقدوغنده بلمدکم ديلي ايشتم ۶ سرتيس يوکدن
 چکدم اللري سندرلن کچه لر ۷ طارلنده فرياد ايلدنگ
 و سني قورتاردم کوک کورلنه سننگ کرلو يرنده سني
 اجابت ايلدم مريباه صولريننگ قنده سني صنادم ۸ سله
 ۸ اي خلقم دنگله وسکا شهادت ايده يم اي اسراييل
 اگر بسکا دنگلجک اولورنگ ۹ سکا غريب تکرري
 اولمايه و غريب تکرريه طاميه سن ۱۰ مصر ولايتندن
 سني چقاران سننگ تکرينگ رت بن (ايم) آغزکي
 آچ و آني دولدريم ۱۱ انا اتمم آوازي دنگلدي و

داودنگ زبورلري

اسراييل بسکا قايل اولمدي ۱۲ شويله کندولرنگ
 کوکلينگ قصدارينه آنلري قويويدم ۱۳ بولا يکه
 خلقم بني دنگلمش اوليدي اسراييل يولرمده يوريمش
 اوليدي ۱۴ بر آ زماندن دوشمنلرين آشفه اتمش
 اوليدم و عدولري اوستنه المي دوندرمش اوليدم ۱۵ رته
 بعض ايدنلر آکا اوخشمش اوليديلر و آنلرنگ و قتي
 دايم اولمش اوليدي ۱۶ دخي آنگ ايوبغداي ايله آنلره
 يندرمش اوليدي بلي بال ايله قيان سني طوق اتمش
 اوليدم

سکسن ايکنجي زبور

آصانگ بر زبوري

تکري النگ جماعتنده طورور تکرري (جماعت)

ايچنده حکم ايدر ۲ نه زمانه دكين ظلم ايله حکم
 ايدوب منافقلرنگ يوزلرين قبول ايده سز ۳ فقيره
 و اوکسزه حکم ايلنگ زواللوي و فقيري تيرير ايدنگ
 ۴ فقيري و مسکيني خلاص ايلنگ ظالملرنگ الندين
 (آنلري) قورتارنگ ۵ بلمز لرو آکالمرلر قراکولغده
 يور يورلر يرگ جمله تمللري صالورلر ۶ بن ديدمکه سز
 تکريلر (سز) و جمله کز حق تعالي نگ اوغلري (سز)
 ۷ کرچکدن انسان کبي اوله سز و بکلرنگ بسريسي
 کبي دوشه سز ۸ قانق يا الله يره حکم ايله زيرا جمله
 طايغلره وارث اولاسن

داوښت زبورلري

سکسن اوچنځي زبور

آ صافښت بر زبور يا تسبيحي

سوسمه يا الله ابسم اولمه و دکلنمه يا الله
چونکه اشته دوشمنلرگ شمانه ايدرلر و سکا بغض ايدنلر
باشي بوجه دلایلر ۳ خلقکه قارشو زیرکک ايله دانشدیلر
و سنگ خزینه قلنمشلرکه قارشو دانشدیلر ۴ دیدیلر
که کلښ و آنلري ملت (اولمقدن) کسهلم که
امر آیلښ آدي هيچ آرتوق آکلیمیه ۵ زیرا
کوکل (ايله) بله دانشدیلر سکا قارشو عهدلشدیلر
۶ (یعنی) ادموښت چادرلري واسماعیللر مواب و هاجرلر
۷ غبال و عمون هم عمالق فلستیلر ايله صور ساکنلري
سله ۸ اشور دخي آنلرگ ايله قوشلمش ایکن لوږ
اوغللرینه قولتلیجي اولدیلر ۹ مدیانه (اندکښ) کبي
آنلره ایت ننه کم سیسرایه ننه کم یابینه قیشون
سپیلنښت قتنده ۱۰ عین دوره هلاکت اولدیلر یر ایچون
بوق اولدیلر ۱۱ عظمتلورلندن (اوسرو) عوریب و زیب
کبي ایت و جمله یاغلنمش خانلرین زباج و صالموناع
کبي (قیل) ۱۳ که دیدیلر (کل) تکرینښت
مقدسین کندوزمه ملک ایدنلم ۱۳ یا اللهم آنلري
یوالنان نسنه کبي ایت یل اوکنده کي آکر کبي
۱۴ اورمان آ تشه یاقان کبي و طاغلري یاندرن یالکلین
۱۵ اویله جه آ شوبښکده آنلري طرد ايله و قصرغه ايله
آنلري قورقت ۱۶ یوزلرین رسوایلق ايله دولدر و آنلري
آرایلر یارب ۱۷ اوتانهلر و شاهلر ابد الابد بلي قراره لر

داوښت زبورلري

و هلاکت اولالر ۱۸ و بله لکه سن (که) سنگه آښت
پاهو (در) سن جمله یر اوزرنده یالکزاعلي (سن)

سکسن دورننځي زبور

یشکدرینه شراب منکنه سي اوزره زبور قوراج اوغللري
ایچون

چادرلرگ نه سولجکلر در یا چریلرگ رڼي ۲ جانم
پک استدي بلي دخي عاجز اولدي رڼښت ایوانلري ایچون
کوکلم و اتم دیري تکرري ایچون قونور ۳ سرچي او
بولدوغی کبي و قرلنغچ یوا کندویه که کندو
یاوریلرین آنده قویه سنگه مذبحلرگ قتنده یا چریلرگ
رتي پادشاهم و اللهم ۴ مبارک سنگ اویشک ساکنلري
سني دایما مدح ایلبلر ۵ سله ۵ مبارک آدم که یرارلغی
صنده (در) چقشلر آنلرگ کوکلهده (در) ۶ اول
باکا وادیسندن کچورایکن آنی بر چشمه قویورلر
یغمور دخي کوللري دولدرور ۷ قوتدن قوته وارورلر (و)
صهیدونده تکرینښت حضورنده کورنور ۸ دعامي ایشت
یا رب چریلرگ تکریرسي استماع ايله یا یعقوبښت
تکریرسي ۹ سله ۹ یا تکرري حمایتچیمز کور و سنگ
مسبحکښت یوزینه نظر صال ۱۰ زیرا بر کون
ایوانلرکده بیگدن ایودر یرامز لښت چادرلرنده طورمقدن
تکرینښت اونده قنوجي (اولمغه) اختیار ایدمه ایدم
۱۱ زیرا رب تکرري کونش و قلغان (در) رب عنایت
و حرمت و یرور صافیلغده یورینلردن ایولکي یساق ایلیمز
۱۲ یا چریلرگ رڼي سکا امیدي اولان انسان مبارکدر

داوڭ زبورلي

سكسن بيشنجي زبور

يشكدرينه بر زبور قوراج اوغللري ايچون *

يا رب يرکه رضا کوستردڭ يعقوبڭ اسيرلکين
دوندردڭ ۲ خلقتڭ عدالتسزاکين بغشلاڭڭ آنلڭ
جمله گناهين اورتدڭ ۳ سله ۳ سنڭ جمله غصبي
کيرو چکدڭ خشمڭڭ اسيرلکندن دوندڭ ۴ بري
هوندري يا خلاصزڭ تکرسي طارغلغڭي بزڭن چوز
۵ دايما بزمه اوکله نه ميسن دهر بدهر غصبي اوزاده ميسن
۶ سن دونوب بري درلتمزميسن که خلقتڭ سنده فرج
ايدهلر ۷ وافر ايولکڭي بزه کوستري يا رب و خلاصڭي بزه
ويژه سن ۸ تکرري ياهو نه سويلچکين ايشده يم چونکه
کندو خلقينه و قدیسلرينه صلح (طريقيله) سويليه و دليلکه
دونميه لر ۹ صحيح خلاصي آنندن قورقائلره يقيندر که
مجد يرمزده ساکن اوله ۱۰ مرحمت و کرچکله بله
اولاشديلر عدالت و سلامت اوپشديلر ۱۱ کرچکله يردن
ظهور ايله عدالت کوکلرس نظر ايدده ۱۲ بلي رب اول
ايولکي ويژه و يرمز کندو محصولين کتوره ۱۳ عدالت
يوزندن ايلرو واره و آياقلارين يولده قوندره *

سكسن آلتنجي زبور

داوڭ بر دعاسي *

قولغڭي اکدر يا رب (و) بني استجابات
ايله زيرا زواللو و حاجتلاو ايم ۲ جانمي صقله چونکه جومرد

داوڭ زبورلي

(ايم) بزم اللهم سن سکا اوميدي اولان قولغڭي خلاص
ايت ۳ بکا مرحمت ايله يا رب زيرا هر کون سکا
قرباد ايدرم ۴ سنڭ قولغڭڭ جانين فرحانددر چونکه
سکا يا رب جانمي قالدرورم ۵ زيرا سن صالح و عفو ايدن
رب (سن) و دوکلي سکا دعا ايدنلر ايچون چوق
رحيملغڭ (وار) ۶ بنعم دعاهه دکله يا رب و
استغفارلرمڭ آوازين کوزله ۷ مهصيتمڭ کوننده سکا
چاغريم زيرا بني استجابات ايليه سن ۸ الله لاريچنده
سنڭ کبي يوقدر يا رب هم سنڭ عمللرڭ کبي هيچ
(عمللر يوقدر) ۹ سنڭ جمله ايدندکڭ طايفه لر کله لر و
حضورگده سجده ايدهلر يا رب هم اسمڭي تمجيد
ايدهلر ۱۰ زيرا سن اولو (سن) و عجيب نسنهلري ايشلورسن
سن يالکرت تکرري سن ۱۱ يولکي بکا اوکرت يا رب
(و) سنڭ کرچکله کڭده يوريه يم کوکام سنڭ
آدڭڭ قورقوسنه اولاشمشدر ۱۲ بتون کوکلم ايله يا
رب اللهم سکا اعتراف ايدده يم دايما آدڭي اولوله يم
۱۳ زيرا وافر ايولکڭ اوستمه عظيم (در) و آشغاکي
کورنمز دنياڭن جانمي قورتاره سن ۱۴ مغرورلر قارشومه
قالقديلر يا الله قورقولورڭ بولکي جانمي آراديلر و اوڭلرنده
سني قوندرمديلر ۱۵ اما سن يا رب الله اسيرکيجي و کريم
(سن) غصبه کچ و رحيملغده و حقيقتده عظيم ۱۶ بکا
باق و بکا مرحمت ايله قولغڭي قولکده و يرو جاريه گڭ
اوغلين خلاص ايت ۱۷ ايولک ايچون بکا علامت کوستر
که بني عداوت ايدنلر (آني) کورهلر و اوتانه لر چونکه
من يا رب بکا ياردم يئتشدردڭ و بني تسلي ايلدي *

سكسن يدنجي زبور
بر زبور يا تسبيح قوراح اوغللي ايچون

٢ نك بنيادي قدس طاعلر نده (در) ٢ رت
يعقوبك جمله طوافلرندن آرتوق صهيونك قبولرين سور
٣ چوللكك مجدلري سنده (در) يا تكرينك شهري
سله ٤ بني طانانله راحابي و بابلي آك دريم اشپته
فلسطيني و صور ايله قوش اشبو آنده طوغدي ٥ و صهيونك
حقنده ديهلر (بو) آ دم (اول) آ دم آنده طوغدي
اول ايسه حق تعالي آني مقرر ايده ٦ رت خلقلرك
يازورنده صايه (كه) بو (آ دم) آنده طوغدي ٧ سله
٧ و ايرلايجيلر دودك چاليجيلر كيبي (ايرلايهلر) بنم جمله
چشمه لم سنده (در)

سكسن سكزنجي زبور
بر تسبيح يا زبور قوراحك اوغللي ايچون يكدرينه دودكلر
اوزورنده جواب ويرمكيچون از راحي هيما نك بر حكمتلو
زبوري

يارت خلاصك تكريسي كوندزين كيجه ايله اوكلده
قرباد ايلدم ٢ دعامي حضوركه كييسون قولغكي
چاغرشمه ماييل ايله ٣ زيرا جانم مصيبتلردن طوق درو
حياتم كورنمز دنيايه يقين كلدي ٤ چقوره ايندكاري
ايله معدود اولدم بر قوتسز آدم كيبي ايدم ٥ آراك
اوتلر ايچنده ياره لولر كيبي مزارده ياتانلرك كيبي كه

٦ نلري آرتوق خاطر كه كنوز مزن چونكه آ نلر سنگ
الگدن كسلديلر ٦ بني اسفل طرفلرك چقورنده قودك
قراكلورده درين يرلده ٧ غضبك اوستهده طاياندي و سنگ
جمله زورلو طالع لرك (ايله بني) اوركك ٨ سله
٨ آ شالرمي بدن ايراق ايلدك بني آ نلره براكره ايلدك
قپاندم و چقمق قادر دكلم ٩ كوزم الم سيبندن عاجز
اولدي هر كون سكا دعا ايلدم يارت سكا آ و جلرمي
ياديم ١٠ اوتلر ايچنده بر عجب ايده ميسن طبراغه
دوين اوتلر كيرو قالقوب سكا اعتراف ايده لمي ١١ سله
١١ سلك وافر ايولكك مزارده ديوريله مي كرجكلرك
هلاكلده (مشكلنه مي) ١٢ سلك عجيلرك قراكلورده
معلوم اولمي و اونتمقلغك يرنده طوغرولغك (بلنه مي)
١٣ بن ايسه سكا فرياد ايلدم يارت و دعام چيغ مباحده
مني اوكرده ١٤ جانمي نيچون ترك ايدرسن يارت
(و) ديداركي (نيچون) بدن كزاورسن ١٥ بن
مصيبتلو و جان و يروب طورورم تازه يكتلغمدن برو
مقلمش خاطر ايله اوركولكلركي كوتردم ١٦ سلك
تونشان اوكلرك اوسته كچور سلك اوركولكلرك
بني هلاك ايدرلر ١٧ ضولر كيبي بني قوشادورلر هر كون
بني بله قپلايورلر ١٨ سويجي و دوستي بدن ايراق
ايلدك معلوم مي طورغدورايكن

سكسن طوقوزنجي زبور
از رحلو اناك بر علم نما زبوري

رتك مرحمتلرين دايم ايرلايم چيلدن جيله آ غزم ايله
١٣ ن

داوڭ زبورلي

كرچكلككي بلذرهيم * ۲ زيرا ديدمكه ممرحمت
دايما بنا اولنه كوكلري مقرر ايلڭ كرچكلكڭك آ نلرڭ
كيدر * ۳ بنم مختارم ايله عهد ايلدم قولم داوده آ نه
ايچدم * ۴ سنڭ زرعكي دايما برقرار ايدهيم وجيلدن
جيله تختكي ياپهيم * ۵ سله * ۶ و كوكلر سنڭ
عجبركي اوكلر يا ياهو كرچكلككي دخي قديسلرڭ
جماعتنده * ۷ زيرا كوكده الله برابر كيمدر قدرتلورڭ
اوغلري ايچنده ياهويه بكنزر (كيدر) * ۸ اله
قديسلر سنڭ جماعتنده غايته قورقويه لايقدرهم آ نڭ
جمله چوره يانلرنده كيلر قورقولو در * ۹ يا رب چريلرڭ
تكريسي سنڭ كبي كيمدر قدرتلو ياهو و كرچكلكڭك
چوره يانلركده * ۱۰ سن دكيزڭ تموجينه بكمكه
سورورسن قچان آ نڭ طالع لرين قوپارلسه آ نلري
تسكين ايدرسن * ۱۱ ياره لشمش كبي راهايي قردك سنڭ
قدرتڭك قولي ايله دوشمنلركي طاغندڭ * ۱۲ كوكلر
سنڭك دير دخي سنڭدر دنياه و آ نڭ طولولغين آ نلري
تمللڭ * ۱۳ شمالي و قبله سن آ نلري يراتدڭ تابورو
حرمون آ دكده قوانلر * ۱۴ قدرت ايله (يراقلسنمش)
قول سنڭدر الڭ قوتلو در صاغ الڭ يوكسكدر *
۱۵ عدالت و حكم سنڭ تختڭك حاضرلشمش مكاني
(درار) شفقتلو مرحمت و كرچكلك حضوركدن ايلرو
كچورلر * ۱۶ خلق مبارك كه شادمانلڭ (بوروسين) بلور
سنڭ ديدارڭك نورنده يوريه لر يا رب * ۱۷ بتون كون
آ دكده قوانلر و سنڭ طوغرولغكده يوجه لسنلر *
۱۸ چونكه آ نلرڭ يارلغينڭ عزتي سن (سن) و سنڭ
حمایتكده بوينوزمير يوجه لنه * ۱۹ زيرا رڭدن اوترويم

داوڭ زبورلي

حمایتكده (در) واسر آ ييلڭك قدوسي ايچون بزم پادشاهمير
(در) * ۲۰ بو كز روپاده سنڭ قدوستكه سويلدڭك و
ديدڭ كه بر قوت صاحبي اوستنده ياردم قودم خلقدن بر
اختيار اولنمش يوجه لدم * ۲۱ داود بنم قولمي بولدم قدس
ياغم ايله آ ني ياغلدم * ۲۲ كه آ نڭ ايله الم استقرار
بوله قولم دخي آ ني قوتلندره * ۲۳ دوشمن آ كا طالب
اولمايه هم ظلم اوغلي آ كا جفا ويرميه * ۲۴ آ نڭ
يوزينڭك اوڭكندن دوشمنلرين دوكهيم و آ كا بغض
ايدنلري چالهيم * ۲۵ و كرچكلكم و شفقتلو مرحمتم
آ نڭله (اولا) و بنم آ دمه بوينوزي يوجه لنه * ۲۶ والين
دكيز اوستنه و صاغ الين ايرماقلر اوستنه قوهيم * ۲۷ اول
ايسه بنم بابام بنم اللهم و خلاصمڭ قياسي سن (سن ديو)
بشا استمداد ايليه * ۲۸ بن دخي آ ني (يعني) اول
طوغمشي يرڭ پادشاهلرندن يوكسك قوهيم * ۲۹ بنم وافر
ملايملغمي آ كا دايما صغلايم و عهدم آ نڭله قرارلولا *
۳۰ آ نڭ زرعين دايملڭ ايچون تعيين ايدهيم و تختين
كوكلرڭ كونلري كبي * ۳۱ اكر اوغللري شريعتي
ترك ايدوب حكلمرده يوريمزلرسه * ۳۲ اكر بيورقلمري
بوزوب وصيتلرمي حفظ اتمزلرسه * ۳۳ اول زمان آ نلرڭ
تجاوزين چوبق ايله و آ نلرڭ عدالتسزاكين ضررلر ايله
زيارت ايدهيم * ۳۴ اما بنم ملايملغمي قتلدن هيسچ
قالدرميم هم كرچكلكمه نادرست اولمايم * ۳۵ عهدمي
بوزميم هم دواقلرمدن چقدوغين دكشتميم * ۳۶ بر كره
ياكلكدن يمين ايلدم اكر داوده نادرست اولورسم *
۳۷ آ نڭ زرع دايما (باقي) اول و تختي كونش كبي
ارڭمده (اولا) * ۳۸ اول آ ي كبي دايما استقرار بوله

هواډه اول حقيقتلو شاهد كېي ۳۸ سله ۳۸ اما ټرگه
ايدوب مكره طوندگ ياغلنمشگ ايله غضبلو اولدگ ۳۹
سنگ قولكښه عهدن باطل ايلدگ تاجين اهانت
يوزندن يره دوشردگ ۴۰ آنگ جمله ديوارلرين يره
دوشردگ آنگ بركلكرين بر يقلمقلق ايلدگ ۴۱ جميع
بولدن كچنلر آني تالارلر قوشكورينه بر رسوايلق اولدي ۴۲
عدولرينك صاغ اليين يوجه لندگ آنگ جمله
دوشمنلرين شاد ايلدگ ۴۳ قليچينك كسكينلكن
دخي دوندرك و دو كنده آني طور درمگ ۴۴ آنگ
بولانممش عزتدين دكدرگ هم آنگ تختين يره
دوشردگ ۴۵ تازه يكنلغينك كونلرين قصلتدگ
رسوايلق ايله آني اورندگ ۴۶ نه زمانه دكنين
كرلنسن يا رب دايمامي خشمگ اود كېي يانه مي ۴۷
دكر ايله بن تقدريز كچرايم جميع آدم اوغللرين
نيچون سمه يه يراتدگ ۴۸ كيم (در اول) انسان (كه)
ياشابه واقلمي كورميه كه جانين مزارگ قوتندن قورتاره ۴۹
سله ۴۹ سنگ اول زمانلرگ شفقتلو رحيمقلرگ قنده
(درلر) يا رب داوده كرچكلكښه يممين ايلدگ ۵۰
خدمتكارلرگ رسوايلغين خاطر كښه طوت يا رب
كه آني جميع قادر خلقلردن قوينمده كوتوروم ۵۱
نيچه دوشمنلرگ طعن ايلديلر يا رب نيچه سنگ
ياغلنمشك ايلرلرين طعن ايدرلر ۵۲ رب دايمامي مبارك
(اولسون) آمين و آمين ۵۳

طوقساننجي زبور

ټكرينك انساني موسينك بر دعاسي *

يا رب سن جيلدن جيله مكانمز اولدگ ۲ طاغلر
وجوده كتورلرمزدن اول يرگ و دنياښت خلقنندن اول
ازيللكن دايملغه دكنين سن الله (سن) ۳ آدم
آلچقلغه دكنين دوندرورسن واي آدم اوغللري دونه
ديرسن ۴ زيرا بيك پيل سنگ او كښه دونه كي كون
كېي (در) هرچككن كيجه ده كي نوبت (كېي)
كچور ۵ آ نلري طوقسانلورسن براويقو (كېي) اولورلر
صباحده باش وېرن اوت كپيلردر ۶ صباحده چچكلتوب
بتور آ خشمده كسلور و قورور ۷ زيرا غضبگن دوكندك
و خشمككن قورقدلق ۸ بزم عدالتسزلكرمزي او كښه
قونك (هم) كزلو (كناهلرمزي) ديدار كښه ايدنلغنده ۹
زيرا جميع كونلرمز غضبكښه چكنديلر كلام كېي
پيللرمزي تلف اتدك ۱۰ بزم پيللرمزك كونلردن
اونري يتمش پيلدرو اكر يرارلغك سببندن سكسن پيل
ايسه لکن آنلرگ بوللغي امك و قساوت در زيرا تيز
كسلور و اوچوب كچورز ۱۱ سنگ غضبكښه قوتدين
پيلن كيمدريز خشمك قورقوگ كپيلدر ۱۲ بزم
كونلرمزي صايغه (ېره) شويله اوكرت كه كوڅلي
حكمته ياشترهوز ۱۳ يا رب دونش نه زمان اولو
تسلي قوللرگ ايچون ۱۴ صباحده وافر ايولكښه ايله بزي
طوق ايت كه بتون كونلرمزده زياده سونوب شان او لهوز ۱۵
بزه الم ويردكښه كونلرمز مقدارنجه بزي سوندر و بلا
كورن كمز پيللر (مقدارنجه دخي) ۱۶ سنگ ايشك

داوښ زبورلري

قوللښه كورنسون و مېدښك آ نلرښك اوغللري اوستنه ۵
۱۷ و رټ بزم الله مرښك كوزللكي اوستمږده اولسون واللمرښك
ايشدين اوزرمږده دوزت بلي بزم اللمرښك ايشسين آني
دوزت ۵

طوقسان برنجي زبور

حق تعالي نښك كزلو بږنده ساكن اولان هر شيه قادرك
هكولكه سي آ لنده اوتوره ۲ رټ ايچون ديسرم بنم
ملجام و بركاكم (در) بنم اللهم كه آكا اميدي اولورم ۵
۳ صحيح قوشجي طوزاغندن هم ضررلو طاعوندن سني خلاص
ايله ۴ قنادي آ لنده سني كولكه لندره و قنادلري
آ لنده ملجا بولهن كرچلكي سنگ حمايتښك و
قلفاښك (اولا) ۵ ۵ كيجه ده كي اوركوندلكدن
قورقميه سن هم كوندزين اوچان اوكدن (قورقميه سن) ۵
۶ (نه) قراڅولقه يوريان طاعوندن (نه) اويله زمانده
اتلاف ايدن خرابلندن ۷ ۷ بيگ يانڅده دوشه هم اون بيگ
صاغڅده اما سكا يقاشميه ۸ آ نجق كوزلرښك ايله
بقه سن و منافلرښك عوضين كوزه سن ۹ چونكه سن يا رټ
بنم ملجام (سن) ۵ حق تعالي مكانكي ايلڅك ۱۰ نه بلا
سكا واقع اول نه طاعون چادرڅه يقاشه ۱۱ زيرا ملكرينه
منځيچون اصمراډي جميع يوللرڅده سني صقلمق ايچون ۵
۱۲ اللزنيښك اوستنه سني كوتره لرتا كه آ ياغڅكي
قاشه قارشو اورميه سن ۱۳ ارسلان و صاغرييلان اوستنه
باصه سن ارسلان ياوري سين و اږدري آ ياغيله باصه سن ۵
۱۴ بلي بنمله الشمشدر آني قورناره يم آدمي بلدكي ۵

داوښك زبورلري

ايچون آني يوجه لده يم ۱۵ ۱۵ بكا چاغره و آكا جواب
ويږيم آ نښك ايله ايم طارلقده آني قورناره يم و آني
اولوله يم ۱۶ ۱۶ كونلرښك اوزونلغي (ايله) آني طوق ايده يم و
خلاصمي آكا كوستره يم ۵

طوقسان ايكنجي زبور

زبور يا تسبيح سبت كوني ايچون ۵

رټه اعتراف اتمكه ايو در و يا حق تعالي آڅكه
زبور اوقومغه (خوب در) ۲ ۲ صباحده وافر ايواكڅكي
خبر اتمكه و كرچلكڅكي كيجه لده ۳ ۳ اون ايپلو
سازوكران اوزرنده هيكا يون ايله طنږوره اوستنده ۴ ۴ زيرا
عملښك ايله يا رټ بني سوندردښك اللرښك ايشلرنده شاد
اولوب قوانه يم ۵ ۵ عمللرښك نه اولولنديلر يا رټ فكرلرښك
غايتده درين اولديلر ۲ ۲ عقلسز كشي بلمز هم دلو بوني
آكلامز ۷ ۷ منافلر اوت كيبي بتدكلرنده و ظلم
ايشليجيلر چيكلندكاري (وقتده بو دركه) دايم
هلاك اوله لر ۸ ۸ اما سن يا رټ دهرلرښك دهرلرينه دكين
لحق تعالي (سن) ۹ ۹ چونكه اشته دوشمنلرښك يا رټ
چونكه اشته دوشمنلرښك هلاك اولالر دوكللي عدالتسزلك
ايشليجيلر طاغله لر ۱۰ ۱۰ اما بويږوزمي كركدانڅكي
كبي يوجه ليه سن تازه ياغ ايله ياغلنديم ۱۱ ۱۱ كوزم دخي
طولاندريجي دوشمنلرم اوستنه بقه قوللارم قشنه جيلري
قارشومه باش قالدردق لرنده ايشده لر ۱۲ ۱۲ صديق خرما آغاچي
كبي چيكلنه لېنانده كي سرو آزاد كبي بيته ۵
۱۳ رټښك اونده دكلمش لرم اللمرښك ايوانلرنده ۵

داود گ زبور لري

چېرگانه لر ۱۴ قوجه لږه دخي بيته لر سميرلر و تازا لر
اولا لر ۱۵ رب طوغرو ايدکين خبر اتمکيچون بنم
پرازغم (در) و آنده عدالتسزلک يوقدر

طوقسان اوچنجي زبور

رب پادشاهلق سورور جلالت ايله کيندي رب
پرازلق ايله کيندي ده قوشاندي دنيا دخي دوروايلديکه
هيچ قملدانميه ۲ کرسنگ اول زماندن استقراربولدي
من ازليکدن (سن) ۳ ايرماقلر قالدرديلر يا رب ايرماقلر
آغلرگ آوازين قالدرديلر ايرماقلر کندو طالغله لر
قادرورلر ۴ رب يوکسکلکده هم چوق صولرگ
شمانه سندن هم دگيزگ قوتلو طالغه لرندن دخي قدرتلو (در)
۵ شهادت لرگ غايله حقيقتلو در پاکک اویشک حسني
(در) کونلرگ اوزونلغي ايچون

طوقسان دورونجي زبور

يا انتقاملرگ تگريسي يا رب انتقاملرگ تگريسي
پزنو سال ۲ کندوگي يوجه لت يرگ حاکمي
متکبرلر يرار عوضلر دوندرد ۳ منافقلر نه زمانه دک يا رب
منافقلر نه زمانه دک مبالغه ايله سونه لر ۴ پيدا ايدوب عذاه
سويليله لر جميع عدالتسزلک ايشليجيلر اوکنه لر
۵ خلقي اوادورلر يا رب و ميراثک الم وپرورلر ۶ طول
عورتي و غريبي دپه لورلر اوکسزلري اولدروزلر ۷ و ديرلر
که ياهو کورمز و يعقوبگ تگريسي آکلانز ۸ خلغه کي

داود گ زبور لري

دلور آکلانگ واي دلور قچان عقلو اولانز ۹ قولغي
دکدک ايشتميه مي و کوزي شکلدکي کورميه مي
۱۰ طايغه لر ناديب ايدن عتاب ايلميه مي (همان) اول که
انسانه بلکو اوکروور ۱۱ رب آدنگ دوشنده لرين بلور
که آنلر باطللق (در) ۱۲ انسان مبارک يا رب که
آکا ناءديب ايدرسن و (که) آکا شريعتکدن
اوکروورسن ۱۳ مصيبت کونلرندن آکا دنجلک
ويرومکيچون منافق ايچون چقور قازلميانجه ۱۴ زيرا
رب خلقي براتميه هم ميراثين ترک ايلميه ۱۵ زيرا
حکم راستلغه ينه دونه و جمله طوغرو کوشکلورلر آردنجه
کيده لر ۱۶ شريزله قارشو بنمله کيم قالغه ظلم ايشليجيله
قارشو بنم يانمده کيم طوره ۱۷ اکر رب بکا ياردم
ويرومش اولسدي جانم حرکتسز يره ساکن اولمش
اولايد ۱۸ ياغم قبور ديدکده سزگ شفقتلو
مرحمتگ يا رب بني طاياندردي ۱۹ بنم فکرمش
چوقلغنده ايچمده تعزيتلرگ جانمي صفا اتدرد ۲۰
عدالتسزلک کرسيسي سزگله شريک اولمي قانون
(بهانه سي) اوستنه زياني شکلور ايکن ۲۱ صديقت جانمي
اوستنه باصورلر و صوحسز قانين دينونت آلتينه کتورورلر
۲۲ لکن رب بکا صغسجق يرايچون اول و الله بکا
صلجانگ قياسي يرينه (اولا) ۲۳ و کندولرگ
عدالتسزلکين اوستلرينه کيرو کتوره و کندولرگ
برامزلغنده آنلري هلاک ايله بزم اللهم رب آنلري هلاک
ايله

داودک زبورلري

طوقسان بشنحي زبور

يا كلځ رڼه حمد ايلځ خلاصرتك تفكر بسنده
 زياده سونه لم ۲ شكرلك ايله حضورينه كله لم زبور
 ايله آكا شادلو آواز ايليه لم ۳ زيرا ياهو بر عظيم الله
 (در) و دوکلي الله راوستنده عظيم پادشاه (در) ۴ که
 آنگ الله یرک آ شغیكي حصه لري (وار) طاغیرگ
 (نایاب) دپه لري دخی آنگ (در) ۵ که دکلیر
 آنگ (در) زيرا آني قلدي والري قورو (یري)
 شکل دیر ۶ کلځ سجون ایده لم و باش اوره لم بزید
 قلان رڼه اوځنده دز چوکه لم ۷ زيرا اول بزم اللهمز
 (در) و بز آنگ اوتلق یرینځ خلقي ایزوالینځ
 قویونلري بو کون اکر آوازين ایشدجک اولورسنگز
 ۸ نده کم خصومتده (یعني) تحریک کونده چوللکده
 کوکلگري قتي ایلځ ۹ آتالرکز بني امتحان
 اندکلرنده بني تجربه ایلدیرلر اکرچه عملی کور دیرلر
 ایدی ۱۰ قرق ییل بو جیلدن بیزار اولدم و دیدم که
 آنلرگ کوکلنده یاقلان خلق بو دیر یوللرمی بلمدیلر
 ۱۱ که آنلره غضبه یمین ایلدم که راجتمه کیرمیه لر
 ایدی

طوقسان آلتنجي زبور

يكي تسبيح رڼه تسبيح ايلځ جميع یرگ
 (ساکنلري) رڼه تسبيح ايلځ ۲ رڼه تسبيح ايلځ

داودک زبورلري

آدين تبریک ایلځ کوندن کونه خلاصین بیان ایلځ
 ۳ مجدین طایفه لده بیان ایلځ (و) عجیلرین جميع خلقلر
 ایچنده ۴ کرچک رب بیوکدر و زیاده سیله مدحه
 لایق دوکلي الله لر اوښته آندن قورقمی کرک ۵ زيرا
 خلقلرگ جميع الله لري باطل (در) اما ياهو کوکلري
 قلدي ۶ مجد و جلالت حضورنده (در) قوتلق و کوزلك
 مقدسده (دخی) ۷ اي خلقلرگ دپيله لري رڼه مخصوص
 ایلځ مجد و یرالق رڼه مخصوص ایلځ ۸ رڼه آدینځ
 مجدین مخصوص ایلځ برپیشکش کوترک و ایوانلرینه
 کیرگ ۹ مقدسک کوزلککنده رڼه سجده ایلځ یرک جمله
 (ساکنلري) اوځندن قورقو آنگ ۱۰ طایفه لر ایچنده دیک
 (که) رب پادشاهلق ایلدي دنیا دخی استقرار بوله که
 هیچ قملدانمیه طوغورولغه خلقلره حکم ایلله ۱۱ کوکلر
 سونسونلر و یز شادلقدن صحراسون دکلیر و آنگ طولوقي
 حرکت کلسون ۱۲ صحرا و دوکلي آنده اولان مبالغه
 ايله سونسون اول زمان اورمانځ جمله آغاجلري ندا ایده لر
 ۱۳ رب حضورنده زيرا کلور زيرا یره حکم اتمکه کلور
 دنیايه عدالتله حکم ایلله و خلقلره کرچکلکي ايله
 (دخی)

طوقسان ایدنجي زبور

رب پادشاهلق شوروریر شادلقدن صحراسون آیمځ
 وافر اوتراجق یرلري سونسونلر ۲ چپ چوره سنده بولونلر
 قراشوق (وار) تختینځ حاضرلنمش یري عدالت و راست
 حکم (در) ۳ اون یوزندن ایلرو وارور و دوشمنلرین

داوڭ زبورلي

چوره يانده ياندور * ۴ يلدورلي دنياه نورلندرديلار ير
كورديده دتردي * ۵ طاغرا بال موم كبي رڭك حضوردن
اريديلر اول بتون يرڭ رڭينڭ حضوردن * ۶ كوكلر
عدالتين بلدورديلر و جمله خلقلر مجدين كورديلر * ۷ اوپمه
ايشينه عبادت ايدنلرڭ جمله سي فايده سز بوتلده آتوب
طوتنلر اوتانه سز جمله اللهلر آكا سجده ايلڭ * ۸ صهيون
ايشتديده سوندي ويهودانڭ قيزلي شانلقدن صحراديلر
سنگ حكملرڭ ايچون يا رب * ۹ چوڭكه سن رب
جميع يراوشنه عالي (سن) جميع اللهلر اوزرينه زياده سيله
يوچه لندڭ * ۱۰ اي رڭي سوانلر كملكه بغض ايلڭ
كه قديسلرينڭ جانلرين صقليور منافقلرڭ الدن آتلي
قورنارور * ۱۱ آيدنلق صديق ايچون صاحلدي و شانلق طوغرو
كوكللو ايچون * ۱۲ اي صديقلر رڭده سونڭ و پاكليڭينڭ
آكمنده اعتراف ايلڭ *

طوقسان سكرنجي زبور

بسر زبور *

رڭه يڭي تسبيح تسبيح ايلڭ زيرا عجيب تسنهلر
قلدي كندويه صاغ الي و مقدوس قولي خلاص ايلدي *
۲ ياهو خلاصين معلوم ايلدي طايغه لرڭ ديدارنده عدالتين
آچدي * ۳ اسر آييلڭ اوينڭ حقنده وافر ايولكين و
كرچكلكين خاطرينه كتوردي يرڭ جمله سنورلي
اللهزڭ قورتارشين كورديلر * ۴ جميع يرڭ (ساكنلري)
رڭده زياده سونڭ بلند آواز ايلڭ و مدح ايلڭ ده زبور
اوقوڭ * ۵ طنبوره ايله رڭه زبور اوقوڭ طنبوره وزيمرانڭ

داوڭ زبورلي

آوازي ايله * ۶ بورولرڭ و سورڭ چالمه سي ايله پادشاه
رڭك حضورنده زياده سونڭ * ۷ دڭيز و آنگ طولولغي
حركتك كلسون دنيا و آنده ساكن اولانلر (دخي) *
۸ ايرماقلر مرحبا اتسونلر بله طاغرا شينك كوسترسونلر *
۹ رڭك اوڭنده زيرا يره حكم اتمك كالور عدالتله
دنياه حكم ايله و خلقله طوغرولغله (ده) *

طوقسان طوقوزنجي زبور

ياهو پادشاهلق سورور خلقلر دترسون كروبيڭ
ساكني ير دپرسون * ۲ رب صهيونده (در) جميع اول
خلقلر اوستنه اولو ويوكسك (در) * ۳ سڭ آدكه
شكر ايدلر اول ده اولو قورقولو مقدوس و قوتلو (در) *
۴ پادشاه راست حكمي سورسن طوغرولغي برقرار ايلڭ
سن يعقوبده راست حكمي و عدالتي قلڭڭ * ۵ بزم
تكرمير رڭي يوجه لڭ و آنگ آياق باصنجي اوڭينه
دوشڭ اول مقدوس (در) * ۶ موسي و هارون اماسلري
ايچنده و سمويل آدنه فرياد ايدنلرڭ ايچنده رڭه دعا
ايدنلر (ايدني) اول ايسه آنلره جواب ويردي * ۷ ببولوتلو
عمودده آنلره سويلورايدني آنلره ويردكي شهادتلي و
قانوني صقلايورلايدني * ۸ ياهو بزم اللهز آتلي استجابت
ايلڭڭ آنلره غفر ايدن الله اولڭڭ و يمان ايشلري ايچون
انتقام آلبجي (ايدڭ) * ۹ بزم اللهز رڭي يوجه لڭڭ و
مقدوس طاعنهده سچون ايلڭ زيرا بزم اللهز ياهو
قدوس (در) *

يوزنجي زبور
زبور شكرلك ايچون

جمله يرك (ساكنلي) رتده زياده سونك ۲ رته
شادلي ايله عبادت ايلك شادلقدن صحرايوسب حضورينه
كيرك ۳ بلكه كه ياهو اول الهدر اول بني قلدي و بنر
آ نك ايز آ نك خلقي و اولتق يرينك قوبونلري
۴ اعتراف ايله قبولينه كيرك (و) اوكلش ايله حوليرينه
آ شكا شكر ايلك آ ديسن مبارك ايلك ۵ زيرا
ياهو ابو (در) آ نك وافر ايولكي داييم (در) و كرچلككي
چيلدن حيله (در)

يوز برنجي زبور
داودك بر زبوري

وافر ايولكي و راست چكمي ايرلايم سكا يا ياهو
تسبيح ايده يم ۲ كامل بولده عقل اوزره حركت ايده يم
بكا نه زمان كليهن سن كامل كوكل ايله اوم ايچنده
يور بديم ۳ حقه مخالف بر نسنه كوزلرنگ اوكلنجه
قوميم صابانلرگ ايشينه كين آيلدم بكا هيچ ياشميه
۴ بر يارمز كوكل بندن چكله يرامز (كمسنه) بلميم
۵ كرلوجه قوشوشونك آ ديسن چكن بونسي هلاك
ايده يم فالدرلش كوزلوي و مغرور كوكللي آ نبي
تحميل ايده يم ۶ كوزلرم يرك طوغرولرينه طوغر و كه بنملا
اوتره لر كامل بولده يوربان اول بكا خدمت ايله ۷ حيله

(ايله) ايشليان اوم ايچنده اوترميه بلان سويلسيجي كوزلرم
اوكلنجه استقرار بولميه ۸ ولايتك جمله منافقرين اركن
هلاك ايده يم كه جميع ظلم ايشليجيلري رتته شهرندن
كسيم

يوز ايكنجي زبور
زواللونك بر دعاسي قحان قتي اضطراب چكوب و رتته
حضورنده زارلغين دوكورسه

دعاسي ايشت يار ت و فريادمي سكا كلسون
بنم طارلغك كوتنده يوزكي بندن كزله دعا اتدكم
كوتنده بكا قولانكي اكدر بكا تيز جواب وير ۳ زيرا
كونلرم دولون كبي تلف اولنديلر و سوكلرم اكسي
كبي يانديلر ۴ كوكللم اولتق كبي چالندي ده
قورودي زيرا اتمكمي ييمكه اولندم ۵ آ ه اتمك
آ وازندن سوكلرم دريمه ياشديلر ۶ چوللكده كي
رخمه بگزدم يغمقلنده كي بايقوش كبي اولدم
۷ اوبانتق اولدم و او استنده كي منفرد سرچه كبي اولدم
۸ دوشمنلرم بني بتون كون رسوي ايدرلر (و) قارشومه
آ توب طوئانلر قارشومه آ ند ايچورلر ۹ زيرا اتمك
كبي كول پيدم و آ غلامق ايله ايچملمكي قارشتردم
۱۰ سلك طارغلغك و غضبك سببندن زيرا بني يوقري
فالدرك و بني (آ شنه) براقك ۱۱ كونلرم بر
اوزانلش كولكه كبي در و بن اولتق كبي قورودم ۱۲ اما
سن يا رب دايما باقي اولسن و آ كمقلغك دهرارگ دهرلرينه
دكين ۱۳ سن قالقوب صهيونه مرحمت ايلسيهن زيرا

داودگ زبورلري

آکا حمايت ايدجک زمان در زيرا تعين اولنمش زمان
گلدی ۱۴ زیرا قوللرگ آنگ طاشلرين جان و کوکلدن
استرلرو همان آنگ تهورين اسيرکورلر ۱۵ شويله
طايفلر ياهونگ آندن قورقلر و دوکلي يرگ پادشاهلري
سنگ مجدکدن دخی ۱۶ زيارت صهيوني بنا ايدبور
کندو مجدندۀ ظهور ايدر ۱۷ صويلمشگ دعاسنه کوزليه
و آنلرگ دعاسين خور طونميه ۱۸ اشبو آخر جمل
ايچون يازليه و برادلرلو خلق ياهويه شکر ايليلر ۱۹ زيرا
کندو مقدسينگ يوکسکاکنندن نظر ايلدي رب
کوکلدن يره باقدي ۲۰ اسيرگ اکلپشين ايشتمک
ايچون و اولم اوغللرين بوشاتمق ايچون ۲۱ که رتگ
آدني صهيونده ديوريه لر و حمددين يروشليمده ۲۲ خلقلر
بله جمع اولندقلرنده و مملکتلر رتۀ عبادت اتمک
۲۳ يولده يرازغمي اکسلندي کونلرمي فصلندي ۲۴ ديرمک
يا اللهم کونلرگ ياريسنده بني جقارمه بيللرگ دهرلرگ
دهرلرينه دکن (در) ۲۵ اولده يري تمللدگ و کوکلر
اللرگ عملي (در) ۲۶ آنلر هلاک اولالرس ايسه باقي
اولاس بلي آنلرگ جملهي کيچک کبي اسکيورلر
لباس کبي آنلري دکشتره سن و دکشه لر ۲۷ اما سن
(همان) اول (سن) و بيللرگ اکسلميه لر ۲۸ سنگ
قوللرگ اوغللري اوتلرلر و زرعلرين حضورکده استقرار
بوله *

داودگ زبورلري

يوز اوچنجي زبور
داودگ بر زبوري *

اي جانم رتۀ شکر ايله و دوکلي ايچمده اولان
مقدوس آدنه (حمد اتسون) ۲ اي جانم رتۀ شکر
ايله و آننگ جملۀ عوضلرين اونوتمه ۳ که هپ
عدالتلرلرگ يارالغور که جميع خسته لغلرکي صاورور
۴ که حياتکي هلاککدن ندا ايدر که وافر ايولک و
شفقتلر رحيمقلر ايله سني تاجلور ۵ که ايولک ايله
آنغرکي طويور شويله که تازه يکتلرگ قرتال کبي
يکتيلور ۶ رب دوکلي مظلوملر ايچون عدالتلر و راست
حکملايدر ۷ موسيه يوللرين معلوم ايلدي (ده)
عمللرين اسرايل اوغللرينه ۸ رت مرحمتلو و لطيف (در)
غضبه کچ و طاشان ايولکي وافر (در) ۹ اول دايما
چکشميه هم (غضبدين) دايما صغلميه ۱۰ کناه لرمزه
کورۀ بزه ايشلمدي هم عدالتلرلرگ اوزره بزه کيو و يرمدي
۱۱ زيرا يراوشندن کوکلرگ يوکسکلکي کبي
شويله طاشان ايولکي آندن قورقلر اوستنه قوتلندي
کون طوغوسي کون باتيسندن اوزاندوغي کبي شويله
تجاوزلرمزي بزبن ايراق ايلدي ۱۳ تا اوغللرينه شفقت
ايدنجه رب آندن قورقلره مرحمت ايدر ۱۴ زيرا
دوزمه مزي بلور خاطرندۀ طوتور که بز طنپراق (ايز)
۱۵ انساندن (اوتري) کونلري اوتلق کبيددر صحرانگ
چچکي کبي شويله چچکلور ۱۶ زيرا اوزرينه يل
کچور و يوقدرو مکاني بز دخی آنني بلميه ۱۷ اما

داودگ زبورلري

رښت وافر ابوالکي ازايملکدن دايملغه دکين (در) ۱۰ نښن
قورقانلر اوسنده و طبعو غولغي اوغللرگ اوغللرينه ۱۱
۱۸ عهدين حفظ ايدنلره و ۲ نلره که وصيتلرين خاطر لورلر
که ۲ نلري صقليه لره ۱۹ رت کوکلده تختين حاضردي
وياد شاهلغي جمله اوزرنده سلطنت سورور ۲۰ رتي
تبرک ايلگ اي ۲۱ نکه فرشته لري سوزين بتورن يارلنگ
قدردلوري سوزينگ ۲۲ وارين دگلور ايکن ۲۱ اي رښت
ازادتين ايدنلر (يعني) ۲۳ نکه جمله خدمتکارلري کندو
جمله چريلري رتي تبرک ايلگ ۲۴ رښت سلطانلغيتنگ
جميع مکانلرنده کي حميم ايشلري رتي تبرک ايلگ
اي جانم رتي تبرک ايله ۲۵

يوز دورنجي زبور

اي جانم رتي مبارکک (مخصوص) ايله يا ياکو بنم
اللهم سن قتي اولوننگ مجد و حسن ايله کيندگ ۲۶ که
نته کم جامه (ايله) نور (ايله) صارنوسن کوکلري
برده کبي اوزادور ايکن ۲۷ ضولده کوشکلرين
چاندورق بولوتلري عربده سين قوسوب يلگ قلسالري
اوسنده کزور ايکن ۲۸ که يلري تاضدارين ايدر (و)
ينار ۲۹ نشي خدمتکارلرين ۳۰ يري بنيادي اوسنده تميلدي
دايملغه دکين هيچ دبرنميه ۳۱ نته کم جامه (ايله)
لجه (ايله) ۳۲ نتي اورتنگ صولر طاغسلر اوسنده طوردي ۳۳
۳۴ سنگ ملامتنگدن قاچورلر سنگ کورلره گنگ ۳۵ وارين
تيز ايرانلورلر ۳۶ طاغلره چغلرلر واديلره ايتورلريه که ۳۷ نتي
۳۸ نلر ايچون تعيين ايلگ ۳۹ ۴۰ نلر کچينجک برسنور

داودگ زبورلري

قوشگ که يري اورتمک ايچون دويمه لره ۴۱ بيلگاري دبره لره
کونديروب که طاغلر ۴۲ راسنده ۴۳ قورلر ۴۴ صحرانگ جميع
حيوانلرينه ايچورلر بيلان اشکلري ۴۵ نلرگ صوسرلغين
سويندور ۴۶ هوانگ قوشلري قاتلرنده اوتورلر بيلرقلو
بوداقلر ۴۷ راسندن ۴۸ واز ويزورلر ۴۹ کندو حجرة لرندن
طاغلري صوارور ايکن يرايشلرگ ۵۰ يمشندن
طوقدر ۵۱ طوارلر ايچون اوتلق و انسان استعمالي ايچون
خضرت فلسلندر ورت که اتمک يردن چقاره ۵۲ و
شراب (که) ۵۳ ننگ کوکلين فرحسندرور (و) باغ
۵۴ ننگ يوزين شغافلندر وکه و اتمک (که) انسان
کوکلين دايادور ۵۵ رښت ۵۶ اغاجلري خوش طوبديلر
لبنان سرو ۵۷ زادلري که ۵۸ نلري اول دکدي ۵۹ اوراده
قوشلر يوا ياپورلر لقلقدن اوتري جام ۶۰ اغاجلري ۶۱ نکه اوي
(در) ۶۲ يوکسک طاغلر طاغ کچيسي ايچون و قنار
۶۳ طه طوشانلري ايچون صغيق ير (درلر) ۶۴ اي و
فصللر ايچون قاور ايکن کونشي (که) کندو باتيسين
بلور ۶۵ فراکولق تعين ايدرسن و کچه اولور اول زمان
اورمانده کي دوکلي حيوانلر حرکت کليورلر ۶۶ ارسلان
ياوريلري دويملاق ايچون بغور ايکن و ۶۷ نلرگ ييچيکين
الهدن طلب ايدرک ۶۸ کونش طوعور و جمع اولورلر و
کندو ياتاقلرنده ياتورلر ۶۹ ۷۰ دم کندو ايشينه چغار
و خدمتينه ۷۱ اخشامه دکين ۷۲ ايشلرگ نه چوغالديلر
يا رت حکمتده جمله سين يزانگ ير سنگ ۷۳ ملنگلدين
طولدي ۷۴ ۷۵ عظيم و هر طرفنده اينلو دکيز (شويله در)
اوراده حسابه کلمز خشتلر وار کوچک ايله ييکوت
حيوانلر ۷۶ اوراده کميلر وازورلر شول قانرغه بالسغي

(که آني) شکالدهگ آنده اوينامق ايچون ۲۷ بونلرښ
 جمله سي سکا بکلور که وځننده (آ نلره) ييچکلرين
 ويره سن ۸۲ (آني) آ نلره ويروسن (و آني) دپوشورورلر
 الشي آ جورسن وايولک (ايله) طوق اولورلر ۲۹ يوزگي
 کزاورسن بولانورلر آ نلرښ نفسين قالدرورسن جان ويروسرلر
 آ نلرښ طيراغيمه ونورلر ۳۰ روحکي کوندرورسن
 يراولورلر و يړښ اوستدين يکيليورسن ۳۱ ياهونښ مجدي
 دايم (باقي) اول ياهو کندو ايشلرنده شاد اول ۳۲ که
 يره بغار و دتور که طاغله طوقنور و تونولورلر ۳۳ بن
 عمر سورنجه ياهويه تسبيح ايده يم بن (ديرلک) دخي
 (سورنجه) اللهم زبور اوقه يم ۳۴ درين دوشنمهم آ نښ
 حقنده (بکا) قبول اولنه بن ياهوده شاد اوليم ۳۵
 ۳۵ خطاکارلر يردن تلف اولنه لرو منافقر دخي يوق اولاراي
 جانم ربه مبارکک مخصوص ايله ياهويه شکر ايلښ ۳۶

يوز بشنجه زبور

اي ربه اعتراف ايلښ آ دنه فرياد ايلښ خلقلره عمللرين
 بلدرښ ۲ آ گا تسبيح ايلښ آ سکا زبور اوقوښ آ نښ جمله
 عجيب عمللرندن اوتري تامل ايلښ ۳ سز آ نښ قدوس
 آ دنده اوکنښ ربي طلب ايدنلرښ کوکلي شاد
 اولسون ۴ ربي آ راښ قوتلو اولښ ديدارين هر زمان
 طلب ايلښ ۵ ايشلدکي عجيب عمللرين ذکر ايلښ
 آ نښ هيبتلو علامتلرين و آ غزينښ حکملرين ۶ اي
 آ نښ قولي ابراهيم تخمي آ نښ مختاري يعقوبښ
 اوغلري ۷ اول ياهو بزم اللهم (در) حکملري بزبتون

يرده (در) ۸ عهدين هر زمان خاطرنده طوتدي (يعني)
 بيش ييله اصمردوغوي سوزي ۹ که آ ني ابراهيم ايله ايلدي
 ويمني اسحاقښ ۱۰ بوني يعقوبه قانون ايچون پکشتري
 واسر آ ييله بر دايم عهد (ايچون) ۱۱ سزښ ميراثکرتښ
 حبلي کنعان يرين سکا ويهره يم ديرايکن ۱۲ صاي
 آ دملري اولدقلرنده (بلي) پک آ زو غريبلر آ نده
 (دخي) ۱۳ و طايفه دن طايفه يم (بر) مملکتدن اوزکه
 خلصه وارديلر ۱۴ بر آ دم آ نلره ظلم اتمکه قومدي بلي
 آ نلرښ خاطر ايچون پادشاهلره عتاب ايلدي (ديو) ۱۵
 ياغلنمشرمه طوقنمښ و يغمبرلر مه ضر ايلمښ ۱۶
 آ ندن غيري يراوستنه آ چلق دعوت ايدوب بزبتون
 اتمکښ طايعين صندري ۱۷ اوکلرندن ايلرو بر کشي
 کوندردي (يعني) يوسف (که) قول ايچون صائليدي ۱۸
 آ ياقلرينه زنجير ايله الم ويديلر کندوسي دمه
 کيدرلدي ۱۹ آ نښ سوزي کلدکي زماننجه رښښ
 کلمتي آ ني تجربه ايلدي ۲۰ قرال کوندروب آ ني
 بوشاندي خلقلرښ ضابطي آ ني صالح يوردي ۲۱ آ ني
 اوينه بک و آ نښ جميع يورتي اوزرينه ضابط دکدي ۲۲
 که ارادتي اوزه بکلرين بغله و مشاوره جيلرينه
 حکمت اوکرده ۲۳ اسر آ ييل دخي مصره کلي و
 يعقوب حامښ ولاينده طوردي ۲۴ و خلقي زيارده سيله
 آ رتردي و آ نلري دوشمنلرندن دخي قوتلو ايلدي ۲۵ و
 آ نلرښ کوکلين دوندري که کندو خلقينه بغض
 ايده لره که قولري ايله حيله ايله ايشله لر ۲۶ کندو قولين
 موسي کوندردي و هاروني که آ ني اختيارلدي ايدي ۲۷
 آ نښ علامتلرينښ سوزلرين آ نلره و هيبتلو علامتلرين

بحامشک ولايتنده کونستردیلر ۲۸ قراشکواق گوندر و به
 (آني) قراشکوا ایلدي ده سوزینه قارشو عاصي اولمادیلر
 ۲۹ صوارین قانه دكشتردي ده بالقولرین اولسدردی
 ۳۰ نلرگ سیری قریقه لر ظهوره کتوردی پادشاهلرین
 اودالزده ۳۱ سویلدیده شدانلر (هم) بتلر دوکلی سنورلرینه
 کلدیلر ۳۲ نلرگ یغموری بیرینه دولو (و) آتش
 بالکلرین آ نلرگ ولایتنده ویردی ۳۳ و کرمالین و
 انجیر آ عاجلرینه اوردی و سنورلرین آ عاجلرین اواتدی
 ۳۴ سویلدیده چکرکه لر کلدی و بوق بوجکلی
 حسابی بوق ایکن ۳۵ و آ نلرگ ولایتنده کی جمیع
 اوتلری ییدیلر دخی آ نلرگ بیرینکه محصولین ییدیلر
 ۳۶ دخی آ نلرگ ولایتنده کی هر اول دوغمشه اوردی
 آ نلرگ جمله قوتلغینگ اولکیسی (ایکن) ۳۷ آ نلری
 دخی کومش و آلتون ایله چقاردی و قیدیلری ایچنده
 ضعیف کمسه یوغیدی ۳۸ چقد قلنده مصرلور شاد اولدی
 زیرا آ نلرگ اورککلکی اوستلرینه دوشدی ایدی
 ۳۹ بولوتی اورتو ایچون یایدی و آتش که کیجه یی
 نورلندره ۴۰ قوم دیلدی ده بلدرجنلر کتوردی و کوکلرگ
 اتمکی (ایله) آ نلری طوق ایلدی ۴۱ قیایي آ چدی ده
 صولر آ قدیلرو ایرماق (کبی) قورو یلرده واردیلر
 ۴۲ چونکه کندو قولی ابراهیمه (سویلدکی) مقدوس
 سوزین خاطرده طوددی ۴۳ و آ نلرگ امتین دخی شانلق
 ایله اخراج ایلدی اختیار اولنمشارین سونج ایله (ده)
 ۴۴ و طایفه لرگ یورتلرین آ نلر ویردی و امتلرگ امکینه
 مالک اولدیلر ۴۵ که آ نلرگ قانونلرین حفظ ایدیلر
 شر یعتلرین صغیه لر یاهویه شکر ایلک

یاهویه حمد ایلک یاربه اعتراف ایلک زیرا ایو (در) زیرا
 وافر نولکی دایما (باقی اولور) ۲ ریش قدرتلو عمللرین
 کیم کلام ایله و آ نلرگ جمله حمدین (کیم) اظهار
 ایله ۳ مبارک حکمی حفظ ایدیلر (و) هر وقتده
 طوغرولغیه ایشلیان ۴ سنلر خلقتک خوشنودلغی ایله
 بنی خاطرکه کتور یا رت سنلر خلاصه ایله بنی زیارت
 ایت ۵ که سنلر مختارلرکک ایولکین کوریم که
 سنلر امتلرگ شاداغنده سوتیم که میراثک ایله افتخار ایلم
 ۶ بابالرمز ایله کناه اتدک عدالتسزلک قلدق دینسزاکله
 ایشلدک ۷ نالرمز مصرده (اولدقاری) عجیب
 ایشلرکی آ کلامدیلر سنلر طاشان ایولککک چوتلغین
 یاد ایلمدیلر اما دگیزده (یعنی) قلم دگیزنده (آني)
 انجندیلر ۸ لکن کندو آ دینلر خاطر یچون آ نلری
 خلاص ایلدی که یرارلغین معلوم ایده ایدی ۹ دخی دگیزه
 آ زار ویردی ده قورودی شویله ننه کم چوللکده لجه دن
 آ نلری کزدردی ۱۰ و آ نلری عداوت ایدنلرگ الندن
 آ نلری قورتاردی و دوشمنلرگ الندن آ نلری خلاص ایلدی
 ۱۱ و صولر دوشمنلرین اورتدیلر آ نلر بر کمسه قالمدی
 ۱۲ اول زمان سوزلرینه ایناندیلر آ نلرگ حمدین مدح ایلدیلر
 ۱۳ عجله ایلدیلر ایشلرین اوندیلر نصیحتینه هیچ قتلانمدیلر
 ۱۴ اما چوللکده زیاده سیله شهوت اندیلر و یبانه تکرر
 صنادیلر ۱۵ و آ نلرگ دیشین آ نلر ویردی اما آ نلرگ
 بجایینه ارقلق کونسدردی ۱۶ دخی اوردوده موسی

گونلديلر (و) هاروني رېښگ قديسي ۱۷ پر آ چوب
 هائاني يوتدي و ابرامگ بولگين اورتي ۱۸ و آ نلرگ
 بولگنده اود يانده يالگ منافقيلري كويندردى ۱۹
 حوربده بر بوزاغى قلديلر و اويمه ايشينه باش اورديلر ۲۰
 بويله آ نلرگ مجدين اولق ييدكي براوكوزگ
 شكليه دكشترديلر ۲۱ مصرده عظيم نسنه لري ايشليان
 آ نلرگ مخلصين تكريء اونديلر ۲۲ حام ولايتنده كي
 عجيب ايشلري و قلمز دكيزي قنده كي هيدتلو نسنه لري ۲۳
 امدي ديديكه آ نلري هلاك ايدى آنگ مختاري موسي
 اوڭكنده قوشده طورمزه ايدي غضبين دوندرك ايجون
 كه آ نلري هلاك ايلميه ۲۴ دخي استنچك يري
 خور طوتديلر سوزين ايمانه كتورمديلر ۲۵ اما چادرلنده
 مرلدايدلر رېښگ آ وازين دكلمديلر ۲۶ امدي الين
 قارشولرينه يوقري قالدردى چوللكه آ نلري دوشرمك
 ايجون ۲۷ دخي طايغه لردى زرعلرين دوشرمكه و ولايتلردى
 آ نلري طاغتمق ايجون ۲۸ و دخي بعال ياغوره قوشلديلر
 و اولنلرگ قربانلرين ييديلر ۲۹ شويله دوزكونلري ايله
 (آني) طارلنديلر و اولت ايجلرينه زور ايله كيردي ۳۰
 پس فينچاس قالدريده حكم ايلدي و اولت دورغدايى ۳۱
 اولده دوزغولق ايجون آ كا معدود اولدي جيلدن
 جيله دايم ۳۲ دخي مريباه سولرينگ قنده طارلنديلر
 شويله (كه) آ نلرگ خاطريچون موسي ايله كم واري ۳۳
 زيرا روحين اوكلندرديلر شويله كه دوداقلري ايله
 هرزه سويلدي ۳۴ رېښگ آ نلره ديدكي (كبي)
 خلغلري قورمديلر ۳۵ اما طايغه لرايله قارشديلر و ايشلرين
 اوڭرنديلر ۳۶ و پوتلرينه عبادت انديلر كه آ نلره دوزاق

اولدي ۳۷ بلي اوغللرين و قزلرين دوڭسيچيلره ذبح
 ايلديلر ۳۸ و اوغللرينگ و قزلرينگ صوحسز قانين دوڭديلر
 كه آ نلري كنعان پوتلرينه ذبح ايلديلر و يرقان ايله بوزلدي ۳۹
 شويله كندولرگ عمللري ايله مردارلنديلر و پيدالري ايله
 جماع انديلر ۴۰ امدي رېښگ غضبي كندو خلقينه قارشو
 طوتشدي و كندو وارثلغين مكروه طوتدي ۴۱ و آ نلري
 طايغه لرگ ايله ويري ده آ نلره بغض ايدنلر اوستلرينه
 بلكك سورديلر ۴۲ دوشمنلري دخي آ نلره ظلم اتسديلر
 و آ نلرگ الي آ لنده آ لچقلنديلر ۴۳ چوق كرلر
 آ نلري قورتاردى اما اوڭوتلري ايله آني طارلنديلر و آ نلرگ
 عدالتسزلكينگ خاطريچون آ لچقلنديلر ۴۴ وليكن
 آ نلرگ فريادين ايشتدكنده تاسه لندكلرين كوردى ۴۵
 و كندو آ نلردن يشا (اولن) عهدين خاطرينه كتوردى
 و ملايملغينگ چوغلغينه كوره پشيمان اولدي ۴۶ و دوڭلي
 آ نلري اسير اتدكلرينگ اوڭنجه آ نلره مرحمت
 ايلدي ۴۷ بزي قورتار يا ياهو بزم تكريمز و طايغه لار
 آ راسندن بوي جمع ايله كه سنگ مقدوس آ دكه
 اعتراف ايليه وز كه حمدكده فخر ايدى وز ۴۸ مبارك
 ياهو اسر آ ييلگ تكريسى ازليكدن دايملغه دگين و
 دوڭلي خلق آ مين ديسون ياهويه شكر ايلش ۴۹

ياهو به اعتراف ايلش چونكه ايو (در) چونكه
 وافر ايولكي دايم (باقى اولور) ۲ رېښگ منقديلري
 (شويله) ديسونلر كه آ نلري دوشمنگ الندن خلاص

داوئڭ زبوراري

ايلدي ۳۰ و ولايتلردن (يعني) كون طوغوسندن و كون
باتيسندن شماندن و قبله‌دن آنلري دوشوردي ۱۴ چوللكده
منفرد يولده آن واره اولديلر ساكن اولمالو شهر بولمديلر
۵ قارني آن چ اولانلر و صوسلر (ايكن) آنلرگ جاني
ايچلرنده اكسلدي ۶ اول زمان آنلرگ طارلغنده رته
فرياد انديلر (و) مصيبتلردن آنلري قورتاردي ۷ و راست
يولده آنلري يوريتدي كه بر ساكن اولاجق شهره واره‌لر ايدې
۸ يا كه رته وافر ايولكي (ايچون) اعتراف ايدهلر و آنلرگ
عجيب ايشلري (ايچون) آن دم اوغللرينه ۹ زيرا
صوصيان جاني طوق ايدرو آنجق جاني ايولك ايله
دولدرور ۱۰ قراكلوق و اولمك كولكهي اوتريجيلري
مصيبت و دهر ايله بغلنمشلر ايكن ۱۱ آنلرگ ايچون
تشرينك سوزلرينه عاصي اولديلر و حق تعالي نك اوكتين
خور طوتديلر ۱۲ امدې آنلرگ كوكلين امك ايله
آنچقلاي دوشچك اولديلر و ياردمجي يوغيدي ۱۳ اول
زمان آنلرگ طارلغنده رته فرياد ايلديلر (و) مصيبتلردن
آنلري قورتاردي ۱۴ اول قراكلوقدن و اولم كولكهي سندن
آنلري چقارور و آنلرگ باغلرين اوزور ۱۵ يا كه رته
وافر ملايمتي (ايچون) اعتراف ايدهلر و عجيب عمللري
(ايچون) آن دم اوغللرينه ۱۶ زيرا باقردن قبولي اواتدیده
دردن طرفازلري پاره پاره ايلدي ۱۷ دلور آنلرگ
تجاوزلغينك يوزندن اوتري و عدالتسزلكلري ايچون
قوجنورلر ۱۸ آنلرگ جاني هر اصل طعاسدن بيزار اولور و
اولم قبولرينه نك اولاشورلر ۱۹ اول زمان آنلرگ
طارلغنده رته چاغورلر و مصيبتلردن آنلري قورتارور
۲۰ سوزين كوندروب آنلري اوكدورور و كندولرگ

داوئڭ زبوراري

هلاكلكرندن (آنلري) قورتارور ۲۱ يا كه رته طاشان
ايولكي (ايچون) اعتراف ايدهلر و عجيب عمللري
(ايچون) آن دم اوغللرينه ۲۲ و حممك قربانلرين دبح
اتسونلر و مدح ايله عمللرين بيان اتسونلر ۲۳ كميلره
دكيزه ايندلر اولو صولده ايش ايشلنلر ۲۴ بونلر رتبه
عمللرين كورورلر و عجيبلرين درينلر ۲۵ زيرا
صويليور و فورطونه يلين حركته كدورور كه طالعهلرين يوقري
قالدرور ۲۶ كوكاره چقارلر لجه‌لره اينورلر آنلرگ جاني
بلا ايله اريور ۲۷ صالدرور و كيغلو كشي كشي قملدانورلر
و آنلرگ جملله عقللواغي يوغ اولور ۲۸ اول زمان آنلرگ
طارلغنده رته چاغورلر و مصيبتلردن آنلري چكوب
چقارور ۲۹ فورطونه ي ليمانلغه دوندورور شوييله كه
دكيزگ طالعهلري سوس اولورلر ۳۰ اول زمان سوسدلري
ايچون سونورلر شوييله استدكلرينك ليبيانينه آنلري
كدورور ۳۱ يا كه رته طاشان ايولكي (ايچون)
اعتراف ايدهلر و عجيب ايشلري (ايچون) آن دم اوغللرينه
۳۲ دخي خلقك جماعتنده آنلري يوجه‌لرسونلر و شينخلرگ
جمعتنده آنلرگ شكر اتسونلر ۳۳ ايرماقاري بر چوللكه
و صوفيقلرين قورو يره دوندورور ۳۴ (و) بر يمشلور
چوراكلغه آنده ساكن اولانلرگ يرامزلغي ايچون
۳۵ چوللكي صو كوللره و قورو يري صو چشمهلرينه دوندورور
۳۶ و آنچلري اوراده اوتردور و بر ساكن اولاجق شهر
ياپورلر ۳۷ و تارلاي اكه‌لر و باغلري دكه‌لر و بوللق
محصوللرين ديشورورلر ۳۸ دخي آنلري مبارك ايدرو
زياده سيله چوغالورلر و احواللرين آنلرغه قوميدور ۳۹ يينه
آنلرگ زالورلر و آنچقنورلر ظلم مصيبت و قساوتك سبيله

داوڭ زبورلي

۳۰ بکر اوستنه اهانت دوکورو یوسلنز (اولن) یسباده
 آنلري آواره کردورور ۴۱ اما فقیري دردندن یوتري
 قالدورور (آکا) سوري کيني قبيله لري ايدر ۴۲
 طوغرولر کوره لرو سونه لرو دوکلي عدالتسزک آغزین
 طغایه ۴۳ هر کیم عقللو (اولوب) یونلري کوزدورسه
 رښت طاشان ایولکین آکالیه لره

یوز سکزنجي زبور

داوڭ بر تسبیح یا زبوري

کوکلم حاضرلندي یا الله تسبیح ایده ایم و معجده
 ایله زبور اوقه ایم ۲ کران و طنبوره اویانڭ بنده چیښڭ
 صباح اویانه ایم ۳ خلقلر آراسنده یاربت سکا اعتراف
 ایده ایم امتلره سکا زبور اوقه ایم ۴ زیرا طاشان ایواکڭ
 کوکله اوستنندن بیوکله و کرچکاکڭ فلک
 دکین ۵ کوکله اوستینه یوجه اول یا الله و معجده
 جمیع پر اوستینه (اولسون) ۶ که سنگه معجوبلرڭ
 قورتلره صاعڭک ایله خلاص ایت و بکا جواب ویر ۷ الله
 مقدسده سویلدی سونه ایم شخمي بوله یسم و سکوتڭ
 وادیسین اولجه ایم ۸ غلام بنم (در) منسی بنم (در)
 افرایم دخي باشمڭ یارلغی (در) شریعت ویر یجیم یهودا
 (در) ۹ یومتی قرانیم مواب (در) ادم اوزره پاپوچمی
 براغه ایم فلسنی اوزرینه غالب اولیم ۱۰ برک شهره بنی
 کیم کتوره اومه بنی کیم ایله ۱۱ (سن) انمیه میسن
 یا الله (که) بزې براقڭ ایدی و (سن) یا الله چریلرمز
 ایله چقمزمیسین ۱۲ طارلقدن بزه یاردم ویر زیرا انسانڭ

داوڭ زبورلي

خلاصی باطل (در) ۱۳ تکرې ایله یراراق کوستره وز زیر
 اول (درکه) دوشمنلرمزې باصاچي (در)

یوز طوقوزنجي زبور

ظفرویرینه داوڭ بر زبوري

یا الله حمد منشاسی تک طوره ۲ زیرا منافقڭ
 آنغزې و حيله کارڭ آنغزې اوستمه آچلدیلر یلان دیل ایله
 قارشومه سویلدیلر ۳ عداوت سوزلري ایله دخي بنی
 قوشاندیلر و مفت قارشومه صواش ایلدیلر ۴ سوشم ایچون
 بکا قارشو دورورلر بن ایسه دعا ایدرم ۵ و ایولیک یرینه
 قارشومه کملک و سوشم یرینه بکا عداوت کیرو ویردیلر
 ۶ بر منافق اوستینه تعین ایت و شیطان آنڭ صاعنده
 طورسون ۷ حکم اولندو عنده قباحتلو چقسون و دعاسی
 کناهه دوندلرسون ۸ کونلري آ ز اولسونلر (و) اوزکه
 منصبین آلسون ۹ اوغللري اوکسزلر اولسون و قریسی بر
 طول عورت (ده) ۱۰ اوغللري آواره کزوب دلنسونلر
 دخي خراب مکانلرندن آراهنولر ۱۱ معامله جه دوکلي
 آنده اولانی طوزاغه طوتسون و غریبلر امکینڭ فایده سین
 تالاسون ۱۲ و آکا شفقت اوزاتمغه برکشی اولمسون
 آنڭ اوکسزلره دخي شفقت ایدن اولمسون ۱۳ اولادی
 کسلک ایچون اولسونلر اوزکه جیلده آنلرڭ آندي
 محو اولنسون ۱۴ بابالرنڭ عدالتسزاکي رښت څتنده
 آنکلسون و آناسڭ کناهی محو اولنماسون ۱۵ هر
 زمان رښت اوکنده اولسونلر که آنلرڭ تذکرین یردن
 قوپاره ۱۶ بونڭیچونکه شفقت اتمکه خاطرینه

کتورمدي اما فقير و حاجتو انساني قووالدي که صنمش
 کوکلوي اولدره ايدي * ۱۷ چونکه بد دعايي سودي
 شويله اوزرينه دوشسون چونکه خبر دعاده صفا سورمدي
 شويله آ ندن ايراق اولسون * ۱۸ چونکه ننه کم کيوسي
 ايله بد دعا ايله کيندي شويله سولر کبي ايچروسنه
 کيرسون و ياغ کبي سوکلرېنگ ايچينه * ۱۹ آکا
 آ ني اورئين کيوسي کبي اولسون و قوشاق کبي که
 آ نکه هر زمان قوشانور * ۲۰ جانمه قارشو کملمک
 سويلنلرگ و دوشمنلرگ کراسي رېگه قنندن بودر *
 ۲۱ سن ايسه يا رب ياهو سنځ آ دځځ خاطرېچون بنم
 ايله قليوير صحيح ملايملگ پک ايو (در) بني نجات
 ايله * ۲۲ زيرا کرچک بن زواللو فقير (ايم) و کوکلم
 ايچمه ياره لندي * ۲۳ اوزادلمش کولکه کبي يوريدم
 چکرکه کبي سلکندم * ۲۴ ديزلم اورچ طونمقدن
 سالنديرو اتم سميرلکن اکسلندي * ۲۵ بن دخي
 آ نره رسوايتي اولدم (قچان) بني کورسهر باشلرين سالورلر *
 ۲۶ يا ياهو بنم اللهم بکا ياردم ايله وافر ايواکځکه کوره
 بني خلاص ايله * ۲۷ که بو سنځ الگ ايدکين بله لرسن
 ياهو آ ني ايلدځ * ۲۸ آ نلر بد دعا ايده لراما سن
 برکتليه سن قالدقلري و قتده اوتانه لراما سنځ قولگ شاه
 اول * ۲۹ دوشمنلرم اوتانمقلق (ايله) کينجکلر آ نلرگ
 عاري خلعت کبي (آ نلري) صارجقدر * ۳۰ رڼه آ غزم
 ايله غايتله اعتراف ايده يم و چوققلر اورتاسنده آ ني مدح
 ايده يم * ۳۱ چونکه فقيرگ صاغ الذده طورور (آ ني)
 آ نلر دن قورتارمق ايچون که جانينه حکم ايده لار
 ايدي *

يوز اوننجي زبور
 داوښت بر زبوري *

ياهو بنم رڼمه (بويله) ديدیکه بنم صاغنده اوښور تا
 (بن) دوشمنلرکي سنځ آ ياقلرگ بر باصنچق ايدنجه
 ۲ ياهو يزارلځځځ قضيبين صهيون دن کوندره دوشمنلرگ
 اورتاسنده بکک سور * ۳ سنځله قوتځځځ کوننده
 تقدېش حسدننده کوکللو عرضلر (اولا) اولادځځ چيکي
 سکا طاځ رحمينځ (چيکن) دن آ رسوق (اولا) *
 ۴ ياهو يمين ايلديده پشيمان اولمايه ملکيصدقځ ترتيبي
 اوزره سن دايفما امام (سن) * ۵ صاغځځځ (اولان) رب
 غضبينځ کوننده پادشاهلري ياره ليور * ۶ طايفه لار آ رسنده
 حکم ايله اولولر (ايله) دولدرور ايکن چوق ولايتلر
 اوستنده باشي ياره لور ايکن * ۷ يوله کي چايدن ايچه
 آ نکيچون باشي يوجه لده *

يوز اون برنجي زبور

ياهو به شکر ايلځ بتون کوکلم ايله رڼه اعتراف
 ايده يم دغورولرگ آ يرو جميعتي و جماعت ايښچنده *
 ۲ ياهونځ ايشلري بيوکدرو دوکلي آ نلر دن حظ ايدنلر دن
 آ رانديلر * ۳ عملي رعائتلو و مجدلو (در) و طوغرولغي دايم
 باقي اولور * ۴ عجيب ايشلرين آ نکدردي ياهو لطيف
 و شفقتلو (در) * ۵ آ ندن قورقنلره ييچک ويردي عهدين
 دايم خاطرنده طوته * ۶ عمللرېنگ قوتين خلقيه بلدوردي

داودگ زبورلري

كولينه و بکجه قيايي صولرگ چشمه سته دوتدردي

يوز اون بشنجي زبور

بزم ايچون دكل يارث بزم ايچون دكل اما
(آننجي) سنگ آدگ ايچون مجده و يرواثر ايولكشه
ايچون و كرجكلكش خاطر ايچون ۲ طايغه لر نيچون
سويليه لر شمددي آ نلرگ تكريسي قنده در (ديو) ۳
بزم تكريمزدن اوتري كوكلرده در هر نه استرسه ايشلور ۴
پوتلري كوشش و آلتون (درلر) انسانلرگ اللربنك ايشي ۵
آ نلرگ آغزي واراما سويله مزلر كوزلري واراما كوزه مزلر ۶
قولاقلري واراما ايشده مزلر آ نلرگ بورني واراما قوقوله مزلر ۷
اللري ايله طوقنه مزلر آ ياقلري ايله يوزيه مزلر (هم) آ نلرگ
بوغازنده مراده بله مزلر ۸ قليجيلري آ نلرگ كبيلردر
وهر آنره اعتماد ايدن ۹ اسر آ ييل ياهوده اعتقاد
طوتور آ نلرگ ياردمي و آ نلرگ قلغاني اولدر ۱۰ هارونك
قبيله سي ربه اعتقاد طوتور آ نلرگ ياردمي و آ نلرگ
قلغاني اولدر ۱۱ ياهودن قورقانلر ربه اعتقاد طوتورلر
آ نلرگ ياردمي و آ نلرگ قلغاني اولدر ۱۲ ياهو بزي
خاطرنده طوتدي مباركله اسر آ ييل قبيله سين بركتليه
هارونك قبيله سين بركتليه ۱۳ ياهودن قورقانلري
كوچكلر ايله بيوكلري بركتليه ۱۴ ياهو سزگ ايچون آرتون
ايله سزگ ايچون و اوغللر سزگ ايچون ۱۵ كوكلري و يري
يراندغي رتدن آ لقلشنم شسز ۱۶ كوكلرگ كوكلري
ياهو ايچون (در) اما يري آدم اوغلرينه و يبردي ۱۷ نه
اولنلر نه ساكتلكه اينلر ياهويه شكر ايدرلر ۱۸ لك

داودگ زبورلري

شمدين صكره و تا دايملغه دك ياهويه مباركله مخصوص
ايله وز ياهويه شكر ايلك

يوز اون آلتنجي زبور

حظ ايلدم كه رت نمازلرنگ آوازين ايشدي ۱
۲ زيرا قولاغني بكا اكدرددي امددي (هپ) كونلرده
(آكا) دعا ايده يم ۳ اولمگ طوزاقلري بني قوشاتديلر
و مزارگ طارلقلري بكا يتديلر طاراق و زحمت چكدم ۴
۵ اول زمان رتنگ آ دينه دعا ايلدم (ديو) كرم ايله يا
رت جانمي قورتار ۶ ياهو لطيف و عادل (در) بلي بزم
اللهمز شفقتلو (در) ۶ رت سرعت ايديجيلري مقلديور
دوكندم و بني خلاص ايلدي ۷ سنگ دنجلكشه دون
اي جانم زير رت اوستكه عوض ايلدي ۸ زيرا سن
جانمي اولمدين كوزلرمي كوز ياشلردن (و) آ ياقلرمي
ايتديورمكدن خلاص ايلدگ ۹ ديريلرگ ولايتلرنده
ياهوگ حضورنده كزييم ۱۰ ايناندم امددي سويلدم
غايته تاسه لندم ۱۱ تيزلكمه ديدمكه هپ انسانلر
بلانجيلدر ۱۲ ربه نه كيرو ويره يم دوكللي بكا
(ويردكي) عوضلري (ايچون) ۱۳ خلاصكه قدحين
آله يم ورتنگ آ دنه دعا ايده يم ۱۴ حالا نذرلرمي ربه
اوده يم جميع خلقينگ اوكنجه ۱۵ رتگ ديدارنده
قديسلرينگ اولمي آغر بهالو (در) ۱۶ كرم ايله يارث
زيرا سنگ قولگ (ايم) بن سنگ قولگ (ايم) و جاريه كگ
لوغلي باغلممي چوزدگ ۱۷ شكرلر قربانين سكا
قربان ايده يم ورتنگ آ دنه دعا ايده يم ۱۸ حالا نذرلرمي

داوښت زبورلري

رڼه اوده يم جميع خلقينڅه اوځنځه ۱۹ ياهونڅ
اوينڅ حوليرنده اورناځده اي يروشليم ياهويه حمه
ايلڅ

يوزاون يدنجي زبور

اي جميع طايفه لرڼه شكر ايلڅ جمله خلق لرڼه
حمد ايلڅ ۲ زيرا وافر ايولكي بزه طوغرو قوتلو درو
رڼه حقيقتي ابديلكه دكين ياهويه شكر ايلڅ

يوزاين سكرنجي زبور

ياهويه اعتراف ايلڅ كه ايو (در) كه وافر ايولكي
ابديلكه دكين (در) ۲ اسر آيل حالا ديسون ځكه
وافر ايولكي ابديلكه (دكين در) ۳ هارونڅ
قبيله سي حالا ديسون كه وافر ايولكي ابديلكه (دكين
در) ۴ رڼدن قورقائلر حالا ديسونلر كه وافر ايولكي
ابديلكه (دكين در) ۵ طارلقدن ياهويه فرياد ايلدم
ياهو اينلك (ويمكدن) بڅا جواب ويردي ۶ ياهو
بله مځه در قورقميم انسان بڅا اتمكه قاصر (اولان) نه
در ۷ ياهو بنم (در) ياردمچيلرم ايچنده امدي بڅا
بغض ايدنلر اوښتنه (استكمي) كوريم ۸ انسانده اعتقاد
طوتمقدن رڼه اعتماد اتمكه ايو (در) ۹ بكارده اعتقاد
طوتمقدن رڼه اعتماد اتمكه ايو (در) ۱۰ جمله طايفه لر بني
قوشاځيلر اما رڼڅ آ دنده آنلري كسهم ۱۱ بني
قوشاځيلر دخي بني قوشاځيلر اما رڼڅ آ دنده آنلري

داوښت زبورلري

كسهم ۱۲ آنرولر كي بني قوشاځيلر دكنلرڅ اودي
كبي سويندردلر زيرا رڼڅ آ دنده آنلري كسهم
۱۳ بن زياده سيله ايتيويردم كه دوشيم اما رڼ بڅا
ياردم ايلدي ۱۴ ياهو يرارلغم و تسبيحڅه (منشاسي در)
زيرا بنم خلاصم اولدي ۱۵ صديقلرڅ چادرلرنده مدحڅه و
خلاصڅه آوازي وار ياهونڅه صاغ الي بر قدر تلو عمل قلدي
۱۶ ياهونڅه صاغ الي يوجهلندي ياهونڅه صاغ الي بر قدر تلو
عمل قلدي ۱۷ اولميم لکن ياشيم و ياهونڅه عمللرين بيان
ايديم ۱۸ ياهو بڅا غايتله ثاديد ايلدي لکن بني اولمه
تسلیم ايلمدي ۱۹ طوغرو لڼڅه قوتلرين بڅا آ چڅه
آنلره كيريم (و) ياهويه اعتراف ايديم ۲۰ رڼڅه
قپوسي بو در صديقلر آكا كيرلر ۲۱ سڅا اعتراف
ايديم زيرا بني ايشندڅ و بنم خلاصم اولدڅ ۲۲ ياپيچيلر
رد اندكلري طاش بوجاغڅه باش (طاشي) اولمدي
۲۳ اشبور رڼڅه قتندن اولدي بو كوزلرمزه عجيب (در)
۲۴ رڼ اندكي كون بو (در) آ نده شانلقدن صحرابهلم
وسونهلم ۲۵ كرم ايله يارڼ حالا خلاص ايت كرم ايله
يارڼ حالا قولاي ايله ۲۶ مبارك اول كه رڼڅه
آ دنده كليور رڼڅه اوندن سزي بركتلكڅ ۲۷ ياهو
تكري (در) و بزه روشن اولدي قرياني ايللرايله مذبڅه
بوينوزلرپنه بغلڅ ۲۸ بنم اللهم سن سڅا اعتراف ايديم
بنم اللهم سني يوجهلهم ۲۹ رڼه اعتراف ايلڅ كه ايو
(در) كه وافر ايولكي دنپايه دكين (در)

يوز اون طوقوزلجي زبور
الف

طوغرو بوللور مبارک (در) که رښت شرعیتند
یوز یوزلر ۲ شهادت لرین طوتانلر مبارک که بتون کوشل
ایله آنی آرابورلر ۳ دخی عدالتلرک ایشلمدیلر
آنک یوللرنده یوزیدیلر ۴ سن (بزه) بیورنک وصیتلرکی
تقدید اوزره صقلمق ایچون ۵ بولایکه یوللرم طوغرله لر
ایدی قانونلرکی صقلمق ایچون ۶ اول زمان اوتالمیم
وقتیکه سنک جمیع بیورنلرکی کوزلورم ۷ کوکله
طوغرونی ایله سکا اعتراف ایدیم قحان عادل حکمرلرکی
اوکرتنک اولورسم ۸ قانونلرکی حفظ ایدیم بني
غایتله ترک ایلمه

بیت

اوغلان کندو یولین نه ایله پاک ایلیه سوزکه کوره (کندی)
صقلمغیله ۱۰ بتون کوشلم ایله سنی جهد ایلدوب
آرادم بیورنلرکدن بني صایمغه قومه ۱۱ کلامکی
کوکلمده کزلدم که قارشوکه کناه اتمیه ایدم
۱۲ سن مبارک (سن) یا رب قانونلرکی بکا اوکرت
۱۳ سنک آغزک جمله حکمرلرین دوداقلرم ایله
دیوردم ۱۴ نته کم جمیع بایلق اوستنده شهادت لرک
یولنده شادلق ایلدم ۱۵ سنک وصیتلرکده دوشنده یم و
یوللرکه کوز ده یم ۱۶ قانونلرکده صفا ایدیم کلامکی
اونتمیم

جیمال

۱۷ قوشک اوستنده عوض ایله (که) یاشیم و
کلامکی صقلمیم ۱۸ کوزلرمی آچ که شریعتکدن
تعجیب نسنه لره باقمیم ۱۹ بن یرده غریب ایم بیورنلرکی
بندن کزلمه ۲۰ جانم قالدی هر زمانده حکمرلرکی
استدکمچون ۲۱ سنک بیورنلرکدن یاکلان لغتلو
متکبرلره آزارلک ۲۲ رسوایی و اهانتی بندن تکرله
زیرا شهادت لرکی حفظ ایلدم ۲۳ یکار دخی اوتروب
قارشومه سویلدیلر (لکن) قوشک قانونلرکده دوشنور
۲۴ سنک طانقلرک دخی بنم صقام هم مشورتیلرم (در)
دالت

۲۵ جانم طیرانغه پاشیدی سوزکه کوره بني دیری ایت
۲۶ یوللرمی دیوردم و بني استعجابت ایلک قانونلرکی بکا
اوکرت ۲۷ وصیتلرک یولین بني آکلات و شویله
تعجیب عمللرکده تامل ایدیم ۲۸ جانم ثقلتدن دوکندی
سوزکه کوره بني مقرر طوت ۲۹ یلان سویلمک یولین
بندن ایراقله و شریعتک (ایله) بکا احسان ایله
۳۰ حقیقتک یولین اختیار ایلدم حکمرلرکی (اوکده)
تودم ۳۱ شهادت لرکه پاشدم یارب بني اوتاندرمه
۳۲ بیورنلرک یولین سکرده یم وقتیکه کوکلمی آچچقس
ها

۳۳ سنک قانونلرک یولین بکا اوکرت یا رب و
آنک صوکه دکین صقلمیم ۳۴ بني آکلات و
شریعتکی حفظ ایدیم بلی بتون کوشلم ایله آنک
کوزده یم ۳۵ وصیتلرک یولنده بتی کتور زیر آنده
صفا ایدرم ۳۶ شهبوته دکل اما سنک شهادت لرکه

داوښت زبورلري

کوڅکلمې مایل ايله ۳۷ باطللغې کورمکدن کوزلرمې
کچور یولنکده بنې دیرې ایت ۳۸ کلامکې قولنکه
تصدیق ايله که سنځ قورقوکه ۳۹ دلنمشدر ۳۹ رسوايلغمې
یندن کچور که ۴۰ نندن قورقارم زیرا حکملرک خیرلو (در)
۴۰ اشته ویتلرکه کوڅکل ویرتدم طوغرولنکده بنې
دیرې ایت ۴۱

راو

۴۱ سنځ وافر ملایمتځ دخې بکا کلسون یا رت
(یعني) خلاصځ کندو سوزکه کوره ۴۲ شویله بنې
وسوای ایدنه جواب ویریم زیرا سوزکه اعتماد ایلدم ۴۳
وکرچکلځ سوزین بالتمام آغزیدن قالدومه زیرا
حکملرکه اومیدی اولدم ۴۴ شویله هر زمان (یعني)
دهرلرځ دهرلرینه دکن شریعتکې حفظ ایدیم ۴۵ و
کڅکلامکده یوریهیم زیرا ویتلرکې آزادم ۴۶ دخې
پادشاهلرځ اوځنجه طانقلرکې سوبلهیم وواتانیم ۴۷
۴۷ وسودکم بیورقارکده صفا ایدیم ۴۸ ویتلرکه دخې
اللومي قالدویم و قانونلرکده تأمل ایدیم ۴۹

زاین

۴۹ قولنکځ حقنده (اولان) سوزې خاطرکه کتور که
آندن یکا بنې اومیدلندرځ ۵۰ مصیبتنده بنم
تسلیم اولدر زیرا کلامک بنې دیرې ایلدي ۵۱ مغرورلر
بنې زیاده سیله مسخرولنځ آلدیلر لکن شریعتکدن میل
ایلدم ۵۲ سنځ دنیادنکې حکملرکې خاطرکه
کتوردم یا رت و تسلی بولدم ۵۳ اورکوندلک اوستمه
دوشدي شریعتکې ترک اتدکاري منافعلرځ سبندن ۵۴
۵۴ قانونلرځ بکا تسبیح اولدیلر بنم غریبنمځ اوندده ۵۵

داوښت زبورلري

۵۵ کیجه ايله آدکې خاطرکه کتوردم یا رت شریعتکې
حفظ ایلدم ۵۶ یو بکا واقع اولدي زیرا ویتلرکې حفظ
ایلدم ۵۷

حیت

۵۷ رت بنم حصم (در) دیدمکه سوزلرکې حفظ
ایدهیم ۵۸ بتون کوڅکل ايله حضورکدن استغفار ایلدم
کلامکده کوره بکا مرحمت ايله ۵۹ یوللرمې دوشندم
و شهادتلرکه ۶۰ یا تلمې دوندردم ۶۰ عجله ایلدم و
اکلندم ویتلرکې حفظ اتمک ایچون ۶۱ شرولرځ
غلبه لغلري بنې صیدیلر لکن شریعتکې اونتمدم ۶۲
یارم کیجهده قالدویم سکا اعتراف اتمک ایچون
سنځ عدالتکځ حکملري ایچون ۶۳ بن دوکلي
سندن قورقانلره هم ویتلرکې حفظ ایدنلره بر یولده اش
ایم ۶۴ یو رت طاشان ایولکځدن طردې
قانونلرکې بکا اوکرت ۶۵

طیت

۶۵ کلامکده کوره یا رت قولځ ايله ایوایشلدځ ۶۶
ایو عقل و بلش بکا اوکرت زیرا ویتلرکه ایناندم ۶۷
۶۷ بن قوجنمزدن اول آزور ایدم اما شمدي سوزکې حفظ
ایدرم ۶۸ سن ایو وایک ایدیچی (سن) قانونلرکې بکا
اوکرت ۶۹ مغرورلر بریلان سوز اوستمه باغلدیلر بندن
اوترې بتون کوڅکل ايله ویتلرکې حفظ ایدیم ۷۰ آنلرځ
کرکلي یاغ کبی قویو اولدي بندن اوترې شریعتکدن
حظ ایلدم ۷۱ بکا یغشي (در) که الم چکد که
قانونلرکې اوکرنیم ۷۲ بگا آغزکځ شریعتي آلتون و
کومش بیکلرندن دخې ایو (در) ۷۳

۷۳ سنگ اللڙ بني قلدیلر و دوزدیلر بني آڭلات
و بدورقارگي اوکرنه يم ۷۴ (شوبله) سندن قورقارلر بني
کوره لرو سونه لر زيرا سنگ کلامه که قتلاندم ۷۵ بلدم
يا رت که حکملرگ عادلدر و که حقيقت اوزه بني
آچقلدک ۷۶ کرم ايله وافر ايولکسنگ اولسون بني
تسلي اتمک ايچون قولکه (سويلدک) کلامه که
گوره ۷۷ سنگ شفقنلو مرحمتلرگ بگا کلسونلر که ياشايم
زيرا شريعتکه صفالرم (وار) ۷۸ مغرورلر اوتانسه لر
چونکه يلان سوز ايله بني اکدر ديلر ين (ايسه) وصيتلرگده
تامل ايده يم ۷۹ سندن قورقارلر و طانقلرگي بلنلر بگا
دونه لر ۸۰ کوکلم قانونلرگده طوغرو اولسون که حجابيه
کلميم *

کاف

۸۱ جانم خلاصک ايچون عاجز اولدي (اما) سوزگه
قتلاندیم ۸۲ کوزلرم کلامگ ايچون تلف اولندي بني
نه زمان تسلي ايليه سن ديوه ۸۳ زيرا دوتونده كي تولوم
کبي اولدم (لکن) قانونلرگي اونته سدم ۸۴ سنگ
قولکه کونلري نه قدر (در) بني طرک ايدنله نه زمان
حکم ايليه سن ۸۵ مغرورلر بگا چقورلر قازديلر که
شريعتکه کوره دکل ۸۶ سنگ جميع وصيتلرگ
حقيقتلو يلان يره بني قورالديلر بگا ياردم ايله ۸۷ آرقالديکه
يرده بني تلف اتديلر اما وصيتلرگي ترک ائدم
۸۸ سنگ طاشان ايولکه که کوره بني دولت شسوبله
آغزک طانقلين منقلديم *

۸۹ کوکلرده سوزگ يا رت دايمسا باقي اولور
۹۰ سنگ حقيقتگ جيلدن جيله دكين (در) يري تملدک
و طوردي ۹۱ بو کونه (دكين) حکملرگه طورديلر
زيرا جمه سنگ خذمنکارلرگدر ۹۲ اکر سنگ شريعتگ
بنم صفالرم (اولمسه ايدي) پس مصيتمده هلاک اوليدم
۹۳ وصيتلرگي دايم اونتيمم زيرا آ نلر ايله بني ديـري
قلدک ۹۴ بن سنگ (ايم) بني قورنار چونکه سنگ
وصيتلرگي آرام ۹۵ منافقار بگا قتلانديلر بني هلاک
اتمک ايچون طانقلرگي آ کلايم ۹۶ دوکلي تکميله بر
آ خر کوردم (لکن) وصيتسک عايله اينلو (در) *

ميم

۹۷ شريعتگي نه سودم هر کون بنم تفکرم اولدر
۹۸ سنگ وصيتلرگک (وسيله سي ايله) بني دوکلي
دوشمنلرمدن (دخي) عقللو ايلدک زيرا آ نلر دايم بله مچه
(در) ۹۹ بنم جمله اوکريد يچيلرمدن آرتوق آ کلام
زيرا شهادتلرگ بنم تفکرم (در) ۱۰۰ شينخلردن
آرتوق عقللو ايم وصيتلرگي حفظ اتيکم (ايچون)
۱۰۱ هر يرامز يولدن آ ياقلومي آ ليقودم تا که سوزگي حفظ
ايده يم ۱۰۲ حکملرگدن چکندم زيراسن بگا
اوکرتدک ۱۰۳ کلاملرگ دماغه نه طاتلو اولديلر (بلي)
آ غزمه بالدن (دخي طانلودر) ۱۰۴ وصيتلرگک
وسيله سندن عقللو اولورم آ ننگ ايچون هر يلان يوله کين
طورورم *

نيون

۱۰۵ سوزگ آ ياقلومه بر چراق وسعتمه بر آ بدنتلي (در) *

۱۰۶ یمین ایلدم و (آکا) قرار ویردم عادل حکمرگي
 صقلمق ایچون * ۱۰۷ زیاده سیله تاسه لندم سوزگه کوره یا
 رب بنی دیری ایت * ۱۰۸ کرم ایله یارب آغزمت
 ارادتلو عرضلرین بکن و حکمرگي بکا اوکرت *
 ۱۰۹ جانم دایما آجمده (در) لکن شریعتگی اونتمدم *
 ۱۱۰ منافقر بکا طوزاق قوردیلر اما وصیتلرگدن آزمدم *
 ۱۱۱ طانقلرگی بردایم وارثلغه آلدیم زیرا آنلر کوکلمش
 شانلغی (در) * ۱۱۲ قانونلرگی آخره (بلی) دایما صقلمق
 ایچون کرکلمی مایل ایلدم *
 سامک

۱۱۳ زوربالره کین طوتم لکن شریعتگی سودم *
 ۱۱۴ کزنجک یرم و قلغانم سن (سن) سوزگه قتلاوب
 طوردم * ۱۱۵ ای بد قصدلولر بدن چکنش زیرانگرمش
 بیورقلرین صقلایم * ۱۱۶ سوزگه کوره بنی دایاندرو
 یاشه یم و قتلانمقلغمندن بنی اواندرمه * ۱۱۷ بکا آرقه
 ویر و قورتلیم پس هر زمان قانونلرگده صفا سوره یم *
 ۱۱۸ دوکلی قانونلرگدن یاگلانلری یره چالدگ زیرا
 آنلرگ قلاشلغی آلدایچی اولدی * ۱۱۹ یرگ جمله
 منافقرین دسربوغي (کبی) کیدردگ بوندن اوتري
 طانقلرگی سورم * ۱۲۰ قورققلغکدن اتم اوریردی و
 حکمرگدن قورقدیم *

عین

۱۲۱ عدالت و راست حکم قلدیم مظلالمومه بنی
 تسلیم ایلمه * ۱۲۲ ایولکده قوشکه کفیل اول مغرورلر
 بکا ظلم اتسمونلره * ۱۲۳ کوزلرم دوکندی خلاصه ایچون
 و طوغرولقشک کلامی ایچون * ۱۲۴ منگ طاشان ایولکده

کوره قولش ایله قلیویر قانونلرگی بگا اوکرت * ۱۲۵ بن
 سنگ قولش (ایم) بنی آکلات و طانقلرگی بله یم *
 ۱۲۶ ربه زمان (در) ایشلمک ایچون (زیرا) شریعتگی
 بوزدیلر * ۱۲۷ بوندن اوتري وصیتلرگی آلتوندن بلی
 خاص آلتوندن (زیاده) سودم * ۱۲۸ آنک ایچون سنگ
 جمله وصیتلرگه کوره طوغرو یوریدم هر باطل یوله بغض
 ایلدم *

فا

۱۲۹ سنگ شهادتلرگ عجیبدرامدی جانم آنلری
 حفظ ایدر * ۱۳۰ سوزلرگ آچمغی آیدنلق ویرور (و)
 نکولره اوکردور * ۱۳۱ آغزی آچدم و جان آتدم
 زیرا وصیتلرگی پک آرزولدم * ۱۳۲ بکا باق و بکا
 مرحمت ایله سنگ آدگی سوانلره حکم اتدکده
 کوره * ۱۳۳ کلامشده آدیملرمی طوغرلست و هیچ
 عدالتسلرک بگا سلطنت سورمسون * ۱۳۴ انسان ظلمندن
 بنی خلاص ایت و وصیتلرگی حفظ ایدیم * ۱۳۵ دیدارگی
 قولکه نوراندرو قانونلرگی بکا اوکرت * ۱۳۶ سوزلرگ
 جایلی کوزلرمندن ایلدیلر آنکیچونکه شریعتگی
 جفظ ایلمدیلر *

صاد

۱۳۷ سن عادل (سن) یارب و حکمرگ طوغرودر *
 ۱۳۸ طانقلرگشک عدالتینه بیوردگ و غایتله کرچکدر *
 ۱۳۹ غیرتم بنی تلف ایلدی زیرا دوشمنلرم سوزلرگی
 اوتدیلر * ۱۴۰ کلامشک غایتله پاک اولدی امدی قولشک
 آنی سوز * ۱۴۱ بن کوچرک و خورلنمش (ایم لکن)
 وصیتلرگی اونتمدم * ۱۴۲ سنگ طوغرولقشک طوغرولق

۷۳ سنگ اللښ بني قلديلو و دوزديلو بني آگلان
و بدورلښ اوکړنه يم ۷۴ (شويله) سندن قورقانو بني
کورولرو سونه لر زيرا سنگ کلامه قتلاندم ۷۵ بلدم
يارب که حکمران عادل ورو که حقيقت اوزره بني
آجلان ۷۶ کرم ايله وافر ايلو کښه اولسون بني
تسلي انمک ايچون قولکه (سويلدکښه) کلامه
گوره ۷۷ سنگ شغللو مرحمتلښ بکا کلسونلر که ياشايم
زيرا شريعتکده صفارم (وار) ۷۸ مغرورلر اوتانه لر
چونکه يان سوز ايله بني اکدريلر بن (ايسه) وصيتلښ
تامل ايده يم ۷۹ سندن قورقانو و طانقللښ بلنلر بکا
دونه لر ۸۰ کوکلم قانونلښ طوشر اولسون که حجاب
کلميم

۸۱ جانم خلاصک ايچون عاجز اولندي (اما) سوزگه
قتلاند ۸۲ کوزلرم کلامه ايچون تلف اولندي بني
نه زمان تسلي ايليه سن ديو ۸۳ زيرا دوتونده کي تولوم
کبي اولدم (لکن) قانونلښ اونتم سدم ۸۴ سنگ
قولکښه کونلري نه قدر (در) بني طر ايدنلره نه زمان
حکم ايليه سن ۸۵ مغرورلر بکا چورلر قازديلر که
شريعتکده کوره دکل ۸۶ سنگ جميع وصيتلښ
حقيقتلو يان يره بني قوالديلو بکا ياردم ايله ۸۷ زقاديکه
برده بني تلف اتديلو اما وصيتلښ ترک انمدم
۸۸ سنگ طاشان ايلوکه کوره بني درلش شويله
آغزکښ طانقلين مغلديم

۸۹ کوکلده سوزگ يا رت دايم باقي اولور
۹۰ سنگ حقيقتک چيلدن جيله دکين (در) يري تمللښ
و طوردي ۹۱ نو کونه (دکين) حکمرانکښه طورديلو
زيرا جمعه سنگ خدمتکار لښ ۹۲ اکر سنگ شريعتک
بنم صفارم (اولمزه ايدي) پس مصيبتمه هلاک اوليدم
۹۳ وصيتلښ دايم اونتم يم زيرا آ نلر ايله بني ديدي
قلښ ۹۴ بن بينک (ايم) بني قورقانو چونکه سنگ
وصيتلښ آ رادم ۹۵ منافقار بکا قتلانديلو بني هلاک
انمک ايچون طانقللښ آ کلايم ۹۶ دوکلي تکميله بر
آخر کوردم (لکن) وصيتک عايتله اينلو (در)

۹۷ شريعتکي نه سودم هر کون بنم تفکرم اولدور
۹۸ سنگ وصيتلښک (وسيله سي ايله) بني دوکلي
دوشمنلردن (دخي) عقلو ايلښ زيرا آ نلر دايم بله صبحه
(در) ۹۹ بنم جمله اوکړديچيلردن آرتوق آ کلام
زيرا شهادتلښ بنم تفکرم (در) ۱۰۰ شينخلردن
آرتوق عقلو ايم وصيتلښک حفظ اتدکم (ايچون)
۱۰۱ هر يرامز يولدن آ ياقلومي آليقودم تا که سوزگي حفظ
ايده يم ۱۰۲ حکمرانکښه چکنمدم زيراسن بکا
اوکړدښ ۱۰۳ کلاملښ دماغه نه طانلو اولديلو (بلي)
آغزه بالښ (دخي طانلور) ۱۰۴ وصيتلښک
وسيله سندن عقلو اولورم آ نښه ايچون هر يان يوله کين
طوئورم

۱۰۵ سوزگ آ ياقلومه بر چراق و ستمه بر آيدنلښ (در)

(در) دایما و شریعتشک حقیقتلو (در) ۱۴۳ مصیبت و
ثقلت بني بولدیلر (لکن) وصیتلرگ بنم صفالرم (در) ۱۴۴
شهادتلرگ طوغرولفي دنیایه دکن در بني آگلالت
و پاشیم ۱۴۵

قوف

۱۴۵ بتون کوشل ایله فریاد ایلدم یاربت بلی
قبول ایله قانونلرکي حفظ ایدهیم ۱۴۶ سکا دعا ایلدم
بني قورتار و شهادتلرکي حفظ ایدهیم ۱۴۷ شغفي اوگرتدم
و فریاد ایلدم کلامکه قتلانوب طوردیم ۱۴۸ کوزلرم
اوبانقللری اوگرتدیله کلامکه تامل اتمک ایچون ۱۴۹
۱۴۸ سنک وافر ایولککه کوره آ وازمی استعجابت ایله یا
رت سنک حکمگ اوزره بني دیر کور ۱۵۰ یرامز صنو
آردنجه کیدنلریقلشدیلر سنک شریعتشکدن اوزاندیلر ۱۵۱
سن یقین (سن) یاربت و دوکلی بیورتلرگ حقیقتلو
(در) ۱۵۲ سنک شهادتلرکدن اوتري بوندن اقدام بیدم
که آ نلری تمللدگ دایما ۱۵۳

ریش

۱۵۳ مصیبتمی کور و بني نجات ایله زیر سنک
شریعتکي اونتمدم ۱۵۴ دعویمی احتجاج ایدوب بني
آ زاد ایله کلامکه کوره بني دیر کور ۱۵۵ خلاص
منافلردن ایراقدیر زیر سنک قانونلرکي آ رامدیلر ۱۵۶ سنک
شغفتلو مرحمتلرگ چوقدر یاربت حکملرکه کوره بني
احیا ایت ۱۵۷ بنم طاردلرم و دوشمنلرم چوقدر (لکن)
شهادتلرکدن صاپدم ۱۵۸ تجاوز ایدیجیلری کبوروب
تاسلندم زیر کلامکه صغلمدیلر ۱۵۹ نظرایله چونکه
وصیتلرکي سودم یاربت سنک وافر ملایمتکه کوره بني

احیا ایت ۱۶۰ سوزشک اواکيسي حقیقتلو (در) ۱۶۱
عدالتشک هر حکمی دایملغه ۱۶۲
شین

۱۶۱ بگرمغه بني قووالدیله اما کوشکلم سوزشکدن
تخوف ایلدي ۱۶۲ بن کلامشکدن حظ ایدرم چوق
دوبملق بولدوغي کبی ۱۶۳ مزورلکي عداوت ایلدم و
مکروه طوتدم (اما) شریعتکي سوب طوردیم ۱۶۴
کوندزده یدی کره سکا شکر ایدرم سنک
عدالتشک حکملرچون ۱۶۵ شریعتکي سوانلرگ
چوق سلامتی وارو آنلره بیحضورلق یوقدر ۱۶۶ خلاصه
قتلاندیم یاربت و بیورتلرکي حفظ ایلدم ۱۶۷ جانم
شهادتلرکي صغلمدی و زیاده سیله آنلری سورم ۱۶۸
وصیتلرکي و شهادتلرکي صغلام زیرا دوکلی یولرم
اوکشکجه (در) ۱۶۹

تاو

۱۶۹ فریادم حضورکه یانشسون یاربت کلامکه
کوره بني آگلالت ۱۷۰ استغفارم حضورکه کلسون
کلامکه کوره بني نجات ایله ۱۷۱ دوداقلرم مدح
کلام ایده لر قحان قانونلرکي نیکا اوکرنجک اولورسک ۱۷۲
دیلیم کلامشک حقدده سویلیه زیرا دوکلی
وصیتلرگ عادل در ۱۷۳ الش بکا ییاردیم یتشترکه
اولسون چونکه وصیتلرکي اختیار ایلدم ۱۷۴ خلاصکي
زیاده سیله استدم یاربت و شریعتشک بنم صفالرم (در) ۱۷۵
جانم یاشاسون و سکا شکر اتسون حکملرگ دخي بگا
یاردم اتسونلر ۱۷۶ ضایع اولان قویون کبی صاپدم تولسکي
طلب ایله زیرا بیورتلرکي اونتمدم ۱۷۷

داوښت زبورلي

يوز يکرمي دورنځي زبور

(اښ بلند آواز) ارتفاعلي (ايله ايرلانجتي) تسبيح داوده

اکريانمزه اولان رت دکل ايسه ايسدي حالا
اسر آييل ديه ۲ اکريانمزه اولان رت دکل ايسه ايسدي
آدمتر اوستمزه قاتلقد قلمزده ۳ اول زمان بزي دبيري
(اولوب) يوده لر ايسدي غضبلي قارشومزه دارلدوغنده ۴ بو
کز صولر بزي طوفانله لر ايسدي سيل جانمز اوستمزه کچه
ايسدي ۵ اول وقت قبارمش صولر جانمز اوزرينه کچه لر
ايسدي ۶ مبارک رت که بري شکارلق کبي آ نلرگ
ديشلرينه ويرمدي ۷ جانمز قوش کبي قوشچيلرگ
طوزاغندن قورتلدي طوزاق قزلدي ده بز قورتلدق ۸ ياردممز
رتگ آ دنده (در) که کوکلي ويري قلدي

يوز يکرمي بشنځي زبور

(اښ بلند آواز) ارتفاعلي (ايله ايرلانجتي) تسبيح

رتبه اعتما ايد نلر صهيون طاغي کبي (اولالر) که
صانمز (لکن) دايمه قالور ۱ يروشليمدن (اوتري) طاغلي
چوره ياننده (در) رت بويله خلقينشک جوړه ياننده (در)
شمندن (صکره) و دايمه د کين ۳ زيرا منافقيرگ
عصاسي صديقلرگ نصيبي اوستمده استراحت ايلميه تاکه
ضديقلر اللرين عدالتسزلکه اوزاتميه لره ۴ صالحه و طوغرو
کوگلورله عنايت ايله يا رت ۵ اما اکري يوللرينه
آ زمش لر رت عدالتسزلک ايشليجيلر ايله آ نلري ايلنده
(اما) اسر آييل اوستمده سلامت (اولا)

داوښت زبورلي

يوز يکرمي آ لئنجي زبور

(اښ بلند آواز) ارتفاعلي (ايله ايرلانجتي) تسبيح

رت صهيونش اسيرلکين دوندردکنده دوش
کور بجيلر کبي اولدق ۲ اول زمان آ غزمز کولش
(ايله) و ديلمز ايرلايش (ايله) دولدي اول زمان طايغه لر
ايچنده ديديلر که رت آ نلرگ ايچون عظيم شيلر ايشلدي ۳
رت بزم ايچون اولونسنه لر ايشلدي (آ نکيچون) بز
شاندو اير ۴ اسيرلکمي دوندرد يا رت قبله ده کي
سيللري کبي ۵ کوز ياشلري ايله اکنلر ايرلايش ايله
بيچلر ۶ اول که چقارو آ غليون چکلش تخمين
کوئورور صديق شاندغيله کيرو کليه دوتاملرين کتورور
ايکن

يوز يکرمي يدنځي زبور

(اښ بلند آواز) ارتفاعلي (ايله ايرلانجتي) تسبيح

سليمان ايچون

رت اوي ياپمزه ياپيچيلري آ نده يوق يره چالشورلر
رت شهري حفظ اتمزه کوزديچيلر يوق يره اويانلق اولورلر ۲
فايده سز (در) سزه طورمغه حاضر اولوب ياتمغه اکلتور
ايکن قيسغولرگ اتمکين يينلر اويله محبو بينه اويغو و يورور ۳
۴ اشته اولاد رتگ ميراثي (درو) رحمته شمري اجرت
(در) ۵ اوتلر کبي قدر تلونشک اللهه بويله (در) کنجلاشک
اوتلري ۶ سعادتو اول آ ديم که اوتلغين آ نلرين

داوڭ زبورلي

طولدردي اوتانميه لر قچان دوشمنلر ايله قپوده سويلورلر
ايسه *

يوز يگرمي سكرنجي زبور

(اڭ بلند آواز) ارتفاعلري (ايله ايرلانجق) تسبيح *

مبارك (در) هر رتدن قورقار كمسه كه يوللرنده
بوربور * ۲ زيرا آوجلرگه امكين بيهسن سعادتلنمش
من وخير سكا * ۳ عورتگ سنڭ اويڭك يانلرنده كي
يمشلو كرم كمي اول اولادگ سفرهڭ چوره ياننده زيتون
دكلري (كبي اولار) * ۴ باق زيرا رتدن قورقان انسان
شويله مبارك اول * ۵ رت صهيوندن سني بركتليه و
ديرلگه جميع كونلري يروشليمڭ ايولكين كوره سن *
۶ بلي اولادگه اولادين كوره سن (و) سلامت اسر آييل
اوستنه *

يوز يگرمي طوقوزنجي زبور

(اڭ بلند آواز) ارتفاعلري (ايله ايرلانجق) تسبيح *

كنجلكمدن بري بكا چوق كره غايته اضطراب
ويرديلر حالا اسر آييل ديه * ۲ كنجلكمدن بري بكا
چوق كره غايته الم ويرديلر لکن قارشومه غالب اولمديلر *
۳ صپان سور بچيلر آرقه م اوستنه صپان سورديلر اولكلرين
اوزون چكديلر * ۴ ياهو عادل (در) منافقارگ ايلپلرين
پاره پاره ايلدي * ۵ اوتانه لرو كيزو چكنه لروكلي صهيونه
كين طوتانلر * ۶ او اوستينگ اوتي كبي اولار كه

داوڭ زبورلي

(تمام) بنمزدن اول قورور * ۷ كه بيچيڭينڭ الين و
طوتام باغلايچينڭ قويندن دولدرمدي * ۸ هم كچيچيلر
ديمديلر كه رڭك بركتي اوستنكرده (اولسون) هم رڭك
آدنده سزه خير دعا اندك *

يوز اوتوزنجي زبور

(اڭ بلند آواز) ارتفاعلري (ايله ايرلانملو) تسبيح *

درين يرلردين سكا فرياد ايلدم يا رت * ۲ آوازمي
ايشت يا رت استغفارلرڭ آوازينه قولقلرڭ مقيد
اولسونلر * ۳ اكر (سن) يا ياهو عدالتسزلكر كي كوز دورسڭ
يا رت كيم طوره * ۴ زيرا قنكده باغشلايش (وار)
آڭك ايچون قورقه سن * ۵ رته قتلاندم جانم قتلاندي و
سوزينه قتلانوب طوردم * ۶ جانم رته (قتلاندي) صباح ايچون
بكينلردين (آرتق بلي) صباح ايچون بكينلردين (آرتق) *
۷ اسر آييل رته قتلانسون زيرا رڭك قاتنده وافر ايولك
(وار) و قاتنده چوق خلاص (واردر) * ۸ اول ايسه
اسر آييلي قورتاره آڭك جمله عدالتسزلكرلردين *

يوز اوتوز برنجي زبور

(اڭ بلند آواز) ارتفاعلري (ايله ايرلانملو) تسبيح داوده *

كوكلم بوجه لنمش دكلدر يا رت هم كوزلرم
قالدرلش دكللر هم عظيم نسنه لرايله هم بنم ايچون
زياده عجيب نسنه لرايله يوريمدم * ۲ صهيون جانمي
دوز ايلدم هم سوستردم آناسي اوستنه ممدن كسلمش

يا هو به شكر ايلگ رښك اسمينه حمد ايلگ ايه
 وښك قولري (آكا) شكر ايلگ ۲ كه رښك اوتده
 طور انلر (سز) بلي اللهم زك اونك حويلر نده ۳ يا هو به شكر
 ايلگ زيرا يا هو ايو (در) آدينه زبور اوقشك زيرا لطيف
 (در) ۴ چونكه يا هو يعقوبي كندوسنه اختيار ايلدي
 (هم) اسر آييلي كندو ملكي ايچون ۵ زيرا بلدم كه
 يا هو بيوكت (در) و (كه) بزم ربمزم جمله الله لرن
 (بيوكت) ۶ رښك هر نه استدي ايسه (شوني) قلدي
 كوكلر ده ويده دكيزلر ده و هپ لجه لده ۷ كه
 بوغلي يرگ باشندن چقارور يلدزملري يغموز ايله قلدي كه
 يلي خزينه لرن چقارور ۸ كه مصرگ اول طوغمشلرين
 اوردې هم آمدن حيوانه دكين ۹ نشانلر و هيبتلو
 علامتلر اورنك كوندردې اي مصر فرعون و آنگ جمله
 قوللرينه ۱۰ كه جوق طايفه لري اوردې ده قوتلو قراللي
 اولدردي ۱۱ سيحوني امور يرگ قرالين و غوفي باشانك
 قرالين و كنعانك جمله مملكترلين ۱۲ و يرلرين
 وارثلق (ايچون) و يردې بر وارثلق خلقي اسر آييله ۱۳
 آنگ يارب ابدلكه دكين (در) دكرگ يا رښه
 جيلدن جيله (در) ۱۴ زيرا رت خلقينه حكم ايليه
 و خدمتكارلري اوستنه پشيمان اول ۱۵ طايفه لرك پوتلري
 كوش و آلتون (در) انسانك اللرينك ايشي ۱۶
 آنگ آغزي وار لكن سويله مزلر كوزلري وار اما
 كوره مزلر ۱۷ قوللري وار لكن اينده مزلر هم آغزلر نده

تقس يوقدر ۱۸ آنگلر قلانلر و هر آنگله اعتماد ايدن
 آنگلر كبلر در ۱۹ اي اسر آييلك جماعتي رښه
 مباركلك (مخصوص) ايلك اي هارونك جماعتي رښه
 مباركلك (مخصوص) ايلك ۲۰ اي لاويك قبيله سي
 رښه مباركلك (مخصوص) ايلك اي رښه قورقانلر رښه
 مباركلك (مخصوص) ايلك ۲۱ رښه مهيوندن مبارك
 (در) يروشليمك اوتر يچيسي يا هو به شكر ايلك

رښه اعتراف ايلك چونكه ايو (در) چونكه وافر
 ايولكي دايما (باقي اولور) ۲ اي الله لرك تكريسنه
 اعتراف ايلك چونكه وافر ايولكي دايما (باقي اولور) ۳
 اي رښك رښينه اعتراف ايلك چونكه وافر ايولكي
 دايما (باقي اولور) ۴ كه يالغز عجب عمللر ايشلور
 چونكه وافر ايولكي دايما (باقي اولور) ۵ كه كوكلي
 عقل ايله قلدي چونكه وافر ايولكي دايما (باقي اولور) ۶
 كه يري صولرگ اوستنه دوشدي چونكه وافر ايولكي
 دايما (باقي اولور) ۷ كه اولو آيدنلقلر قلدي چونكه
 وافر ايولكي دايما (باقي اولور) ۸ كوشني كوندزده
 سلطنت اتمك ايچون چونكه وافر ايولكي دايما (باقي
 اولور) ۹ آي و يلدزلري كيجه ايله سلطنت اتمك
 ايچون چونكه وافر ايولكي دايما (باقي اولور) ۱۰ كه
 مصري آنگ اول طوغمشلري ايله اوردې چونكه وافر
 ايولكي دايما (باقي اولور) ۱۱ و اسر آييلي آنگلر
 اورنكسندن چقاردي چونكه وافر ايولكي دايما (باقي

داودنگ زبورلي

اولور) ۱۲ قوتلوال ايله و اوزانلمش ذراع ايله چونكه
 وافر ايولكي دايما (باقي اولور) ۱۳ كه قلم دكيزين
 بولمكلره اورتالدي چونكه وافر ايولكي دايما (باقي
 اولور) ۱۴ واسر آييلي اورتاسندن كچوردى چونكه
 وافر ايولكي دايما (باقي اولور) ۱۵ لکن قلم دكيزنده
 فرعونى و چريسين سلكوب دوشردى چونكه وافر ايولكي
 دايما (باقي اولور) ۱۶ كه خلقين چوللكده ايلتدى
 چونكه وافر ايولكي دايما (باقي اولور) ۱۷ كه اولو
 قراللى اوردى چونكه وافر ايولكي دايما (باقي اولور)
 ۱۸ و اولو قراللى اوردى چونكه وافر ايولكي دايما
 (باقي اولور) ۱۹ (يعني) سيحوني امور يارگ قرالين
 چونكه وافر ايولكي دايما (باقي اولور) ۲۰ و عوفي
 باشانگ قرالين چونكه وافر ايولكي دايما (باقي اولور)
 ۲۱ و يرارين وارثلى ايچون ويردى چونكه وافر ايولكي
 دايما (باقي اولور) ۲۲ (يعني) وارثلى قولي اسر آييله
 چونكه وافر ايولكي دايما (باقي اولور) ۲۳ كه
 آخى حالنده بزي خاطرينه كتوردى چونكه وافر ايولكي
 دايما (باقي اولور) ۲۴ و دوشمنلرندن بزي خلاص ايلدى
 چونكه وافر ايولكي دايما (باقي اولور) ۲۵ كه جميع
 بشره ييجك ويور چونكه وافر ايولكي دايما (باقي
 اولور) ۲۶ اي كوكلرگ تكريسنه اعتراف ايلشك چونكه
 وافر ايولكي دايما (باقي اولور)

يوز اوتوز سكرنجي زبور

بابلشك ايرماقلىرىنىڭ قىلىنغان آندە اوتردى مهيوني ده

داودنگ زبورلي

خاطرلدىكمزده آ غلادق ۲ اورتاسنده سوكونت آ عاجلري
 اوستنه طنبورلر سوي آ صدق ۳ زيرا آنده بزي اسير ائدكلري
 ايرلايشك سوزلرين بزدن طلب ائدىلر و بزي خراب ايدىلر
 [بزدن] شادلىق (ايرلايشين طلب ائدىلر) بزه مهيون
 ايرلايشلر بىشك [بريسين] ايرلاش [ديو] ۴ غريب يرده
 ريشك ايرلايشين نيجە ايرلايهوز ۵ يا يروشليم اكر سني
 اونتسم صاغ الم اوندلسون ۶ اكر سني نكر اتمزسم ديلم
 آ غزمشك دماغينه ياپشسون اكر يروشليمي شادلىغشك
 جملە سندن مقدم طوتمزسم ۷ يروشليمشك كونين ادمشك
 اوغللى اوستنه خاطر كده طوت يارث كه ديدىلر خراب
 ايلشك خراب ايلشك آنده كي بنساده دكين
 ۸ اي خراب اولمالو بابل قري مبارك اولاكه سگا تمام عوض
 ايله بزه عوض ائدكشك كوره ۹ مبارك [در] كه
 كوچر كلر كي طونه و [آ نلري] قيايه اوره

يوز اوتوز سكرنجي زبور

داودنگ بر زبورى

بدون كوكلم ايله سني اقرار ايمدهيم [يارث]
 الله لرگ ارشكنجه سكا زبور اوقيهيم ۲ سىنگ مقدمشك
 جامعيته طوغرو اكلهيم سىنگ طاشان ايولكشك ايچون و
 حقيقتشك ايچون آدشك اعتراف ايمدهيم چونكه هر شي
 اوستنه آدشك اولولشك ۳ چاغردوغم كيونده بني
 استجابت ايله سن جانمده يزارلى [ايله] بني يوركندرسن
 يرگ جميع پادشاهلري سكا اعتراف ايلسيه ليارث زيرا
 آ غزمشك كلاملرين ايشتىدىلر ۵ بلي ريشك يوللردى

ايرلايهلر زيرا ربتك مجدي بيوك [در] ۶ كرجكدين
 رت بيوكسك [در] اما آلهغي كوزلور و متكسري
 ايراقدين طانور ۷ اكرچه طارنگ ايچروسنده يوربورس
 بني دير ايليه سن دوشمنلرنگ غصينه قارشو الشكي
 اوزاده سن و صاغ الشك بني قورتاره ۸ رت بزم ايچون باشه
 چقاره طاشان ايولكش يا رت دايما (باقي اولور) كندو
 اللركشك ايشلرين ترك ايلمه ۹

يوز اوتوز طوقوزنجي زبور

ظفر ويرينه داودك برزبوري ۱۰

بني تغتيش ايلدك و بلدك يا رت ۲ اونرمغي و
 قالمغمي بلدك دوشمنه مي ايراقدين آكلاذك ۳ بنم
 سمتي و كرومي يوتلاذك جميع يوللرمي صقليه قودك ۴
 ۴ زيرا ديلمده سوز اولمدين اشته يا رت سن هيپسين بلدك ۵
 ۵ آردده و اوكدده بني قپلاذك و الشكي اوستمه قودك ۶
 ۶ بو دانالقي بكا زياده عجيب (در) يوكسك (در)
 آكا پتر دكلم ۷ روحكدين نه يره وارهيم يا حضوركدين
 قنده قاچديم ۸ كوكله چقهيم مي سن آنده (سن)
 جهنمه دوشكمي دوشهيم مي اشته سن ۹ طاش
 يرينش قنادلرين آلوب دكيزك آخرنده طورهيم مي ۱۰
 ۱۰ آنده دخي سنك الشك بني ايلده و صاغ الشك بني طوته ۱۱
 ۱۱ اما ديرمهك اللبتده قراكلوق بني اورته او ساعت
 كيجه چورهده نور (در) ۱۲ بلي قراكلوق سنكله
 قراكلو انمز اما كيجه كون كيبي آيدنلق و يورور قراكلوق
 و آيدنلق (شكا) همان بر در ۱۳ زيرا بوكركلرمي

ملك ايدنك ۳ نامك رحمنده بني اورتدك ۱۴ سني
 اقرار ايديم زيرا عجيب ايله دولدم ايشلرگ عجيب
 (در) و (آني) جانم ايو بلور ۱۵ جسدلو ناتم سندن
 كرنمدي كروجه يرگ ۱۶ شغه طرفلرنده صنعتله ياپلدوغمده ۱۷
 ۱۶ كوزلرگ جنينمي كورديلر و كتابكده جمله سي
 يازلديلر شكلندكلري كونلر (ده) هيچ بريسي اولمزدن
 اول ۱۷ امدي فكرلرگ بكا نيجه بهالو (در) يا الله
 ۱۸ نلرگ جمله سي نه چوغالدي ۱۸ آنلري حسابله
 كتورم اما قومدن دخي چوغالديلر [اويودم ده] اوياندم
 و دخي سنكله ايم ۱۹ البته منافقي اولدره سن يا الله امدي
 اي قانلر انسانلر بدن چكش ۲۰ زيرا قارشوكه مكو
 حيله ايله سويليورلر و دوشمنلرگ باطللغه بيوكلنديلر ۲۱
 ۲۱ شكا كين طوتنلره يا رت كين طوتنرمي ايم و شكا
 قارشو قانلرلردين زياده سيله بزمزمي ايم ۲۲ بن كينش
 تماملق ايله آنلره كين طوتورم بكا دوشمنلر يرينده
 اولديلر ۲۳ بني تغتيش ايله يا الله و كوكلمي بل بني
 تجربه ايله و بنم داملين دوشمنلرمي بل ۲۴ و اكر
 حيله يولي بنده وارايسه كيز و ابدي يولده بني كتور ۲۵

يوز قرقنجي زبور

ظفر ويرينه داودك برزبوري ۲۶

يرامز آمدن بني قورتار يا رت ظالم انساندن بني
 صقليو وير ۲ كه كوكللرنده كملكر خيالنديلر هركون
 جنكلر قندروزلر ۳ بيلان كيبي دللرين سور يلديلر صاغر
 بيلانك آغوسي دوداقلري آتنده (در) ۴ سله ۴ منافقك

داودگ زبورلري

اللرندين بني حفظ ايله يارث ظالم انساندن بني صقله
كه آياقلمه ايتيويرمك ايچون تفراتديلر ۵ مغرورلر
طوزاق قورديلر و ايتيلر اوزانديلر بردام يوللر قاتينه بكا
طوزاقلر قورديلر ۶ ياهويه ديدمكه بنم الله سن
(سن) يا ياهو استغفارلر ۷ آوازين ايشت ۷ ياهورث
خلاصمگ يارلغي سن دوكش كوننده باشمي اورتدك ۸
۸ منافقشك استكلرين ويرمه يا رث آنگ يرامز صنوسين
ايلرو سورمه (تا كه) كندولرين يوجه لميله ۹ سله ۹ بني
قوشانلرگ باشندن اوتري كندود اقلرينشك زباني
آنلري قپاسون ۱۰ آنش كوزلري اوستلرينه دوشسونلر
آنلري آتسه دوشرسون درين چقورلره (تا كه) ينه
قوپميله ۱۱ يره آتوب طوتيجي استقرار بولميه ظالم
انسان (ايسه) كملك (آني) هلاكلكه آلايه ۱۲
۱۲ بلدمكه رث زواللويه حكم ايده [بلي] فقيرلره حكم
(ايله) ۱۳ صحيح صديقلر آدكه اعتراف ايليله لر
طوغرولر حضوركده ساكن اولالر

يوز قرق بزنجي زبور
داودگ بر زبوري

شكا دعا ايدرم يارث بكا عجله ايله شكا فرياد
اندكمده آوازمي استماع ايله ۲ دعام دوتسي كبي
حضوركده دوزلسون و آوجلرشد ارتفاعي آخشام قرباني
(كبي اولسون) ۳ آغزيمه بكليجي قويا رث
دوداقلرشد قپوسين حفظ ايله ۴ كوكلمي يرامز سوزه ماييل
ايلمه عدالتسزلك ايشليجي انسانلر ايله ظلمله ايشلر قلمق

داودگ زبورلري

ايچون و طعاملو ييجكلرين بيميم ۵ صديق بكا سوكون
متقي دخي بكا تاديب انسون منافقلرگ ياغي باشمي
ياغلمسون لك دخي دعام مصيبتلرنده [اولا] ۶ قاضيلى
قيا يانلرنده قويورلديلر و سوزلرمي ايشتديلر كه طاتولر
ايدى ۷ يره [آغاچ] كسمكي و يارمغي كبي
سوكلمز مزارگ آغزينشك قتنده طاغلديلر ۸ اما كوزلرم
شكا بقازلر يا ياهورث سكا اميدي اولدم جانمي بوشالتمه ۹
۹ بكا دوزاق قوردقلى يردن و ظلم ايشليجيلرگ داملرندن
بني حفظ ايله ۱۰ منافقلر شبنكه لرينه بله دوشسونلر
وقتيكه بن نجات اولورم

يوز قرق ايكنجي زبور
داودگ براوقويشي بر دعا مغارنده اولدوغنده

آوازم (ايله) ربه چاغردم آوازم (ايله) ربه
استغفار ايلدم ۲ درين دوشنمه مي اوگنده دوكدم
مصيبتمي حضورينه خبر ايلدم ۳ روحم ايجرومده
اورتندكده سن ايسه سمتمي بلدك كردكم يولده بكا
دوزلق كوزلديلر ۴ صاعمه باقدم و كوردم اما بني بلن يوق
(ايدى) ملجا بندن زاييل اولدي جانمه طالب اولان يوق
(ايدى) ۵ شكا فرياد ايلدم يا رث ديدمكه ديريلرگ
يرنده بنم اميدم (و) حصدم سن (سن) ۶ فريادمي
استماع ايله زيرا زياده سيله دوكندم بني طرد ايدنلردن بني
خلاص ايله زيرا بندن قوتولر ايدى ۷ آدكي اولولمق
ايچون جانمي زنداندن چغار صديقلر بني قوشاده لر قچان
اوستمه عوض ايدرسكه

يوز قرق اوچنچي زبور
داودك بر دعاسي

دعاسي ايشت يا رب استغفاري استعجابت ايله
كركلكشده وعدالتكده بني قبول ايت ۲ و قولش
ايله حكمه كيرمه زيرا حور كده بر عمر سورن مبرور
اولميه ۳ زيرا دوشمن جانمي طرف ايلدي حياتمي يره
دوكدي دنياشك اولنلري كبني بني تراشك و لغله
اوتردي ۴ امدني روجم ايجمده هارندي كوكلام ايجمده
زياده سيله شاشدي ۵ اول زماندنكي كونلري خاطرمه
كتورورم دوكلي عملركده دوشنورم الارشك عملنده
فكر ايدرم ۶ اللهم سكا يا بوم جانم بر قوراقلو يركبي
آردكجه (موصور) ۷ سله ۷ بني تيز استعجابت ايله
يارب روجم اكسلور ديداركي بندن كزلمه كه چقوره
اينلره بگزميم ۸ صباحده وافر ايولككي بني ايشندر
زيرا سكا اعتماد ايلدم يور بيجكم يولي سكا معلوم ايله
زيرا سكا جانمي قالدردم ۹ سنده كزلندم يارب
دوشمنلردن بني خلاص ايت ۱۰ ارادتك ايشلمكه
ايچون سكا اوكرت زيرا بنم اللهم سن (سن) ايو روحتك
يتي طوغروغتك يرينه ايلتسون ۱۱ سنك آدكش
خاطر بچون بني ديري ايت يارب سنك عدالتك ايله
جانمي مصيبتدن چقار ۱۲ وافر ايولكك ايله
دوشمنلرمي تلف ايله و جانمكه جمله دوشمنلرين هلاك
ايت زيرا سنك قولشك بن (ايم)

يوز قرق دوردنجي زبور
داودك (بر زبوري)

مبارك (بر) رب بنم يزارغم كه اللهم جنكه و
يرمقلمه دوكشه اوكرنور ۲ بنم طاشان ايولكم و قلعه م
امين يرم و قورتار بچيم و قلغانم كه آ نده اميدي اولدم
كه خلقمي سكا اطاعت اندرور ۳ انسان نه در يا رب
كه آ ني بلورسن يا انسان اوغلي كه آ ني حساب
ايدرسن ۴ انسان بوغه بگزر كونلري كولكه كبني
كچورلر ۵ كوكلكري اكدرو اين يا رب طاغله طوقن
و دوتونلره ۶ بر يلدرا مقلق يلدرا و آ نلري يله وير
اوقلركي كوندرو آ نلري زياده سيله مغلوب ايت ۷
الهي يوكسكلكدن كوندروب بني قورتار و چوق
سولردن بني خلاص ايله (يعني) غريب اوغللرينك الدن ۸
كه آ نلرك آ غزي يلان سويلدي و صاغ اللري قلبلق صاغ
الي (در) ۹ يكي تسبيح سكا تسبيح ايدديم يا الله
ناقر و اون ايپلو ساز ايله سكا زبور اوقديم ۱۰ [اولدر]
كه قرالره خلاص ويور كه قولين داود ياوز قليجدن
قورتارور ۱۱ غريب اوغللرينك الدن بني خلاص ايدوب
بني قورتار كه آ غزلري يلان سويلدي و صاغ اللري يلايكك
صاغ الي (در) ۱۲ كه اوغللرمز اوغلانلرقلرنده خوش
بيودكلري دكلر كبني (اولدر) قزلرمز جامك ياپوسنده كي
اويمه لشمش بو جاقلو طاشلركبي (ده) ۱۳ (كه)
فخيره لرمز دولو اولدر بيجك بيجك چقار (ايكن كه)
قويونلرمز بيشكلر و اون بيشكلر قوزله صحرالرمزده ۱۴ (كه)

داودنگ زبورلي

طوارله مزيوكلولر (اوله كه) نه بصقون نه چقيجي نه فغان
(اوله) صوقاقرمزده ۱۵ سعادتلو [در] بونگه كبني
حالده اولان خلق سعادتلو [در] اول خلق كه تگرشي
ياهو [در] ۱۵

يوز قرق بشنيجي زبور

حمدنگ [بر زبوري] داوده ۱۵

سني اولوله يم بنم اللهم يا بادشاه ودهرلرگ دهرلرينه
دكين آدكه مباركلك [مخصوص] ايده يم ۲ هر كون
سكا مباركلك [مخصوص] ايده يم ودهرلرگ دهرلرينه
دكين آدكه شكر ايده يم ۳ رت بيوك [در] وزياده سيله
ممدوح (در) و بيوكلوكي تفتيشلنميتقدر ۴ جيل
جيله عمللركي اوكه و قدرتلو عمللركي خبر ايله لر ۵
اولولغشك مجدلو حسنين و عجبيلرگشك سوزلرين
سويله يم ۶ (آدملر) ايسنه سنگ قورقولو ايشلرگشك
قدرتين سويله لر و بيوكلوكشكدن او تري آني ديويده يم ۷
سنگ عظيم ايولاكشك آتكمقلعين كلام ايله لر و
عدالتكي ندا و مدح ايله لر ۸ رت لطيف و اسيركيجي
(در) غضبه اكلنجي و ملايملقدده عظيم ۹ رت
جمله يه ايو (در) و شفقتلو مرحمتلري جميع عمللري
اوستنده (در) ۱۰ سنگ جمله ايشلرگشك سني اولولنه لريا
رت و قديسلرگشك مباركلك (مخصوص) ايليدر ۱۱
مملككشك مجدين ديويده لر و قدرتلو عملگدن (او تري)
سويله لر ۱۲ قدرتلو ايشلرين آدم اوغلرينه معلوم اتمك
ايچون و مملككشكشك حسن مجدين ۱۳ مملككشك

داودنگ زبورلي

مملكك (در) جميع دهرلرگشك و سلطنتشك جميع
جيللرگشك ۱۴ رت جميع دوشوب طورانلري داياندرور
و جميع اكلمشلري نصب ايدر ۱۵ جمله نگ كوزلري
سكا بگورلر سن ايسه وقتنده بيچكلرين آنلره و يوروسن ۱۶
الكي آچوروسن و هرديري (نسنه نگ) استكين
طويوروسن ۱۷ رت دوكللي يوللرنده عادل (در) و جميع
ايشلرنده مقدوس (در) ۱۸ رت دوكللي آتكا دعا
ايدنلره يقين (در باني) جميع آتكا حقيقته دعا ايدنلره ۱۹
آندن قورقانلرگشك استكين راضي ايده و فريادارين
ايشدوب آنلري خلاص ايله ۲۰ رت دوكللي آني
سوانلري صقليوراما جميع اول منافعاري تلف ايله ۲۱
آغزم رتگشك اوكتشين سويله و جميع بشر مقدوس
آدنه مباركلك (مخصوص) استون دهرلرگشك دهرلرينه
دك ۲۲

يوز قرق آلتنجي زبور

يا هو يه شكر ايلنگ اي جانم رته شكر ايله ۲ بن
ديرك سورنجه رته حمد ايده يم بن اولنجه الله شكر
ايده يم ۳ بگله اعتماد ايلنگ (يا) انسان اوغليينه كه
آنده خلاص يوقدر ۴ نفسي چقار طيراغينه دنور همان
اول كونده شعله دارغلري زابل اولور ۵ مبارك كه
آنك ياردمجيسي يعقوبكشك تگرسي (در) كندو
تگرسي ياهوده اويمدي و ارايكن ۶ كه كوكلري
و يري دكيزي و آنلره اولانگ جمله سين قلدي كركلكي
دايما صقلور ايك ۷ كه ظلم چكلره حك ايدر كه

داوښ زبورلري

آچ اولانله اتمک ویرور رب بغلمشلي بوشادور ۸ رب
کورلرک (کورلرین) آچور اکلمشلي نصب ایدر رب
صدیقلي سور ۹ رب غریبلي صقلور اول اوکسزي و طول
عورتی استبقا ایدر اما منافعلرک یولین آ یاردور ۱۰ یاهو
دایما پادشاهلق ایلله (یعنی) سنک اللهک ای صهیون
هرلرک دهرلرینه دک یاهویه شکر ایلک *

یسوز قرق یدنجي زبور

یاهویه شکر ایلک زیرا اللهم زبور اوقمغه ابو (در)
چونکه لطیف [در و] اوکش یراشق [در] ۲ رب
یروشليمي یاپور اسر آ ییلک طاغلمشلي جمع ایدر *
۳ صنمش کوکلولوري صاودرور و آ غریلرین باغلیور *
۴ یلدزلرک صاغشین صایور و جمله سین آ دلر (در) تسمیه ایدر *
۵ ربمز اولو و یرارلغي عظیم [در] عقلولغي نهایتسز (در) *
۶ رب یواشلي قالدور منافعلري یره دکین ایندورور *
۷ اعتراف ایلله رب زبور اوقوک طنبدوره ایلله اللهم تسبیح
ایلک ۸ که بولوتلر ایلله کوکلي اورور که یره یغموري
حاضرور که طاغلرله اوتي فلسندورور ۹ طوارله یمین ویرور
(و آکا) چاغران قوزغولرک یاوریلرینه [دخي] *
۱۰ اول آنگ قوتلغین آرزولمز انسان بالدرلرله رضاسي
یوقدر ۱۱ رب آندن قورقاندورده رضاسي وار آنگ
وافر ایولکینه قتلانلرله ۱۲ ای یروشليم ربه حمد ایلله
ای صهیون اللهکه شکر ایلله ۱۳ چونکه قبولرکک
طرازلرین قوتلندردی اوغلرکي ایچکده برکتلدي *
۱۴ سنورلرکده امینک قویور ایکن بغدادیگ ال ایوسي

داوښ زبورلري

(ایله) سني طوق ایدر ۱۵ کلامین یر (اوستنه) کوندوروت
سوزي سرعتله سکردور ۱۶ قاري [آق] یوگ کبی
ویرور ایکن قراغوي کول کبی صاچور ۱۷ بوزین
لقمه جقلر کبی براتور ایکن صوقلغینک اوکسجه کیم
طورمغه قادر [در] ۱۸ سوزین کوندورور و آنلري اردور
یلین اسدورور صولر آ قزلر ۱۹ سوزین یعقوبه بلدرور ایکن
قانونلرین و حکملرین اسر آ ییلله ۲۰ هر طایفه یه شویله
ایشلمدي و حکملریندن اوتری آنلري بلمدیلر یاهویه شکر
ایلک *

یوز قرق سکرنجي زبور

یاهویه شکر ایلک کوکلرین ربه حمد ایلک
یوکسل کلدنه آنی مدح ایلک ۲ ای آنگ
جمله ملکري آکا شکر ایلک آنگ جمله چریلري
آکا حمد ایلک ۳ کونش و آي آکا شکر ایلک
جميع آیدنلو یلدزلر آکا حمد ایلک ۴ کوکلرک
کوکلي آنی مدح ایلک و کوکلر اوستندکي صولر
(دخي) ۵ ربک آدنه حمد اتسونلر زیرا اول بیوردیده
یرادلدیله ۶ دخي دهرلرک دهرلرینه دک آنلري دوروردی
رسم ویریدیه کجیمه ۷ یردن ربه شکر ایلک آدنلر
ایله جمله لجهلر ۸ آتش دولو قارو بوغ سخت یل سوزین
یرینه کتورور ایکن ۹ طاغلر و جمله دپهلریمشلو آ عاجلر
ایله جميع سر آ زادلر ۱۰ جانوارلر و جميع او حیوانلري
حشرتلر ایله قنادلو قوشلر ۱۱ یرک پادشاهلري و جمله
قوملر بکلر ایله یرک جمله حاکملري ۱۲ یکتلر و دخي

داوڭ زبورلي

قزلر قوجه لر ايله اوغلانلر ۱۳ رڭك آدنه شكر اتسونلر زيرا
آدي يانكز يوجه اولدي اولولغي يرو كوكلر اوستنه
۱۴ دخي خلقينڭ بو يئوزين يوجه لور بر اوكلش جميع
قديسلرينه (خصوصا) آنگه يقين خلقي اسر آييل اوغللرينه
ياهويه شكر ايلڭ

يوز قرق طوقوزنجي زبور

ياهويه شكر ايلڭ رڭه تسبيح جديد تسبيح ايلڭ
مدحي قديسلرڭ جماعتنده (ايشدلسون) ۲ اسر آييل
آني قلانده شاد اول صهيونك اولادي آنلرڭ پادشاهنده
شادلقدن صجرايه لر ۳ دودك ايله آدنه شكر ايليه لر
طبل و طنبوره ايله آكا زبور اوقه لر ۴ زيرا رب خلقندن
راضي اول يواشلي خلاص ايله زينتليه ۵ قديسلر حرمته
شادلقدن صجرايه لر دوشكري اوستنده مدح ايده لر ۶ تڭرينڭ
يوجه لكاري آنلرڭ بوغازنده و ايكي يوزلو قليچ آنلرڭ
النده ۷ طايغه لده انتقام آلمق ايچون (و) امتلره
آزارلر (ويرمك ايچون) ۸ پادشاهلرين زنجيرلر ايله و
عزيرلرين دمر بوغاغولر ايله بغلمق ايچون ۹ يازلمش
حكومي اوستلرنده عمله كتورمك ايچون بو يوز آقلمغ
جميع قديسلري ايچون (در) يياهويه شكر ايلڭ

داوڭ زبورلي

يوز اللنجي زبور

ياهويه شكر ايلڭ اللهه مقدسده شكر ايلڭ
قوتلغينڭ دوشمك كنده آكا حمد ايلڭ ۲ رڭك
قدرتلو ايشلرنده آكا شكر ايلڭ بيوكلكينڭ
چوقلغينه كوره آكا حمد ايلڭ ۳ بورو چالمه سي
ايله آكا شكر ايلڭ تا قرو طنبوره ايله آكا حمد
ايلڭ ۴ طبل و دودك ايله آكا شكر ايلڭ
ايدلو سازلر و ارغنون ايله آكا حمد ايلڭ
۵ (خوب) آوازلو صندورلر ايله آكا
شكر ايلڭ صغيرلو صندورلر ايله آكا
حمد ايلڭ ۶ هر نسمت
ياهويه شكر اتسون
ياهويه حمد
ايلڭ

تم

آسترخاننده

يوخنا ميتشيلدن باصلي

هپيشي مسيحك پيلنده ۱۸۱۸

Psalm 138

138

¹³⁸
(tuesday)

138

138

138

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	Emine Atmaca
Uyruğu	T.C.

Eğitim Derecesi	Okul\ Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Korkuteli İ. H. Lisesi	1997
Üniversite	Süleyman Demirel Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	1998-2002
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2002-2005 (Tezli)
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü	2003-2004 (Tezsiz)
Doktora	Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2005-2011 (Tezli)
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü	2019-2021 (Tezli)

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2004-2013	Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	Arş. Gör.
2013-2015	Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	Öğretim Üyesi (Yrd. Doç. Dr.)
2015-2019	Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	Öğretim Üyesi (Dr. Öğr. Üyesi)
2019-	Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	Öğretim Üyesi (Doç. Dr.)

Yayınlar

Atmaca, E. (2020). Karâî Mezhebi ve Bu Mezhebi Benimseyen Karay Türkleri. *MESOS Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi*, 57-81.